



ISSN: 2773-9449 (Online)

วารสาร

# ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Journal of Liberal Arts, Maejo University

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ประจำเดือน กรกฎาคม - ธันวาคม 2565

Vol.10 No.2 July - December 2022





## วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ Journal of Liberal Arts Maejo University

**เจ้าของผลงาน** คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

**Owner:** Faculty of Liberal Arts, Maejo University

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการงานวิจัย
2. เพื่อเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อคิดเห็นทางวิชาการในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์และการสื่อสาร และด้านการพัฒนาสุขภาพ
3. เพื่อเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
4. เพื่อเป็นการให้บริการทางวิชาการแก่สังคม

### Objectives:

1. To promote and distribute academic work and the research of academics, students and interested individuals.
2. To serve as a platform for the exchange of knowledge and academic findings in the Humanities, Social Sciences, Languages and Linguistics, Mass Communication and Health Science.
3. To publicise the Faculty of Liberal Arts, Maejo University.
4. To offer academic expertise to the general public.

### ขอบเขต

องค์ความรู้ทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์และการสื่อสาร และด้านการพัฒนาสุขภาพ

### Areas of Interest

Humanities, Social Sciences, Languages and Linguistics, Mass Communication and Health Science.

## บรรณาธิการ (Editor)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาพร ชันธบุตร  
Asst. Prof. Chanaporn Khantabudr, Ph.D.

มหาวิทยาลัยแม่โจ้  
Maejo University

## กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ดร.ศาสตรี เสาวคนธ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
Prof. Emeritus, M.D. Sasthi Saowakontha, Ph.D.	Burapha University
ศาสตราจารย์ ดร.ธนอมวงศ์ กฤษณ์เพ็ชร	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
Prof. Thanomwong Kritpet, Ph.D.	Chulalongkorn University
ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทย์ศักดิ์พันธุ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Prof. Sompong Witayasakpan, Ph.D.	Chiang Mai University
ศาสตราจารย์ ดร.สุภา เพ่งพิศ	มหาวิทยาลัยมหิดล
Prof. Supa Pengpid, Ph.D.	Mahidol University
รองศาสตราจารย์ ดร.อังคินันท์ อินทรกำแหง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Assoc. Prof. Ungsinun Intarakamhang, Ph.D.	Srinakharinwirot University
รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
Assoc. Prof. Thanya Sangkhaphanthanon, Ph.D.	Naresuan University
รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ไตลิ่งคะ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Assoc. Prof. Soranat Tailanga, Ph.D.	Kasetsart University
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
Assoc. Prof. Chatchawadee Saralamba, Ph.D.	Thammasat University
รองศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Assoc. Prof. Pinkaew Laungaramsri, Ph.D.	Chiang Mai University
รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ นำเจริญ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Assoc. Prof. Narin Numcharoen, Ph.D.	Chiang Mai University
รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุต์ ถึงนาค	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
Assoc. Prof. Nirut Thuengnak, Ph.D.	Rajabhat Maha Sarakham University
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ อ่อนศิริ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Assoc. Prof. Sombat Onsiri, Ph.D.	Kasetsart University
รองศาสตราจารย์พิเศษ นายแพทย์อัมพร จงเสรีจิตต์	โรงพยาบาลลาดพร้าว
Assoc. Prof. M.D. Amporn Jongsareejit	Ladprao General Hospital
รองศาสตราจารย์วาสนา จันทร์สว่าง	มหาวิทยาลัยมหิดล
Assoc. Prof. Wasana Junsawang	Mahidol University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล  
Asst. Prof. Aphilak Kasempholkoon, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง  
Asst. Prof. Chomphunut Makemuengthong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรองค์ ชาคร  
Asst. Prof. Ora-Ong Chakorn, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ สธิธิปัญญา  
Asst. Prof. Chutarat Sathirapanya, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกาญจน์ ผาทอง  
Asst. Prof. Supakarn Pathong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ พจน์ประสาธ  
Somboon Pojprasat, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง  
Asst. Prof. Nikom Moonmuang, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธี เมธาสิทธิ์ สุขสำเริง  
Asst. Prof. Metee Medhasith Suksumret, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ค่ายอด  
Asst. Prof. Sunthron Khamyod, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทยา อนันต์สุชาติกุล  
Asst. Prof. Hataya Anansuchatkul

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุภาพร มโนวงศ์  
Asst. Prof. Supaporn Manowong

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงหทัย ลือตั้ง  
Asst. Prof. Duanghatai Luedung  
อาจารย์ ดร.ปารดา เดชะประทุมวัน  
Parada Dechapratumwan, Ph.D.

อาจารย์ ดร.กิตติยศ กิตติธรรสกุล  
Kittayut Kittitornsakul, Ph.D.

อาจารย์ ดร.กัญจน์ จันทร์ศรีสุคต  
Gunn Chansrisukot, Ph.D.

อาจารย์สุวรรณ เสียงหิรัญถาวร  
Suwan Lianghiranthaworn

มหาวิทยาลัยมหิดล  
Mahidol University  
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
Rajabhat Maha Sarakham  
University

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์  
National Institute of  
Development Administration  
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์  
Prince of Songkla University

มหาวิทยาลัยศิลปากร  
Silpakorn University

มหาวิทยาลัยมหิดล  
Mahidol University

มหาวิทยาลัยแม่โจ้  
Maejo University

อาจารย์พงษ์ศักดิ์ รถมทรัพย์  
Pongsak Ruamsap  
อาจารย์วิไลวรรณ รัตนพันธ์  
Wilaiwan Rattanapan  
อาจารย์พสุนิต สารมาศ  
Pasunit Saramad  
อาจารย์มนฤทัย ไชยวิเศษ  
Monruetai Chaivisate  
อาจารย์อภาลัย สุขสำราญ  
Apalai Suksamran  
อาจารย์ปาริฉัตร พิมล  
Parichat Pimon  
นางสาวศุภลักษณ์ ดิน้อย  
Supaluck Deenoi  
นางสาวหฤทัย คงธนจอรอนันต์  
Haruthai Kongtanajaruanun

มหาวิทยาลัยแม่โจ้  
Maejo University  
มหาวิทยาลัยแม่โจ้  
Maejo University

### กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Advisory Board of Honour)

ศาสตราจารย์ ดร.ธนอมวงศ์ กฤษณ์เพชร  
Prof. Thanomwong Kritpet, Ph.D  
ศาสตราจารย์ ดร.เอมอัชฌา วัฒนบุรานนท์  
Prof. Aimutcha Wattanaburanon, Ph.D.  
ศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ สถาปิตานนท์  
Prof. Parichart Sathapitanont, Ph.D  
ศาสตราจารย์ ดร.จินตนา สรายุทธพิทักษ์  
Prof. Jintana Sarayuthpitak, Ph.D.  
ศาสตราจารย์ ดร.สุภา เพ่งพิศ  
Prof. Supa Pengpid, Ph.D.  
ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี วงศ์วัฒนา  
Prof. Unchalee Wongwattana, Ph.D.  
ศาสตราจารย์ ดร.กุลธิดา ทั่วมสุข  
Prof. Kulthida Tuamsuk, Ph.D  
ศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธ์  
Prof. Sompong Witayasakpan, Ph.D.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
มหาวิทยาลัยมหิดล  
Mahidol University  
มหาวิทยาลัยนเรศวร  
Naresuan University  
มหาวิทยาลัยขอนแก่น  
Khon Kaen University  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

ศาสตราจารย์เกียรติคุณสายชล สัตยานุรักษ์  
Emeritus Prof. Saichon Sattayanurak  
ศาสตราจารย์เกียรติคุณสุรพล ดำริห์กุล  
Emeritus Prof. Surapol Damrikul  
ศาสตราจารย์กิตติคุณสุกัญญา สุจฉายา  
Emeritus Prof. Sukanya Sujachaya  
ศาสตราจารย์อุษณีย์ ธงไชย  
Prof. Usanee Thongchai  
รองศาสตราจารย์ ดร.ปรมินทร์ จารุวรรณ  
Assoc. Prof. Poramin Jaruworn, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.สุจิตรา สุนทรทรัพย์  
Assoc. Prof. Suchitra Sukonthasab, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.อวยพร เรืองตระกูล  
Assoc. Prof. Auypon Ruengtragul, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.จิรวารณ แสงเพ็ชร  
Assoc. Prof. Jeerawan Sangpetch, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.เรือโท นกอดล ชาติประเสริฐ  
Prof. Lt.JG. Nophadol Chartprasert, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวดี ศรีลัมพ์  
Assoc. Prof. Chatchawadee Saralamba, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.ทรงธรรม อินทจักร  
Assoc. Prof. Songthama Intachakra, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.พรสุข หนูนรินทร์  
Assoc. Prof. Pornsuk Hunniran, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.สุปราณี ขวัญบุญจันทร์  
Assoc. Prof. Supranee Kwanboonchan, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา เรืองจรรยา  
Assoc. Prof. Sugunya Ruangjaroon, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.รุ่งรัตน์ ชัยสำเร็จ  
Assoc. Prof. Rungrat Chaisamrej, Ph.D.  
  
รองศาสตราจารย์ ดร.จินตนา วัชรสินธุ์  
Assoc. Prof. Chintana Waeharasin, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.ยวดี รอดจากภัย  
Assoc. Prof. Yuvadee Rodjarkpai, Ph.D.

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์  
Thammasat University  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์  
Thammasat University  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์  
Thammasat University  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
Srinakharinwirot University  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
Srinakharinwirot University  
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
Srinakharinwirot University  
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย  
University of the Thai  
Chamber of Commerce  
มหาวิทยาลัยบูรพา  
Burapha University  
มหาวิทยาลัยบูรพา  
Burapha University

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรุต ถึงนาค

Assoc. Prof. Nirut Thuengnak, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.บุบผา อนันต์สุชาติกุล

Assoc. Prof. Buppa Anansuchatkul, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.ชูชีพ พุทประเสริฐ

Assoc. Prof. Choocheep Puthaprasert, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.สรัญญา เศวตมาลย์

Assoc. Prof. Saranya Savetamalya, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.ทักษิณา कुमारักษ์

Assoc. Prof. Taksina Kunarucks, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.เสีบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

Assoc. Prof. Suebsak Sanyakiatikun, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.นรินทร นำเจริญ

Assoc. Prof. Narin Numcharoen, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.ธิติพัฒน์ เอี่ยมนรินทร์

Assoc. Prof. Titipat Iamirun, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.น้ำทิพย์ วิภาวิน

Assoc. Prof. Namtip Wipawin, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.นิรัช สูดสังข์

Assoc. Prof. Nirat Soodsang, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญญา สังขพันธานนท์

Assoc. Prof. Thanya Sangkhaphanthanon, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.วสิน ปัญญาวุธตระกูล

Assoc. Prof. Wasin Panyavuttrakul, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวีรี ฤกษ์จारी

Assoc. Prof. Suwaree Rerkjaree, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.สรณัฐ ใต้ลิ้งคะ

Assoc. Prof. Soranat Tailanga, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ อ่อนสิริ

Assoc. Prof. Sombat Onsiri, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล ตั้งสัจพจน์

Assoc. Prof. Suvimol Tangsujjapoj, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham

University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Sukhothai Thammathirat

Open University

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Sukhothai Thammathirat

Open University

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

รองศาสตราจารย์ ดร.วินัย พูลศรี  
Assoc. Prof. Winai Poonsri, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิทัย พิมพวง  
Assoc. Prof. Kowit Pimpuang, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑามาศ สิงห์ชัยนรา  
Assoc. Prof. Juthamas Singhachainara, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.สฤกษ์พงศ์ ขุนทรง  
Assoc. Prof. Saritpong Khunsong, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.สรบุศย์ รุ่งโรจน์สุวรรณ  
Assoc. Prof. Sorabud Rungrojsuwan, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์  
Assoc. Prof. Premwit Vivattanaseth, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.ผณิตทรา ธีรานนท์  
Assoc. Prof. Phanintra Teeranon, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกวรรณ มะโนรมย์  
Assoc. Prof. Kanokwan Manorom, Ph.D.  
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกกานต์ แก้วนุช  
Assoc. Prof. Kanokkarn Kaewnuch, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ ดร.สุวารี นามวงศ์  
Assoc. Prof. Suwaree Namwong, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ฉลอง สุนทรวานิชย์  
Assoc. Prof. Chalong Soontravanich  
รองศาสตราจารย์วาสนา จันทร์สว่าง  
Assoc. Prof. Wasana Junsawang  
รองศาสตราจารย์ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล  
Assoc. Prof. Songsak Prangwatthanakun  
รองศาสตราจารย์นราวัลย์ พูลพิพัฒน์  
Assoc. Prof. Narawan Poonpipat  
รองศาสตราจารย์หทัยวรรณ ไชยะกุล  
Assoc. Prof. Hataiwan Chaiyakun  
รองศาสตราจารย์กฤษฎา ศรีธรรมมา  
Assoc. Prof. Krisada Srithamat

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์  
Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์  
Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์  
Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยศิลปากร  
Silpakorn University  
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง  
Mae Fah Luang University  
มหาวิทยาลัยพะเยา  
University of Phayao  
มหาวิทยาลัยพะเยา  
University of Phayao  
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี  
Ubon Ratchathani University  
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์  
National Institute of  
DevelopmentAdministration  
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์  
National Institute of  
DevelopmentAdministration  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
Chulalongkorn University  
มหาวิทยาลัยมหิดล  
Mahidol University  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University  
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University  
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
Rajabhat Maha Sarakham  
University

รองศาสตราจารย์มาลี บุญศิริพันธ์  
Assoc. Prof. Malee Boonsiriphan

รองศาสตราจารย์อวยพร พาณิช  
Assoc. Prof. Uayporn Panich

รองศาสตราจารย์อ้อมทิพย์ เมฆรักชวานิช แคมป์  
Assoc. Prof. Omtip Mekrugsawanich-Kampe

รองศาสตราจารย์รังสรรค์ จันตะ  
Assoc. Prof. Rangsana Chantra

รองศาสตราจารย์มธุรส สว่างบำรุง  
Assoc. Prof. Maturose Sawangbumrung

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรดา วุฒยาคาร  
Asst. Prof. Jirada Wudthayagorn, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ ศรีบริสุทธิ์สกุล  
Asst. Prof. Somsak Sriborisutsakul, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬารัตน์ กองแก้ว  
Asst. Prof. Chulaporn Kongkeo, Ph.D.

พันตรีหญิง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐกฤตา ศิริโสภณ  
MAJ.Asst. Prof. Nutthakritta Sirisopon, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพรัตน์ สุทธิถก  
Asst. Prof. Nopparat Suthitakon, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธาวี ยุทธพงษ์ธาดา  
Asst. Prof. Methawee Yuttapongtada, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเลิศ อุทยานิก  
Asst. Prof. Boonlerst Outayanik, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นลินี ต้นธวณิช  
Asst. Prof. Naline Tanthuvanit, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โคมลีสี่ มีภักดี  
Asst. Prof. Khomsi Meepukdee, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิสิทธิ์เกษม ผลกุล  
Asst. Prof. Aphilak Kasampholkoon, Ph.D.

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย  
University of the Thai

Chamber of Commerce  
มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

Rajapruck University  
นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่

Independent scholars,  
Chiang Mai

นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่  
Independent scholars,

Chiang Mai  
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Thammasat University  
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ศูนย์ลำปาง  
Thammasat University

Lampang Center  
มหาวิทยาลัยมหิดล

Mahidol University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ พจน์ประสาท  
Asst. Prof. Somboon Pojprasat, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง  
Asst. Prof. Somwang Kaewsufong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยวัฒน์ นันทศรี  
Asst. Prof. Chaiwat Nantasri, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รวีวรรณ แพทย์สมาน  
Asst. Prof. Raweewan Patsamarn, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาธิต ประจัญบาน  
Asst. Prof. Satin Prajanban, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พนมสิทธิ์ สอนประจักษ์  
Asst. Prof. Pnomsit Sonprajak, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อมพร ทิพย์เดช  
Asst. Prof. Uamporn Thipdet, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัทรา โยธินศิริกุล  
Asst. Prof. Supatra Yothinsirikul, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรนภา หอมสินธุ์  
Asst. Prof. Pornnapa Homsin, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรีย์ ศรีคำ  
Asst. Prof. Watcharee Srikham, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมพูนุท เมฆเมืองทอง  
Asst. Prof. Chomphunut Makemuengthong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รังสรรค์ สิงห์เลิศ  
Asst. Prof. Rungson Singhalert, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรโชค พิชญ อุสมบูรณ์  
Asst. Prof. Pornchok Pechaya Usomboon, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรถพล ศิริเวชพันธ์  
Asst. Prof. Autthapon Sirivejjabhandu, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สตีตย์ ภาคมฤค  
Asst. Prof. Satit pakmaluk, Ph.D.

มหาวิทยาลัยมหิดล  
Mahidol University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ  
Srinakharinwirot University

มหาวิทยาลัยนเรศวร  
Naresuan University

มหาวิทยาลัยพะเยา  
University of Phayao

มหาวิทยาลัยพะเยา  
University of Phayao

มหาวิทยาลัยบูรพา  
Burapha University

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี  
Ubon Ratchathani University

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
Rajabhat Maha Sarakham

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม  
Rajabhat Maha Sarakham

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี  
Rambhai Barni Rajabhat

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ  
Sisaket Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร  
Sakon Nakhon Rajabhat

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร  
Sakon Nakhon Rajabhat

University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ณ พิกุล  
Asst. Prof. Praphat Na Phikun, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล  
Asst. Prof. Patipan Uayanugul, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดุจฤดี คงสุวรรณ  
Asst. Prof. Dujruedee Kongsuwan, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ สลธิปัญญา  
Asst. Prof. Chutarat Sathirapanya, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรองค์ ชาคร  
Asst. Prof. Ora-Ong Chakorn, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังวล คัชฌิมา  
Asst. Prof. Kangvol Khatshima, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรารถนา จันทร์พันธ์  
Asst. Prof. Pradhana Chandharuphan, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภกาญจน์ ผาทอง  
Asst. Prof. Supakarn Pathong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กันยารัตน์ เควียเช่น  
Asst. Prof. Kanyarat Kwiecien, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพฤกษ์ ชามะรัตน์  
Asst. Prof. Thanapauge Chamaratana, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลวัฒน์ ประพัฒน์ทอง  
Asst. Prof. Pollavat Prapatpong, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศันสนี ชุมนมณี  
Asst. Prof. Sunsanee Chumnummanee, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรัตน์ คำศรีจันทร์  
Asst. Prof. Wirat Kamsrichan, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บังอร ศิริสัญลักษณ์  
Asst. Prof. Bangon Sirisunyaluck, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิชาติ ไตรแสง  
Asst. Prof. Apichart Traisaeng, Ph.D.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย  
Chiangrai Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย  
Chiangrai Rajabhat University

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย  
Chiangrai Rajabhat University

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์  
Prince of Songkla University

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์  
National Institute of

Development Administration  
มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University  
มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University  
มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University  
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University  
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University  
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University  
นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่

Independent scholars,  
Chiang Mai

นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่  
Independent scholars,

Chiang Mai

นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่  
Independent scholars,

Chiang Mai

นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่  
Independent scholars,

Chiang Mai

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนา โพธิสุวรมณ  
Asst. Prof. Ratana Photisuwa, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิคม มูลเมือง  
Asst. Prof. Nikom Moonmuang, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัดดา จิตตคุตตานนท์  
Asst. Prof. Ladda Chittakuttanon, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาพร ชันธบุตร  
Asst. Prof. Chanaporn Khantabudr, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เสาวลักษณ์ ชายทวีป  
Asst. Prof. Saowalak Chaytawweep, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พรรณิดา ชันธพัทธ์  
Asst. Prof. Phannida Khanthaphad, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เมธี เมธาสิทธิ สุขสำเร็จ  
Asst. Prof. Metee Medhasith Suksumret, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนทร คำยอด  
Asst. Prof. Sunthron Khamyod, Ph.D.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เจียรชาย อักษรดิษฐ์  
Asst. Prof. Thianchai Aksrondit

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วลัยพร กาญจนการุณ  
Asst. Prof. Walaiporn Kanjanakaroon

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เบญจรงค์ ใจใส แดร์ อาร์สลานิอง  
Asst. Prof. Benjang Jaisai der Arslanian

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนงค์ รักษ์วงศ์  
Asst. Prof. Anong Rukwong

ผู้ช่วยศาสตราจารย์รัตรี สิริพิงษ์  
Asst. Prof. Ratri Sittipong

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทิวรรณ อินทะกนก  
Asst. Prof. Suttiwan Inthakanog

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทวิพรรณ มานะสิริสิทธิ์  
Asst. Prof. Pakwarin Manasirisit

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทวิพรรณ มานะสิริสิทธิ์  
Asst. Prof. Pakwarin Manasirisit

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ภัทวิพรรณ มานะสิริสิทธิ์  
Asst. Prof. Pakwarin Manasirisit

นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่  
Independent scholars,  
Chiang Mai

มหาวิทยาลัยแม่โจ้  
Maejo University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่  
Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล  
ธัญบุรี

Rajamangala University of  
Technology Thanyaburi

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร  
Kamphaeng Phet Rajabhat  
University

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี  
Udon Thani Rajabhat  
University

มหาวิทยาลัยภาพสินธุ์  
Karasin University

มหาวิทยาลัยภาพสินธุ์  
Karasin University

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุรศักดิ์ บุญอาจ

Asst. Prof. Surasak Boon-arch

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อนันท์ธนา เมธานนท์

Asst. Prof. Ananthana Methanont

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิพรทิพย์ คำดี

Asst. Prof. Viporntip Komdi

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทยา อนันต์สุขชาติกุล

Asst. Prof. Hataya Anansuchatkul

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดารานี ชุมทอง

Asst. Prof. Daranee Choomthong

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดวงหทัย ลือดั่ง

Asst. Prof. Duanghatai Luedung

อาจารย์ ดร.วชิราภรณ์ คลังธนบูรณ์

Wachiraporn Klungthanaboon, Ph.D.

อาจารย์ ดร.อิสระ ชูศรี

Isara Choosri, Ph.D.

อาจารย์ ดร.ตะวัน วาทกิจ

Tawan Watakit, Ph.D.

อาจารย์ ดร.กนกวรรณ สมศิริวางกุล

Kanokwan Somsirivarangkool, Ph.D.

อาจารย์ ดร.จารูวรรณ หัตถผลสุ

Jaruwan hatapasu, Ph.D.

อาจารย์ ดร.ฉลองรัฐ เจริญศรี

Chalongrat Charoensri, Ph.D.

อาจารย์ ดร.สุรสม กฤษณะจุฑะ

Surasom Krisnachuta, Ph.D.

อาจารย์ ดร. สาলাম๊ะ หลงสะเตียะ

Salamah Longsatia, Ph.D.

อาจารย์ ดร.สุจิรา อัมรักเลิศ

Sujira Ammarukleart, Ph.D.

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani University

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani University

นักวิชาการอิสระ, เชียงใหม่

Independent scholars,

Chiang Mai

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

มหาวิทยาลัยมหิดล

Mahidol University

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล

ล้านนา

Rajamangala University of

Technology Lanna

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

Mae Fah Luang University

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani University

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วิทยาเขตปัตตานี

Prince of Songkla University,

Pattani Campus

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ChiangMaiRajabhatUniversity



Dr. Hanna Sundari, M.Pd.

Indraprasta PGRI University,  
Indonesia

Dr. Asti Ramadhani Endah Lestari, M.Pd.

Indraprasta PGRI University,  
Indonesia

Dr. Ria Saraswati, M.Hum., M.Pd.

Indraprasta PGRI University,  
Indonesia

### กำหนดออก (Publication Dates)

ปีละ 2 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม)

Two editions of the journal are published each year  
(issue 1: January - June; issue 2: July - December)

### ออกแบบปก (Cover Design)

นายกิติวัฒน์ ติจินดา  
Kitiwat Tijinda

### เลขาบุการ (Secretary)

นางสาวศุภลักษณ์ ตีน้อย  
Supaluck Deenoi

### ผู้ช่วยเลขาบุการ (Assistant Secretary)

นางสาวหฤทัย คงธนจารูอนันต์  
Haruthai Kongtanajaranun

### พิมพ์ที่

เอ็น.พี.ที. ปริ้นติ้ง (NPT Printing)  
166 หมู่ 6 ตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200  
166 M.6 Padad, Muang Chiang Mai, Chiang Mai 50200

ข้อความหรือบทความในวารสารฉบับนี้เป็นความคิดเห็นของผู้เขียนโดยเฉพาะ ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับทัศนะของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

All the articles in this journal are the sole property of their authors.  
The editorial board accepts no responsibility for the contents thereof.



# Journal of Liberal Arts

Maejo University

## บทบรรณาธิการ

วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 ได้รวบรวมบทความวิจัยจำนวน 9 เรื่อง และบทความวิชาการจำนวน 5 เรื่อง โดยนำเสนอองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์มาเผยแพร่ให้นักวิชาการและผู้ที่สนใจทั่วไปได้อ่านเช่นเดิม

บทความวิจัยเรื่องแรกคือ การเปรียบเทียบการเรียนรู้ปกติกับเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด 19: กรณีศึกษาวิชาการฟัง และการพูดภาษาอังกฤษของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจถึงวิธีการทำงานเพื่อสังคม และประสบการณ์การทำงานเพื่อสังคม อีกทั้งศึกษาเงื่อนไขของการกลายเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม ผ่านแนวคิดการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม เรื่องที่สองคือ การพัฒนาวิดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก เรื่องที่สามคือ การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani เรื่องที่สี่คือ ความรู้และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล เรื่องที่ห้าคือ การประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย เรื่องที่หกคือ พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 เรื่องที่เจ็ดคือ มโนอุปถัมภ์และหน้าที่ของมโนอุปถัมภ์พระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม เรื่องที่แปดคือ สภาพการเข้าถึงและคั่นคั้นสารสนเทศด้านผ้า กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และเรื่องที่เก้าคือ องค์กรประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

ส่วนบทความวิชาการมีทั้งหมด 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องคณะสงฆ์สร้างชาติในสมัยรัฐบาลจอมพลแปลก พิบูลสงคราม พ.ศ. 2481 - 2487 เรื่องภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เรื่องเมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้: สัญลักษณ์เชิงความหมาย นัยในสวนสมรม เรื่องวิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดีย: จากยุคโบราณถึงสมัยอาณานิคม และปิดท้ายด้วยบทความภาษาอังกฤษ เรื่อง Heritage Sites as the Negotiation between Tradition and Modernity: Case Studies of Chinese Diasporic Heritage Sites in Thailand

สุดท้ายนี้ วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ขอขอบคุณนักวิชาการทุกท่านที่ได้ส่งผลงานมา ร่วมเผยแพร่ และขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาสละเวลาพิจารณาบทความ และให้ข้อเสนอแนะอันมีคุณค่ายิ่ง ที่ทำให้วารสารศิลปศาสตร์สามารถดำเนินกิจกรรมจนบรรลุวัตถุประสงค์ทุกประการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนาพร ชันธุบุตร

บรรณาธิการ

## สารบัญ

### บทความวิจัย

หน้า

การเปรียบเทียบการเรียนรู้ปกติกับเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด 19: กรณีศึกษาวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ 20

A Comparison between Classroom Learning and Online Learning During Covid-19: A Case Study of the English Listening and Speaking Course at Boromarajonani College of Nursing, Phrae

กรรณิการ์ ภาณุจันดา

การพัฒนาวิดีโอต้นบนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก 40

The Development of Video on the Internet to Promote the Recreation Resource in Nakhonnayok Province

วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว

การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani 57

The Study of Indonesian Woman's Image through "Ketut Rapti, A Short Stories Compilation" by Ni Komang Ariani

สุนทร คำยอด

ศิริพร มณีชูเกตุ

ความรู้และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล Knowledge and Health Belief Model Affecting Fever Management in Children of Caregivers 70

ปิยาทิพย์ วัฒนสุนทร

เอมอัชฌา วัฒนบูรานนท์

พานี สัตตะกลิน

วัลลภ ใจดี

## สารบัญ

### บทความวิจัย

หน้า

- การประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย  
Evaluation of Upper Primary School Students' Physical Literacy  
วิชนนท์ พูลศรี  
สาธิติน ประจัญบาน  
อนันต์ มลารัตน์ 87
- พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึง  
ห้วยน้ำโมง ช่วง พ.ศ. 1896-2102  
Cultural Development of Lan Xang Communities in the Area between Loei  
and Nam Mong River Valleys, during A.D. 1353-1559.  
กุลวดี สมครไทย  
ดรรารัตน์ เมตตาริกานนท์  
เวียงคำ ชวนอุดม 104
- มโนอุปลักษณ์และหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม  
Conceptual Metaphor for God and Their Functions in the Bible: The Old  
Testament  
ขจิตา ศรีพุ่ม 127
- สภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง  
Access and Retrieval of Information on the Highland Ethnic Groups Textiles  
อรุรรา ไสคำ  
วรรษพร อารยะพันธ์ 147
- องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง  
Non-verbal in Women's Supplementary Diet Online Advertisements  
กฤติน ชันละ  
ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ 171

## สารบัญ

### บทความวิชาการ

หน้า

- คณะสงฆ์สร้างชาติในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม พ.ศ.2481 - 2487  
Nation-building Sangha during Field Marshal Plaek Phibunsongkhram's  
government in 1938-1944 A.D.  
ภูวมินทร์ วาดเขียน 198
- ภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”  
Reflections of Thai Beliefs in the Novel “Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek”  
เทวากร คำสัตย์  
หลู ซินฮุย  
ธิดารัตน์ งามนิกร 221
- เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้: สัญลักษณ์เชิงความหมาย นัยในสวนสมรม  
When I Plant a Tree: The Meaningful Symbolic, Implication Appears in the  
Integrated Orchard  
วัชรนันท์ ชูทัพ 239
- วิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดีย : จากยุคโบราณถึงสมัยอาณานิคม  
Evolution of Indian Legal System: From the Ancient Period to the Colonial  
Period  
สมเกียรติ์ สาทิตพิรุฑกุล 251
- Heritage Sites as the Negotiation between Tradition and Modernity: Case  
Studies of Chinese Diasporic Heritage Sites in Thailand 274  
Thanya Lunchapasith

การเปรียบเทียบการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด 19:  
กรณีศึกษาวิชาการฟัง และการพูดภาษาอังกฤษ  
ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่  
A Comparison between Classroom Learning and Online Learning  
During Covid-19: A Case Study of the English Listening  
and Speaking Course at Boromarajonani College of Nursing, Phrae

กรรณิการ์ กาญจันดา<sup>1</sup>  
Kannika Kanjunda<sup>1</sup>

Received: June 8, 2021

Revised: April 10, 2022

Accepted: May 18, 2022

#### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้นมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์ช่วงการระบาดโควิด-19 และ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนระหว่างการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ ชั้นปีที่ 2 ซึ่งลงทะเบียนเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ จำนวน 49 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบทดสอบกลางภาค ปลายภาค และแบบประเมินความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนระหว่างการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์ ผู้วิจัยทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างพฤษภาคมถึงกรกฎาคม 2563 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบที่แบบจับคู่สิ่งทดลอง ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาหลังเรียนปกติสูงกว่าเรียนออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) คะแนนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนปกติสูงกว่าเรียนออนไลน์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ขณะที่ระดับความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนทั้งสองแบบโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เรียนปกติ ( $\bar{X}$ =3.37) และเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}$ =3.22)

**คำสำคัญ:** การเรียนปกติ, การเรียนออนไลน์, การฟังและพูดภาษาอังกฤษ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

<sup>1</sup> อาจารย์กลุ่มศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ (Lecturer, General Education, Maejo University Phrae Campus) Email: kannika\_nn@yahoo.com

## Abstract

This research was a preliminary research which aimed to: 1) compare students' learning achievement from classroom learning and from online learning during the Covid-19 pandemic, and 2) compare students' opinion towards learning management through classroom learning and online learning. Samples were 49 second year students in Boromarajonani College of Nursing, Phrae who enrolled in an English listening and speaking course. The selection of the samples was made by the purposive sampling method. The research instruments were midterm and final tests, and an opinion assessment form towards learning management between classroom learning and online learning. The researcher conducted the experiment and collected data during May and July in 2020. The statistical

methods of data analysis were percentage, frequency, mean, standard deviation and t-test (paired sample test). The results revealed that 1) students' learning achievement after classroom learnings was higher than online learnings at the statistical significance of .01. and 2) the opinion scores towards classroom learning management were higher than online learning management at the statistical significance of .01. The opinion levels towards both learning management were at the moderate level: classroom learning ( $\bar{X}$ =3.37) and online classroom ( $\bar{X}$ =3.22).

**Keywords:** Classroom Learning, Online Learning, English Listening and Speaking, Learning Achievement

## บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 ตั้งแต่ปี 2563 เป็นต้นมาก่อให้เกิดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง รวมถึงภาคการศึกษาที่ต้องปรับตัวโดยจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา อันที่จริงการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ในสถาบันอุดมศึกษามีมาระยะหนึ่งแล้ว ทั้งระดับหลักสูตรปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษาซึ่งแนวทางการจัดการเรียนการสอนออนไลน์พัฒนาจาก Application การประชุมออนไลน์ในแพลตฟอร์ม ต่าง ๆ เช่น Google Meet, Zoom, Skype, Slack และ Microsoft Team (จักรกฤษณ์ โปตาพล, 2563) ทุกความเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาซึ่งเสียสะท้อนปัญหาการเรียนออนไลน์ของผู้เรียนมีจำนวนมาก ทั้งหลักสูตรที่ต้องปรับให้เข้ากับสถานการณ์ ความไม่พร้อมด้านอุปกรณ์คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตส่งผลให้ผู้เรียนบางส่วนได้รับความรู้ไม่เต็มที่ ดังที่ สมพงษ์ จิตระดับ (2564) กล่าวว่า การเรียนออนไลน์จะเกิดประโยชน์และทำได้จริงเฉพาะโรงเรียนที่มีความพร้อม และมองว่าการเรียนออนไลน์ไม่ประสบความสำเร็จและไม่สอดคล้องกับสภาพการศึกษาที่มีความเหลื่อมล้ำกันอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยสนับสนุนการเรียนออนไลน์ ดังที่ Baloran, Hernan, and Taoy (2021) ที่ศึกษาความพึงพอใจและการมีส่วนร่วมในการเรียนออนไลน์ของนักศึกษาประเทศฟิลิปปินส์ช่วงโควิด-19 ผลการวิจัยพบว่านักศึกษามีความพึงพอใจและมีส่วนร่วมในการเรียนออนไลน์ในระดับสูง รวมทั้ง มีความพึงพอใจต่อคุณภาพการจัดการเรียนออนไลน์ นอกจากนี้ยังพบว่าความพึงพอใจสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมของนักศึกษา ได้แก่ ทั้งทักษะการมีส่วนร่วม การมีความรู้สึกร่วม และการปฏิบัติงานร่วม ทั้งนี้ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนออนไลน์ในยุควิถีใหม่และเติมเต็มช่องว่างของผู้เรียนที่ด้อยโอกาส สรุปได้ว่าปัจจัยสำคัญของความสำเร็จการเรียนออนไลน์ขึ้นอยู่กับความร่วมมือในการเรียนของผู้เรียน และการจัดการคุณภาพการเรียนออนไลน์ของสถานศึกษาซึ่งยังคงเป็นประเด็นท้าทายของวงการศึกษ

สำหรับผลกระทบการเรียนออนไลน์ Alshwiah (2021) กล่าวว่าผู้เรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้เชิงลบต่อการเรียนออนไลน์และชอบการเรียนแบบเผชิญหน้าระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนในชั้นเรียนมากกว่าซึ่งอาจเป็นผลจากการที่ผู้เรียนเห็นว่าคุณภาพเนื้อหาการสอนออนไลน์ไม่ดีและขาดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยอภิปรายว่าอุปสรรคของการเรียนออนไลน์ ได้แก่ กิจกรรมการเรียนที่มีกรมอบหมายงานจำนวนมาก ธรรมชาติของงานที่ต้องหาหรือค้นหาให้มันซ้ำจกัดในการสื่อสารซึ่งจะปิดกั้นการรับข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งประสบการณ์สอนและการออกแบบเนื้อหาการสอนออนไลน์ของครู ในบริบทการเรียนภาษาออนไลน์ไม่ได้เป็นประสบการณ์เชิงบวกสำหรับผู้เรียนภาษา การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีทำให้ผู้เรียนต้องอดทนต่อความคลุมเครือและความยากลำบากในการเรียนรู้ จากงานวิจัยของ Khuankaew and Trail (2021) ศึกษาวิเคราะห์การรับรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนออนไลน์ภาษาอังกฤษพื้นฐาน 2 ผลการศึกษาพบว่ากรรับรู้ของนักศึกษาส่วนใหญ่เป็นกลางเกี่ยวกับการเรียนภาษาอังกฤษออนไลน์ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่ากรเรียนออนไลน์และการเรียนในห้องเรียนแบบเดิมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาของนักศึกษาเมื่อเรียนในห้องเรียนดีกว่าเรียนออนไลน์ซึ่งเป็นผลจากปัจจัย 1) เครื่องมือและทรัพยากร ได้แก่ สมาร์ทโฟน โน้ตบุ๊ก และคอมพิวเตอร์ ทั้งนี้ นักศึกษาส่วนใหญ่ใช้สมาร์โฟนในการเรียนออนไลน์เนื่องจากมีความสะดวกอย่างไรก็ตาม มีงานวิจัยชี้ว่าการใช้โน้ตบุ๊กให้ผลดีกว่าในแง่ที่นักศึกษามีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ พฤติกรรมการมีส่วนร่วม และความพึงพอใจกับเครื่องมือ นอกจากนี้ ยังพบว่านักศึกษาไม่จดจ่อเมื่อเรียนโดยใช้สมาร์โฟน และมีเพียงส่วนน้อยที่เห็นว่าอุปกรณ์เหล่านั้นส่งผลต่อการเรียนรู้อย่างไรก็ตาม การรับรู้ของผู้เรียนซึ่งส่วนใหญ่แสดงความเป็นกลาง แต่นักศึกษาก็ไม่เห็นด้วยกับข้อความที่ว่า “รู้สึกมีความสามารถมากขึ้นหลังเรียนภาษาอังกฤษออนไลน์” และมีส่วนน้อยที่พึงพอใจกับการปฏิบัติงานในห้องเรียนภาษาอังกฤษออนไลน์ ซึ่งแสดงว่านักศึกษาไม่ได้มองการเรียนภาษาอังกฤษออนไลน์ในมุมมอง โดยสรุปมีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนรู้อาษาออนไลน์ เช่น ความพึงพอใจ และความพร้อมของผู้เรียนในบริบทการเรียนออนไลน์

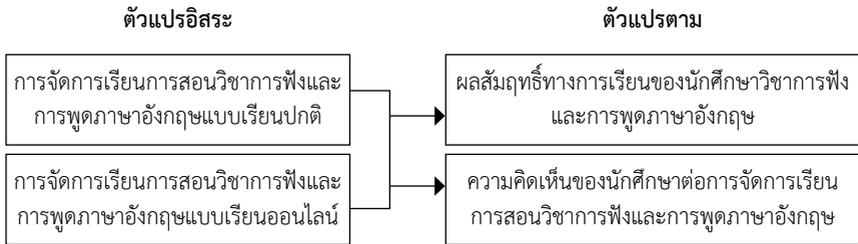
แม้ว่าจะมีการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์แต่ส่วนใหญ่ไม่ได้ศึกษาในบริบทการเรียนภาษาออนไลน์ โดยการวิจัยก่อนหน้านี้มุ่งเน้นการรับรู้หรือความพึงพอใจของผู้เรียน แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนร่วมกับศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนยังมีน้อย อีกทั้ง

ยังขาดงานวิจัยเชิงลึกที่สนับสนุนว่าการเรียนภาษาออนไลน์ดีกว่าการเรียนในห้องเรียน ดังนั้น การศึกษาวิจัยนี้มุ่งที่จะศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาาระหว่างการเรียนปกติในห้องเรียนกับการเรียนออนไลน์ รวมทั้งเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการเรียนทั้งสองแบบในบริบท การเรียนภาษาอังกฤษ

### วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระหว่างการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ ต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระหว่างการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์

### กรอบแนวคิดการวิจัย



### สมมติฐานการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษหลังเรียนปกติสูงกว่าเรียนออนไลน์
2. นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ มีคะแนนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้หลังเรียนปกติสูงกว่าเรียนออนไลน์

### ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยนี้มีการเก็บข้อมูล 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 จัดการเรียนการสอนออนไลน์ 4 สัปดาห์ (23 ชั่วโมง) และทดสอบหลังเรียนในการสอบกลางภาค ระยะที่ 2 จัดการเรียนการสอนแบบปกติ 4 สัปดาห์ (22 ชั่วโมง) และทดสอบหลังเรียนในการสอบปลายภาค ซึ่งอาจส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปลายภาคดีกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลางภาคได้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยพยายามควบคุมตัวแปร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลให้อยู่ในเวลามาตรการศึกษาดียวกัน มีการมอบหมายในลักษณะคล้ายกัน รวมทั้งมีรูปแบบข้อสอบ (format) ที่เหมือนกัน

## นทววรรณกรรม

### การจัดการเรียนการสอนปกติในชั้นเรียน

การจัดการเรียนการสอนเป็นการนำหลักสูตรมาสู่การปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยผู้สอนต้องคัดสรรกระบวนการและจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพรวมทั้ง พัฒนาทักษะต่าง ๆ อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551: 25) องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 1) ครูผู้สอน คือ ผู้จัดกิจกรรมหรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 2) ผู้เรียน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งครูจะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ 3) หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ และเจตคติ 4) วิธีการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ กิจกรรมและเทคนิคการจัดการเรียนการสอน 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นตัวกลางที่ช่วยถ่ายทอดหรือนำความรู้ในลักษณะต่าง ๆ จากครูผู้สอนไปยังผู้เรียน 6) การวัดและประเมินผลเพื่อประเมินผู้เรียนและผลของการจัดการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ (จันทร์จิรา จุมพลผล, 2560: 12-13)

อลงกรณ์ เกิดเนตร, ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา, และพันพัชร ปิ่นจินดา (2564) ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนรู้และการจัดการชั้นเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานสู่การจัดการชั้นเรียนออนไลน์ อธิบายว่าการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ที่กำหนดโดยอาศัยศาสตร์และศิลป์ในการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ การบรรลุผลการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถของครูทั้งด้านวิชาการ เทคนิค วิธีสอนและการจัดการชั้นเรียนที่ดี สำหรับการจัดการชั้นเรียนเป็นการจัดสภาพของการเรียนรู้ให้อำนวยต่อการจัดกิจกรรมเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายและผู้เรียนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ โดยการจัดการชั้นเรียนที่ดีและเหมาะสมจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จ บรรยากาศในชั้นเรียนประกอบด้วย 1) บรรยากาศทางกายภาพ หมายถึง การจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้เป็นระเบียบ 2) บรรยากาศทางจิตวิทยา หมายถึง บรรยากาศเกี่ยวกับจิตใจความรู้สึกที่ผู้เรียนอบอุ่นใจ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันซึ่งจะช่วยสร้างความสนใจ ความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และ 3) บรรยากาศทางสังคม หมายถึง บรรยากาศของการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบในการเรียนรู้ รวมถึงกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นร่วมกันในชั้นเรียน

สำหรับการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ มีแนวทาง คือ เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนและใช้กิจกรรมที่หลากหลาย ครูผู้สอนต้องคำนึงถึงความสามารถ ความถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน รวมทั้งต้องปรับเปลี่ยนและประยุกต์วิธีการโดยเลือกวิธีสอน กิจกรรม สื่อการเรียนรู้อันเหมาะสมกับผู้เรียน และจุดมุ่งหมายของการเรียนภาษาในแต่ละระดับชั้นซึ่งจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเพื่อให้กระบวนการจัดการเรียนรู้ภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพครูต้องมีเทคนิควิธีการและการจัดกิจกรรมเรียนรู้ที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ

กระบวนการ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (เบญจวรรณ พงศ์มีฆวาน, 2544 อ้างใน อรรถนิตดา ทวานคง, 2559)

แนวทางการจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ โควิด-19 (ภูษิมา ภิญโญสินวัฒน์, 2563) มีดังนี้

1. กระชับหลักสูตร โดยปรับให้กระชับควบคู่ไปกับการจัดลำดับความสำคัญ เน้นเนื้อหาจำเป็นตามมาตรฐานของแต่ละช่วงวัยเพื่อให้ครูสามารถนำไปวางแผนการสอนและใช้เวลาได้อย่างเหมาะสม
2. เพิ่มความยืดหยุ่นของโครงสร้างเวลาเรียนและความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมและส่งเสริมการเรียนรู้รายบุคคลได้
3. ออกแบบหน่วยการเรียนรู้และสอนอย่างมีแผนที่เหมาะสม โดยการจัดกลุ่มตัวชีวิตให้เป็นหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์
4. ยกระดับการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความรู้และทักษะ โดยส่งเสริมศักยภาพครูและร่วมมือกับภาคประชาสังคมในการพัฒนาเครื่องมือการประเมิน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูผู้สอนกับผู้เชี่ยวชาญ
5. การประเมินเพื่อรับผิตรีบชอบยังคงควรไว้ แต่ควรให้น้ำหนักการประเมินโอกาสทางการเรียนของผู้เรียนมากกว่าการวัดความรู้ด้วยคะแนนสอบ

### การจัดการเรียนการสอนออนไลน์

การสอนออนไลน์เป็นรูปแบบการเรียนการสอนทางไกลที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้องไปยังสถานศึกษา ก่อให้เกิดความสะดวกสบายและเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วทุกที่ทุกเวลา มีการนำเสนอด้วยตัวอักษร ภาพนิ่ง ผสมผสานกับการใช้ภาพเคลื่อนไหว วิดิทัศน์และเสียงโดยอาศัยเทคโนโลยีในการถ่ายทอดเนื้อหาและบริหารจัดการสอนด้านต่าง ๆ ผ่านระบบออนไลน์ (เสถียร พูลผล และ ปฎิพล อรรถนพบริบูรณ์, 2563: 38) มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา สื่อและแหล่งเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบการติดต่อสื่อสาร ระบบเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และการวัดและการประเมินผล

รูปแบบการสอนออนไลน์แตกต่างจากการสอนปกติที่ครูและผู้เรียนได้พบกันในห้องเรียน มีปฏิสัมพันธ์กันในห้องเรียนได้อย่างใกล้ชิด ครูสามารถจัดการชั้นเรียนได้สะดวกและทั่วถึง แต่ห้องเรียนออนไลน์ครูและผู้เรียนอยู่ต่างสถานที่ มีเพียงเสียง รูปภาพ ภาพ เคลื่อนไหวที่ส่งถึงกันได้จากระยะไกลซึ่งอาจจะทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจและรู้สึกเบื่อต่อการเรียนได้ และยากที่ครูจะตรวจสอบหรือควบคุมได้อย่างใกล้ชิด การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการศึกษาดั้งเดิมสู่รูปแบบใหม่ใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การปรับเปลี่ยนพื้นที่การเรียนรู้จากห้องเรียนไปที่บ้าน 2) เปลี่ยนรูปแบบวิธีการให้เหมาะสมและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนซึ่งผู้สอนควรออกแบบบทเรียนให้น่าสนใจและมีความยืดหยุ่น 3) เปลี่ยนแปลงความรับผิดชอบในการจัดการโดยการสนับสนุนจากผู้ปกครอง และ 4) เปลี่ยนวิธีการประเมินผลจากการประเมินปลายทางเป็นการประเมินเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน (อลงกรณ์ เกิดเนตร, ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา, และพันธ์พัชร ปิ่นจินดา, 2564)

รูปแบบการสอนออนไลน์ (วิทยา วาโย และคณะ, 2563: 291-292) มีดังนี้

1. การสอนออนไลน์ด้วยรูปแบบ Massive Open Online Courses: MOOC เป็นรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ที่มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในห้องเรียนออนไลน์ขนาดใหญ่ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ วัตถุประสงค์การสอนบรรยายเนื้อหา การตอบโต้แสดงความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และการประเมินผลการเรียน

2. การสอนด้วยรูปแบบ Modular Object Oriented Dynamic Learning Environment (Moodle) ซึ่งเป็นระบบการจัดการเรียนการสอนแบบเปิดเสมือนห้องเรียนจริง ทำให้ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ โดยผู้สอนสามารถออกแบบเนื้อหา กิจกรรมการเรียน ช่องทางการมอบหมายและส่งงาน รวมทั้งมีห้องสำหรับการตอบโต้

3. การสอนออนไลน์ผ่านโปรแกรมการประชุมออนไลน์ได้ เช่น Zoom, Google Meeting, Hangout เป็นต้น ซึ่งเป็นโปรแกรมที่ผู้สอนสามารถเตรียมเอกสารประกอบการสอนได้ ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเรียนการสอนได้ รวมทั้งสามารถบันทึกไฟล์ภายหลังการสอนเพื่อให้สามารถเรียนย้อนหลังได้

แนวทางการสอนทักษะในห้องเรียนออนไลน์ (ภรณี ลัคนากิเศรษฐ์, 2563) มีดังนี้

1. ให้งานที่มีความหมาย โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกับงานที่มีความหมายมากกว่าที่เคย เป็นโจทย์ง่าย ๆ ประเภทการทดสอบความจำ งานที่ซับซ้อนและมีความหมายจะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ เช่น โครงงาน

2. ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือช่วยสร้างทักษะให้กับผู้เรียน โดยเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมกับการพัฒนาทักษะนั้น ๆ เช่น ทักษะการพูดสื่อสารมีเครื่องมือ คือ Flipgrid ใช้อัดเสียงขณะนำเสนองาน Zoom ใช้บันทึกการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ใช้อื่น ๆ YouTube หรือ Screencast ใช้บันทึกการพูดหรือการอธิบายของผู้เรียน

3. สอนและประเมินทักษะอย่างชัดเจนผ่านกิจกรรม เช่น การเรียนรู้แบบผสมผสาน การอภิปรายแบบกลุ่มซ้อน

การสะท้อนกิจกรรมการเรียนรู้จากผลงาน โครงงาน รวมทั้งการให้ข้อเสนอแนะจากผู้สอน อุดรสรการเรียนออนไลน์ (Alshwiah, 2021) มีดังนี้

1. อุปสรรคด้านหลักสูตรเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนที่มีการมอบหมายงานจำนวนมาก โดยธรรมชาติของงานที่ต้องหรือกันทำให้มีข้อจำกัดในการสื่อสารซึ่งจะปิดกั้นการรับข้อมูลย้อนกลับ

2. อุปสรรคด้านการสอนเกี่ยวข้องกับครูไม่ได้รับการฝึกอบรมในการสอนออนไลน์ มาก่อน โดยเฉพาะการออกแบบเนื้อหาซึ่งจะต้องแบ่งออกเป็นหน่วยย่อย ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจง่ายขึ้น และเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนที่แตกต่างกันของผู้เรียน

3. อุปสรรคด้านสิ่งแวดล้อมในการเรียนรู้เกี่ยวกับระบบการเรียนรู้ทั้งหมด ปัญหาที่พบ เช่น อุปสรรคทางเทคโนโลยี การขาดคำแนะนำ การเพิกเฉยต่ออุปสรรคในการเรียน รวมทั้งการตัดเกรดที่ไม่ชัดเจน (การประเมิน และการส่งงาน) ซึ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียน

4. อุปสรรคทางสังคมเกี่ยวกับการให้ความสำคัญต่อการเรียน การช่วยเหลือและสนับสนุนของครอบครัว

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการเรียนปกติกับการเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด 19: กรณีศึกษาวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (pre-experimental design) มีรูปแบบทดลองกลุ่มเดียววัดหลังการทดลอง (one-group posttest-only design) มีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

### 1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ จำนวน 196 คน  
กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ ชั้นปีที่ 2 ซึ่งลงทะเบียนเรียนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 49 คน โดยการสุ่มแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบกลางภาค แบบทดสอบปลายภาค และแบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบเรียนปกติกับเรียนออนไลน์

### 3. การสร้างเครื่องมือ

ก) แบบทดสอบกลางภาค และแบบทดสอบปลายภาค

1. จัดทำแบบทดสอบกลางภาค และแบบทดสอบปลายภาคให้ครอบคลุมเนื้อหาตามจุดประสงค์รายวิชา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

แบบทดสอบกลางภาคมี 4 ตอน ได้แก่ Listening-20 ข้อ Vocabulary-10 ข้อ Grammar-20 ข้อ Semi-speaking-20 ข้อ รวม 70 ข้อ

แบบทดสอบปลายภาคมี 4 ตอน ได้แก่ Listening-15 ข้อ Vocabulary-15 ข้อ Grammar-10 ข้อ Semi-speaking-20 ข้อ รวม 60 ข้อ (ปรับแก้ไขตามผลข้อมูลการสอบกลางภาค)

2. นำแบบทดสอบกลางภาคและแบบทดสอบปลายภาคเสนอกรรมการหลักสูตรจำนวน 4 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (ความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์หรือเนื้อหา)

3. ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบตามคำแนะนำก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ข) แบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบปกติกับเรียนออนไลน์

1. จัดทำแบบประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนรู้แบบเรียนปกติกับเรียนออนไลน์โดยเป็นแบบสอบถามออนไลน์ใช้มาตราวัด 5 ระดับตามรูปแบบของ Likert Scale แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 มี 5 ข้อ เป็นการถามข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นที่เริ่มเรียนภาษาอังกฤษ การเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษ และทักษะภาษาอังกฤษที่เห็นว่าตนเองมีปัญหา

ตอนที่ 2 เป็นการถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษด้านต่าง ๆ ได้แก่ เนื้อหา วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การปฏิสัมพันธ์/การสื่อสาร ผู้สอน ผู้เรียน และ สื่อ วัสดุการเรียน รวม 32 ข้อ โดยแต่ละคำถามในข้อเดียวกันจะแยกเป็นแบบเรียนปกติและแบบเรียนออนไลน์ และมีช่องว่างให้ผู้ตอบแบบสอบถามให้

ข้อคิดเห็น หรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

2. นำแบบประเมินความคิดเห็นไปทำการทดสอบ (Pilot test) จำนวน 44 ชุด กับ นักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาความเที่ยง (Reliability) ของแบบประเมินความคิดเห็นที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ( $\alpha$ -Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ เท่ากับ 0.97

การแปลความหมายของข้อมูลการประมาณค่า 5 ระดับ ได้กำหนดเกณฑ์ การพิจารณาขอบเขตของคะแนนเพื่อใช้ในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (ช่วงกว้างละ  $\{(5-1)/5\} = 0.8$ )

ค่าเฉลี่ย 4.21 - 5.00 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 - 4.20 หมายถึง ระดับความคิดเห็นมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 - 3.40 หมายถึง ระดับความคิดเห็นปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 - 2.60 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.80 หมายถึง ระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ใน ภาควิชาการศึกษาที่ 3 ปีการศึกษา 2562 เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ (45 ชั่วโมง) ตั้งแต่พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม 2563 โดยแบ่งเป็น ระยะที่ 1 จัดการเรียนการสอนออนไลน์ และทดสอบหลังเรียนในการสอบกลาง เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ (23 ชั่วโมง) ระยะที่ 2 จัดการเรียนการสอนแบบปกติ และทดสอบหลังเรียนในการสอบปลายภาค เป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ (22 ชั่วโมง)

## ผลการวิจัย

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟัง และการพูดภาษาอังกฤษแบบเรียนปกติและเรียนออนไลน์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบทดสอบ หลังเรียน

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบหลังเรียนออนไลน์กับเรียนปกติ

	$\bar{X}$	S.D.	ค่าเฉลี่ย ของผลต่าง	S.D. ค่าเฉลี่ย ผลต่าง	t	df	Sig 1 tailed
เรียนออนไลน์ (คะแนนสอบกลางภาค)	25.20	10.227					
เรียนปกติ (คะแนนสอบปลายภาค)	31.59	8.566	6.39	5.901	7.577**	48	0.000

จากตารางที่ 1 พบว่าคะแนนเฉลี่ยการเรียนออนไลน์และการเรียนปกติมีค่าแตกต่างกัน โดยที่คะแนนเฉลี่ยการเรียนปกติจากคะแนนสอบปลายภาค ( $\bar{X}=31.59$ , S.D.=10.227) สูงกว่า คะแนนเฉลี่ยการเรียนออนไลน์จากการสอบกลางภาค ( $\bar{X}=25.20$ , S.D.=8.566) โดยค่าเฉลี่ยของ

ผลต่างระหว่างการเรียนออนไลน์และการเรียนปกติ เท่ากับ 6.39 แสดงว่าผลการเรียนออนไลน์แตกต่างจากการเรียนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2) ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษทั้งแบบเรียนปกติและเรียนออนไลน์ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นที่เริ่มเรียนภาษาอังกฤษ การเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาอังกฤษ และทักษะภาษาอังกฤษที่เห็นว่าตนเองมีปัญหา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของนักศึกษาที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 49 คน มีรายละเอียด ดังนี้

เพศ นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 95.92 เป็นเพศชาย จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4.08

อายุ นักศึกษาส่วนใหญ่ อายุ 20 ปี จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 59.18 รองลงมา อายุ 19 ปี จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 32.65 นอกนั้นมีอายุ 21 ปี 29 ปี 30 ปี และ 33 ปี จำนวนละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.04 รวมเป็นร้อยละ 8.16

ระดับชั้นที่เริ่มเรียนภาษาอังกฤษ นักศึกษาส่วนใหญ่เริ่มเรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 55.10 รองลงมา คือ ระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 32.65 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปลาย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 12.24

ความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับความสำคัญของภาษาอังกฤษ นักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญมากที่สุด จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 53.06 รองลงมา คือ เห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญมาก จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 40.82 และเห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญปานกลาง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 4.08 และมีนักศึกษาที่เห็นว่าภาษาอังกฤษมีความสำคัญน้อยที่สุด จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.04

**ตารางที่ 2** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทักษะภาษาอังกฤษที่นักศึกษาเห็นว่ามีปัญหา

ทักษะที่มีปัญหา	ระดับความคิดเห็น				ผลรวม	จำนวน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ร้อยละ	ลำดับ
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย						
ฟัง	29	11	7	2	165	49	3.37	0.87	84.18	1
พูด	13	21	11	4	141	49	2.88	0.90	71.94	2
เขียน	5	10	14	20	98	49	2.00	1.01	50.00	3
อ่าน	2	8	16	23	87	49	1.78	0.86	44.39	4

จากตารางที่ 2 พบว่านักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าตนเองมีปัญหาทักษะฟังมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.18 อยู่ในลำดับแรก ( $\bar{X}$ =3.37, S.D. = 0.87) ทักษะที่เป็นปัญหาลำดับรองลงมา คือ ทักษะพูด คิดเป็นร้อยละ 71.94 ( $\bar{X}$ =2.88, S.D. = 0.90) โดยทักษะเขียนเป็นปัญหาในลำดับที่ 3 คิดเป็นร้อยละ 50.00 ( $\bar{X}$ =2.00, S.D.= 1.01) และทักษะอ่านเป็นปัญหาลำดับท้ายสุด คิดเป็น

ร้อยละ 44.39 ( $\bar{X}=1.78$ , S.D.= 0.86) รายละเอียดจากการเรียงลำดับทักษะที่เป็นปัญหาจากมากไปน้อยพบว่านักศึกษา จำนวน 29 คน มีปัญหาทักษะฟังมากที่สุด (ผลคะแนนรวม=165 คะแนน) และนักศึกษา จำนวน 13 คน มีปัญหาทักษะพูดรองลงมา (ผลคะแนนรวม=141 คะแนน) สรุปได้ว่าทักษะที่ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่ามีปัญหา คือ ทักษะฟัง และทักษะพูด ตามลำดับ ขณะที่นักศึกษา จำนวน 23 คน มีปัญหาทักษะอ่านน้อยที่สุด (ผลคะแนนรวม=87 คะแนน) และนักศึกษา จำนวน 20 คน มีปัญหาทักษะเขียนน้อย (ผลคะแนนรวม=98 คะแนน) สรุปได้ว่าทักษะที่ผู้เรียนส่วนใหญ่คิดว่าไม่มีปัญหา คือ ทักษะอ่าน และทักษะเขียน ตามลำดับ

**ตารางที่ 3** แสดงการเปรียบเทียบคะแนนความคิดเห็นของผู้เรียนต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์กับเรียนปกติ

	N	$\bar{X}$	S.D.	ค่าเฉลี่ยของผลต่าง	S.D. ค่าเฉลี่ยผลต่าง	t	df	Sig 1 tailed
เรียนออนไลน์	49	103.24	14.581	5.35	11.361	3.295**	48	0.001
เรียนปกติ	49	108.59	16.430					

จากตารางที่ 3 พบว่าคะแนนของความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และการเรียนปกติมีค่าแตกต่างกัน โดยที่คะแนนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนปกติ ( $\bar{X}=108.59$ ) มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าคะแนนความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ( $\bar{X}=103.24$ ) มีค่าเฉลี่ยของผลต่างเท่ากับ 5.35 แสดงว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนออนไลน์และการเรียนปกติมีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

**ตารางที่ 4** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหลังเรียนออนไลน์และเรียนปกติโดยสรุป

การจัดการเรียนการสอน	แบบออนไลน์			แบบปกติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ด้านเนื้อหา	3.06	0.79	ปานกลาง	3.37	0.76	ปานกลาง
ด้านวิธีสอน	3.19	0.76	ปานกลาง	3.34	0.79	ปานกลาง
ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	3.22	0.72	ปานกลาง	3.39	0.74	ปานกลาง
ด้านการปฏิสัมพันธ์/การสื่อสาร	3.14	0.68	ปานกลาง	3.22	0.74	ปานกลาง
ด้านผู้สอน	3.37	0.65	ปานกลาง	3.57	0.68	มาก
ด้านผู้เรียน	3.41	0.70	มาก	3.50	0.69	มาก
ด้านสื่อ วัสดุการเรียน	3.13	0.69	ปานกลาง	3.22	0.69	ปานกลาง
<b>รวม</b>	<b>3.22</b>	<b>0.71</b>	<b>ปานกลาง</b>	<b>3.37</b>	<b>0.73</b>	<b>ปานกลาง</b>

จากตารางที่ 4 พบว่าโดยรวมนักศึกษาที่มีความคิดเห็นต่อทั้งการเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}$ =3.22, S.D.=0.71) และเรียนปกติ ( $\bar{X}$ =3.37, S.D.=0.73) ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าค่าเฉลี่ยของการเรียนปกติสูงกว่าการเรียนออนไลน์ทุกด้าน โดยเฉพาะด้านผู้สอนในการเรียนปกติที่นักศึกษาที่มีความคิดเห็นในระดับมาก ( $\bar{X}$ =3.57, S.D.=0.68) ขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านผู้เรียนในระดับมากที่สุดเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}$ =3.41, S.D.=0.70) และเรียนปกติ ( $\bar{X}$ =3.50, S.D.=0.69)

**ตารางที่ 5** แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอน ทั้ง 2 แบบตามรายการ

การจัดการเรียนการสอน	แบบออนไลน์			แบบปกติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
<b>ด้านเนื้อหา</b>						
1. การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนเข้าใจได้ง่าย	2.78	0.82	ปานกลาง	3.39	0.70	ปานกลาง
2. การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนน่าสนใจ	3.00	0.82	ปานกลาง	3.39	0.73	ปานกลาง
3. การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนมีความหลากหลาย	3.33	0.69	ปานกลาง	3.47	0.74	มาก
4. การจัดลำดับเนื้อหาบทเรียนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน	3.16	0.85	ปานกลาง	3.51	0.82	มาก
5. การนำเสนอเนื้อหาบทเรียนเหมาะสมกับระยะเวลาเรียนในแต่ละครั้ง	3.02	0.78	ปานกลาง	3.10	0.80	ปานกลาง
รวม	3.06	0.79	ปานกลาง	3.37	0.76	ปานกลาง
<b>ด้านวิธีสอน</b>						
6. วิธีสอนส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	3.31	0.77	ปานกลาง	3.33	0.80	ปานกลาง
7. วิธีสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา	3.10	0.80	ปานกลาง	3.31	0.80	ปานกลาง
8. วิธีสอนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน	3.18	0.83	ปานกลาง	3.43	0.84	มาก
9. วิธีสอนมีความหลากหลาย	3.22	0.69	ปานกลาง	3.41	0.81	มาก
10. วิธีสอนเหมาะกับสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียน	3.14	0.71	ปานกลาง	3.22	0.69	ปานกลาง
รวม	3.19	0.76	ปานกลาง	3.34	0.79	ปานกลาง

การจัดการเรียนการสอน	แบบออนไลน์			แบบปกติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
<b>ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน</b>						
11. กิจกรรมการเรียนส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียน	3.18	0.60	ปานกลาง	3.33	0.66	ปานกลาง
12. กิจกรรมการเรียนส่งเสริมการฝึกทักษะ ภาษา	3.14	0.68	ปานกลาง	3.37	0.91	ปานกลาง
13. กิจกรรมการเรียนกระตุ้นให้ผู้เรียนมี ส่วนร่วม	3.37	0.76	ปานกลาง	3.65	0.72	มาก
14. กิจกรรมการเรียนกระตุ้นความสนใจ ของผู้เรียน	3.14	0.74	ปานกลาง	3.29	0.74	ปานกลาง
15. กิจกรรมการเรียนมีความหลากหลาย	3.24	0.83	ปานกลาง	3.33	0.69	ปานกลาง
รวม	3.22	0.72	ปานกลาง	3.39	0.74	ปานกลาง

<b>ด้านการปฏิสัมพันธ์/การสื่อสาร</b>						
16. ผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ ในกระบวนการเรียนรู้	3.22	0.69	ปานกลาง	3.53	0.71	มาก
17. ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นใน กิจกรรมเรียนรู้	3.37	0.70	ปานกลาง	3.55	0.71	มาก
18. การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและ เพื่อนร่วมชั้นส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนรู้	3.43	0.61	มาก	3.41	0.70	มาก
19. ผู้เรียนมีปัญหาการสื่อสาร ในชั้นเรียน (เช่น การซักถาม การติดต่อกับผู้สอน หรือ เพื่อนร่วมชั้น)	3.20	0.76	ปานกลาง	3.20	0.82	ปานกลาง
20. ผู้เรียนมีปัญหาการสื่อสาร นอกชั้นเรียน (เช่น การซักถาม การติดต่อกับผู้สอน หรือ เพื่อนร่วมชั้น)	3.08	0.61	ปานกลาง	3.24	0.66	ปานกลาง
รวม	3.14	0.68	ปานกลาง	3.22	0.74	ปานกลาง

<b>ด้านผู้สอน</b>						
21. ผู้สอนให้ข้อมูลความรู้อย่างเพียงพอ	3.45	0.68	มาก	3.57	0.68	มาก
22. ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้	3.45	0.68	มาก	3.61	0.73	มาก
23. ผู้สอนช่วยเหลือ สนับสนุนให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้	3.31	0.62	ปานกลาง	3.57	0.61	มาก

การจัดการเรียนการสอน	แบบออนไลน์			แบบปกติ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
24. ผู้สอนเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ (เนื้อหา กิจกรรม โครงการงาน)	3.27	0.64	ปานกลาง	3.51	0.71	มาก
รวม	3.37	0.65	ปานกลาง	3.57	0.68	มาก
<b>ด้านผู้เรียน</b>						
25. ผู้เรียนขวนขวาย และแสวงหาความรู้ ด้วยตนเอง	3.24	0.72	ปานกลาง	3.37	0.73	ปานกลาง
26. ผู้เรียนกระตือรือร้น และสนใจการเรียน รู้ (ทำการบ้าน กิจกรรมในชั้น โครงการงาน)	3.41	0.67	มาก	3.57	0.68	มาก
27. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม	3.61	0.73	มาก	3.65	0.69	มาก
28. ผู้เรียนมีโอกาสนำสิ่งที่เรียนรู้ไป ประยุกต์ และสร้างสรรค์ชิ้นงาน โครงการงาน	3.37	0.67	ปานกลาง	3.41	0.67	มาก
รวม	3.41	0.70	มาก	3.50	0.69	มาก
<b>ด้านสื่อ วัสดุการเรียน</b>						
29. สถานศึกษามีความพร้อมในการจัด เตรียมสื่อ วัสดุการเรียนการสอน	3.04	0.54	ปานกลาง	3.24	0.56	ปานกลาง
30. ผู้เรียนมีความพร้อมในการจัดเตรียม อุปกรณ์ (มือถือ แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก)	3.12	0.70	ปานกลาง	3.24	0.69	ปานกลาง
31. สื่อและวัสดุการเรียนการสอน สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้	3.16	0.51	ปานกลาง	3.20	0.64	ปานกลาง
32. มีปัญหาของอินเทอร์เน็ตต่อการสื่อสาร และส่งงาน (สัญญาณ ความไม่เสถียร)	3.18	0.99	ปานกลาง	3.18	0.86	ปานกลาง
รวม	3.13	0.69	ปานกลาง	3.22	0.69	ปานกลาง
<b>รวมทั้งหมด</b>	<b>3.22</b>	<b>0.71</b>	<b>ปานกลาง</b>	<b>3.37</b>	<b>0.73</b>	<b>ปานกลาง</b>

จากตารางที่ 5 พบว่าโดยรวมนักศึกษามีความคิดเห็นต่อการเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}$ =3.22, S.D.=0.71) และเรียนปกติ ( $\bar{X}$ =3.37, S.D.=0.73) ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าค่าเฉลี่ยความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนการสอนแบบปกติสูงกว่าการเรียนออนไลน์ทุกด้าน โดยมีระดับความคิดเห็นต่อการเรียนปกติมากในรายการ ดังนี้ ด้านเนื้อหาในการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนมีความหลากหลาย ( $\bar{X}$ =3.47, S.D.=0.74) และการจัดลำดับเนื้อหาบทเรียนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ( $\bar{X}$ =3.51, S.D.=0.82) ด้านวิธีสอนในวิธีสอนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ( $\bar{X}$ =3.43, S.D.=0.84) และวิธีสอนมีความหลากหลาย ( $\bar{X}$ =3.41, S.D.=0.81) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ในกิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ( $\bar{X}=3.65$ , S.D.=0.72) ด้านการปฏิสัมพันธ์/การสื่อสารในการที่ผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ ( $\bar{X}=3.53$ , S.D.=0.71) และการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นในกิจกรรมเรียนรู้ ( $\bar{X}=3.55$ , S.D.=0.71) ด้านผู้สอนมีประเด็นสำคัญ คือ ทุกรายการในการเรียนปกติมีระดับความคิดเห็นมากโดยเฉพาะในการที่ผู้สอนให้ข้อมูลความรู้อย่างเพียงพอ ( $\bar{X}=3.57$ , S.D.=0.68) และผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ( $\bar{X}=3.61$ , S.D.=0.73) ด้านผู้เรียนโดยรวมมีระดับความคิดเห็นมากทั้งการเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}=3.41$ , S.D.=0.70) และเรียนปกติ ( $\bar{X}=3.50$ , S.D.=0.69) โดยเฉพาะการที่ผู้เรียนกระตือรือร้นและสนใจการเรียนรู้ และการที่ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม สำหรับด้านสื่อ วัสดุการเรียน โดยรวมมีระดับความคิดเห็นปานกลางทั้งการเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}=3.13$ , S.D.=0.69) และเรียนปกติ ( $\bar{X}=3.22$ , S.D.=0.69)

### สรุปและอภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระหว่างการเรียนแบบปกติกับแบบออนไลน์ พบว่าคะแนนเฉลี่ยการเรียนออนไลน์และการเรียนปกติมีค่าแตกต่างกัน โดยที่คะแนนเฉลี่ยการเรียนปกติจากคะแนนสอบปลายภาค ( $\bar{X}=31.59$ ) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยการเรียนออนไลน์จากการสอบกลางภาค ( $\bar{X}=25.20$ )

2. ความคิดเห็นของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ ต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษระหว่างการเรียนแบบปกติกับแบบออนไลน์ พบว่าโดยรวมนักศึกษามีความคิดเห็นต่อทั้งการเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}=3.22$ , S.D.=0.71) และเรียนปกติ ( $\bar{X}=3.37$ , S.D.=0.73) ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าค่าเฉลี่ยของการเรียนปกติสูงกว่าการเรียนออนไลน์ทุกด้าน โดยเฉพาะด้านผู้สอนในการเรียนปกติที่นักศึกษามีความคิดเห็นในระดับมาก ( $\bar{X}=3.57$ , S.D.=0.68) ขณะที่นักศึกษามีความคิดเห็นต่อด้านผู้เรียนในระดับมากทั้งเรียนออนไลน์ ( $\bar{X}=3.41$ , S.D.=0.70) และเรียนปกติ ( $\bar{X}=3.50$ , S.D.=0.69)

### อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ พบว่าผลสัมฤทธิ์การเรียนปกติแตกต่างจากผลสัมฤทธิ์การเรียนออนไลน์สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปกติแตกต่างจากการเรียนออนไลน์ โดยค่าเฉลี่ยของคะแนนการสอบปลายภาคจากการเรียนแบบปกติในชั้นเรียนสูงกว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนการสอบกลางภาคจากการเรียนออนไลน์ ซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย ประการแรก อาจเป็นเพราะด้านผู้เรียนจากแบบสอบถามพบว่าผู้เรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนออนไลน์และเรียนปกติ โดยเฉพาะการที่ผู้เรียนกระตือรือร้นและสนใจการเรียนรู้ และการที่ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Baloran, Hernan, and Taoy (2021) ในประเด็นที่ว่าปัจจัยสำคัญของความสำเร็จการเรียนออนไลน์ขึ้นอยู่กับการณ์มีส่วนร่วมในการเรียนของผู้เรียน ซึ่งได้ให้ราย

ละเอียดของการทำงานมีส่วนร่วม คือ ทักษะการมีส่วนร่วม การมีความรู้สึกร่วม (มีทัศนคติที่สร้างสรรค์ มีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนออนไลน์ โดยเฉพาะการสื่อสารออนไลน์กับผู้อื่นในเชิงบวก) และการเข้าไปมีส่วนร่วม หมายถึง การมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วมอภิปรายออนไลน์อย่างกระตือรือร้น ประการที่สอง อาจเป็นเพราะด้านผู้สอน จากแบบสอบถามพบว่าความคิดเห็นของนักศึกษาต่อผู้สอนในการเรียนปกติอยู่ในระดับมากในประเด็นที่ผู้สอนให้ข้อมูลความรู้อย่างเพียงพอ และผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ดังที่ อลงกรณ์ เกิดเนตร, ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา, และพันพัชร์ ปิ่นจินดา (2564) ได้อธิบายว่าการบรรลุผลการจัดการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความรู้และความสามารถของครูทั้งด้านวิชาการ เทคนิค วิธีสอน รวมทั้งการจัดการชั้นเรียนที่ดีและเหมาะสม มีบรรยากาศของการทำงานมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ได้ตอบในการเรียนรู้ ซึ่งบรรยากาศสามารถช่วยส่งเสริมและกระตุ้นให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ ประการที่สาม อาจเป็นผลมาจากด้านการปฏิสัมพันธ์/การสื่อสาร จากแบบสอบถามพบว่าความคิดเห็นของนักศึกษาต่อด้านนี้ในการเรียนปกติอยู่ในระดับมากในประเด็นที่ผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นในกิจกรรมเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนรู้ ประการที่สี่ อาจเป็นเพราะด้านเนื้อหา จากแบบสอบถามพบว่าความคิดเห็นของนักศึกษาต่อด้านนี้ในการเรียนปกติอยู่ในระดับมากในประเด็นการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนมีความหลากหลาย และการจัดลำดับเนื้อหาบทเรียนเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นไปในทิศทางจัดการเรียนการสอนในสถานการณ์ โควิด-19 ดังที่ ภูษิมา ภิญโญสินวัฒน์ (2563) กล่าวไว้ในประเด็นที่ว่าเนื้อหามีความสำคัญซึ่งครูต้องสามารถนำไปวางแผนการสอนและใช้อย่างเหมาะสม รวมถึงความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ที่เหมาะสมซึ่งจะทำให้แผนการเรียนรู้มีความยืดหยุ่นตามสถานการณ์ และประการสุดท้ายอาจเป็นผลมาจากด้านวิธีสอน จากแบบสอบถามพบว่าความคิดเห็นของนักศึกษาต่อด้านนี้ในการเรียนปกติอยู่ในระดับมากในประเด็นเกี่ยวกับวิธีสอนที่กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน และวิธีสอนที่มีความหลากหลาย

2. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้หลังเรียนออนไลน์และปกติของนักศึกษาวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ วิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษ พบว่าโดยรวมนักศึกษามีความคิดเห็นต่อทั้งการเรียนออนไลน์และเรียนปกติในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

ด้านผู้เรียน พบว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนออนไลน์และเรียนปกติโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะประเด็นผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่ม รวมทั้ง ผู้เรียนกระตือรือร้นและสนใจการเรียนรู้อย่างจริงจัง เช่น ทำการบ้าน กิจกรรมในห้องเรียน และโครงการ เป็นต้น ทั้งนี้ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2557: 11-16) ได้อธิบายว่าในการเรียนออนไลน์ ผู้เรียนต้องมีความพร้อม มีการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านเนื้อหาและสื่อการเรียนทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งผู้เรียนต้องมีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ จากการสอนของผู้วิจัย มีการมอบหมายงานในห้องเรียนทั้งแบบปกติและแบบออนไลน์ทุกครั้ง ได้แก่ งานในห้องเรียน การบ้าน และโครงการที่มีการกำหนดเวลา โดยเฉพาะการส่งงานออนไลน์ซึ่งหากนักศึกษาไม่ส่งงานตามระยะเวลาที่กำหนดระบบจะปิด ไม่สามารถส่งงาน

ย้อนหลังได้ และทำให้ไม่มีคะแนนงานซึ่งวิธีนี้ทำให้ผู้เรียนต้องกระตือรือร้นและรับผิดชอบในการเรียนรู้มากขึ้น

ด้านผู้สอน พบว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนออนไลน์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ขณะที่เรียนปกติอยู่ระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าการจัดการเรียนปกติทุกด้านอยู่ระดับมากในประเด็นที่ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ผู้สอนให้ข้อมูลความรู้ อย่างเพียงพอ ช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และผู้สอนเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ จันทร์จิรา จุมพลท้าว (2560: 11-13) กล่าวว่า การสอนจะบรรลุผลตามจุดประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของครูผู้สอนทั้งด้านวิชาการวิชาชีพ ทักษะและเทคนิคการสอนเป็นสำคัญ กล่าวคือ ผู้สอนต้องมีความรู้ดีเกี่ยวกับวิธีการสอน หลักการสอน จิตวิทยาการเรียนรู้ ฯลฯ และมีเทคนิคการสอนดีด้วย

ด้านการปฏิสัมพันธ์/การสื่อสาร พบว่าในการเรียนปกตินั้นผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ในกระบวนการเรียนรู้ การที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมชั้นในกิจกรรมเรียนรู้ และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นจะช่วยส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนรู้ ตรงข้ามกับการเรียนออนไลน์ จากแบบสอบถามพบว่าประเด็นที่นักศึกษามีปัญหา คือ ผู้เรียนมีปัญหาการสื่อสารในชั้นเรียน เช่น การซักถาม การติดต่อกับผู้สอน หรือเพื่อนร่วมชั้น และผู้เรียนมีปัญหาการสื่อสารนอกชั้นเรียน เช่น การซักถาม การติดต่อกับผู้สอน หรือเพื่อนร่วมชั้น ดังที่ Alshwiah (2021) ได้กล่าวไว้ว่าอุปสรรคหนึ่งของการเรียนออนไลน์ คือ ข้อจำกัดในการสื่อสารซึ่งจะปิดกั้นการรับข้อมูลย้อนกลับ

ด้านเนื้อหา พบว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนออนไลน์และเรียนปกติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดจากแบบสอบถามพบว่า ในการสอนออนไลน์ประเด็นการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนเข้าใจได้ง่าย และการนำเสนอเนื้อหาบทเรียนน่าสนใจ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ตามลำดับ อธิบายได้ว่าเนื้อหาบทเรียนไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อให้เหมาะกับการสอนออนไลน์ เนื่องจากในเวลานั้นผู้สอนไม่ได้ถูกเตรียมตัวให้ออกแบบเนื้อหาการสอนออนไลน์ แต่เป็นการสอนจากหนังสือเรียนในรูปแบบออนไลน์เท่านั้น ทั้งนี้ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2557: 11-16) ได้กล่าวว่า การออกแบบการสอนออนไลน์ต้องให้ความสำคัญกับเนื้อหาและสื่อการเรียนในลักษณะสื่อดิจิทัล โดยยึดหลักสำคัญอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) เนื้อหาและสื่อการเรียนต้องชัดเจน สมบูรณ์จบในตัวเองไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้สอนให้มาอธิบายซ้ำอีก 2) เนื้อหา สื่อการเรียนต้องออกแบบให้ผู้เรียนสามารถวัดความรู้ความเข้าใจของตนเองได้เป็นระยะ และประเมินความเข้าใจของตนเองในภาพรวมได้ และ 3) เนื้อหา สื่อการเรียนต้องออกแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียนและทำงานได้ดีในระบบนำส่งสารสนเทศ

ด้านวิธีสอน พบว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนออนไลน์และเรียนปกติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่าในประเด็นวิธีสอนช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา และวิธีสอนเหมาะสมกับสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ โดยในรายวิชาการฟังและการพูดภาษาอังกฤษเน้นฝึกทักษะฟังและทักษะพูด ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีสอน เช่น การแสดงบทบาทสมมติ และการเรียนแบบร่วมมือ ทั้งนี้กิจกรรมเดียวกันในการเรียนปกติกับการเรียนออนไลน์อาจ

ให้ผลต่างกัน เช่น การแสดงบทบาทสมมติโดยการอัดคลิปวิดีโอจะแตกต่างจากการแสดงหน้าชั้นเรียน ในแง่ความน่าสนใจ หรือความคล่องแคล่ว สำหรับวิธีการสอนทักษะฟัง และทักษะพูดภาษาอังกฤษ อรรถนิตา หวานคง (2559: 310-311) อธิบายว่าผู้ควรรสอนทักษะการฟังให้แก่ผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอและเน้นการฟังอย่างหลากหลาย ขณะที่ การสอนทักษะพูดควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนพูดสื่อสารได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องสถานการณ์จริง ในการจัดการเรียนการสอนทักษะพูด ผู้สอนต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางภาษาโดยใช้สถานการณ์ต่าง ๆ ต้องจัดบรรยากาศการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติรวมทั้งจัดกิจกรรมและใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย อาจกล่าวได้ว่าวิธีการเรียนแบบปกติเอื้ออำนวยต่อการฝึกทักษะฟัง ทักษะพูดในบริบทการเรียนภาษาได้มากกว่า

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนออนไลน์และเรียนปกติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดจากแบบสอบถามพบว่าการจัดการเรียนออนไลน์ ประเด็นกิจกรรมการเรียนส่งเสริมการฝึกทักษะภาษา และกิจกรรมการเรียนกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเท่ากัน ทั้งนี้ ในกิจกรรมการเรียนการสอนมีการทำงานในลักษณะงานเดี่ยว งานคู่ และงานกลุ่ม ซึ่งในการเรียนออนไลน์นักศึกษาอาจไม่สะดวกเพราะบางกิจกรรมต้องการเวลาในการปรึกษาหารือและการฝึกซ้อม

ด้านสื่อและวัสดุการเรียน พบว่าความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนออนไลน์และเรียนปกติโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายละเอียดจากแบบสอบถามในการเรียนออนไลน์พบว่าประเด็นสถานศึกษามีความพร้อมในการจัดเตรียมสื่อ วัสดุการเรียนการสอน และผู้เรียนมีความพร้อมในการจัดเตรียมอุปกรณ์ (มือถือ แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก) มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดตามลำดับ ถึงแม้ว่าวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ จะใช้ Google Meet ในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ ซึ่งได้มีการอบรมการใช้โปรแกรมและมีคู่มือให้ รวมทั้งมีเจ้าหน้าที่คอยช่วยเหลือสนับสนุน แสดงให้เห็นว่าอุปกรณ์การเรียน สื่อ วัสดุการสอน และระบบการสื่อสารมีความจำเป็นมากที่สถานศึกษาต้องจัดเตรียมให้พร้อมต่อการสอนแบบออนไลน์ ในขณะเดียวกัน หากผู้เรียนขาดความพร้อมในด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะเรียนอุปสรรคต่อการเรียนรู้ด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2557: 17-18) ที่กล่าวว่าโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยีอาจไม่สามารถใช้ได้ในพื้นที่ของประเทศ การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตที่ช้าอาจส่งผลกระทบต่อความสะดวกของกระบวนการเรียนรู้ เพราะจะทำให้ผลการรับสารผ่านสื่อประเภทกราฟิกมีผลดีมีเสียเป็นไปไม่ได้หรือล่าช้า

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่านักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการฟังและพูดภาษาอังกฤษในการเรียนแบบปกติสูงกว่าการเรียนแบบออนไลน์ แสดงให้เห็นว่าระยะแรกในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ช่วงโควิด-19 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ ยังมีข้อที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเมื่อเปรียบเทียบกับกรสอนแบบปกติในชั้นเรียน โดยเฉพาะด้านเนื้อหาที่ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อการเรียนออนไลน์ ซึ่งสามารถแก้ไขได้โดยให้การฝึกอบรบแก่ครูผู้สอนเพื่อให้เข้าใจหลักการ

ออกแบบการเรียนการสอนออนไลน์ รวมทั้ง ด้านสื่อ วัสดุการเรียน ถึงแม้ว่านักศึกษาจะมีความคิดเห็นต่อการเรียนทั้งแบบออนไลน์และแบบปกติในระดับปานกลางเหมือนกัน แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่ามีคะแนนต่ำ หมายความว่า หากวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่ ยังต้องมีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ต่อไป ผู้บริหารควรให้ความสำคัญในเรื่องความพร้อมในการจัดเตรียมสื่อ วัสดุการเรียนที่จะช่วยสนับสนุนให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ และการสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนออนไลน์ เช่น มือถือ แท็บเล็ต โน้ตบุ๊ก และการแก้ไขปัญหาสัญญาณอินเทอร์เน็ต เป็นต้น

2. สำหรับการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอังกฤษที่เน้นฝึกทักษะ หากมีการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่ต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ต้องให้ข้อมูลความรู้เพียงพอ ช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และผู้สอนเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งอาจหมายถึงปัญหาจากการเรียนออนไลน์ รวมทั้ง ครูต้องมีวิธีสอนที่หลากหลาย และสามารถกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนได้ นอกจากนี้ กิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน และการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยตนเองเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องให้ความสำคัญอย่างมาก

#### ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ระหว่างการสอนออนไลน์กับการสอนในชั้นเรียนปกติ อาจต้องศึกษาในรายละเอียด หรือข้อมูลเชิงลึกเพื่อให้ทราบองค์ประกอบ ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอน หรือรูปแบบของที่เหมาะสมกับการสอนออนไลน์ และการสอนในชั้นเรียนปกติ

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการเรียนออนไลน์ของผู้เรียนแต่ละประเภท เช่น กลุ่ม Power Learner Active Learner และ Passive Learner เพื่อจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนที่แตกต่างกัน

3. ทั้งการสอนออนไลน์และการสอนในชั้นเรียนปกติต่างมีข้อดี ข้อเสีย หรือข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ดังนั้น จึงควรพัฒนาหรือต่อยอดงานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการผสมผสานการเรียนออนไลน์และเรียนปกติเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดสำหรับการปรับตัวแบบชีวิตวิถีใหม่

#### รายการอ้างอิง

- จักรกฤษณ์ โปตาพล. (2563). การจัดการเรียนรู้ออนไลน์:วิถีที่เป็นไปทางการศึกษา. สืบค้น 25 ตุลาคม 2563, จาก <http://slc.mbu.ac.th/wp-content/uploads/2020/06/การจัดการเรียนรู้ออนไลน์-ดร.จักรกฤษณ์-โปตา>.
- จันทร์จิรา จุมพลกล้า. (2560). เอกสารประกอบการเรียนการสอนรายวิชาการออกแบบและการจัดการเรียนรู้. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2557). อิเลิร์นนิ่ง: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ e-Learning: from theory to practice. โครงการมหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- ภรณ์ ลีคนานีเศรษฐ์. (2563). แนวทางสอนทักษะในศตวรรษที่ 21 ในห้องเรียนออนไลน์. สืบค้น 5 มกราคม 2564, จาก <http://www.educathai.com/knowledge/articles/349>

- ภูษิมา ภิญโญสินวัฒน์. (2563). **จัดการเรียนการสอนอย่างไรในสถานการณ์โควิด-19: จากบทเรียนต่างประเทศสู่การจัดการเรียนรู้ของไทย**. สืบค้น 5 กันยายน 2563, จาก <https://tdri.or.th/2020/05/examples-of-teaching-and-learning-in-covid-19-pandemic/>
- วิทยา วาโย, อภิศิ เตจริญกุล, ฉัตรสุดา กานกายนต์ และจรรยา คนใหญ่ (2563). การเรียนการสอนแบบออนไลน์ภายใต้สถานการณ์แพร่ระบาดของไวรัส COVID-19: แนวคิดและการประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอน. **วารสารศูนย์อนามัยที่ 9**, 14(34), 285-298.
- ศึกษาศิการ, กระทรวง (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาศิการ.
- สมพงษ์ จิตระดับ (2564). **อาจารย์จุฬาฯ ชี้เรียนออนไลน์ช่วงโควิดไม่เวิร์ค**. สืบค้น 15 พฤษภาคม 2564, จาก [https://www.matichon.co.th/education/news\\_2522062](https://www.matichon.co.th/education/news_2522062)
- เสถียร พูลผล และ ปฎิพล อรรถนพบริบูรณ์. (2563). **การสำรวจความคิดเห็นของนักศึกษาเภสัชศาสตร์ที่มีต่อการเรียนการสอนออนไลน์ในช่วงโควิด 19 เพื่อออกแบบแนวทางการจัดการเรียนรู้รูปแบบใหม่ของคุณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม**. สืบค้น 25 มกราคม 2564, จาก <https://e-research.siam.edu/wpcontent/uploads/2020/08/Sathian-proceeding-ThaiPOD2563.pdf>
- อรรชนีดา หวานคง. (2559). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21. **วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร**, 7(2), 303-314.
- อลงกรณ์ เกิดเนตร, ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา, และพันพัชร ปิ่นจินดา. (2564). การจัดการเรียนออนไลน์ด้วยรูปแบบ SMILES เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ชีวิตวิถีใหม่ ในยุคเปลี่ยนผ่านการศึกษาด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล. **วารสารปัญญาภิวัฒน์**, 13(1), 294-307.
- Alshwiah, A. A. (2021). Barriers to online learning: Adjusting to the new normal in time of covid-19. **Turkish Online Journal of Distance Education**, 22(4), 212-228.
- Baloran, T. E., Hernan, T.J. & Taoy, S.J. (2021). Course Satisfaction and Student Engagement in Online Learning amid Covid-19 Pandemic: A Structural Equation Model. **Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE**, 22(4), 1-12.
- Khuankaew, S. & Trail, A. (2021). Unveiling Online English Learning During the Covid-19 Era: An Analysis of Maejo University Students' Perceptions and Achievement in Fundamental English 2 Online Learning. **Journal of Liberal Arts**, 9(1), 136-156. Retrieved December 10, 2021, from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/l>

# การพัฒนาวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการ ในจังหวัดนครนายก

## The Development of Video on the Internet to Promote the Recreation Resource in Nakhonnayok Province

วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว<sup>1</sup>

Wipongchai Rongkhankae<sup>1</sup>

Received: May 27, 2021

Revised: May 28, 2022

Accepted: June 23, 2022

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก และ 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก กลุ่มตัวอย่างสำหรับพัฒนาแนวคิดการผลิตวิดีโอทัศนศิลป์ จำนวน 60 คน กลุ่มตัวอย่างสำหรับประเมินความพึงพอใจที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ จำนวน 385 คน และข้อมูลเชิงคุณภาพจำนวน 30 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) วิดีทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก 2) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 3) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง 4) แบบประเมินคุณภาพวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ต 5) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ต 6) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และ 7) แบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูลและวิธีการสามเส้า ผลการวิจัยมีดังนี้ 1) ได้แหล่งนันทนาการสำหรับผลิตรายการวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ตจำนวน 6 แหล่ง 2) ผลการประเมินวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ตโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับดี และผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อโดยรวมอยู่ในระดับดี 3) ความพึงพอใจต่อวิดีโอทัศนศิลป์บนอินเทอร์เน็ตทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก

**คำสำคัญ:** วิดีทัศน์, วิดีทัศน์บนอินเทอร์เน็ต, แหล่งนันทนาการ, จังหวัดนครนายก

<sup>1</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาสันนันทนาการ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Assistant Professor, Ph.D., Department of Recreation, Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University) Email: Wipongchai@g.swu.ac.th

## Abstract

The purposes of this study were 1) to development of Video on Internet to Promote The Recreation Resource in Nakhon Nayok Province and 2) to study the satisfaction of Video on Internet to Promote The Recreation Resource in Nakhon Nayok Province. The subjects for developing the concept of Video Production were 60 people. The subjects evaluated satisfaction with the video on internet that is Quantitative data were 385 people, and Qualitative data were 30 people by Purposive Sampling. The study instruments were 1) the Video on Internet to Promote The Recreation Resource in Nakhon Nayok Province. 2) Unstructured interview forms. 3) Unstructured Observation forms 4) the efficiency evaluation forms 5) the questionnaire of satisfaction on The Video on Internet to Promote The Recreation Resource in Nakhon Nayok Province. 6) Structured Interview forms and 7) Critical Incidence Forms. The researcher conducted a Quantitative data were analyzed by using mean, standard deviation. The Qualitative data were inductively analyzed using a constant comparison method and were triangulated across methods. The results of this research were as follows: 1) The Recreation Resource for Video on internet Production were 6 Resources. 2) The content experts evaluated the video on internet was in good quality, and the Media experts evaluated the video on internet was in good quality. 3) The satisfaction on The Video on Internet with Quantitative data and Qualitative data was at a high level.

**Keywords:** Video, Video on Internet, Recreation Resource, Nakhon Nayok Province

## บทนำ

จากอดีตถึงปัจจุบันเทคโนโลยีได้ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการดำรงชีวิตและการทำงานของมนุษย์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงโลกและวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสารก็เป็นด้านหนึ่งที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ผลของการเจริญเติบโตของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสารได้เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเศรษฐกิจ สังคมและนำโลกเข้าสู่ “สังคมดิจิทัล” (Digital Society) ที่มีเครือข่ายเทคโนโลยีสารสนเทศและอินเทอร์เน็ตเป็นศูนย์กลาง จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปัจจุบันองค์กรภาครัฐและเอกชน ได้พัฒนาตัวเองเข้าสู่องค์กรดิจิทัล (Digital Organization) เพื่อตอบรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัลและอุตสาหกรรมดิจิทัล บนพื้นฐานเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) องค์กรเหล่านี้ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา การแข่งขันและการขับเคลื่อนองค์กรในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการประชาสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร (ภาวุษ พงษ์วิทย์ภานุ และสุธน วจนอนุสรณ์, 2552; วิพงษ์ชัย รุ่งชั้นแก้ว, 2560) ในปัจจุบันองค์กรทางนันทนาการได้ปรับตัวเข้าสู่ความเป็นองค์กร

ดิจิทัล มีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสาร มาใช้ในการการประชาสัมพันธ์และสื่อสรองค์กร โดยบริการวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต (Video on Internet) หรือวีดิทัศน์แบบสายธาร (Video Streaming) ถูกนำมาใช้เป็นส่วนในการประชาสัมพันธ์อย่างแพร่หลาย เพราะบริการดังกล่าวทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถรับชมได้พร้อมกันในเวลาเดียวกัน ช่วยลดข้อจำกัดในการรับชมไม่ว่าจะเป็นเวลา สถานที่ สามารถรับชมซ้ำได้ สร้างความน่าสนใจดีเป็นอย่างดีเพราะผู้ชมสามารถรับชมทั้งภาพและเสียง และยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการที่ต้องนำเสนอให้ผู้ชมได้รับข้อมูลทั้งภาพและเสียง พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบกระบวนการ และแง่มุมต่าง ๆ ในแหล่งนันทนาการได้อย่างชัดเจน (วิพงษ์ชัย ร่องชันแก้ว, 2560)

ทรัพยากรนันทนาการเป็นแหล่งนันทนาการที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติคนสามารถนำเอาแหล่งทรัพยากรดังกล่าวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการใช้เวลาว่างและทำกิจกรรมนันทนาการ เพื่อสร้างประสบการณ์และความพึงพอใจ ความสุข และความสมดุลให้แก่ชีวิต ทรัพยากรนันทนาการช่วยส่งเสริมและดึงดูดใจให้คนใช้เวลาว่างอย่างรู้คุณค่าด้วยการทำกิจกรรมนันทนาการเป็นเครื่องมือหรือสื่อวิถีทางที่จะนำไปสู่การร่วมกิจกรรม ทรัพยากรนันทนาการเป็นปัจจัยหลักในการสร้างกิจกรรมที่จะทำให้มนุษย์ได้เข้าถึงกิจกรรมนันทนาการที่แท้จริง นอกจากนี้ ทรัพยากรนันทนาการยังช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เป็นแหล่งที่ช่วยสร้างความสมดุลให้แก่ชีวิต ผ่อนคลายความตึงเครียดเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมและพบปะสังสรรค์ของคนในชุมชน และยังเป็นแหล่งที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้รับประสบการณ์จากการทำกิจกรรมนันทนาการของคนในชุมชน (วิพงษ์ชัย ร่องชันแก้ว, 2557) ดังนั้นการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการให้คนเห็นคุณค่า เห็นความสำคัญ และมาใช้บริการจึงมีความจำเป็นอย่างมาก ที่จะต้องพัฒนาสื่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อประชาสัมพันธ์ สร้างความเชื่อมั่น สร้างทัศนคติที่ดีและส่งเสริมให้คนมาใช้บริการแหล่งนันทนาการ

จากคุณค่าของวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตที่มีต่อการประชาสัมพันธ์ และความสำคัญในการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แหล่งนันทนาการ โดยเลือกแหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก เพราะจังหวัดนครนายกมีแหล่งนันทนาการที่ครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็นแหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นการใช้ประโยชน์ แหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นธรรมชาติ และแหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นผู้ใช้ประโยชน์และธรรมชาติรวมกัน (Clawson, 1963) นอกจากนี้จังหวัดนครนายกยังมีความอุดมสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งนันทนาการทางธรรมชาติมากมายหลายแห่ง มีแหล่งนันทนาการครบถ้วนตามทฤษฎีที่กล่าวมาในข้างต้น ควรค่าแก่การส่งเสริมให้คนมาใช้บริการหรือมาท่องเที่ยว ซึ่งวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตที่ได้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่แหล่งนันทนาการให้ประชาชนในจังหวัดนครนายกและจังหวัดใกล้เคียงได้เห็นคุณค่าและรู้จักแหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก และส่งเสริมให้ประชาชนใช้เวลาว่างอย่างรู้คุณค่าตามแหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกต่อไป

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาวิดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อวิดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก

## บททวนวรรณกรรม

1. **แนวคิดเกี่ยวกับ การสื่อสาร** การสื่อสาร (Communication) เป็นการที่ “ผู้ส่ง” ซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มชน หรือสถาบัน ถ่ายทอดเรื่องราว ข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ แนวความคิด เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยอาศัยสื่อหรือช่องทางในการถ่ายทอดไปยัง “ผู้รับ” ซึ่งเป็นบุคคล กลุ่มชน หรือสถาบัน เพื่อให้ผู้รับได้รับทราบข่าวสารร่วมกัน เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo, 1963) ได้นำเสนอแบบจำลองการสื่อสารที่รู้จักกันดีว่า "แบบจำลอง SMCR ของเบอร์โล" (Berlo's SMCR Model) ประกอบด้วย 1) ผู้ส่ง (Source) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร 2) ข่าวสาร (Message) เกี่ยวข้องด้านเนื้อหาสัญลักษณ์และวิธีการส่งข่าวสาร 3) ช่องทางในการส่ง (Channel) หมายถึง การที่จะส่งข่าวสารโดยการให้ผู้รับได้รับข่าวสารข้อมูลผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง 4) ผู้รับ (Receiver) ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในการสื่อสาร มีความสามารถในการถอดรหัส (Decode) เป็นผู้ที่มีทัศนคติระดับความรู้และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม เช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่ง จึงจะทำให้การสื่อสารความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผลตามลักษณะของทฤษฎี SMCR ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและผู้รับในการสื่อสาร ประกอบด้วย 1) ทักษะในการสื่อสาร 2) ทัศนคติ 3) ระดับความรู้ 4) ระบบสังคมและวัฒนธรรม โดยทั่วไปจะแบ่งรูปแบบการสื่อสารออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การสื่อสารแบบอนาล็อก (Analog Communication) และ 2) สื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) ซึ่งการสื่อสารโดยทั่วไปนั้นจะเป็นการสื่อสารระหว่างสิ่งมีชีวิตด้วยกันหรือเป็นการสื่อสารระหว่างอุปกรณ์การสื่อสารด้วยกันเอง เช่น การสนทนาพูดคุยระหว่างมนุษย์ด้วยกันโดยอาจมีพาหะหรืออุปกรณ์อื่น ๆ เป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างกันหรือเป็นการสื่อสารระหว่างคอมพิวเตอร์ด้วยกัน (O'leary, Timothy; & O'leary, Linda I, 2013)

2. **แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างดิจิทัลคอนเทนต์ (Digital content)** ปัจจุบันเราอยู่ในยุคดิจิทัลที่การสื่อสารดิจิทัลคือหัวใจสำคัญของการสื่อสารในยุคนี้ การสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) เป็นการสื่อสาร ที่พึ่งพาเทคโนโลยี การสื่อสารดิจิทัลมีหลายประเภทโดยทั่วไปเรียกว่าช่องทางการสื่อสารดิจิทัล ซึ่งรวมถึงอีเมล โทรศัพท์ การประชุมทางวิดีโอ สิ่งพิมพ์ดิจิทัล หรือการส่งข้อความโต้ตอบแบบทันที เช่น SMS แชนท บล็อก พอดแคสต์ และวิดีโอ ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสารดิจิทัลเช่นกัน การสื่อสารดิจิทัลยังเกี่ยวข้องกับความพยายามการสื่อสารออนไลน์ขององค์กร องค์กรส่วนใหญ่ในปัจจุบันใช้วิธีสื่อสารหลากหลายช่องทางออนไลน์ ตั้งแต่เว็บไซต์ การแชทบนมือถือไปจนถึงเขียนบทความผ่านบล็อก สิ่งพิมพ์ดิจิทัล การส่งข้อความผ่านอีเมลเพื่อเชื่อมต่อกับลูกค้า พนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ของธุรกิจการสื่อสารดิจิทัลต่างจากการสื่อสารแบบเดิมอย่างไร (แกรมมิจิทัล, 2564) มีลักษณะ 5 ประการที่ทำให้การสื่อสารดิจิทัลแตกต่างจากวิธีการสื่อสารแบบเดิม คือ 1) พร้อมโต้ตอบมากขึ้น 2) มีส่วนร่วมมากขึ้น 3) คุ่มค่ามากขึ้น 4) กระจายอำนาจมากขึ้น 5) มีลำดับชั้นน้อยลง ลักษณะเหล่านี้ช่วยยืนยันว่าการสื่อสารใด ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางดิจิทัลนั้นแตกต่างกับการสื่อสารแบบเดิมอย่างสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของการทำงานในองค์กรและการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ การสร้างดิจิทัลคอนเทนต์ (Digital content) จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะปัจจุบันดิจิทัลคอนเทนต์เป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสาร ประเภทของคอนเทนต์นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละขั้นของเส้นทางของผู้ซื้อ (Buyer's Journey) โดยเส้นทางของผู้ซื้อมีหลักการอยู่ 3 ขั้น คือ ขั้นของการรับรู้ (Awareness Stage) ขั้นของการพิจารณา (Consideration Stage) และขั้นของการตัดสินใจ (Decision Stage) โดยการสร้างดิจิทัลคอนเทนต์ ที่จะต้อง 1) ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน 2) ตั้งตั้งชี้วัดที่ชัดเจน 3) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน 4) เลือกรูปแบบคอนเทนต์ที่ต้องการ 5) ปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยตลอดเวลา 6) วางแผนช่องทางการสื่อสาร (ปริติ นกุลสมปรารถนา, 2563)

**3. แนวคิดเกี่ยวกับวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตและหลักการผลิตรายการวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต**  
วีดิทัศน์ (Video) คือ มัลติมีเดียที่สามารถแสดงภาพเคลื่อนไหวพร้อมเสียงบรรยายได้ในเวลาเดียวกัน มีการนำเสนอหลายรูปแบบ วีดิทัศน์ใช้เป็นสื่อเพื่อการนำเสนอ การอธิบาย การสอน หรือเพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่งตามความต้องการของผู้ผลิต ปัจจุบันในยุคดิจิทัล วีดิทัศน์ได้พัฒนาเป็นวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต (Video on internet) เป็นระบบการแพร่ภาพและเสียง วีดิทัศน์จากคลังข้อมูลวีดิทัศน์ (Video Server) ผู้ชมที่อยู่ในเครือข่ายสื่อสาร ผ่านระบบจัดการข้อมูลวีดิทัศน์แบบทยอยส่งเรื่อย ๆ หรือวีดิทัศน์แบบสายธาร (Streaming) ผู้ใช้บริการสามารถเลือกเนื้อหาวีดิทัศน์ได้ตามประสงค์โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สามารถเข้าถึงผู้รับชมจำนวนมากได้ในการนำเสนอเพียงครั้งเดียว วีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต มีการนำเสนอผ่าน Web browser ในระบบอินเทอร์เน็ต โดยกระบวนการผลิตสื่อวีดิทัศน์ที่มีคุณภาพ มีขั้นตอนประกอบด้วย (พิสุธา อาริราษฎร์ และณัฐพงษ์ พระลัทธิรักษา, 2551; ปิยะฉัตร วิเศษ, 2557) 1) ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-Production) เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการผลิตรายการมีขั้นตอนโดยเริ่มต้นตั้งแต่การแสวงหาแนวคิดการกำหนดวัตถุประสงค์ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การวิเคราะห์เนื้อหา การเลือกรูปแบบรายการ จัดทำโครงสร้างรายการโทรทัศน์ การเขียนบทวีดิทัศน์ การจัดทำงบประมาณ เตรียมการด้านบุคลากร เตรียมการด้านสถานที่สถานที่ในการผลิตรายการ เตรียมการด้านอุปกรณ์ในการผลิตรายการ 2) ขั้นการผลิตรายการ (Production) ขั้นการผลิตรายการเป็นขั้นตอนที่จะบันทึกวีดิทัศน์ตามแผนการทำงาน มีการซักซ้อมก่อนถ่ายทำจริงตามที่กำหนดไว้ในบทวีดิทัศน์ เมื่อบันทึกรายการเสร็จแล้วจะมีการตรวจสอบอีกครั้งอีกเพื่อหาข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปการถ่ายทำรายการมีวิธีการถ่ายทำ 2 ลักษณะคือ การถ่ายทำรายการแบบแยกส่วนและการถ่ายทำรายการสมบูรณ์ตามลำดับโครงการรายการ 3) ขั้นหลังการผลิต (Post-Production) เป็นขั้นตอนการลำดับภาพ การตัดต่อ การบันทึกเสียง การฉายเพื่อตรวจสอบ และการประเมินผล

**4. แนวคิดเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยว**  
การประชาสัมพันธ์ (Public Relations) เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ดำเนินงานกับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการ ประกอบด้วย 1) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงข้อมูลข่าวสารในการดำเนินงานของแหล่งนันทนาการ 2) เพื่อให้โน้มน้าวให้กลุ่มเป้าหมายให้ความร่วมมือ สนับสนุน และมาใช้บริการ 3) เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างแหล่งนันทนาการกับกลุ่มเป้าหมาย 4) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่แหล่งนันทนาการ (วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว, 2557) การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการที่มีประสิทธิภาพสามารถกระตุ้นให้ นักผู้ใช้บริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวหรือใช้บริการแหล่งนันทนาการได้ จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานบริการนันทนาการในการให้ข้อมูลการแหล่งนันทนาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อจูงใจให้คนตัดสินใจมาท่องเที่ยวและใช้บริการแหล่งนันทนาการ

**5. แนวคิดทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจสื่อ** ทฤษฎีที่เป็นที่นิยมในการประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อสื่อ คือแนวคิดทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจสื่อ ของ Katz, Blumler & Gurevitch, (1974) โดยหลักสำคัญ คือ 1) ผู้ชมเป็นผู้เลือกสื่อของพวกเขาดำเนินการตามเป้าหมายที่พวกเขาต้องการ 2) ผู้ชมเป็นผู้เลือกในการเชื่อมโยงความพึงพอใจที่ต้องการกับการเลือกใช้สื่อแต่ละชนิด 3) สื่อเป็นคู่แข่งกับแหล่งอื่น ๆ ที่ผู้ชมจะเลือกใช้เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของ 4) บุคคลมีความตระหนักถึงการใช้สื่อ ความสนใจ และแรงจูงใจ อย่างเพียงพอที่จะสามารถถ่ายทอดภาพที่ถูกต้องตรงประเด็นในเรื่องการใช้นักวิจัยได้ และ 4) การตัดสินใจคุณค่าของเนื้อหาสื่อเป็นการประเมินโดยผู้ชม/ผู้ฟังเท่านั้น

### **วิธีดำเนินการวิจัย**

1. กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อพัฒนาแนวคิดและเป็นข้อมูลในการผลิตรายการวิทยุทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก ทั้งหมดจำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการ ผู้ดูแลพื้นที่เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้ใช้บริการในจังหวัดนครนายก

2. กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลประเมินความพึงพอใจ คือผู้ที่รับชมวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกอย่างน้อย 1 ครั้ง และรับชมครบทุกตอน แต่ผู้วิจัยไม่สามารถทราบจำนวนที่แน่นอนได้ว่าใครที่เคยรับชมรายการบ้าง ทำให้การวิจัยในครั้งนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามกรณีที่ไม่ทราบประชากร ซึ่งได้ใช้วิธีการคำนวณโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ในกรณีที่ไม่ทราบจำนวนประชากรอย่างแท้จริง ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 385 คน และใช้วิธีจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

3. กลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ที่และทำแบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญ ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เคยรับชมวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกอย่างน้อย 1 ครั้ง และรับชมครบทุกตอน จำนวน 30 คน และสมัครใจที่จะให้ข้อมูลด้วยวิธีนี้

## เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. วิดีทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก 6 ตอน
2. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เพื่อศึกษาข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่เพื่อนำมาเป็นแนวคิดในการผลิตรายการ การเลือกใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเพื่อให้เกิดความยืดหยุ่นในการสัมภาษณ์ และเกิดความเป็นกันเองระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูล
3. แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) เพื่อศึกษาแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการ ให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครบถ้วนรอบด้าน
4. แบบประเมินคุณภาพวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและเนื้อหา
5. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก
6. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก
7. แบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญ (Critical Incidence Forms)

## ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

### 1. ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-Production)

1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อนำไปพัฒนาวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก และเพื่อพัฒนาวีดิทัศน์ให้มีความสมบูรณ์ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลและศึกษาจากสถานที่จริงในพื้นที่ที่มีแหล่งนันทนาการ ประกอบด้วย อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก อำเภอองครักษ์ อำเภอบ้านนา และอำเภอปากพลี โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured interview) เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผู้ดูแลพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้ใช้บริการ รวมทั้งหมดจำนวน 60 คน และเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ (Empirical Data) โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ด้วยแบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) โดยศึกษาแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการในพื้นที่ สถานที่ตั้ง การเข้าถึง การให้บริการ จุดเด่น และคุณค่าที่ได้รับของแหล่งนันทนาการ

1.2 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูล (Constant comparison) ซึ่งได้มาจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย การสังเกต และการสัมภาษณ์ เพื่อหาหัวข้อที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation) ซึ่งนำข้อมูลที่ได้มาจากการรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 วิธีขึ้นไป นำมาวิเคราะห์ร่วมกันว่าข้อมูลที่ได้จากการเก็บข้อมูลทุกวิธีว่ามีความสอดคล้องและตรงกันมากน้อยเพียงใด ผลการตรวจสอบพบว่าข้อมูลที่ได้จากวิธีการรวบรวมทั้ง 3 แบบ คือ ข้อมูลจากจากเอกสาร

และงานวิจัย การสังเกต และการสัมภาษณ์ มีความสอดคล้องและตรงกัน จากนั้นจึงสรุปเป็นแนวคิด และข้อมูลในการผลิตรายการวิทยุทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก โดยผลการศึกษารูปร่างได้ว่า รายการนำเสนอแหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นการใช้ประโยชน์ แหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นธรรมชาติ และแหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นผู้ใช้ ประโยชน์และธรรมชาติร่วมกัน (Clawson, 1963) จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ 1) มองเทอส์ คาเฟ่ แอนด์ฟาร์ม 2) ภูกระเหียง 3) สวนค้อยะ 4) สวนลุงพร 5) เกาะไม้ลาย 6) เขื่อนขุนด่านปราการชล

1.3 นำแนวคิดและข้อมูลที่ได้มาวางแผนผลิตรายการ โดยการวางโครงสร้างเนื้อหา วัตถุประสงค์ วิเคราะห์เนื้อหา เขียนบทวิทยุทัศน์ จัดทำแผนงานการถ่ายทำ โดยเนื้อหามุ่งนำเสนอ ภาพรวมโดยทั่วไปของแหล่งนันทนาการ สถานที่ตั้ง การเข้าถึง การให้บริการ จุดเด่น และคุณค่า ที่ได้รับของแหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกทั้ง 6 แห่ง

1.4 พัฒนาแบบประเมินคุณภาพวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ และด้านเนื้อหาและพัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ต โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ และคัดเลือกข้อความที่มีค่าตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งมีค่า IOC ระหว่าง 0.6 - 1.0 และหา ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ( $\alpha$ -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ 0.82

1.5 พัฒนาแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจที่มีต่อวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการ ประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกและแบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญ หาคุณภาพ โดยหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อความในแต่ละ ข้อ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญคนละกลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพวิทยุทัศน์บน อินเทอร์เน็ต และคัดเลือกข้อความที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.6 - 1.0

## 2. ขั้นตอนการผลิตรายการ (Production)

2.1. ผลิตวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัด นครนายกให้ตรงกับโครงสร้างรายการ เนื้อหา วัตถุประสงค์ของรายการ แผนงานการผลิตรายการ และบทวิทยุทัศน์ที่ได้กำหนดไว้

2.2 ประสานงานกับเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบพื้นที่ เพื่อลงพื้นที่ถ่ายทำวิทยุทัศน์ตาม แผนงานที่กำหนดไว้ในกรถ่ายทำจะต้องตรวจสอบความถูกต้องทางด้านเทคนิคถ้าพบข้อบกพร่อง ต้องแก้ไขและบันทึกใหม่ทันที เมื่อบันทึกรายการเสร็จแล้วควรมีการตรวจสอบอีกครั้งอีกเพื่อหา ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้น จัดเก็บไฟล์วิดีโอจากเพื่อนำไปลำดับภาพ เสียง และตัดต่อ

## 3. ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production)

3.1 นำไฟล์วิดีโอและเสียงมาลำดับภาพและตัดต่อด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สำหรับการตัดต่อ ให้เป็นเรื่องราวตามที่วิทยุทัศน์กำหนดไว้ พร้อมฉายเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ และความถูกต้องในการนำเสนอ

3.2 นำวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัด นครนายกให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

เป็นผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาและผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพด้านการผลิตสื่อ  
วีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ  
จำนวน 5 คน ที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาแบบประเมินคุณภาพวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตและ  
แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้ชมที่มีต่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต

3.3. ดำเนินการทดลองโดยให้กลุ่มตัวอย่างรับชมวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการ  
ประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก โดยนำเสนอ 2 รูปแบบ คือ 1) นำเสนอใน  
รูปแบบของการถ่ายทอดสดผ่านเฟซบุ๊ก 2) บันทึกวิดีโอให้รับชมทางเฟซบุ๊ก และประเมินความ  
พึงพอใจของผู้ชมโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 385 คน และประเมินด้วยการ  
สัมภาษณ์และทำแบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญจากกลุ่มตัวอย่าง 30 คน

3.4 นำผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและผลประเมินความพึงพอใจของผู้ชมที่ข้อมูลเชิง  
ปริมาณจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทาง  
สถิติ และนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์และแบบบรรยายเหตุการณ์  
สำคัญมาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูล (Constant comparison)  
เพื่อหาหัวข้อที่เกี่ยวข้อง สำหรับการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูลนั้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน  
คือ การอ่านข้อมูลเพื่อค้นหาหัวข้อ การจัดกลุ่มหัวข้อ การนำข้อมูลมาจัดเข้าหัวข้อที่เหมาะสม  
การอธิบายหัวข้อที่เหมาะสม โดยมีการเตรียมข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยต่อไป

**การรับรองจริยธรรมงานวิจัยในมนุษย์** งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการ  
จริยธรรมงานวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใบบรรองเลขที่ SWUEC/E-289/2563

## ผลการวิจัย

### 1. ผลการพัฒนาวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการใน จังหวัดนครนายก

1.1 ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิด โครงสร้างของรายการ และส่วนสำคัญคือข้อมูล  
แหล่งนันทนาการที่ใช้ในการผลิตรายการวีดิทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการใน  
จังหวัดนครนายก จากการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผู้ดูแลพื้นที่  
เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้ให้บริการ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเปรียบเทียบ  
ความคงที่ของข้อมูลและตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยวิธีสามเส้า ผลการวิจัยสรุป  
ได้ว่า ในการผลิตรายการจะนำเสนอแหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นการใช้ประโยชน์ แหล่ง  
ทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นธรรมชาติและแหล่งทรัพยากรนันทนาการแบบเน้นผู้ใช้ประโยชน์  
และธรรมชาติร่วมกัน (Clawson, 1963) ที่น่าสนใจจำนวน 6 แห่ง ได้แก่

1) มองเทอส์ คาเฟ่ แอนด์ฟาร์ม เป็นแหล่งนันทนาการที่มีจุดเด่น เป็นทั้งร้านอาหาร  
และฟาร์มที่แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ ได้บรรยายภาคแบบบ้านทุ่ง มีทั้งส่วนที่เป็นร้านอาหาร  
สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ มีส่วนที่เป็นฟาร์ม ผู้ที่ใช้บริการจะได้ทั้งการพักผ่อน การ  
รับประทานอาหาร และกิจกรรมในรูปแบบกลุ่มและครอบครัว ตั้งอยู่ที่คลอง 15 อำเภอองครักษ์  
จังหวัดนครนายก เข้าถึงได้ง่ายเพราะอยู่ใกล้ถนนรังสิต-นครนายก

2) ภูกระแหะริ่ง เป็นแหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยววิถีธรรมชาติ บรรยากาศดี มีทุ่งนาและบรรยากาศที่ร่มรื่น ผู้ที่มาใช้บริการจะได้สัมผัสวิถีชุมชนแบบธรรมชาติ ในภูกระแหะริ่ง มีบ่อปลา บ่อน้ำ กังหันวิดน้ำ การเลี้ยงเป็ด และมีจุดเด่นคือสะพานไม้ไผ่พราวภูฟ้า นอกจากนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านรัตนจังที่เก็บสะสมข้าวของเครื่องใช้ในอดีตของบรรพบุรุษ ภูกระแหะริ่งตั้งอยู่ที่ตำบลศรีนาวา อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

3) สวนค้อยะ เป็นแหล่งนันทนาการและสถานที่ท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ สำหรับคนที่ชอบธรรมชาติ การตั้งแคมป์ กางเต็นท์พักผ่อน ภายในสวนค้อยะมีการจัดพื้นที่เป็นลานสำหรับกางเต็นท์พักผ่อน ประกอบอาหาร มีน้ำตกให้ลงเล่นได้ มีแคร่ให้นั่งแช่น้ำ สวนค้อยะตั้งอยู่ที่น้ำตกกระอาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

4) สวนลุงพร เป็นแหล่งนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ สำหรับคนที่ชอบธรรมชาติ ตั้งอยู่ชายขอบของเขาใหญ่ มีลำธารที่ไหลมาจากน้ำตกคลองมะเดื่อ มีแคร่ให้นั่งแช่น้ำ ในลำธาร มีพื้นที่สำหรับตั้งแคมป์ นอกจากนี้ยังมีบ้านพัก สามารถทำอาหารกินเองได้ สวนลุงพรตั้งอยู่ที่ หมู่ 1 ตำบลสาริกา อำเภอเมืองจังหวัดนครนายก

5) เกาะไม้ลาย เป็นแหล่งนันทนาการและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผู้ที่มากะาะไม้ลายจะได้สัมผัสวิถีชุมชน และวิถีเกษตรกร มีความโดดเด่นในด้านเกษตรกรรม นอกจากนี้ เกาะไม้ลายเป็นเป็นโครงการหมู่บ้านวิทย์ฯ ข้าวปลอดภัย เกาะไม้ลายตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 9 หมู่บ้านเกาะไม้ลาย ตำบลพิบูลย์ อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก

6) เชื้อนขุนด่านปราการชล เป็นเขื่อนคอนกรีตบดอัดยาวที่สุดในประเทศไทย เป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดนครนายก บนสันเขื่อนเป็นจุดชมวิว ถนนขึ้นสันเขื่อนสามารถปั่นจักรยานขึ้นไปได้ ด้านล่างสามารถเล่นน้ำและนั่งพักผ่อน เชื้อนขุนด่านปราการชล ตั้งอยู่ที่บ้านท่าด่าน ตำบลหินตั้ง อำเภอเมืองนครนายกจังหวัดนครนายก

ทั้ง 6 สถานที่เคยมีการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์ไว้ แต่ผู้วิจัยต้องการผลิตรายการใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพแหล่งนันทนาการและข้อมูลเชิงพื้นที่ในปัจจุบัน รูปแบบของรายการให้ความรู้และความบันเทิง มีการถ่ายทำในสตูดิโอและถ่ายทำนอกสถานที่ มีการตัดภาพสลับไปมาตามบทวิดิทัศน์ ใช้เทคนิคการลำดับภาพและตัดต่อที่เรียบง่าย รายการมีความยาว 15 นาที และนำเสนอวิดิทัศน์ผ่านเฟซบุ๊กแฟนเพจ PRRCISWU

1.2. ผลการประเมินคุณภาพวิดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก

ตารางที่ 1 ผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ
การนำเสนอเนื้อหา	4.53	0.37	ดีมาก
ความชัดเจนของภาพและเสียงบรรยาย	4.50	0.48	ดี
รวม	4.50	0.42	ดี

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินคุณภาพวิดีโอวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตโดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 5 คน พบว่า วิดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวม 4.50 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การนำเสนอเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ความชัดเจนของภาพและเสียงบรรยายมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

**ตารางที่ 2** ผลการประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อวีดิทัศน์

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ
การนำเสนอเนื้อหา	4.60	0.46	ดีมาก
เสียงบรรยายและดนตรีประกอบ	4.40	0.48	ดี
ภาพและตัวอักษร	4.46	0.48	ดี
เทคนิคการนำเสนอ	4.40	0.45	ดี
รวม	4.46	0.47	ดี

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินคุณภาพวิดีโอวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ จำนวน 5 คน พบว่า วิดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวม 4.46 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการนำเสนอเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ด้านเสียงบรรยายและดนตรีประกอบภาพและตัวอักษร และเทคนิคการนำเสนอ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี

**2. ผลประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก** กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 385 คน เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.19 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 34.82 กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 71.17 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 87.27 มีผลประเมินความพึงพอใจที่มีต่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก ดังนี้

**ตารางที่ 3** ความพึงพอใจที่มีต่อวิถีทัศนบับนินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการ ในจังหวัดนครนายก

รายการประเมิน	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับคุณภาพ
การนำเสนอเนื้อหา	4.45	0.61	มาก
เสียงบรรยายและดนตรีประกอบ	4.43	1.40	มาก
ภาพและตัวอักษร	4.46	1.31	มาก
เทคนิคการนำเสนอ	4.46	0.62	มาก
สาระและความรู้ที่ได้รับ	4.42	0.64	มาก
<b>รวม</b>	<b>4.44</b>	<b>0.91</b>	<b>มาก</b>

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจที่มีต่อวิถีทัศนบับนินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.44 และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำเสนอเนื้อหา ด้านเสียงบรรยายและดนตรีประกอบ ด้านภาพและตัวอักษร ด้านเทคนิคการนำเสนอ และด้านสาระความรู้ที่ได้รับ

ผลการการสัมภาษณ์และการทำแบบบรรยายเหตุการณ์สำคัญของกลุ่มตัวอย่างที่เคยรับชมวิถีทัศนบับนินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการ จำนวน 30 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเปรียบเทียบความคงที่ของข้อมูล สามารถสรุปผลความพึงพอใจที่มีต่อวิถีทัศนบับนินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก โดยแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

**1. การนำเสนอเนื้อหา** รายการ กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงเรื่องความพึงพอใจต่อการนำเสนอเนื้อหาของรายการ โดยสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้ 1.1) ลำดับการนำเสนอเนื้อหาของทุกรายการและมีความเหมาะสม เป็นลำดับขั้นตอนตั้งแต่ส่วนนำของรายการ ส่วนเนื้อหา และส่วนสรุปส่งท้าย ทำให้เวลารับชมแล้วเข้าใจเนื้อหา และรู้จักแหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกมากขึ้น 1.2) เนื้อหาของทุกรายการมีความน่าสนใจ เมื่อได้รับชมทำให้เกิดความสนใจที่จะไปใช้บริการแหล่งนันทนาการตามที่รายการได้นำเสนอ 1.3) พิธีกรดำเนินรายการมีความเหมาะสมกับรูปแบบรายการ พิธีกรมีความเหมาะสมกับบทบาทที่ได้รับ สามารถดำเนินรายการและสื่อสารเนื้อหาของรายการไปถึงผู้ชมได้เป็นอย่างดี โดยรวมด้านการนำเสนอเนื้อหาของรายการกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

**2. เสียงบรรยายและดนตรีประกอบ** กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงเรื่องความพึงพอใจต่อเสียงบรรยายและดนตรีประกอบ โดยสรุปได้ 2 ประเด็นดังนี้ 2.1) เสียงบรรยายในรายการฟังง่ายและมีความชัดเจน ช่วยให้ผู้ชมเข้าใจเนื้อหาและช่วยให้ผู้ชมสนใจรับชมรายการจนจบ 2.2) ดนตรีประกอบที่ใช้ในรายการมีความเหมาะสมกับรูปแบบรายการและเนื้อหา เลือกดนตรีประกอบได้เหมาะสมกับทุกช่วงในรายการ ช่วยเสริมเนื้อหาสาระและบรรยายภาคของรายการได้เป็นอย่างดี ช่วงบรรยายหรืออธิบายเนื้อหาดนตรีประกอบก็เหมาะสมเสียงดนตรีไม่ดังจนกลบเสียงบรรยาย

โดยรวมด้านเสียงบรรยายและดนตรีประกอบของรายการกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

**3. ภาพและตัวอักษร** กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงเรื่องความพึงพอใจต่อภาพและตัวอักษรในรายการ โดยสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้ 3.1) ภาพของทุกรายการมีความชัดเจน คมชัด และมีความคมชัด ช่วยให้ผู้ชมเห็นภาพของรายการได้อย่างชัดเจน 3.2) ตัวอักษรที่ใช้ประกอบรายการมีขนาดเหมาะสม ไม่ใหญ่เกินไป หรือเล็กเกินไป อ่านง่าย และมีความชัดเจน 3.3) ขนาดของภาพกับขนาดตัวอักษรที่ใช้ในรายการมีความสมดุลและเหมาะสม โดยรวมด้านภาพและตัวอักษรของรายการกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

**4. เทคนิคการนำเสนอ** กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงเรื่องความพึงพอใจต่อเทคนิคการนำเสนอในรายการ โดยสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้ 4.1) เทคนิคพิเศษ ได้แก่ การลำดับภาพ ตัดต่อ การเปลี่ยนภาพ มีความเหมาะสมกับรูปแบบรายการ เทคนิคพิเศษเรียบง่ายไม่รบกวนสายตาและไม่มากจนเกินไปจนรบกวนการรับชม 4.2) ระยะเวลาในการดำเนินรายการเหมาะสมกับพฤติกรรมการรับชมสื่อวิดีโอออนไลน์ในยุคปัจจุบัน 4.3) ออกแบบรายการได้อย่างสร้างสรรค์น่าสนใจ โดยรวมด้านเทคนิคการนำเสนอกลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

**5. สารและความรู้ที่ได้รับจากรายการ** กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวถึงเรื่องความพึงพอใจต่อสารและความรู้ที่ได้รับจากรายการ โดยสรุปได้ 3 ประเด็นดังนี้ 5.1) รายการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรนันทนาการในจังหวัดนครนายกที่น่าสนใจทุกแง่มุม 5.2) รายการช่วยส่งเสริมให้เห็นประโยชน์และของแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการในจังหวัดนครนายก 5.3) รายการมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจใช้บริการในแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการในจังหวัดนครนายก โดยรวมด้านสารและความรู้ กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

#### **ข้อเสนอและเพิ่มเติมในการผลิตรายการ**

1) เนื้อหารายการควรนำเสนอเพิ่มเติมเกี่ยวกับด้านมิติความสัมพันธ์กับสังคมและมุมมองของคนภายนอกเกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการในจังหวัดนครนายกจะช่วยให้เนื้อหาของรายการมีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

2) ควรจัดหาอุปกรณ์บันทึกเสียงที่สามารถลดเสียงรบกวนสำหรับการถ่ายทำรายการนอกสถานที่

3) ควรเพิ่มภาพกราฟิกประกอบรายการเพื่อช่วยอธิบายเนื้อหาและช่วยให้รายการมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

จากผลการวิจัย พบว่า รายการวีดิทัศน์ได้รับความนิยมพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะผู้วิจัยดำเนินการผลิตวีดิทัศน์ตามหลัก 3P ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการผลิต (Pre-Production) 2) ขั้นตอนการผลิตรายการ (Production) 3) ขั้นตอนหลังการผลิต (Post-Production) ให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเพื่อให้ได้เนื้อหาแหล่งนันทนาการที่สมบูรณ์และน่าสนใจ นอกจากนี้วีดิทัศน์ยังนำเสนอแหล่งนันทนาการในทุกแง่มุมให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน สอดคล้องกับความต้องการของผู้ชม ส่งผลให้ผู้ชมเกิดความพึงพอใจในระดับมาก

## สรุปและอภิปรายผล

1. ผลการวิจัยเพื่อพัฒนาแนวคิดและข้อมูลในการผลิตรายการวิทยุทัศน์เพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลและศึกษาจากสถานที่จริงในพื้นที่ที่มีแหล่งนันทนาการ โดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผู้ดูแลพื้นที่ เจ้าหน้าที่รัฐและผู้นำชุมชน ชาวบ้านและผู้ให้บริการ รวมทั้งหมดจำนวน 60 คน และเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยแบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง โดยศึกษาแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการในพื้นที่ สถานที่ตั้ง การเข้าถึง การให้บริการ จุดเด่น และคุณค่าที่ได้รับของแหล่งนันทนาการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการผลิตรายการจะนำเสนอแหล่งทรัพยากรนันทนาการ ที่น่าสนใจจำนวน 6 แห่ง และผู้วิจัยได้แนวความคิดในการนำเสนอทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ เมื่อได้แนวความคิดที่สมบูรณ์แล้ว เข้าสู่กระบวนการผลิตสื่อวิทยุทัศน์ให้ตรงตามแนวความคิดที่วางแผนไว้ หลังจากผ่านขั้นตอนการผลิตวิทยุทัศน์ ผู้ศึกษาได้ทำการประเมินผลวิทยุทัศน์กับกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ คล้ายสังข์ (2560) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อวิทยุทัศน์และสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการตลาดและการท่องเที่ยว แบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตลุ่มน้ำชั้นกรุงเทพมหานคร โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 5 กลุ่ม คือ ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้ประกอบอาชีพด้านการบริการ นักท่องเที่ยวพาราไกลท์ท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวจำนวนกลุ่มละ 8 คน รวม 40 คน ผลการวิจัยพบว่า ได้รับสื่อวิทยุทัศน์ส่งเสริมการตลาดและการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ชุด 9 ชุด มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้ ความเข้าใจและจูงใจให้เกิดความสนใจในการเดินทางไปท่องเที่ยว และจากขั้นตอนนี้การได้ข้อมูลเชิงลึกที่ถูกต้องจากทุกภาคส่วนจะทำให้ได้แนวความคิดการผลิตรายการวิทยุทัศน์ที่มีประสิทธิภาพ ได้รายการวิทยุทัศน์ที่มีคุณภาพ ส่งผลต่อการตัดสินใจในการมาใช้บริการของกลุ่มเป้าหมายได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ วิพงษ์ชัย ร้องขันแก้ว (2557) ที่กล่าวว่า การให้ข่าวสารและการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการอย่างมีประสิทธิภาพสามารถกระตุ้นและให้ผู้ให้บริการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวหรือใช้บริการแหล่งนันทนาการ จึงเป็นหน้าที่ของหน่วยงานบริการนันทนาการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการให้ข้อมูลการแหล่งนันทนาการอย่างสร้างสรรค์ เพื่อที่จะสามารถจูงใจให้คนตัดสินใจมาใช้บริการ

2. ผลการประเมินคุณภาพวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ต โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา จำนวน 5 คน พบว่า วิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพด้านเนื้อหาโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวม 4.50 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การนำเสนอเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ความชัดเจนของภาพและเสียงบรรยายมีคุณภาพอยู่ในระดับดี ผลการประเมินคุณภาพวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ จำนวน 5 คน พบว่า วิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับดี มีค่าเฉลี่ยรวม 4.46 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนำเสนอเนื้อหา มีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก ด้านเสียงบรรยายและดนตรีประกอบ ภาพและตัวอักษร และเทคนิคการนำเสนอ มีคุณภาพอยู่ในระดับดี เนื่องจากผู้วิจัยให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตวิทยุทัศน์บนอินเทอร์เน็ตอย่างเป็นระบบ โดยผู้วิจัยดำเนินการผลิตวิทยุทัศน์ตามหลัก 3P ประกอบด้วย 1) ขั้นเตรียมการผลิต (Pre-Production) เป็นการเตรียมความพร้อมก่อนการผลิตรายการ 2) ขั้นการผลิตรายการ

(Production) เป็นขั้นตอนบันทึกวีดิทัศน์ตามแผนงาน ตรวจสอบความถูกต้อง และจัดเก็บไฟล์วิดีโอ จากเพื่อนำไปลำดับภาพ เสียง และตัดต่อต่อไปและ 3) ขั้นตอนการผลิต (Post-Production) เป็นขั้นตอนการลำดับภาพ ตัดตามบทวีดิทัศน์ พร้อมฉายเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้อง จากนั้นจึงนำไปเผยแพร่และประเมินผล และการผลิตรายการยังคำนึงถึงหลักพื้นฐานการสื่อสาร S M C R ของ เดวิด เค เบอร์โล (David K. Berlo, 1963) ประกอบด้วย 1) ผู้ส่ง (Source) 2) ข่าวสาร (Message) 3) ช่องทางในการส่ง และ 4) ผู้รับ (Receiver) และคำนึงถึงปัจจัยที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและผู้รับในการสื่อสารประกอบด้วย 1) ทักษะในการสื่อสาร 2) ทักษะคติ 3) ระดับความรู้ และ 4) ระบบสังคมและวัฒนธรรม ผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งทิพา เสาร์สิงห์, วรพรรณ อิบรอฮีม, และมุทิตา พันธธโนภาค (2562) ได้ทำวิจัยเรื่องการผลิตสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เรื่อง เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร โดยใช้ขั้นตอนในทำวิจัยผลิตสื่อวีดิทัศน์ ได้แก่ ขั้นตอนเตรียมการผลิต ขั้นตอนการผลิตรายการ และขั้นหลังการผลิต อย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยพบว่า ผลประเมินวีดิทัศน์ด้านการรับรู้เนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลประเมินวีดิทัศน์ด้านเทคนิคโดยผู้เชี่ยวชาญภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผู้ชมมีความพึงพอใจที่มีต่อวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.44 และเมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่า ผู้ชมมีความพึงพอใจในระดับมากทุกด้าน ได้แก่ ด้านการนำเสนอเนื้อหา ด้านเสียงบรรยายและดนตรีประกอบ ด้านภาพและตัวอักษร ด้านเทคนิคการนำเสนอ และด้านสาระความรู้ที่ได้รับ เนื่องจากวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก เป็นสื่อที่เข้าถึงง่าย ผู้ชมรับชมแล้วเข้าใจเนื้อหา การนำเสนอประเด็นกระชับ เข้าใจง่าย สร้างความบันเทิง มีรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาที่เหมาะสม ช่วยสร้างความรู้สึกลึกซึ้งระหว่างผู้นำเสนอ แหล่งนันทนาการกับผู้รับชมรายการมีการนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์และมีจุดเด่นที่น่าสนใจ ผู้ชมจึงมีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน สอดคล้องการแนวคิดทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจสื่อของ Katz, Blumler & Gurevitch (1974) โดยหลักสำคัญ คือ ผู้ชมเป็นผู้เลือกสื่อของพวกเขาตามเป้าหมายที่พวกเขาต้องการ ผู้ชมเป็นผู้เลือกในการเชื่อมโยงความพึงพอใจที่ต้องการกับการเลือกใช้สื่อแต่ละชนิด สื่อเป็นคู่แข่งกับแหล่งอื่นที่ผู้ชมจะเลือกใช้เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของบุคคล มีความตระหนักรู้ถึงการใช้สื่อ ความสนใจและแรงจูงใจอย่างเพียงพอที่จะสามารถถ่ายทอดภาพที่ถูกต้องตรงประเด็นในเรื่องการใช้นักวิจัยได้ และการตัดสินใจคุณค่าของเนื้อหาสื่อเป็นการประเมินโดยผู้ชมเท่านั้น นอกจากนี้ผลวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า วีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ตที่ได้พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของผู้รับชม นำไปสู่การสร้างความรู้ความเข้าใจและกระตุ้นความสนใจในเรื่องแหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายกได้เป็นอย่างดี จึงเป็นอีกเหตุผลที่ทำให้ผู้ชมพึงพอใจ สอดคล้องกับแนวคิดของ แกรมดิจิตัล (2564) การสื่อสารใด ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านช่องทางดิจิทัลนั้นแตกต่างกับการสื่อสารแบบเดิมอย่างสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของการทำงานในองค์กรและการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ เมื่อเราต้องใช้อการสื่อสารดิจิทัล การสร้างดิจิทัลคอนเทนต์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะปัจจุบันดิจิทัลคอนเทนต์เป็นหัวใจสำคัญในการสื่อสาร ประเภทของคอนเทนต์ขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ จึงจะทำให้

กลุ่มเป้าหมายเกิดความพึงพอใจ

4. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อวิถีทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก ผลการวิจัยพบว่า 1) การนำเสนอเนื้อหา รายการ 2) เสียงบรรยายและดนตรีประกอบ 3) ภาพและตัวอักษรมีคุณภาพ 4) เทคนิคการนำเสนอมีความเหมาะสมกับรูปแบบ และ 5) สาระและความรู้ที่ได้รับ รายการให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการทุกแง่มุม รายการส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการ และรายการมีสาระและเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจใช้บริการในแหล่งทรัพยากรทางนันทนาการ เนื่องจากการผลิตวิถีทัศน์มีความชัดเจนในทุกกระบวนการ มีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีขั้นตอนการในการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดเนื้อหา และรูปแบบรายการอย่างเป็นระบบผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการใช้และความพึงพอใจสื่อ ของ Katz, Blumler & Gurevitch, (1974) และแนวคิดของ ปรีดี นุกุลสมปรารถนา (2563) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า ประเภทของคอนเทนต์นั้นขึ้นอยู่กับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในแต่ละขั้นของเส้นทางของผู้ซื้อ 3 ขั้น คือ ขั้นของการรับรู้ ขั้นของการพิจารณา และขั้นของการตัดสินใจ การสร้างดิจิทัลคอนเทนต์ที่ดีจะต้อง 1) ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน 2) ตั้งตั้งชีวิตที่ชัดเจน 3) กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน 4) เลือกรูปแบบคอนเทนต์ที่ต้องการ 5) ปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัยตลอดเวลา 6) วางแผนช่องทางในการสื่อสาร

#### ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การผลิตวิถีทัศน์บนอินเทอร์เน็ต มีหลายขั้นตอนและต้องใช้เวลา ดังนั้นควรวางแผนกระบวนการผลิตและกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน ควรให้ความสำคัญกับการเนื้อหาและการนำเสนอเนื้อหา สาระความรู้ เสียงบรรยาย ดนตรีประกอบ ภาพตัวอักษร เทคนิคการนำเสนอด้าน สาระ และเลือกสื่อสังคมออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพในการเผยแพร่วิถีทัศน์ จะช่วยให้วิถีทัศน์บนอินเทอร์เน็ตมีคุณภาพ ผู้ที่รับชมได้รับความพึงพอใจ ช่วยสร้างความสนใจและสร้างแรงจูงใจในการมาใช้บริการแหล่งนันทนาการ

#### รายการอ้างอิง

- แกรมดิจิทัล. (2564). **Digital Communication สำคัญกับธุรกิจอย่างไร**. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2564; จาก <https://www.gramdigital.net/blog/digital-communication>
- ปรีดี นุกุลสมปรารถนา. (2563). **ประเภทของ Digital Content ที่ควรมี**. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2564; จาก <https://www.popticles.com/marketing/types-of-content-we-should-have/>
- ปิยะดนัย วิศิษฏ์. (2557). **กระบวนการผลิตวิถีทัศน์และภาพยนตร์**. สืบค้นเมื่อ 11 ตุลาคม 2564; สืบค้นจาก <https://krupiyadanai.wordpress.com>
- พิสุทธา อารีราษฎร์ และณัฐพงษ์ พระลัทธิรักษา. (2551). **การสร้างสื่อวิถีทัศน์**. สืบค้นจาก [www.itrmu.net/tc/files.php?file=modules/coursetot/files/36-VD.pdf](http://www.itrmu.net/tc/files.php?file=modules/coursetot/files/36-VD.pdf)

ภาวุษ พงษ์วิทยาภาณุ และสุรณ โรจนอ่อนสรณ์. (2552). **E-Marketing เจาะเทคนิคการตลาดออนไลน์**. กรุงเทพฯ: ตลาด ดอท คอม.

รุ่งทิwa เสาร์สิงห์, วรพรรณ อิบรอฮีม, และมฤติตา พันธุ์โณภาศ. (2562). การผลิตสื่อวีดิทัศน์ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน เรื่อง เกาะพิทักษ์ จังหวัดชุมพร. **วารสารการอาชีพและเทคโนโลยีศึกษา**. 9(17), 33-39.

วิพงษ์ชัย รื่องขันแก้ว. (2557). **นันทนาการและการบริการชุมชน**. กรุงเทพฯ: คณะพลศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิพงษ์ชัย รื่องขันแก้ว. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความพึงพอใจจากการเรียนรู้ด้วยวีดิทัศน์บนอินเทอร์เน็ต. **วารสารคณะพลศึกษา**. 20(2), 43-52.

สมศักดิ์ คล้ายสังข์. (2560). การพัฒนาสื่อวีดิทัศน์และสื่อออนไลน์เพื่อส่งเสริมการตลาดและการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่เขตดลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. **วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 12(3), 285-296.

Berlo, David K. (1963). **The Communication Process: An Introduction to Theory and Practice**. NY: Holt, Rinehart and Winston

Clawson, M. (1963). **Land and Water for Recreation**. Chicago: Rand McNally and Co.

Cochran, W.G. (1977). **Sampling Techniques**. Third edition. New York: John Wiley & Sons.

Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1974). **The uses of mass communications: Current perspectives on gratifications research** (pp. 19-32). Beverly Hills: Sage.

O'leary, Timothy; & O'leary, Linda I. (2013). **Computing Essentials**. Boston: McGraw Hill.

การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด  
Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani<sup>1</sup>  
The Study of Indonesian Woman's Image through "Ketut Rapti,  
A Short Stories Compilation" by Ni Komang Ariani<sup>1</sup>

สุนทร คำยอด<sup>2</sup>, ศิริพร มณีชูเกตุ<sup>3</sup>  
Sunthorn Khamyod<sup>2</sup>, Siriporn Maneechukate<sup>3</sup>

Received: December 30, 2021

Revised: October 31, 2022

Accepted: November 9, 2022

### บทคัดย่อ

การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียจากเรื่องสั้นชุดดังกล่าว พบว่า จากตัวบทสามารถจำแนกภาพลักษณ์ผู้หญิงได้ 3 ลักษณะ คือ 1) ภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคม ผ่านตัวละครที่ยอมรับอำนาจของฝ่ายชายภายใต้โครงสร้างทางสังคมที่ให้ความสำคัญกับผู้ชาย ผู้หญิงมีหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้ในทุกมิติ จึงจะถือว่าเป็นผู้หญิงที่ดีตามครรลองของสังคม 2) ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม ผู้เขียนได้วิพากษ์การแต่งงานเพียงเพื่อให้ชีวิตสมบูรณ์ตามบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้ผู้หญิงไม่มีความสุขจากการแต่งงาน 3) ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปฏิเสธโครงสร้างทางสังคม ผ่านตัวละครผู้หญิงและชี้ให้เห็นว่า การศึกษาจะเป็นทางออกที่สำคัญ นอกจากนี้ยังได้สร้างภาพผู้หญิงที่มีความสุข อันเกิดจากการสละพันธนาการที่เรียกว่า “ขนบ” การใช้ชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพาผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงมีอิสระสามารถบริหารชีวิต และสร้างธุรกิจ นำมาซึ่งความมั่นคงและมั่นคงได้ไม่ต่างจากผู้ชาย

**คำสำคัญ:** ภาพลักษณ์, ผู้หญิงอินโดนีเซีย, อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่

<sup>1</sup> บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani และได้รับทุนอุดหนุนจาก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (Assistant Professor, Thai and Eastern Languages Section, Faculty of Liberal Arts, Maejo University) Email: sunthorn080@gmail.com

<sup>3</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กลุ่มวิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (Assistant Professor, Thai and Eastern Languages Section, Faculty of Liberal Arts, Maejo University) Email: siriporm259@gmail.com

## Abstract

The study of the image of Indonesian women through the short story series *Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan* by Ni Komang Ariani aims to analyze the image of Indonesian women from that short story series. It was found that there are three types of female image: 1. The image of a woman according to social expectations through a character that accepts male power due to the social structure in which places importance on the man. Women have a duty to serve in all dimensions. Therefore, it is considered a good woman according to the expected social framework. 2. The image of a woman who surrenders to the social structure. The author has criticized marriage only for fulfilling social norms, making women unhappy. 3. The image of a woman who rejects the social structure through a female character and points out that education will be an important solution. In addition, the author has created an image of a woman who is happy, and that happiness comes from releasing the bonds known as "traditions" of living independently of men. Giving women the freedom to manage their lives and build a stable business and bring wealth like men.

**Keywords:** Image, Indonesian Woman, Patriarchy

## บทนำ

เพศวิถีของผู้หญิงเอเชียจนถึงปัจจุบันนี้ยังคงมีร่องรอยแบบวิถีเดิม ๆ คือ ผู้หญิงต้องรีบแต่งงาน ต้องอยู่กับเหย้ากับเรือน เชื่อฟังสามี หากใครไม่แต่งงาน แม้พึ่งพาตัวเองได้ก็ยิ่งถูกมองว่าแปลกแยก การรับใช้สามียังไม่ปวดรวดราวเท่ากับการที่สามีไปมีผู้หญิงคนใหม่ การที่ผู้ชายไม่ได้มองผู้หญิงเป็นมนุษย์ สภาพการณ์เหล่านี้มีให้เห็นทั่วไปในสังคมเอเชีย นิรมล พงษ์ผาธร (2536: 129-130) ได้กล่าวถึงผู้หญิงในหัวข้อ สิทธิมนุษยชนของผู้หญิงเอเชีย ในการประชุมที่สภาคริสตจักรโลก w.c.c. โดยเริ่มที่ประเทศไทยว่า ผู้หญิงไทยยังมีปัญหาเรื่องโอกาสในการทำงานเลี้ยงชีพ โดยศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การศึกษาและสื่อมวลชน ภายใต้ระบบชายเป็นใหญ่และทุนเป็นใหญ่ ปราณี วงษ์เทศ (2544: 2) ได้กล่าวถึงสถานภาพของผู้หญิงภายใต้กฎหมายมุสลิม รวมไปถึงการพ้นจากการถูกเลือกปฏิบัติ การมองบทบาทของผู้หญิงที่จำกัดอยู่แต่บทบาทด้านการมีลูก การสืบต่อเผ่าพันธุ์ ดูแลลูก ดูแลบ้าน และภาพการเป็นภรรยาผู้ซื่อสัตย์ ในขณะที่ผู้ชายมีบทบาทที่กว้างขวางหลากหลายและสำคัญกว่า เช่น หาดอาหาร ปกครองเผ่าพันธุ์ ด้วยเหตุนี้ผู้ชายจึงมีสถานภาพสูงกว่าผู้หญิง สุนทร คำยอด (2552) กล่าวถึงภาพลักษณ์ผู้หญิงว่า หมายถึง ภาพที่เกิดขึ้นในใจของบุคคลเป็นความเชื่อความรู้สึก ทักษะคติที่มีต่อผู้หญิง จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาประเด็นของผู้หญิงในงานวรรณกรรมของประเทศอินโดนีเซีย ในประเทศไทยยังไม่แพร่หลายมากนักพบว่าประเด็นในการวิเคราะห์เป็นประเด็นที่คล้ายกันกล่าวคือ การต่อสู้เพื่อต่อรองอำนาจในสังคมที่ชายเป็นใหญ่ กับการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันของเพศหญิงและเพศชาย ตลอดจนการต่อสู้

เพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรงกับผู้หญิงยังเป็นกระแสความคิดที่ไหลวนเวียนอยู่ในตัวบทวรรณกรรมอินโดนีเซีย แนวคิดข้างต้นจึงเป็นที่มาของความสนใจในรวมเรื่องสั้นของ Ni Komang Ariani เรื่อง Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan เป็นเรื่องสั้นเกี่ยวกับผู้หญิงจำนวน 10 เรื่อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นสถานภาพของผู้หญิงในลักษณะที่คล้ายคลึงจากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปประวัติของผู้ประพันธ์เพื่อเข้าใจภูมิหลังในการสร้างผลงานไว้ ดังนี้ นิโกมัง อารีอานี (Ni Komang Ariani) นักเขียนสตรี ชาวอินโดนีเซียที่มีผลงานโดดเด่นด้านวรรณกรรมที่เกี่ยวกับผู้หญิง เกิดเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2521 ที่เมืองบาห์ลี พ.ศ. 2546-2549 ทำงานเป็นนักจัดรายการวิทยุ และนักข่าวรายการวิทยุ พ.ศ. 2551 ชนะการแข่งขันการเขียนนิยายเกี่ยวกับผู้หญิง ด้วยผลงานเรื่อง Nyanyi Sunyi Celah Tebing และเรื่องสั้นสองเรื่อง คือ Senja di Pelupuk Mata กับ Sepasang Mata Dinaya yang Terpenjara พ.ศ. 2559 เรื่องสั้นของเธอ เรื่อง Lidah Ketut Rapti ได้รับคัดเลือกให้เป็นเรื่องสั้นในหนังสือพิมพ์ Kompas จึงกล่าวได้ว่าทั้งนักเขียนและรวมเรื่องสั้นเรื่องนี้จึงน่าสนใจเนื่องจากได้รับการยกย่องจากหลายองค์กร

รวมเรื่องสั้นของ Ni Komang Ariani เรื่อง Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan เป็นตัวบทที่ผู้วิจัยเลือกใช้ในการศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมบางประการของประเทศอินโดนีเซีย หากรวมเรื่องสั้นดังกล่าวยังไม่ได้รับการแปลเป็นภาษาไทย ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ร่วมกันแปลตัวบทดังกล่าว เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ทั้งนี้การนำเสนอข้อมูลในบทความนี้จะเสนอเพียงตัวบทที่แปลเป็นภาษาไทยเท่านั้น เพื่อความกระชับของการนำเสนอข้อมูล และการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุดนี้ เพื่อทำความเข้าใจวิถีและวิถีคิดของคนในสังคมที่มีความหมายหลายทางด้านวัฒนธรรมในหลายมิติ

### ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ เริ่มจากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมโดยสำรวจจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรม เกี่ยวกับภาพลักษณ์ผู้หญิง และเกี่ยวกับผู้หญิงอินโดนีเซียในวรรณกรรม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้แปลรวมเรื่องสั้น ชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani จากภาษาอินโดนีเซียเป็นภาษาไทย อีกทั้งตรวจสอบความถูกต้องของตัวบทที่แปลกับเจ้าของผลงานเรียบร้อยแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพเชิงพรรณนาวิเคราะห์โดยอาศัยกรอบคิดวาทกรรมวิเคราะห์ โดยจะศึกษาความหมายของตัวบทที่คัดสรรเพื่อทำความเข้าใจการประกอบสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียว่าสร้างขึ้นภายใต้เงื่อนไขใด มีวิธีการสร้างภาพลักษณ์อย่างไร เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในลักษณะใด โดยจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่ผูกโยงกับภาพลักษณ์หรือภาพเสนอของผู้หญิงอินโดนีเซียอย่างกระจ่างแจ้ง

## ผลการศึกษา

ภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียที่ปรากฏในเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan สามารถจำแนกได้ 3 ลักษณะ คือ 1) ภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคม 2) ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม และ 3) ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปฏิเสธโครงสร้างทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

### 1. ภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคม

ผู้เขียนได้สร้างตัวละครที่มีภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคมที่สะท้อนอุดมการณ์แม่ศรีเรือน ใน 2 ลักษณะ คือ เป็นภรรยาที่ดี และเป็นแม่ที่ดี ซึ่งอุดมการณ์แม่ศรีเรือนจะเคร่งครัดเพียงใดนั้น มักจะแปรผันตามความเชื่อพื้นฐานทางสังคม และเบื้องหลังสำคัญที่เป็นที่มาของพฤติกรรมของตัวละคร ก็คือศาสนา ซึ่งผู้เขียนได้ลงใจกล่าวถึงประเด็นดังกล่าวให้น้อยถึงน้อยที่สุด ทว่าผู้อ่านยังได้กลิ่นอายของความเชื่อทางศาสนาที่หล่อหลอมให้เกิดอุดมการณ์เช่นนั้น ดังข้อความตอนหนึ่งจากเรื่อง Katanya Saya Tak Akan Bosan ซึ่งแปลเป็นภาษาไทยว่า เขาว่า...ฉันจะไม่มัวนือหน่ย เรื่องสั้นเรื่องนี้ไม่ได้กล่าวถึงชื่อตัวละครหากเป็นการบรรยายพฤติกรรมของตัวละครผู้หญิง ที่ว่า

*เขาพูดถูก เขาถูกเสมอ เอาเข้าจริงมันน่าตื่นเต้นมากที่วันอยู่กับงาน “ถ้าคุณไม่วุ่นกับงานคุณจะเป็นอะ ต้องไปจ่ายค่าจ้างคนใช้ทำไม เงินส่วนที่เหลือเอาไปเก็บบอมได้ แหมคุณยังได้ขยับร่างกายด้วย เคี้ยวเนื้อตัวแข็งที่อู๋ไหมถ้าไม่เคลื่อนไหวบ้าง” ฉันมีความสุขกับวันที่วัน ๆ ไบหน้าฉันแดงสดใสทุกครั้งเวลาทำอาหารในครัว หยดน้ำอุ่น ๆ ประพรมตามไบหน้าของฉัน เขาว่าหลังจากฉันทำอาหารเสร็จไบหน้าของฉันสวยราวกับนางฟ้า ฉันเขินอาย ไบหน้าที่แดงอยู่แล้วยังแดงเพิ่มขึ้น*

(Ni Komang Ariani, 2017: 14)

ข้อความข้างต้นได้สะท้อนภาพลักษณ์ของตัวละครที่ช่วยสามีประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนด้วยการทุ่มเทการทำงานบ้านเพื่อช่วยแบ่งเบาภาระของครอบครัว นอกจากนี้ยังได้ปรากฏข้อความที่กล่าวถึงการทำงานบ้านที่ต้องเริ่มก่อนพระอาทิตย์ขึ้นเพื่อดูแลสามีให้ดีที่สุด ดังข้อความที่ว่า

*ฉันตื่นนอนตีห้าทุกวัน อาบน้ำอย่างรวดเร็วแล้วแต่งหน้าเล็กน้อยก่อนไปปลุกเขา เมื่อเขาเดินงัวเงียเข้าไปห้องน้ำ น้ำอุ่นก็พร้อมแล้ว ฉันทักทายเขาด้วยรอยยิ้มแสนหวานที่พวงแก้ม ขณะที่เขารู้อยู่กับการแต่งตัว ฉันก็กอบกัลวยให้เขา ก้มก้นหอมของกาแฟชงอุ่น ๆ ในยามเช้า*

(Ni Komang Ariani, 2017: 14-15)

นอกจากการสำรวจกายแล้ว การสำรวจใจก็เป็นสิ่งที่ตัวละครต้องปฏิบัติ การวางตนในพื้นที่สาธารณะอย่างเหมาะสมก็เป็นพฤติกรรมที่ผู้เขียนได้บรรยายถึงอย่างมีนัยสำคัญ ดังข้อความตอนหนึ่งจากเรื่อง เขาว่า...ฉันจะไม่มัวนือหน่ย ที่ว่า

*ฉันนั่งในมุมหนึ่งของร้านกาแฟด้วยชุดเดรสสีแดงหวานแนบเนื้อยาวถึงเข่า ผู้ชายหลายคนทำตาโตจ้องมองมาที่ฉัน ฉันซ่อนรอยยิ้มไว้ข้างในเพราะรอยยิ้มของฉันมีไว้เพื่อเขาเท่านั้น*

(Ni Komang Ariani, 2017: 16)

การเป็นภรรยาที่ดี ผู้เขียนได้สร้างพฤติกรรมของตัวละครที่ยอมรับอำนาจของฝ่ายชาย เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมที่ผู้ชายทำงานนอกบ้าน และเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว ดังนั้นภรรยา มีหน้าที่ปรนนิบัติรับใช้ ตลอดจนเป็นผู้ไม่มีปากเสียง หรือเสียงนั้นต้องเป็นการตำหนิตนเองทั้งที่ไม่มี ความผิด เพื่อให้สามีพอใจ พฤติกรรมดังกล่าวปรากฏในเรื่อง ฝ่าเท้าที่กักเก็บสรวงสวรรค์ ดั่งข้อความที่ว่า

เขามีนหน้าร้อนใจ “คุณอย่าแก้ตัวโดยโยนความผิดให้ผมสิ อย่างกับว่าผมบกพร่องใน การหาเลี้ยงคุณอย่างนั้นแหละ” เขาถึงกับเลือดขึ้นหน้า เส้นเลือดบนใบหน้าปรากฏชัด ราวกับว่ามีคนจากทั้งสี่ทิศมาดึงเขาไว้ ใจฉันจมดิ่ง บาบกรรมอะไรนะที่ฉันทำแต่เช้า นี้? แคมเข่าตรูยังไม่จางหายไป หน้าบ้านยังไม่ได้กวาด ข้าวยังไม่ได้หุง เสื้อผ้าสกปรก ยังกองลุมอยู่ มีเพียงน้ำร้อนต้มเพื่อชงกาแฟเมื่อครึ่งชั่วโมงที่ผ่านมา “ไม่ใช่แน่นอนคะ คุณพี่ เงินรายเดือนจากคุณที่ก็เพียงพอแล้ว ฉันไม่เก่งในการจัดการ ฉันเป็นผู้หญิง แสนใจ ฉันขอโทษนะคะ”

(Ni Komang Ariani, 2017: 22-23)

การอยู่ในโอวาทของสามีหมายถึงรวมถึง การยอมรับผู้หญิงอื่นเข้ามาเป็นอนุภรรยาใน ครอบครัวตามความต้องการของสามี ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ขัดกับหลักศาสนา หากตัวละครก็ยังมี การปลอบใจตนเองผ่านห้วงความคิด ลักษณะดังกล่าวปรากฏในเรื่อง Laki-laki Tanpa Cela ซึ่งแปล ได้ว่า ผู้ชายที่ปราศจากค่านตา ดั่งข้อความที่ว่า

ฉันคงจะบาปหนาถ้าฉันไม่รับเธอเข้ามาอยู่ในฐานะหุ้นส่วนชีวิตของเรา ผู้หญิงคน นั้นเป็นน้องสาวฉันได้เลย ใบหน้าที่ไร้เดียงสานั้นไม่ว่าจะมีพิษมีภัยอะไร เราคงเป็น ครอบครัวที่กลมเกลียวกันได้

(Ni Komang Ariani, 2017: 6-7)

นอกจากการเป็นภรรยาที่ดีแล้ว ตัวละครผู้หญิงยังได้รับการคาดหวังที่จะเป็นแม่ที่ดี ทั้งความคาดหวังที่จะให้กำเนิดทารก และการอบรมเลี้ยงดูทารกนั้นเป็นอย่างดี ดั่งข้อความที่ ปรากฏในเรื่องสั้น Telapak Kaki yang Menyimpan Surga ที่แปลว่า ฝ่าเท้าที่กักเก็บสรวงสวรรค์ ได้สะท้อนความเป็นแม่ของตัวละครได้อย่างชัดเจน ดั่งข้อความที่ว่า

เด็กน้อยที่จะถูกเข่าต่อหน้าฉันและมองดูแสงแห่งสวรรค์ที่แทรกซึมผ่านเส้นสีดำที่ นับวันจะขยายใหญ่มากขึ้น ฉันคิดถึงทารกน้อยที่จะจ้องมองฉันด้วยสายตาที่เต็มไปด้วย ความหวัง ดูเหมือนว่าเขาก็คิดถึงทารกน้อยมากเช่นกัน “แน่นอนว่าเราต้องรอ รอการ เกิดมาของเขา แสงสว่างจากสวรรค์มา เป็นเกียรติให้กับชีวิตของคุณ ชีวิตของเราต้อง ถ่ายทอดเลือดเนื้อของเราสู่ลูกหลานต่อไป แต่การรอคอยไม่ใช่หนึ่งเดียวที่สามารถทำได้ เราต้องพยายาม เราต้องลอง”

(Ni Komang Ariani, 2017: 24)

จากข้อความความข้างต้นได้สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคม ซึ่งเป็นความคาดหวังทั่วไปที่มีต่อผู้หญิงซึ่งเป็นอุดมการณ์แม่ศรีเรือน การทำงานอย่างหนักเพื่อ ครอบครัวยุ เพื่อเอาใจสามีเป็นหน้าที่ที่สำคัญและมีเกียรติ และภาระทางจิตใจคือการให้ความเคารพ

ชื่อสัตว์ ตลอดจนอยู่ในโอวาทของสามีจึงจะเป็นผู้หญิงที่ดีตามกรอบของสังคมที่คาดหวัง

## 2. ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม

ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม โครงสร้างสังคมที่กล่าวถึงนี้หมายถึงระบบชายเป็นใหญ่ ซึ่งผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณ์ดังกล่าว ผ่านตัวละครผู้หญิงชาวบาหลิ ซึ่งนับถือศาสนาฮินดู โดยได้กล่าวถึงพิธีกรรมที่สำคัญ ทั้งนี้ผู้เขียนได้มีการกล่าวถึงชื่อตัวละคร และได้แสดงพฤติกรรมของตัวละครอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นวัฒนธรรมและถิ่นกำเนิดของผู้เขียนเอง จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นรวมเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti ที่มี “สาร” ร่วมกันคือการเรียกร้องความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและหญิง หากความเข้มข้นของการเรียกร้องจะแปรไปตามพื้นที่และศาสนาที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ภาวะดังกล่าวได้เป็นเครื่องสะท้อนถึงความหลากหลายทางศาสนาของประเทศอินโดนีเซียอย่างแท้จริง

ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม ผู้เขียนได้กล่าวถึงตัวละครสำคัญคือ ญอมัน รินดี ผู้หญิงชาวบาหลิที่ปฏิเสธกฎเกณฑ์ทางสังคมอย่างสิ้นเชิง โดยจะมีตัวละครที่เข้ามาวิพากษ์พฤติกรรมของ ญอมัน รินดี และสร้างความเป็นอื่นให้แก่เธอ โดยมองเธอเป็นสิ่งแปลกปลอมของชนบทรธรรมนิยม เป็นความแปลกแยกจากชุมชน พร้อมทั้งได้กล่าวถึงความทุกข์ทรมานของผู้หญิงที่ต่อมมีฐานะเป็นเพียงผู้รับใช้ของผู้ชาย ซึ่งปรากฏในเรื่องสั้น Nyoman Rindi (ญอมัน รินดี) โดยนำชื่อตัวละครมาเป็นชื่อเรื่องสั้น ชาวบ้านได้กล่าวถึงพฤติกรรมของเธอตั้งข้อความที่ว่า

*ชาวบ้านมองรินดีแบบเหยียด ๆ ผู้หญิงที่ไม่เหมือนชาวบ้านชาวเมือง ผู้หญิงที่จ้องห้องและจะต้องทุกซั่มหมดไปตลอดชีวิต สำหรับรินดีพวกเขาคิดผิด จริง ๆ แล้วเธอจะต้องทุกซั่มมากชิ้นถ้าเธอตัดสินใจแต่งงานโดยไม่มีความปลอดภัยจากหัวใจ ก็คงเหมือนโยนตัวเองลงไปบนรถอเวจี ชีวิตของเธอคงเป็นเหมือนพรมเช็ดเท้าในบ้านหลังใหม่ ร่างกายที่ทุกขณะเป็นดั่งหมอนสกปรกอยู่ในบ้าน*

(Ni Komang Ariani, 2017: 33)

การแต่งงานเพียงเพื่อให้ชีวิตสมบูรณตามบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้ผู้หญิงไม่มีความสุข ในความเห็นของผู้เขียนเป็นเพียงสิ่งไร้ค่า เปรียบได้กับพรมเช็ดเท้าของผู้ชาย และความรู้สึกของพวกเขาก็ไม่ต่างจากการตกนรกอเวจี ผู้หญิงที่ไม่แข็งแกร่งเพียงพอที่จะยืนหยัดทำพายุชนบประเพณีอีกคนหนึ่งคือวายน ชุนตริก ที่มีความรู้สึกว่าคุณผู้หญิงไม่ได้แข็งแกร่งเท่าผู้ชาย ดังนั้นการแต่งงานมีครอบครัว มีลูกจึงเป็นสิ่งที่เธอควรทำ และรู้สึกเป็นห่วงกังวลต่อน้องสาวที่ไม่ปฏิบัติตามค่านิยมของสังคม ดังข้อความที่ว่า

*พี่วายน ชุนตริก ได้แต่มองเธออย่างเศร้าใจ เธอทนไม่ได้ที่ต้องเห็นน้องสาวเธออยู่เปล่าเปลี่ยวเดียวดายไปตลอดชีวิตของเธอ สำหรับชุนตริก ร่างกายของผู้หญิงไม่แข็งแกร่งพอที่จะยืนหยัดมันคงตลอดไป ร่างกายจะเหี่ยวแห้งและล้มลงในสักวันหนึ่ง เธอเป็นห่วงว่ารินดีจะเสียใจในความเย่อหยิ่งของตัวเองเข้าสักวัน*

(Ni Komang Ariani, 2017: 35)

เรื่องสั้น ญอมัน รินดี ได้กล่าวถึงการแต่งงานแบบไม่มีทางเลือก มาเด กลังกี เป็นตัวละครที่มีภาพลักษณ์ที่สยบยอมต่อโครงสร้างสังคม และพยายามโน้มน้าวให้ผู้เห็นต่างให้กลับเข้ามามีพฤติกรรมตามวิถี และความเชื่อของตนที่ได้รับการปลูกฝัง ดังข้อความที่ว่า

มาเด กลังกิ ตอนหายใจยาว ไม่สามารถโน้มน้ำหนักความใจแข็งของรินตีได้ ใจลึก ๆ กลังกิ ก็ยอมรับความจริงในคำพูดของรินตี แต่เธอไม่มีความกล้าเหมือนอย่างรินตีที่ต้องอดทน ในฐานะผู้หญิงที่แข็งแกร่ง กลังกิรู้ว่าเธอไม่ใช่ผู้หญิงสวยเช่นกัน ในบรรดาพี่น้องทั้งสี่ คน มีเพียงวายน ซุนตริก และเกอตุต เซอเนเท่านั้นที่พอจะมีใบหน้าที่น่ามอง รินตีมีดวงตาเล็กในขณะที่กลังกิมีฟันที่ค่อนข้างเหยิน มีเพียงร่างกายที่แน่นหนึ้นและบริสุทธิ์ของเธอนั่นที่นำพาเธอไปสู่การแต่งงาน วายน จินะฮ์ สามิของเธอผู้ซึ่งเคยหย่าขาดจากภรรยาคนแรกของเขา แล้วมาสู่ของกลังกิ

(Ni Komang Ariani, 2017: 36)

ผู้เขียนได้บรรยายชีวิตหลังแต่งงานตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ยังเป็นการตอกย้ำชีวิตที่เป็นเพียงพรหมเช็ดเท้าที่ไม่ได้รับความสนใจในบ้านของวายน จินะฮ์ และเป็นโคกนาฏกรรมในชีวิตสมรสของ มาเด กลังกิ ดังข้อความที่ว่า

ยี่สิบปีที่ผ่านมา กลังกิ เพิ่งได้เห็นความลำบากของชีวิตผู้หญิง แต่ละวันที่ผ่านไปของ กลังกิ ก็คือทำงาน ทำงาน และทำงาน กล้ามเนื้อยึดเหยียดตลอดเหมือนกับยางยืดที่สามารถยืดออกได้ เธอมีลูกสามคนและเธอผู้เดียวที่คอยดูแลลูก วายน จินะฮ์เป็นคนที่เจิบขริมมากและไม่ค่อยสนใจไยดี เขาเองก็ยุ่งอยู่กับงานในไร่ ตลอดช่วงเวลานั้น กลังกิไม่เคยได้คิดถึงชีวิตของเธอ ตอนที่หลังจากลูก ๆ ของเธอโตขึ้นและงานยุ่ง ๆ ของเธอลดลง กลังกิรู้สึกว่าเธอไม่เคยมีความสุข แต่มันสายไปแล้วที่จะย้อนอดีตชีวิตเธอ

(Ni Komang Ariani, 2017: 37)

นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้ให้ภาพของ มาเด กลังกิ ในฐานะคนรับใช้ของสามิและลูก เนื่องจากเธอไม่ได้เป็นผู้หาทรัพย์มาจุนเจือครอบครัว มีหน้าซ้ำสามิของเธอยังไม่ให้เกียรติ เนื่องจากเธอไม่ได้มีรูปเป็นทรัพย์ และเธอก็ยังไม่ให้เกียรติตนเองเพราะมองว่าตนไม่ฉลาดและไม่แข็งแกร่ง ตัวละครได้เพียงแค่ “แอบ” ตั้งคำถามกับผู้ที่ขบถต่อขนบอยู่ในใจอย่างเงิบงัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากโครงสร้างสังคมในระบบชายเป็นใหญ่ ดังข้อความที่ว่า

ยี่สิบปีในชีวิตของเธอ เธอเป็นคนรับใช้ของจินะฮ์และเป็นคนรับใช้ของลูกชายสองคนของเธอ ผู้หญิงที่เกิดมาเป็นคนรับใช้ กลังกิยอมรับผลนั้นเพราะจินะฮ์เป็นคนหาเงินให้ครอบครัว นั่นเป็นสาเหตุ ที่ตำแหน่งแห่งที่ของจินะฮ์สูงกว่า ดิกว่า และสะดวกสบายมากกว่าเธอเสมอ แม้ตอนที่จินะฮ์ถูกเธอซ้ำแล้วซ้ำเล่า กล่าวหาเธอว่าเป็นผู้หญิงพันเหยิน กลังกิก็ไม่กล้าเถียงสักครั้งเดียว กลังกิรู้สึกสูญเสียความภูมิใจในตนเองมานานแล้วและยังเกลียดตัวเองด้วย กลังกิเกลียดฟันค่อนข้างเหยินของเธอและความโง่เขลาของเธอ แต่เธอก็ยังรู้สึกว่าไม่สามารถยืนด้วยลำแข้งตัวเองเหมือนกับรินตีที่แกร่งมากได้ เธอแอบทิ้งน้องสาวเธออยู่เจียบ ๆ

(Ni Komang Ariani, 2017: 37-38)

### 3. ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปฏิเสธโครงสร้างทางสังคม

ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปฏิเสธโครงสร้างทางสังคม หมายถึงผู้หญิงที่มีแนวความคิดในเชิงการต่อต้านสังคมกระแสหลัก ที่กำหนดให้ผู้หญิงคือช่างเท้าหลังต้องดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาผู้ชาย

เท่านั้น ผู้เขียนได้สะท้อนวิถีคิดของตัวละครที่มองว่าเพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอที่ควรได้รับการทะนุถนอม ดังเรื่องสั้น *Pohon Kelapa di Kebun Bibi* แปลเป็นไทยว่า ต้นมะพร้าวที่สวนของน้า ข้อความตอนหนึ่งที่ว่า

น้ามักจะพูดว่าโลกข้างนอกนั้นเป็นโลกที่ป่าเถื่อน เป็นสถานที่ที่มีแต่เจตนาชั่วร้ายที่พุ่งพรวดเหมือนการพุ่งของกระสุน พร้อมจะโดนใครก็ตามที่ไร้การป้องกัน ผู้ชายมักมองฉันด้วยความสงสาร ร่างกายของฉันเป็นเพียงกระดูกที่ห่อหุ้มด้วยเนื้อบาง ๆ ผละก่าลึงน้อย ๆ ของฉันจะไม่สามารถต้านทานลมแรงที่นั่น ทุกครั้งที่ฉันแสดงความสามารถที่จะสูดอากาศบริสุทธิ์ ณ ที่แห่งนั้น บ้านเป็นสถานที่ที่ปลอดภัยที่สุดสำหรับคุณ เพื่อปกป้องจากนกล่า

(Ni Komang Ariani, 2017: 44)

การทำให้ผู้หญิงอ่อนแอด้วยโครงสร้างทางสังคม เป็นวิถีแห่งชายเป็นใหญ่ และเป็นวิถีในการทำให้ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจนำเหนือผู้หญิงในสังคม การสร้างตัวละครผู้หญิงที่มีภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม คือการยอมรับอำนาจและสมทานอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่ปฏิเสธอำนาจดังกล่าวอย่างชัดเจน การสร้างคู่เทียบในลักษณะคู่ขนานทางอุดมการณ์ผ่านตัวละครหญิงเป็นการสื่อสารอีกประการหนึ่งที่ถูกทำให้เลื่อนรางจางพราดด้วยข้อจำกัดทางความเชื่อบางประการของสังคมอินโดนีเซีย สิ่งที่ยุหญิงในสังคมที่มีความเชื่อทางด้านศาสนาเป็นกรอบในการดำรงชีวิตที่พอจะทำได้ นั่นคือการต่อรองกับผู้ชาย ด้วยการยื่นเงื่อนไขบางประการเพื่อแลกกับการกระทำของฝ่ายชายที่ได้ทำตามบทบัญญัติของศาสนา เช่น การมีภรรยาได้มากกว่าหนึ่งคน ตัวละครผู้หญิงเลือกที่จะสร้างเงื่อนไขเพื่อต่อรองอำนาจเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการ ดังตัวละครผู้หญิงจากเรื่อง *ฝ่าเท้าที่กักเก็บสรวงสวรรค์* ดังข้อความที่ว่า

“ฉันอยากเรียนหนังสือ ได้ใช้ใหม่” เขาอ้าปากค้าง “ได้แน่นอน ผู้หญิงต้องฉลาด” ฉันถอนหายใจโล่งอก “แต่คุณต้องรู้ว่า คุณเรียนสูงไม่ใช่เพื่อมาแข่งกับผมนะ คุณเรียนสูงเพื่อสอนลูก ๆ ของเราในภายภาคหน้า ให้เขาเป็นผู้ใหญ่ที่มีความเจริญก้าวหน้า” “แน่นอน” ฉันฉีกยิ้มตอบ เสียงซุบซิบของเพื่อนหญิงสองคนของฉันแว่วมา พวกเขาคุยเรื่องผู้หญิงที่น้ารังเกียจที่แต่งงานกับผู้ชายสองคน ใจของฉันเหมือนแช่ในน้ำกรดทั้งหมดทั้งมวลมันไม่สำคัญ ในเมื่อเขาปล่อยให้ฉันไปเรียนได้ การเกิดที่แท้จริงของฉันจะเกิดขึ้นหลังจากที่ฉันได้ไปเรียนเท่านั้น การเริ่มต้นจากสิ่งที่ไม่คาดฝันกำลังจะตามมา

(Ni Komang Ariani, 2017: 27)

ฮานะห์ ตัวละครผู้หญิงที่ได้สร้างเงื่อนไขด้านการศึกษา เพื่อแลกกับการรับผู้หญิงอีกคนหนึ่งมาเป็นภรรยาของสามี การต่อรองลักษณะเช่นนี้พบน้อยมากในรวมเรื่องสั้นชุดนี้ จะเห็นได้ว่าการดำเนินเรื่องที่ใช้กฎเกณฑ์ทางศาสนาที่ผู้หญิงไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้นการต่อรองจึงเป็นเครื่องมือในการตอบโต้ และสิ่งที่เธอขอคืออนาคตด้านการศึกษา หากสามียังได้กล่าวว่าผู้หญิงต้องด้อยกว่าผู้ชาย ดังข้อความที่ว่า “แต่คุณต้องรู้ว่า คุณเรียนสูงไม่ใช่เพื่อมาแข่งกับผมนะ” (Ni Komang Ariani, 2017: 27) ผู้เขียนพยายามชี้ให้เห็นว่า การศึกษาจะเป็นทางออกที่สำคัญที่ปลดปล่อยผู้หญิงจากพันธนาการที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมที่ตรึงพวกเธอไว้กับความไม่รู้อ และการไม่กล้า

ตั้งคำถามกับโครงสร้างทางสังคม ตั้งข้อความที่ว่า การเกิดที่แท้จริงของฉันจะเกิดขึ้นหลังจากที่ฉันได้ไปเรียนเท่านั้น การเริ่มต้นจากสิ่งที่ไม่คาดฝันจะตามมา (Ni Komang Ariani, 2017: 27) ดังนั้น การศึกษาย่อมจะนำพาความหวังใหม่มาสู่สังคมอินโดนีเซีย

นอกจากการต่อรองและสร้างเงื่อนใย ผู้เขียนยังสร้างตัวละครที่ปฏิเสธการทำตามประเพณีที่ต้องแต่งงาน หากผู้หญิงต้องอาศัยความกล้าหาญ ความแข็งแกร่งทั้งร่างกายและจิตใจ ตลอดจนความอดทนต่อคลื่นคำถามที่พร้อมจะถาโถมและสถาปนาความแปลกแยก และสร้างความเป็นอื่นให้แก่เธอรากับตัวประหลาด ตั้งข้อความที่ว่า

ชาวบ้านมองรินดีแบบเหยียด ๆ ผู้หญิงที่ไม่เหมือนชาวบ้านชาวเมือง ผู้หญิงที่จ้องทอง และจะต้องทุกข์ระทมไปตลอดชีวิต สำหรับบัณฑิตพวกเขาคิดผิด จริง ๆ แล้วเธอจะต้องทุกข์ระทมมากขึ้นถ้าเธอตัดสินใจแต่งงานโดยไม่มีความปลอดภัยจากหัวใจ ก็คงเหมือนโยนตัวเองลงไปบนรถอูเวจี ชีวิตของเธอคงเป็นเหมือนพรมเช็ดเท้าในบ้านหลังใหม่ ร่างกายที่ทุกขณะเป็นดังหมอนสกปรกภายในบ้าน

(Ni Komang Ariani, 2017: 33)

และข้อความอีกตอนหนึ่งที่เธอต้องถูกจับจ้องโดยคนในชุมชน ต้องอาศัยความแข็งแกร่งทางจิตใจ ที่จะสามารถดำรงชีวิตให้ปกติที่สุดภายใต้ภาวะอุปกติ เนื่องจากการขบถต่อชนของสังคม ตั้งข้อความที่ว่า

รินดีก็ไม่กลัวว่าเธอจะต้องมีชีวิตอยู่ต่อไปท่ามกลางคำดูหมิ่นดูแคลน คำดูหมิ่นเป็นเพียงถ้อยคำของคนที่ไม่รู้จักเธอแบบห่าง ๆ พวกนั้นไม่ใช่เพื่อนที่แท้จริงของรินดี เธอไม่จำเป็นต้องไปใส่ใจ รินดีคิดว่าเธอสามารถประคองชีวิตของตัวเองได้ คำพูดที่พ่นออกมาให้ไม่สบายหูไม่มีวันที่จะเป็นใบมีดมากริดใจเธอหรอก

(Ni Komang Ariani, 2017: 34)

การตอกย้ำ ช้ำ ทวน ความอ่อนแอทางกายภาพของผู้หญิง และการตั้งคำถามกับผู้อ่านว่าการดำรงชีวิตโดยไม่พึ่งพาผู้ชาย จะเป็นไปได้หรือไม่ และในบั้นปลายของชีวิตจะต้องประสบกับปัญหาเพราะไม่มีลูกให้พึ่งพิง ดังนั้นความเป็นผู้หญิงในทัศนะของ “วายน ชุนตริก” เป็นตัวแทนความคิดของคนส่วนใหญ่ในสังคมอินโดนีเซีย ที่ยังเชื่อมั่นต่อวิถีและวิธีการดำเนินชีวิตตามระบบชายเป็นใหญ่ ตั้งข้อความที่ว่า

พี่วายน ชุนตริก ได้แต่มองเธออย่างเศร้าใจ เธอทนไม่ได้ที่ต้องเห็นน้องสาวเธออยู่เปล่าเปลี่ยวเดียวดายไปตลอดชีวิตของเธอ สำหรับชุนตริก ร่างกายของผู้หญิงไม่แข็งแรงพอที่จะยืนหยัดมั่นคงตลอดไป ร่างกายจะเหี่ยวแห้งและล้มลงในสักวันหนึ่ง เธอเป็นห่วงว่ารินดีจะเสียใจในความเยอหยิ่งของตัวเองเข้าสักวัน

(Ni Komang Ariani, 2017: 35)

ผู้เขียนได้สร้างภาพลักษณ์ภายนอกที่แข็งแกร่งให้กับตัวละคร “รินดี” หญิงสาวที่เป็นขอบต่อชน ผ่านห้วงคำนึงของหลานสาว จากเรื่องสั้น ต้นมะพร้าวที่สวนของน้ำ ความตอนหนึ่งว่า

ในสายตาของน้ำ ฉันเป็นเหมือนลูกของเธอ เธอที่ไม่เคยแต่งงาน ในบรรดาพวกเราไม่มีใครสามารถตามรอยทางชีวิตแบบน้ำได้ น้ำรินดื่มก็จะก้าวอย่างหนักแน่นราวกับจะแยกผืนดินดูเหมือนว่าน้ำต้องการจะแข่งความแข็งแกร่งของตนกับต้นมะพร้าวที่ตั้งตระหง่านอยู่ในสวนของเธอผิวของน้ำนับวันจะดำคล้ำเพราะกรำแดด ลำตัวของน้ำหนาขึ้น มีกล้ามเนื้อมากขึ้น ทุ่นของน้ำคล้ายกับบารอง ล้นดุง

(Ni Komang Ariani, 2017: 45)

จะเห็นได้ว่ารูปร่างของรินตีผิดแปลกไปจาก “ความเป็นหญิง” ที่ควรอ่อนแออ่อนทร อ่อนหวาน หากเธอได้ถูกสร้างให้มีบางสิ่งที่ทับซ้อนกับ “ความเป็นชาย” ดังนั้นการจะออกจากกรอบของชนบ้นั้นไม่ใช่สิ่งที่จะทำให้ได้ง่ายนัก ผู้เขียนต้องประกอบสร้างความเป็นชายทางกายภาพฉายซ้อนทับ เพื่อให้เธอหลุดพ้นจากความเป็นหญิงตามความคาดหวังของสังคม อย่างไรก็ตามผู้เขียนยังต้องอิงกับลักษณะทางกายภาพของผู้ชายซึ่งเป็นกรอบคิดที่นักเขียนยังติดกับดักกับชุดความคิดดังกล่าว สิ่งที่สะท้อนผ่านความคิด และพฤติกรรมของญอมัน รินตี ได้สะท้อนการปฏิเสธโครงสร้างทางสังคมที่ผู้หญิงต้องพึ่งพาผู้ชายอย่างสิ้นเชิง ดังข้อความที่ว่า

ในสถานที่แห่งนั้นรินตีไผ่ฝันที่จะเกิดมาในฐานะมนุษย์ที่แท้จริง ไม่ใช่แค่ผู้หญิง รินตีคิดมานานแล้วว่าผู้หญิงไม่ใช่มนุษย์

(Ni Komang Ariani, 2017: 32)

การวิพากษ์ว่าผู้หญิงไม่ใช่มนุษย์ เป็นประเด็นที่น่าสนใจ เพราะมองว่าการรับใช้ผู้ชายเป็นการด้อยค่าความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง เพราะการแต่งงานของผู้ชายต้องการเพียงสาวใช้ไม่ใช่คนรัก ดังข้อความที่ว่า

ผู้ชายทุกคนที่เข้าหาเธอคือผู้ชายที่คิดว่าผู้หญิงเป็นผู้รับใช้ของพวกเขา ผู้ชายที่คาดหวังว่ารินตีจะชงกาแฟผลไม้ให้พวกเขา ผู้ชายที่คาดหวังว่ารินตีจะดักข้าวใส่จานให้ผู้ชายที่คาดหวังว่ารินตีจะจัดเตียงและทำความสะอาดบ้านให้พวกเขา อืม...ทำไมต้องยอมรับผู้ชายแบบนั้นมาเป็นคู่รักด้วย? เธอเป็นผู้หญิงที่เคยชินกับการทำทุกอย่างด้วยตัวเองและสามารถหาเงินให้ตัวเองได้ เธอไม่ต้องการผู้ชายที่ทำให้เธอเป็นเพียงสาวใช้

(Ni Komang Ariani, 2017: 33)

ผู้เขียนได้สร้างภาพผู้หญิงที่มีความสุข และความสุ้นนั้นเกิดจากการสลัดพันธนาการที่เรียกว่าชนบ การใช้ชีวิตโดยไม่ต้องพึ่งพิงผู้ชาย ทำให้ผู้หญิงอิสระ สามารถบริหารชีวิต และสร้างธุรกิจที่มั่นคง และนำมาซึ่งความมั่งคั่งได้เช่นกัน และหนทางหนึ่งคือสร้างชีวิตที่มีคุณค่าจากการทำงาน ดังข้อความที่ว่า

รินตีเป็นหญิงชาวบาหลิสธรรมดาที่ทำงานที่ท่วมหัวไม่หูดหย่อน ถึงตอนนี้นรินตีรู้ว่าเธอไม่ได้ลำบากใจกับเรื่องทั้งหมด มือและเท้าของรินตีเป็นเหมือนเครื่องจักรที่สร้างงานต่อไปได้ไม่เปลี่ยนให้กำเนิดและเคลื่อนไหวบางสิ่งไปเรื่อย ๆ บางทีนั้นอาจเป็นสิ่งที่ทำให้รินตีมีชีวิตและดำรงอยู่ต่อไป บางทีนั้นอาจเป็นเหตุผลว่าทำไมเธอถึงไม่ต้องการผู้ชายในชีวิตของเธอ

(Ni Komang Ariani, 2017: 35)

ญอมัน รินดี นอกจากจะไม่พึ่งพาผู้ชายในแง่ของการแต่งงาน หากเธอยังเป็นเจ้าของธุรกิจ “แบรนต์น้ำมันมะพร้าว” (Ni Komang Ariani, 2017: 46) ที่ต้องควบคุมผู้ชายในฐานะที่เธอเป็นเจ้าของกิจการ เป็นการแสดงให้เห็นว่า ชีวิตของผู้หญิงประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง ผู้หญิงสามารถเป็นใหญ่ในตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งผู้ชาย

เสียงร้องตะโกนของน้ำดูดันท้าวหาญเมื่อเธอส่งคนงานผู้ชายให้ปันต้นมะพร้าว ชายร่างใหญ่ลืบทกว่าคนไม่มีใครกล้าขัดเวลาน้ำพุต พวกเขาพยักหน้าอย่างเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งของน้ำรินดี งานทั้งหมดเสร็จอย่างรวดเร็วและเรียบร้อย น้ำรินดีมองงานด้วยรอยยิ้มพึงพอใจ ตอนนี้ผู้หญิงคนนี้ประสบความสำเร็จ มีแบรนต์น้ำมันมะพร้าวของตัวเองและออกวางขายในซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่หลายแห่งในบาห์ลี ชื่อเสียงน้ำรินดีหอมฟุ้งเหมือนน้ำมันมะพร้าวที่เธอทำ

(Ni Komang Ariani, 2017: 46)

อย่างไรก็ตามหากผู้เขียนได้สะท้อนความย้อนแย้งทางความคิดว่าลึก ๆ รินดี ก็ยังต้องการแต่งงาน และมองว่าชีวิตคู่เป็นสิ่งที่จำเป็นหากผู้ชายเข้าใจ และยอมรับผู้หญิงในฐานะมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน ดังข้อความที่ว่า

วัน ๆ ที่ผ่านไปรินดีรู้สึกว่าย่าง่ายตายเพราะเธอผ่านมันไปพร้อมกับมะพร้าวที่หอมหวาน ไยมะพร้าว เปลือกมะพร้าว และเนื้อมะพร้าว ส่งกลิ่นที่ช่วยผ่อนคลายแกรินดีเสมอ เพราะเช่นนั้นรินดีจึงสัญญากับตัวเองว่า เธอจะสามารถยืนด้วยลำแข้งอันแข็งแรงเหมือนต้นมะพร้าวหลายสิบต้นที่งอกงามอยู่ในสวนของเธอ เธอจะทะยานขึ้นไปถึงสุดปลายฟ้าโดยไม่สนใจวัชพืชที่งอกขึ้นมาอยู่รอบ ๆ ตัวเธอ บางทีวันหนึ่งเธออาจแต่งงานกับผู้ชายที่รักมะพร้าวเหมือนเธอ ผู้ชายที่ปล่อยให้มะพร้าวทะยานขึ้นไปบนฟ้าพร้อมทั้งเพลิดเพลินไปกับกลิ่นอันแสนหอมหวานนั้น

(Ni Komang Ariani, 2017: 38-39)

## สรุปผลการศึกษา

Ni Komang Ariani ได้สร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคม ที่สะท้อนอุดมการณ์แม่ศรีเรือน ใน 2 ลักษณะ คือ เป็นภรรยาที่ดี และเป็นแม่ที่ดี ซึ่งมีพื้นฐานจากศาสนา ผู้เขียนระมัดระวังการกล่าวถึงศาสนาซึ่งเป็นประเด็นละเอียดอ่อน ทั้งนี้ผู้เขียนจะใช้สถานที่เพื่อเป็นการสื่อโดยนัยว่าต้องการกล่าวถึงผู้หญิงศาสนาใด เช่น การกล่าวถึงเกาะบาห์ลี คือการกล่าวถึงผู้หญิงที่นับถือศาสนาฮินดู สิ่งที่นำเสนอใจประการหนึ่งคือการละ ไม่กล่าวถึงชื่อของตัวละครได้สะท้อนความกระอักกระอ่วนของผู้เขียนที่ต้องสร้างงานอยู่ภายใต้กรอบที่จำกัดหลายประการ ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามความคาดหวังทางสังคม มีหน้าที่สำคัญเพื่อลดความรุนแรงของ “สาร” ที่ต้องการสื่อ เพราะความคลุมเครือเป็นส่วนผสมที่ลงตัวภายใต้บริบทการสร้างสรรค์ผลงานของผู้เขียน

ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม ผู้เขียนได้สะท้อนภาพลักษณ์ดังกล่าวผ่านตัวละครผู้หญิงชาวบาห์ลี ซึ่งนับถือศาสนาฮินดูโดยได้กล่าวถึงพิธีกรรมที่สำคัญ ทั้งนี้ผู้เขียนได้มี

การกล่าวถึงชื่อตัวละคร และได้แสดงพฤติกรรมของตัวละครอย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นวัฒนธรรม และถิ่นกำเนิดของผู้เขียนเอง จะเห็นได้ว่าแม้จะเป็นรวมเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti ที่มี “สาร” ร่วมกันคือการเรียกร้องความเท่าเทียมระหว่างเพศชายและหญิง หากความเข้มข้นของการเรียกร้อง จะแปรไปตามพื้นที่ และศาสนาที่ปรากฏในเรื่องสั้นแต่ละเรื่อง ภาวะดังกล่าวได้เป็นเครื่องสะท้อน ถึงความหลากหลายทางศาสนาของประเทศอินโดนีเซียอย่างแท้จริง ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอม ต่อโครงสร้างทางสังคม และได้ให้ภาพลักษณ์ด้านลบ เห็นได้จากกรกล่าวถึงความทุกข์ระทมของผู้หญิงที่ต้องมีฐานะเป็นเพียงผู้รับใช้ของผู้ชาย

ผู้เขียนได้วิพากษ์การแต่งงานเพียงเพื่อให้ชีวิตสมบูรณ์แบบตามบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้ผู้หญิงไม่มีความสุข ในความเห็นของผู้เขียน ผู้หญิงเป็นเพียงสิ่งไร้ค่า เปรียบได้กับกรรมเซ็ดเท้าของผู้ชาย และความรู้สึกของพวกเธอก็ไม่ต่างจากการตกนรก ตัวละครที่มีภาพลักษณ์ที่สยบยอมต่อโครงสร้างสังคม และพยายามโน้มน้าวให้เห็นต่างให้กลับเข้ามามีพฤติกรรมตามวิถี และความเชื่อของตนที่ได้รับการปลูกฝัง เป็นท่าอย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ทำให้สารไม่ชัดเจน เพราะความชัดเจนเกินไป อาจทำให้เกิดกระแสการต่อต้านนั่นเอง ตัวละครผู้หญิงกลุ่มนี้มีบางคนที่เธอได้ตั้งคำถาม กับโครงสร้างสังคมในระบบชายเป็นใหญ่ การดำเนินชีวิตภายใต้ชนบประเพณีที่พวกเขาสมททานว่าเป็นสละของชีวิต เพียงเพราะพวกเขาไม่ต้องการแปลกแยก หรือเป็นตัวประหลาดที่สังคมตั้งคำถาม สิ่งที่พวกเขาทำได้คือการตั้งคำถามต่อโครงสร้างทางสังคม หากคำถามนั้นเกิดขึ้นในความคิดเท่านั้น และความเจ็บงันของพวกเขาเป็นสิ่งที่ยังรอคอยการปลดปล่อยชายเป็นใหญ่ให้คงอยู่ต่อไป

ภาพลักษณ์ผู้หญิงที่ปฏิเสธโครงสร้างทางสังคม หมายถึงผู้หญิงที่มีแนวความคิดในเชิง การต่อต้านสังคมกระแสหลัก ที่กำหนดให้ผู้หญิงคือช่างเท้าหลังต้องดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาผู้ชาย เท่านั้น ผู้เขียนได้ผลิตซ้ำชุดความคิดที่มองว่าเพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอที่ควรได้รับการทะนุถนอม ผ่านตัวละครผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม ซึ่งเป็นวิธีในการทำให้ผู้ชายเป็นผู้มีอำนาจ นำเหนือผู้หญิงในสังคม การสร้างตัวละครผู้หญิงที่มีภาพลักษณ์ผู้หญิงที่สยบยอมต่อโครงสร้างทางสังคม คือการยอมรับอำนาจและสมททานอุดมการณ์ชายเป็นใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นภาพ ลักษณะของผู้หญิงอีกกลุ่มหนึ่งที่ปฏิเสธอำนาจดังกล่าวอย่างชัดเจน การสร้างคู่เทียบในลักษณะ คู่ขนานทางอุดมการณ์ผ่านตัวละครหญิงเป็นการสื่อสารอีกประการหนึ่งที่ถูกทำให้เลื่อนรางจางพร่า ด้วยข้อจำกัดทางความเชื่อบางประการของสังคมอินโดนีเซีย สิ่งของผู้หญิงในสังคมที่มีความเชื่อทางด้านศาสนาเป็นกรอบในการดำรงชีวิตที่พอจะทำได้นั่นคือการต่อรองกับผู้ชาย ด้วยการยื่นเงื่อนไข บางประการเพื่อแลกกับการกระทำของฝ่ายชายที่ได้ทำตามบัญญัติของศาสนา

คำถามสำคัญคือ ภาพลักษณ์ผู้หญิงทั้งสามลักษณะข้างต้นมีหน้าตาอย่างไรในสังคม คำตอบคือการแสวงหาพื้นที่ทางสังคมให้ผู้หญิงในประเทศอินโดนีเซียนั้นเอง แม้ว่าการต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมอาจเกิดขึ้นได้ไม่ยากนัก เนื่องจากข้อจำกัดรอบด้าน ทั้งเรื่องศาสนา เชื้อชาติ และอุดมการณ์ของสังคมที่ให้ความสำคัญต่อผู้ชาย แต่วรรณกรรมเล่มนี้ก็มิมีหน้าที่ในการต่อรอง ช่วงชิงอำนาจในการนิยามความเป็นผู้หญิง ให้ขยับเข้าใกล้ความเป็นมนุษย์อีกขั้นหนึ่ง

ดังนั้นสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani ทำให้เราเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงที่ซับซ้อน และเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่

ไม่เท่าเทียม การเกิดขึ้นของเรื่องสั้นชุดนี้จึงเป็นการต่อสู้จากชายขอบที่ต้องขอร้องและเปลี่ยนแปลงประเด็น เป็นลักษณะของการตอบโต้ของผู้ด้อยกว่า ตามแนวคิดของ James C. Scott (1985) ที่กล่าวถึง “Weapons of the Weak” ที่ตอบโต้โดยหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าในพื้นที่สาธารณะ เพื่อป้องกันการถูกควบคุม จากแนวคิดกระแสหลักที่ครอบงำไปทุกองค์ประกอบของสังคม แม้เรื่องสั้นชุดนี้จะไม่ต่างจากการนิทาผู้ชาย ในกลุ่มผู้หญิงด้วยกันเองหากเสี่ยงกระชิบกระชาบ ก็น่าจะดีกว่าการก้มหน้าภายใต้ความเจ็บบังคับของความสัมพันธ์เชิงอำนาจอันไม่เท่าเทียมที่แผ่ซ่านทำให้ผู้หญิงไม่กล้าตั้งคำถามและสยบยอมตลอดไป

### รายการอ้างอิง

- นิรมล พงศาธร. (2536). **คือผู้หญิง...คือมนุษย์**. กรุงเทพฯ: เจนเดอร์เพรส.
- ปรานี วงษ์เทศ. (2544). **เพศและวัฒนธรรม Gender and Culture**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว การพิมพ์.
- สุนทร ค่ายอด. (2552). **การสร้างภาพลักษณ์ผู้หญิงเหนือในนวนิยายของ อ. ไชยวรศิลป์** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Ni Komang Ariani. (2017). **Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan**. Indonesia: Indie Book Corner.
- Scott, James C. (1985). **Weapons of the Weak: Every Forms of Peasant Resistance**. New Haven: Yale University Press.

# ความรู้และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ ในเด็กของผู้ดูแล

## Knowledge and Health Belief Model Affecting Fever Management in Children of Caregivers

ปิยาทิพย์ วัฒนสุนทร<sup>1</sup>, เอ็มอัชมา วัฒนบุรานนท์<sup>2</sup>, พาณี สีตกะลิน<sup>3</sup>, วัลลภ ใจดี<sup>4</sup>  
Piyatip Wattanasoontorn<sup>1</sup>, Aim-utcha Wattanaburanon<sup>2</sup>, Panee Sitakalin<sup>3</sup>,  
Wanlop Jaidee<sup>4</sup>

Received: November 10, 2021

Revised: April 18, 2022

Accepted: April 22, 2022

### บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านการรับรู้เกี่ยวกับภาวะไข้ของผู้ดูแลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ และปัจจัยร่วม คือ ข้อมูลของผู้ดูแลและข้อมูลของเด็กที่มีไข้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลเด็กเล็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขตพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 6 แห่ง รวม 240 คน โดยผู้ดูแล 1 คน ต่อ เด็ก 1 คน ผู้ดูแลต้องเป็นผู้ดูแลหลัก อายุ 18-65 ปี และให้การดูแลเด็กอายุ 2-4 ปี รูปแบบการศึกษาในครั้งนี้นีคือ วิจัยเชิงพรรณนาในลักษณะการศึกษา ณ จุดเวลา

เครื่องมือที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประกอบด้วย แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบวัดความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแล แบบสอบถามการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแล และแบบสอบถามการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ค่าความเที่ยงจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง .75-.90 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สันและสมการถดถอยแบบพหุคูณ

<sup>1</sup> นักศึกษาระดับปริญญาโท คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (The Master degree of Public Health, Faculty of Public Health, Burapha University) E-mail: 62910140@go.buu.ac.th

<sup>2</sup> ศาสตราจารย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (Professor, Faculty of Public Health, Burapha University) E-mail: aimutcha.wa@buu.ac.th, aimutcha.w@chula.ac.th

<sup>3</sup> รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (Associate Professor of Health Sciences, Sukhothai Thammathirat Open University) E-mail: panee\_ps33@yahoo.com

<sup>4</sup> อาจารย์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (Lecturer, Faculty of Public Health, Burapha University) E-mail: wanlopj@buu.ac.th

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง ( $\bar{X}$ =59.30, S.D. = 8.099) ปัจจัยด้านความรู้ของผู้ดูแลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ในระดับถูกต้องปานกลาง ( $\bar{X}$ =10.24, S.D. = 2.121) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ของผู้ดูแล จากการศึกษพบว่า ตัวแปรที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ของผู้ดูแลมี 3 ตัวแปร ได้แก่ ผู้ดูแลมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้ ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ และการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) มีค่าสมการถดถอย (Beta) เท่ากับ 0.137, 0.228 และ 0.477 ตามลำดับ ตัวแปรทั้งหมดเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลได้ ร้อยละ 43 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

**คำสำคัญ:** แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ, ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภาวะไข้, การรับรู้ภาวะไข้ของผู้ดูแล, การจัดการภาวะไข้

### Abstract

The objectives of this cross-sectional descriptive study were to investigate the health belief model affecting fever management in children of caregivers that included knowledge, perceptions of fever management of the caregivers in the children with fever, and modifying factors concerning caregiver information and children fever information. The sample group was 240 caregivers at six Child Development Centers in Ban Suan Municipality, Muang District, Chonburi province. The caregivers were aged 18 to 65 years and gave one-to-one care to children aged 2 to 4 years old.

The instruments were a questionnaire about general information, a knowledge test about fever management in children, a questionnaire about the perception of fever management in children, and a questionnaire about fever management in children of the caregivers. The reliability of this questionnaire, calculated by Cronbach's alpha was .75 to .90. The statistics used included mean, Standard Deviation (S.D.), Pearson's correlation coefficient, and Multiple Linear Regression.

The research results found that most samples had an average score of perception of fever management at a moderate level ( $\bar{X}$ =59.30, S.D. = 8.099). Regarding knowledge about fever management in children of the caregivers, the caregivers had accurate knowledge at a moderate level ( $\bar{X}$ =10.24, S.D. = 2.121). Further, the results indicated the three factors affecting the caregivers' fever management: the caregivers' experience in taking care of the children with fever, knowledge about fever management in children, and perception of fever management in children of the caregivers. The regression equation (Beta) of the Health Belief Model was 0.137, 0.228, and 0.477, respectively. All factors affecting

the fever management in children of the caregivers at 43% with a statistically significant of .01.

**Keywords:** Health Belief Model, Knowledge about Fever Management, Perceptions of Fever, Fever Management

## บทนำ

ภาวะไข้ (Fever) เป็น ภาวะที่เด็กมีอุณหภูมิร่างกาย ตั้งแต่ 37.5 องศาเซลเซียสขึ้นไป เป็นอาการที่พบได้บ่อยในเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 5 ปี ซึ่งเป็นการแสดงถึงความผิดปกติที่เกิดขึ้น ในร่างกายที่เกิดร่วมกับการติดเชื้อ การอักเสบ หรือเป็นการตอบสนองของร่างกายต่อสิ่งที่มี กระตุ้นระบบภูมิคุ้มกันของร่างกาย และนับว่าเป็นปัญหาด้านสาธารณสุขที่สำคัญ มีผลกระทบต่อ พัฒนาการและสุขภาพโดยรวมของเด็ก คือ การที่อุณหภูมิร่างกายเพิ่มขึ้นทำให้ระบบการเผาผลาญ ในร่างกายเพิ่มมากขึ้นด้วย ส่งผลให้ร่างกายเด็กเกิดอาการอ่อนเพลีย สูญเสียน้ำและเกลือแร่จาก ร่างกาย กระจายน้ำ ปวดศีรษะ กระสับกระส่าย หงุดหงิดง่าย ร้องไห้งอแง และส่งผลกระทบต่อ ครอบครัว เมื่อเด็กเกิดการเจ็บป่วย ผู้ดูแล ได้แก่ บิดา มารดา หรือบุคคลอื่นที่ให้การอุปการะ อบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาแก่เด็กที่อยู่ในการดูแล จะต้องหยุดงาน เพื่อดูแลเด็กที่บ้าน ต้องเสียค่า ใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล ไม่เพียงแต่กระทบต่อสภาพร่างกายเท่านั้น ยังกระทบต่อสภาพจิตใจ ของผู้ดูแลที่ต้องทนทุกข์ทรมาน วิตกกังวลต่อการเจ็บป่วยของเด็ก ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษา พยาบาลและขาดงาน

จากรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขของ ประเทศไทย (2563) พบว่า ภาวะไข้เป็นปัญหาอันดับ 2 หรือ 3 มาตลอด และมีแนวโน้มสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง จากสถิติของโรงพยาบาลและสถานบริการสาธารณสุขในชุมชนพบว่าภาวะไข้ มักเป็นอาการนำที่ผู้ดูแลพาผู้ป่วยมารับการรักษา ในกรณีที่พบว่าเด็กมีภาวะไข้สูงมากถือว่าเป็น ภาวะฉุกเฉินทางการแพทย์และต้องการการรักษาทันทีเพื่อป้องกันภาวะแทรกซ้อนที่เป็นอันตราย ต่อเด็ก เช่น ภาวะชักจากไข้สูง (febrile convulsion) จากข้อมูลทางระบาดวิทยาพบว่ากลุ่มผู้ป่วย ที่มีอัตราป่วยสูงจะอยู่ในกลุ่มวัยเด็กและวัยรุ่น เนื่องจากศูนย์เด็กเล็ก (Nursery) หรือโรงเรียน เป็นสถานที่ที่มีเด็กอยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เมื่อเจ็บป่วยจะแพร่เชื้อโรคสู่เด็กอื่นได้ง่าย เนื่องจาก เด็กเล็กมีภูมิคุ้มกันต่ำ จึงมีโอกาสป่วยได้บ่อย โรคติดต่อที่พบบ่อย เช่น หวัด ปอดบวม อูจจาระร่วง มือเท้าปาก หัดและอีสุกอีใส รวมทั้งโรคติดต่อที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน เช่น ไข้หวัดใหญ่ ก็สามารถ ทำให้เกิดการระบาดได้ในศูนย์เด็กเล็ก โดยอาการที่แสดงให้เห็นจากโรคเหล่านี้ที่พบได้บ่อย คือ ไข้สูงที่ก่อให้เกิดภาวะและความวิตกกังวลกับผู้ดูแลและครอบครัวของเด็กได้

แนวความคิดแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากแนวคิดของ Rosenstock (1988) ที่เชื่อว่าการรับรู้ของบุคคลเป็นตัวบ่งชี้พฤติกรรม โดยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง กับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ใช้อธิบายและทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรค มี 5 ประการ คือ ได้แก่ (1) การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค เป็นการรับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคและ ภาวะแทรกซ้อนของผู้ป่วยที่ได้รับการวินิจฉัยโรคแล้ว การรับรู้นี้อาจแสดงออกในแง่ของทัศน

ความเชื่อที่มีต่อการวินิจฉัยโรค การคาดการณ์ว่าตนเองมีโอกาสเสี่ยงต่อการกลับเป็นโรคซ้ำอีก หรือเสี่ยงต่อการเป็นโรคอื่นได้ (2) การรับรู้ความรุนแรงของโรค กล่าวได้ว่า สามารถทำนายพฤติกรรม ความร่วมมือในการรักษาของผู้ป่วยและการป้องกันโรคได้ เพราะบุคคลจะตระหนักถึงอันตราย ต่อร่างกายหรือกระทบกระเทือนฐานะทางสังคมของตน (3) การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรค ในการปฏิบัติ จะแสดงถึงความสัมพันธ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือในการรักษา ทั้งนี้ ประโยชน์ที่จะได้รับ คือ การหายจากโรคหรือสามารถควบคุมโรคที่เป็นอยู่นั้นได้ การรับรู้ถึงอุปสรรค ในการปฏิบัติตนเป็นการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัย หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ขัดขวางการปฏิบัติตัวของบุคคล แต่การจะให้ความร่วมมือในการรักษาหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับความเชื่อของบุคคลนั้นว่า สิ่งที่ปฏิบัตินั้น ลดความรุนแรงของโรคได้จริง และจะได้รับประโยชน์คุ้มค่ากับเวลาที่เสียไปในการไปตรวจแต่ละครั้ง ตลอดจนคุ้มกับค่าใช้จ่ายในการรักษา ความเจ็บปวด และความไม่สุขสบายจากการรักษา (4) สิ่งชักนำ สู่การปฏิบัติ เป็นเหตุการณ์หรือสิ่งส่งเสริมให้บุคคลเกิดความพร้อมในการปฏิบัติตนในรูปแบบ ความเชื่อด้านสุขภาพ สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติที่เป็นแรงกระตุ้นภายในตัวบุคคล และเป็นพื้นฐาน ส่วนตัวของแต่ละบุคคล เป็นการรับรู้สภาวะของร่างกายตนเอง ส่วนที่เป็นแรงกระตุ้นภายนอก ได้แก่ การได้รับคำแนะนำจากคนอื่น หรือสื่อมวลชน การกระตุ้นเตือนจากแพทย์/เจ้าหน้าที่ สาธารณสุข หรือการเจ็บป่วยของคนในครอบครัว สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลมีการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับ สุขภาพ และ (5) ปัจจัยร่วม เป็นปัจจัยที่ไม่มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมสุขภาพ แต่เป็นปัจจัยพื้นฐาน ที่จะส่งผลไปถึงการรับรู้และการปฏิบัติ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านประชากร เช่น อายุ ระดับการศึกษา ปัจจัยทางด้านสังคมจิตวิทยา เช่น บุคลิกภาพ สถานภาพทางสังคม กลุ่มเพื่อนกลุ่มอ้างอิง และ ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ความรู้เรื่องโรค ประสบการณ์เกี่ยวกับโรค เป็นต้น

การจัดการภาวะไข้ในเด็กนั้น เป็นการกระทำกิจกรรมของผู้ดูแลที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแล เด็ก เพื่อลดอุณหภูมิร่างกายให้อยู่ในเกณฑ์ปกติ จะประกอบด้วยการจัดการ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การให้ยาลดไข้ การเช็ดตัวลดไข้ การจัดให้มีอากาศถ่ายเท การให้ดื่มน้ำมาก ๆ และการสวมใส่เสื้อผ้า บางเบา โปร่งหรือไม่หมักหมมผ้าหนา ๆ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลนั้นเกิดได้ จากปัจจัยหลายด้านทั้งจากปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจและสังคม รวมถึงความรู้ การรับรู้ความ เชื่อในการดูแลเด็กในภาวะไข้ของผู้ดูแล ที่สอดคล้องกับแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ที่เป็นรูปแบบของการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพที่สามารถอธิบายและ ทำนายพฤติกรรมของบุคคลทั้งในด้านการเจ็บป่วยและการป้องกันโรคได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาของอาการไข้และมีความสนใจศึกษา เกี่ยวกับความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ การรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ การจัดการ ภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในการควบคุมอาการและป้องกันภาวะแทรกซ้อนจาก ไข้สูงในเด็กโดยใช้แบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) แต่ในเด็กอายุ 2 ถึง 4 ปี ยังไม่สามารถรับรู้ภาวะสุขภาพของตนเองได้ และต้องได้รับการดูแลจากผู้ดูแลเกือบทั้งหมด โดยมอง ว่าเด็กที่มีการเจ็บป่วยและครอบครัวเป็นหน่วยเดียวกัน มีความรับผิดชอบและมีการทำหน้าที่ร่วม กันอย่างสม่ำเสมอ มีการปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระบบ มีการตอบสนองทางอารมณ์ระหว่างกันอย่าง เหมาะสม มีความเอาใจใส่ต่อกัน และยังสามารถจัดการกับปัญหาสุขภาพที่มีความซับซ้อนได้

## กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

### 1. ปัจจัยด้านการรับรู้เกี่ยวกับภาวะไข้ตามแบบแผน ความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model)

1. การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค
2. การรับรู้ความรุนแรงของโรค
3. การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรคในการปฏิบัติ
4. สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติ
5. ปัจจัยร่วม ได้แก่

#### 5.1 ข้อมูลของผู้ดูแล

- อายุ
- การศึกษา
- อาชีพ
- รายได้ของครอบครัว
- จำนวนบุตร
- ประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้

#### 5.2 ข้อมูลของเด็กที่มีไข้

- อายุ
- เพศ
- จำนวนครั้งที่มีการไข้ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา
- ประวัติชักจากไข้สูง (จำนวนครั้ง)
- ประวัติชักในครอบครัว

### การจัดการภาวะไข้ ได้แก่

1. การเช็ดตัวลดไข้
2. การให้ดื่มน้ำมาก ๆ
3. การให้ยาลดไข้
4. การจัดให้มีอากาศถ่ายเท
5. การสวมใส่เสื้อผ้าบางเบา โปร่งหรือไม่ทิ่มผ้าหนา ๆ

### 2. ปัจจัยด้านความรู้ของผู้ดูแลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้

## ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

### วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ของผู้ดูแลในการจัดการภาวะไข้ในเด็ก
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็ก ได้แก่ ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านการรับรู้เกี่ยวกับภาวะไข้ของผู้ดูแลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ และปัจจัยร่วม คือ ข้อมูลของผู้ดูแลและข้อมูลของเด็กที่มีไข้ ที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบบรรยายเชิงความสัมพันธ์ (Descriptive Correlational Research) แบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional) เป็นการศึกษาแบบเชิงพรรณนา (Descriptive research) แบบการศึกษา ณ จุดเวลา (Cross-sectional study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความรู้ของผู้ดูแลในการจัดการภาวะไข้ในเด็ก และปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ดูแลเด็กเล็ก (บิดา มารดา หรือบุคคลอื่นที่ให้การอุปการะอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาแก่เด็กที่อยู่ในการดูแล) ที่นำเด็กเล็กเข้าศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี จำนวน 6 แห่ง จำนวน 494 คน ในการศึกษาครั้งนี้ได้กำหนดขนาดตัวอย่างจากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยสูตรของ Krejcie and Morgan (1970) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 240 โดยทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามสัดส่วนประชากรแต่ละศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 6 แห่ง ดังนี้ 1. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมือง จำนวน 109 คน 2. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองบ้านสวน จำนวน 43 คน 3. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านสวนอุดมวิทยา จำนวน 40 คน 4. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองตะโก จำนวน 19 คน 5. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดอรัญญิกาวาส จำนวน 13 คน 6. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลเมืองบ้านสวน (สุวรรณวิทยาคาร) จำนวน 16 คน และผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จนกว่าจะครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

**เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย** เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป

1.1 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแล ได้แก่ อายุ เพศ ความสัมพันธ์กับเด็กป่วย ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ของครอบครัว จำนวนบุตร และประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้

1.2 แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กป่วย ได้แก่ อายุ เพศ จำนวนครั้งที่มีการไข้ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา ประวัติชักจากไข้สูง จำนวนการชักจากไข้สูง และประวัติชักจากไข้สูงในครอบครัว

ส่วนที่ 2 แบบวัดความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้

ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 15 ข้อ เป็นความรู้เกี่ยวกับความหมาย วิธีการวัดอุณหภูมิ สาเหตุ ลักษณะและอาการของไข้ การดูแลเมื่อเด็กมีไข้ และการจัดการเมื่อเด็กมีภาวะชักจากไข้สูง ลักษณะคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ เป็นคำถามแบบ 3 ตัวเลือก คือ ใช่ (1 คะแนน) ไม่ใช่ (0 คะแนน) และไม่แน่ใจ (0 คะแนน) เป็นข้อความเชิงบวก และทำการกลับคะแนนสำหรับข้อความเชิงลบ การแปลผลค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 หมายถึง ความรู้ระดับถูกต้องน้อย คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60-79 หมายถึง ความรู้ระดับถูกต้องปานกลาง คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป หมายถึง ความรู้ระดับถูกต้องมาก โดยใช้การพิจารณาแบ่งระดับคะแนนอิงเกณฑ์ Bloom (1971)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้

ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามแบบแผนความเชื่อด้าน

สุขภาพประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการภาวะไข้สูงในเด็ก 5 ข้อ การรับรู้ความรุนแรงของภาวะไข้สูงในเด็ก 5 ข้อ การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรค 5 ข้อและสิ่งชักนำสู่การปฏิบัติของการจัดการภาวะไข้สูงในเด็ก 5 ข้อ ลักษณะแบบวัดเป็นมาตราวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ไม่เห็นด้วย (1 คะแนน) ถึงเห็นด้วยมาก (4 คะแนน) เป็นข้อความเชิงบวก และทำการกลับคะแนนสำหรับข้อความเชิงลบ การแปลผลค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 หมายถึง การรับรู้ระดับต่ำ คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60-79 หมายถึง การรับรู้ระดับปานกลาง คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป หมายถึง การรับรู้ระดับสูง โดยใช้การพิจารณาแบ่งระดับคะแนนอิงเกณฑ์ Bloom (1971)

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล

แบบสอบถามการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เป็นคำถามปลายปิดจำนวน 17 ข้อ โดยดูความสม่ำเสมอในการดูแลด้วยวิธีต่าง ๆ ลักษณะแบบสอบถามเป็นวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ ตั้งแต่ไม่เคยปฏิบัติ (1 คะแนน) ถึงปฏิบัติประจำ (4 คะแนน) เป็นข้อความเชิงบวก และทำการกลับคะแนนสำหรับข้อความเชิงลบ การแปลผลค่าคะแนนต่ำกว่าร้อยละ 60 หมายถึง การรับรู้ระดับต่ำ คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 60-79 หมายถึง การรับรู้ระดับปานกลาง คะแนนตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป หมายถึง การรับรู้ระดับสูง โดยใช้การพิจารณาแบ่งระดับคะแนนอิงเกณฑ์ Bloom (1971)

แบบสอบถามชุดที่ 1 - 4 ผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหาที่คะแนน 0.96, 0.92 และ 0.98 ตามลำดับ และค่าความเที่ยงจากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง .75, .90 และ 0.86 ตามลำดับ

#### **การเก็บรวบรวมข้อมูล**

ในการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยเก็บข้อมูลกับผู้ดูแลเด็กที่นำเด็กเล็กมาเข้าศึกษาในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เขตพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมืองจังหวัดชลบุรี โดยก่อนที่จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ขอหนังสือแนะนำตัวจากคณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงนายกเทศบาลเมืองบ้านสวน เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล ภายหลังจากได้รับอนุญาตแล้ว ผู้วิจัยได้เข้าพบครูพี่เลี้ยงเพื่อชี้แจงรายละเอียดในการเก็บข้อมูล จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถามไปวิเคราะห์ด้วยวิธีทางสถิติต่อไป

#### **การวิเคราะห์ข้อมูล**

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ครบมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูป โดยกำหนดค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. คะแนนความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ การรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้และการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าพิสัย

3. การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ ได้แก่ 1) ความรู้ของผู้ดูแลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ 2) การรับรู้ความเชื่อด้านสุขภาพเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ 3) ปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้วิธีวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) โดยเกณฑ์การแปลความหมายระดับความสัมพันธ์โดย Cohen (1992)

- ±0.10 ถึง ±0.29 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ในระดับน้อยหรือต่ำ
- ±0.30 ถึง ±0.49 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง
- ±0.50 ถึง ±1.00 แสดงว่า มีความสัมพันธ์ในระดับมากหรือสูง

4. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ ได้แก่ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ การรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ กับการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล โดยใช้สถิติวิเคราะห์หาความสัมพันธ์สมการถดถอยแบบพหุคูณ (multiple linear regression)

#### การพิทักษ์สิทธิผู้เข้าร่วมการวิจัย

ผู้วิจัยได้เสนอโครงการวิจัยเพื่อขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมเกี่ยวกับการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยบูรพา และขออนุญาตดำเนินการเก็บข้อมูลจากนายกเทศบาลเมืองบ้านสวน เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ผู้เข้าร่วมศึกษาได้ทราบ การศึกษาในครั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของกลุ่มตัวอย่างที่จะยินยอมเข้าร่วมในการตอบแบบสอบถามหรือไม่ก็ได้ ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับทั้งระหว่างการทำการศึกษาและหลังการศึกษาโดยจะไม่มีมีการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวสำหรับผลการศึกษานำเสนอเป็นภาพรวมและนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาเท่านั้น

#### ผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาในครั้งนี้ มีจำนวน 240 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 10.4 และเพศหญิง ร้อยละ 89.6 มีอายุส่วนใหญ่อยู่ช่วง 31-40 ปี ร้อยละ 40.8 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 32.60 ปี (S.D. = 8.017) ความสัมพันธ์กับเด็กที่มีภาวะไข้ส่วนใหญ่เป็นมารดา ร้อยละ 79.2 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 42.9 ส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 28.3 และเป็นแม่บ้าน ร้อยละ 27.9 มีรายได้ของครอบครัว 10,000-19,999 บาท/เดือน ร้อยละ 50.4 มีจำนวนพี่น้องของเด็กที่มีภาวะไข้เฉลี่ย 1.55 คน (S.D. = .73) และมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้ ร้อยละ 95.4 ดังแสดงในตารางที่ 1

2. เด็กที่มีภาวะไข้จำนวน 240 คน มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 3.7 ปี (S.D. = .599) ร้อยละ 54.2 เป็นเพศชาย และพบว่าไม่มีอาการไข้ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 45.8 และมีอาการไข้ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา 1 ครั้ง ร้อยละ 43.8 และมีประวัติชักจากไข้สูง ร้อยละ 6.7 โดยส่วนใหญ่ไม่มีประวัติชักจากไข้สูงในครอบครัว ร้อยละ 43.8 และประวัติชักจากไข้สูงในครอบครัว คือ บิดา/มารดา ร้อยละ 25.0 ดังแสดงในตารางที่ 2

3. ค่าคะแนนความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ในระดับถูกต้องปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย

เท่ากับ 10.24 (S.D. = 2.121) โดยมีความรู้ถูกต้องเกี่ยวกับการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ คือ เมื่อเด็กมีไข้ควรให้พักผ่อนมาก ๆ (ร้อยละ 94.6) รองลงมาได้แก่ เมื่อเด็กมีอาการชักจากไข้สูง ให้รีบเช็ดตัวเพื่อลดอุณหภูมิร่างกายและรีบนำส่งโรงพยาบาลทันที (ร้อยละ 88.3) เด็กที่เคยมีประวัติชักจากไข้สูงแล้วมีโอกาสชักซ้ำได้อีก (ร้อยละ 87.9) ไข้ในเด็ก หมายถึง ภาวะที่เด็กมีอุณหภูมิร่างกายสูงกว่าปกติตั้งแต่ 37.5 องศาเซลเซียสขึ้นไป (ร้อยละ 86.7) ตามลำดับ

4. ค่าคะแนนการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ส่วนใหญ่อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 59.30 (S.D. = 8.099) โดยมีการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ 1) ด้านการรับรู้โอกาสเสี่ยงของภาวะไข้ในเด็กในระดับสูงทั้งหมด 4 ข้อ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ เมื่อเด็กมีภาวะไข้สูง อาจทำให้เกิดภาวะชักได้ 2) ด้านการรับรู้ความรุนแรงของภาวะไข้ในเด็กระดับสูงทั้งหมด 5 ข้อ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ ภาวะชักจากไข้สูง หากมีอาการชักติดต่อกันเป็นเวลานาน (โดยเฉพาะถ้านานมากกว่า 30 นาที) จะมีภาวะตัวเขียว ขาดออกซิเจน ทำให้อาจมีผลต่อสมองได้ 3) ด้านการรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรคของการจัดการภาวะไข้ในเด็กในระดับสูงทั้งหมด 4 ข้อ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ การเช็ดตัวลดไข้ช่วยระบายความร้อนออกจากร่างกายและส่งเสริมความสบายในเด็ก 4) ด้านสิ่งชักนำสู่การจัดการภาวะไข้สูงในเด็กในระดับสูงทั้งหมด 1 ข้อ ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดได้แก่ แพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์เป็นผู้ให้คำแนะนำในการดูแลเด็กเมื่อมีภาวะไข้

**ตารางที่ 1** จำนวนและร้อยละของข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแล (n = 240)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<b>1. อายุ</b>		
< 20 ปี	11	4.6
21-30 ปี	96	40.0
31-40 ปี	98	40.8
41-50 ปี	29	12.1
> 50 ปี	6	2.5
$\bar{X}$ = 32.60 S.D. = 8.017 range = 19-64		
<b>2. เพศ</b>		
หญิง	215	89.6
ชาย	25	10.4
<b>3. ความสัมพันธ์กับเด็กที่มีภาวะไข้</b>		
บิดา	18	7.5
มารดา	190	79.2
ย่า/ยาย	6	2.5
พี่เลี้ยง/ลูกจ้าง	2	0.8
อื่น ๆ (ป้า อา น้า พี่)	24	10.0

ข้อมูลทั่วไปของผู้ดูแล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<b>4. ระดับการศึกษา</b>		
ไม่ได้เรียน	9	3.8
ประถมศึกษา	19	7.9
มัธยมศึกษา	103	42.9
ปวช./ปวส.	63	26.3
ปริญญาตรี	44	18.3
ปริญญาโท	2	0.8
<b>5. อาชีพ</b>		
แม่บ้าน	67	27.9
รับจ้าง	68	28.3
ค้าขาย	48	20.0
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	22	9.2
พนักงานบริษัท	35	14.6
<b>6. รายได้ของครอบครัว (บาท/เดือน)</b>		
น้อยกว่า 9,999 บาท	46	19.2
10,000-19,999 บาท	121	50.4
20,000-29,999 บาท	65	27.1
30,000-39,999 บาท	0	0
40,000-49,999 บาท	5	2.1
มากกว่า 50,000 บาท	3	1.3
<b>7. จำนวนพี่น้องเด็กที่มีภาวะไข้ (คน)</b>		
1	135	56.3
2	83	34.6
3	16	6.7
4	6	2.5
<b>8. มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้</b>		
เคย	229	95.4
ไม่เคย	11	4.6

5. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยคะแนนการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลส่วนใหญ่อยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 50.91 (S.D. = 7.524) โดยผู้ดูแลมีการจัดการภาวะไข้ในเด็กที่เหมาะสมในระดับมาก 13 ข้อ ระดับปานกลาง 2 ข้อ และระดับดัดน้อย 2 ข้อ เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ตามการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด คือ ฉันทันเช็ดตัวโดยใช้ผ้าชุบน้ำเช็ดจากปลายมือ ปลายเท้าเข้าหาลำตัว เช็ดย้อนรูขุม ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ฉันทันปลุกให้เด็กตื่นมาเช็ดตัวและรับประทานยาลดไข้ตอนกลางคืน และเมื่อพิจารณา

แยกตามระดับการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล พบว่า การจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ที่กลุ่มตัวอย่างปฏิบัติเป็นประจำมากที่สุดได้แก่ ฉันทใช้กระบอกฉีดยาหรือแก้วตวงปริมาณลดไข้

**ตารางที่ 2** จำนวนและร้อยละของเด็กที่มีภาวะไข้ จำแนกตามอายุ เพศ จำนวนครั้งที่มีการไข้ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา ประวัติชักจากไข้สูง และประวัติชักจากไข้สูงในครอบครัว (n = 240)

ข้อมูลทั่วไปเด็กที่มีภาวะไข้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
<b>1. อายุ</b>		
$\bar{X}$ = 3.584 S.D. = .599 range = 2-4.9162.		
<b>2. เพศ</b>		
ชาย	110	45.8
หญิง	130	54.2
<b>3. จำนวนครั้งที่มีการไข้ในระยะเวลา 3 เดือนที่ผ่านมา</b>		
ไม่มี	110	45.8
1 ครั้ง	105	43.8
2 ครั้ง	19	7.9
3 ครั้ง	1	0.4
4 ครั้ง	5	2.1
<b>4. ประวัติชักจากไข้สูง</b>		
ไม่เคย	224	93.3
เคย	16	6.7
<b>4.1 จำนวนอาการชักจากไข้สูง (ครั้ง) (n = 16)</b>		
1 ครั้ง	12	75
2 ครั้ง	1	6.3
3 ครั้ง	1	6.3
4 ครั้ง	1	6.3
5 ครั้ง	1	6.3
<b>5. ประวัติชักจากไข้สูงในครอบครัว (n = 16)</b>		
บิดา/มารดา	4	25
ปู่/ย่า/ตา/ยาย	1	6.3
พี่/น้อง	4	25
ไม่มี	7	43.8

6. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่า คะแนนความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแล ( $r = .630, p < .01$ )

และคะแนนการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ ( $r = .775, p < .01$ ) มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูงกับการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญ ดังแสดงในตารางที่ 3

**ตารางที่ 3** แสดงค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ คะแนนการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ กับคะแนนการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล (N = 240)

ปัจจัยด้านคะแนนความรู้และ คะแนนการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้	คะแนนการจัดการภาวะไข้ ในเด็กของผู้ดูแล			
	r	sig.	ทิศทาง	ระดับ ความ สัมพันธ์
คะแนนความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแล	.630**	.000	บวก	สูง
คะแนนการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้	.775**	.000	บวก	สูง

7. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล พบว่าได้ 3 ตัวแปรได้แก่ ผู้ดูแล มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้ ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ และการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ซึ่งสมการถดถอยพหุคูณที่ได้สามารถร่วมกันทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ได้ร้อยละ 43 ที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีค่าความแปรปรวน เท่ากับ 0.556 ดังแสดงในตารางที่ 4

**ตารางที่ 4** วิเคราะห์สมการถดถอยของปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล

ตัวแปร	$\beta$	Se	Beta	t	p-value	95% Confidence Interval for B	
						Lower Bound	Upper Bound
ผู้ดูแลมีประสบการณ์ในการดูแล เด็กเมื่อมีไข้	0.479	0.175	0.137	2.733	0.007	0.134	0.824
ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้	0.294	0.071	0.228	4.122	0.000	0.154	0.435
การรับรู้ความเชื่อในการดูแล เด็กที่มีภาวะไข้	0.514	0.060	0.477	8.500	0.000	0.395	0.633

SE = 0.556  
R<sup>2</sup> = 0.430 R<sup>2</sup> Adjusted = 0.432 p-value = .000

## อภิปรายผล

การจัดการภาวะไข้ของผู้ดูแลของกลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง ( $M = 50.91$ ,  $S.D. = 7.524$ ,  $range = 38-65$ ) ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลมี 3 ตัวแปร คือ

1) ผู้ดูแลมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้ พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ผู้ดูแลที่มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้จะมีการจัดการภาวะไข้ในเด็กมากกว่าคนไม่มีประสบการณ์ ( $\beta = 0.887$ ) เนื่องจากผู้ดูแลที่มีประสบการณ์จะนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการจัดการกับภาวะไข้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการศึกษาของ Sanjana (2018) เรื่อง Fever awareness, management practices and their correlates among parents of under five children in urban India พบว่า ผู้ปกครองที่มีบุตรน้อยกว่าจำนวนน้อยกว่า ( $<2$ ) ส่งผลต่อการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมถึง 3 เท่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้ปกครองในการจัดการภาวะไข้ โดยผู้ปกครองมักจะใช้ประสบการณ์ก่อนหน้านี้นับบุตรคนโตเพื่อการจัดการบุตรคนปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพและตัดสินใจได้ดีขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ จารวรรณ แหลมไธสง (2562) เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ ของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก กรุงเทพมหานคร พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานดูแลเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กมาเป็นระยะเวลาานาน และเป็นปัจจัยที่ทำให้มีความรู้พื้นฐานในการดูแลเด็ก สามารถตัดสินใจหรือเลือกที่จะปฏิบัติกิจกรรมด้านสุขอนามัยซึ่งเป็นงานที่ต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวันได้เป็นอย่างดี

2) ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแล พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ผู้ดูแลที่มีความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้เพิ่ม จะมีการจัดการภาวะไข้ในเด็กที่เพิ่มขึ้น ( $\beta = 0.656$ ) เนื่องจากความรู้เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะส่งผลไปถึงการรับรู้ และการปฏิบัติ ซึ่งได้มาจากการศึกษา ค้นคว้า อบรม หรือประสบการณ์ ที่จะส่งต่อพฤติกรรมจัดการภาวะไข้ในเด็กที่เหมาะสมได้ สอดคล้องกับการศึกษาของศุภิศา ลีมิ่งสวัสดิ์ (2555) พบว่า บิดามารดาที่มีความเชื่อเกี่ยวกับการดูแลเมื่อเด็กมีไข้ที่เหมาะสม จะสามารถจัดการหรือให้การช่วยเหลือเด็กเมื่อมีไข้ได้ถูกต้อง และสอดคล้องกับการศึกษาของจารวรรณ แหลมไธสง (2562) เรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อในระบบทางเดินหายใจ ของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็ก กรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อทางเดินหายใจที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการทำนายพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อทางเดินหายใจ ถ้าผู้ดูแลเด็กมีความรู้เกี่ยวกับโรคติดเชื้อทางเดินหายใจมากก็จะมีพฤติกรรมป้องกันโรคติดเชื้อทางเดินหายใจที่ดี และสอดคล้องกับการศึกษาของวิบูลย์ กายจนพัฒน์กุล (2534) เรื่องความรู้และทัศนคติของผู้ปกครองต่อภาวะไข้ในเด็ก พบว่า ความรู้เรื่องไข้ ก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมต่อภาวะไข้ และสอดคล้องกับการศึกษาของ เพียงเพ็ญ เดชพร (2559) เรื่องความรู้และการจัดการลดไข้ของผู้ปกครองเมื่อเด็กมีภาวะไข้ พบว่า ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้มีความสัมพันธ์กับการจัดการของบิดามารดาเมื่อเด็กมีภาวะไข้

3) การรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ ตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่า ผู้ดูแลที่มีการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้เพิ่ม จะมีการจัดการภาวะไข้ในเด็กที่เพิ่มขึ้น ( $\beta=0.514$ ) แสดงว่าการที่บุคคลจะแสดงพฤติกรรมใด ๆ ขึ้นอยู่กับการรับรู้โรคของบุคคลเองตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ได้แก่ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเกิดโรค การรับรู้ความรุนแรงของโรค การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรคของการปฏิบัติ สิ่งชักนำสู่การปฏิบัติและปัจจัยร่วม สอดคล้องกับการศึกษาของพัชราภรณ์ บัตริรัฐ (2558) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค มือ เท้า ปากของผู้ปกครอง และผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ในศูนย์เด็กเล็ก อำเภอสามกระเปือ จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยง และความรุนแรงของโรค เนื่องจากเมื่อผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กได้รับรู้ถึงโอกาสเสี่ยงและความรุนแรงของโรคแล้ว จะทำให้เกิดความตระหนักในการป้องกันไม่ให้เด็กในความปกครองป่วยเป็นโรค รวมถึงมีวิธีการปฏิบัติตนที่ถูกต้อง เนื่องจากทราบอันตรายของการเกิดโรค การรับรู้ประโยชน์ และอุปสรรคในการป้องกันโรค เนื่องจากเมื่อผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กได้รับรู้ประโยชน์และอุปสรรคในการป้องกันโรค จะทำให้แสวงหาวิธีการปฏิบัติให้หายจากโรค หรือป้องกันไม่ให้เกิดโรค รวมถึงหลีกเลี่ยงพฤติกรรมด้านลบ ในการก่อให้เกิดโรค แก่เด็กในปกครอง และสิ่งชักจูงและแรงจูงใจในการป้องกันโรค เนื่องจากเมื่อผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กได้รับสิ่งชักจูงและแรงจูงใจในการป้องกันโรค จะทำให้เกิดพฤติกรรม ความสนใจ ใส่ใจ เกิดเป็นค่านิยมในการป้องกันโรค ของเด็กในปกครองขึ้นเองตามธรรมชาติ และสอดคล้องกับการศึกษาของบุษกร พันธุ์เมธาฤทธิ์ และคณะ (2562) เรื่องปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้าน พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของโรคติดต่อมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดูแลเด็กยิ่งผู้ปกครองมีการรับรู้ความรุนแรงของโรคติดต่อมาก ก็เกิดความตระหนักกลัว กังวลว่าเด็กจะไม่ปลอดภัยจากโรคก็ยิ่งมีพฤติกรรมปฏิบัติป้องกันควบคุมโรคติดต่อมากขึ้นเท่านั้น ในขณะที่การรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันควบคุมโรคติดต่อมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการดูแลเด็ก กล่าวคือ หากผู้ปกครองมีการรับรู้ว่ามีอุปสรรคของการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันควบคุมโรคติดต่อมากจะเกิดความท้อถอยในการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันควบคุมโรคติดต่อ ทำให้มีพฤติกรรมดูแลป้องกันลดลงได้

การรับรู้โอกาสเสี่ยงต่อการเกิดโรคและการรับรู้ความรุนแรงของภาวะไข้ในเด็ก ข้อที่มีคะแนนต่ำที่สุด ได้แก่ เด็กที่เคยมีประวัติชักจากไข้สูงหรือมีประวัติบิดามารดาพี่น้องเคยชักจากไข้สูงมาก่อน จะมีโอกาสเกิดภาวะชักจากไข้สูงมากกว่า และภาวะไข้อาจส่งผลกระทบต่ออาการทำงานของสมองได้ อาจทำให้มีอาการสับสน กระสับกระส่าย และมีอาการชัก หมดสติได้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้ดูแลยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะชักจากไข้สูง รวมถึงอาการและความเสี่ยงต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดอาการชักจากไข้สูงได้

การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรคของการจัดการภาวะไข้ในเด็ก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดได้แก่ เมื่อเด็กมีภาวะไข้ขณะหลับในนอนพักผ่อนตอน ไม่ควรปลุกเด็กขึ้นมาเช็ดตัวลดไข้ เป็นข้อคำถามเชิงลบ อาจเป็นเพราะว่า ผู้ดูแลเห็นว่าเด็กนอนหลับ ไม่อยากปลุกเด็กขึ้นมาเช็ดตัว ป้อนยา

เพราะทำให้เด็กร้องไห้ งอแง ไม่ได้พักผ่อนและคิดว่าไม่เป็นอันตรายอะไรมากนัก ให้นอนต่อก็ได้ สิ่งชักนำสู่การจัดการภาวะไข้สูงในเด็ก ข้อที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำ ได้แก่ ครูหรือที่เลี้ยงเป็นผู้ให้คำแนะนำในการดูแลเด็กเมื่อมีภาวะไข้ เพื่อนบ้านเป็นผู้ให้คำแนะนำในการดูแลเด็กเมื่อมีภาวะไข้ คนในครอบครัวหรือญาติเป็นผู้ให้คำแนะนำในการดูแลเด็กเมื่อมีภาวะไข้ และผู้ดูแลเรียนรู้จากคำแนะนำในการดูแลเด็กเมื่อมีภาวะไข้ด้วยตนเองจากสื่อต่าง ๆ เช่น สังคมออนไลน์ แผ่นพับ หนังสือหรือโทรทัศน์ เป็นต้น เป็นข้อความเชิงลบ อาจเป็นเพราะว่า ผู้ดูแลคิดว่าได้รับคำแนะนำจากบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคลากรทางการแพทย์ ก็เป็นคำแนะนำที่ถูกต้อง สามารถจัดการกับภาวะไข้ได้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Walsh (2007) อธิบายไว้ว่า การจัดการภาวะไข้ในเด็กเป็นความสามารถของบิดามารดา ดังนั้นความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ และแหล่งข้อมูลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ จึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการของบิดามารดาเมื่อเด็กป่วยมีไข้ ซึ่งถ้าบิดามารดามีความรู้ ความเชื่อ และมีแหล่งข้อมูลในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ที่ดี ก็ย่อมส่งผลให้มีพฤติกรรมในการดูแลหรือการจัดการกับภาวะไข้ของบิดามารดาได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

## ข้อเสนอแนะ

### ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งนี้

จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล ได้แก่ ปัจจัยของผู้ดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับเด็กที่มีภาวะไข้ คือ ปู่/ย่า/ตา/ยาย ระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปวช./ปวส. หรือต่ำกว่า ระดับการศึกษาชั้นปริญญาตรีหรือสูงกว่า อาชีพข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานบริษัท รายได้ของครอบครัวมากกว่า 20,000 บาท/เดือน ผู้ดูแลมีประสบการณ์ในการดูแลเด็กเมื่อมีไข้ ความรู้ในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแล และการรับรู้ความเชื่อในการดูแลเด็กที่มีภาวะไข้ของผู้ดูแลตามทฤษฎีแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพ (Health Belief Model) ดังนั้นบุคลากรด้านสุขภาพ ครูพี่เลี้ยงที่เกี่ยวข้องสามารถนำปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินงานให้ผู้ดูแลมีความรู้ มีการรับรู้โอกาสเสี่ยงของภาวะไข้สูงในเด็ก การรับรู้ความรุนแรงของภาวะไข้สูงในเด็ก การรับรู้ประโยชน์ที่ได้รับ/อุปสรรค และสิ่งชักนำสู่การปฏิบัติของการจัดการภาวะไข้สูงในเด็กบุตร และส่งเสริมให้ผู้ดูแลสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล ข่าวสาร โดยเฉพาะจากสื่อ อินเทอร์เน็ต และหนังสือหรือคู่มือเพื่อที่จะสามารถจัดการกับภาวะไข้ด้วยตนเองในเบื้องต้น ลดภาวะแทรกซ้อนจากภาวะไข้ได้อย่างเหมาะสม

### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากปัจจัยที่คัดเลือกมาเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการจัดการภาวะไข้ของผู้ดูแลได้ประมาณร้อยละ 55.8 แสดงว่ายังมีอีกหลายปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการภาวะไข้ของผู้ดูแลดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปผู้ที่สนใจควรนำปัจจัยอื่น ๆ มาศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถอธิบายความแปรปรวนของการจัดการภาวะไข้ในเด็กได้ดียิ่งขึ้นกว่าเดิม
2. ควรมีการศึกษาภาวะไข้ ร่วมกับอาการอื่น ๆ ที่พบได้บ่อยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้ผู้ดูแลสามารถจัดการและป้องกันโรคติดต่อที่อาจเกิดขึ้นได้บ่อยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3. การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตของประชากรไว้เพียงเขตพื้นที่เทศบาลเมืองบ้านสวน อำเภอมือง จังหวัดชลบุรี ซึ่งผู้สนใจสามารถที่จะขยายขอบเขตของประชากรให้กว้างกว่าเดิม เพื่อศึกษาว่าเมื่อขยายขอบเขตประชากรออกไปแล้วผลการวิจัยมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หรือ อาจนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกัน

### รายการอ้างอิง

- ควบคุมโรค,กรม. (2563). **รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา**. กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2563, จาก <https://ddc.moph.go.th/index.php>
- จารุวรรณ แผลมโรสง. (2562). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันโรคติดต่อทางเดินหายใจของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์เด็กเล็กกรุงเทพมหานคร. **วารสารพยาบาลสาธารณสุข**. 33(1), 1-19.
- บุษกร พันธุ์เมธาฤทธิ์, ลักษณะ คางแสง, จุฑารัตน์ คงเพชร, ปราณิ คำจันทร์, ลดาวัลย์ ประทีปชัยกุล และพรทิพย์ พูลประภัย (2562). ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการดูแลเด็กของผู้ปกครองในการป้องกันควบคุมโรคติดต่อที่บ้าน. **วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์**. 39(2), 23-36
- พัชรภรณ์ บติรัฐ. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรค มือ เท้า ปากของผู้ปกครอง และผู้ดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ในศูนย์เด็กเล็ก อำเภอสานกระเปือ จังหวัดกำแพงเพชร. **รายงานการประชุมวิชาการและนำเสนอผลการวิจัย ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 6 กลุ่มระดับชาติ ด้านวิทยาศาสตร์**. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2563, จาก <http://journalgrad.ssr.u.ac.th/index.php/5-01/article/view/135/231>
- เพียงเพ็ญ เดชพร. (2559). ความรู้และการจัดการเมื่อเด็กมีไข้ของผู้ปกครองเมื่อเด็กมีภาวะไข้. **ชัยภูมิเวชสาร**. 36(1), 39-49
- วิบูลย์ กาญจนพัฒนกุล. (2534). ความรู้และพฤติกรรมของบิดา/มารดาต่อภาวะไข้ในเด็ก. **สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติมหาราชินี**. สืบค้น 21 พฤษภาคม 2563, จาก <http://dlibrary.childrenhospital.go.th/handle/6623548333 /642>
- ศุภิสรา สัมมิงสวัสดิ์. (2555). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการของบิดามารดาเมื่อเด็กมีภาวะไข้. **The Journal of Faculty of Nursing Burapha University**. 20(2), 9-20.
- Bloom, B. S. (1971). **Handbook on formative and summative evaluation of student learning**. New York : McGraw-Hill..
- Cohen, J. (1992). Quantitative Methods in Psychology: A PowerPrimer. **Psychological Bulletin**. 112(1),155-159.
- Krejcie, R. V., and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activi- ties. **Educational and Psychological Mea- surement**. 30, 607-610.
- Rosentok, I. M., Strecher, V. J. & Becker, M. H. (1988, Summer). Social Learning Theory and the HealthBelief Model. **Health Education Quarterly**. 15(2), 175-183.

- Sanjana, T., Nida, L., Pawan, K. S., & Enakshi, G. (2018). Fever awareness, management practices and their correlates among parents of under five children in urban India. *Int J Contemp Pediatrics*. 5(4), 1368-1376.
- Walsh, A. (2007). Influences on parents' fever management: beliefs, experiences and information sources. *Clin Nurs*. 16(12), 2331-2340.

# การประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

## Evaluation of Upper Primary School Students' Physical Literacy

วิชานนท์ พูลศรี<sup>1</sup>, สาธิน ประจันบาน<sup>2</sup>, อนันต์ มลารัตน์<sup>3</sup>  
Wichanon Poonsri<sup>1</sup>, Sathin Prachanban<sup>2</sup>, Anan Mararat<sup>3</sup>

Received: December 17, 2021

Revised: May 6, 2022

Accepted: May 9, 2022

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามตัวแปรโรงเรียนและระดับชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 1 จำนวน 372 คน มาจากโรงเรียนประถมศึกษา 9 แห่ง ได้คำนวณจากสูตรของเครซีและมอร์แกนและสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินความฉลาดรู้ทางกาย แบ่งเป็น ด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง

ผลการวิจัยพบว่า ผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในขณะที่โรงเรียนและระดับชั้นไม่ส่งผลต่อความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน

**คำสำคัญ:** ความฉลาดรู้ทางกาย, นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย

### Abstract

This study was a cross-sectional study. The purpose of this study was to compare the physical literacy in upper primary school students. The independent

<sup>1</sup> นิสิตระดับปริญญาเอก คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Student in Doctoral degree, Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University) E-mail: wichanon.po@ku.th

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Assistant Professor, Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University) E-mail: drsathin@gmail.com

<sup>3</sup> อาจารย์ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Lecturer, Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University) E-mail: dr.ananswu@gmail.com

variables were school and grade levels. The sample group consisted of 372 students in the Nakhon Pathom Primary Educational Service area Office 1 from 9 primary school. The Krejcie & Morgan formula and multistage sampling method were used to evaluate in physical literacy of upper primary school students. The study used a physical literacy assessment to assess knowledge, motivation, confidence and physical competence. The collected data were analyzed by mean value, standard deviation value and two-way ANOVA.

The result showed a significant variable interaction influenced the physical literacy ( $P < 0.05$ ). However, the variables have no effect on to knowledge, motivation and confidence in basic movement.

**Keywords:** Physical Literacy, Upper Primary School Students

## บทนำ

การพัฒนาบุคคลนั้นเป็นเป้าหมายสำคัญของประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากในสังคมปัจจุบันมีแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของจำนวนของเด็กที่มีน้ำหนักเกินหรือเด็กอ้วน เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 36 โดยเด็กอายุระหว่าง 6 ปีขึ้นไปถึง 13 ปี นั้นอ้วนเพิ่มขึ้น (อาภาวรรณ โสภณธรรมรักษ์, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจระดับกิจกรรมทางกายของเด็กและเยาวชนไทย พบว่า เด็กมีกิจกรรมทางกายทั่วไปอยู่ในระดับต่ำมาก และมีพฤติกรรมเนือยนิ่งสูงมาก (ศูนย์วิจัยกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ, 2559) อีกทั้งในปี 2563 ที่ผ่านมามีเกิดโรคระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่หรือโรคโควิด-19 ส่งผลให้มีกิจกรรมทางกายและการเคลื่อนไหวไม่เพียงพอ ส่งผลให้เกิดภาวะน้ำหนักเกินหรืออ้วนต่อมา ตามข้อมูลข้างต้น (ศูนย์พัฒนาองค์ความรู้ด้านกิจกรรมทางกายประเทศไทย, 2563) ซึ่งจากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของนักเรียนในช่วงวัยระดับประถมศึกษาตอนปลายและเห็นถึงความแตกต่างของระดับชั้นเรียนหรือช่วงอายุรวมถึงโรงเรียนที่มีการพัฒนาที่ไม่เหมาะสมตามระดับชั้นอีกด้วย ดังนั้นการมีการเคลื่อนไหวในกิจกรรมทางกายและออกกำลังกายโดยใช้กิจกรรมที่เหมาะสมต่อช่วงวัยและสถานการณ์ที่เกิดข้อจำกัดขึ้นนั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในทุกช่วงวัย รวมทั้งการมีทักษะพื้นฐานการเคลื่อนไหวของร่างกายสำหรับประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เป็นสิ่งพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่พึงมี ตามที่ จีรนนท์ เจริญชัยภินันท์ (2560) กล่าวถึงการมีทักษะพื้นฐานนั้นเป็นองค์ประกอบแรกในการสร้างประสิทธิภาพของกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ให้กับนักเรียนพัฒนาด้านร่างกาย (ทักษะ) จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคมในการดำเนินชีวิตที่สมบูรณ์

จากปัญหาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายที่ไม่เพียงพอ ไม่สามารถเลือกการออกกำลังกายได้เหมาะสมกับช่วงวัยส่งผลให้มีผลความฉลาดรู้ทางกายของเด็กนักเรียนที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นความฉลาดรู้ทางกายนั้นมีส่วนสำคัญต่อการเลือกกิจกรรมทางกายและการออกกำลังกาย ซึ่งมีทิศทางเดียวกับ Australian Physical Literacy Framework (2019) ที่กล่าวว่า การเคลื่อนไหวตามบริบทต่าง ๆ อาศัยการมีความฉลาดรู้ทางกาย แบ่งเป็น

ความสามารถด้านความรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน โดยนักเรียนต้องให้ความสำคัญในความสามารถด้านความรู้ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และสมรรถนะการเคลื่อนไหวพื้นฐาน (Whitehead, 2001) ในเรื่องเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวพื้นฐานเป็นสิ่งแรก ซึ่งเรียกว่า ความฉลาดรู้ทางกาย และสถานการณ์ในปัจจุบันการมีสุขภาพที่ดีและมีสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพของตนเองที่เหมาะสมไม่มีโรคภัย การมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องความฉลาดรู้ทางกายของแต่ละช่วงวัยจึงมีความสำคัญโดยเฉพาะในช่วงระดับประถมศึกษาตอนปลายช่วงอายุ 8-12 ปี นั้นเป็นวัยที่ควรต้องมีการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่ดี มีพัฒนาการตามระดับชั้นเรียนหรือช่วงอายุของนักเรียนและสู่การเลือกใช้กิจกรรมทางกายและการออกกำลังกายได้อย่างหลากหลายและมีความเหมาะสมตามวัย เพื่อการมีสุขภาพที่ดี และสมรรถภาพทางกายเพื่อสุขภาพที่ดีขึ้น

### วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายตามตัวแปรโรงเรียนและระดับชั้นเรียน

### ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำแนกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครปฐมเขต 1 จำนวน 11,039 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโดยใช้สูตรของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 อ้างใน ธีรวิฑูมิ เอกะกุล, 2543) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 372 คน และดำเนินการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา กำหนดช่วงเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564

### วิธีดำเนินการวิจัย

มีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

**ขั้นตอนที่ 1** ศึกษาแนวคิด หลักการ เกี่ยวกับความฉลาดรู้ทางกาย และเอกสารที่เกี่ยวข้องในการสร้างเครื่องมืองานวิจัย ประกอบด้วย แบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายที่ผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเพื่อนำไปประเมินนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 372 คน โดยมีคุณภาพเครื่องมือดังนี้

ประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย ด้านความรู้เรื่องการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และ

ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน อยู่ระหว่าง 0.60 - 1.00 ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน อยู่ระหว่าง 0.80 - 1.00 และด้านสมรรถนะการเคลื่อนไหวพื้นฐาน เท่ากับ 1.00 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (IOC มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50) แสดงว่ามีความถูกต้องเชิงเนื้อหาสามารถนำไปใช้ได้ แสดงถึงว่าทั้งฉบับมีความชัดเจนตามความหมาย และมีความตรงกันของผู้เชี่ยวชาญในการตรวจจากคำดัชนีความสอดคล้อง จึงมีความเป็นปรนัยของแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย (Kirkendall and others, 1987: 71-79)

ประเมินค่าด้านความเชื่อมั่นของแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ประกอบด้วย 1.ด้านความรู้ ด้านแรงจูงใจ และด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน เท่ากับ 0.79, 0.83, 0.87 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (มากกว่าหรือเท่ากับ 0.70) แสดงว่ามีความคงที่ ความสม่ำเสมอ เชื่อมั่นสามารถนำไปใช้ได้ (Cronbach, 1990) (วรณีย์ แกมเกตุ, 2555) และด้านสมรรถนะการเคลื่อนไหวพื้นฐาน โดยประเมินทักษะในช่วงเวลาที่ต่างกันโดยวิธีการวัดซ้ำ (test-retest method) ด้วยเครื่องมือวัดเดิม (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2548) พบว่าทักษะที่ 1 ทักษะการยืนแกว่งแขน เท่ากับ 0.88 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 2 ทักษะการสควอช เท่ากับ 0.84 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 3 ทักษะการกระโดดซำคู้ เท่ากับ 0.90 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 4 ทักษะการวิ่ง เท่ากับ 0.80 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 5 ทักษะการก้าวสลับเท้า เท่ากับ 0.87 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 6 ทักษะการรับลูกบอลสองมือ เท่ากับ 0.89 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 7 ทักษะการโยนลูกบอลสองมือ ได้ค่า 0.92 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ ทักษะที่ 8 ทักษะการเลี้ยงลูกบอลด้วยฝ่าเท้า เท่ากับ 0.90 แปลผลคือ สามารถใช้ได้ (มากกว่าเท่ากับ 0.80)

ประเมินค่าด้านอำนาจจำแนกของแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกาย ประกอบด้วย 1.ด้านความรู้ ด้านแรงจูงใจ และด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และด้านสมรรถนะการเคลื่อนไหวพื้นฐาน เท่ากับช่วงระหว่าง 0.21 - 0.65, 0.21 - 0.68, 0.27 - 0.70 และ 0.22 - 0.70 ตามลำดับ ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (มากกว่า 0.20) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555)

ประเมินค่าด้านความยากของแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายของความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน ระหว่าง 0.30 - 0.77 ซึ่งอยู่ในช่วงตามเกณฑ์ (ระหว่าง 0.20 - 0.80) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2559)

**ขั้นตอนที่ 2** เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการประเมินความฉลาดรู้ทางกายนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 372 คน จาก 9 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนที่ 1 (ร.ร.1) คือ โรงเรียนวัดทัพหลวง โรงเรียนที่ 2 (ร.ร.2) คือ โรงเรียนวัดเกาะวังไทร โรงเรียนที่ 3 (ร.ร.3) คือ โรงเรียนวัดไผ่ล้อม โรงเรียนที่ 4 (ร.ร.4) คือ โรงเรียนอนุบาลนครปฐม โรงเรียนที่ 5 (ร.ร.5) คือ โรงเรียนวัดทะเลบก โรงเรียนที่ 6 (ร.ร.6) คือ โรงเรียนบ้านอ้อกระตัง โรงเรียนที่ 7 (ร.ร.7) คือ โรงเรียนอนุบาลกำแพงแสน โรงเรียนที่ 8 (ร.ร.8) คือ โรงเรียนวัดบ้านหลวง และโรงเรียนที่ 9 (ร.ร.9) คือ โรงเรียนวัดสามง่าม ด้วยแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายฯ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

**ขั้นตอนที่ 3** วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทาง (Two-way ANOVA) ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ SWUEC-G216/2564E วันที่ 25 พฤษภาคม 2564

### ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานการประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย ปรากฏผลดังตาราง 1

**ตารางที่ 1** จำนวน ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานความฉลาดรู้ทางกายด้านต่าง ๆ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายจำแนกตามระดับชั้น (n = 372)

ความฉลาดรู้ทางกาย	ระดับชั้น		
	ป4 (n=121)	ป5 (n=128)	ป6 (n=123)
	M (S.D.)	M (S.D.)	M (S.D.)
1. ด้านความรู้เรื่องการเคลื่อนไหวพื้นฐาน	68.99 (16.42)	73.81 (13.78)	73.10 (14.50)
2. ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน	3.55 (.38)	3.42 (.40)	3.46 (.49)
3. ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน	3.01 (.41)	3.01 (.42)	2.94 (.40)
4. ด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน			
4.1 ทักษะการยืนแกว่งแขน	4.50 (.50)	4.91 (.28)	4.86 (.41)
4.2 ทักษะการสควอช	3.88 (.49)	4.48 (.76)	4.86 (.40)
4.3 ทักษะการกระโดดขาคู่	4.04 (.62)	4.56 (.65)	4.65 (.60)
4.4 ทักษะการวิ่ง	4.94 (.23)	4.79 (.54)	4.88 (.35)
4.5 ทักษะการก้าวสลับเท้า	4.11 (.51)	4.55 (.59)	4.66 (.53)
4.6 ทักษะการรับลูกบอลสองมือ	4.41 (.59)	4.27 (.48)	4.80 (.42)
4.7 ทักษะการโยนลูกบอลสองมือ	4.27 (.65)	4.16 (.57)	4.74 (.49)
4.8 ทักษะการเลี้ยงลูกบอลด้วยฝ่าเท้า	3.44 (.63)	3.97 (.57)	4.74 (.49)

**หมายเหตุ** ความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน (คะแนนเต็ม 100 คะแนน) ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานและด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน (คะแนนเต็ม 4 คะแนน) และด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน (คะแนนเต็ม 5 คะแนน)

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐานในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่ำกว่าประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานมีผลใกล้เคียงกัน แต่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นั้นมีความฉลาดรู้ทางกายด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานมากที่สุด ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหว

พื้นฐานนั้นมีผลใกล้เคียงกันแต่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีค่าเฉลี่ยความฉลาดรู้ทางกาย ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐานมากที่สุด และด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน แบ่งเป็น ค่าเฉลี่ยของทักษะการยืนแกว่งแขน ทักษะการสควอช ทักษะการกระโดดขาคู่ ทักษะการก้าวสลับเท้าและทักษะการเลี้ยงลูกบอลด้วยฝ่าเท้าพบในประถมศึกษาปีที่ 4 นั้นต่ำกว่า ประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 และค่าเฉลี่ยของทักษะการวิ่ง ทักษะการรับลูกบอล สองมือ ทักษะการโยนลูกบอลสองมือพบว่าในระดับประถมศึกษาปีที่ 5 นั้นต่ำกว่าระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 และระดับประถมศึกษาปีที่ 4

ส่วนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตอนปลายทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามโรงเรียนและระดับชั้นเรียน ปรากฏดังตาราง 2 ดังนี้

**ตารางที่ 2** ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสองทางของความฉลาดรู้ทางกายในนักเรียน ประถมศึกษาตอนปลายจำแนกตามตัวแปรโรงเรียนและระดับชั้นเรียน (n=372)

ความฉลาดรู้ทางกาย	ค่าสถิติ			การเปรียบเทียบรายคู่
	โรงเรียน F (P-Value)	ระดับ ชั้นเรียน F (P-Value)	โรงเรียน* ระดับ ชั้นเรียน F (P-Value)	
1. ด้านความรู้่า	0.81 (0.59)	2.04 (0.13)	2.14 (<.01*)	ป.4: รร.4-รร.3, รร.4-รร.7 ป.5: รร.1-รร.7, รร.1-รร.8, รร.1-รร.9, รร.7-รร.3, รร.7-รร.4
2. ด้านแรงจูงใจฯ	0.85 (0.56)	1.41 (0.25)	2.10 (<.01*)	ป.5: รร.2-รร.3, รร.2-รร.6, รร.3-รร.4, รร.4-รร.6, รร.4-รร.9 ป.6: รร.1-รร.2, รร.1-รร.6, รร.1-รร.7, รร.2-รร.3, รร.3-รร.6, รร.3-รร.7, รร.4-รร.7
3. ด้านความเชื่อมั่นฯ	0.85 (0.56)	0.15 (0.86)	1.83 (<.01*)	ป.5: รร.9-รร.2, รร.9-รร.3 ป.6: รร.3-รร.1, รร.3-รร.2, รร.3-รร.4, รร.3-รร.5, รร.3-รร.6, รร.3-รร.7, รร.3-รร.9, รร.6-รร.8
4. ด้านสมรรถนะทางการ เคลื่อนไหวพื้นฐาน				ป.4: รร.6-รร.1, รร.6-รร.2 รร.6-รร.4, รร.7-รร.3, รร.7-รร.4, รร.7-รร.5, รร.7-รร.6, รร.8-รร.3, รร.8-รร.4, รร.8-รร.5, รร.8-รร.6, รร.9-รร.3, รร.9-รร.4, รร.9-รร.5, รร.9-รร.6
4.1 ทักษะการยืน แกว่งแขน	0.81 (0.59)	2.04 (0.13)	2.14 (<.01*)	ป.5: รร.3-รร.1, รร.3-รร.2, รร.3-รร.4, รร.3-รร.7, รร.3-รร.9 ป.6: รร.3-รร.5, รร.3-รร.6, รร.3-รร.7, รร.4-รร.5, รร.4-รร.6, รร.4-รร.7

ความฉลาดรู้ทางกาย	ค่าสถิติ			การเปรียบเทียบรายคู่
	โรงเรียน F (P-Value)	ระดับชั้นเรียน F (P-Value)	โรงเรียน* ระดับชั้นเรียน F (P-Value)	
4.2 ทักษะการสควอช	6.57 (<.01*)	67.85 (<.01*)	8.12 (<.01*)	ป.4: รร.5-รร.1, รร.5-รร.2, รร.6-รร.1, รร.6-รร.2, รร.6-รร.3, รร.7-รร.5, รร.7-รร.6, รร.8-รร.6 ป.5: รร.1-รร.4, รร.1-รร.5, รร.1-รร.6, รร.1-รร.7, รร.1-รร.8, รร.1-รร.9, รร.2-รร.4, รร.2-รร.5, รร.2-รร.7, รร.2-รร.8, รร.2-รร.9, รร.3-รร.5, รร.3-รร.6, รร.3-รร.7, รร.3-รร.8, รร.3-รร.9, รร.4-รร.5, รร.4-รร.8 ป.6: รร.3-รร.6, รร.3-รร.7, รร.4-รร.6, รร.4-รร.7, รร.6-รร.9, รร.7-รร.9
4.3 ทักษะการกระโดดขาคู่	6.43 (<.01*)	26.15 (<.01*)	2.22 (<.01*)	ป.4: รร.4-รร.2, รร.5-รร.2, รร.6-รร.1, รร.6-รร.2, รร.7-รร.3, รร.7-รร.4, รร.7-รร.5, รร.7-รร.6, รร.7-รร.9 ป.5: รร.2-รร.3, รร.3-รร.4, รร.5-รร.4, รร.6-รร.3, รร.6-รร.5, รร.7-รร.3, รร.7-รร.5, รร.8-รร.4, รร.8-รร.6, รร.8-รร.7, รร.9-รร.4, รร.9-รร.6, รร.9-รร.7 ป.6: รร.2-รร.1, รร.2-รร.3, รร.2-รร.4, รร.2-รร.5, รร.2-รร.7, รร.2-รร.8, รร.2-รร.9, รร.8-รร.6
4.4 ทักษะการวิ่ง	5.28 (<.01*)	4.75 (<.01*)	3.99 (<.01*)	ป.4: รร.1-รร.3, รร.1-รร.4, รร.1-รร.7 ป.5: รร.1-รร.2, รร.1-รร.3, รร.1-รร.4, รร.1-รร.5, รร.1-รร.6, รร.1-รร.7, รร.1-รร.8, รร.1-รร.9, รร.3-รร.7 ป.6: รร.2-รร.3, รร.2-รร.4, รร.2-รร.9, รร.7-รร.3, รร.7-รร.4, รร.8-รร.3, รร.8-รร.4, รร.8-รร.5, รร.8-รร.6, รร.8-รร.7, รร.9-รร.7
4.5 ทักษะการก้าวสลับเท้า	1.76 (<.01*)	21.10 (<.01*)	4.34 (<.01*)	ป.4: รร.5-รร.3, รร.5-รร.4, รร.6-รร.2, รร.6-รร.3, รร.6-รร.4, รร.7-รร.3, รร.7-รร.4, รร.9-รร.3, รร.9-รร.4 ป.5: รร.1-รร.2, รร.1-รร.3, รร.1-รร.4, รร.1-รร.5, รร.1-รร.6, รร.1-รร.7, รร.1-รร.9, รร.3-รร.4, รร.3-รร.6, รร.3-รร.7, รร.3-รร.8, รร.4-รร.8, รร.9-รร.7

ความฉลาดรู้ทางกาย	ค่าสถิติ			การเปรียบเทียบรายคู่
	โรงเรียน F (P-Value)	ระดับ ชั้นเรียน F (P-Value)	โรงเรียน* ระดับ ชั้นเรียน F (P-Value)	
4.6 ทักษะการจับ ลูกบอลสองมือ	1.07 ( $<.01^*$ )	23.12 (0.39)	2.11 ( $<.01^*$ )	ป.4: รร.1-รร.3, รร.1-รร.4, รร.1-รร.6, รร.1-รร.7, รร.1-รร.8, รร.1-รร.9, รร.2-รร.3, รร.2-รร.4, รร.2-รร.7 ป.5: รร.5-รร.3, รร.5-รร.4 ป.6: รร.3-รร.4, รร.4-รร.7, รร.4-รร.9
4.7 ทักษะการโยน ลูกบอลสองมือ	2.05 ( $<.01^*$ )	33.80 (.04 $^*$ )	3.20 ( $<.01^*$ )	ป.4: รร.1-รร.3, รร.1-รร.4, รร.1-รร.6, รร.1-รร.7, รร.1-รร.8, รร.1-รร.9, รร.2-รร.3, รร.2-รร.4, รร.2-รร.7 ป.5: รร.5-รร.3, รร.5-รร.4 ป.6: รร.3-รร.4, รร.4-รร.7, รร.4-รร.9
4.8 ทักษะการเลี้ยง ลูกบอลด้วยฝ่าเท้า	4.09 ( $<.01^*$ )	41.32 ( $<.01^*$ )	2.03 ( $<.01^*$ )	ป.4: รร.4-รร.2, รร.4-รร.5, รร.4-รร.9 ป.5: รร.4-รร.2, รร.2-รร.3, รร.5-รร.3, รร.5-รร.4, รร.7-รร.3, รร.7-รร.5, รร.9-รร.3, รร.4-รร.9 ป.6: รร.8-รร.4, รร.8-รร.9

จากตาราง 2 พบว่า ผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในขณะที่โรงเรียนและระดับชั้นเรียนไม่ส่งผลต่อด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน อีกด้านนั้นมีผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในขณะที่โรงเรียนและระดับชั้นเรียนไม่ส่งผลต่อด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน พบผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในขณะที่โรงเรียนและระดับชั้นเรียนไม่ส่งผลต่อด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และในด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐาน แบ่งเป็น

1. ทักษะการยืนแกว่งแขนพบว่า มีผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการยืนแกว่งแขนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในขณะที่โรงเรียนและระดับชั้นเรียนไม่ส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการยืนแกว่งแขน

2. ทักษะการสควอชพบว่า ผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการสควอช อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

3. ทักษะการกระโดดซาคู่พบว่า ผลร่วมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการสควอช อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

4. ทักษะการวิ่งพบว่า ผลร่วมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการสควอชอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

5. ทักษะการก้าวสลับเท้าพบว่า ผลร่วมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการก้าวสลับเท้าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

6. ทักษะการรับลูกบอลพบว่า ผลร่วมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการก้าวสลับเท้าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในขณะที่ระดับชั้นเรียนไม่ส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการรับลูกบอล

7. ทักษะการโยนลูกบอลสองมือพบว่า ผลร่วมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการก้าวสลับเท้าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

8. ทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยฝ่าเท้าพบว่า ผลร่วมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียน รวมถึงโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานในทักษะการเลี้ยงลูกบอลด้วยฝ่าเท้าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

และการเปรียบเทียบรายคู่ความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามโรงเรียนและระดับชั้นเรียน ปรากฏผลดังนี้

1. ด้านความรู้เรื่องการเคลื่อนไหวพื้นฐานพบว่า ประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า โรงเรียนที่ 4 แตกต่างจาก โรงเรียนที่ 3 และโรงเรียนที่ 7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นพบว่า ไม่แตกต่างกัน ในประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า โรงเรียนที่ 1 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 7 โรงเรียนที่ 8 และโรงเรียนที่ 9 ส่วนใน โรงเรียนที่ 7 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 3 และโรงเรียนที่ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นพบว่าไม่แตกต่างกัน และประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าไม่แตกต่างกัน

2. ด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน พบว่าการเปรียบเทียบรายคู่ของประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าไม่แตกต่างกัน ส่วนของประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่ามี โรงเรียนที่ 2 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 3 และโรงเรียนที่ 6 โรงเรียนที่ 4 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 3 โรงเรียนที่ 6 และโรงเรียนที่ 9 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่นพบว่าไม่แตกต่างกัน และประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าโรงเรียนที่ 1 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 2 โรงเรียนที่ 6 และโรงเรียนที่ 7 ในโรงเรียนที่ 2 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 3 และในโรงเรียนที่ 3 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 6 และโรงเรียนที่ 7 ในส่วนโรงเรียนที่ 4 แตกต่างจากโรงเรียนที่ 7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน พบว่าการเปรียบเทียบรายคู่ของประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าไม่แตกต่างกัน และประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่าโรงเรียนที่ 9 แตกต่าง





## อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้เรื่องการเคลื่อนไหวพื้นฐานต่ำกว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจากนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีระดับพัฒนาการด้านสติปัญญา การเรียนรู้ตามธรรมชาติต่ำกว่าทั้งสองระดับชั้น และเมื่อประกอบกับเนื้อหาการเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีเนื้อหาในส่วนนี้ที่น้อยกว่าจึงส่งผลทำให้มีระดับความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่ต่ำกว่า สอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ที่กล่าวว่า นักเรียนในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 (อายุ 9-10 ปี) เด็กวัยนี้เริ่มสามารถเข้าใจเรื่องของเหตุผล คิดย้อนกลับในเรื่องที่ได้เรียนรู้เองได้ ส่วนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 (อายุ 11-12 ปี) จะสามารถคิดพิจารณาสิ่งที่เป็นนามธรรม รู้จักการใช้เหตุผลได้มากขึ้น (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2556) และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ที่มีการจัดการเรียนรู้พลศึกษาในโรงเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ซึ่งมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนและจัดเนื้อหาตามช่วงอายุของผู้เรียนเป็นสำคัญจึงสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงตลอดช่วงชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับ Patricia and others (2015) ที่วิจัยเรื่องการประเมินความฉลาดรู้ทางกายของเด็กชาวแคนาดาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง 6 (อายุ 8-12 ปี) ซึ่งพบข้อมูลของการใช้การประเมินนักเรียนในช่วงวัยนี้โดยจะต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกาย ความสามารถทางกาย แรงจูงใจและความเชื่อมั่น และความรู้ความเข้าใจตามวัยของตนเองเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาความสามารถผู้เรียน

เรื่องความฉลาดรู้ทางกายด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน และด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน มีความใกล้เคียงกันอาจมีเหตุผลจากช่วงวัยของนักเรียนในช่วงอายุ 9-12 ปี หรือช่วงประถมศึกษาตอนปลายนั้นต้องการแสดง เข้าร่วมกิจกรรมด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีจิตสังคมของอิริกสัน กล่าวว่า นักเรียนในวัยนี้เป็นวัยที่ไม่ชอบอยู่เฉย ๆ มีพฤติกรรมทางสังคมเมื่ออยู่ในโรงเรียนมักชอบทำงาน กิจกรรมด้วยตนเอง มีความต้องการในการทำกิจกรรมและมักชอบหาสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ซึ่งนักเรียนในวัยนี้ถือเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นว่าสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ประสบความสำเร็จ (พรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2556) (มณฑรา ธรรมบุศย์, 2564) และ (สุรางค์ ไคว้ตะกุล, 2559) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา คุณาอภิสิทธิ์ (2562) กล่าวว่าคะแนนด้านแรงจูงใจและความเชื่อมั่นทุกกลุ่มอายุอยู่ในระดับก้าวหน้า

ส่วนในด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานนั้นพบว่า ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 มีพัฒนาการเป็นไปตามลำดับช่วงอายุ ซึ่งมีทิศทางเดียวกับสุรางค์ ไคว้ตะกุล (2559) ที่กล่าวว่า พัฒนาการทางร่างกายช่วงอายุ 9-12 ปีสามารถใช้ทักษะการเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่เริ่มใช้ได้ดีตั้งแต่อายุ 7 ปีและจะพัฒนาเพิ่มขึ้นตามช่วงอายุ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางร่างกายของเด็กจะไม่พัฒนาข้ามช่วงวัยแต่จะพัฒนาตามช่วงวัยตามวุฒิภาวะ ความมุ่งหวังที่ผู้ที่มีหน้าที่สอนนักเรียนทั้งครอบครัวและครูผู้สอน เด็กวัยนี้การเคลื่อนไหวจะพัฒนาการเคลื่อนไหวได้ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ชอบทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่เป็นแบบหมู่คณะและชอบเข้าร่วมกิจกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้นให้เกิดความท้าทาย (สำนักงาน

บริหารและพัฒนาองค์ความรู้, 2561) และสอดคล้องกับก้องสยาม ลับไพร (2562) ประเมินนักเรียนชายช่วงอายุ 10-11 ปี และ 12 ปี ซึ่งมีคะแนนด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานมีลำดับคะแนนที่น้อยตามช่วงวัยเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการจะพัฒนาไปตามลำดับตามช่วงอายุที่นักเรียนอยู่ตามระดับชั้นนั้น

2. ผลรวมของโรงเรียนและระดับชั้นเรียนส่งผลต่อความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐานต่างกัน โดยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า นักเรียนที่เรียนโรงเรียนต่างกัน จะมีความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐานแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบน้อยลง ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ไม่พบความแตกต่าง แสดงว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนต่าง ๆ มีความแตกต่างกันโดยสะท้อนถึงความแตกต่างได้ชัดเจนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีเหตุผลจากในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และประถมศึกษาปีที่ 5 เป็นระดับชั้นที่มีเนื้อหาที่มากขึ้นจากระดับชั้นประถมศึกษาตอนต้น (ป.1-ป.3) และนักเรียนยังมีพื้นฐานการเคลื่อนไหวที่ยังไม่ดีพอ เมื่อระดับชั้นสูงขึ้นพัฒนาการจึงไม่ทันตามระดับช่วงชั้นที่ควรจะเป็น เมื่อถึงในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ด้านความรู้ของทุก ๆ โรงเรียนใกล้เคียงกัน เนื่องจากในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีพัฒนาการทางสมองที่มากขึ้นจากเดิม ทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงและสังเคราะห์ความรู้จนก่อให้เกิดความฉลาดรู้ทางกายด้านความรู้ในการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันในแต่ละโรงเรียน ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนเรื่องพื้นฐานครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญและมีความเข้าใจตลอดจนจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาการทั้งทางสติปัญญา จิตใจ และร่างกาย สอดคล้องกับแนวคิดของสุรางค์ ไคว้ตะกุล (2559) ที่กล่าวว่า ครูต้องเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคลเกี่ยวกับพัฒนาทางสติปัญญา ต้องส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาตามศักยภาพของตน

ความฉลาดรู้ทางกายด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานพบว่า ในแต่ละโรงเรียนของระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความแตกต่างกันพบส่วนใหญ่ 8 คู่ และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีความแตกต่างกัน 5 คู่ รองลงมา ส่วนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ไม่พบความแตกต่าง แสดงว่าแรงจูงใจขึ้นอยู่กับช่วงวัยและบริบทของประสบการณ์การเรียนรู้ของแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกัน โดยนักเรียนที่มีอายุมากขึ้นจะมีความต้องการความเป็นอิสระในการเรียนรู้ที่สูงขึ้น เมื่อผนวกกับลักษณะของการเรียนรู้ในโรงเรียนที่แตกต่างกันส่งผลให้ความฉลาดรู้ทางกายด้านแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานแตกต่างกันมากขึ้นเมื่อมีช่วงวัยที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุรางค์ ไคว้ตะกุล (2559) กล่าวว่า นักเรียนในช่วงอายุนี้มีความวิตกกังวล เรียนรู้เรื่องการควบคุมอารมณ์ตนเองเป็นวัยที่ต้องอาศัยครูผู้สอนช่วยสร้างความสำเร็จ ถ้าเด็กวัยนี้ล้มเหลวจะเกิดปมด้อยติดตัวไปเมื่อโตขึ้น ดังนั้นนักเรียนวัยนี้มักต้องการคำชื่นชม คำปลอบใจ คำแนะนำให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เขาสนใจ ทำหาย นั้นเกิดความสำเร็จได้ด้วยตนเอง เพื่อให้ตนเองเรียนรู้ความสำเร็จนั้น ซึ่งในบางครั้งครูอาจใช้แรงจูงใจโดยใช้ทั้งคำชื่นชม และตั้งข้อกำหนดให้เด็กวัยนี้มีกรอบในการปฏิบัติที่ถูกต้อง เพราะเมื่อเด็กวัยนี้มีอารมณ์โกรธจนปฏิบัติตัวไม่ดี ครูต้องอธิบายและแนะนำพฤติกรรมที่ควรปฏิบัติทันที และยังสอดคล้องกับ Saunder and others (2018) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยยืนยันที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ส่งผลในเชิงบวกต่อการทำกิจกรรมเชิงบูรณาการ ทำให้เด็กเกิดความสนใจ

มากขึ้นในการมีความฉลาดรู้ทางกายเป็นแนวทางสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายตลอดช่วงชีวิต มีหลักฐานบอกลถึงประโยชน์ของกิจกรรมทางกายเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งมีทิศทางเดียวกับ Siu and others (2020) ที่พบว่า ขอบเขตทางด้านอารมณ์และสังคมของความฉลาดรู้ทางกายการเพิ่มขึ้น และมีการออกกำลังกายด้วยตนเองทุกวัน แสดงให้เห็นถึงระดับการรับรู้ความฉลาดรู้ทางกาย ด้านแรงจูงใจนำไปสู่การร่วมกิจกรรมออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ

ความฉลาดรู้ทางกายด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐานพบว่า ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนที่แตกต่างกันส่งผลให้มีความฉลาดรู้ทางกายด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐานแตกต่างกันเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้สอดคล้องกับผลวิจัยข้างต้นที่พบว่าในประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนจะมีแรงจูงใจในการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่สูงขึ้นและเป็นไปตามลักษณะของการสั่งสมองค์ความรู้ ประสบการณ์การเรียนรู้ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน โดยแรงจูงใจจะมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน เนื่องจากนักเรียนมีการแสวงหาองค์ความรู้ มีความมั่นคงทางความรู้สึก มีความตระหนักในคุณค่าของตัวเอง ส่งผลให้มีความเชื่อมั่นต่อศักยภาพในการแสดงออกทางด้านความฉลาดรู้ทางกายด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐานอย่างชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนจึงควรต้องมีความเข้าใจนักเรียน ให้คำแนะนำ จัดลำดับการสอนกิจกรรมการเคลื่อนไหวพื้นฐานจากง่ายไปหายาก หรือจากเป็นขั้นตอนไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งมีแนวทางเดียวกับ วรศักดิ์ เพียรชอบ (2561) ที่กล่าวว่า ครูผู้สอนพลศึกษาควรมีลำดับของการสอนการเคลื่อนไหวให้ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนสามารถเห็นและเข้าใจได้ง่ายจนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างง่าย และครูควรแยกทักษะพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายตามลำดับขั้นซึ่งทำให้นักเรียนเมื่อทำการเคลื่อนไหวสามารถแสดงการปฏิบัติออกมาได้อย่างมั่นใจถือเป็นการจัดบทเรียน สร้างให้นักเรียนประสบความสำเร็จได้ด้วยตนเอง เมื่อนักเรียนสามารถปฏิบัติได้และสามารถต่อยอดนำไปสอนเพื่อนต่อได้อีกด้วย ดังนั้นการสอนของครูให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นนั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อนักเรียน แต่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่าไม่แตกต่างกัน แสดงว่านักเรียนในระดับชั้นนี้มีความกล้าที่แสดงออกจากการต้องการในการปฏิบัติกิจกรรม เข้าร่วมกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น ซึ่งถือว่ามีใกล้เคียงกันด้านความเชื่อมั่นในการเคลื่อนไหวพื้นฐาน มีทิศทางเดียวกับ Law and others (2018) พบว่าคุณภาพครูพลศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาความฉลาดรู้ทางกายในเด็ก และสอดคล้องกับสุรางค์ โค้วตระกูล (2559) ที่กล่าวว่า เด็กวัยนี้จะสนุกกับการลองความสามารถในปฏิบัติกิจกรรม เช่น การกระโดดสูง เล่นฟุตบอล วิ่ง เป็นต้น

ด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานนั้นพบว่า มีความแตกต่างระหว่างโรงเรียนทั้งระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ประถมศึกษาปีที่ 5 และประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีจำนวนคู่อของโรงเรียนที่มีความแตกต่างกันจำนวนมาก แสดงว่า บริบทของโรงเรียนและครูที่แตกต่างกันส่งผลให้ความฉลาดรู้ทางกายด้านสมรรถนะทางการเคลื่อนไหวพื้นฐานที่ประกอบด้วย 1. ทักษะการยืนแกว่งแขน 2. ทักษะการสควอช 3. ทักษะการกระโดดขาคู่ 4. ทักษะการวิ่ง 5. ทักษะการก้าวสลับเท้า 6. ทักษะการรับลูกบอล 7. ทักษะการโยนลูกบอล และ 8. ทักษะการเลี้ยงลูกฟุตบอลด้วยฝ่าเท้า นั้นมีความแตกต่างกันนั้นอาจมีเหตุผลจากปัจจัยในเรื่องบริบทของโรงเรียนรวมถึงครูผู้สอนพลศึกษาที่มีความ

เข้าใจในการจัดการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาที่ไม่เท่ากัน ส่งผลให้สมรรถนะทางการเคลื่อนไหว พื้นฐานของนักเรียนในระดับชั้นเดียวกันนั้นต่างกัน ซึ่งวรศักดิ์ เพียรชอบ (2561) ที่กล่าวว่า ครูผู้สอน พลศึกษาต้องเข้าใจปรัชญา หลักการสอนพลศึกษา โดยครูควรให้นักเรียนเข้าใจวัตถุประสงค์ ประโยชน์ที่ได้รับจากการสอนในครั้งนั้นอย่างชัดเจน ครูผู้สอนพลศึกษามีลำดับของการสอน การเคลื่อนไหวให้ชัดเจน ครูควรสอนให้นักเรียนสามารถเห็นและเข้าใจได้ง่ายจนสามารถปฏิบัติตามได้อย่างง่าย และควรแยกสอนทักษะพื้นฐานเพื่อให้นักเรียนเข้าใจได้ง่ายตามลำดับชั้น รวมถึง เรื่องที่ควรสอนในระดับชั้นนั้น ๆ และต่างระดับชั้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ต่อยอดตามพัฒนาการ ทางร่างกายของนักเรียน และในระดับชั้นที่แตกต่างกันอาจมีผลจากความพร้อมเรื่องพัฒนาการ ทางด้านร่างกายและกล้ามเนื้อของนักเรียน ซึ่งมีทิศทางเดียวกับบุรศักดิ์ คุ้มตะกูล (2559) กล่าวว่า พัฒนาการทางร่างกายช่วงอายุ 9-12 ปีสามารถใช้ทักษะการเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ เริ่มใช้ได้ดีและพัฒนาเพิ่มขึ้นตามช่วงอายุ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางร่างกายของเด็กจะไม่ พัฒนาข้ามช่วงวัยแต่จะพัฒนาตามช่วงวัย ตามวุฒิภาวะ ความมุ่งหวังที่ผู้ที่มีหน้าที่สอนนักเรียน ทั้งครอบครัวและครูผู้สอน เด็กวัยนี้การเคลื่อนไหวจะพัฒนาการเคลื่อนไหวได้ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ชอบทำกิจกรรมการเคลื่อนไหวที่เป็นแบบหมู่คณะและชอบเข้าร่วมกิจกรรมที่มีความซับซ้อนมากขึ้นให้เกิดความท้าทาย และสอดคล้องกับ Law and others (2018) พบว่า คุณภาพครูพลศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาความฉลาดรู้ทางกายในเด็กนักเรียนตามช่วงวัยที่เหมาะสม

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ครูผู้สอนวิชาพลศึกษาควรให้ความสำคัญในเรื่องการเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางกายตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยควรเริ่มต้นจากการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหว พื้นฐานที่ง่าย ๆ และพัฒนาให้มีความท้าทายมากขึ้นตามระดับชั้นเรียน

1.2 ครูผู้สอนวิชาพลศึกษาควรให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างแรงจูงใจ และความเชื่อมั่นในเรื่องการเคลื่อนไหวพื้นฐานไปพร้อมกับการให้ความรู้และทักษะการเคลื่อนไหวขั้นพื้นฐาน

1.3 ควรมีการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพลศึกษาในเรื่องการเคลื่อนไหวพื้นฐาน/การเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางกายของโรงเรียนต่าง ๆ ให้มีรูปแบบการเรียน การสอนคล้ายคลึงกัน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีมาตรฐานการเรียนรู้ที่เท่าเทียมกัน

### 2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายมาตรฐานซึ่ง สามารถนำไปปรับใช้กับนักเรียนในทุกระดับชั้นและควรสร้างเกณฑ์การประเมินมาตรฐานตามช่วงวัยของนักเรียนเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพัฒนาความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียน

2.2 ควรวิจัยและพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย เพื่อให้เด็กนักเรียนมีความฉลาดรู้ทางกายที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้มีกิจกรรมทางกายและสมรรถภาพทางกายที่สูงขึ้นเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่ควรจะเป็น

2.3 ควรวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมครูผู้สอนพลศึกษาในเรื่องการใช้โปรแกรมเสริมสร้างความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายเพื่อให้ครูสามารถที่จะจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

### รายการอ้างอิง

- ก้องสยาม ลับโพธิ์. (2562). การพัฒนาเครื่องมือวัดความฉลาดรู้ทางกายตามแนวคิดของไวท์เฮดสำหรับนักเรียนประถมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิรนนท์ เจริญชัยภินันท์. (2560). การพัฒนาโปรแกรมการสอนครูพลศึกษาสำหรับครูที่ไม่มีวุฒิปริญญาในระดับประถม (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีรภูมิ เอกะกุล. (2543). ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ และสังคมศาสตร์. อุบลราชธานี: สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- พรธมทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2556). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2559). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มันตรา ธรรมบุศย์. (ม.ป.ป.). ทฤษฎีจิตสังคมของอิริกสัน. สืบค้น 11 ตุลาคม 2564, จาก <https://bit.ly/3oN7ZDn>.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). วิธีวิจัยทางการศึกษา. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วรรณิ แกมเกตุ. (2555). วิธีวิทยาการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วงศ์ศักดิ์ เพียรชอบ. (2561). รวบรวมบทความเกี่ยวกับ ปรัชญา หลักการ วิธีการสอนและการวัด เพื่อประเมินทางพลศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วาสนา คุณาอภิสิทธิ์. (2562). การพัฒนาแบบประเมินความฉลาดรู้ทางกายสำหรับนักเรียนไทย 2562. วารสารสุศึกษาพลศึกษาและสันทนาการ. 45(2), 232-246
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2548). ทฤษฎีการประเมิน. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศึกษานิพนธ์, กระทรวง. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- ศูนย์วิจัยกิจกรรมทางกายเพื่อสุขภาพ. (2559). การสำรวจการมีกิจกรรมทางกายของเด็กและเยาวชนไทยปี 2559. สืบค้น 10 สิงหาคม 2564, จาก [https://www.pathailand.com/upload/forum/padoc\\_Active.pdf](https://www.pathailand.com/upload/forum/padoc_Active.pdf)

ศูนย์พัฒนาองค์ความรู้ด้านกิจกรรมทางกายประเทศไทย. (2563). **โควิด-19 จุด “กิจกรรมทางกายผู้สูงอายุ” ต่ำสุดรอบ 9 ปี**. สืบค้น 10 สิงหาคม 2564, จาก [https://bluechipthai.com/information-โควิด-19\\_จุด\\_“กิจกรรมทางกายผู้สูงอายุ”\\_ต่ำสุดรอบรอบ\\_9\\_ปี-31323833](https://bluechipthai.com/information-โควิด-19_จุด_“กิจกรรมทางกายผู้สูงอายุ”_ต่ำสุดรอบรอบ_9_ปี-31323833)

สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้. (2561). **แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักการพัฒนาสมองสำหรับเด็กวัย 7-12 ปี**. กรุงเทพฯ: พลัสเพรส.

สุรางค์ ไคว่ตะกุล. (2559). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อภาภรณ์ โสภณธรรมรักษ์. (2558). **รู้ทัน “โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง”**. สืบค้น 11 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.thaihealth.or.th/microsite/content/5/ncds/181/29899-รู้ทัน+%60โรคไม่ติดต่อเรื้อรัง%60.htm>

Australian Physical Literacy Framework. (2019). **Australian Physical Literacy Framework**. Retrieved May 18,2020, from [https://www.sportaus.gov.au/physical\\_literacy](https://www.sportaus.gov.au/physical_literacy)

Cronbach, L. J. (1990). **Essentials of psychological testing**. New York: Harper Collins.

Kirkendall, Gruber, J. J., & Johnson, A. (1987). **Measurement and Evaluation for Physical Educators**. Champaign: Illinois: Kinetics.

Law, B., Bruner, B., Benson, S. S., Anderson, K., Gregg, M., Hall, N., ...Tremblay, M. S. (2018). Associations between teacher training and measures of physical literacy among Canadian 8- to 12-year-old students. **BMC Public Health**, 18(2). 75-84.

Patricia, E. L., Boyer, C., Lloyd, M., Yang, Y., Boiarskaia, E., Zhu, W., & Tremblay, M. S. (2015). The Canadian Assessment of Physical Literacy: methods for children in grades 4 to 6 (8 to 12 years). **BMC Public Health**, 15, 2-11.

Siu, M. C., Raymond, S. K. W., Leung, F. L. E., Wallhead, T., Morgan, K., Milton, D., & Sit, C. H. P. (2020). Effect of sport education on students' perceived physical literacy, motivation, and physical activity levels in university required physical education: a cluster-randomized trial. **Higher Education**. 81(6), 1137-1155.

Saunders, T. J., MacDonald, D. J., Copeland, J. L., Patricia, E. L., Barnes, J. D., Kevin Belanger,...Tremblay M. S.. (2018). The relationship between sedentary behaviour and physical literacy in Canadian children: a cross-sectional analysis from the RBC-CAPL Learn to Play study. **BMC Public Health**, 18(2). 45-65.

Whitehead, M. (2001). The concept of physical literacy. **European Journal of Physical Education**, 6(2), 127-138.

พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง  
บริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโง ช่วง พ.ศ. 1896-2102<sup>1</sup>  
Cultural Development of Lan Xang Communities in the Area between  
Loei and Nam Mong River Valleys, during A.D. 1353-1559.<sup>1</sup>

กุลวดี สมัครไทย<sup>2</sup>, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์<sup>3</sup>, เวียงคำ ขวนอุตม<sup>4</sup>  
Kulavadi Samackthai<sup>2</sup>, Dararat Mattariganond<sup>3</sup>, Wiangkum Choun-u-dom<sup>4</sup>

Received: August 4, 2021

Revised: June 9, 2022

Accepted: June 30, 2022

### บทคัดย่อ

บทความนี้ ต้องการศึกษาพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ร่วมกับเทคโนโลยีแผนที่ พบว่าภูมิประเทศของพื้นที่ศึกษาถูกเทือกเขาภูพานแบ่งเป็นฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก พื้นที่ทั้งหมดมีชุมชนมาก่อนแล้วตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในสมัยล้านช้างชุมชนส่วนใหญ่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออก แบ่งชุมชนตามหลักฐานที่พบได้ 3 แบบ คือ 1) ต่อเนื่องหลายสมัย 2) ไม่ต่อเนื่อง 3) สมัยล้านช้าง พัฒนาการของชุมชนมี 2 ระยะ คือ ระยะแรก (พ.ศ. 1896-2063) พบหลักฐานเฉพาะฝั่งตะวันตกมี 2 ชุมชน คือ เมืองชายขาว (ลุ่มแม่น้ำเลย) และเมืองหนองบัว (ลุ่มน้ำห้วยน้ำโง) ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2063-2102) เมืองชายขาวมีวัดห้วยห้าเป็นศูนย์กลาง และวัดพระธาตุบังพวนเป็นศูนย์กลางทางฝั่งตะวันออก พบลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมบางประการเรื่องการจัดระเบียบการปกครอง นับถือพระพุทธศาสนาเถรวาท และมีวิถีการดำรงชีพหลากหลาย ปัจจัยที่มีผล

<sup>1</sup> บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา เรื่อง “พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ระหว่างลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโง ช่วง ค.ศ. 1353 - 1779” สาขาวิชานโยบายศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. (This article is part of the M.A. thesis in Mekong Studies title “Cultural Development of Ancient Lan Xang Settlements in the Area between Loei - Nam Mong River Valleys, during A.D.1353 - 1779”)

<sup>2</sup> นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชานโยบายศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (M.A. Student in Mekong Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences Khon Kaen University) Email: Pikunsamackthai@kkumail.com

<sup>3</sup> รศ.ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชานโยบายศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Assoc. Prof, Dr., Mekong Studies. Faculty of Humanities and Social Sciences Khon Kaen University, Corresponding Author.) Email: darmat@kku.ac.th

<sup>4</sup> อ.ดร., อาจารย์ประจำสาขาวิชานโยบายศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Dr., Mekong Studies. Faculty of Humanities and Social Sciences Khon Kaen University, Corresponding Author.) Email: wianch@kku.ac.th

ต่อการตั้งชุมชน คือ ปัจจัยภายนอกเรื่องข้อจำกัดด้านพื้นที่ของลุ่มน้ำซึ่งขณะนั้นมีศูนย์กลางอยู่ที่นครหลวงพระบางอันส่งผลทั้งด้านการขยายอำนาจและดินแดน ส่วนปัจจัยภายใน คือ มีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการตั้งชุมชน มีทรัพยากรทั้งฐานกำลังคนและทรัพยากรธรรมชาติ และคติความเชื่อในพระพุทธศาสนาแบบล้านนา

**คำสำคัญ:** พัฒนาการทางวัฒนธรรม, ลุ่มน้ำ, แม่น้ำ, ห้วยน้ำ

### Abstract

This paper mainly focuses on cultural development of an ancient communities during Lan Xang period (1353-1559 AD) which located between Loei and Nam Mong river valleys, by using historical methodology together with archaeological evidence and GIS technique. The geography of studied area has Pupan mountain range in the centre and the whole area have found a number of prehistorical settlement, however, the Lan Xang communities mostly located on the east part of studied area. According to the study, there are 3 groups of settlement; continuously evidence of several period of settlement, discontinuously period of settlement and Lan Xang period. The inhabitation during 1353-1559 AD. Lan Xang has 2 phases of occupation. The early phase is during 1353-1520 which mostly discovered only in the western part, for example, Muang Sai Khao (Loei river valley) and Muang Nong Bua (Mong river valley). The later phase is during 1520-1559 AD., which the settlement dispersed all over studied area. The major spots of the later phase are Wat Huay Hao as the center of the west part and Wat Pra That Bang Puan as the center of the east part. Those communities were representative as socialization, Buddhist community and various livelihood. Moreover, the external factors that effects the inhabitation during Lan Xang period in this area possibly originate from internal limitations of Luang Prabang. As for the internal factors were the plentiful of natural resource, appropriate location to connect with another community, society development since prehistoric, and Buddhism.

**Keywords:** Cultural Development, Lan Xang, Loei River, Mong River

### บทนำ

พื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโสม เป็นส่วนหนึ่งของจังหวัดเลย อุดรธานี หนองบัวลำภู และหนองคายมีทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ คือ ทองคำ ทองแดง เหล็ก และเกลือ (กรมทรัพยากรธรณี, 2552ก, 2552ข, 2552ค) มีหลักฐานการตั้งชุมชนอย่างชัดเจนตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์เมื่อราว 4,000-3,500 ปีมาแล้ว ชุมชนระยะแรกพบที่ริมแม่น้ำโขงที่แหล่งโบราณคดีภูโหล้น (อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย) เป็นชุมชนเพียงแห่งเดียวในภาคอีสานที่ทำการถลุงแร่ทองแดงและเหล็กเพื่อ

การส่งออก (สุรพล นาถะพินธุ, 2557: 115) ต่อมาราว 2,500-1,500 ปีมาแล้ว มีการนำเครื่องมือเหล็กมาใช้งานและเป็นช่วงที่มีชุมชนเพิ่มขึ้นจำนวนมากขึ้น จนกระทั่งราวพุทธศตวรรษที่ 13 ชุมชนบริเวณนี้ได้มีพัฒนาการเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์สมัยวัฒนธรรมทวารวดีที่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นหลัก ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ 15-18 อิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรเขมรได้เข้ามาแทนที่วัฒนธรรมทวารวดีในอีสานของไทย มีความเข้มข้นอย่างมากในเขตอีสานใต้แต่ไม่ครอบคลุมขึ้นมาถึงบริเวณนี้ แต่ถึงกระนั้น ชุมชนสมัยวัฒนธรรมทวารวดีกลุ่มลุ่มน้ำห้วยน้ำโสมโดยเฉพาะแถบอำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี ก็ยังได้รับอิทธิพลของศิลปะเขมรแบบเกาะแกร์ นครวัด และบายันเข้ามา ดังมีหลักฐานจากภาพสลักบนใบเสมา เช่น กลุ่มใบเสมาที่วัดพระพุทธรบาทบัวบาน และภาพสลักบนผนังหินบนเขา ภูพระบาท อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี เกิดเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นและแตกต่างจากพื้นที่ด้านล่าง แล้วจึงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่สมัยชุมชนแบบล้านช้างในช่วงรอยต่อของปลายพุทธศตวรรษที่ 19-20

ล้านช้าง คือ รัฐที่พระยาฟ้ารุ่งสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1896 มีนครหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการปกครองยาวนานจนถึง พ.ศ. 2102 ซึ่งพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโสมก็เป็นส่วนหนึ่งของล้านช้างด้วย ตั้งอยู่ทางด้านล่างของนครหลวงพระบาง จากเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับแรกของลาวเรื่องนิทานขุนบรมราชา ได้กล่าวถึงบริเวณนี้ว่าเป็นดินแดนที่มี “ขุนใหญ่ขอบเมือง” จากพื้นที่ 3 ลุ่มน้ำ คือ เมืองแก่นท้าวอยู่แถบลุ่มน้ำหมัน (แขวงไชยเชบูลิ สปบ.ลาว-นอกขอบเขตพื้นที่ศึกษา) เมืองชายขาว (อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย) จากพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลย และเมืองหนองบัว (อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู) ในเขตลุ่มน้ำห้วยน้ำโสม เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลพื้นที่ “ด่านสามหมื่น” ข้อความดังกล่าวสะท้อนว่าเมื่อแรกสถาปนา ล้านช้างนั้น พื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโสมน่าจะจะมีชุมชนตั้งอยู่ก่อนแล้ว พระยาฟ้ารุ่งจึงเข้ามาจัดระเบียบพื้นที่จนกลายมาเป็นขอบเมือง (ชายแดน) ของนครหลวงพระบาง โดยมีเมืองชายขาวและเมืองหนองบัวเป็นชุมชนหลัก ดังนั้นบทความนี้จึงให้ความสนใจว่าบริเวณนี้มีพัฒนาการของชุมชนต่อเนื่องกันมานานแล้ว เมื่อต้องอยู่ภายใต้การปกครองล้านช้างซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่นครหลวงพระบางซึ่งตรงกับ พ.ศ. 1896-2102 ชุมชนเหล่านี้จะมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมเป็นอย่างไร และมีปัจจัยหรือเงื่อนไขใดบ้างที่มีผลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น

## บทบรรณานุกรม

สามารถจำแนกงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. งานศึกษาเกี่ยวกับล้านช้าง พบหลายประเด็น เช่น สุรศักดิ์ ศรีสำออง (2545) นำเสนอประวัติศาสตร์ล้านช้างแต่ละรัชกาลผ่านการวิเคราะห์ศิลาจารึกและพงศาวดาร โยชยิกิ มาฮูซารา (2546) วิเคราะห์เรื่องสภาพเศรษฐกิจของล้านช้าง โสภี อุ่นทะยา (2551) นำเสนอประวัติศาสตร์ของล้านช้างผ่านการวิเคราะห์กฎหมายโบราณ ส่วนด้านความสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้าน ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (2562) นำเสนอความสัมพันธ์กับเวียดนาม วรพร ภู่งศ์พันธ์ (2562: 150-167) วิเคราะห์ความสัมพันธ์กับอยุธยา สุธิดา ดันเลิศ (2558: 87-105) วิเคราะห์คำว่าลาวผ่านเอกสารบันทึกของจีนโบราณ ศรีวิลาส มูลเหล่า ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และธนันท์ ปุณวรรณา (2563:

139-162) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของลาวกับจีนภายใต้ระบบบรรณาการ นอกจากนั้นยังมีส่วนที่เน้นศึกษาเรื่องล้านช้างในภาคอีสานของไทย ได้แก่ อรรถ นันทจักร (2529) วิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของชุมชนล้านช้างผ่านกฎหมายลาวโบราณที่พบในภาคอีสาน ธวัช ปุณโณทก (ม.ป.ป.) วิเคราะห์ผ่านข้อความบนศิลาจารึกและฐานพระพุทธรูป เซษฐ์ ดิงสัญชลี (2555) กล่าวถึงคติการสร้างสถูปมหาสถานที่วัดพระธาตุบังพวน และ Pupiupaa and Mattariganond (2021: 46-67) นำเสนอเรื่องพลวัตของนครหลวงเวียงจันทน์

2. งานศึกษาเกี่ยวกับสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง กฤษณพจน์ ศรีทาร์จ (2550) นำเสนอประวัติศาสตร์เมืองเลยผ่านการวิเคราะห์โบราณสถานวัดห้วยน้ำโมง ดนุพล ไชยสินธุ์ (2551) ปรีวรรตข้อความจารึกล้านช้างที่พบในจังหวัดเลย โดยมีงานของ ธีระวัฒน์ แสนคำ ที่นำเสนอพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนสมัยล้านช้างหลายแห่ง เช่น เมืองชายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย (2558: 67-106) ชุมชนโบราณบ้านนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย (2559ก: 45-70) ชุมชนโบราณเมืองพาน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี (2559ข: 191-218) เมืองเชียงคาน ซึ่งครอบคลุมพื้นที่เมืองसानะคาม (สปป.ลาว) และอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย (2563ก: 1-34) บ้านส้มป่อย-ค้ายเมืองแสน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู (2563ข) ซึ่งงานทั้งหมดเน้นศึกษาแยกเป็นรายแหล่ง และเน้นไปที่ช่วงหลัง พ.ศ. 2103 ซึ่งอยู่ในบริบทของสมัยนครหลวงเวียงจันทน์ ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการขยายพื้นที่การศึกษาให้กว้างขึ้นในระดับพื้นที่ลุ่มน้ำ จึงกำหนดพื้นที่ศึกษาอยู่ที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยต่อเนื่องจนถึงลุ่มน้ำห้วยน้ำโมง และเน้นไปที่ช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 1896-2102 เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนสมัยล้านช้างช่วงที่อยู่ภายใต้บริบทที่มีนครหลวงพระบางเป็นศูนย์กลาง

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง ช่วง พ.ศ. 1896-2102
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง ช่วง พ.ศ. 1896-2102

### ระเบียบวิธีวิจัย

ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เน้นศึกษาผ่านหลักฐานทางโบราณคดี ได้แก่ ซากโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ และหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร คือ จารึก นิทานขุนบรมราชา พงศาวดารของลาวฉบับต่าง ๆ รวมถึงบทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ร่วมกับเทคโนโลยีแผนที่ในการระบุพิกัดทางภูมิศาสตร์เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของหลักฐานที่พบกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

ขอบเขตการศึกษา แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) ขอบเขตทางด้านพื้นที่ กำหนดตามระบบลุ่มน้ำตั้งแต่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยต่อเนื่องไปจนถึงลุ่มน้ำห้วยน้ำโมง หรือพื้นที่บางส่วนของจังหวัดเลย อุดรธานี หนองบัวลำภู และหนองคาย 2) ขอบเขตด้านเวลาที่ศึกษา คือ พ.ศ. 1896-2102 และ

3) ขอบเขตด้านหลักฐาน เน้นการวิเคราะห์หลักฐานขั้นต้นประเภทหลักฐานทางโบราณคดี ส่วนการนำเสนอใช้รูปแบบการพรรณานาวิเคราะห์ (Analytical Description)

### ผลการวิจัย

นำเสนอผลการศึกษา 3 ประเด็น คือ 1) บริบทของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 2) พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 และ 3) ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 ดังนี้

1. บริบทของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 นำเสนอ 3 ประเด็นย่อย ดังนี้

1.1 รัฐล้านช้าง ตั้งอยู่ใจกลางของแหลมอินโดจีน มีนครหลวงพระบางที่พระยาฟ้าจ่มสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1896 เป็นศูนย์กลางและดำรงอยู่จนถึง พ.ศ. 2102 อาณาเขตด้านตะวันตกต่อเนื่องกับสุโขทัย ดังหลักฐานในศิลาจารึกเขาสุมณภู (สท.9) พ.ศ. 1919 กล่าวว่า “เบื้องตะวันออก... (ของสุโขทัย-ผู้วิจัย) ถึงของพระยาท้าวฟ้าจ่ม (ฟ้าจ่ม-ผู้วิจัย)” (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2550) โดยมีจีนสมัยราชวงศ์หยวน (ตอนปลาย) ต่อเนื่องถึงราชวงศ์หมิง เป็นรัฐมหาอำนาจที่ตั้งอยู่ทางเหนือของนครหลวงพระบาง ส่วนเอกสารของฝ่ายลาวกล่าวถึงการแบ่งเขตแดนกับเมืองเชียงแสน (ศูนย์กลางล้านนาในระยะแรก) เวียดนาม และอยุธยา ปรากฏอยู่ใน “นิทานขุนบรมราชา” ซึ่งเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ฉบับแรกของลาว (กรมศิลปากร, 2545: 153,151,155)

นครหลวงพระบาง เป็นรัฐที่ไร้ชายฝั่งทะเล (Land Lock Laos) มีทิวเขาล้อมรอบแทบทุกด้าน ภูเขาเหล่านี้จึงทำหน้าที่เป็นเส้นพรมแดนธรรมชาติไปในตัว เช่น ด้านตะวันออกมีทิวเขาสายพูลวงกั้นเขตแดนเวียดนาม ด้านตะวันตกมีเทือกเขาหลวงพระบางและเทือกเขาเพชรบูรณ์กั้นล้านนา สุโขทัย และอยุธยา ด้านล่างมีแก่งหลี่ผีในแม่น้ำโขงกั้นเขตแดนกับเขมร (กรมศิลปากร, 2545: 65) เห็นได้ว่านครหลวงพระบางถูกจำกัดทั้งด้านภูมิศาสตร์และขอบเขตอำนาจ จึงเหลือเพียงพื้นที่ด้านล่างส่วนที่อยู่เหนือแก่งหลี่ผีเท่านั้นที่ยังพอขยายลงมาได้ ด้วยเหตุนี้เมื่อสถาปนา นครหลวงพระบางเรียบร้อยแล้ว พระยาฟ้าจ่มจึงยกทัพลงได้มาจัดการพื้นที่บริเวณที่ราบเวียงจันทน์และภาคอีสานของไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างล้านช้างกับเพื่อนบ้าน ช่วง พ.ศ. 1896-2102 พบว่าเขมรเป็นผู้สนับสนุนการสถาปนาอาณาจักรของพระยาฟ้าจ่ม (พ.ศ. 1896) และเป็นต้นเค้าของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่เข้าสู่นครหลวงพระบางในระยะแรก ต่อมาสมัยพระยาสามแสนไท (พ.ศ. 1936-1959) มีความสัมพันธ์แบบรัฐฝ่ายฟ้าที่ต้องส่งเครื่องบรรณาการให้กับจีน เอกสารหมิงสี่ลู่ของจีนบันทึกว่าการส่งบรรณาการครั้งแรก ๆ เกิดขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 1945 (Wade, 2005a) ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้น่าจะสร้างแรงกดดันให้นครหลวงพระบางมากพอสมควร เห็นได้จากกรณีที่จีน (สมัยจักรพรรดิหย่งเล่อ) เคยเร่งรัดและคาดโทษที่นครหลวงพระบางส่งบรรณาการล่าช้า (Wade, 2005b) สมัยพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว (พ.ศ. 1992-2023) กษัตริย์เลแ่งห์ต้องของเวียดนามได้ส่งกองทัพบุกเข้ามาถึงนครหลวงพระบาง (พงศาวดารญวน แปลโดยนายหยอง ระบุว่ามาถึง

เพียงเมืองพวน) ซึ่งหมิงสื่อลู่ก็บันทึกว่าสงครามเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2022 ฝ่ายเวียดนามนำกำลังพล 90,000 นาย บุกลงมาถึงเมืองเชียงคน แต่พระยาชาย (คือ พระยาสุวรรณบัลลังก์ สมัยที่ยังเป็น เจ้าเมืองชายขาว อ่างใน สิบา วีระวงส์, 2539: 46) สามารถขับไล่ออกไปได้ ทางราชสำนักจีนจึงได้ แต่งตั้งพระยาชายขึ้นเป็นกษัตริย์ปกครองล้านช้างแทนบิดา (Wade, 2005c) สมัยพระยาโพธิสาล ราช (พ.ศ. 2063-2090) ล้านช้างมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับล้านนา เอกสารชินกาลมาลีปกรณ์ (ของล้านนา) กล่าวถึงการอาราธนาพระพุทธศาสนาจากล้านนาเข้าไปยังล้านช้างเมื่อ พ.ศ. 2066 ทำให้พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทสายล้านนาเข้ามามีบทบาทต่อสังคมล้านช้างแทนที่ฝ่ายลัทธิจาก เขมร นอกจากนี้พระยาโพธิสาลราชยังอภิเษกกับพระราชธิดาของเจ้าเมืองเชียงใหม่ (พระเมือง เกษเกล้า) มีพระราชโอรสคือพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ด้วยสายสัมพันธ์ดังกล่าวพระเจ้าไชยเชษฐา ธิราชจึงได้ไปปกครองเมืองเชียงใหม่เมื่อราว พ.ศ. 2089-2091 (คณะอนุกรรมการตรวจสอบและ ชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, 2538: 90) ภายหลังจากเสด็จกลับไปปกครองนครหลวงพระบาง จนกระทั่ง พ.ศ. 2103 พระองค์จึงได้สถาปนานครหลวงเวียงจันทน์ขึ้นเป็นศูนย์กลางการปกครอง แห่งใหม่แทนที่นครหลวงพระบาง

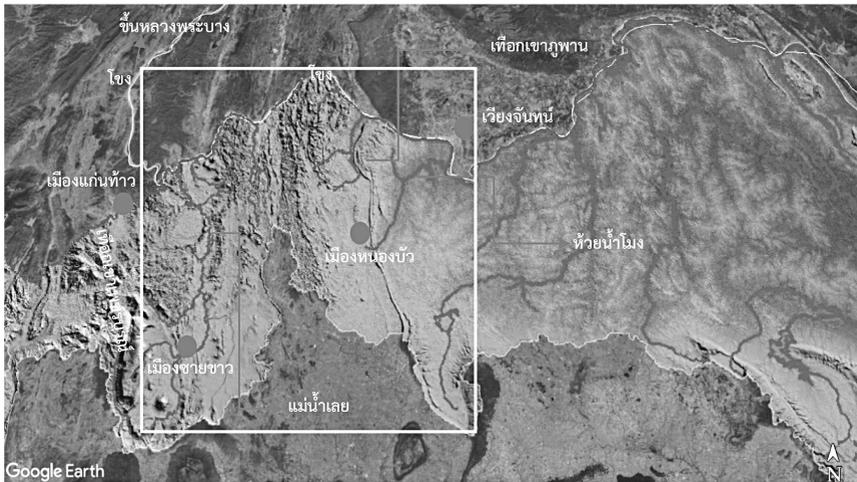
1.2 ตำแหน่งที่ตั้งของพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโสม ตั้งอยู่ด้านล่างของ นครหลวงพระบาง เป็นส่วนที่ตั้งอยู่ในภาคอีสานตอนบนของไทย (บางส่วนของจังหวัดเลย อุดรธานี หนองบัวลำภู และหนองคาย) มีแม่น้ำโขงเป็นขอบเขตด้านบนต่อเนื่องไปทางตะวันออก ด้านตะวันตกไปจรดเทือกเขาเพชรบูรณ์ โดยมีเทือกเขาภูพานพาดผ่านในแนวเหนือ-ใต้ แบ่งพื้นที่ศึกษาออก เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1.2.1) พื้นที่ฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพาน มีภูเขาเป็นจำนวนมาก เป็นต้นกำเนิด แม่น้ำเลยและห้วยน้ำโสม ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขาแคบ ๆ มีความลาดชันค่อนข้าง มากจึงมีพื้นที่เพาะปลูกได้น้อย แต่มีพืชพันธุ์ สัตว์ป่า และแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ เฉพาะจังหวัดเลย มีแร่ทองคำกระจายในพื้นที่ 8 ตารางกิโลเมตร (ปัจจุบันคือแหล่งทองคำที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในภาค อีสาน) แร่เหล็ก 8 ตารางกิโลเมตร และแร่ทองแดง 7 ตารางกิโลเมตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2552ก: 77-80) สายแร่เหล่านี้ยังต่อเนื่องไปถึงตำบลบ้านม่วงและตำบลนาจิว อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย (กรมทรัพยากรธรณี, 2552ข: 73-78) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ศึกษาครั้งนี้ด้วย

1.2.2) พื้นที่ฝั่งตะวันออกของเทือกเขาภูพาน อยู่ในเขตลุ่มน้ำห้วยน้ำโสมต่อเนื่อง ไปถึงริมแม่น้ำโขง ส่วนมากเป็นที่ดินลอนลาดซึ่งตั้งอยู่บนโดมเกลือและแอ่งเกลือ จึงมีแร่เกลือหิน (เกลือสินเธาว์) และโพแทสเซียมอุดมสมบูรณ์ เฉพาะจังหวัดอุดรธานีมีเกลือหินครอบคลุมพื้นที่ 216.98 ตารางกิโลเมตร (76,672 ล้านเมตริกตัน) มีปริมาณสำรองแร่โพแทช 300 ล้านตัน (กรม ทรัพยากรธรณี, 2552ค: 58-63) ส่วนจังหวัดหนองคายมีแอ่งเกลือหินและโพแทช 1 พื้นที่ โดมเกลือ 24 พื้นที่ (เนื้อที่รวม 6,297 ตร.กม.) เฉพาะโดมเกลือมีพื้นที่รวมประมาณ 261 ตารางกิโลเมตร (กรมทรัพยากรธรณี, 2552ข: 78-81) ส่งผลให้เกิดภาวะดินเค็ม แต่อยู่ในระดับต่ำสามารถปลูก พืชและข้าวได้

การเชื่อมต่อกับนครหลวงพระบาง สามารถเดินทางได้ทั้งทางน้ำและทางบก จาก บันทึกการเดินทางของชาวตะวันตกช่วงพุทธศตวรรษที่ 25 เช่น พระวิภาควฑูต (2533: 65-67)

ได้ล่องเรือช่วงเดือนพฤษภาคม จากเมืองหนองคายไปถึงนครหลวงพระบางโดยใช้เวลาทั้งสิ้น 14 วัน เฮอร์เบิร์ต วาริงตัน สมิธ (2549: 114-119) ล่องลงมาจากรหลวงพระบางถึงเมืองเวียงจันทน์ ใช้เวลาประมาณ 12 วัน ขณะที่อ็องรี มูโอด (2558: 365, 347-378) ใช้เส้นทางบกจากเมืองเลย-เมืองปากลาย-นครหลวงพระบาง ใช้เวลาประมาณ 23 วัน (เฉพาะจากเมืองปากลาย-นครหลวงพระบาง 10-15 วัน) เอเจียน แอมอนิเย (2535:199) บันทึกเส้นทางช่วงเมืองเลยถึงปากลายว่า จากเมืองเลยได้ล่องแม่น้ำเลยลงมาทางใต้ แล้วแยก (ที่อำเภอวังสะพุง-ผู้วิจัย) ไปทางตะวันตก ข้ามลำน้ำสาน ขึ้นเหนือสู่ลำน้ำหมันที่เมืองด่านซ้าย เข้าลำน้ำเหือง ตรงเข้าเมืองแก่นท้าว (ขณะนั้นอยู่ในการปกครองของเมืองปากลาย) ตามลำตบ จากเมืองปากลายสามารถแยกไปทางตะวันตกเข้าสู่เมืองพิชัย (จังหวัดอุดรธานี) เชื่อมต่อไปยังลุ่มน้ำน่านเพื่อขึ้นเหนือ หรือตัดลงลุ่มน้ำเจ้าพระยาทางตอนล่างเพื่อออกทะเลอ่าวไทยได้



**ภาพที่ 1** ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงภูมิประเทศ ขอบเขตพื้นที่ศึกษา และที่ตั้งของชุมชนในนิทานขุนบรมราชา

- ที่มา: 1.ปรับปรุงจาก Google Earth สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564 และ  
2. ศ.ดร.สันติ ภัยหลบลี ภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จะเห็นได้ว่าพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมงนั้น ตั้งอยู่ในภูมิประเทศที่สามารถตั้งถิ่นฐานถาวรได้มีทรัพยากรสำคัญที่ใช้ดำรงชีพ และมีเส้นทางคมนาคมทั้งทางน้ำ (โขง) และเส้นทางบกเชื่อมนครหลวงพระบางและชุมชนอื่น ๆ ได้

1.3) หลักฐานของชุมชนโบราณบริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมงก่อน พ.ศ. 1896 แบ่งได้เป็น 2 ยุค คือ

ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีชุมชนเกิดขึ้นทางฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพานตั้งแต่สมัย  
สังคมเร่ร่อน พบหลักฐาน คือ เครื่องมือหินกะเทาะแบบวัฒนธรรมทวิบีเนียนตามริมแม่น้ำโขง ส่วน  
การตั้งชุมชนอย่างแท้จริงเริ่มเกิดขึ้นบริเวณริมแม่น้ำโขงในช่วง 4,000-2,500 ปีมาแล้ว มีหลักฐาน  
ที่แหล่งโบราณคดีภูแล่น (อำเภอสังคม จังหวัดหนองคาย) ซึ่งมีกิจกรรมเด่นเรื่องการถลุงแร่ทองแดง  
(ที่พบเพียงแห่งเดียวในภาคอีสาน) และเหล็กเพื่อการส่งออก ต่อมาราว 2,500-1,500 ปีมาแล้ว  
(สมัยเหล็ก) มีการผลิตและใช้เครื่องมือเหล็กกันอย่างแพร่หลาย สัมพันธ์กับจำนวนประชากรและ  
ชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น สำหรับในพื้นที่ศึกษาพบว่ามีชุมชนตั้งอยู่ทั้ง 2 ฝั่งของเทือกเขาภูพาน แต่พบ  
ทางฝั่งตะวันตกโดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยมากกว่าพื้นที่อื่น จากการวิเคราะห์หลักฐานทั้งหมด  
พบข้อแตกต่างบางประการระหว่าง 2 พื้นที่ กล่าวคือ พื้นที่ฝั่งตะวันออกที่แหล่งโบราณคดีโคกคอน  
(อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย) มีการตกแต่งผิวภาชนะดินเผาด้วยการเขียนลายสีแดงแบบเดียวกับ  
ที่พบในกลุ่มวัฒนธรรมบ้านเชียง ขณะที่หลายชุมชนในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลย เช่น แหล่งโบราณคดี  
โนนพริก แหล่งโบราณคดีหนองบัว (อำเภอภูหลวง จังหวัดเลย) แหล่งโบราณคดีเชิงเขาภูผาพา  
(อำเภอเมือง จังหวัดเลย) นิยมตกแต่งผิวภาชนะดินเผาด้วยลวดลายปั้นแปะที่คล้ายคลึงกัน ลักษณะ  
ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าชุมชนทั้ง 2 กลุ่ม มีพัฒนาการร่วมสมัยกันแต่เป็นคนละกลุ่มวัฒนธรรม

ยุคประวัติศาสตร์ มีหลักฐานว่าก่อน พ.ศ. 1896 พื้นที่ทั้ง 2 ฝั่งของเทือกเขาภูพาน มี  
พัฒนาการของชุมชนอยู่ในสมัยวัฒนธรรมทวารวดี แต่พบทางฝั่งตะวันออกมากกว่า (ต่างกับยุค  
ก่อนประวัติศาสตร์) ซึ่งทั้ง 2 พื้นที่ ยังคงมีลักษณะบางประการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ทางฝั่ง  
ตะวันตกหลักฐานส่วนมากจะอยู่ที่ริมแม่น้ำเลย มีแหล่งสำคัญอยู่ที่แหล่งโบราณคดีบ้านปากเป่ง  
(โรงพยาบาลวังสะพุง อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย) พบใบเสมาหินทรายมีภาพสลักแสดงถึงคติความ  
เชื่อในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ซึ่งคล้ายคลึงกับที่พบจากชุมชนโบราณที่บ้านกุดโง้ง อำเภอเมือง  
จังหวัดชัยภูมิ จึงสรุปได้ว่าชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดีที่ริมแม่น้ำเลยมีความใกล้ชิดกับชุมชนร่วม  
สมัยในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำชี กำหนดอายุราวพุทธศตวรรษที่ 13-16 (สมชาติ ฉนิโชติ, 2534: 95-101)  
ขณะที่ทางฝั่งตะวันออก พบแบบแผนการปักใบเสมาตามแนวแกนทิศทั้ง 8 ที่ยังไม่สามารถสรุปได้  
แน่ชัดว่าเป็นคติความเชื่อใด (มหายานตันตระ หรือเถรวาท) มีลวดลายของภาพสลักบนใบเสมาและ  
ประติมากรรมบนผนังที่เกี่ยวข้อกับคติทั้งฝ่ายเถรวาท ฝ่ายมหายาน (เรื่องศัพทิตกบนใบเสมา  
ที่วัดสาวสุวรรณาราม อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย) และศาสนาฮินดูปะปนกัน มีการรับอิทธิพล  
ศิลปะเขมรสมัยเกาะแกร์ (กลุ่มใบเสมาที่วัดพระพุทธบาทบัวบาน วัดโนนศิลาอาสน์ อำเภอบ้านผือ  
จังหวัดอุดรธานี) สมัยนครวัด (ใบเสมาสลักภาพศัพทิตก) และสมัยบาเยน (พระพุทธรูปทรงเครื่อง  
ที่ถ้าพระ อุทยานประวัติศาสตร์ภูพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี) (ดูรายละเอียดใน อรุณศักดิ์  
กิงมณี, 2541: 49 และ รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกุล, 2545: 102-107) ซึ่งลักษณะทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย  
และแตกต่างไปจากพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลย แสดงให้เห็นว่าปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ที่มีเทือกเขาภูพาน  
ขวางกั้นเอาไว้ ส่งผลให้พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนมีความแตกต่างกัน แต่ขณะเดียวกัน  
การไม่พบแบบแผนการขุดคูน้ำล้อมรอบเนินดินที่ตั้งชุมชนตามขนบของชุมชนในวัฒนธรรมทวารวดี  
และไม่ปรากฏอิทธิพลทางการเมืองของอาณาจักรเขมร ก็เป็นลักษณะร่วมที่ทำให้ชุมชนยุค  
ประวัติศาสตร์นี้มีความแตกต่างไปจากแบบแผนของชุมชนร่วมสมัยอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ทางด้านล่าง

จากหลักฐานข้างต้น แสดงให้เห็นว่าพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมงมีพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนสมัยโบราณเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ด้วยปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะการมีเทือกเขาภูพานขวางกั้นทำให้พัฒนาการในแต่ละยุคมีรายละเอียดบางประการที่แตกต่างกัน

2. พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 แบ่งย่อยเป็น 3 ประเด็น

2.1) หลักฐานการตั้งชุมชน พบแหล่งโบราณคดีสมัยล้านช้างไม่น้อยกว่า 350 รายการ แต่มีการกระจุกตัวหนาแน่นทางฝั่งตะวันออกของเทือกเขาภูพาน โดยเฉพาะบริเวณใกล้แม่น้ำโขง หลักฐานทั้งหมดสะท้อนถึงการเลือกทำเลที่ตั้งของชุมชนจำแนกได้ 3 แบบ ดังนี้ (ดูตารางที่ 1 และภาพที่ 2)

แบบที่ 1 ชุมชนสมัยล้านช้างที่ใช้พื้นที่ต่อเนื่องมาจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงยุคประวัติศาสตร์ (ช่วงสมัยวัฒนธรรมทวารวดี) และ/หรือ ชุมชนที่ใช้พื้นที่ต่อจากสมัยวัฒนธรรมทวารวดี มีจำนวน 27 แหล่ง เช่น แหล่งโบราณคดีบ้านทรายขาว และแหล่งโบราณคดีบ้านน้อยนา อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย แหล่งโบราณคดีบ้านโคกคอน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย แต่ไม่อาจระบุได้ว่าเป็นชุมชนดั้งเดิม หรือเป็นชุมชนที่เพิ่งอพยพเข้ามาใหม่สมัยล้านช้าง

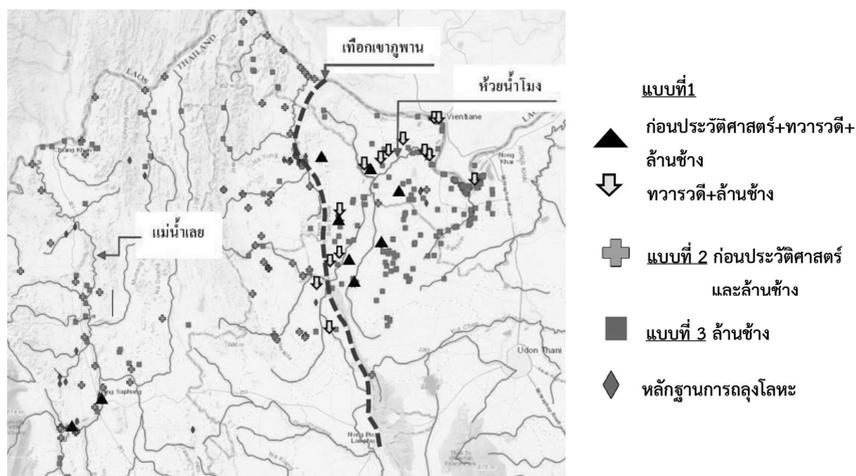
แบบที่ 2 ชุมชนล้านช้างที่เข้ามาใช้พื้นที่ซ้ำแบบไม่ต่อเนื่อง คือ เข้ามาตั้งชุมชนบนแหล่งโบราณคดียุคก่อนประวัติศาสตร์ (ไม่พบหลักฐานสมัยวัฒนธรรมทวารวดี) พบจำนวน 37 แหล่ง แทบทั้งหมดพบทางฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพาน เช่น แหล่งโบราณคดีวัดโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดเลย แหล่งโบราณคดีบ้านนาเก็น อำเภอน้ำโสม จังหวัดอุดรธานี ซึ่งมักตั้งอยู่ใกล้กับแหล่งทรัพยากรแร่โลหะ และมีหลักฐานการถลุงโลหะร่วมด้วย

แบบที่ 3 ชุมชนที่พบหลักฐานเฉพาะสมัยล้านช้าง จำนวน 286 แหล่ง พบมากทางฝั่งตะวันออกของเทือกเขาภูพาน โดยเฉพาะบริเวณใกล้แม่น้ำโขง เช่น กลุ่มเมืองโบราณเวียงคุก (วัดศิลาเลข อำเภوتاบ่อ วัดพระธาตุบุ อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ฯลฯ) เป็นต้น

**ตารางที่ 1** แสดงตำแหน่งที่พบหลักฐานทางโบราณคดีและแบบแผนการเลือกที่ตั้งของชุมชนสมัย  
ล้านช้าง

พื้นที่/แบบแผนการ เลือกที่ตั้งของชุมชน	1. ชุมชนที่ใช้พื้นที่ต่อเนื่อง		2. ชุมชนที่ใช้ พื้นที่ไม่ต่อเนื่อง	3. ชุมชนใหม่ สมัยล้านช้าง	รวม (รายการ)
	- ยุคก่อน ประวัติศาสตร์ - สมัยทวารวดี - สมัยล้านช้าง	สมัยทวารวดี ต่อเนื่องถึง สมัยล้านช้าง	ยุคก่อน ประวัติศาสตร์ และ สมัยล้าน ช้าง (ไม่พบสมัย ทวารวดี)		
ฝั่งตะวันตกของเทือก เขาภูพาน	2	2	37	91	133
ฝั่งตะวันออกของเทือก เขาภูพาน	8	15	-	195	218
<b>รวม</b>	<b>10</b>	<b>17</b>	<b>37</b>	<b>286</b>	<b>350</b>

ที่มา: สำนักศิลปากรที่ 8 ขอนแก่น (ข้อมูลถึง ค.ศ. 2019)



**ภาพที่ 2** แผนที่แสดงการกระจายตัวของหลักฐานสมัยล้านช้าง  
ที่พบบริเวณพื้นที่ระหว่างลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง

ผลการวิเคราะห์เรื่องทำเลที่ตั้งพบว่า การตั้งชุมชนแบบที่ 1 พบบริเวณที่ราบริมลำน้ำใหญ่ (แม่น้ำเลย ห้วยน้ำโมง และแม่น้ำโขง) หากพบบนพื้นที่สูงมักเป็นพื้นที่พิธีกรรม แบบที่ 2 พบทั้งหมดพบทางฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพานซึ่งมีที่ราบน้อยแต่มีแร่ธาตุอุดมสมบูรณ์ ทั้งยังพบ

หลักฐานการถลุงโลหะร่วมด้วย ส่วนแบบที่ 3 กระจุกตัวอย่างหนาแน่นใกล้กับริมแม่น้ำโขงทางฝั่งตะวันออกของเทือกเขาภูพาน และอยู่ไม่ไกลจากนครหลวงเวียงจันทน์ กลุ่มนี้จึงน่าจะเป็นชุมชนที่มีพัฒนาการร่วมสมัยกับนครหลวงเวียงจันทน์

2.2) พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง จากหลักฐานทั้งหมดพบว่ามีเพียง 3 ชุมชน ที่มีพัฒนาการทางวัฒนธรรมอยู่ในช่วง พ.ศ. 1896-2102 แบ่งย่อยได้เป็น 2 ระยะ คือ

2.2.1) ระยะที่ 1 สมัยพระยาฟ้ารุ่ง-พระยาวิบูลราช (พ.ศ. 1896-2063) ช่วงนี้พบเฉพาะข้อมูลในนิทานขุนบรมราชาที่เรียบเรียงขึ้นในสมัยพระยาวิบูลราช (พ.ศ. 2044-2063) เนื้อหาบางส่วนกล่าวถึงการขยายอิทธิพลของพระยาฟ้ารุ่ง (พ.ศ. 1896-1936) ลงมายังภาคอีสานของไทย พื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมงนั้นมีเมืองชายขาวและเมืองหนองบัวตั้งอยู่ ทั้ง 2 เมืองมีผู้ปกครองกินตำแหน่ง “ขุนใหญ่ขอบเมือง” มีหน้าที่ร่วมกับขุนใหญ่ขอบเมืองของเมืองแก่นท้าว (อยู่ในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำหมัน มีอาณาเขตต่อเนื่องกับลุ่มแม่น้ำเลยขึ้นไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ แขวงไชยบุรี สปป.ลาว) รับผิดชอบดูแล “ด่านสามหมื่น” (กรมศิลปากร, 2545: 156) จากข้อความดังกล่าวสะท้อนว่าพื้นที่บริเวณนี้เป็นชายแดนของนครหลวงพระบางที่มีด่านตั้งอยู่ สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่ทางด้านตะวันตกเฉียงใต้ของนครหลวงพระบาง มีพื้นที่ต่อเนื่องกับชายแดนของอยุธยาโดยมีเทือกเขาเพชรบูรณ์กั้นเอาไว้ สันนิษฐานว่าที่ตั้งเดิมของชุมชนเมืองชายขาวน่าจะอยู่ริมแม่น้ำเลย เขตบ้านทรายขาว อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ขณะที่ชุมชนเมืองหนองบัวน่าจะตั้งอยู่แถบวัดถ้ำสุวรรณคูหา อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ติดกับเชิงเขาภูพานทางฝั่งตะวันตก อยู่เหนือห้วยน้ำโมงเล็กน้อยและใกล้กับจุดที่เป็นช่องเขาขาด (ช่องเขาผาแดงหรือช่องหนองฮ่อม) ซึ่งเป็นเส้นทางโบราณที่ใช้ข้ามเทือกเขาภูพานเส้นทางหนึ่ง ดังนั้นเมืองชายขาวและเมืองหนองบัวจึงเป็นชุมชนชายแดน (ด้านตะวันตกเฉียงใต้) ของนครหลวงพระบางที่ถูกขนาบด้วยเทือกเขาเพชรบูรณ์ (ด้านตะวันตก-ใกล้เมืองชายขาว) และเทือกเขาภูพาน (ด้านตะวันออก-ใกล้เมืองหนองบัว)

สำหรับสภาพภาพของผู้นำชุมชนนั้น หนังสือประวัติศาสดลาว (ดิกด้าบัน-ปะจัน) ระบุว่าพระยาฟ้ารุ่งได้จัดลำดับความสำคัญของเมืองที่ขึ้นตรงต่อนครหลวงพระบางเป็น 3 ระดับ คือ เชื้อนเมือง ขอบเมือง และด่านเมือง ซึ่งเมืองชายขาวและเมืองหนองบัวจัดอยู่ในกลุ่มขอบเมือง จึงมีความสำคัญอยู่ในระดับกลาง คือ ระดับขอบเมือง อีกทั้งยังระบุอีกว่าผู้นำระดับขอบเมืองมักมีสถานภาพเป็นเจ้าของคักดินา หรือสืบเชื้อสายมาจากเจ้าคักดินาในท้องถิ่น (สุนตะ โทพิสาน และหนูไซ พุมมะจัน, 2000: 103-107) แต่การศึกษาครั้งนี้พบต่างออกไป เนื่องจากเอกสารหมิงสี่ลู่ฉบับ พ.ศ. 2024 ได้กล่าวถึง “พระยาชาย” ว่าเป็นบุตรชายคนเล็กของเจ้าล้านช้าง ซึ่งสิลา วีระวงส์ (2535: 46) วิเคราะห์ว่าเป็นบุคคลเดียวกับพระราชโอรสองค์หนึ่งของพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้ว (พ.ศ. 1992-2023) ที่มีนามว่าท้าวแท่นคำและเป็นเจ้าเมืองชายขาว ภายหลังได้ขึ้นเป็นกษัตริย์นามว่าพระยาสุวรรณบัลลังก์ (พ.ศ. 2023-2029) นอกจากนี้ ศิลาจารึกวัดแดนเมือง 2 (นค.2) อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดหนองคาย (พ.ศ. 2078) ยังกล่าวถึงบุคคลผู้หนึ่งว่า “ชายมูย” ซึ่งพงศาวดารล้านช้างตามความในฉบับเดิม และพงศาวดารเมืองหลวงพระบางฉบับศาลาลูกขุน ระบุ

ว่าเป็นนามเดิมของพระยาไชยจักรพรรดิแผ่นดินแก้วสมัยที่ยังเป็นเจ้าเมืองชายขาว แต่ข้อมูลดังกล่าวไม่สอดคล้องกับนิทานขุนบรมราชา (สุรศักดิ์ ศรีสาอาง, 2545: 64) จากหลักฐานข้างต้นสะท้อนว่า บางช่วงเวลากษัตริย์ของล้านช้างน่าจะส่งพระราชโอรสมาปกครองเมืองชายขาวซึ่งมีความชัดเจนในกรณีของท้าวแท่นคำ รวมถึงตัวของพระยาไชยจักรพรรดิ แผ่นแก้วเองก็อาจเคยเป็นเจ้าเมืองชายขาวมาก่อน อย่างไรก็ตาม ในส่วนของเมืองหนองบัวแม้จะได้รับการกล่าวถึงร่วมกับเมืองชายขาว (และเมืองแก่นท้าว) แต่ช่วงนี้ยังไม่พบหลักฐานที่แสดงพัฒนาการของชุมชน สถานภาพของผู้นำ และขอบเขตของชุมชนที่ชัดเจน

จากข้อมูลข้างต้น จึงสรุปได้ว่าในระยะแรกชุมชนสมัยล้านช้างมีพัฒนาการขึ้นเฉพาะฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพาน มีความสำคัญในฐานะพื้นที่ด้านชายแดน โดยมีเมืองชายขาวและเมืองหนองบัวทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านมีหน้าที่เฝ้าระวังอยุธยาและชุมชนทางตอนล่างอื่น ๆ ที่อยู่ทางด้านล่าง

2.2.2) ระยะที่ 2 สมัยพระยาโพธิสาลราช-พระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2063-2102) มีหลักฐานทางโบราณคดีที่แสดงถึงพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชน ดังนี้

(1) พื้นที่ฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพาน พบหลักฐานที่โบราณสถานวัดห้วยท้าว ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเลย ตำบลนาอ้อ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ซึ่งพบทั้งอาคารสิ่งก่อสร้าง ศิลาลาจารึก พระพุทธรูป เศษภาชนะดินเผา และร่องรอยการถลุงโลหะ โดยมีข้อความจากศิลาลาจารึกที่สร้างขึ้นในสมัยพระยารวงษาธรรมิกราช พ.ศ. 2150 ระบุว่าวัดแห่งนี้มีขึ้นแล้วตั้งแต่สมัยพระยาโพธิสาลราช (พ.ศ. 2063-2096) (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร องค์การมหาชน, 2558) นอกจากนี้ ดนุพลไชยสินธุ์ (2551: 49-50) ตั้งข้อสังเกตว่ามีพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดเล็กรองค์หนึ่ง ไม่ทราบที่มา แต่เก็บไว้ที่วัดศรีสุทราวาส อำเภอเมือง จังหวัดเลย มีศักราชตรงกับ พ.ศ. 2073 อาจถูกเคลื่อนย้ายมาจากวัดห้วยท้าว ต่อมา พ.ศ. 2557 กรมศิลปากรขุดค้นพบศิลาลาจารึกเพิ่มเติมอีก 1 หลัก ระบุศักราชตรงกับ พ.ศ. 2099 (ห้างหุ้นส่วนจำกัด บุรณวิพัฒน์, 2557: 8-17) หลักฐานเหล่านี้จึงเป็นเครื่องยืนยันว่าในช่วง พ.ศ. 2063-2102 ชุมชนแถบวัดห้วยท้าวซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเลยและมีพิภพดินเหนียวเมืองชายขาวเดิม (อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย) น่าจะกลายมาเป็นศูนย์กลางแห่งใหม่ของเมืองชายขาว ขณะที่ชุมชนเมืองหนองบัวยังคงไม่พบหลักฐานร่วมสมัย แต่เมื่อวิเคราะห์จากข้อความในศิลาลาจารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา 1 (อด.1) พ.ศ. 2105 พบว่ามีชุมชนที่ตั้งอยู่รอบวัดทั้ง 4 ด้าน ตั้งข้อความว่า "...กวันนาเรือเมืองนาขาม เมืองหินชน เมืองขุมมาแทกเขตทั้งสี่ด้านแลด้านแลพันนา" (อวัช ปุณโณทก, ม.ป.ป.: 259) จึงอนุมานได้ว่าชุมชนเหล่านี้ น่าจะตั้งอยู่ในละแวกวัดถ้ำสุวรรณคูหาตั้งแต่ก่อนหน้านั้นแล้ว

(2) พื้นที่ฝั่งตะวันออกของเทือกเขาภูพาน เมื่อพระยาฟ้ารุ่งสถาปนานครหลวงพระบางนั้น พื้นที่ตอนในโดยเฉพาะบนภูเขาพระบาท อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ยังคงมีลักษณะทางวัฒนธรรมบางประการของชุมชนสมัยวัฒนธรรมทวารวดีการตกค้างอยู่ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2558: 179-183) จนกระทั่งเข้าสู่ช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 21 จึงเริ่มพบหลักฐานของชุมชนสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ใกล้กับแม่น้ำโขง โดยมีวัดพระธาตุดั่งป่วนเป็นศูนย์กลาง มีหลักฐานสำคัญ ดังนี้

(2.1) วัดพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย วัดห่างจากแม่น้ำโขงลงมาทางใต้ประมาณ 7 กิโลเมตร หลักฐาน คือ กลุ่มสิ่งก่อสร้างที่เรียกว่า “สัตตมหาสถาน” และ “เจดีย์พระธาตุบังพวน” ซึ่งมีผลการขุดค้นยืนยันว่าจะก่อสร้างในช่วงเวลาเดียวกัน เป็นสิ่งก่อสร้างที่รับอิทธิพลคติความเชื่อ รูปแบบแผนผัง และศิลปกรรม (บางประการ) มาจากสัตตมหาสถานที่วัดมหาโพธาราม จังหวัดเชียงใหม่ (สร้างขึ้นสมัยพระยาติโลกราช พ.ศ. 1985-2030) โดยมีเอกสารชินกาลมาลีปกรณ์ระบุว่า ล้วนข้างรับพระพุทธรูปจากล้านนาเมื่อราว พ.ศ. 2066 และมีจารึกที่ฐานพระพุทธรูปทององค์หนึ่ง (บรรจุในเจดีย์พระธาตุบังพวน) ซึ่งทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2167 แต่กล่าวออกนามถึงพระยาโพธิสาลราช จากหลักฐานเหล่านี้จึงสันนิษฐานว่าวัดพระธาตุบังพวนน่าจะสร้างขึ้นในสมัยพระยาโพธิสาลราช ราวหลัง พ.ศ. 2066 เป็นต้นมา (สุรศักดิ์ ศรีสาอากค์, 2555: 150) อนึ่ง เศษฐ์ ดิงสัญชลี (2555: 357-358) เสนอว่าคติการสร้างสัตตมหาสถานที่วัดพระธาตุบังพวนมีนัยถึงการย้ายที่ตั้งเมืองหลวง ผู้สั่งให้สร้างเป็นได้ทั้งพระยาโพธิสาลราชและพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ทั้งนี้ผู้สั่งให้สร้างและช่างก่อสร้างน่าจะเคยเดินทางไปเห็นของจริงมาก่อน ซึ่งจากการตรวจสอบข้อมูลทางประวัติศาสตร์พบว่าทั้งสองพระองค์เคยเสด็จไปเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. 2089 (คณะอนุกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่, 2538: 90) จึงนำมาสู่การการตั้งข้อสังเกตว่า แม้จะไม่สามารถระบุได้ว่าล้วนข้างเริ่มเตรียมการย้ายศูนย์กลางตั้งแต่เมื่อใด แต่น่าจะเริ่มมีความชัดเจนในช่วงปลายสมัยพระยาโพธิสาลราชตั้งแต่ราว พ.ศ. 2089 เป็นต้นมา

(2.2) วัดพระธาตุบุ ตำบลปะโค อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย อยู่ห่างจากวัดพระธาตุบังพวนมาทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 6 กิโลเมตร ภายในวัดมีซากโบราณสถานเป็นจำนวนมาก โดยมีอาคารบางหลัง (วิหารหมายเลข 2) ที่กำหนดอายุด้วยรูปแบบทางศิลปกรรมในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-22 ซึ่งแม้ไม่อาจจะระบุช่วงเวลาที่เหมาะสมได้ แต่ก็ทำให้เห็นว่าเริ่มมีชุมชนสมัยล้วนข้างกระจายตัวอยู่ไม่ไกลจากวัดพระธาตุบังพวน

(2.3) ศิลาจารึกของพระยารัตนธรรมประโชติ (พ.ศ. 2127-2141) พบว่ามีหลายหลักที่กล่าวถึงวัดต่าง ๆ ที่เคยได้รับการอุปถัมภ์โดยพระยาโพธิสาลราช (พระราชาอัยกา) และพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พระราชาบิดา) สำหรับในลุ่มแกววัดพระธาตุบังพวนพบจำนวน 3 หลัก ได้แก่ จารึกวัดพระงามน้ำโฆง 2 (พ.ศ. 2133) พบที่วัดพระงามศรีมิ่งคลซึ่งตั้งอยู่ด้านใต้ (ฝั่งขวา) ของปากห้วยน้ำโฆง อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย ศิลาจารึกวัดอุดมสรรพผล (นค.25) ตั้งอยู่ริมแม่น้ำโขง และศิลาจารึกวัดศิลาเขตอุดม (นค.26) (สุรศักดิ์ ศรีสาอากค์, 2545: 139) ซึ่งแม้จะมีพิภักตั้งอยู่นอกขอบเขตพื้นที่ศึกษา แต่ตั้งอยู่ห่างจากวัดพระธาตุบังพวนเพียง 10 กิโลเมตร จึงได้นำมาพิจารณาพร้อมด้วย เนื้อความจากจารึกกลุ่มนี้ช่วยเน้นย้ำให้เห็นว่า สมัยพระยาโพธิสาลราชมีเพียงวัดพระธาตุบังพวนเท่านั้นที่มีสิ่งก่อสร้างขนาดใหญ่ และสร้างขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนที่อิงตามคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา (คติสัตตมหาสถาน) แสดงถึงการเป็นศูนย์กลางของพื้นที่อย่างแท้จริง ขณะที่ชุมชนร่วมสมัยอื่น ๆ น่าจะเป็นชุมชนบริวารและมีตำแหน่งที่ตั้งสัมพันธ์กับเส้นทางสัญจรเชื่อมต่อกับชุมชนทางตอนใน เช่น วัดพระงามศรีมิ่งคล (จารึกเรียกชื่อวัดนิโครธาราม) อยู่ห่างไปทางตะวันตกเฉียงเหนือประมาณ 17 กิโลเมตร ตั้งอยู่ปากห้วยน้ำโฆง วัดพระธาตุบุและวัดอุดมสรรพผลห่างไปทางตะวันออกเฉียงเหนือประมาณ 6 และ 9 กิโลเมตรตามลำดับ ตั้งอยู่

ใกล้กับแม่น้ำโขง ส่วนวัดศิลาเขตอุดมห่างไปทางตะวันออกประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่สามารถเข้าสู่ห้วยน้ำสวย-ห้วยหลวง-แม่น้ำสงคราม เพื่อเข้าสู่พื้นที่ตอนกลางของแอ่งสกลนคร

จากหลักฐานข้างต้น สรุปได้ว่าเมื่อถึงสมัยพระยาโพธิสาลราช พื้นที่ทางฝั่งตะวันตกน่าจะยังคงมีสถานภาพเป็นด่านชายแดนของนครหลวงพระบางอยู่เช่นเดิม แต่ขณะเดียวกันก็น่าจะเริ่มมีการเตรียมย้ายศูนย์กลางลงมาด้านล่าง จึงมีชุมชนเกิดขึ้นแถบวัดพระธาตุบังพวน มีการใช้คติความเชื่อในพระพุทธศาสนา และก่อสร้างศาสนสถานขนาดใหญ่เป็นนัยที่สื่อความหมายถึงความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่

จากหลักฐานทั้ง 2 ระยะ ยังสะท้อนถึงลักษณะบางประการของพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างระหว่าง พ.ศ. 1896-2102 ได้ 3 ด้าน คือ

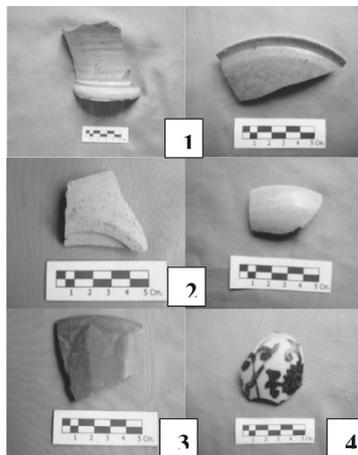
(1) ด้านประชากร แม้จะพบข้อมูลไม่มากนักแต่เมื่อพิจารณาบริบทแวดล้อมแล้วสามารถจำแนกประชากรอย่างกว้างได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชั้นปกครอง และกลุ่มชนชั้นใต้การปกครอง ซึ่งกลุ่มหลังนี้บางส่วนอาจเป็นประชากรดั้งเดิมที่อยู่มาก่อนสมัยล้านช้าง

(2) ด้านคติความเชื่อ พบหลักฐานที่ชัดเจนเรื่องคติการนับถือสัตตมหาสถาน (สถานที่เสวยวิมุตติสุขหลังจากตรัสรู้ 7 สถานที่ คือ โพธิบัลลังก์ อนิมิสสะเจดีย์ รัตนจกรมเจดีย์ รัตนฆรเจดีย์ อชปาลนิโครธเจดีย์ มุจลินท์เจดีย์ และราชายตนเจดีย์) ที่ได้รับอิทธิพลมาจากล้านนา นอกจากนั้นยังพบข้อความบนศิลาจารึกวัดห้วยหัว พ.ศ. 2099 ว่า “นะ มะ อะ (มะ) บวระ หต บุญ สังคาท (ได้) ๙๑๘ ตัว ปี่มะโรงไทว่าปี ฮวาย(สี) (เดิน) (ยี่) (๒๕ ๕)” กฤษณ์ชัย ชลพัทธ์ สิทธิกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย ผู้อ่าน-แปล วิเคราะห์คำว่า “หต บุญ” หมายถึง การทำพิธีเถรภาภิเษกที่มีการสงฆ์พระพุทธรูปหรือพระเถระตามแบบคณะสงฆ์ฝ่ายล้านช้าง (อ้างอิง หจก. บุรณาวีพัฒนา, 2557: 6-24)

(3) ด้านวิถีการดำรงชีพ มีความเกี่ยวข้องกับแร่ธาตุโดยเฉพาะทองคำ ทองแดง และเหล็ก ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากมาใช้ประโยชน์หลายแบบ เช่น ทองคำ ราชสำนักล้านช้างน่าจะต้องการเพื่อส่งเป็นเครื่องบรรณาการไปยังจีน บางส่วนอาจถูกใช้เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น การทำแผ่นหลาบคำในพิธีหตสรง (หตสรง) ตูรายละเอียดเพิ่มเติมในทำเนียบสมณศักดิ์ของชาวเวียงจันทน์โบราณ (กรมศิลปากร, 2545: 202-204) หรือใช้สร้าง ศาสนวัตถุ ศาสนสถาน เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา มีการผลิตเครื่องมือเหล็ก (และโลหะอื่น ๆ) เป็นภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้ว เอเจียน แอมอนิเย (2539: 194,199) เดินทางมายังเมืองเลยเมื่อ พ.ศ. 2438 บันทึกว่า “...ประชาชนเมืองเลย... พวกชาวบ้านพากันตีเหล็ก ซึ่งแร่เหล็กนั้นมีคุณภาพสูง แร่น้ำมาจากภูเหล็ก เพียงแค่เอาไปเผาไฟและตีก้อนแร่ในลักษณะเป็นแท่งเพื่อขจัดขี้โลหะออก ก็จะได้เหล็กบริสุทธิ์พอสมควร...” มีการทำนาปลูกข้าวและพืชหลายชนิด เช่น หมาก พลู (มะ) พรวัวตาล เพื่อใช้เป็นอาหารและเป็นของอุทิศให้กับพระพุทธศาสนาดังปรากฏตามข้อความในศิลาจารึกสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชหลายหลัก เช่น จารึกวัดห้วยหัว พ.ศ. 2105 และศิลาจารึกวัดถ้ำสุวรรณคูหา (อด.1) พ.ศ. 2105 เป็นต้น ซึ่งหมากและพลูยังเป็นพืชที่สะท้อนว่ามีวัฒนธรรมการเคี้ยวหมากอยู่ในสังคมล้านช้างด้วย สำหรับแหล่งอาหารตามธรรมชาติและยารักษาโรคนั้นน่าจะได้รับการเก็บของป่า ลำสัตว์ ตามป่าเขาซึ่งแถบลุ่มแม่น้ำเลยนั้นอุดมไปด้วยต้นชาติ (ชาติ-ผู้วิจัย) เต็ง รั้ง

ต้นเป็ย กระวาน โขลงช้าง นกคุ้ม นกเขา ไก่ป่า และครั้ง (เอเจียน แอมอนิเย, 2539:199) อีกทั้งในลำนํ้าโขงที่อำเภอสังขม จังหวัดหนองคาย ยังเป็นพื้นที่พิเศษที่มี “อ่างปลาบึก” สำหรับจับปลาบึก (การจับปลาบึกทำได้เฉพาะจุดที่มีอ่างปลาบึกเท่านั้น) มากถึง 2 อ่าง (ฤติมน ปรีดีสินิท, 2530: 89-99) ทั้งนี้พบว่า “ไซปลาบึก” เป็นสิ่งที่ระบุไว้ในรายการเครื่องบรรณาการที่นครหลวงพระบางที่ต้องส่งให้แก่จีน (พระวิภาคภูวดล, 2533: 68) ปลาบึกจึงเป็นทั้งอาหารและอาจเป็นทรัพยากรหายากที่ต้องรวบรวมแล้วส่งให้กับราชสำนัก ส่วนเกลือก็เป็นแร่ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพอีกชนิดหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ บันทึกของเอเจียน แอมอนิเย (2539: 199,209) ระบุว่าชาวเมืองเลยมักกินข้าวกับแจ่วที่มีส่วนผสมของเกลือกับพริก ซึ่งแถบนี้มีบ่อเกลืออยู่ที่เมืองด่านซ้าย (น่าจะหมายถึงบ่อเกลือริมแม่น้ำหมันที่บ้านเหมืองแพร์ อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย-ผู้วิจัย) ดังนั้นจึงมีความเป็นไปได้ว่าชุมชนที่ตั้งอยู่แถบกลุ่มแม่น้ำเลยน่าจะใช้เกลือจากบ่อที่เมืองด่านซ้ายในการอุปโภคและบริโภค ส่วนชุมชนทางฝั่งตะวันออกของเทือกเขาภูพานนั้นตั้งอยู่บนโดมเกลืออยู่แล้ว ทั้งยังใกล้กับแหล่งต้มเกลือในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำสงครามด้วย

นอกจากนั้น จากการขุดค้นศึกษาที่วัดห้วยหัวยังพบเครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งเตาสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งเตापาน แหล่งเตาเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย แหล่งเตาเมืองศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และชิ้นส่วนภาชนะเนื้อกระเบื้อง (Porcelian) จากแหล่งเตาในประเทศจีนสมัยราชวงศ์หมิง แสดงให้เห็นว่ามีการแลกเปลี่ยนสินค้ากับชุมชนภายนอกเกิดขึ้น แต่ไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นการติดต่อโดยตรงหรือเป็นการนำเข้ามาผ่านพ่อค้าคนกลาง



**ภาพที่ 3** เศษภาชนะดินเผาจากแหล่งเตาภายนอก

1. แหล่งเตापาน 2. แหล่งเตาเวียงกาหลง 3. แหล่งเตาสุโขทัย 4. เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์หมิง
- ที่มา: หจก.บูรณาวិวัฒน์ (2557, 6-63, 6-64, 6-65 และ 6-66)

จากหลักฐานทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนสมัยล้านช้างระยะแรกนั้น เกิดขึ้นทางฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพานก่อน ในฐานะชุมชนเมืองหน้าด่านของนครหลวงพระบาง ระยะต่อมาจึงเริ่มขยายมาทางฝั่งตะวันออกซึ่งน่าจะมีความเกี่ยวข้องกับการเตรียมย้ายศูนย์กลางลงมายังเวียงจันทน์ ส่วนประชากรในพื้นที่แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม (ชนชั้นปกครอง และชนชั้นใต้การปกครอง) มีการสร้างศาสนสถานภายใต้ศรัทธาเชื่อในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่รับมาจากล้านนา วิถีชีวิตการดำรงชีพมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรและสภาพทางภูมิศาสตร์ และมีการติดต่อ (ค้าขาย) กับชุมชนภายนอกทั้งในภูมิภาคเดียวกันและต่างภูมิภาค

3. ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้าง ช่วง พ.ศ. 1896-2102 ประกอบด้วย

3.1) ปัจจัยภายนอก คือ ข้อจำกัดของนครหลวงพระบาง ซึ่งเป็นรัฐเกิดใหม่ที่มีขนาดเล็กและถูกขนาบด้วยภูเขาทำให้ไม่สามารถขยายดินแดนทางกายภาพได้ อีกทั้งยังถูกรัฐที่มีความเข้มแข็งมากกว่าล้อมกรอบเอาไว้โดยมีจักรวรรดิจีนเป็นมหาอำนาจทางด้านเหนือ ซึ่งในระยะแรก ๆ จะต้องส่งบรรณาการให้จีนบ่อยครั้ง ข้อจำกัดเหล่านี้จึงน่าจะเป็นปัจจัยให้ล้านช้างต้องขยายอิทธิพลลงมาทางด้านล่าง

3.2) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย

(1) สภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการตั้งชุมชน เนื่องจากมีทั้งภูมิประเทศแบบภูเขาที่มีทรัพยากรแร่และป่าไม้ และแบบที่ราบลอนลาดอยู่บนแอ่งเกลือและโดมเกลือซึ่งแม้จะส่งผลต่อภาวะดินเค็ม แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่เพาะปลูกข้าวได้ มีแม่น้ำโขงเป็นเส้นทางคมนาคมหลักเชื่อมต่อกับนครหลวงพระบางและบ้านเมืองที่อยู่เหนือขึ้นไป หรือล่องลงใต้ออกทะเลจีนใต้ทางด้านล่าง มีลำน้ำสาขาเป็นเส้นทางคมนาคมเชื่อมชุมชนภายในมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ เช่น ห้วยน้ำโมงเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเชื่อมชุมชนในลุ่มแม่น้ำชี ไปจนถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อออกทะเลอ่าวไทย แม่น้ำเลยเป็นเส้นทางลงสู่พื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักเข้าสู่อยุธยา หรือหากล่องแม่น้ำโขงขึ้นไปก็เมืองปากกลายก็สามารถแยกไปทางตะวันตกเข้าเมืองพิชัยไปยังสุโขทัยต่อไปยังล้านนา ด้วยปัจจัยเหล่านี้จึงพบหลักฐานการตั้งชุมชนมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์และพัฒนาการเข้าสู่สังคมเมืองในสมัยวัฒนธรรมทวารวดี เมื่อล้านช้างแผ่อิทธิพลมาสภาพทางสังคมเดิมจึงค่อนข้างมีระเบียบแบบแผน มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีโดยเฉพาะด้านโลหะกรรม มีศาสนาพุทธเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอยู่ก่อนแล้ว ผู้ปกครองในสมัยล้านช้างจึงมีหน้าที่เพียงจัดระเบียบการปกครองตามที่ต้องการ

(2) ศรัทธาเชื่อในพระพุทธศาสนา มีการนำศรัทธาเชื่อในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทจากล้านนาเข้ามาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและควบคุมทางสังคม อีกทั้งยังแผ่ด้วยกุศโลบายในการควบคุมพื้นที่และเข้าถึงแหล่งทรัพยากร สังเกตได้จากตำแหน่งที่ตั้งของวัดต่าง ๆ เช่น วัดห้วยหัวตั้งอยู่เหนือแหล่งแร่ที่มีจำนวนมากในท้องที่อำเภอเมืองเลยและอำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย ซึ่งมีแหล่งทองคำขนาดใหญ่รวมอยู่ด้วย ส่วนชุมชนเครือข่ายของวัดพระธาตุบังพวน เช่น วัดพระงามศรีมงคลตั้งอยู่ปากห้วยน้ำโมงสามารถควบคุมการผ่านเข้าออกสู่พื้นที่ทางตอนในวัดศิลาเขตอดมตั้งอยู่ริมห้วยน้ำสวยควบคุมเส้นทางเข้าสู่แหล่งเกลือในเขตลุ่มแม่น้ำสงคราม เป็นต้น

(3) ทรัพยากร บริเวณนี้มีทั้งกำลังคน และทรัพยากรธรรมชาติที่ล้นช้ำต้องการ  
สันนิษฐานว่าน่าจะมีการนำระบบส่วยมาบังคับใช้กับประชากรในชนชั้นใต้การปกครอง ซึ่งมีหน้าที่  
สำคัญอย่างน้อย 2 ด้าน คือ

(3.1) เป็นกำลังทหารในยามศึกสงคราม มีตัวอย่างจากสงครามกับเวียดนาม พ.ศ.  
2022 หมิงสี่ลู่บันทึกว่าเวียดนามมีกำลังพล 90,000 นาย บุกลงมาถึงเมืองเชียงคานเดิม (เมือง  
สาณะคาม สปป.ลาว) แต่พระยาชายเจ้าเมืองชายขาวได้นำกำลังคนข้ามแม่น้ำโขงไปต่อสู้อและจน  
ข้าศึกแตกพ่ายไป (Wade, 2005c) ซึ่งกำลังคนที่พระยาชายขาวเกณฑ์ไปรบนั้นน่าจะเป็นประชากร  
ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กลุ่มเมืองที่ดูแลด้านสามหมื่นนั่นเอง

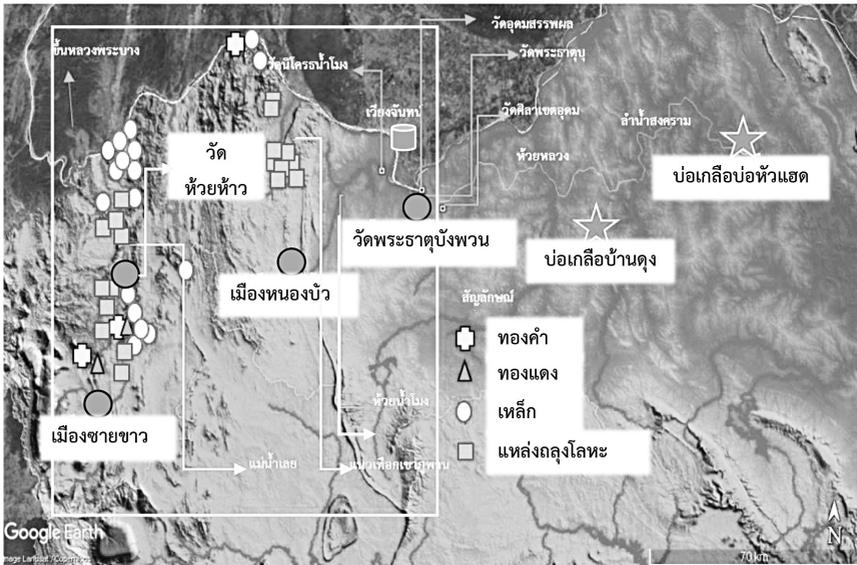
(3.2) เป็นแรงงานรวบรวมผลผลิตและทรัพยากร โดยเฉพาะในระยะแรกที่ต้องส่ง  
บรรณาการให้แก่จีนอย่างเข้มข้น อีกส่วนหนึ่งต้องป้อนเข้าระบบการค้าที่ควบคุมโดยพระคลังสินค้า  
(สุเนต โททิสาน และหนูไซ พุมมะจัน, 2000: 170-171) ซึ่งในพื้นที่ศึกษามีทั้ง ทองคำ ทองแดง  
พลวง ผลิตภัณฑ์จากป่า เช่น งาช้าง ช้าง นอแรด กระวาน สมุนไพรหายาก รวมถึงมีปลาบึกที่จีน  
ต้องการไปด้วย โดยมีข้อสังเกตว่าทำเลที่ตั้งของหลายชุมชนมีความสัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากร  
ดังนี้ (ดูภาพที่ 4ประกอบ)

- ทองคำ ทองแดง และเหล็ก: พบเป็นจำนวนมากในเขตเมืองชายขาว โดยเฉพาะ  
ทองคำในพื้นที่อำเภอวังสะพุงซึ่งมีปริมาณมากที่สุดในภาคอีสาน แม้จะไม่มีหลักฐานว่าล้านช้างได้  
เข้าถึงแหล่งทองคำแห่งนี้หรือไม่ แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบันทึกของเอเจียน แอมอนิเย (2539:194)  
ที่ราชสำนักสยามกำหนดให้เมืองเชียงคาน (อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย) ต้องส่งส่วยเป็นทองคำ  
ว่า “จังหวัดเชียงคาน...ค้ออารตคคนละ 2 สลึงทองคำ สำหรับชายที่มีครอบครัว ...คนแก่กับชาย  
โสดจะต้องจ่าย 1 สลึงทองคำ ... คำภาชีอารจังหวัดนี้ถูกระบุเอาทองคำหนัก 35 ตำลึง” สะท้อน  
ว่าทองคำแถบนี้จะเป็นที่รับรู้กันโดยทั่วไป ส่วนแร่ทองแดงและเหล็กก็ล้วนมีบทบาทต่อวิถีชีวิต  
ของมนุษย์มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์แล้ว ปัจจุบันที่จังหวัดเลยพบบ่อเหล็กและทองแดงที่  
ศักยภาพมากถึง 15 บ่อ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จำลอง ปินดาวงค์, ม.ป.ป.) จึงมีความเป็นไปได้  
อย่างยิ่งว่าแร่โลหะที่นำไปใช้เครื่องบรรณาการ และผลิตเครื่องมือเครื่องใช้หรืออาวุธยุทโธปกรณ์  
นั้น ส่วนหนึ่งน่าจะได้มากบ่อแร่ในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลย ดังนั้นการที่พระยาโพธิสาลราชและพระเจ้า  
ไชยเชษฐาธิราชให้ความสำคัญต่ออวดหัวห้าวเป็นอย่างมาก ก็น่าจะเกี่ยวข้องกับเหมืองทองคำ บ่อ  
ทองแดง และบ่อเหล็กที่อยู่ด้านล่างนั่นเอง

- เหล็ก โลหะ ภูเขาธาธา (2546: 152) และอุษณีย์ ธงไชย (2526: 91) เสนอว่า  
เมืองเวียงจันทน์เป็นแหล่งรวบรวมเหล็กแล้วส่งไปขายยังนครหลวงพระบางและล้านนา ซึ่งเกลือที่  
เวียงจันทน์รวบรวมได้น่าจะมาจากบ่อเกลือแถบลุ่มน้ำสงคราม (ตอนกลางของแอ่งสกลนคร) ใน  
ภาคอีสานของไทย ซึ่งการผลิตเกลือที่นี่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการของชุมชนมาตั้งแต่สมัยก่อน  
ประวัติศาสตร์แล้ว โดยมีข้อสังเกตว่าเส้นทางจากวัดพระธาตูปึงพวนหากตรงไปยังวัดศิลาเขตอุดม  
จะสามารถเดินทางตามห้วยน้ำสวย ตัดลำห้วยหลวง เชื่อมกับแม่น้ำสงครามเพื่อเข้าถึงบ่อเกลือ  
บ้านดุง (อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี) และบ่อหัวแฮด (อำเภอเขกา จังหวัดบึงกาฬ) ได้อย่าง  
สะดวก ดังนั้นบทบาทหนึ่งของชุมชนบริเวณวัดพระธาตูปึงพวนจึงอาจเกี่ยวข้องกับกรรวบรวมเกลือ

(และสินค้าอื่น ๆ) จากพื้นที่ลุ่มแม่น้ำสงคราม

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนสมัยล้านช้างที่ตั้งอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกคือข้อจำกัดของด้านภูมิศาสตร์และขอบเขตอำนาจของนครหลวงพระบางเอง ส่วนปัจจัยภายใน คือ ความเหมาะสมด้านสภาพภูมิศาสตร์ พัฒนาการของชุมชนดั้งเดิมที่มีความเจริญจนถึงระดับสังคมเมืองอยู่ก่อนแล้ว มีคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา และทรัพยากรสำคัญ (กำลังคน และทรัพยากรธรรมชาติ) ที่นครหลวงพระบางต้องการ



ภาพที่ 4 ภาพถ่ายดาวเทียมแสดงตำแหน่งชุมชนสำคัญและแหล่งทรัพยากรในพื้นที่ใกล้เคียง  
ที่มา: 1.ปรับปรุงจาก Google Earth สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564 และ 2. ศ.ดร.สันติ ภัยหลบลี้  
ภาควิชาธรณีวิทยา คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

### สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่อง พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ระหว่างลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมงช่วง พ.ศ. 1896-2102 พบว่าภูมิประเทศบริเวณนี้ถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพาน มีการตั้งชุมชนมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ สำหรับชุมชนสมัยล้านช้างนั้นเลือกทำเลที่ตั้ง 3 แบบ คือ 1) ชุมชนที่ใช้พื้นที่ต่อเนื่อง 2) ชุมชนที่ใช้พื้นที่ไม่ต่อเนื่อง 3) ชุมชนใหม่สมัยล้านช้าง พัฒนาการของชุมชนแบ่งได้ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 1896-2063) มีชุมชนเมืองชายขาวและเมืองหนองบัว ทั้งคู่ตั้งอยู่

ทางฝั่งตะวันตกของเทือกเขาภูพาน มีสถานภาพเป็นเมืองหน้าด่านที่คอยเฝ้าระวางอยุธยา ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2063-2102) ความสำคัญของเมืองชายขวาย้ายตามแม่น้ำเลยขึ้นเหนือไปอยู่ที่วัดห้วยท้าว ส่วนทางฝั่งตะวันออกมีชุมชนเกิดใหม่ที่มีวัดพระธาตุบังพวนเป็นศูนย์กลาง สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการของชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอกในเรื่องข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์และอำนาจทางการเมืองของนครหลวงพระบางเอง และปัจจัยภายในเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมต่อการตั้งชุมชน คติความเชื่อในพระพุทธศาสนา และมีทรัพยากรสำคัญ

บทความนี้เป็นการศึกษาบุกเบิกพื้นที่ศึกษาในระดับลุ่มน้ำ ซึ่งพบว่ามีการพัฒนาการของชุมชนที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีแบบแผนที่ตั้งของชุมชนสมัยล้านช้าง 3 แบบ ซึ่งพัฒนาการของชุมชนระยะที่ 2 (พ.ศ. 2063-2102) เป็นการต่อยอดมาจากอิระวดีนน์ แสนคำ (2559ก: 40-70) ที่ระบุว่าวัดห้วยท้าวเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่มีพัฒนาการต่อมาจากเมืองชายขวาเดิม โดยบทความนี้มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าพิกัดที่ตั้งของวัดห้วยท้าวมีนัยสัมพันธ์กับแหล่งทรัพยากรแร่ (ทองคำ ทองแดง เหล็ก) และผลิตภัณฑ์จากป่าไม้ที่อยู่ด้านล่าง แต่มีข้อโต้แย้งกับสสุนด์ โพธิสถาน และหนูไซ พุมมะจัน (2000: 105-106) ที่ระบุว่าผู้นำของชุมชนระดับขอบเมืองมีสถานภาพเป็นเจ้าศักดินาในท้องถิ่น แต่บทความนี้พบว่าท้าวแทนคำ (เจ้าเมืองชายขวา) เป็นพระราชโอรสของพระยาไชยจักรพรรดิ แผ่นแก้ว (พ.ศ. 1992-2023) และข้อเสนอของเชษฐ ติงส์ถุขสิทธิ์ (2555: 385) ว่าสัตตมหาสถานที่วัดพระธาตุบังพวนอาจสร้างขึ้นในสมัยพระยาโพธิสาลราช (พ.ศ. 2063-2090) หรือสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช (พ.ศ. 2091-2114) ก็ได้ แต่หากสร้างในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชจะเป็นการสื่อถึงนัยการจำลองเมืองเชียงใหม่ที่เคยเป็นศูนย์กลางทางศาสนาซึ่งถูกพม่ายึดครองไปแล้ว มาไว้ยังนครหลวงเวียงจันทน์ แต่บทความนี้มีหลักฐานร่วมสมัยบ่งชี้ว่าชุมชนบริเวณวัดพระธาตุบังพวนน่าจะเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยพระยาโพธิสาลราชแล้ว นอกจากนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนยังเป็นส่วนเติมเต็มให้กับศรีวิลาส มูลเหล่า ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และธนันท์ ปูนวรรณ (2563: 149) ที่พบว่านครหลวงพระบางต้องส่งบรรณาการไปยังจีนไม่ต่ำกว่า 25 ครั้ง และโยชิยุกิ มาซุฮาร่า (2546: 34) ที่เสนอว่านครหลวงพระบางก่อตัวเป็นรัฐเพราะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจสำคัญประการหนึ่ง คือ หลวงพระบางและเขตใกล้เคียงเป็นแหล่งผลิตสินค้าสำคัญบางอย่าง เช่น โลหะมีค่า สัตว์ และพืชมีกลิ่นหอม ซึ่งบทความนี้ค้นพบว่ารายการเครื่องบรรณาการที่ต้องส่งให้จีนและสินค้าของนครหลวงพระบางส่วนหนึ่ง คือ ทองคำ ทองแดง เหล็ก ปลายึก ล้วนเป็นทรัพยากรท้องถิ่นที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์บริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง อีกทั้งชุมชนบริเวณวัดพระธาตุบังพวนยังสามารถเข้าถึงแหล่งเกลือในเขตลุ่มแม่น้ำสงครามได้อย่างสะดวกอีกด้วย

ข้อเสนอแนะ เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ในประเด็นของพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนสมัยล้านช้างให้รอบด้านมากขึ้น จึงควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ระหว่างลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมงช่วงที่อยู่ภายใต้การปกครองของนครหลวงเวียงจันทน์ระหว่าง พ.ศ. 2103-2322

## รายการอ้างอิง

- กฤษณพจน์ ศรีทาร์จ. (2550). **ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองเลย กรณีวัดห้วยท่าว อำเภอเมือง จังหวัดเลย.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). เลย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- กัลญาณิ กิจโชติประเสริฐ. (2542). **ลายปั้นแปะบนภาชนะดินเผายุคเหล็กบริเวณลุ่มน้ำเลย. นิตยสารศิลปการ.** 46(4), 58-63.
- คณะกรรมการตรวจสอบและชำระตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. (2538). **ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ฉบับเชียงใหม่ 700 ปี.** เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- จำลอง ปินดวงศ์. (ม.ป.ป.). **การประเมินปริมาณสำรองแร่เหล็ก จังหวัดเลย.** สืบค้น 17 พฤษภาคม 2564, จาก <http://www.dmr.go.th/download/pj/P10.pdf>
- เชษฐ์ ดิงส์ลูกลี. (2555). **ลัทธิมหายาน: พุทธประวัติตอนเสวยวิมุตตสุขกับศิลปกรรมอินเดียและเอเชียอาคเนย์.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- دنุพล ไชยสินธุ์. (2551). **จารึกจังหวัดเลย.** เลย: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ดรรชนี เมตตาริกานนท์. (2562). **ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว - เวียดนาม ค.ศ. 1353-1975.** ขอนแก่น: ศูนย์วิจัยสังคมพหุลักษณะลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธวัช ปุณโณชก. (ม.ป.ป.). **ศิลาจารึกอีสานสมัยไทย-ลาว ศึกษาทางด้านอักษรวิทยาและประวัติศาสตร์อีสาน.** กรุงเทพฯ: คุณพินอักษรกิจ.
- ธีระวัฒน์ แสนคำ. (2558). **เมืองชายขาว: ชุมชนโบราณสำคัญของอาณาจักรล้านช้างในลุ่มแม่น้ำเลย. วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล.** 1(2), 67-106.
- \_\_\_\_\_. (2559ก). **ชุมชนโบราณบ้านนาอ้อ: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนโบราณสำคัญในลุ่มแม่น้ำเลย. วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล.** 2(2), 45-70.
- \_\_\_\_\_. (2559ข). **ความสำคัญของชุมชนโบราณเมืองพานในประวัติศาสตร์ล้านช้าง. วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล.** 2(1), 191-218.
- \_\_\_\_\_. (2563ก). **เมืองเชียงคาน: การศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของชุมชนโบราณริมฝั่งแม่น้ำโขง. วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล.** 6(2), 1-34.
- \_\_\_\_\_. (2563ข). **ประวัติศาสตร์โบราณคดีบ้านสัมปอ-ค่ายเมืองแสน อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู.** เลย: เจ้าอธิการสุระเชษฐ์ อิทธิเตโช วัดศิริทรงธรรม.
- ทรัพย์ากรธรรณี, กรม. (2552ก). **การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดเลย.** กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- \_\_\_\_\_. (2552ข). **การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี จังหวัดหนองคาย.** กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

..... (2552ค). การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยาและทรัพยากรธรณี  
จังหวัดอุดรธานี. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ  
สิ่งแวดล้อม.

พระวิภาคภูวดล. (2333). บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม. แปลโดย น.ท.หญิงสุมาลี  
วีระวงส์. กรุงเทพฯ: กรมแผนที่ทหาร.

มูโอต์, อ็องรี. (2558). บันทึกการเดินทางของอ็องรี มูโอต์ ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว  
และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่น ๆ. แปลโดย กรรณิกา จรรย์แสง. กรุงเทพฯ: มติชน.

โยชิยุกิ มาซุฮารุ. (2546). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง สมัยคริสต์  
ศตวรรษที่ 14-17 จาก “รัฐการค้าในภาคพื้นทวีป” ไปสู่ “รัฐกึ่งเมืองท่า”. กรุงเทพฯ:  
สำนักพิมพ์มติชน.

ฤดีมิน ปรีดีสนิท. (2530). ลำปลาบึก พิธีกรรมแห่งลำโขง. สารคดี. 3 (25), 89-99.

รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2558). ทวารวดีในอีสาน. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

รุ่งโรจน์ ภิรมย์อนุกูล. (2545). ใบเสมาเรื่องศิปิชาตค: ร่องรอยพุทธศาสนาหายานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. วารสารเมืองโบราณ. 28(3), 102-107.

วรพร ภู่งศ์พันธ์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรอยุธยากับอาณาจักรล้านช้าง.

วารสารอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร. 4(1), 150-167. สืบค้น  
30 มิถุนายน 2564, จาก <https://so04.tcithaijo.org/index.php/jasu/article/view/194694/135750>

วารังตัน สมิต, เฮอ์เบิร์ต. (2549). บันทึกการเดินทางสู่แม่น้ำโขงตอนบน ประเทศสยาม.

แปลโดย พรพรรณ ทองตัน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและ  
ประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

ศิลปากร, กรม. (2545). ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 9. กรุงเทพฯ:

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร.

ศรีวิลาส มูลเหล่า, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และชนันท์ บุนนรรณา. (2564). ความสัมพันธ์

ทางการเมืองลาว-จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353-  
1779). วารสารภาษา ศาสนา และวัฒนธรรม. 9(1), 139-162. สืบค้น 28  
มิถุนายน 2564, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/gshskku/article/view/225807/165262>

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). ศิลากจารึกในประเทศไทย. (2550). จารึกวัดเขา

สุมนกฏ. สืบค้น 13 เมษายน 2564, จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/detail/201>

..... (2558). จารึกวัดห้วยหัว จ.เลย หลักที่ 2. สืบค้น 25 พฤษภาคม 2564,

จาก <https://db.sac.or.th/inscriptions/articles/detail/15038>

- สมชาติ มณีโชติ. (2534). ใบเสมาหิน จังหวัดเลย. ใน ดนุพล ไชยสินธุ์ (บรรณาธิการ). **มรดกไทยเลย.** (น.87-104). เลย: องค์การบริหารส่วนจังหวัดเลย ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดเลย วิทยาลัยครูเลย.
- ลีลา วีระวงส์. (2535). **ประวัติศาสตร์ลาว.** แปลโดย สมหมาย เปรมจิตต์. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุริดา ดันเลิศ. (2558). พัฒนาการคำว่าลาวในเอกสารจีนโบราณ. **วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.** 3(2), 87-105. สืบค้น 28 มิถุนายน 2564, จาก <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/article/view/95956/74932>
- สุรพล นานะพินิจ. (2557). โบราณวิทยาเรื่องโลหะสำริดในยุคก่อนประวัติศาสตร์ของไทย. **วารสารดำรงวิชาการ.** 13(1), 107-132. สืบค้น 15 มิถุนายน 2564, จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/Damrong/article/view/20775/18040>
- สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. (2545). **ลำดับกษัตริย์ลาว.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติกรมศิลปากร.
- โสภี อุ่นทะยา. (2551). **กฎหมายโบราณลาว: สังคมลาวปี ค.ศ.1353 - 1695.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาสารคาม). สืบค้นจาก <https://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php>
- อรรถ นันทจักร. (2529). **ประวัติศาสตร์นิพนธ์อีสาน: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประเพณีการจดบันทึกประวัติศาสตร์หัวเมืองอีสานถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม). สืบค้นจาก <http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/>
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2541). การศึกษาเบื้องต้นด้านประวัติศาสตร์ศิลปะของใบเสมากลุ่มพระพุทธรูปบาทบัวบาน บ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี. ใน สุวิทย์ ชัยมงคล (บรรณาธิการ). **ใบเสมากลุ่มพระพุทธรูปบาทบัวบาน อำเภอบ้านฝื่อ จังหวัดอุดรธานี.** (น.26-53). กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- อุษณีย์ ธงไชย. (2526). **ความสัมพันธ์ระหว่างอยุธยาและลานนาไทย พ.ศ.1839-2310.** (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร). สืบค้นจาก <https://cuir.car.chula.ac.th/>
- เอเจียน แอมอนิเย. (2539). **บันทึกการเดินทางในลาว ภาคหนึ่ง พ.ศ. 2438.** แปลโดย ทองสมุทโร ไตร และสมหมาย เปรมจิตต์. เชียงใหม่: โครงการผลิตเอกสารส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้าน สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทบวงมหาวิทยาลัย.
- สุนัด โพธิสถาน และหนูไซ พูมมะจัน. (2000). **ปะหัดลาว (ดึกดำบรรพ์-ปะจจุบัน).** เวียงจัน: กะซวงกะแหล่งข่าวและวัฒนธรรมทำ.

Pupuipa, P& Mattariganond, D. (2011). The Establishment of Vientiane as the New Capital of the Lan Xang Kingdom in the Reign of King Xaysetthathirath (1560-1571 A.D.). **Journal of Mekong Societies** 17(1), 46-67. Retrieved May 20,2021, from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/mekongjournal/article/view/245652/168702>

Wade, G. (2005a). **Southeast Asia in the Ming Shi-Lu: an open access resource**. Retrieved May 6,2021, from <http://www.epress.nus.edu.sg/msl/reign/hong-wu/year-35-month-9-day-18>

\_\_\_\_\_. (2005b). **Southeast Asia in the Ming Shi-Lu: an open access resource**. Retrieved May6,2021, from <http://www.epress.nus.edu.sg/msl/reign/yong-le/year-5-month-10-day-8>

\_\_\_\_\_. (2005c). **Southeast Asia in the Ming Shi-Lu: an open access resource**. Retrieved May 6,2021, from <http://epress.nus.edu.sg/msl/reign/cheng-hua/year-17-month-6-day-9>

มโนอุปลักษณ์และหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิล  
ภาคพันธสัญญาเดิม  
Conceptual Metaphor for God and Their Functions in the Bible:  
The Old Testament

ขจิตา ศรีพุ่ม<sup>1</sup>  
Khajita Sripoom<sup>1</sup>

Received: September 15, 2021

Revised: May 6, 2022

Accepted: May 9, 2022

**บทคัดย่อ**

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษามโนอุปลักษณ์พระเจ้าในศาสนาคริสต์ โดยนำแนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ของ Lakoff และ Johnson (1980) มาศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ มโนอุปลักษณ์ และหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พระเจ้าที่ปรากฏคัมภีร์ไบเบิล โดยเลือกวิเคราะห์เฉพาะภาคพันธสัญญาเดิม ประกอบไปด้วยพระธรรม 39 เล่ม รวมข้อพระธรรม 929 บท

ผลการศึกษาพบรูปภาพแบบอุปลักษณ์หลากหลายที่เป็นคำนาม คำกริยา และวลี โดยรูปภาพแบบอุปลักษณ์ เหล่านั้นแสดงมโนอุปลักษณ์พระเจ้า 9 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ (1) พระเจ้าเป็นเทพ (2) พระเจ้าเป็นครู (3) พระเจ้าเป็นหมอ (4) พระเจ้าเป็นแม่ทัพ (5) พระเจ้าเป็นเครื่องกำบัง (6) พระเจ้าเป็นพ่อ (7) พระเจ้าเป็นคนเลี้ยงแกะ (8) พระเจ้าเป็นแสงสว่าง (9) พระเจ้าเป็นอาหาร การวิเคราะห์หน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พบว่า มีหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด ได้แก่ 1. หน้าที่การอธิบายและการสร้างแบบจำลอง 2. หน้าที่ในการให้เหตุผลโดยการเปรียบเทียบ 3. หน้าที่ในการกำหนดความคิด จากการศึกษาพบว่าการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ทำให้ผู้อ่านได้เข้าใจลักษณะของพระเจ้าได้อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

**คำสำคัญ:** พระเจ้า, อุปลักษณ์, มโนอุปลักษณ์, คัมภีร์ไบเบิล

**Abstract**

This research was conducted to investigate conceptual metaphors for God in Christianity used in the Bible (Old Testament) (39 books, including 929 verses)

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (Lecturer, Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University) E-mail: Khajita@go.buu.ac.th

using Conceptual Metaphor Theory-CMT by Lakoff and Johnson (1980) to examine words, metaphors, and functions of conceptual metaphors.

The results revealed many metaphorical expressions in terms of nouns, verbs, and phrases. There were nine different conceptual metaphors: 1) God is a supreme being; 2) God is a teacher; 3) God is a doctor; 4) God is an army leader; 5) God is a shelter; 6) God is a father; 7) God is a shepherd; 8) God is light; and 9) God is food. There are three functions of conceptual metaphors: 1) explanation and modelling, 2) reasoning by analogy 3) formulating ideas. The results indicated that metaphorical words could give readers a more concrete understanding of the nature of God.

**Keywords:** God, Linguistic Metaphor, Conceptual Metaphor, Bible

## บทนำ

อุปลักษณณ์เป็นการเปรียบเทียบโดยการนำเอาสิ่งทีที่ทราบอยู่ก่อนมาใช้กล่าวเพื่อเชื่อมโยงให้เข้าใจสิ่งใหม่ที่ยังไม่รู้จักหรือไม่คุ้นเคย เป็นการเปรียบสิ่งหนึ่งเพื่อให้เข้าใจสิ่งหนึ่ง ทำให้เข้าใจสิ่งทีที่ต้องการพูดถึงได้ง่ายขึ้น โดยใช้ถ้อยคำในการเปรียบเรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณณ์ เพื่อสร้างให้เกิดระบบความคิดหรือมโนอุปลักษณณ์ขึ้น ดังที Lakoff and Johnson, 1980 (อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 83) ได้นำเสนอแนวคิดเรื่องมโนอุปลักษณณ์ (Conceptual Metaphor Theory-CMT) ไว้ในหนังสือ Metaphors We Live by ว่า

อุปลักษณณ์ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของภาษาแต่เป็นเรื่องของความคิด อุปลักษณณ์เป็นระบบวิธีคิดในเชิงเปรียบเทียบทีสำคัญซึ่งมนุษย์ใช้ทำความเข้าใจโลก กล่าวคือ มนุษย์เรียนรู้ประสบการณ์และสิ่งใหม่ ๆ ทีเข้ามาในชีวิตส่วนหนึ่งด้วยการเปรียบเทียบกับประสบการณ์หรือสิ่งทีเข้าใจดีอยู่ก่อนแล้ว และถ่ายโยงความเข้าใจดังกล่าวไปยังการเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่เหล่านั้ ระบบคิดในเชิงเปรียบเทียบนี้เป็ความสามารทีมนุษย์ทุกคนมีร่วมกันและเป็นสิ่งทีมีบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตของมนุษย์...

จากข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ระบบความคิด และการเชื่อมโยงความเข้าใจในระบบความคิดของมนุษย์ โดยการถ่ายโยงความเข้าใจจากภาษาหนึ่งทีมนุษย์มีประสบการณ์และเข้าใจดีไปยังสิ่งทีไม่มีประสบการณ์หรือไม่เคยรู้จักมาก่อน โดยเชื่อมโยงความหมายผ่านการใช้ถ้อยคำอุปลักษณณ์ นันทนา วงษ์ไทย (2562: 29) กล่าวถึงทฤษฎีทีเกี่ยวกับการศึกษาความหมายทีสัมพันธ์กับระบบความคิดของมนุษย์ไว้ว่า “ทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชานเป็นการศึกษาความหมายทีสัมพันธ์กับระบบความคิดของมนุษย์ การศึกษาความหมายตามแนวคิดนี้เป็นการนำเอาทฤษฎีปริชานศาสตร์ (Cognitive science) มาประยุกต์โดยมีสมมติฐานว่า ภาษาของมนุษย์สะท้อนการรับรู้ ความเข้าใจโลก ตลอดจนประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ ทั้งประสบการณ์ทางร่างกาย ประสาทสัมผัสต่าง ๆ อารมณ์ความรู้สึกและสังคมิวัฒนธรรม” เห็นได้ว่าทฤษฎีนี้

มีแนวคิดสำคัญคือ ภาษาสะท้อนการรับรู้ของมนุษย์ นั่นหมายความว่า นอกจากความหมายเกิดจากการใช้ภาษาของผู้ส่งสารแล้ว ความหมายยังสะท้อนมโนทัศน์ของผู้ส่งสารด้วย ดังนั้นการจะเข้าใจว่ามนุษย์คิดอะไรนั้นก็ทำได้ด้วยการศึกษาความหมายที่อยู่ในรูปภาษาที่มนุษย์แสดงออกมา และในทางกลับกันหากเราต้องการสร้างมโนทัศน์หรือระบบความคิดให้เกิดขึ้นกับผู้รับสารก็ทำได้โดยสื่อสารผ่านทางรูปภาษาเพื่อประกอบสร้างความคิดของสิ่งเหล่านั้นให้เกิดขึ้นในสมองหรือระบบคิดของผู้รับสารได้เช่นกัน

เมื่อกล่าวถึงสิ่งที่คุ้นเคย ประสบการณ์เดิม หรือสิ่งที่เข้าใจดีอยู่ก่อนแล้วที่ถูกนำไปใช้เปรียบเทียบเพื่อเชื่อมโยงกับสิ่งที่ไม่รู้จักรั เพื่อให้เข้าใจถึงสิ่งนั้นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีคำถามวิจัยว่า เมื่อต้องการกล่าวถึง “พระเจ้า” (GOD) (ในที่นี้หมายถึงพระเจ้าในศาสนาคริสต์) ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่คุ้นเคย เพราะพระเจ้าเป็นสิ่งที่เกินนามธรรมถึงขนาดที่ว่าบางคนก็ไม่เคยเชื่อมาก่อนว่าพระเจ้ามีจริง ในคัมภีร์ไบเบิลมีข้อความที่กล่าวถึงลักษณะของพระเจ้าไว้ว่า “พวกท่านไม่ได้เห็นรูปพรรณสัณฐานใด ๆ ขององค์พระผู้เป็นเจ้า” (เฉลยธรรมบัญญัติ 4:1 5) และ “พระคริสต์ทรงเป็นพระฉายาของพระเจ้าผู้ไม่ทรงปรากฏแก่ตา...” (โคโลสี 1: 15) แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าไม่มีตัวตน ไม่มีภาพแทน หรือไม่มีรูปร่างสัญลักษณ์ใด ๆ ที่แสดงให้เห็นได้ แม้พระเจ้าจะไม่มีตัวตนแต่ในโลกนี้ก็มีผู้เชื่อว่าพระเจ้าอยู่จริงและมีผู้ที่รู้จักพระเจ้ามากมาย ดังเห็นได้ว่าในโลกนี้มีคริสตศาสนิกชนซึ่งนับเป็นประชากรที่มีสัดส่วนมากที่สุดในโลกที่ยอมรับถึงการมีอยู่จริงของพระเจ้า (ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมากที่สุดในโลก ราว 2.1 พันล้านคน สำหรับในประเทศไทยนั้นจากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2553 ประชากรไทยทั้งหมดจำนวน 65,981,600 คน มีประชากรที่นับถือศาสนาคริสต์ทั่วประเทศไทย จำนวน 789,376 คน คิดเป็นร้อยละ 1.19 (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2560: 149)) การที่มีคนเชื่อในพระเจ้าทั่วโลกมากขึ้นย่อมแสดงให้เห็นว่า “พระเจ้า” ในความคิดของมนุษย์นั้นมิได้อยู่จริง ดังนั้นการสื่อความหมายเชิงมโนทัศน์ให้คนรู้จักพระเจ้านั้นกระทำผ่านถ้อยคำทางภาษาอย่างไร สิ่งนี้เป็นความสนใจที่ทำให้ผู้วิจัยเขียนบทความวิจัยเรื่อง อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับ “พระเจ้า” ในคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิมด้วยเหตุผลที่ว่าภาคพันธสัญญาเดิมเป็นเนื้อหาส่วนแรกในคัมภีร์ไบเบิลที่เริ่มตั้งแต่พระเจ้าสร้างโลก สร้างมนุษย์และสรรพลิงต่าง ๆ จวบจนก่อนที่พระเจ้า (ในนามพระเยซู) จะมาเกิดเป็นมนุษย์ ซึ่งในภาคนี้เป็นภาคที่พระเจ้าไม่มีตัวตนอันแทนให้เห็นเป็นรูปธรรมได้ จึงมีความน่าสนใจว่าคัมภีร์นี้สร้างมโนอุปลักษณ์พระเจ้าขึ้นด้วยการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์อย่างไร วิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์มโนอุปลักษณ์และหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พระเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิลภาคพันธสัญญาเดิม

## การทบทวนวรรณกรรม

1. **อุปลักษณ์และอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์** ศิริพร ภักดีมาสุข (2561: 82-91) ได้อธิบายไว้สรุปได้ว่า อุปลักษณ์เป็นประเด็นที่มีผู้สนใจกล่าวถึงมาเป็นเวลานานว่าด้วยประวัติศาสตร์และ Rhetoric ซึ่งว่าด้วย วาทศิลป์ ก็มีกรกล่าวถึงการใช้อุปลักษณ์ ตามความเข้าใจแต่เดิมอุปลักษณ์เป็นเครื่องมือทางวาทศิลป์ เป็นการใช้อุบายเพื่อประดับตกแต่งถ้อยคำที่ใช้อยู่ทั่วไปให้มีลักษณะพิเศษ มีชั้นเชิงทางความคิด มีวรรณศิลป์ ด้วยเหตุนี้ ตามความคิดนี้อุปลักษณ์จึงอยู่นอกขอบเขต

ของการใช้ภาษาโดยทั่วไปในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้การใช้และการตีความอุปลักษณะนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยความรู้ความสามารถบางประการ อุปลักษณณ์จึงเป็นการใช้ภาษาของผู้ที่มีความรู้หรือมีศิลปะในการใช้ภาษาชั้นสูง อาทิ กวี หรือนักกล่าวสุนทรพจน์ ต่อมาเมื่อผู้เสนอแนวคิดใหม่เกี่ยวกับอุปลักษณณ์เพื่อชี้ให้เห็นว่าอุปลักษณณ์เป็นเรื่องสามัญของมนุษย์ทุกคนและเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความคิดเป็นสำคัญ ไม่เพียงแต่เป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวกับการใช้ภาษาเท่านั้น แนวคิดดังกล่าวคือทฤษฎีเรื่องมโนอุปลักษณณ์หรืออุปลักษณณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual Metaphor Theory-CMT) (เลคอฟฟ์และจอห์นสัน Lakoff and Johnson, 1980 อ้างถึงในศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 82)

นันทนา วงษ์ไทย (2562: 109) ได้อธิบายเรื่องนี้ไว้ว่า แนวคิดเดิมเชื่อว่าอุปลักษณณ์เป็นเครื่องมือที่ใช้เพื่อสร้างจินตนาการในบทกวีซึ่งเป็นเรื่องของภาษาที่นอกเหนือจากการใช้แบบปกติธรรมดา และเป็นเรื่องของภาษาเท่านั้นไม่เกี่ยวข้องกับความคิดและการกระทำ แต่เลคอฟฟ์ และจอห์นสันมีความเห็นว่าอุปลักษณณ์ปรากฏอยู่ทั่วไปในชีวิตประจำวันทั้งในภาษา ความคิด และการกระทำ

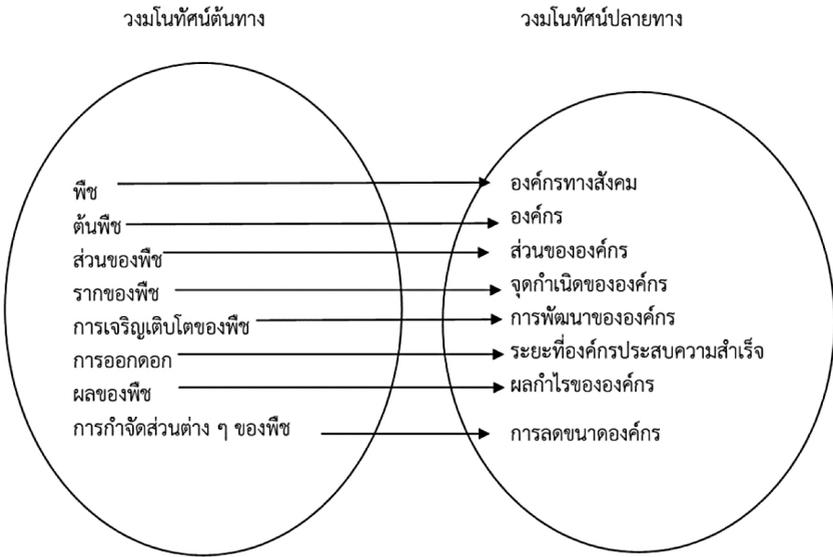
จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า อุปลักษณณ์หมายถึงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ในความคิดของนักอรรถศาสตร์ปริชานเชื่อว่าอุปลักษณณ์เป็นการเปรียบเทียบลักษณะบางประการของสิ่งทีเข้าใจง่ายเพื่อเชื่อมโยงความคิดไปสู่ความเข้าใจในเรื่องที่เข้าใจยาก อุปลักษณณ์เป็นสิ่งที่สะท้อนระบบคิดของผู้ใช้ภาษาอุปลักษณณ์ในทางปริชานไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของภาษาเท่านั้นแต่ยังเป็นเรื่องของความนึกคิด ความเป็นเหตุเป็นผลและความเข้าใจโลก อุปลักษณณ์จึงเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่ทั่วไปในความคิดและการใช้ภาษาไม่จำกัดอยู่แต่เฉพาะในรูปแบบ A is B เท่านั้น และไม่จำเป็นต้องมีโครงสร้างแสดงการเปรียบเทียบที่ชัดเจน การศึกษาอุปลักษณณ์ที่ผู้ใช้ภาษาใช้เป็นการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์จากแควดวงหนึ่งที่เป็นรูปธรรมมากกว่า ถ้ายโยงความหมายไปสู่สิ่งที่ป็นนามธรรมดังนั้นการแสดงอุปลักษณณ์มโนทัศน์จึงประกอบไปด้วยวงมโนทัศน์ต้นทางกับวงมโนทัศน์ปลายทาง

**2. วงมโนทัศน์ต้นทางและวงมโนทัศน์ปลายทาง** โคเวกเซส (Kövecses, 2010 อ้างถึงใน นันทนา วงษ์ไทย 2562: 121) ได้อธิบายไว้ว่า อุปลักษณณ์มโนทัศน์เป็นการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์ (conceptual domain) หนึ่งซึ่งมีความเป็นนามธรรมมากกว่าจากอีกวงมโนทัศน์หนึ่งซึ่งมีความเป็นรูปธรรมมากกว่า ทำให้เห็นว่าวงมโนทัศน์ทั้งสองต้องมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวเกิดจากการเชื่อมโยงกัน (mapping) ขององค์ประกอบทางมโนทัศน์ (conceptual elements) ในวงมโนทัศน์ต้นทางและวงมโนทัศน์ปลายทางเพื่อให้เกิดอุปลักษณณ์มโนทัศน์ขึ้นลองพิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้

- ก. He works for the local branch of the bank.
- ข. They had to prune the workforce.
- ค. The organization was rooted in the old church.
- ง. There is now a flourishing black market in software there.
- จ. Employers reaped enormous benefits from cheap foreign labor.

(Kövecses, 2010, p. 10 อ้างถึงใน นันทนา วงษ์ไทย, 2562: 121)

จากประโยค ก. - จ. สามารถแสดงการเชื่อมโยงขององค์ประกอบทางมโนทัศน์ในวงมโนทัศน์ต้นทางและวงมโนทัศน์ปลายทางได้ดังแผนภาพ



ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงขององค์ประกอบทางมโนทัศน์ (นันทนา วงษ์ไทย 2562: 122)

อุปลักษณ์มโนทัศน์จะเชื่อมโยงโครงสร้างจากวงมโนทัศน์ต้นทางไปยังวงมโนทัศน์ปลายทางในทิศทางเดียว ไม่สวนทางกัน ความเป็นทิศทางเดียวนี้เกิดขึ้นได้แม้ว่าอุปลักษณ์มโนทัศน์ 2 อุปลักษณ์มีวงมโนทัศน์ต่างกัน

สรุปได้ว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์เป็นรูปภาพที่ใช้เพื่อทำความเข้าใจสิ่งหนึ่งจากอีกสิ่งหนึ่ง เป็นระบบวิธีคิดเชิงเปรียบเทียบที่สำคัญของมนุษย์ กล่าวคือมนุษย์เรียนรู้จากสิ่งที่เข้าใจดีอยู่ก่อน ถ่ายโยงความเข้าใจดังกล่าวไปยังสิ่งเรียนรู้ใหม่ เกิดเป็นอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ อุปลักษณ์มโนทัศน์ประกอบไปด้วยวงมโนทัศน์โดยมีการเชื่อมโยงความหมายจากการถ่ายโอนวงมโนทัศน์จาก 2 วงมโนทัศน์ ได้แก่ วงมโนทัศน์ที่เราต้องการทำความเข้าใจ เรียกว่า “วงมโนทัศน์ปลายทาง” (Target domain) และวงมโนทัศน์ที่นำมาใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจ เรียกว่า “วงมโนทัศน์ต้นทาง” (Source domain) ดังนั้น การศึกษาอุปลักษณ์ที่ผู้ใช้ภาษาใช้จึงเป็นการทำความเข้าใจวงมโนทัศน์จากแวดวงหนึ่งที่เป็นรูธรรมมากกว่า ถ่ายโยงความหมายไปสู่ที่สิ่งที่เป็นนามธรรม ดังนั้นการแสดงอุปลักษณ์มโนทัศน์จึงประกอบไปด้วยวงมโนทัศน์ต้นทาง กับวงมโนทัศน์ปลายทาง

**3. หน้าที่ของอุปลักษณ์** นอกจากอุปลักษณ์จะทำหน้าที่เชื่อมโยงวงมโนทัศน์เพื่อให้เกิดความเข้าใจแล้ว อุปลักษณ์ยังมีหน้าที่ในการสื่อสารด้วย ดังที่ชาร์เตอร์ริส-แบล็ก (Charteris-Black, 2004, p. 34 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 89) ได้แสดงแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis-CMA) ไว้ว่า เป็นมุมมองในการวิเคราะห์อุปลักษณ์ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการระบุเจตนาและอุดมการณ์ซึ่งกำกับการใช้ภาษา ชาร์เตอร์ริส-แบล็ก (Charteris-

Black, 2004, p. 21 อ้างถึงในศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 89) สนใจศึกษาอุปลักษณะโดยเห็นว่า อุปลักษณะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับทั้งภาษาความคิด และหน้าที่ในการสื่อสาร โดยสรุปได้ว่าอุปลักษณะ มีคุณลักษณะทั้งทางด้านภาษา วัจนปฏิบัติศาสตร์ และปริชาน ในแง่คุณลักษณะทางวัจนปฏิบัติ ศาสตร์นั้น การใช้อุปลักษณะมีแรงจูงใจจากจุดประสงค์ในการโน้มน้าวใจ (Charteris-Black, 2005, p. 14-15 อ้างถึงใน ศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 89-90)

โกทลี (Goatly, 1998 อ้างถึงใน Charles, 2012: 75-76) ได้แสดงหน้าที่ของอุปลักษณะไว้ 12 ลักษณะ แบ่งออกได้เป็น 5 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 หน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด กลุ่มที่ 2 หน้าที่ในการถ่ายทอดความคิดและมนุษย์สัมพันธ์ กลุ่มที่ 3 หน้าที่ด้านมนุษย์สัมพันธ์ กลุ่มที่ 4 หน้าที่ด้านข้อความ และกลุ่มที่ 5 หน้าที่ทางสังคม หน้าที่ของอุปลักษณะทั้ง 12 ลักษณะมีดังนี้ (กลุ่มที่ 1) 1. การเติมช่องว่างของคำศัพท์ 2. การอธิบายและการสร้างแบบจำลอง 3. การปรับวิธีคิด ให้เกิดแนวคิดใหม่ (กลุ่มที่ 2) 4.การให้เหตุผลโดยการเปรียบเทียบ 5. การกำหนดความคิด (กลุ่มที่ 3) 6. การแสดงเจตคติทางอารมณ์ 7. การตกแต่งถ้อยคำให้สละสลวย 8. การอุปมาอุปไมยเพื่อเรียกร้อง ให้ดำเนินการและแก้ปัญหา (กลุ่มที่ 4) 9. การจัดโครงสร้างข้อความ 10. การเพิ่มความน่าจดจำ สร้างความโดดเด่นของ (กลุ่มที่ 5) 11. การปลุกฝังความใกล้ชิด 12. การสร้างเรื่องขำขันและเกม

สรุปได้ว่า นอกจากอุปลักษณะมีหน้าที่ตามคุณลักษณะทางภาษา หน้าที่ทางระดับปริชานแล้ว ยังมีหน้าที่ในการถ่ายทอดความคิด ด้านบุคคลสัมพันธ์ ด้านการเรียบเรียงความ และหน้าที่ ด้านสังคมด้วย

จากการทบทวนงานวิจัยพบงานวิจัยที่ศึกษาด้านอุปลักษณะและมิโนอุปลักษณะที่น่าสนใจ ดังนี้ พราวพรรณ ผลบุญ (2561) ศึกษาเรื่องอุปลักษณะเชิงมนต์ศันจากบทเพลง J Pop และความสัมพันธ์ระหว่างอุปลักษณะกับมนต์ศันของสังคมญี่ปุ่น พบว่าอุปลักษณะทั้งหมดเกิดจากการนำคำที่อยู่ในวงความหมายต้นทางถ่ายโยงความหมายไปสู่ความรัก ผู้มีความรัก ผู้ชายและผู้หญิง ในด้าน คุณลักษณะ คุณสมบัติ คุณค่า บทบาท หน้าที่ พฤติกรรม แสดงให้เห็นถึงมุมมองความคิดและ วัฒนธรรมที่ปรากฏในภาษาญี่ปุ่น กรรณก รัมมะอต์ต์ (2556) ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบ อุปลักษณะความรักในเพลงลูกทุ่งกับเพลงไทยสากล พบอุปลักษณะเชิงมนต์ศันเกี่ยวกับความรัก 16 อุปลักษณะ โดยอุปลักษณะความรักในเพลงลูกทุ่งยุคก่อนสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมชนบทและวิถี การดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายในขณะที่เพลงไทยลูกทุ่งยุคปัจจุบันแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของ สังคมเมืองที่มีอิทธิพลไปสู่สังคมชนบท และงานของวรรณภา เพ็ชรกิจ และสุธาสิณี ปิยพสุนทร (2560) ศึกษาเรื่องมิโนอุปลักษณะและมุมมองของพสกนิกรไทยต่อในหลวง ผลการวิจัยพบรูปแบบอุปลักษณะที่หลากหลายเป็นคำและวลีจาก 9 มโนทัศน์ที่แตกต่างกัน

งานวิจัยนี้เป็นการเก็บข้อมูลจากคัมภีร์ไบเบิลผู้วิจัยจึงได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับ พระเจ้าและคัมภีร์ไบเบิล ดังนี้ พระเจ้าหรือพระคริสต์ มาจากภาษากรีกว่า “คริสตอส” แปลว่า ผู้ได้รับการเจิม (ให้เป็นตัวแทนของพระเจ้า) ดังนั้นพระเจ้าจึงหมายถึงผู้ได้รับการเจิม เป็นพระเจ้า ในศาสนาคริสต์อันเป็นศาสนาประเภทเทวนิยมคือนับถือพระเจ้าพระองค์เดียว โดยหลักการของ ศาสนาคริสต์ถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นบุตรของพระเจ้า (โกวิท วงศ์สุววัฒน์, 2562) ดังนั้นพระเจ้าจึง เป็นมโนทัศน์ที่สำคัญของชาวคริสต์

ไบเบิล หมายถึง คัมภีร์ไบเบิล (The Bible หรือ Holy Bible) หรือพระคริสตธรรมคัมภีร์ ในภาษาไทย เป็นคัมภีร์หลักของศาสนาคริสต์ซึ่งมีที่มาจากภาษากรีกโบราณ (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2560: 161) เสรี พงศ์พิศ (2529: 119-120) ได้ให้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับคัมภีร์ไบเบิลไว้ว่า คำว่า Bible ในภาษาอังกฤษมาจากคำว่า Biblia ซึ่งเป็นภาษาละตินและภาษากรีก เป็นพหูพจน์ของคำว่า Biblion ซึ่งแปลว่า “หนังสือ” ตามรากศัพท์เดิม คำว่า ไบเบิล จึงหมายถึง “หนังสือหลายเล่ม” (The Books) เรียกกันเช่นนี้เพราะพระคัมภีร์ไบเบิลประกอบด้วย “หนังสือหลายเล่ม” รวมกันเข้าเป็นเล่มเดียว เป็นคัมภีร์ซึ่งชาวคริสต์ถือว่าเป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์ เพราะเป็นพระวาจาของพระเจ้า (The Word of God) ผู้ได้ตรัสกับมนุษย์ด้วยวิธีการต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์เป็นหนังสือซึ่งเปิดเผย (Revelation) รหัสธรรมเกี่ยวกับพระเจ้า มนุษย์และโลก เกี่ยวกับความเป็นมา จุดหมายและความหมายของชีวิต เพื่อให้มนุษย์ไปถึงความหลุดพ้นหรืออีกนัยหนึ่งคือไปหาพระเจ้าได้ ไบเบิลเป็นหนังสือศักดิ์สิทธิ์เพราะเชื่อว่าพระเจ้าทรงลงใจผู้เขียนให้ถ่ายทอดสิ่งที่พระองค์ทรงต้องการเปิดเผยให้มนุษย์ทราบ พระคัมภีร์ไบเบิลแบ่งออกเป็นสองภาค ภาคที่หนึ่งคือพันธสัญญาเดิม (Old Testament) ภาคที่สองคือพันธสัญญาใหม่ (New Testament) สรุปได้ว่า ไบเบิลเป็นคัมภีร์หลักของศาสนาคริสต์ ใช้เผยแพร่และอ่านกันในหมู่คริสต์ศาสนิกชน คัมภีร์ไบเบิลแบ่งออกเป็นสองภาค ภาคที่หนึ่งคือพันธสัญญาเดิมตามนิยามโปรเตสแตนต์ มี 39 เล่ม และภาคที่สองคือพันธสัญญาใหม่ มี 27 เล่ม รวมเป็น 66 เล่ม

งานวิจัยทางด้านภาษาที่ศึกษาเกี่ยวกับไบเบิลที่น่าสนใจมีดังนี้ โปรตปราน ธรรมสอน (2544) ศึกษาเปรียบเทียบระบบสรรพนามในงานแปลพระคัมภีร์ไบเบิล ฉบับ 1971 และฉบับอ่านง่าย เพื่อศึกษาการแปลคำสรรพนามในพระกิตติคุณลูกา พบว่ามีการใช้คำสรรพนามที่แตกต่างกันมากกว่าเหมือนกันโดยมีปัจจัยที่สำคัญคือ ปัจจัยทางสังคมเรื่องสถานะและความสัมพันธ์ระหว่างคู่สนทนา และพบว่าเจตนาหรือวัตถุประสงค์ของคณะผู้แปลมีผลต่อรูปแบบการแปลสรรพนาม โดยเล่มที่เน้นภาษาเขียนจะใช้ภาษาเป็นทางการเพื่อรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของตัวบท แต่เล่มฉบับอ่านง่ายจะเน้นการใช้ภาษาที่ไม่เป็นทางการเหมือนภาษาที่พูดในชีวิตประจำวัน

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาถ้อยคำอุปสรรคที่แสดงถึงพระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม
2. วิเคราะห์แนวโน้มอุปสรรคและหน้าที่ของมโนอุปสรรคพระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม

### ขอบเขตการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือศึกษาจากรูปภาษาที่ปรากฏอุปสรรคของพระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิลเฉพาะภาคพันธสัญญาเดิมเท่านั้น เพราะสนใจศึกษาว่าการใช้ถ้อยคำ อุปสรรค และการสร้างมโนอุปสรรคพระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิลส่วนแรกที่มีเนื้อหาก่อนที่พระเยซูมาเกิดเป็นมนุษย์นั้นมีการใช้อุปสรรคอย่างไร เก็บรวบรวมข้อมูลจากพระคริสตธรรมคัมภีร์ ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับมาตรฐาน 2011 สงวนลิขสิทธิ์ 2011 โดยสมาคม

พระคริสตธรรมไทย ประกอบไปด้วยพระธรรม 39 เล่ม รวมข้อพระธรรม 929 บท การอ้างอิงข้อพระคัมภีร์จะใช้วงเล็บชื่อพระธรรม บท และข้อพระคัมภีร์ไว้ท้ายข้อความ เช่น (ปฐมกาล 48:3) หมายถึง ข้อความอยู่ในพระธรรมปฐมกาล บทที่ 48 ข้อที่ 3 คำว่า “ผู้เชื่อ” ในงานวิจัยนี้หมายถึงผู้ที่อ่านไบเบิลและเชื่อในคำสอนของพระเจ้าที่อยู่ในไบเบิล

## ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณานาวิเคราะห์ มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิธีการวิจัยดังนี้

### 1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 ผู้วิจัยคัดเลือกกรุปภาษาที่มีการกล่าวถึงลักษณะของพระเจ้าในรูปแบบการอุปลักษณ์ ทั้งที่เป็นการเปรียบเทียบมีโครงสร้าง (A is B) เช่น พระเจ้าเป็นโล่ และเก็บรูปภาษาอุปลักษณ์แบบที่ไม่มีโครงสร้างการเปรียบเทียบ แต่อยู่ในรูปของถ้อยคำ อุปลักษณ์ เช่น พระองค์ทรงให้ผู้ที่กระหายได้ อิมเมม และผู้ที่หิว พระองค์ทรงให้เขาหน้าใจด้วยของดี

1.2 คำและวลีที่มีความหมายถึงพระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิลนั้นมีหลายคำ อาทิ พระเจ้า พระยาห์เวห์ พระยาเวห์พระเจ้า พระองค์ องค์เจ้านาย เป็นต้น การเก็บคำกริยาต่าง ๆ อาจจจะอยู่ร่วมกับคำกริยาราชศัพท์ว่า ทรง ทรงเป็น และคำนามราชศัพท์ เพราะในคัมภีร์ไบเบิลมักจะกล่าวถึงพระเจ้าเสมือนเป็นกษัตริย์จึงใช้คำราชศัพท์ร่วมด้วย

1.3 เมื่อพบถ้อยคำอุปลักษณ์เกี่ยวกับพระเจ้าผู้วิจัยรวบรวมและพิจารณาว่ามีการใช้อุปลักษณ์เหล่านั้นมากน้อยเพียงใด และหากมีมากพอคือมีมากกว่า 5 ถ้อยคำขึ้นไปจัดจะเป็นมโนอุปลักษณ์ แต่หากมีไม่มากพอคือน้อยกว่า 5 ถ้อยคำจะไม่เก็บมาวิเคราะห์

### 2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 การวิเคราะห์อุปลักษณ์ใช้แนวคิดทฤษฎีมโนอุปลักษณ์ ของ จอร์จ เลคอฟ (George Lakoff) และ มาร์ก จอห์นสัน (Mark Johnson) ที่นำเสนอไว้ในหนังสือ Metaphor We Live By (Lakoff and Johnson, 1980) เมื่อได้ถ้อยคำอุปลักษณ์แล้วนำมาจัดกลุ่มอุปลักษณ์ แสดงผลการวิเคราะห์โดยการแสดงแผนภูมิการเชื่อมโยง (mapping) มโนทัศน์จากมโนทัศน์ต้นทางไปยังมโนทัศน์ปลายทาง โดยมโนทัศน์ปลายทางจะใช้คำว่า พระเจ้า และมโนทัศน์ต้นทางจะเลือกความหมายของรูปอุปลักษณ์ที่พบจากกลุ่มคำมโนทัศน์ต้นทาง

2.2 การวิเคราะห์หน้าที่ของมโนอุปลักษณ์ ใช้แนวคิดการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis - CMA) ของชาร์เตอร์ส-แบล็ก (Charteris-Black, 2004: 34 อ้างถึงในศิริพร ภักดีผาสุข, 2561: 89) และการจำแนกหน้าที่ของอุปลักษณ์ตามแนวคิดของโกทลี (Goaltly, 1998 อ้างถึงใน Charles Thursby Denroche, 2012: 75-76) การวิเคราะห์นี้จะทำให้เห็นหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พระเจ้าที่ปรากฏในคัมภีร์ไบเบิล

## ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มคำจากมนต์ศน์อื่นถูกนำมาใช้เป็นอุปลักษณะและการเปรียบเทียบสิ่งใดสิ่งหนึ่งกับพระเจ้าจำนวน 9 มนต์ศน์ ดังนี้

1. **มนต์อุปลักษณะ “พระเจ้าเป็นเทพ”** มนต์อุปลักษณะพระเจ้าเป็นเทพ แสดงให้เห็นได้จากการใช้ถ้อยคำอุปลักษณะ จำนวน 15 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม ผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์ การอัครจรรย สิ่งอัครจรรย บันดาล การครอบครอง ความยิ่งใหญ่ ฤทธานาภาพ สง่าราศี พระสิริ นามวลี จอมของ สิ่งสารพัด คำกริยา ทรงฤทธิ์ พิทักษ์รักษา เฝ้ารักษา กริยาวลี เหนือฟ้าสวรรค์ ดำรงอยู่ในรินทร์ อุปลักษณะพระเจ้าเป็นเทพเป็นการเชื่อมโยงมนต์ศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า เทพ ซึ่งหมายถึง สิ่งที่อยู่เหนือสิ่งอื่นใด มีฤทธิ์เดชอำนาจ ปกป้องรักษาพิทักษ์ผู้อยู่ในครอบครองได้ เมื่อมีการถ่ายทอดความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่า พระเจ้าเป็นผู้ปกป้อง คุ้มครอง และมีฤทธิ์เดชทำการอัครจรรยต่าง ๆ ได้ และเปรียบผู้เชื่อเป็นบุคคลธรรมดาที่ต้องการการอัครจรรยที่ลดบันดาลจากสิ่งเหนือธรรมชาติเพื่อให้รู้สึกว่าได้รับการปกป้อง คุ้มครอง ดูแล ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(1) ยาโคบจึงพูดกับโยเซฟว่า “พระเจ้าผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์ ได้สำแดงพระองค์แก่พ่อที่ตำบลลูสในดินแดนคานาอัน ทรงอวยพรแก่พ่อ (ปฐมกาล 48:3)

(2) ขอทรงเปิดตาข้าพระองค์ เพื่อข้าพระองค์จะเห็นสิ่งอัครจรรยจากธรรมบัญญัติของพระองค์ (สดุดี 119:18)

(3) ข้าแต่พระยาห์เวห์ ความยิ่งใหญ่ ฤทธานาภาพ สง่าราศี ชัยชนะ และความโอ้อา ตระการเป็นของพระองค์ เพราะทุกสิ่งที่มีอยู่ในฟ้าสวรรค์ และในแผ่นดินโลกเป็นของพระองค์ ข้าแต่พระยาห์เวห์ ราชอาณาจักรเป็นของพระองค์ และพระองค์ทรงเป็นที่ยกย่องเป็นจอมของ สิ่งสารพัด (1 พงศาวดาร 29:11)

(4) นี่แน่ะ เราอยู่กับเจ้า และจะพิทักษ์รักษาเจ้าทุกแห่งหนที่เจ้าไป และจะนำเจ้ากลับมายังดินแดนนี้ เพราะเราจะไม่ทอดทิ้งเจ้า จนกว่าเราจะได้ทำสิ่งซึ่งเราพูดไว้กับเจ้า” (ปฐมกาล 28:15)

### ตารางที่ 1 การเชื่อมโยงในระดับปริชานระหว่างคุณสมบัติของเทพและพระเจ้า

มนต์ศน์ต้นทาง “ <b>เทพ</b> ”	มนต์ศน์ปลายทาง “ <b>พระเจ้า</b> ”
ผู้ทรงมหิทธิฤทธิ์ จอมของสิ่งสารพัด เหนือฟ้า สวรรค์ ดำรงอยู่ในรินทร์ ความยิ่งใหญ่ ฤทธา นาภาพ สง่าราศี พระสิริ	พระเจ้า
การครอบครอง พิทักษ์รักษา เฝ้ารักษา	คำสอนของพระเจ้าที่ทำให้ผู้เชื่อมีแนวทางในการ ใช้ชีวิตและมีหนทางแก้ปัญหาในชีวิต
การอัครจรรย บันดาล สิ่งอัครจรรย พระอานาภาพ นรินทร์ ฤทธิ์เดช อันเลิศ ทรงฤทธิ์	ปัญหาในชีวิตผู้เชื่อได้รับการแก้ไข ผู้เชื่อหายจากความทุกข์กังวลต่าง ๆ

2. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นครู” มโนอุปลักษณ์ พระเจ้าเป็นครู แสดงให้เห็นจาก ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 7 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม ผู้สั่งสอน ผู้ได้รับการสั่งสอน คำกริยา สอน สั่งสอน เทศนา ปลุกหูให้ฟัง ฟัง อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นครูเป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า ครู ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนสั่งให้ความรู้ เมื่อมีการถ่ายทอดความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบว่าพระเจ้าเป็นครูอาจารย์ เป็นผู้สั่งสอน และแสดงให้เห็นว่าเปรียบผู้เชื่อว่าเป็นลูกศิษย์ เป็นผู้ที่มาขอความรู้ เมื่อครูให้ความรู้ต่าง ๆ ศิษย์ก็จะได้รับความรู้ไปใช้ในชีวิต ก็เปรียบเหมือนเมื่อผู้เชื่อได้อ่านได้ฟังพระธรรมคำสอนที่พระเจ้าได้สอนไว้และนำไปปฏิบัติก็จะเกิดผล ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(5) เพราะพระองค์ทรงสอนเขาอย่างถูกต้อง พระเจ้าของเขาทรงสั่งสอนเขา (อิสยาห์ 28:26)

(6) พระยาห์เวห์ประเสริฐและเที่ยงธรรม ดังนั้นจึงทรงสั่งสอนพระมรรคาแก่คนบาป (สดุดี 25:8)

(7) ดุเถิด พระเจ้าทรงเป็นที่ยกย่องด้วยพละานุภาพของพระองค์ ผู้ใดเป็นผู้สั่งสอนเหมือนอย่างพระองค์เล่า (โยบ 36:22)

(8) พระยาห์เวห์องค์เจ้านายประทานแก่ข้าพเจ้า ให้มีลิ้นของผู้ได้รับการสั่งสอน เพื่อข้าพเจ้าจะรู้จักการคำชู คือคำชูผู้อดโรยด้วยถ้อยคำ ทุก ๆ เข้าพระองค์ทรงปลุก พระองค์ทรงปลุกหูของข้าพเจ้า เพื่อให้ฟังเหมือนอย่างคนได้รับการสั่งสอน (อิสยาห์ 50:4)

**ตารางที่ 2** การเชื่อมโยงในระดับปริชานระหว่างคุณสมบัติของครูและพระเจ้า

มโนทัศน์ต้นทาง “ครู”	มโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
ผู้สั่งสอน	พระเจ้า
คนได้รับการสั่งสอน	ผู้เชื่อ
สอน สั่งสอน เทศนา ปลุกหูให้ฟัง	พระเจ้าให้แนวทางการดำเนินชีวิต
ฟัง	ผู้เชื่อได้ยินและรับรู้แนวทางการดำเนินชีวิต

3. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นหมอ” มโนอุปลักษณ์ พระเจ้าเป็นหมอ แสดงให้เห็นจากถ้อยคำอุปลักษณ์จำนวน 13 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม แพทย์ โรค คำกริยา ล้ม ประคอง พยุง เยี่ยมเยียน รักษา หาย กริยาวลี รักษาโรค รับการรักษา ไล่ชีวิต พันแผล บาดแผล อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นหมอเป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า หมอ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่รักษาผู้บาดเจ็บหรือผู้เป็นโรคร้ายให้หายดี เมื่อมีการถ่ายทอดความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบพระเจ้าเป็นผู้รักษา

อาการป่วยและผู้เชื่อเป็นผู้ป่วย มีอาการเจ็บไข้ ไม่สบาย เปรียบกับที่ผู้เชื่อมีปัญหาหนักในชีวิต ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ต้องได้รับการรักษาเท่ากับเหมือนเป็นโรคที่ต้องการการรักษา ผู้เชื่อที่มีปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตเมื่อมีพระเจ้าก็เหมือนมีผู้ช่วยทำให้ปัญหาต่าง ๆ หาย หรือคลายความยากลำบากลงได้ ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(9) พระองค์ตรัสว่า “ถ้าเจ้าใส่ใจฟังพระสุรเสียงของพระยาห์เวห์พระเจ้าของเจ้า และทำสิ่งที่ถูกต้องในสายพระเนตรของพระองค์ อีกทั้งเจียหุฟังพระบัญญัติของพระองค์ และรักษากฎเกณฑ์ของพระองค์ทุกประการแล้ว โรคต่าง ๆ ซึ่งเราบั่นดาลให้เกิดแก่คนอียิปต์นั้น เราจะไม่ให้เกิดขึ้นกับเจ้าเลย เพราะเราคือยาห์เวห์แพทย์ของเจ้า” (อพยพ 15:26)

(10) พระยาห์เวห์ทรงประคองทุกคนที่กำลังจะล้มและทรงพยุงทุกคนที่โน้มตัวลงให้ลุกขึ้น (สดุดี 145:14) เมื่อมีความทุกข์ลำบาก

(11) ข้าแต่พระยาห์เวห์ ขอทรงรักษาข้าพระองค์ แล้วข้าพระองค์จะได้รับการรักษา ขอทรงช่วยข้าพระองค์ให้รอด ข้าพระองค์จึงจะรอดได้ เพราะพระองค์ทรงเป็นที่สรรเสริญของข้าพระองค์ (เยเรมีย์ 17:14)

(12) “ผู้ทรงภัยความชั่วทั้งสิ้นของเจ้า ผู้ทรงรักษาโรคทั้งสิ้นของเจ้า ผู้ทรงไถ่ชีวิตของเจ้ามาจากหลุมมรณะ ...” (สดุดี 103:3-5)

### ตารางที่ 3 การเชื่อมโยงในระดับปริชานระหว่างคุณสมบัติของหมอและพระเจ้า

มโนทัศน์ต้นทาง “หมอ”	มโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
แพทย์	พระเจ้า
คนเจ็บป่วย	ผู้เชื่อ
โรค บาดแผล ล้ม	ความทุกข์ ผิดหวัง ความเศร้าโศก ปัญหาที่ผู้เชื่อต้องเจอ
ประคอง พยุง เยี่ยมเยียน รักษา รักษาโรค	พระเจ้าทำให้ผู้เชื่อหายความวิตกกังวล ช่วยให้มีกำลังใจ เสริมกำลังใจให้ผู้เชื่อแก้ไขปัญหาและผ่านพ้นอุปสรรคในชีวิตได้
บริการรักษา หาย	ผู้เชื่อหลุดพ้นปัญหา คลายความทุกข์ใจ

4. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นแม่ทัพ” มโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นแม่ทัพ แสดงให้เห็นได้จากถ้อยคำ อุปลักษณ์จำนวน 35 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม จอมทัพ นักรบ ศัตรู ผู้ข่มเหง ข้าศึก คู่อริ กองทัพ ค่าย คทา ธาทรพระกร สงคราม คำกริยา รบ สู้รบ เติลดินหนี ต่อสู้ ขวัญหนีตีฝอย สงบหวาดกลัว หวาดหวั่นพรั่นพรึง ตื่นตระหนกตกใจ ชัยชนะ แดกฉานชานเซ็น จับโล่ กัมหวั สยบพักสงบ หัก ฟัน เผา ทำลาย พิณาศ นำหน้า กริยาวลี ปราบศัตรู เดินทัพ กำจัดศัตรู ช่วยเจ้าให้พ้นจากเหล่าศัตรู อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นแม่ทัพเป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความ

หมายต้นทางว่าแม่ทัพ ซึ่งหมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการออกรบ เพื่อต่อสู้ซึ่งชัยหรือในการทำสงคราม มีหน้าที่ปกป้องอันตรายไม่ให้เกิดแก่กองทัพ เมื่อมีการถอยองความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่า การมีพระเจ้าเป็นการที่ผู้เชื่อจะมีผู้คอยต่อสู้แทนเมื่อเจอปัญหา พระเจ้าจะเป็นผู้คอยคุ้มกัน ปกป้อง เมื่อมีปัญหาหรืออุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นอุปสรรคทางใจ เช่น ความวิตกกังวล ความกลัว ความหวาดหวั่น หรืออุปสรรคทางกาย อันเป็นปัญหาที่ต้องประสบพบเจอ เช่น เจอคนอื่นข่มเหง รังแก การที่ผู้เชื่อเชื่อในพระเจ้าและรู้ว่าพระเจ้าจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองเหมือนแม่ทัพหรือจอมทัพที่คอยสู้รบแทน ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(13) พระยาห์เวห์จอมทัพสถิตกับเราทั้งหลายพระเจ้าของยาโคบทรงเป็นที่กำบังอันแข็งแกร่งของเรา เเส-ลาห์ (สดุดี 46:11)

(14) พระยาห์เวห์จะทรงรบแทนท่านทั้งหลาย พวกท่านจงสงบอยู่เถิด” (อพยพ 14:14)

(15) แท้จริงพระหัตถ์พระยาห์เวห์ทรงต่อสู้พวกเขา ทรงทำลายพวกเขาจากท่ามกลางค่าย จนพวกเขาพินาศหมดสิ้นเฉลย (ธรรมบัญญัติ 2:15)

(16) พระยาห์เวห์พระเจ้าของเจ้าทรงอยู่ท่ามกลางเจ้าเป็นนักรบผู้ทรงช่วยให้รอด พระองค์จะทรงปรเมปรีดิ์เพราะเจ้าด้วยความยินดีและทรงสงบในความรักของพระองค์ พระองค์จะทรงเรีงรำเพราะเจ้าด้วยการร้องเพลงเสียงดัง (เศฟันยาห์ 3:17)

**ตารางที่ 4** การเชื่อมโยงในระดับปรีชาญาณระหว่างคุณสมบัตินของแม่ทัพและพระเจ้า

บโนทัศน์ต้นทาง “จอมทัพ”	บโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
จอมทัพ นักรบ กองทัพ	พระเจ้า
สงคราม ศัตรู ผู้ข่มเหง ข้าศึก คู่อริ	อุปสรรค ปัญหา ความยากลำบาก ความทุกข์ใจในชีวิตผู้เชื่อ
ขวัญหนีดีฝ่อ หวาดกลัว หวาดหวั่น พริ่นพริง ตื่นตระหนกตกใจ	ผู้เชื่อมีความทุกข์ใจ กังวลใจ และกลัวกับปัญหาต่าง ๆ ที่พบเจอ
นำหน้า รบ สู้รบ ต่อสู้ ช่วยเจ้าให้พ้น จากเหล่าศัตรู ปราบศัตรูเดินทัพ ขับไล่ หัก ฟัน เฆา คทา ธรรพระกร ทำลาย กำจัดศัตรู	คำสอนของพระเจ้าเป็นเครื่องชี้นำให้ผู้เชื่อปฏิบัติตามเพื่อขจัดปัญหาและอุปสรรคในชีวิต
เตลิดหนี ชัยชนะ แดกฉานชานเซ็น กัมหัว สยบ สงบ พักสงบ พินาศ	ผู้เชื่อที่ผ่านพ้นอุปสรรค แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ความยากลำบากและความทุกข์ใจในชีวิตหายไป

5. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นเครื่องกำบัง” มโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นเครื่องกำบัง แสดงให้เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์จำนวน 19 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม โส่ ดั้ง ป้อมปราการ ศิลา

ศิลาลี้ภัย ที่ลี้ภัย ความสุข นามวลี ทุกคนที่ลี้ภัยอยู่ในพระองค์ โลก้าบังอันแข็งแกร่ง ผู้ที่เข้ามาลี้ภัย ป้อมแห่งความรอด หอคอยแข็งแกร่ง ที่กำบังอันแข็งแกร่ง คำกริยา ล้อม อย่ากลัว ลี้ภัย ปกป้อง หลบ กริยาวลี อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นเครื่องกำบังภัย เป็นการเชื่อมโยง มโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า เครื่องกำบังภัย ซึ่งหมายถึง สิ่งที่ใช้เป็นอุปกรณ์ ปกป้องให้รอดพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ เมื่อมีการถ่ายทอดความหมายต้นทางไปสู่ความหมาย ปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่าในยามที่มีภัย มีปัญหา หรือเผชิญ อุปสรรคใด ๆ ผู้ที่เชื่อในพระเจ้าจะมีพระเจ้าเป็นเครื่องป้องกันภัยอันตรายเหล่านั้นไม่ให้ภัยต่าง ๆ มาทำร้ายให้ตัวเองเกิดความยากลำบากหรือเจ็บปวดได้ ดังนั้นเมื่อเปรียบว่าผู้เชื่อมีเครื่องกำบังภัย ก็จะทำให้ผู้เชื่อรู้สึกสงบเมื่อเจอปัญหาต่าง ๆ หรือรู้ว่าแม้จะพบเจอปัญหาที่หนักหนาเพียงใด ก็จะมีพระเจ้าอยู่ใกล้และปกป้องภัย ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(17) พระยาห์เวห์จอมทัพลีภัยกับเราทั้งหลายพระเจ้าของยาโคบทรงเป็นที่กำบังอัน แข็งแกร่งของเราเส-ลาห์ (สดุดี 46:11)

(18) ภายหลังสิ่งเหล่านี้พระคำรัสของพระยาห์เวห์มาถึงอับรามทางนิมิตว่า “อับราม อย่ เจ้าอย่ากลัวเลย เราเป็นโล่ของเจ้า บ่าเหน็จของเจ้าจะมากมายนัก” (ปฐมกาล 15:1)

(19) พระองค์จะทรงปกท่านไว้ด้วยปีกของพระองค์และท่านจะลี้ภัยอยู่ใต้ปีกของ พระองค์ความซื่อสัตย์ของพระองค์เป็นโล่และเป็นตั้ง (สดุดี 91:4)

(20) ขอทรงเป็นศิลาลี้ภัยของข้าพระองค์ ที่ข้าพระองค์จะเข้าไปหลบได้เสมอ ขอทรง บัญชาให้ช่วยข้าพระองค์ให้รอด เพราะพระองค์ทรงเป็นศิลาและป้อมปราการของข้าพระองค์ (สดุดี 71:3)

**ตารางที่ 5 การเชื่อมโยงในระดับปริขานระหว่างคุณสมบัติของเครื่องกำบังและพระเจ้า**

มโนทัศน์ต้นทาง “เครื่องกำบังภัย”	มโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
โล่ ที่ลี้ภัย ตั้ง ที่กำบังอันแข็งแกร่ง ป้อมปราการ ศิลา ศิลาลี้ภัย ป้อมแห่งความรอด หอคอยแข็งแกร่ง	พระเจ้า
ทุกคนที่ลี้ภัยอยู่ในพระองค์	ผู้เชื่อ
อาศัยอยู่อย่างปลอดภัย ล้อม ความสุข อย่ากลัว ปกป้อง หลบ ลี้ภัย	ผู้เชื่อรู้สึกว่ามีชีวิตมีความสุขปลอดภัย

6. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นพ่อ” มโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นพ่อ แสดงให้เห็นได้ จากถ้อยคำอุปลักษณ์จำนวน 17 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม พ่อ บิดา พระบิดา พระผู้สร้าง บุตร ลูก คำกริยา ก่อร่างสร้าง สร้าง ให้กำเนิด อุ้ม อุ้มลูก อุ้มชู โอบอุ้ม ตีสอน เลี้ยงดู เติบโต กริยาวลี สหาย ในวัยเยาว์ บั้นเจ็ดตั้งแต่ในครรภ์ อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นพ่อ เป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า พ่อ ซึ่งหมายถึง ผู้ให้กำเนิดลูก มีหน้าที่เลี้ยงดูอบรมสั่งสอน

ดูแลลูก เมื่อมีการถ่ายโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบว่าพระเจ้าเป็นพ่อ และแสดงให้เห็นว่าผู้เชื่อเป็นลูก พ่อเป็นผู้ที่ให้กำเนิด คอยเลี้ยงดู ชี้แนะแนวทาง ให้คำสอน และทำโทษเมื่อลูกทำผิด เปรียบได้กับพระเจ้าที่มีถ้อยคำเป็นคำสอน และมีการให้ความรักแก่ผู้ที่เชื่อ การเรียกผู้เชื่อว่าลูก ทำให้เห็นว่าพระเจ้ามีความรัก มีความหวังดีกับผู้เชื่อเสมือนที่พ่อมีต่อลูก ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(21) และในถิ่นทุรกันดาร ซึ่งท่านได้เห็นพระยาห์เวห์พระเจ้าของท่านทรงอุ้มชูท่าน ดังพ่ออุ้มลูกของตนตลอดทางที่พวกท่านไปนั้น จนท่านทั้งหลายได้มาถึงที่นี่’ (เฉลยธรรมบัญญัติ 1:31)

(22) จงตระหนักในใจเถิดว่า พระยาห์เวห์พระเจ้าของท่านทรงติสอนท่าน เหมือนกับบิดาติสอนบุตรของตนเช่นกัน (เฉลยธรรมบัญญัติ 8:5)

(23) เจ้าเพียงจะเรียกเราไม่ใช่หรือว่า พระบิดาของข้าพระองค์ พระองค์ทรงเป็นสหายในวัยเยาว์ของข้าพระองค์ (เยเรมีย์ 3:4)

### ตารางที่ 6 การเชื่อมโยงในระดับปริชาณระหว่างคุณสมบัติของพ่อและพระเจ้า

บโนทัศน์ต้นทาง “พ่อ”	บโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
พ่อ บิดา พระบิดา พระผู้สร้าง สหายในวัยเยาว์	พระเจ้า
บุตร ลูก	ผู้เชื่อ
ก่อร่างสร้าง สร้าง ปันเจ้าตั้งแต่ในครรภ์ ให้กำเนิด	ผู้เชื่อได้เรียนรู้คำสอนของพระเจ้า
อุ้ม อุ้มลูก อุ้มชู โอบอ้อม ติสอน เลี้ยงดู เติบโต	คำสั่งสอนของพระเจ้าทำให้ผู้เชื่อมีชีวิตที่ดีขึ้น

7. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นคนเลี้ยงแกะ” มโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นคนเลี้ยงแกะ แสดงให้เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 19 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม ผูกแกะ ผู้เลี้ยงแกะ ลูกแกะ แม่แกะ ลูกอ่อน ภูเขา ลานหญ้า นามวลี ผู้เลี้ยงแท้จริง แกะของเรา แกะแห่งทุ่งหญ้าของพระองค์ แกะที่หายไป ลานหญ้าที่ดี ทุ่งหญ้าอุดม คำกริยา เลี้ยง อุ้ม เลี้ยง หลงเจิน เลี้ยงดู อุปลักษณ์ พระเจ้าเป็นคนเลี้ยงแกะ เป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า คนเลี้ยงแกะ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดูดูแล นำทางเพื่อต้อนรับแกะไปกินน้ำกินอาหาร เมื่อมีการถ่ายโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบว่าพระเจ้าเป็นผู้เลี้ยงแกะและแสดงให้เห็นว่าเปรียบผู้เชื่อว่าเป็นแกะ ตามคุณลักษณะของสัตว์ประเภทแกะนั้นเป็นสัตว์ที่เชื่อง เลี้ยงง่าย อยู่ร่วมกันเป็นฝูง กิน นอน เดินเข้าและออกจากคอกไปหาแหล่งน้ำแหล่งอาหารโดยต้องมีคนดูแลสั่งการ ผู้สั่งการควบคุมและดูแลลูกแกะก็คือผู้เลี้ยงแกะ ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(24) จงรู้เถิดว่า พระยาห์เวห์ทรงเป็นพระเจ้าคือพระองค์เองที่ทรงสร้างเราทั้งหลาย และเราก็เป็นของพระองค์เราเป็นประชากรของพระองค์เป็นแกะแห่งทุ่งหญ้าของพระองค์ (สดุดี 100:3)

(25) พระองค์จะทรงเลี้ยงฝูงแกะของพระองค์เหมือนผู้เลี้ยงแกะพระองค์จะทรงรวบรวมลูกแกะไว้ด้วยพระกรของพระองค์พระองค์จะทรงอุ้มไว้ที่พระทรงและจะคอย ๆ นำแม่แกะที่มีลูกอ่อน (อิสยาห์ 40:11)

(26) “เพราะว่า พระยาห์เวห์องค์เจ้านายตรัสตั้งนี้ว่า ดูลิ เรา คือเราเองจะค้นหาแกะของเรา และจะเสาะหาแกะ เหมือนผู้เลี้ยงแกะเสาะหาฝูงแกะเมื่อเขาอยู่ท่ามกลางแกะของเขาที่กระจัดกระจายไป เราก็จะเสาะหาแกะของเราเช่นนั้น ... แล้วเราจะเลี้ยงเขาบนภูเขาของอิสราเอล ไกลห้วยทั้งหลายและในทุกแห่งของประเทศนั้นที่สามารถอาศัยได้ เราจะเลี้ยงพวกเขาในทุ่งหญ้าที่ดีและลานหญ้าของเขาจะอยู่บนภูเขาสูง...” (เอเสเคียล 34:11-15)

**ตารางที่ 7 การเชื่อมโยงในระดับปริธานระหว่างคุณสมบัติของผู้เลี้ยงแกะและพระเจ้า**

บโนทัศน์ต้นทาง “คนเลี้ยงแกะ”	บโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
ผู้เลี้ยงแกะ ผู้เลี้ยงแท้จริง ผู้เลี้ยงแกะ	พระเจ้า
ฝูงแกะ ลูกแกะ แม่แกะ ลูกอ่อน ภูเขา ลานหญ้า แกะของเรา แกะแห่งทุ่งหญ้าของพระองค์	ผู้เชื่อ
เลี้ยง เลี้ยงดู อุ้มชู ลานหญ้าที่ดี ทุ่งหญ้า อุดม ภูเขา ลานหญ้า	ผู้เชื่อที่เชื่อฟังคำสอนของพระเจ้ามีความสุข
แกะที่หายไป หลงเงิน	ผู้เชื่อที่ไม่เชื่อฟังคำสอนของพระเจ้า

**8. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นแสงสว่าง”** มโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นแสงสว่าง แสดงให้เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 12 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม ความมืด ความสว่าง ประทีป ตะเกียง พระรัศมี นามวลี แสงสว่างส่องทาง พระรัศมีแห่งความโอ้อ่า ความสว่างนิรันดร์ กริยา ส่อง กริยาลี ทำความมืดให้สว่าง ทอแสง ฝ่าความมืดไปด้วยความสว่าง อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นความสว่างเป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า ความสว่าง ซึ่งหมายถึง แสงที่ใช้เพื่อส่องให้ความกระจ่างชัด หรือส่องสว่างเพื่อนำทาง เมื่อมีการถ่ายโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบว่า ชีวิตผู้ที่ไม่มีพระเจ้าหรือไม่เชื่อในพระเจ้าเป็นผู้ที่เดินอยู่ในความมืด คือไม่มีเส้นทางดำเนินชีวิต วิธีการแก้ปัญหา หรือวิธีการเผชิญปัญหาเลย เหมือนเดินอยู่ในเส้นทางที่มีแต่ความมืดมืดไม่มีหนทางออกในชีวิต แต่ถ้ามีพระเจ้าเปรียบเหมือนมีแสงสว่างส่องทางในการดำเนินชีวิต ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(27) ศัตรูของข้าเอ๋ย อย่าเปรมปรีดีเย้ยข้าเลยเมื่อข้าล้มลง ข้าจะลุกขึ้นอีกเมื่อข้านั่งอยู่ในความมืดพระยาห์เวห์จะทรงเป็นความสว่างแก่ข้า (มีคาห์ 7:8)

(28) พระวจนะของพระองค์เป็นตะเกียงแก่เท้าของข้าพระองค์ และเป็นความสว่างแก่ทางของข้าพระองค์ (สดุดี 119:105)

(29) ขององค์พระผู้เป็นเจ้าทรงอำนวยพร และทรงพิทักษ์รักษาท่าน ขอให้พระพักตร์ขององค์พระผู้เป็นเจ้า ทอแสงเหนือท่าน ... (กัณดารวิถี 6:24-26)

### ตารางที่ 8 การเชื่อมโยงในระดับปริธานระหว่างคุณสมบัติของแสงสว่างและพระเจ้า

มโนทัศน์ต้นทาง “ความสว่าง”	มโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
ความสว่าง ประทีป ตะเกียง พระรัศมี พระรัศมีแห่งความโอ้อำ ความสว่าง นรินทร์ แสงสว่างส่องทาง	พระเจ้า
ความมืด	อุปสรรคในชีวิตผู้เชื่อ
ส่อง ทอแสง	คำสอนของพระเจ้าเป็นแนวทางให้ผ่านพ้นอุปสรรค
ฝ่าความมืดไปด้วยความสว่าง	ผู้เชื่อผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต

9. มโนอุปลักษณ์ “พระเจ้าเป็นอาหาร” มโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นอาหาร แสดงให้เห็นได้จากถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 21 ถ้อยคำ ได้แก่ คำนาม ผู้ที่หิว คนหิว คนกระหาย อาหาร มาณา (หมายถึงเม็ตขาว มีลักษณะเหมือนเมล็ดผักชี มีรสเหมือนขนมแผ่นผสมน้ำผึ้ง) ของดี ข้าวสาลี ดำรงชีวิต นามวลี อาหารชั้นเลิศ คำกริยา กระหาย อิ่มแอม หนาใจ หิวโหย ซิม อิ่มหนา กิน อิ่ม อุดอาก ต่อม กริยาวลี หวาน อุปลักษณ์พระเจ้าเป็นอาหาร เป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของความหมายในกลุ่มความหมายต้นทางว่า อาหาร ซึ่งหมายถึง สิ่งที่รับประทานเข้าไปเพื่อบำรุงเลี้ยงร่างกาย เมื่อมีการถ่ายโยงความหมายต้นทางไปสู่ความหมายปลายทางคือ พระเจ้า ทำให้เข้าใจได้ว่าเป็นการเปรียบเทียบว่าพระเจ้าเป็นอาหาร เป็นเครื่องดื่ม ส่วนผู้คนที่ไปและผู้เชื่อเป็นคนที่ต้องการอาหาร ผู้คนที่รู้สึกไม่มีความสุขเปรียบได้กับผู้หิวโหย ไม่มีอาหาร ขาดแคลนน้ำดื่ม ทำให้หมดเรี่ยวแรง ไร้กำลังกายในการต่อสู้กับปัญหาในชีวิต เหมือนกับผู้หิวโหยไม่มีเรี่ยวแรงในการทำกิจการงานใด ๆ แต่ถ้าได้อาหารได้เครื่องดื่ม ผู้ที่หิวโหยก็จะรู้สึกอิ่ม ดับความกระหายลงได้ กริยาวลี หวาน เป็นการเชื่อมโยงมโนทัศน์ความหมายของรสชาติอาหารที่มีรสชาติน่าประทับใจกับความซาบซึ้งตรึงใจเมื่อได้ฟังคำสอนของพระเจ้า เป็นการเปรียบรสชาติอาหารกับคำสอนของพระเจ้าที่เมื่อผู้เชื่อได้ฟังก็รู้สึกพึงพอใจ ประทับใจเหมือนทานรสหวานของอาหาร ดังตัวอย่างปรากฏในข้อพระธรรมต่อไปนี้

(30) เพราะพระองค์ทรงให้ผู้กระหายได้อิ่มแอมและผู้หิว พระองค์ทรงให้เขาหนาใจด้วยของดี (สดุดี 107:9)

(31) พระดำรัสของพระองค์นั้น ข้าพระองค์ชิมแล้วหวานจริง ๆ หวานกว่าน้ำผึ้งเมื่อถึงปากข้าพระองค์ (สดุดี 119:103)

(32) “พระองค์ทรงทำให้ท่านลุ่มลงโดยให้ท่านหิวโหย แล้วทรงเลี้ยงดูท่านด้วยมานา ซึ่งท่านหรือบรรพบุรุษไม่เคยรู้จักมาก่อน ทั้งนี้เพื่อสอนท่านว่ามนุษย์ไม่อาจดำรงชีวิตด้วยอาหารเพียงอย่างเดียว แต่ดำรงชีวิตด้วยทุกถ้อยคำจากพระโอษฐ์ขององค์พระผู้เป็นเจ้า” (เฉลยธรรมบัญญัติ 8:3)

**ตารางที่ 9** การเชื่อมโยงในระดับปริชานระหว่างคุณสมบัติของอาหารและพระเจ้า

มโนทัศน์ดังกล่าว “อาหาร”	มโนทัศน์ปลายทาง “พระเจ้า”
อาหาร มานา ของดี ข้าวสาลี อาหารชั้นเลิศ	พระเจ้า
ผู้ที่หิว คนหิว คนกระหาย	ผู้ที่ไม่เชื่อ ผู้ที่ไม่รู้จักพระเจ้าไม่รู้จักถ้อยคำ และคำสอนของพระเจ้า
หิวโหย กระหาย ออดอยาก	ผู้ที่ต้องการมีความสุข มีสันติสุขในชีวิต
กิน ชิม ต้ม ปาก	ผู้ที่นำเอาคำสอนของพระเจ้าไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต
อ้ม อ้มอ่อม หนำใจ	ผู้ที่ทำตามคำสอนได้มีความสุข มีสันติสุขในชีวิต

ผลการวิเคราะห์มโนอุปลักษณ์พระเจ้าแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์พระเจ้า 9 ประเภท พบหน้าที่อุปลักษณ์โดยจำแนกตามกลุ่มหน้าที่ของอุปลักษณ์ตามแนวคิดของโกลท์ (Goaltly, 1998 อ้างถึงใน Charles Thursby Denroche, 2012: 75-76) ได้ว่า หน้าที่อุปลักษณ์พระเจ้าแสดงให้เห็นหน้าที่ด้านการถ่ายทอดความคิด ซึ่งแบ่งออกได้ดังนี้

1. หน้าที่การอธิบายและการสร้างแบบจำลอง เห็นได้จากการสร้างแบบจำลองว่าพระเจ้าเทียบเป็นพ่อ เป็นครู เป็นเครื่องกำบังภัย ฯลฯ ซึ่งการใช้แบบจำลองที่เป็นรูปธรรมนี้จะทำให้เข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างเป็นรูปธรรมได้มากขึ้นเพราะมีการเชื่อมลักษณะทางความหมายของสิ่งหนึ่งไปยังอีกสิ่งหนึ่ง ในที่นี้แสดงให้เห็นว่าพระเจ้าเป็นผู้มีชีวิต เป็นผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดูบุตร เป็นผู้สั่งสอนชี้แนะแนวทางชีวิต และเป็นผู้ดูแลคุ้มครองป้องกันอันตราย ซึ่งเป็นไปตามหลักความเชื่อของคริสตศาสนาที่ยืนยันถึงการมีอยู่จริงของพระเจ้า ว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างสรรพสิ่งและเป็นต้นกำเนิดของสรรพสิ่งทั้งปวง พระเจ้าสร้างมนุษย์ด้วยความรักและปรารถนาให้มนุษย์มีความสุขสมบูรณ์พูนสุข และมีสันติสุข เมื่อผู้อ่านไบเบิลได้อ่านถ้อยคำการเปรียบเทียบสร้างภาพพระเจ้าขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเห็นตามแบบจำลองที่เปรียบขึ้นย่อมทำให้เข้าใจหลักคิดพื้นฐานสำคัญของศาสนาได้

2. หน้าที่ในการให้เหตุผลโดยการเปรียบเทียบ จะเห็นได้ว่าในไบเบิลต้องการสั่งสอนให้ผู้อ่านเชื่อในพระคำที่ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์ไบเบิล จึงมีสร้างเหตุผลว่าเหตุใดผู้อ่านต้องเชื่อคำสอน

ในไบเบิล นั่นก็เพราะว่าพระเจ้าเปรียบเป็นครู เป็นพ่อ เป็นคนเลี้ยงแกะ ทำให้ผู้อ่านเชื่อมโยงความคิดได้ว่าพระเจ้าเป็นเหมือนผู้คอยสั่งสอนชี้แนะและเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตเหมือนเช่นครู และพระเจ้ารักผู้เชื่อทุกคนเหมือนพ่อแท้ ๆ ทำให้รู้สึกว่าการสอนมีคุณค่าและได้มาจากผู้ที่หวังดีต่อชีวิตของผู้เชื่อจริง ๆ ทำให้อยากดำเนินชีวิตตามคำสอนนั้น นอกจากนี้การที่เปรียบพระเจ้าเป็นผู้เลี้ยงแกะแสดงให้เห็นว่าเปรียบเทียบกับผู้เชื่อเป็นแกะ ซึ่งแกะเป็นสัตว์เลี้ยงง่าย อยู่ร่วมกันเป็นฝูงแกะจะฟังเสียงผู้เลี้ยงและเชื่อตาม เป็นการสร้างเหตุผลเพื่อนำไปสู่การสอนให้ผู้เชื่อทำตามสอนเพื่อมีศีลธรรมและจริยธรรมตามที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการดำเนินชีวิตของคริสตศาสนิกชนที่ว่าให้ดำเนินชีวิตตามพระประสงค์ของพระเจ้า โดยไม่พึ่งประเพณี เหตุผลและประสบการณ์ตนเองเท่านั้น แต่ต้องเชื่อในพระวิญญาณบริสุทธิ์ที่หมายถึงพระเจ้าที่อยู่ในตัวผู้เชื่อทุกคนสิ่งเหล่านี้เป็นการแสดงถึงสิทธิอำนาจของพระคัมภีร์ที่อยู่ในเนื้อหาที่ถูกบันทึกไว้เพราะคริสเตียนจะต้องเชื่อในความจริงในคัมภีร์ไบเบิลเป็นความจริงอันสมบูรณ์และทำตามคำสอนในนั้น

3. หน้าที่ในการกำหนดความคิด ได้แก่ การกำหนดความคิดให้ผู้เชื่อว่าเมื่อตนเองเกิดปัญหาและอุปสรรคในชีวิตการมีพระเจ้าหรือเชื่อในคำสอนของพระเจ้าจะทำให้ตนมีความสุขความปลอดภัย ดังเห็นได้จากมโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นเครื่องกำบัง เป็นแสงสว่าง เป็นอาหาร และเป็นหมอบ เพื่อเปรียบเทียบให้ผู้เชื่อเห็นว่า เมื่อมีความทุกข์ในชีวิต รู้สึกว่ามืดมนไม่มีหนทางแก้ไขปัญหาหรือไม่สามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้ ยังมีพระเจ้าที่เป็นเหมือนเครื่องกำบังคุ้มกันภัย สามารถเข้ามาหลบภัยให้พระเจ้าคุ้มครองได้ และยังเป็นแสงสว่างส่องในความมืดมนของชีวิต และเป็นอาหารเมื่อยามรู้สึกหิว เปรียบได้กับคนที่ไร้หนทางในชีวิตกลับเป็นมีความสุขขึ้น เมื่อผู้เชื่อเข้าฟังพระเจ้าจะทำให้รู้สึกว่าการปลอดภัย อบอุ่นและมีความหวังเพราะมีพระเจ้าอยู่ด้วยหรือเมื่อมีความทุกข์มีก็คนช่วยรักษาเหมือนหมอบที่รักษาคณป่วย นอกจากนี้ยังกำหนดความคิดให้ผู้เชื่อรู้จักต่อสู้อย่างไม่เกรงกลัวอุปสรรคใด ๆ เพราะมีพระเจ้าอยู่กับตนเสมอ ดังเห็นได้จากมโนอุปลักษณ์พระเจ้าเป็นเทพและเป็นแม่ทัพ เพื่อเปรียบเทียบให้ผู้เชื่อเห็นว่าหากผู้เชื่อมีพระเจ้าอยู่ในชีวิตจะมีผู้คอยดูแล คุ้มครองปกป้องเหมือนมีเทพรักษาชีวิต

## อภิปรายผล

1. จากการศึกษาค้นคว้าอุปลักษณ์ที่เปรียบเทียบให้ผู้อ่านเข้าใจและรู้จักสิ่งที่ไม่มีความชัดเจนได้แก่พระเจ้าผู้ซึ่งไม่ปรากฏแก่ตาให้ทราบได้ว่าพระเจ้าเป็นสิ่งใดและมีคุณสมบัติใดแสดงให้เห็นได้จากกระบวนการใช้ภาษาที่เป็นระบบปริชาน โดยเมื่อเราเข้าใจความหมายถ้อยคำที่นำมาเปรียบเทียบได้จากวงความหมายต้นทางของถ้อยคำนั้น ๆ ที่เรารู้จัก เพราะเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมและเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เราเคยพบเห็น เคยเจอ หรือเคยสัมผัสเกิดเป็นความเข้าใจพื้นฐานนำไปสู่การถ้อยความหมายไปยังความหมายปลายทางที่เรารู้จัก ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน

2. เมื่อสามารถเข้าใจการถ้อยความหมายว่าพระเจ้าคือสิ่งใดจากถ้อยคำต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ไบเบิลแล้วทำให้ทราบว่าคัมภีร์ไบเบิลเป็นหนังสือคำสอนทางศาสนาที่มีบทบาทในการปลูกฝังมโนทัศน์ต่าง ๆ แก่คริสตศาสนิกชนอย่างเป็นระบบผ่านการใช้ภาษาของ

ฝ่ายศาสนจักร เพราะคริสตชนนิกายโปรเตสแตนต์ยึดหลักความเชื่อเดียวกันว่าพระคัมภีร์คือพระวจนะของพระเจ้าที่มีมาถึงมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์ดำเนินชีวิตตามพระประสงค์ของพระเจ้า หลักเชื่อของนิกายโปรเตสแตนต์กล่าวว่าสิ่งที่ปรากฏอยู่ในพระคัมภีร์มีมากพอที่จะให้ผู้เชื่อได้รับความรอดจากบาปและได้รับชีวิตนิรันดร์โดยไม่ต้องแสวงหาการเปิดเผยแบบอื่น ๆ ดังนั้นศาสนจักรจึงพยายามถ่ายทอดหลักความเชื่อและจริยธรรมคริสเตียนทั้งหมดลงในคัมภีร์ไบเบิลและบอกว่าไม่ควรให้สิ่งอื่นมีอำนาจเหนือพระคัมภีร์ งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นพลังของภาษาที่ช่วยประกอบสร้างความหมายของพระเจ้าให้เป็นรูปธรรมขึ้นผ่านกลวิธีการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ เมื่ออ่านคัมภีร์ไบเบิลผู้อ่านจะเข้าใจในความมีอยู่จริงของพระเจ้า และยังเห็นถึงความอัศจรรย์ต่าง ๆ เช่น พระเจ้าสร้างสรรพสิ่งทั้งปวง สร้างมนุษย์ มีความรอบรู้เปรียบดั่งเป็นเทพ แต่ก็อยู่ใกล้ชิดมนุษย์ทุกคน เสมือนพ่อ ครู ผู้เลี้ยงดู ทำให้ผู้เชื่อเชื่อในความรักของพระเจ้าและพร้อมจะทำตามคำสั่งสอนในคัมภีร์ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้ที่เชื่อในพระเจ้ามีหลักในการดำเนินชีวิตอยู่เสมอ รู้สึกได้ถึงการมีผู้ที่คอยดูแลคุ้มครองชีวิตจนวาระสุดท้ายเมื่อตายก็ยังได้อยู่กับพระเจ้า การได้เชื่อว่าพระเจ้ามีคุณลักษณะต่าง ๆ อันพิเศษเหล่านี้ทำให้เกิดความหนักแน่นในความเชื่อของผู้เชื่อได้และยังทำให้การสั่งสอนศีลธรรมและปลูกฝังจริยธรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างน่าเชื่อถือด้วย

3. ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่ามโนอุปลักษณ์ที่เด่นชัดคือมโนอุปลักษณ์มนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรกนก รัมมะอัทธ์ (2556) พราวพรณ ผลบุญ (2561) ของวรวรรณา เพ็ชรกิจ และสุธาณี ปิยพสุนทรา (2560) แสดงให้เห็นว่าการเชื่อมโยงประสบการณ์ของมนุษย์กับสิ่งรอบตัวต่าง ๆ ทั้งประสบการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเครื่องช่วยทำให้มนุษย์สื่อความคิดในเรื่องนามธรรมออกมาเป็นรูปธรรมได้

### ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่สนใจอาจศึกษาเปรียบเทียบระหว่างพระเจ้าในศาสนาคริสต์กับพระเจ้าในศาสนาอื่นว่ามีความเหมือนหรือความแตกต่างในมโนอุปลักษณ์ใดบ้าง

### กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์เกี่ยวกับ “พระเจ้า” ในคัมภีร์ไบเบิล” ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

### รายการอ้างอิง

- กรกนก รัมมะอัทธ์. (2556). การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ความรักในเพลงไทยลูกทุ่งกับเพลงไทยสากล (ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- การศาสนา, กรม. กระทรวงวัฒนธรรม. (2560). ศาสนาในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม.

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2562). **ศาสนาคริสต์**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 เมษายน 2564 จาก [https://www.matichon.co.th /article/news\\_1768119](https://www.matichon.co.th /article/news_1768119)
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2542). หน้าทีของอุปลักษณ์จากมุมมองผู้พูดภาษาไทย. **วารสารภาษา และวรรณคดีไทย**. 16 (ธันวาคม), 249-268.
- นันทนา วงษ์ไทย. (2562). **อรรถศาสตร์ปรีชานเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: เวิร์ค ออล พรีนซ์.
- โปรดปราน ธรรมสอน. (2544). **การศึกษาเปรียบเทียบระบบสรรพนามในงานแปลพระคัมภีร์ไบเบิล ฉบับ 1971 และฉบับอ่านง่าย** (ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พราวพรรณ ผลบุญ. (2561). ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์จากบทเพลง J Pop. **มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. 35(2), 331-316.
- วรวรรณา เพ็ชรกิจ และสุธาสินี ปิยพสุนทร. (2560). พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์: การศึกษามโนอุปลักษณ์และมุมมองของพสกนิกรไทยที่มีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9. **วรรณวิทัศน์**. 17, 5-33.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมาศึกษาภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2529). **ศาสนาคริสต์**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เอ็ดิสัน.
- Charles, D. (2012). **Metaphor, Metonymy, Language Learning and Translation. The language of metaphors**. London: Institute of Education (University of London).
- Goalty, A. (1998). **The language of metaphors**. London: Routledge.
- Lakoff, G., and Johnson, M. (1980). **Metaphor we live by**. Chicago and London: University of Chicago Press.

# สภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง<sup>1</sup>

## Access and Retrieval of Information on the Highland Ethnic Groups Textiles<sup>1</sup>

อรรวรา ไสคำ<sup>2</sup>, วรชพร อารยะพันธ์<sup>3</sup>  
Ornwaru Saikham<sup>2</sup>, Watsaporn Arayaphan<sup>3</sup>

Received: May 12, 2021

Revised: December 4, 2021

Accepted: January 26, 2022

### บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงและศึกษาปัญหาการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ จำนวน 7 คน และผู้ใช้บริการ จำนวน 10 คน ผลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) สภาพการจัดการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีนโยบายการดำเนินงานด้านผ้าที่เป็นลายลักษณ์อักษร พบเพียงแผนการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงาน มีการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ รวมถึงมีวิธีการจัดเก็บที่แตกต่างกัน ประสบปัญหาด้านงบประมาณในการจัดหา ขาดการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ และการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศกระจัดกระจายไว้หลายที่ 2) ปัญหาการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง พบว่า ผู้ใช้บริการมีวัตถุประสงค์เพื่อนำมาใช้ประกอบการทำงาน โดยเข้าถึงความรู้จากแหล่งสารสนเทศประเภทสถาบัน ใช้วิธีการสืบค้นด้วยตนเองผ่านฐานข้อมูลบรรณานุกรม (OPAC) และอ่านป้ายบอกหมวดหมู่ ปัญหาในการค้นคืนคือ คำค้นเป็นศัพท์เทคนิคหรือศัพท์เฉพาะ มีความคลุมเครือ และขาดเครื่องมือช่วยค้น

**คำสำคัญ:** การเข้าถึงสารสนเทศ, การค้นคืนสารสนเทศ, สารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

<sup>1</sup> ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและนวัตกรรมจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

<sup>2</sup> นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Student of the Master of Arts degree in Information Studies, Faculty of Humanities at Chiang Mai University.) E-mail: olgaenjoy@gmail.com

<sup>3</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Asst. Prof. Dr., Library and Information Department, Faculty of Humanities, Chiang Mai University.) E-mail: watsaporn@gmail.com

## Abstract

The purposes of this research are to study the situation of information management on the highland ethnic groups textiles and to study the problem of information access and retrieve on the highland ethnic groups textiles by using qualitative research and semi-structured interview. Interview participants consisted of 7 librarians or staff and 10 users. The study results were divided into 2 parts: First, most information sources do not have a written policy operation on the textiles, but only a textiles operation plan and the agency's mission operation plan was found. There are provide and collect all information resources. There are analysis, classification, and information storage in different sources. Most information resources have the problems about limited supply budget and they lack analysis and classification; therefore, they are scattered in many places. In addition, the access and retrieval of highland ethnic groups textiles information are generally used for occupational purposes. Moreover, to access the information of highland ethnic groups textiles from institutional information sources, the users use a manual search method through the Bibliographic database (OPAC) and read the category labels. The problems in retrieving the textile information are related to the use of search terms that are too technical or jargons and the lack of search tools is also an obstacle.

**Keywords:** Information Retrieval, Information Access, Knowledge of Highland Ethnic Groups Textiles

## บทนำ

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นสมบัติอันล้ำค่าที่แสดงออกผ่านบุคคล เครื่องมือ หรือ วัตถุ ซึ่งอาจหมายถึงความรู้ การแสดงออก การประเพณีปฏิบัติหรือทักษะทางวัฒนธรรม ที่ได้มีการสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง และสืบทอดต่อกันมาจากคนรุ่นหนึ่งมายังคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยบุคคล หรือชุมชนยอมรับและรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2553: 10) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม จำแนกออกเป็น 6 สาขา ได้แก่ 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา 2) สาขาศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และงานเทศกาล 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม และ 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และ ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว สำหรับงานช่างฝีมือดั้งเดิมเป็นงานที่สร้างสรรค์ขึ้นจากภูมิปัญญา ทักษะ ฝีมือช่าง การเลือกใช้วัสดุ เครื่องมือ อุปกรณ์ และกลวิธีการสร้างสรรค์ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะ โดยสะท้อนพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา ผ่านกระบวนการทางความคิด แก้ไข ดัดแปลง จนมีความสมบูรณ์ทั้งรูปแบบ การใช้สอย และมีเอกลักษณ์ชัดเจน ปัจจุบันงานช่างฝีมือดั้งเดิมในประเทศไทยใกล้จะสูญหายเนื่องจากไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในยุคสมัยนี้ ดังจะเห็นได้ว่า งานช่างฝีมือดั้งเดิมจึงมีความสำคัญในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ควรค่า

แก่การรักษาทักษะความรู้และภูมิปัญญาไว้ ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งในด้านการศึกษาและการปกป้องภูมิปัญญาของไทย

งานหัตถกรรมประเภทสิ่งทอเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของมนุษย์มายาวนาน โดยเริ่มจากการใช้เป็นผ้าเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีการพัฒนาเป็นอาชีพเพื่อสร้างรายได้ นอกจากนี้ประโยชน์ในด้านการใช้สอยแล้ว ผ้าทอยังแฝงไปด้วยความคิด ความเชื่อ และจิตวิญญาณของผู้ทอ สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของคนในแต่ละพื้นที่ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนบทรวมนิยมประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ้าทอภาคเหนือ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ทำให้ผ้าทอภาคเหนือแตกต่างจากผ้าทอในภูมิภาคอื่น ๆ เนื่องจากกลุ่มจังหวัดในเขตภาคเหนือมีความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ โดยมีทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบ ได้แก่ ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทยอง ไทจีน ไทยวน ไทหย่า และไทพวน และกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 13 กลุ่ม (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559: 30) ได้แก่ ปกาเกอญอ ม้ง เมี่ยน อาข่า ลาหู่ ลีซู ลัวะ ถิ่น ชมุ จีนฮ่อ ตองซุ คะฉิ่น และปะหล่อง เป็นผลให้องค์ความรู้ด้านการทอผ้าของกลุ่มชนในเขตภาคเหนือมีความโดดเด่น จนเกิดการหลอมรวมอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะผ้าทอของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นกลุ่มชนที่ตั้งถิ่นฐานและมีการกระจายตัวอยู่ตามแนวเทือกเขาบนพื้นที่สูงทั่วประเทศไทย มีเอกลักษณ์ในการทอผ้าที่มาจากภูมิปัญญาดั้งเดิม สะท้อนให้เห็นถึงชนบทรวมนิยมประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษมาอย่างยาวนาน แสดงให้เห็นถึงความประณีต ความสวยงาม และความคิดสร้างสรรค์ในการคิดลวดลายบนผ้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะในแต่ละกลุ่มชน เช่น ผ้าทอปกาเกอญอ มีการสร้างลวดลายสลับสีและการแทรกลวดลายบนผืนผ้าโดยการใช้ลูกเต๋อยืด ผ้าทอลีซู มีการสร้างสรรค์ลวดลายผ้าจากการเย็บปะติดผ้าชิ้นเล็ก ๆ โดยเลือกใช้ผ้าที่มีสีสดใส สดประกบกันเป็นรูปร่างต่าง ๆ ผ้าปักม้ง มีเอกลักษณ์ในการผลิตเสื่อผ้าจากใยกล้วย รวมทั้งเทคนิคการเขียนลวดลายผ้าด้วยเทียนหรือขี้ผึ้ง ซึ่งมีเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ม้งเท่านั้น เป็นต้น (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2546: 3) สารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จึงควรได้รับการรวบรวมและจัดเก็บไว้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าถึงและค้นคืนให้แก่ผู้ที่สนใจ รวมทั้งยังสามารถส่งต่อไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ อันจะทำให้เกิดการอนุรักษ์และสงวนรักษาทักษะความรู้เหล่านี้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

ประเทศไทยมีแหล่งสารสนเทศที่รวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหลายแห่ง ซึ่งมีทั้งแหล่งสารสนเทศประเภทห้องสมุด ศูนย์สารสนเทศ และพิพิธภัณฑ์ โดยแหล่งสารสนเทศแต่ละประเภทย่อมมีลักษณะของการรวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่แตกต่างกัน จากการศึกษาวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า แหล่งสารสนเทศที่จัดเก็บความรู้เฉพาะด้านมักประสบปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาและข้อจำกัดในการเข้าถึงและค้นคืนความรู้ ซึ่งมีการจัดเก็บกระจัดกระจายไปตามแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ นอกจากนี้แหล่งสารสนเทศแต่ละแห่งยังมีการจัดหมวดหมู่ความรู้ที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การเข้าถึงและค้นคืนไม่สามารถทำได้ภายในแหล่งเดียวและผู้ใช้ไม่ได้รับสารสนเทศที่ตนเองต้องการ รวมทั้งยังมีปัญหาด้านการใช้คำในการสืบค้น ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะ ปัญหาด้านการออกเสียง

คำศัพท์ที่เกิดความคลุมเครือ และการสะกดคำศัพท์ที่ผิดเพี้ยน (จิตวิวัฒน์ ตาค้า, มาลี กาบมาลา และลำปาง แม่นมาตย์, 2559: 77; พัทธา พนมมิตร, วรชพร อารยะพันธ์ และพิเชษฐ จูรรอด, 2560: 1546) ทำให้ผลการค้นหาแคบและไม่เห็นถึงความเชื่อมโยงของความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาสภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เพื่อให้ผู้ใช้บริการหรือผู้ที่สนใจสามารถเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และตรงกับความ ต้องการ รวมทั้งเพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสาน และส่งต่อสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง อันเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าให้ยังคงอยู่สืบไป

### วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของแหล่งสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาปัญหาการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

### แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

#### 1. แนวคิดการจัดการสารสนเทศ (Information Management)

การจัดการสารสนเทศ เป็นการประยุกต์หลักการบริหารจัดการเพื่อนำมาใช้พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพขององค์กร มีความเกี่ยวข้องกับการวางแผน จัดทำ รวบรวม จัดเก็บ รักษา และส่งต่อสารสนเทศไปยังผู้ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการ ทั้งนี้เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาสมรรถนะ การบริหารงานและการดำเนินงานของหน่วยงานในการสร้างนวัตกรรมและนำไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ รวมทั้งเพื่อให้องค์กรมีการเรียนรู้และสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม (Choo, 2002: 23-25; พิงพิศ พิชญ์พิบูล, 2556: 1)

สำหรับการจัดการสารสนเทศของแหล่งสารสนเทศในยุคเริ่มต้นนั้น เป็นการจัดการสารสนเทศโดยใช้มือ ซึ่งใช้วิธีการจัดเก็บและบันทึกสารสนเทศโดยการเขียนหรือบันทึกลงสิ่งพิมพ์ เช่น บัตรรายการ เป็นต้น รวมทั้งการจัดทำระบบการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่ เช่น ระบบทศนิยมดิวอี้ เป็นต้น ต่อมาได้มีการพัฒนาเป็นการจัดการสารสนเทศโดยใช้คอมพิวเตอร์ เนื่องจากปริมาณสารสนเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและการใช้เทคโนโลยี สามารถทำให้เข้าถึงสารสนเทศได้สะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในการจัดเก็บและประมวลผลของสารสนเทศที่ดียิ่งขึ้น การดำเนินการจัดการสารสนเทศ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 องค์ประกอบ (Raphela, 1998: 11; ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ, 2548: 154-160; วรชพร อารยะพันธ์ และคณะ, 2558: 26) ดังนี้

1. การแสวงหาทรัพยากรสารสนเทศ เป็นการดำเนินการในการจัดหาและรวบรวมสารสนเทศหรือความรู้ ซึ่งแหล่งสารสนเทศแต่ละแห่งไม่สามารถจัดหาทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภทมาให้ผู้ใช้ได้อย่างเพียงพอ แหล่งสารสนเทศต่าง ๆ จึงร่วมมือกันในการจัดบริการ

สารสนเทศที่เรียกว่า เครือข่ายสารสนเทศ ซึ่งเป็นการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน

2. การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ เมื่อแหล่งสารสนเทศได้รับสารสนเทศที่จัดหามาแล้ว จึงทำการวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ ซึ่งสามารถทำได้โดยการวิเคราะห์เรื่องหรือวิเคราะห์แนวคิดที่สำคัญของทรัพยากรสารสนเทศ โดยพยายามแยกย่อยเนื้อหาสาระที่สำคัญของทรัพยากรสารสนเทศนั้น ๆ ซึ่งผู้วิเคราะห์ต้องอ่านทรัพยากรสารสนเทศทุกเล่มที่จะนำมาวิเคราะห์ เพื่อหาจุดสำคัญหรือส่วนสำคัญของทรัพยากรสารสนเทศ เช่น ชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง บทนำ เรื่องย่อ บทสรุป สารบัญ เป็นต้น แหล่งสารสนเทศส่วนใหญ่นิยมวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศโดยใช้ระบบจัดหมวดหมู่ตามระบบสากล เช่น ระบบบทนิยมติวิธี ระบบรัฐสภาอเมริกัน เป็นต้น

3. การจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ เมื่อวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปจัดเก็บตามหมวดหมู่ของทรัพยากรสารสนเทศ เมื่อผู้ใช้บริการที่มีความต้องการสารสนเทศ ผู้ใช้บริการจึงต้องค้นคืนสารสนเทศที่จัดเก็บไว้ โดยใช้เทคนิคและวิธีการอย่างเป็นระบบ

4. การเผยแพร่สารสนเทศและการนำสารสนเทศไปใช้ เป็นการจัดเตรียมสารสนเทศให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งเป็นวิธีการที่สร้างและนำเสนอสารสนเทศในรูปแบบต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแหล่งสารสนเทศหรือผู้ให้บริการ ต้องมีทักษะด้านการจัดการสารสนเทศเป็นพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนาและผลิตสารสนเทศ รวมทั้งมีทักษะในการนำเสนอสารสนเทศและช่องทางในการนำเสนอสารสนเทศให้ถึงมือผู้ใช้บริการ เป็นการกระจายสารสนเทศหรือการจัดส่งสารสนเทศไปยังผู้ใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและตรงกับความต้องการ

## 2. การเข้าถึงสารสนเทศ (Information Access)

ในการวิจัยครั้งนี้เน้นศึกษาการเข้าถึงและค้นคืนความรู้เกี่ยวกับผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่ถ่ายทอดและบันทึกในรูปแบบของทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ได้แก่ วัสดุตีพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การเข้าถึงสารสนเทศ เป็นวิธีการหรือความสามารถของบุคคลในการค้นหา ค้นคืน และเข้าถึงสารสนเทศที่เป็นโดเมนสาธารณะ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้คนสามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศทั่วไปได้อย่างง่ายและได้รับสารสนเทศตามที่ต้องการ โดยไม่มีข้อจำกัดทางเพศ ศาสนา อายุ รายได้ หรือการศึกษา (McCreadie & Rice, 1999: 49; โซติรส แน่นอุดร, 2560: 14) ซึ่งผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้จากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งสารสนเทศประเภทสถาบัน เช่น ห้องสมุด หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น แหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล เช่น นักวิชาการ นักวิจัย ผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น รวมทั้งแหล่งสารสนเทศประเภทอิเล็กทรอนิกส์ เช่น เว็บไซต์สถาบันการศึกษา เว็บไซต์ห้องสมุด ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นแหล่งที่สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ง่ายและสะดวกต่อผู้ใช้บริการมากที่สุด อย่างไรก็ตาม หากมีการนำสารสนเทศจากอินเทอร์เน็ตมาใช้สำหรับงานด้านวิชาการ เช่น การทำวิจัย การทำรายงาน เป็นต้น ผู้ใช้บริการจึงต้องประเมินความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของสารสนเทศนั้นก่อนเสมอ เพื่อให้สามารถนำสารสนเทศที่ได้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจุบันแหล่งสารสนเทศหลายแห่ง มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาประยุกต์ใช้เป็น

เครื่องมือที่ช่วยเหลือผู้ใช้บริการในการเข้าถึงสารสนเทศที่มีอยู่จำนวนมาก เพื่อให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างง่ายและสะดวกมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการกับงานห้องสมุดตามโมดูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโมดูลการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศ (OPAC) ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุด โดยผู้ใช้บริการสามารถเลือกรูปแบบการสืบค้นได้จากชื่อเรื่อง ชื่อผู้แต่ง คำสำคัญ หัวเรื่อง และเลขเรียกหนังสือ เพื่อแสดงผลการสืบค้นให้ครอบคลุมและตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากขึ้น นอกจากนี้ผู้ใช้บริการยังสามารถกำหนดกลยุทธ์การสืบค้นสารสนเทศ ซึ่งเป็นวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบในการสร้างประโยคและการค้น เช่น การใช้ตรรกะบูลีน (Boolean Logic) AND OR NOT การสืบค้นแบบง่าย (Basic Search) การสืบค้นขั้นสูง (Advanced Search) เป็นต้น การกำหนดกลยุทธ์การสืบค้นจึงเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของผลการค้นหา เพื่อไม่ให้แสดงผลการสืบค้นสารสนเทศที่ไม่เกี่ยวข้องแสดงผลออกมาน้อยที่สุดหรือผลการสืบค้นที่ได้มีจำนวนมากเกินไป ทำให้ผู้ใช้บริการไม่เสียเวลานานในการสืบค้นและพิจารณาคัดเลือกผลการสืบค้น รวมทั้งช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว

### 3. การจัดเก็บสารสนเทศ (Information Storage)

การจัดเก็บสารสนเทศ คือการรวบรวมสารสนเทศที่มีอยู่จำนวนมากไว้เข้าด้วยกัน โดยจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบเพื่อให้สามารถค้นหาสารสนเทศได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และมีความถูกต้อง รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงปริมาณสารสนเทศที่มีอยู่ทั้งหมด ในยุคเริ่มต้นของการจัดเก็บสารสนเทศนั้น ได้มีผู้คิดค้นและนำวิธีการหลายแบบมาใช้ในการจัดเก็บสารสนเทศ (มาลี ไชยเสนา, 2542: 405-406) เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการค้นหาสารสนเทศ เช่น การจัดหมวดหมู่หนังสือ การจัดทำบัตรรายการ ซึ่งเป็นการบันทึกรายการต่าง ๆ ตามหลักวิชาการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการของทรัพยากรสารสนเทศ การจัดทำโครงสร้างและควบคุมบรรณานุกรม ตรีชนนี และสาระสังเขป การจัดเก็บสารสนเทศในรูปแบบวัสดุย่อส่วน ซึ่งเป็นการจัดเก็บที่ได้รับการพัฒนาขึ้น โดยใช้วิธีถ่ายย่อรายละเอียดของรายการค้นแบบใดแบบหนึ่งให้มีขนาดเล็กลง จนไม่สามารถอ่านได้ด้วยตาเปล่า จึงต้องใช้เครื่องอ่านที่มีกำลังขยายสูงในการอ่านฟิล์มหรือกระดาษ ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช ไมโครการ์ด หรือวัสดุย่อส่วนอื่น และต่อมาเมื่อมีปริมาณสารสนเทศที่เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก การจัดเก็บสารสนเทศของแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ จึงนิยมใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยสนับสนุน โดยนำคอมพิวเตอร์มาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บหรือบันทึกสารสนเทศไว้ในรูปแบบเอกสาร สื่อประสม และในระบบฐานข้อมูล โดยสามารถแสดงผลออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกันได้ตามความต้องการ เพื่อให้การดำเนินการสามารถทำได้อย่างรวดเร็วและลดความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถระบุถึงแหล่งที่จัดเก็บสารสนเทศได้ (ธนัช อ่อนทา, 2558: 13)

### 4. การค้นคืนสารสนเทศ (Information Retrieval)

การค้นคืนสารสนเทศ เป็นกระบวนการในการจัดการ หรือการกระทำใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การเข้าถึง เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศตามที่ต้องการ (ชญาภรณ์ กุลนิต, 2553: 189-190) หรืออาจเป็นกิจกรรมที่มนุษย์ต้องเผชิญอยู่ในการดำรงชีวิตประจำวัน เช่น การค้นหาเอกสารหรือข้อมูลที่ ต้องการ การค้นหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก เป็นต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ไม่สามารถหลีกเลี่ยง

การค้นคืนสารสนเทศได้ (วีรัช ตรีเลิศล้ำวานิช, 2560: 1) ดังนั้น กระบวนการของการค้นคืนสารสนเทศต้องสามารถทำให้ผู้ใช้ระบุความต้องการของตนเองได้ รวมทั้งมีระบบที่สามารถประมวลผลข้อมูลการค้นคืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Baeza-Yates & Ribeiro-Neto, 1999: 7) ในขณะเดียวกัน การให้คำนิยามของคำว่า การค้นคืนสารสนเทศของนักวิชาการบางท่านได้นิยามว่า การค้นคืนสารสนเทศว่ามีความหมายเดียวกับการค้นหาวรรณกรรม (Literature Searching) ซึ่งหมายถึงกระบวนการค้นเอกสาร เพื่อให้ได้เอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยมีหลักการที่สำคัญคือ การค้นหาสารสนเทศที่ตรงตามความต้องการและนำสารสนเทศนั้น ส่งมอบให้แก่ผู้ใช้บริการได้อย่างรวดเร็วและทันการณ์ (ชลทิชา สุทธิรินทร์กุล, 2535: 1)

การค้นคืนสารสนเทศเป็นบริการที่แหล่งสารสนเทศได้จัดไว้ให้ผู้ใช้ เพื่อให้สามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งที่สำคัญสำหรับการค้นคืนสารสนเทศคือ การมีเครื่องมือที่ช่วยในการค้นหาสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศหลายแห่งจึงมีการพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศ (Information Retrieval System) ขึ้นมา ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ในการจัดการข้อมูล (Organization) นำเสนอข้อมูล (Representation) เข้าถึงข้อมูล (Access) และประมวลผลข้อมูลหรือสารสนเทศประเภทเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีอยู่หลากหลาย ให้ถูกจัดเก็บไว้ในรูปแบบดิจิทัล (Rijsbergen, 1979: 3) โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการค้นคืนสารสนเทศที่จัดเก็บอยู่ในระบบ เพื่อให้ได้สารสนเทศและทรัพยากรสารสนเทศจากแหล่งจัดเก็บสารสนเทศหรือฐานข้อมูล ส่งคืนให้กับผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็วด้วยวิธีการและเทคนิคอย่างเป็นขั้นตอน ในระยะเริ่มต้นของระบบค้นคืนสารสนเทศนั้น เน้นไปที่การค้นหาเอกสารที่เป็นข้อความ (Text document) เพียงอย่างเดียว ต่อมาได้มีการพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศเพื่อให้สามารถค้นคืนข้อมูลประเภทอื่น ๆ ได้เพิ่มมากขึ้น เช่น รูปภาพ เสียง วิดีโอ เป็นต้น โดยใช้เทคนิคการค้นหาข้อมูล 3 รูปแบบ (โกรศักดิ์ เกสร, 2558: 4) ได้แก่ การค้นคืนโดยใช้คำหลัก (Keyword-based Information Retrieval) เป็นการเลือกใช้คำสำคัญในการค้นคืน ซึ่งอาจเป็นภาษาต่าง ๆ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาไทย เป็นต้น และเป็นวิธีการที่ผู้ใช้ส่วนใหญ่นิยมใช้กันมากที่สุด การค้นคืนโดยใช้คอนเทนต์ (Content-based Information Retrieval) เป็นรูปแบบการค้นหาที่ผู้ใช้ต้องใส่รูปภาพต้นแบบเข้าไปในระบบ เพื่อสั่งให้ระบบค้นหารูปภาพในฐานข้อมูลที่มีลักษณะเหมือนรูปภาพในข้อความ โดยความเหมือนอาจพิจารณาจากค่าสี พื้นผิว รูปทรง หรือพิจารณาจากคำอื่น ๆ และการค้นคืนโดยพิจารณาจากความหมายของข้อความหรือการค้นหาสารสนเทศเชิงความหมาย (Semantic Information Retrieval) เป็นการค้นคืนสารสนเทศที่ถูกจัดเก็บไว้ โดยเชื่อมโยงกับฐานความรู้ออนโทโลยีที่ได้ออกแบบไว้ เพื่อให้เครื่องมือค้นคืนสารสนเทศสามารถเข้าใจบริบทของคำค้นมากขึ้นกว่าการค้นหาสารสนเทศโดยทั่วไป (ปกรณ์ สันตกิจ, 2562: 47)

## 5. สารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

สารสนเทศ หมายถึง ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความคิด ตลอดจนข้อเท็จจริง ที่ผ่านการกลั่นกรองและประมวลผลแล้วนำมาบันทึกหรือรวบรวมไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะป็นวัสดุตีพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีการเผยแพร่สารสนเทศเพื่อให้ผู้รับสารได้รับทราบและสามารถนำสารสนเทศนั้น ๆ ไปใช้ประโยชน์ได้ตรงกับวัตถุประสงค์หรือความ

ต้องการ รวมทั้งในด้านการตัดสินใจ (อาภากร ธาตุโลหะ, 2547: 1-2; สุกัญญา กุลนิตี, 2549: 2) เมื่อนำความหมายของคำว่า สารสนเทศ และ ฟ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง มารวมกันจึงสรุปได้ว่า สารสนเทศด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง หมายถึง ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ความคิด และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เช่น กรรมวิธีการทอผ้า เทคนิคการทอผ้า ลวดลายผ้า เป็นต้น โดยมีการประมวลผลและนำมาบันทึกในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งในการศึกษารครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกสารสนเทศด้านผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเป็น 3 ประเภท ได้แก่ วัสดุพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

5.1 วัสดุตีพิมพ์ (Printed Materials) คือ ข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร หรือวัสดุสารสนเทศที่ตีพิมพ์อักษร แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (วิธร นันต๊ะยานา, 2549: 22-23) ได้แก่ หนังสือ (Books) เป็นสิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นรูปเล่มและมีการเย็บเล่มอย่างถาวร เช่น หนังสือทั่วไป หนังสือสารคดี หนังสือบันเทิงคดี หนังสืออ้างอิง เป็นต้น วารสาร (Periodicals) เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างสม่ำเสมอ เช่น รายสัปดาห์ รายเดือน เป็นต้น ภายในเล่มประกอบด้วยเรื่องราวหรือบทความที่เขียนโดยผู้แต่งหลายคน แบ่งเป็นวารสารวิชาการ นิตยสาร หรือวารสารบันเทิง และวารสารประเภทเสนอข่าวเชิงวิจารณ์ หนังสือพิมพ์ (Newspaper) เป็นสิ่งพิมพ์ที่ออกตามระยะเวลาที่กำหนด ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นรายวัน นำเสนอข่าวสาร ความเคลื่อนไหว หรือเหตุการณ์ใหม่ ๆ ที่เป็นที่น่าสนใจหรือที่มีผลกระทบต่อสังคม ทำให้ได้ความรู้ที่รวดเร็วกว่าหนังสือและวารสาร และวัสดุตีพิมพ์อื่น ๆ ได้แก่ จุลสาร เป็นหนังสือเล่มเล็กที่ให้ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง มักจัดทำโดยหน่วยงานราชการ ภูมิภาคข่าว คือ ข่าวหรือบทความที่ตัดมาจากหนังสือพิมพ์แล้วนำมาผมนึกลงบนกระดาษ โดยระบุแหล่งที่มาของบทความเพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการอ้างอิง

5.2 วัสดุไม่ตีพิมพ์ (Non-Printed Materials) หรือสื่อทัศนวัสดุ เป็นวัสดุที่ช่วยให้สามารถเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ผ่านการรับรู้ทางสายตาและหู แบ่งออกเป็น 4 ประเภท (ฉัตรรัตน์ เขาวลิต, 2547: 21) ได้แก่ สื่อวัสดุ เป็นวัสดุที่ใช้เสียงในการบันทึกและถ่ายทอดสารสนเทศ เช่น แผ่นเสียง เทปบันทึกเสียง แผ่นซีดี เป็นต้น ทัศนวัสดุ เป็นวัสดุที่รับรู้สารสนเทศได้ผ่านทางสายตา อาจใช้ตาเปล่ามองหรือใช้เครื่องฉาย เช่น รูปภาพ ภาพนิ่ง สไลด์ ภาพเคลื่อนไหว แผ่นโปร่งใส แผนภูมิ แผนที่และลูกโลก หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง เป็นต้น สื่อทัศนวัสดุ เป็นวัสดุสารสนเทศที่ต้องใช้การดูและการฟังไปพร้อม ๆ กัน เช่น ภาพยนตร์ วีดิทัศน์ เป็นต้น และวัสดุไม่ตีพิมพ์ประเภทวัสดุย่อส่วน เป็นวัสดุที่มีการถ่ายโดยย่อส่วนลงบนแผ่นฟิล์มขนาดเล็ก เพื่อประหยัดพื้นที่ในการจัดเก็บและป้องกันการฉีกขาดทำลาย เช่น ไมโครฟิล์ม ไมโครฟิช เป็นต้น

5.3 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) คือ ความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร ที่อยู่ในรูปแบบข้อความ อักษร ภาพ และเสียง ซึ่งมีการบันทึกและจัดเก็บเป็นฐานข้อมูลบรรณานุกรม (Bibliographic Database) หรือ ฐานข้อมูลฉบับเต็ม (Full text Database) เช่น ฐานข้อมูลงานวิจัยอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็ม วิทยานิพนธ์ ฐานข้อมูลเอกสารหายากอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น (คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557: 98-99) โดยมีเครื่องมือที่ช่วยในการสืบค้นสารสนเทศ เช่น คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น ซึ่งทำให้การเข้าถึงสารสนเทศสามารถทำได้ง่ายและสะดวก

## กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยศึกษาในประเด็น ดังนี้ 1) แนวคิดการจัดการสารสนเทศ 2) การเข้าถึงสารสนเทศ 3) การค้นคืนสารสนเทศ และ 4) สารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยเน้นศึกษาการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงใน 2 ส่วน คือ 1) สภาพการจัดการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของแหล่งสารสนเทศที่มีการรวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในประเทศไทย ประกอบด้วย (1) นโยบายหรือแผนการดำเนินงานด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง (2) การจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ (3) การวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ (4) การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ และ (5) ปัญหาที่พบจากการให้บริการการค้นคืน และ 2) การเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของแหล่งสารสนเทศที่มีการรวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยศึกษาบริบทในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ปัญหาในการค้นคืน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

### สารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

1. ความหมายของสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
2. ประเภทของทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

### แนวคิดการจัดการสารสนเทศ

1. การแสวงหาทรัพยากรสารสนเทศ
2. การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ
3. การจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ
4. การเผยแพร่สารสนเทศและการนำสารสนเทศไปใช้ (Raphela, 1998: 11; ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ, 2548: 154-160; วรราชพร อารยะพันธ์ และคณะ, 2558: 26)

### การเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

1. สภาพการจัดการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
  - 1.1 นโยบายหรือแผนการดำเนินงานด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
  - 1.2 การจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศ
  - 1.3 การวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศ
  - 1.4 การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ
  - 1.5 ปัญหาที่พบจากการให้บริการการค้นคืน
2. การเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
  - 2.1 วัตถุประสงค์การค้นคืน
  - 2.2 ความถี่ในการค้นคืน
  - 2.3 เนื้อหาความรู้ที่มีการค้นคืน
  - 2.4 แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการเข้าถึงความรู้
  - 2.5 การเข้าถึงและค้นคืนความรู้
  - 2.6 ปัญหาในการค้นคืน
  - 2.7 ข้อเสนอแนะในการค้นคืน

## วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาเบื้องต้นเพื่อให้ทราบถึงความต้องการจำเป็นหรือความเป็นไปได้ในการพัฒนาออนไลน์ด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1) บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ และ 2) ผู้ใช้บริการ ผู้วิจัยทำการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ หน่วยงานละ 1 คน และ 2) ผู้ใช้บริการ หน่วยงานละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 14 คน โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลจากรายชื่อผู้ใช้บริการเข้าถึงและคุ้นเคยกับสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงในพื้นที่ที่ศึกษาและจากการสอบถามบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ศึกษา เพื่อยืนยันว่าเป็นผู้ที่มีการใช้และคุ้นเคยกับสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจริง จากนั้นจึงขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งคำแนะนำรายชื่อผู้ให้ข้อมูลท่านต่อไป ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยโดยการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ประเด็นในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย 1) สภาพการจัดการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และ 2) การเข้าถึงและคุ้นเคยกับสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้คือ แหล่งสารสนเทศผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 7 แห่ง คือ (1) ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (2) ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (3) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (4) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ (5) ศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร (6) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และ (7) พิพิธภัณฑ์เรียนรู้ราชภูมบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่

## ผลการวิจัย

การศึกษาสภาพการเข้าถึงและคุ้นเคยกับสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน ดังนี้

### 1. สภาพการเข้าถึงและคุ้นเคยกับสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ จำนวน 7 คน จากแหล่งสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 7 แห่ง แบ่งตามประเภทแหล่งสารสนเทศออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มห้องสมุด ประกอบด้วย (1) ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (2) ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (3) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และ (4) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่  
2) กลุ่มศูนย์สารสนเทศ ประกอบด้วย (1) ศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร และ (2) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และ 3) กลุ่มพิพิธภัณฑ์ ได้แก่ พิพิธภัณฑ์เรียนรู้ราชภูมบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ และมีผู้ให้ข้อมูล จำนวน 7 คน ผลการศึกษามีดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 85.71 และเป็นเพศชาย จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 มีอายุ 60 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 อายุ 54 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 อายุ 36 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29

อายุ 35 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 อายุ 33 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 อายุ 31 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 และอายุ 30 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 และระดับประถมศึกษา จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 14.29 ปฏิบัติงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 และปฏิบัติงานในตำแหน่งอื่น จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 57.14 ได้แก่ ตำแหน่งหัวหน้ากลุ่มงานฝ่ายพัฒนาและส่งเสริมสวัสดิการสังคม จำนวน 1 คน นักวิเคราะห์นโยบายและแผน จำนวน 1 คน เจ้าพนักงานธุรการ ระดับ ส.4 จำนวน 1 คน และช่างทอ ชำนาญการ จำนวน 1 คน และมีประสบการณ์การทำงาน 32 ปี 15 ปี 5 ปี 3 ปี 2 ปี และ 1 ปี 6 เดือน ตามลำดับ

1.2 สภาพการณ์การจัดการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาจำแนกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1.2.1 นโยบายหรือแผนการดำเนินงานด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด 1 แห่ง คือ ห้องสมุดพิพิธภัณฑสถานสมเด็จพระเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีนโยบายและแผนการดำเนินงานด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่เป็นลายลักษณ์อักษรครอบคลุมด้านผ้าและมีแผนการจัดเตรียมนิทรรศการเกี่ยวกับผ้าผัดเปลี่ยนหมุนเวียนไป และพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร และศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย และแหล่งสารสนเทศกลุ่มพิพิธภัณฑสถาน จำนวน 1 แห่ง คือ พิพิธภัณฑสถานเรียนรู้ราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีนโยบายหรือแผนการดำเนินงานด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่เป็นลายลักษณ์อักษรพบเพียงแผนการดำเนินงานด้านผ้า โดย (1) ศูนย์พัฒนาราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร มีแผนการดำเนินงานทั่วไปที่เน้นการส่งเสริมและสนับสนุนด้านวัฒนธรรม การแต่งกาย ภาษา การท่องเที่ยว และการบริการชุมชนของ 6 กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ได้แก่ ได้แก่ เมียน ลีซู ลาหู่ ลัวะ ม้ง และปกากะญอ (2) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย มีแผนการทำงานด้านผ้า เช่น การจัดแสดงนิทรรศการผ้า การจัดเก็บ การดูแลรักษาผ้า เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับผ้าล้านนาใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบน ครอบคลุมไปถึงผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงบางกลุ่ม เช่น เย้าแดง ม้ง ถิ่น กะเหรี่ยง ลัวะ คะฉิ่น เป็นต้น และ (3) พิพิธภัณฑสถานเรียนรู้ราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีแผนการดำเนินงานภายใต้ต้นนโยบายการขับเคลื่อนงานด้านอัตลักษณ์ของแต่ละชาติพันธุ์ และมีแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาชุมชน โดยเน้นแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีแผนการดำเนินงานตามภารกิจของหน่วยงาน แต่ไม่มีแผนงานเฉพาะด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดย (1) ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ มีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมงานศิลปหัตถกรรมทุกด้านตามภารกิจหลักของศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (2) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มีแผนการดำเนินงานที่ครอบคลุมด้านมานุษยวิทยา และ (3) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและ

พัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำเนินงานตามแผนงานของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง โดยการทำงานร่วมกับมูลนิธิโครงการหลวง เน้นการส่งเสริมงานด้านการเกษตรและหัตถกรรมเป็นหลัก

1.2.2 การจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า แหล่งสารสนเทศส่วนใหญ่มีการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 4 ประเภท ได้แก่ (1) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสืออ้างอิง รายงานการวิจัย เป็นต้น (2) สื่อโสตทัศน์ เช่น CD Rom ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องผ้าทั่วไปและผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เป็นต้น (3) สื่ออิเล็กทรอนิกส์และดิจิทัล เช่น เว็บไซต์ของแหล่งสารสนเทศ เป็นต้น และ (4) ทรัพยากรสารสนเทศอื่น ๆ เช่น ผืนผ้า ภาพถ่ายผืนผ้า วัตถุศิลปะต่าง ๆ เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องประดับ วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า แหล่งสารสนเทศส่วนใหญ่มีวิธีการจัดหาโดยการได้รับอภินันทนาการจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมศิลปากร กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมหม่อนไหม มูลนิธิหนังสือเพื่อไทย เป็นต้น รองลงมาคือมีวิธีการจัดหาโดยการจัดซื้อด้วยเงินงบประมาณของหน่วยงาน และการผลิตทรัพยากรสารสนเทศขึ้นเอง

1.2.3 การวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า แหล่งสารสนเทศมีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ที่แตกต่างกัน โดยแหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด ได้แก่ (1) ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่โดยใช้ระบบทศนิยมดิวอี้ แบ่งออกเป็น 2 หมวดใหญ่ คือ หมวด 677 สิ่งทอ และหมวด 746 ศิลปะสิ่งทอ (2) ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่โดยแบ่งตามที่ห้องสมุดกำหนด คือ หมวด 101 เครื่องหิน 102 เครื่องดิน 103 เครื่องโลหะ 104 เครื่องจักสาน 105 เครื่องไม้ 106 เครื่องกระดาษ 107 เครื่องทอ (ผ้าทอ) 108 เครื่องรัก 109 เครื่องหนัง และ 110 หัตถกรรมอื่น ๆ (3) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่โดยใช้ระบบหอสมุดรัฐสภาอเมริกัน ซึ่งให้หมวดหมู่ที่เกี่ยวกับเรื่องผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจำนวน 2 หมวดใหญ่ คือ หมวด TT ผ้าหัตถกรรม งานฝีมือ และหมวด TS เสื้อผ้าอาภรณ์ และ (4) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ไม่มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ แต่มีการเรียงลำดับตามเลขทะเบียนหนังสือ แหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศ ได้แก่ (1) ศูนย์พัฒนาราชภูมบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่โดยจำแนกตามชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ และ (2) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ไม่มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ แต่เป็นการจัดหมวดหมู่ตามประเภทของทรัพยากรสารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศกลุ่มพิพิธภัณฑ์ คือ พิพิธภัณฑ์เรียนรัฐาษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่โดยใช้ตัวอักษรภาษาอังกฤษ พิมพ์ใหญ่ ได้แก่ หมวด A รายงานวิจัย หมวด B เกษตรกรรม หมวด C ข้อมูลชาวเขา หมวด D ทำเนียบชุมชน หมวด E ศิลปวัฒนธรรม หมวด F ทั่วไป หมวด G วารสาร หมวด I สารานุกรมไทย หมวด J คู่มือ หมวด K รายงานผลการดำเนินงาน หมวด L บทความวิชาการ หมวด N เอกสาร หมวด Q โครงการ หมวด R หนังสือต่างประเทศ และหมวด S อาเซียน

1.2.4 การจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการ

ศึกษาพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศในฐานข้อมูลบรรณานุกรม (OPAC) โดย (1) ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติเสนายัน (2) ห้องสมุด ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ใช้ระบบห้องสมุดอัตโนมัติ WALAI AutoLib และ (3) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศโดยบันทึกข้อมูลลงในฐานข้อมูลที่พัฒนาขึ้น ชื่อว่า HRDI Library นอกจากนี้ยังพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 1 แห่ง คือ ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ และแหล่งสารสนเทศกลุ่มพิพิธภัณฑ์ จำนวน 1 แห่ง คือ พิพิธภัณฑ์เรียนรู้ราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศโดยบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมจัดการเอกสาร Microsoft Excel และพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ (1) ศูนย์พัฒนาราชากรบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร และ (2) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ไม่มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ แต่ใช้วิธีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศโดยการนำขึ้นให้บริการบนชั้นหนังสือตามประเภททรัพยากรสารสนเทศ

1.2.5 ปัญหาที่พบจากการให้บริการการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 4 แห่ง ได้แก่ (1) ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (2) ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ (3) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร และ (4) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ประสบปัญหาด้านการได้รับงบประมาณในการจัดหาและรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศอย่างจำกัด เนื่องจากต้องจัดหาทรัพยากรสารสนเทศให้ครบทุกหมวดหมู่หรือทุกด้าน นอกจากนี้ยังพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ (1) ห้องสมุดพิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (2) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (3) ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ และแหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ (1) ศูนย์พัฒนาราชากรบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร และ (2) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประสบปัญหาด้านการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศกระจายไว้หลายที่ ทำให้ผู้ใช้บริการใช้เวลานานในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศ รวมทั้งการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่ไม่ตรงตามหมวดหมู่ ทำให้ผู้ใช้บริการหาหนังสือไม่พบ และพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 1 แห่ง คือ ห้องสมุดสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ และแหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศ ได้แก่ (1) ศูนย์พัฒนาราชากรบนพื้นที่สูง จังหวัดกำแพงเพชร และ (2) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประสบปัญหาด้านการวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ โดยไม่มีกรวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ให้กับทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และยังพบว่า แหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด จำนวน 1 แห่ง คือ ห้องสมุดบรรณศิลป์อาคาร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ และแหล่งสารสนเทศกลุ่มพิพิธภัณฑ์ คือ พิพิธภัณฑ์เรียนรู้ราษฎรบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงใหม่ ประสบปัญหาการขาดเครื่องมือค้นคืนให้กับผู้ใช้บริการ

## 2. ปัญหาการเข้าถึงและคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ใช้บริการ จำนวน 7 คน จากแหล่งสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จำนวน 7 แห่ง และมีผู้ให้ข้อมูลเพิ่มเติม จำนวน 3 คน จากแหล่งสารสนเทศ 3 แห่ง ได้แก่ (1) ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (2) ห้องสมุดบรรณศิลป์ศิลปากร ศูนย์ส่งเสริมศิลปาชีพระหว่างประเทศ และ (3) ศูนย์สิ่งทอ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย รวมมีผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น จำนวน 10 คน ผลการศึกษามีดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง จำนวน 7 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 และเพศชาย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 20 - 29 จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 อายุระหว่าง 30 - 49 ปี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และ 40 - 49 ปี จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 ระดับปริญญาตรี จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และกำลังศึกษาอยู่ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเป็นพนักงานในศูนย์ สถาบัน หรือพิพิธภัณฑ์ และพนักงานมหาวิทยาลัย จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 ราชการ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และเป็นนักศึกษา จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

2.2 การเข้าถึงและคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาจำแนกเป็น 6 ประเด็น ดังนี้

2.2.1 วัตถุประสงค์การคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษพบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีวัตถุประสงค์ในการคั่นคืนเพื่อนำมาใช้ประกอบการทำงานมากที่สุด จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 รองลงมาคือ เพื่อการเยี่ยมชม จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 และคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเพื่อนำมาใช้ประกอบการค้นคว้า วิจัย และประกอบการเรียนการสอน จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00

2.2.2 ความถี่ในการเข้าถึงและคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษพบว่า ผู้ให้ข้อมูลคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 3 - 4 ครั้ง/สัปดาห์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 คั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 1 - 2 ครั้ง/สัปดาห์ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 และคั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง 2 - 3 เดือน/ครั้ง จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 20.00 รองลงมาคือ คั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงทุกวัน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 คั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงเดือนละครั้ง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 คั่นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงปีละครั้ง จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 และเข้าใช้บริการเป็นครั้งแรก จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

2.2.3 เนื้อหาสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่มีการเข้าถึงและคั่นคืนมากที่สุดคือ ลวดลายผ้า เช่น ลายผ้า ลายผ้าไทย ลวดลายในผ้าไทย การออกแบบลวดลาย เส้นลายเอกลักษณ์ลวดลาย จำนวนลาย ลายหลักลายประกอบ ลายผ้าชาวเขา เป็นต้น รองลงมาคือ การแต่งกาย เช่น การแต่งกายในประเทศไทย การแต่งกายในอดีต การแต่งกายชนเผ่า การแต่งกายของกลุ่มชน เป็นต้น การทอผ้า การย้อมสี ลักษณะผ้าทอ ผ้ากลุ่มชาติพันธุ์ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้า

แหล่งทอผ้า กรรมวิธีการทอผ้า และประโยชน์ใช้สอยจากผ้า

2.2.4 แหล่งสารสนเทศที่ใช้ในการเข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 8 คน เข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจากแหล่งสารสนเทศประเภทสถาบัน เช่น สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ศูนย์พัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูง จังหวัดตาก เป็นต้น นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 7 คน เข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจากแหล่งสารสนเทศประเภทบุคคล เช่น บรรณารักษ์ เจ้าหน้าที่ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในด้านนั้น ๆ เป็นต้น และพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน เข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงจากแหล่งสารสนเทศประเภทอิเล็กทรอนิกส์/ดิจิทัล เช่น ฐานข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย ฐานข้อมูลงานวิจัยทางชาติพันธุ์ ฐานข้อมูลศูนย์เรียนรู้ชาติพันธุ์ไทในล้านนา เป็นต้น

2.2.5 การเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน มีวิธีการเข้าถึงและสืบค้นสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วยตนเอง โดยการสืบค้นผ่านฐานข้อมูลบรรณานุกรม (OPAC) และผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 คน มีวิธีการเข้าถึงและสืบค้นสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วยตนเอง โดยการอ่านป้ายบอกหมวดหมู่และเดินไปดูที่ชั้นหนังสือ และพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 3 คน มีวิธีการเข้าถึงและสืบค้นสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงโดยให้บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่สืบค้นให้

2.2.6 ปัญหาในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 8 คน พบปัญหาด้านการใช้คำค้นที่เป็นศัพท์เทคนิคหรือศัพท์เฉพาะที่สะกดยาก ทำให้การอ่านยากตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งลวดลายผ้า จึงเป็นปัญหาในการใช้คำค้นหา อีกทั้งชื่อของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง สามารถเรียกได้หลากหลายชื่อ ทำให้การค้นหาทรัพยากรสารสนเทศต้องใช้คำศัพท์เฉพาะหลายคำและค้นหาหลายครั้ง นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 8 คน พบปัญหาการใช้คำค้นที่มีความคลุมเครือ เป็นคำกำกวม มีความหมายไม่ชัดเจน จึงทำให้เกิดความสับสนและเกิดความเข้าใจผิดได้ง่าย รวมทั้งความคลุมเครือจากคำพ้องรูปและพ้องเสียง หากอ่านออกเสียงผิดก็จะสะกดผิดตามไปด้วย และพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 6 คน พบปัญหาการขาดเครื่องมือช่วยค้น ทำให้ไม่สะดวกในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

2.2.7 ข้อเสนอแนะในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า มีผู้ให้ข้อเสนอแนะ จำนวน 6 คน โดยผู้ให้ข้อมูล จำนวน 4 คน มีข้อเสนอแนะในเรื่องเครื่องมือที่ช่วยในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศหรือการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ เช่น นำรูปตัวอย่างผืนผ้าไปแสดงในเว็บไซต์ หรือให้สแกน QR Code ของผ้าแต่ละผืนเพื่อเชื่อมโยงไปยังรายละเอียดของผ้า จะทำให้เกิดความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการและง่ายต่อการเข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 1 คน มีข้อเสนอแนะในด้านการอัปเดตเนื้อหาทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงให้เป็นปัจจุบัน และพบว่า ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 1 คน มีข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงบรรยากาศ

ภายในแหล่งสารสนเทศ เพื่อให้หน้าเข้าใช้บริการมากขึ้น เช่น การเปิดเพลงประกอบ การเพิ่มจอประชาสัมพันธ์ข่าวสาร เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย และทำให้ผู้ที่เยี่ยมชมเข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้มากขึ้น

### สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาสภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้วิจัยมีประเด็นในการอภิปรายผล ดังนี้

1. **ด้านสภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง** จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการจำนวน 7 คน มีวิธีการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงด้วยตนเอง โดยแบ่งเป็นการเข้าถึงและค้นคืนผ่านฐานข้อมูลบรรณานุกรม (OPAC) จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 40 และเข้าถึงและค้นคืนโดยการอ่านป้ายบอกหมวดหมู่และเดินไปดูที่ชั้นหนังสือ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 และผู้ใช้บริการจำนวน 3 คน มีวิธีการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงโดยให้บรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่สืบค้นให้ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 30 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงของแหล่งสารสนเทศแต่ละแห่งมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงแตกต่างกัน จึงทำให้ผู้ใช้บริการมีวิธีการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงแตกต่างกันไปด้วย สอดคล้องกับผลการศึกษาในด้านการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่พบว่า แหล่งสารสนเทศแต่ละแห่งมีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงแตกต่างกัน โดยแหล่งสารสนเทศกลุ่มห้องสมุด มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศในฐานข้อมูลบรรณานุกรม (OPAC) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศ เนื่องจากแหล่งสารสนเทศประเภทห้องสมุดเป็นแหล่งที่รวบรวมและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศประเภทต่าง ๆ ทั้งวัสดุตีพิมพ์ วัสดุไม่ตีพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ทำให้มีทรัพยากรสารสนเทศเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังเป็นแหล่งสารสนเทศที่ให้ความสำคัญกับการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ จึงทำให้ห้องสมุดจำเป็นต้องมีเครื่องมือที่ช่วยผู้ให้บริการในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว สอดคล้องกับผลการวิจัยของปริญญา ชวัญเรียง และกันยารัตน์ เครียวเสน (2563: 125) ที่พบว่า ห้องสมุดมหาวิทยาลัยเปิดได้นำโปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติ INNOPAC Millennium และโปรแกรมระบบห้องสมุดอัตโนมัติ Matrix มาใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุด ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในห้องสมุด เพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดการทรัพยากรสารสนเทศห้องสมุดให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และผลจากการศึกษาในส่วนนี้ยังสอดคล้องกับจุฑารัตน์ กิมาคม (2444: 45) สุนันทา วงศ์จตุรภัทร (2550: 93) อภิศักดิ์ เพ็ชรรัตน์ (2552: 79) พิชชชุดา ศรีอนันต์ และภูติส เกิดประสงค์ (2555: 59) อริศรา สิงห์ปิ่น และณรงณ์ ณรงค์ชัยปัญญา (2558: 34) และณัฐญา เผือกผ่อง, ดวงใจ กาญจนศิลป์ และชวัญแก้ว เทพวิชิต (2559: 36) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการห้องสมุดส่วนใหญ่มีวิธีการสืบค้นทรัพยากรสารสนเทศโดยการใช้ Web OPAC ของห้องสมุด ในขณะที่แหล่งสารสนเทศกลุ่มพิพิธภัณฑ์ มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศลงโปรแกรมจัดการ

เอกสาร Microsoft Excel อาจเนื่องมาจากข้อจำกัดของแหล่งสารสนเทศเองที่ไม่มีการจัดการด้านการให้บริการเครื่องมือที่ช่วยในการสืบค้นแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาด้านปัญหาที่พบจากการให้บริการการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่แหล่งสารสนเทศประสบปัญหาการขาดเครื่องมือค้นคืนให้กับผู้ใช้บริการ เนื่องจากมีการบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรมจัดการเอกสาร Microsoft Excel ซึ่งไม่ได้เป็นเครื่องมือที่แหล่งสารสนเทศนำมาใช้สำหรับการค้นคืนทรัพยากรสารสนเทศให้กับผู้ใช้บริการ ทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความไม่สะดวกในการค้นคืนทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ผู้ใช้บริการจึงใช้วิธีการขอความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์หรือเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการในแหล่งสารสนเทศนั้น ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของทรายทอง อุ่นนันทภาศ, ศุภรชชตรา แสนวา และสมรักษ์ สหพงศ์ (2561: 66) ที่ผู้ใช้บริการประสบปัญหาการขาดเครื่องมือสืบค้นเอกสารโบราณในสำนักหอสมุดแห่งชาติในรูปแบบออนไลน์ โดยมีเพียงสมุดทะเบียนข้อมูลเอกสารโบราณเพื่อใช้สำหรับการค้นหาข้อมูลเอกสารโบราณ และยังพบปัญหาข้อมูลจากการสืบค้นไม่สอดคล้องกับข้อมูลที่บันทึกไว้ในสมุดทะเบียน จึงทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ และสำหรับแหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศ มีการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศโดยการนำขึ้นให้บริการบนชั้นหนังสือตามประเภททรัพยากรสารสนเทศ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัย เป็นต้น เนื่องจากทรัพยากรสารสนเทศที่มีให้บริการภายในศูนย์สารสนเทศ โดยเฉพาะหนังสือมีจำนวนน้อย จึงทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้ด้วยตนเองโดยการอ่านป้ายบอกหมวดหมู่และเดินไปดูที่ชั้นหนังสือ ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับพรทิพย์ แจ่มสว่าง (2548: 109) ที่พบว่า ศูนย์ข้อมูลชุมชนในท้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ประสบปัญหาการดำเนินงานด้านสื่อสารสนเทศที่ให้บริการในศูนย์ข้อมูลชุมชนมีไม่หลากหลาย มีจำนวนน้อย และมีไม่เพียงพอ รวมทั้งสื่อสารสนเทศมีเนื้อหาไม่ทันสมัยและอยู่ในสภาพเก่า ขาดชุด เนื่องจากไม่ได้รับงบประมาณในการดำเนินงานศูนย์ข้อมูลชุมชนโดยเฉพาะ จึงทำให้ผู้ใช้บริการศูนย์ข้อมูลชุมชนในท้องสมุดประชาชนสามารถค้นหาหนังสือด้วยตนเองได้ อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ จะมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงแตกต่างกัน แต่สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงคือเรื่องการจัดเก็บสารสนเทศที่มีอยู่เป็นระบบระเบียบ โดยจัดเรียง จัดหมวดหมู่ รวมทั้งนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการนำสารสนเทศนั้นมาใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า หากแหล่งสารสนเทศมีการจัดเก็บสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลให้การเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศสำหรับผู้ใช้บริการเกิดความสะดวกรวดเร็ว และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ทุกที่ทุกเวลา (มาลี ไชยเสนา, 2542: 39; ชาริณี เขวานันศิริ, 2543: 19)

## 2. ด้านปัญหาการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง

2.1 ปัญหาการใช้คำค้นเพื่อใช้ในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 80 ประสบปัญหาด้านการใช้คำค้นที่เป็นศัพท์เทคนิคหรือศัพท์เฉพาะ อาจเนื่องมาจากแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงมีภาษาและคำศัพท์เฉพาะที่ใช้ในกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับลวดลายผ้า เช่น ชื่อลวดลายผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง คำว่า ก้าก้อ หมายถึง ลายกันหอย คำว่า

จึง หมายถึง ลายภูเขา คำว่า เน้งหน้า หมายถึง ลายรอยตีนหนู คำว่า ก้าย หมายถึง ลายรอยตีนไก่ เป็นต้น (อนุพงษ์ ปรัชญ์, 2560: 7-9) หากเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงอาจไม่ทราบคำศัพท์เฉพาะนั้น ๆ ว่าจะกตอย่างไรและมีความหมายว่าอะไร จึงทำให้ผู้ใช้บริการที่ต้องการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เกิดปัญหาในด้านการสะกดคำศัพท์เทคนิคหรือคำศัพท์เฉพาะ ส่งผลให้การเลือกใช้คำค้นจำกัดได้เพียงแค่ว่าคำศัพท์ที่รู้จักกันโดยทั่วไปเท่านั้น โดยไม่ได้ใช้คำศัพท์เฉพาะในการสืบค้น ผู้ใช้บริการจึงไม่พบทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงตามที่ต้องการหรือไม่ครอบคลุมกับทรัพยากรที่ต้องการทั้งหมด ทำให้เสียโอกาสในการเข้าถึงสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง และยังพบปัญหาการเรียกชื่อกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่สามารถเรียกได้หลายชื่อและมีการสะกดต่างกัน เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ สามารถเขียนได้ทั้งคำว่า ปกาเกอญอ ปากะเยอ ปากะญอ และป่วเกอญอ เป็นต้น (สุนฤต เงินส่งเสริม, 2542: 22; ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2564) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางเลือกใช้คำศัพท์ของผู้แต่งแต่ละคน ผู้ใช้บริการจึงต้องใช้คำค้นหลายคำและใช้เวลานานในการค้นคืนทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสุวิไล เปรมศรีรัตน์ และคณะ (2547: 3-15) งานวิจัยของมาฆะ ขิตตะสังคะ และคณะ (2553: 21-22) และงานวิจัยของปณชญา ศิวานีพันธ์ และราชนันย์ นิลวรรณภา (2562: 89) ที่พบว่า ประเทศไทยมีการกระจายของภาษาตามกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ใน 2 ลักษณะ คือ การกระจายของภาษาตามพื้นที่ทางวัฒนธรรมและการกระจายของภาษาตามพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และการปกครอง โดยในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ มีภาษาถิ่นที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน รวมถึงชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ของแต่ละกลุ่มมักมีหลายคำเรียก ซึ่งมีทั้งคำที่คนในกลุ่มชาติพันธุ์ใช้เรียกตัวเองและคำที่ถูกเรียกโดยคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งยังสามารถเรียกได้มากกว่า 1 ชื่อ และในชื่อหนึ่งสามารถเรียกได้หลายภาษาหรือหลายกลุ่มชาติพันธุ์ จึงทำให้เกิดปัญหาเรื่องการใช้ภาษาและเกิดความสับสน นอกจากนี้ผู้ใช้บริการยังพบปัญหาความคลุมเครือจากคำพ้องรูปและพ้องเสียง เช่น การออกเสียงคำว่า สเปญา ซึ่งหมายถึงเสื้อผู้ชายของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอ โดยคนทั่วไปมักอ่านว่า ยา หรือ ย่า หากอ่านออกเสียงผิดจะทำให้การสะกดคำผิดตามไปด้วย หรือในบางกรณีมีการใช้คำศัพท์ที่สามารถทดแทนกันได้ เช่น คนทั่วไปอ่านว่า ผ้าหม่ปกาเกอญอ แต่คนปกาเกอญออ่านว่า ผ้าหม่มผายอ ซึ่งมีการเปลี่ยนตัวสะกดและการออกเสียงที่ต่างกัน จึงทำให้เกิดความผิดพลาดจากการสะกดคำ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัทธา พนมมิตร, วรชพร อารยะพันธ์ และปิเชษฐ จุจรอด (2560: 1555) และงานวิจัยของ วรชพร อารยะพันธ์ (2562: 108) ที่พบว่า ผู้ใช้บริการพบปัญหาด้านการสืบค้นความรู้ด้านผ้าล้านนา เนื่องจากคำศัพท์ด้านผ้าล้านนาเป็นความรู้เฉพาะด้านที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มีความหลากหลายของเนื้อหาและคำศัพท์ด้านผ้าล้านนาบางคำยังสามารถออกเสียงได้หลากหลาย ทำให้ผู้ใช้บริการพบปัญหาความคลุมเครือจากคำพ้องรูปและพ้องเสียงในภาษาไทย รวมทั้งปัญหาด้านความผิดพลาดของการสะกดคำจากการแปลภาษา ผู้ใช้บริการจึงไม่สามารถเข้าถึงความรู้ได้ ดังนั้น แหล่งสารสนเทศที่รวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จึงควรมีการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่ม

ชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

2.2 ปัญหาการขาดเครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการ จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 60 พบปัญหาการขาดเครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง อาจเนื่องมาจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งสารสนเทศกลุ่มศูนย์สารสนเทศและกลุ่มพิพิธภัณฑ์ มีการดำเนินงานตามภารกิจหลักของหน่วยงานที่เน้นการจัดแสดงผลงาน เช่น รูปภาพผ้า วัตถุศิลปะ เป็นต้น มากกว่าการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร งานวิจัย เป็นต้น แหล่งสารสนเทศเหล่านี้จึงไม่มีเครื่องมือที่ช่วยผู้ให้บริการในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงและทำให้ผู้ใช้บริการเกิดความไม่สะดวกในการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ดังนั้น ผู้ใช้บริการจึงมีข้อเสนอแนะให้แหล่งสารสนเทศพัฒนาเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สามารถนำมาช่วยในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากขึ้น โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จันสี พวงสุกอด (2547: 219) และงานวิจัยของ นิศาชล จำนวนศรี (2562: 27) ที่พบว่า แหล่งสารสนเทศพบปัญหาการขาดเครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรสารสนเทศ เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องจำนวนบุคลากรที่ปฏิบัติงานและมีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบอื่น ๆ ที่ต้องปฏิบัติควบคู่ไปด้วย จึงทำให้ไม่มีเวลาในการพัฒนาเครื่องมือช่วยค้นทรัพยากรสารสนเทศเพื่อให้บริการแก่ผู้ใช้ พร้อมทั้งการได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ใช้บริการที่มีความต้องการด้านเครื่องมือที่ช่วยสำหรับการค้นคืนความรู้ โดยนำออนโทโลยีเข้ามาใช้ในการจัดกลุ่มองค์ความรู้ ซึ่งเป็นแนวคิดของการจัดระบบความรู้ (Knowledge Organization) ที่เป็นกระบวนการที่ทำให้ความรู้ถูกจัดเก็บไว้อย่างมีหลักการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเภท (Collins, 2003: 53-58; Weller, 2010: 210-212) ได้แก่ กลุ่มแสดงรายการคำศัพท์ (Term List) เช่น อภิธานศัพท์ รายการหลักฐาน เป็นต้น กลุ่มแสดงหมวดหมู่และการจัดประเภท (Classification and Categorization) เช่น หัวเรื่อง อนุกรมวิธาน เป็นต้น และกลุ่มแสดงความสัมพันธ์ (Relationship List) เช่น ศัพท์สัมพันธ์ ออนโทโลยี เป็นต้น เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นคืน การใช้งานร่วมกัน และสามารถนำความรู้เก่ากลับมาใช้ได้ใหม่ (Uschold & Gruninger, 1996) ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยหลายเรื่องที่ได้นำมาคิดออนโทโลยีเข้ามาช่วยในการจัดเก็บและค้นคืนความรู้เฉพาะด้านในแง่มุมมองที่แตกต่างกัน เช่น การพัฒนาออนโทโลยีด้านผ้า ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาออนโทโลยีผ้าล้านนา (วรราชพร อารยะพันธ์ และพัทธรา พนมมิตร, 2562) การพัฒนาออนโทโลยีด้านกลุ่มชาติพันธุ์ ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาออนโทโลยีเชิงความหมายของความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ (จุฑาทิพย์ ไชยกาบัง และกุลธิดา ท้วมสุข, 2560) การพัฒนาออนโทโลยีด้านภูมิปัญญา ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารฐานความรู้ออนโทโลยีสำหรับภาษาชนเผ่า แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี (ราชวิทย์ ทิพย์เสนา, 2561) การพัฒนาออนโทโลยีด้านการท่องเที่ยว ตัวอย่างงานวิจัยเรื่อง การค้นคืนสารสนเทศการท่องเที่ยวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยใช้ออนโทโลยี (อิสรา ชื่นตา, จาริ ทองคำ และจิรัฐภา ภูบุญชอบ, 2557) และการพัฒนาออนโทโลยีการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทย (ธิดิพร ชาญศิริวัฒน์ และอชนี พลสวัสดิ์, 2561) เป็นต้น การนำแนวคิดออนโทโลยีมาประยุกต์ใช้กับความรู้ในแง่มุมมองต่าง ๆ

จะแสดงถึงความเชื่อมโยงของโครงสร้างความสัมพันธ์ของคำศัพท์และเนื้อหาของขอบเขตความรู้  
นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการค้นคืนและการใช้งานร่วมกัน และ  
ออนโทโลยียังมีคุณสมบัติในการนำความรู้เก่ากลับมาใช้ใหม่ อันจะช่วยให้ผู้ให้บริการสามารถ  
เข้าถึงและค้นคืนความรู้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

### ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

แหล่งสารสนเทศมีการรวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงใน  
ประเทศไทย ควรนำแนวคิดการจัดระบบความรู้ โดยนำออนโทโลยีมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือที่  
ใช้ในการรวบรวมและจัดเก็บสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เนื่องจากออนโทโลยีมี  
คุณสมบัติในการกำหนดโครงสร้างความรู้เป็นลำดับชั้น เพื่อให้แสดงถึงความสัมพันธ์ของคำศัพท์  
ทางด้านผ้าของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่เชื่อมโยงกัน รวมทั้งแสดงคำศัพท์ที่เป็นมาตรฐาน  
สำหรับใช้ในการแลกเปลี่ยนและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่างถูกต้อง  
และครอบคลุม เพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่  
สูงแก่ผู้ใช้บริการหรือผู้ที่สนใจได้อย่างง่าย สะดวกและรวดเร็ว

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. พัฒนาออนโทโลยีสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง เพื่อเป็นเครื่องมือที่ช่วย  
ในการค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงที่จัดเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความ  
สำคัญต่อภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ
2. พัฒนาหัวข้อหรือคำค้นที่เป็นคำศัพท์เฉพาะด้านผ้าของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่  
สูง เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงได้อย่าง  
ครอบคลุม

### รายการอ้างอิง

- การพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวง. (2559). **แผนแม่บทการพัฒนา  
ชาติพันธุ์ในประเทศไทย (พ.ศ.2558-2560)**. สืบค้น 26 มกราคม 2564, จาก  
[http://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2016/09/503.pdf?fbclid=IwAR3fTyOYuUxizFYd98dOCO7lydn9DFWvr0Nw5hWnbJnalTbKEMn7\\_155LNo](http://www.harvardasia.co.th/wp-content/uploads/2016/09/503.pdf?fbclid=IwAR3fTyOYuUxizFYd98dOCO7lydn9DFWvr0Nw5hWnbJnalTbKEMn7_155LNo)
- วัฒนธรรม, กระทรวง. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2546). **อนุสัญญาว่าด้วยการสงวนรักษามรดก  
ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้**. สืบค้น 26 มกราคม 2564, จาก <http://ich.culture.go.th/images/stories/ich-pdf/2.1Convention-Safeguarding-Intangible-cultural-Heritage-Thai.pdf>
- วัฒนธรรม, กระทรวง. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2553). **มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม  
(Intellectual Cultural Heritage)**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.

- ไกรศักดิ์ เกสร. (2558). **ระบบคั่นคืนสารสนเทศ: แนวคิดและแนวทางการพัฒนาในอนาคต.** พิษณุโลก: โฟกัส พรินติ้ง.
- คณาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2557). **สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการค้นคว้า.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จันสี พวงสุเกต. (2547). **สภาพและปัญหาการดำเนินงานห้องสมุดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. สืบค้นจาก [https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse\\_type=title&titleid=59284](https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=59284)
- จุฑาทิพย์ ไชยกาบัง และกุลธิดา ท่วมสุข. (2560). การพัฒนาออนไลน์เชิงความหมายของความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์. **วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.** 10(2), 1-15.
- จุฑารัตน์ กิมาคม. (2444). **การรับบริการให้การศึกษานักศึกษาผู้ใช้ห้องสมุดมหาวิทยาลัย: กรณีนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สืบค้นจาก <https://kb.psu.ac.th/psukb/handle/2010/6826>
- ฉัตรรัตน์ เขาวลิต. (2547). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสารสนเทศ.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ชญาภรณ์ กุลนิตี. (2553). **สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชลธิชา สุทธิรินทร์กุล. (2535). **ระบบสืบค้นสารนิเทศออนไลน์ เอกสารบรรณารักษศาสตร์ เล่มที่ 31.** กรุงเทพฯ: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์.
- ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. (2548). **การจัดการสารสนเทศเบื้องต้น.** กรุงเทพฯ: เอ็กเปอร์เน็ท.
- ชาโรณี เขาวนศิลป์. (2543). **การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ.** เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- โชติรส แนนอุดร. (2560). **การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศ.** สืบค้น 26 มกราคม 2564, จาก [http://202.29.240.3/45/public/files/1518939833\\_3a52765b656e3902d-081d8612aaf06cc.pdf](http://202.29.240.3/45/public/files/1518939833_3a52765b656e3902d-081d8612aaf06cc.pdf)
- ณัฐญา เมื่อกฟ่อง, ดวงใจ กาญจนศิลป์ และขวัญแก้ว เทพวิจิต. (2559). **ความต้องการและการพฤติกรรมการใช้บริการศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษาของนักศึกษาต่างชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี** (รายงานการวิจัย). นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ทรายทอง อุ่นนันทศ, ศุภรชชตรา แสนวา และสมรภัช สหพงศ์. (2561). การใช้และปัญหาการใช้บริการเอกสารโบราณในสำนักหอสมุดแห่งชาติ. **วารสารบรรณศาสตร์ มศว.** 1(1), 59-76.

ธนัช อ่อนทา. (2558). **การจัดการเอกสารด้วยระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์.**

(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร.  
สืบค้นจาก [http://www.msit.mut.ac.th/thesis/Thesis\\_2558/การจัดการเอกสาร  
ด้วยระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์.pdf](http://www.msit.mut.ac.th/thesis/Thesis_2558/การจัดการเอกสารด้วยระบบจัดการเอกสารอิเล็กทรอนิกส์.pdf)

ธิติพร ชาวุฒิศิริวัฒน์ และอชิณี พลสวัสดิ์. (2561). การพัฒนาออนไลน์การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ  
ในประเทศไทย. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น.** 12(4), 113-129.

ธิติวัฒน์ ตาคำ, มาลี กาบมาลา และลำปาง แม่นมาตย์. (2559). พฤติกรรมการค้นคืนและ  
การเข้าถึงความรู้ด้านพลังงานของนักวิชาการและนักวิจัย. **วารสารสารสนเทศศาสตร์  
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.** 34(1), 54-93.

นิศาชล จำนงศรี. (2562). การพัฒนาออนไลน์ด้านยาสมุนไพรที่บันทึกไว้เอกสารโบราณ.  
**วารสารสารสนเทศศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
ขอนแก่น.** 37(4), 17-43.

ปกรณ สันตกิจ. (2562). การพัฒนาระบบค้นคืนสารสนเทศเชิงความหมายสำหรับจดหมายเหตุ  
ดิจิทัล. **วารสารวิจัยคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.** 1(4), 43-58.

ปทุมชา ศิวานีพัทธน์ และราชันย์ นิลวรรณภา. (2562). โครงสร้าง ที่มาและความหมายของคำ  
เรียกชาติพันธุ์ในอีสาน. **วารสารดำรงวิชาการ.** 18(2), 61-94.

ปริญญา ขวัญเรียง และกันยารัตน์ เครียวเช่น. (2563). สภาพการให้บริการสารสนเทศห้องสมุด  
มหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย. **วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ.** 33(3),  
118-131.

พรทิพย์ แจ็งสว่าง. (2548). การดำเนินงานของศูนย์ข้อมูลชุมชนในห้องสมุดประชาชน  
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก  
[https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse\\_type=title&titleid=112395](https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=112395)

พัทธรา พนมมิตร, วรขพร อารยะพันธ์ และพิเชษฐ ภูจอรอด. (2560). การค้นคืนและเข้าถึง  
ความรู้ด้านผ้าล้าเนาของแหล่งสารสนเทศด้านผ้าล้าเนา ในเขตภาคเหนือตอนบน.  
**Veridian E-Journal, Silpakorn University.** 10(3), 1545-1559.

พิชชดา ศรีอนันต์ และภูติส เกิดประสงศ์. (2555). การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการ  
ศึกษาค้นคว้าในสำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง (รายงานการวิจัย).  
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิงพิศ พิชญ์พิบูล. (2556). **การจัดการสารสนเทศ.** เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.  
มาฆะ ชิตตะสังคะ, โกมินทร์ ว่างอ่อน, ณัฐธิดา จุมปา, พิทักษ์ รัตนแสงสว่าง, ภูลธิดา อินทร์ไชย  
และนาถ จะหา. (2553). **วัฒนธรรมและภาษาสื่อสารของกลุ่มชาติพันธุ์บริเวณภาค  
เหนือตอนบนของประเทศไทย.** (รายงานการวิจัย). เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏ  
เชียงราย.

- มาลี ไชยเสนา. (2542). **การจัดเก็บและการค้นคืนสารนิเทศ**. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- ราชวิทย์ ทิพย์เสนา. (2561). การพัฒนาฐานความรู้ออนไลน์สำหรับภาษาชนเผ่าเผ่า แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี. **วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย**. 11(1), 16-32.
- วรรณพร อารยะพันธ์. (2562). ศัพท์สัมพันธ์กลุ่มชาติพันธุ์ไทในล้านนา. **วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย**. 12(2), 95-114.
- วรรณพร อารยะพันธ์ และพัชรา พนมมิตร. (2562). การพัฒนาออนไลน์ความรู้ด้านผ้าล้านนา. **มนุษยศาสตร์สาร**. 20(2), 133-170.
- วรรณพร อารยะพันธ์, ลำปาง แม่นมาตย์, มาลี กาบมาลา และกิตติชัย ไตรรัตน์ศิริชัย. (2558). สภาพปัจจุบันและปัญหาการจัดการความรู้และสารสนเทศด้านทรัพยากรสารสนเทศของสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. **วารสารวิจัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น (ฉบับบัณฑิตศึกษา)**. 15(2), 21-38.
- วิชร นันต์ะยานา. (2549). **สารสนเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า**. เชียงราย: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- วิรัช ศรีเลิศล้ำวานิช. (2560). **การค้นคืนสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2564). **กลุ่มชาติพันธุ์**. สืบค้น 26 มกราคม 2564, จาก <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups>
- สุกัญญา กุลนิตี. (2549). **ห้องสมุดและสารนิเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สุนันทา วงศ์จตุรภัทร. (2550). **พฤติกรรมกรรมการแสวงหาสารนิเทศของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬาในมหาวิทยาลัยของรัฐ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <https://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/44105>
- สุวิไล เปรมศรีรัตน์, สุจริตลักษณ์ ตีมตุง, เอกพงษ์ สุวรรณเกษร์, อภิญญา บัวสรวง, อิศระ ชูศรี, โสภณา ศรีจำปา, มยุรี อวารพัฒน์, อมร ทวีศักดิ์, ...ประกาศรี คำสะอาด. (2547). **แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทย (รายงานการวิจัย)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สุนฤต เงินสงเสริม. (2542). **การศึกษาเทคโนโลยีการก่อสร้างอาคารสถาปัตยกรรมไทยเรื่องเรือนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ หมู่บ้านทุ่งแกเหนือ ตำบลบ้านทับ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่**. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อนุพงษ์ ปรังฤทธิ. (2560). **ผ้าปักเผ่าม้ง ป่ากลาง เมืองป่า จังหวัดน่าน**. เชียงใหม่: ภาควิชา ศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

อภิศักดิ์ เพ็ชรรัตน์. (2552). การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการและความพึงพอใจของ  
นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีต่อหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี  
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทฉบับที่ ๓) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า  
ธนบุรี. สืบค้นจาก [https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&  
browse\\_type=title&titleid=55285](https://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=55285)

อริศรา สิงห์ปิ่น และณรงณ์ ณรงค์ชัยปัญญา. (2558). การศึกษาสภาพการใช้ปัญหาและความ  
ต้องการใช้ทรัพยากรสารสนเทศสำนักหอสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัยแม่โจ้  
ปี 2558 (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

อาณาจักร ธาดุโลหะ. (2547). ทรัพยากรสารสนเทศเพื่อการค้นคว้า. ชลบุรี: พี.เค. กราฟฟิค พรินต์.  
อิสรา ชื่นตา, จาริ ทองคำ และจิรัฐฐา ภูบุญอบ. (2557). การค้นคืนสารสนเทศการท่องเที่ยว  
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยโดยใช้ออนไลน์. วารสารเทคโนโลยี  
สารสนเทศ. 10(2), 15-25.

Baeza-Yates, R. & Ribeiro-Neto, B. (1999). **Modern Information Retrieval**.  
[Electronic version]. New York: ACM Press.

Choo, C. W. (2002). **Information Management for The Intelligent Organization:  
The Art of Scanning the Environment**. (3<sup>rd</sup> ed). [Electronic version].  
Medford, NJ: Information Today.

Collins, H. (2003). **Enterprise Knowledge Portals: Next Generation Portal  
Solutions for Dynamic Information Access, Better Decision Making,  
and Maximum Results**. [Electronic version]. New York: AMACOM.

McCreadie, M. & Rice, R. E. (1999). Trends in analyzing access to information.  
Part I: cross-disciplinary conceptualizations of access. **Information  
Processing and Management**. 35(1), 45-76.

Oltmann, S. M. (2009). **Information Access**. [Electronic version]. Bloomington:  
Indiana University.

Rijsbergen, C. J. (1979). **Information Retrieval**. (2<sup>nd</sup> ed). Butterworths: London.

Raphela, M. I. (1998). **Information as a resource in academic institutions**.  
(Master's thesis, Rand Afrikaans University). Retrieved 12 November  
2020, from [https://ujcontent.uj.ac.za/vital/access/manager/Repository/  
uj:9126?site\\_name=GlobalView&view=null&f0=sm\\_identifier%3A](https://ujcontent.uj.ac.za/vital/access/manager/Repository/uj:9126?site_name=GlobalView&view=null&f0=sm_identifier%3A)

Weller, K. (2010). **Knowledge Representation in the Social Semantic Web**.  
[Electronic version]. Berlin: De Gruyter Saur.

Uschold, M., & Gruninger, M. (1996). **Ontologies: Principles, Methods and  
Applications**. Retrieved 12 November 2020, from [http://www.aii.ed.ac.  
uk/publications/documents/1996/96-kerintro-ontologies.pdf](http://www.aii.ed.ac.uk/publications/documents/1996/96-kerintro-ontologies.pdf)

# องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

## Non-verbal in Women's Supplementary Diet Online Advertisements

กฤติน ชันละ<sup>1</sup>, ทินวัฒน์ สร้อยกุดเรือ<sup>2</sup>  
Kittin Khanla<sup>1</sup>, Thinnawat Sroikudrua<sup>2</sup>

Received: October 2, 2021

Revised: July 17, 2022

Accepted: July 18, 2022

### บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านอวัจนภาษากับความเป็นผู้หญิงในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง เก็บข้อมูลที่ปรากฏผ่านช่องทางอีมาร์เก็ตเพลสจำนวน 2 แพลตฟอร์ม ชื่อช้อปปี้ (Shopee TH) และลาซาด้า (Lazada TH) โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่าอวัจนภาษาที่ปรากฏในโฆษณามีดังต่อไปนี้ 1. การใช้ภาพประกอบ ประกอบไปด้วย ภาพผู้นำเสนอที่มีชื่อเสียง ภาพผู้นำเสนอที่มีรูปร่างกระชับได้สัดส่วน ภาพผู้นำเสนอกับผลิตภัณฑ์ ภาพบรรจุภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ ภาพสรีระด้านบวกกับผลิตภัณฑ์ ภาพสรีระด้านลบกับผลิตภัณฑ์ ภาพประเมินผลลัพธ์ ภาพปัญหาของร่างกาย ภาพการแก้ไขปัญหา ภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กับผัก ผลไม้ และภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กับเปลวไฟ 2. การใช้สี ประกอบไปด้วย การใช้สีเขียว สีชมพู สีดำ สีม่วง สีส้ม สีน้ำตาล สีฟ้า สีแดง สีเทา สีเหลือง และสีน้ำเงิน ซึ่งพบว่าการที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้สีเพื่อสื่อถึงลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่เด่นชัด 3. การใช้เครื่องหมายการค้า และ 4. การใช้เครื่องหมายตรารับรอง จากสิ่งที่กล่าวมาในข้างต้น นับว่าเป็นองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่สำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะในด้านอวัจนภาษาที่ปรากฏในการผลิตตัวบทโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง ซึ่งอวัจนภาษาดังกล่าวเสริมสร้างลักษณะเด่นให้แก่ผลิตภัณฑ์ อีกทั้งส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีผลต่อความรับรู้ของผู้บริโภคจนเกิดความสนใจและนำไปสู่การตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์

**คำสำคัญ:** อวัจนภาษา, โฆษณาออนไลน์, ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำสาขาวิชากลุ่มวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสำหรับครู คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (Lecturer of Department of Thai Language for Communication for Teacher, Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University) Email: Kittin-56773@hotmail.com

<sup>2</sup> ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (Corresponding Author, Master of Arts in Thai Faculty of Humanities and Social Sciences Khon Kaen University) Email: thinsr@kku.ac.th

## Abstract

This article aims to study the non-verbal communication and femininity in online advertisements for women's supplementary diets. The data appearing in two e-market platforms, which are Shopee TH and Lazada TH, were collected by using purposive sampling. The findings indicated that there were the uses of non-verbal communication in the advertisements as follows : 1. The use of illustrations : images of well-known presenters, images of physically fit presenters, images of presenters with products, images of products and packaging, images of satisfying physiques with products, images of unsatisfying physiques with products, images of results, images of physical issues, images of solutions, images of the comparison between products and fruits and vegetable, and images of products with flame; 2. The use of colours: green, pink, black, purple, orange, brown, celestial blue, grey, yellow, and blue, making products stand out; 3. The use of trademarks; and 4. The use of certification marks. The aforementioned forms of non-verbal communication used in product advertisement were deemed the crucial factors to make the products outstanding. Moreover, they helped affect consumers' perception and lead to a decision to purchase the product.

**Keywords:** Non-Verbal Communication, Online Advertisement, Women's Supplementary Diet.

## บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบันส่งผลให้แนวโน้มของการซื้อของผ่านช่องทางออนไลน์เพิ่มสูงขึ้น ดังเห็นได้จาก Wang (2564) กล่าวถึงข้อมูลของ E-Conomy SEA Report 2021 ว่า ผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มดิจิทัลรายใหม่มีจำนวนเพิ่มขึ้น 9 ล้านคน นับตั้งแต่การเกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดในปี 2563 อัตราการใช้บริการดิจิทัลของผู้บริโภคในประเทศไทยคิดเป็นร้อยละ 90 โดยมีการใช้บริการดิจิทัลหลากหลายประเภท เช่น การซื้อผลิตภัณฑ์ออนไลน์ การใช้บริการสอบถามข้อมูลออนไลน์ ฯลฯ ผู้บริโภคมีแนวโน้มที่จะใช้งานต่อไปในอนาคต คิดเป็นร้อยละ 96 ของผู้บริโภคในช่วงการแพร่ระบาดยังคงใช้งานอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า การใช้ชีวิตในรูปแบบความปกติใหม่ (New normal) ของคนไทยให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพดังจะเห็นได้จากการรายงานผลสำรวจและวิจัย โดยดุสิตโพล suandusitpoll (2564) พบว่า ร้อยละ 45.39 ของคนไทยรับประทานเสริมอาหารและวิตามินเพื่อดูแลสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง สอดคล้องกับยูโรมอนิเตอร์ euromonitor International (2564) บริษัทสำรวจข้อมูลทางการตลาดระดับโลก ประมาณมูลค่าตลาดธุรกิจเสริมอาหารเพื่อสุขภาพในประเทศไทยมีมูลค่า 23,916.80 ล้านบาท ส่งผลให้ตลาดธุรกิจเสริมอาหารเติบโตขึ้น อีกทั้ง amado กล่าวถึงตลาดธุรกิจผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในภาพรวมเติบโตมากกว่า ปี 2563

ถึงร้อยละ 10 (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครลอสแอนเจลิส, 2564) ช่องทางอีมาร์เก็ตเพลส (E-marketplace) เป็นหนึ่งช่องทางที่ได้รับความนิยม และเลือกผู้บริโภคใช้เป็นอย่างมาก อาทิ ซีโอปี้ (Shopee TH) และลาซาต้า (Lazada TH) ฯลฯ ด้วยสภาวะการแข่งขันในทุก ๆ ด้าน การที่จะให้ผลิตภัณฑ์ได้รับความนิยมจะต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหนือชั้นกว่าคู่แข่ง ส่วนประกอบสำคัญในการสร้างกลยุทธ์ คือ การโฆษณาผ่านสื่อออนไลน์มีบทบาทในการนำสารประเภทโฆษณาให้เข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างสะดวกและรวดเร็วมากกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ ในขณะที่สถานการณ์เริ่มเข้าสู่ความปกติใหม่ สื่อดิจิทัลยังได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ดังที่รายงานฉบับวันที่ 4 มีนาคม 2564 กล่าวถึงผู้บริโภคมีระยะเวลาในการรับชมสื่อดิจิทัลสูงเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับก่อนการเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคฯ (เนลสัน เผยไควด์ต้นยอดทีวี-ดิจิทัล-วิทย์ พู, 2564) ส่งผลให้การโฆษณาจะต้องอาศัยกลยุทธ์ วิธีการต่าง ๆ ในการโฆษณาเพื่อส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์

เมื่อพิจารณาความสำคัญของโฆษณาจะเห็นได้ว่าการสร้างรูปแบบของงานโฆษณาอยู่บนพื้นฐานของความต้องการและจุดมุ่งหมายของมนุษย์ที่ไร้ขีดจำกัด อีกทั้งการแข่งขันในห่วงโซ่อุปทานส่งผลให้งานโฆษณาเกิดการพัฒนาเป็นอย่างมากในวงกว้าง ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างโฆษณาต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1



ตัวอย่างที่ 2



ตัวอย่างที่ 3



**ภาพที่ 1** ภาพตัวอย่างสื่อโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพชนิดต่าง ๆ ที่นำมาจากช่องทาง E-marketplace (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงที่เผยแพร่ผ่านช่องทางอีมาร์เก็ตเพลส มีความน่าสนใจ กล่าวคือ ตัวอย่างที่ 1 ตัวอย่างที่ 2 และตัวอย่างที่ 3 พบว่าข้อมูลเน้นกลุ่มผู้บริโภคผู้หญิงโดยตัวอย่างที่ 1 โฆษณาผลิตภัณฑ์ที่ใช้ผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์แสดงให้เห็นภาพคู่ตรงข้าม คือใช้ภาพที่ปรากฏให้เห็นสัดส่วนได้ชัดเจนตามมาตรฐานของดัชนีมวลกายและรูปร่างที่มีลักษณะเกินมาตรฐานซึ่งทำให้ผู้บริโภคที่ไม่ต้องการให้เกิดรูปร่างที่เกินไปจากเกณฑ์มาตรฐานสนใจโฆษณามากขึ้น และยังเป็นการกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดชุดความคิดว่าหากรับประทานผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะมีลักษณะรูปร่างตามความปรารถนาได้ดังที่โฆษณานำเสนอ ขณะที่ตัวอย่างที่ 2 ปรากฏการใช้ภาพประกอบโฆษณากับผู้ที่มีชื่อเสียงเป็นผู้นำเสนอ คือ คุณวันสั้น วิริฒิพา ภักดีประสงค์ ผู้ผลิตตัวบทใช้ภาพดังกล่าวเพื่อทำให้โฆษณาดังกล่าวมีความน่าเชื่อถือ

อันเนื่องมาจากการแนะนำและรับรองจากผู้ที่มีชื่อเสียง ส่วนตัวอย่างที่ 3 มีการใช้ภาพประกอบโฆษณาที่แสดงให้เห็นรูปร่างด้านลบ ซึ่งอาจเป็นลักษณะรูปร่างของผู้บริโภคบางคน การใช้ภาพโฆษณาลักษณะนี้ จึงเป็นการขี้สารเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจถึงคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ดังกล่าว ในทำนองที่ว่า จะช่วยแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้

จากอวัจนภาษาในสื่อโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพที่กล่าวมาในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงอวัจนภาษาที่ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งในภาษาที่สามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจได้ ดังที่ พิบูล ทีปะपाल, (2545: 186) กล่าวว่า อวัจนภาษาที่ปรากฏมีส่วนช่วยดึงดูดความสนใจแก่ผู้บริโภคเป็นอย่างมาก เพราะโดยทั่วไปผู้บริโภคจะพิจารณาที่องค์ประกอบเป็นอันดับแรก จึงจะดูการพาดหัวและข้อความที่เป็นรายละเอียด ขณะเดียวกันองค์ประกอบด้านอวัจนภาษามีบทบาทสำคัญต่อโฆษณา สามารถโน้มน้าวความสนใจ สื่อความคิด และสร้างภาพลักษณ์ที่สอดคล้องกับโฆษณาได้

ทั้งนี้ เมื่อทบทวนงานวิจัยพบงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้อวัจนภาษาเป็นจำนวนมาก อาทิ งานวิจัยเรื่องเทคนิคการสื่อสารในงานโฆษณาเจียบ (วาริ โชคล้ำเลิศ, 2554) งานวิจัยเรื่องการใช้ภาพโฆษณาแบบเหนือจริงเพื่อสื่อความหมายในแคมเปญสื่อสิ่งพิมพ์โฆษณาของไทย (สมัชชนันท์ เอกปัญญากุล, 2560) และงานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์ตัวบทและการถอดรหัสของงานโฆษณาที่บ่งบอกความหลากหลายทางเพศของผู้บริโภคชาวไทย (ชนิดาภา เข็ญแขง, 2563) การศึกษาส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเพื่อตอบคำถามทางนิเทศศาสตร์เป็นหลัก ในขณะที่งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอวัจนภาษาที่มุ่งตอบคำถามทางภาษา พบงานวิจัยเรื่องฉลาด สวย รวย เก่ง : การสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์เรื่องเล่าในโฆษณาของนิตยสารผู้หญิงไทย (เทพี จรัสจรวงเกียรติ, 2549) งานวิจัยเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาในวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย (วิวัฒนา ขามวงษ์ กาญจนา พรายงาม และ ปิยพล ไพจิตร, 2558) งานวิจัยเรื่องกลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงในโฆษณาสินค้าแฟชั่นแบรนด์เนม (ภพ สวัสดิ์ และสิริวรรณ นันทจันทุล, 2558) งานวิจัยทางภาษาศาสตร์ข้างต้นแสดงให้เห็นถึงอวัจนภาษาที่เป็นส่วนหนึ่งของกลวิธีทางภาษาในการประกอบสร้างสารจนกลายเป็นวาทกรรมโฆษณา งานวิจัยนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องกลวิธีทางภาษาร่วมกับการศึกษาองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่ปรากฏในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพผ่านช่องทางอีมาร์เก็ตเพลส จำนวน 2 แพลตฟอร์ม ได้แก่ ซอปปี้ และลาซาด้า ในแง่ของการใช้องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาว่ามีองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาใดบ้างที่ใช้ในสื่อโฆษณาออนไลน์

การงานวิจัยครั้งนี้จะเน้นการวิเคราะห์องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาเพียงด้านเดียว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ในส่วนที่เรียกว่าสัญลักษณ์หรืออวัจนภาษา ซึ่งได้แก่ การใช้ภาพ (Illustration) การใช้สีต่าง ๆ (Color) การใช้เครื่องหมายการค้า (Logo) และ การใช้เครื่องหมายตรารับรอง (FDA Certification) ตามแนวคิดของสวินิต ยมาภัย (2538: 36-41) เสรี วงษ์มณฑา (2540: 149-161) และพิบูล ทีปะपाल (2545: 205) โดยอาศัยเป็นแนวทางหลักในการอธิบายองค์ประกอบของอวัจนภาษาในงานโฆษณาออนไลน์แบบภาพนิ่ง ทั้งนี้การเลือกวิเคราะห์ลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงเนื้อหาทางการตลาดที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้ในการนำเสนอผ่านกระบวนการตอบสนองกับความต้องการของผู้บริโภค อันจะเป็นแนวทางที่สามารถเลือกใช้ประโยชน์ในด้านการใช้อวัจนภาษาในการผลิตตัวบทโฆษณาออนไลน์ได้

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

## การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมเอกสารงานวิจัยเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้ 1) ความหมายของอวัจนภาษา 2) แนวคิดอวัจนภาษาของเสรี วงษ์มณฑา (2540) 3) ประเภทของอวัจนภาษา 4) ความสำคัญของอวัจนภาษา 5) สื่อใหม่ และ 6) มุมมองความเป็นหญิงในฐานะสื่อใหม่

ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ วัจนภาษาและอวัจนภาษา สำหรับอวัจนภาษานักวิชาการหลายท่าน อาทิ อวยพร พานิช (2543) ประมะ สตะเวทิน (2546) กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย (2550) ณัฏฐ์ชุตา วิจิตรจามรี (2554) ได้ให้ความหมายโดยสรุปว่า อวัจนภาษา หมายถึง การสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่ใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการสื่อสารเพื่อให้เกิดการรับรู้ และความเข้าใจที่ตรงกัน ขณะที่เสรี วงษ์มณฑา (2540: 149) ได้เพิ่มเติมว่า อวัจนภาษาซึ่งเป็นส่วนผสมของการสร้างสรรค์ที่เป็นสัญลักษณ์จะทำงานโฆษณาบรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสารได้ ประกอบไปด้วยภาพ (Illustration) ที่บางครั้งสามารถอธิบายให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจได้เป็นอย่างดี หรืออาจจะอธิบายได้ดีกว่าส่วนที่เป็นวัจนภาษา ซึ่งการใช้ภาพในงานโฆษณาจะมีความสอดคล้องกับส่วนที่เป็นวัจนภาษาด้วยการใช้สีต่าง ๆ (Color) ผู้ผลิตตัวบทจะต้องเลือกใช้สีให้มีความสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ สื่อถึงผลิตภัณฑ์ในแง่มุมใดมุมหนึ่ง อีกทั้งการใช้สีในงานโฆษณายังแสดงให้เห็นถึงภาษาสำหรับโฆษณาที่แอบแฝงอีกด้วย การใช้เครื่องหมายการค้า (Logo) และการใช้เครื่องหมายตรารับรอง (FDA Certification) นับว่าเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญในการโฆษณา เพราะเครื่องหมายดังกล่าว สามารถทำให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำได้อย่างง่าย จะเห็นได้ว่าแนวคิดเรื่องอวัจนภาษามีนักวิชาการหลายท่านได้อธิบายในมุมมองที่เหมือนกันและแตกต่างกัน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความชัดเจนในการกล่าวถึงอวัจนภาษา งานวิจัยนี้จึงใช้อาศัยแนวคิดอวัจนภาษาของสวนิต ยมาภัย (2538: 36-41) เสรี วงษ์มณฑา (2540: 149-161) และพิบูล ทีปะपाल (2545: 205) เป็นแนวทางหลักในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีความน่าสนใจในการศึกษาผ่านมิติทางด้านภาษา กล่าวคือ การวิเคราะห์ตัวบทโฆษณาออนไลน์ดังกล่าว ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดข้างต้นมาประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดสำคัญในการวิจัย เพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้อองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในการสร้างตัวบทโฆษณา และแสดงให้เห็นถึงการที่ผู้ผลิตตัวบทใช้ประโยชน์จากอวัจนภาษาในการสื่อความหมายในโฆษณา ได้แก่ การใช้ภาพ หมายถึง การที่ผู้ผลิตตัวบทจัดภาพลงในงานโฆษณาเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการเลือกภาพแต่ละภาพมาใช้ในโฆษณา เช่น การใช้ภาพผลิตภัณฑ์ การใช้ภาพของผู้นำเสนอ การใช้ภาพเปรียบเทียบ ฯลฯ การใช้สี หมายถึง การเลือกใช้สีที่มีลักษณะต่าง ๆ ที่ส่งผลให้ภาพเกิดความประสานกลมกลืน สามารถสร้างความสนใจ ความเข้าใจไปยังผู้บริโภคให้เกิดความเข้าใจในจุดมุ่งหมายที่ต้องการนำเสนอได้ การใช้เครื่องหมายการค้า หมายถึง การเลือกใช้เครื่องหมายที่แสดงถึงแหล่งที่มา ความปลอดภัย และความน่าเชื่อถือโดยสร้างความรับรู้ไปยังผู้บริโภคเพื่อให้เกิด

การจดจำและเข้าใจถึงการใช้เครื่องหมายดังกล่าวได้

จากการศึกษาอวัจนภาษารูปแบบต่าง ๆ ที่มีมนุษย์ใช้สื่อความหมาย สามารถแบ่งได้ 7 ประเภท ได้แก่ เทศภาษา กาลภาษา เนตรภาษา อาการภาษา สัมผัสภาษา วัตถุภาษา และปริภาษา (สวนิต ยมาภัย, 2538: 37) จึงเป็นภาษาที่อยู่ในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากภาษาพูดและภาษาเขียน ลักษณะสำคัญของอวัจนภาษาเป็นภาษาที่อยู่ในรูปแบบอื่นที่ใช้เป็นสัญลักษณ์ มีหลายรูปแบบ อาทิ การสื่อด้วยภาพสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น เครื่องหมายจราจร คน สัตว์ และสิ่งของ การสื่อด้วยการใช้สีส้นเพื่อบอกอารมณ์ความรู้สึก หรือการสื่อด้วยภาษากาย เช่น สีหน้า กิริยาท่าทาง การสัมผัส อาการทางกายหรือการกระทำต่าง ๆ การใช้อวัจนภาษาที่ส่งผลให้ผู้บริโภคสามารถแปลความหมายและเข้าใจได้ตรงกันในกลุ่มผู้ใช้อวัจนภาษารูปแบบนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้ เข้าใจยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า ความสำคัญของอวัจนภาษา คือ ภาษาหรือสัญลักษณ์ที่บุคคลสามารถรับรู้ แปลความหมาย เข้าใจตรงกันได้ตามจุดมุ่งหมายของการใช้อวัจนภาษา ในอดีตพบการใช้องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในการสร้างความหมายของการโฆษณากับงานวิจัยจำนวนมาก เช่น สวรรยา ยังพลพันธ์ (2538) ศึกษาเรื่องกรวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง คุณค่าในงานโฆษณาที่อยู่อาศัยทางสื่อหนังสือพิมพ์ วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ (2555) ศึกษาเรื่อง อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย วิภาดา รัตนดิลก ณ ภูเก็ต (2554) ศึกษาเรื่องวาทกรรมโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสื่อภาษาไทยระหว่าง พ.ศ. 2551 - 2553 และ พรพนพิลาศ กุลดิลก (2561) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์ตัวบทและการถอดรหัสความงามแบบอ่อนเยาว์ ในสื่อโฆษณา การศึกษาทางภาษาในเรื่องอวัจนภาษาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอวัจนภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญจนเกิดวาทกรรมโฆษณาต่าง ๆ และเมื่อพิจารณาสื่อโฆษณาออนไลน์จะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีของการสื่อสารเป็นสิ่งสนับสนุนให้วาทกรรมโฆษณามีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น (Alexander and Maik, 2015)

ปัจจุบันธุรกิจโฆษณาในยุคโลกาภิวัตน์เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้เกิดโฆษณาอย่างแพร่หลาย การผลิตตัวบทโฆษณาพบว่ามีความน่าสนใจ ควรค่าแก่การศึกษา ในแง่มุมของสื่อใหม่ เป็นสื่อที่ตอบสนองความต้องการสารสนเทศได้ สามารถสร้างและบรรจุเนื้อหาได้อย่างเป็นระบบ มีการค้นหาข้อมูลได้ง่าย อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการเผยแพร่และรวบรวมข้อมูลข่าวสารได้เป็นอย่างมาก (ขวัญฤทัย สายประดิษฐ์, 2551: 45) ในขณะเดียวกัน (Kent and Ian, 2018: 273) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเนื้อหาในรูปแบบดิจิทัล ประกอบไปด้วยความอิสระ 5 ประการ ได้แก่ 1) ข้อจำกัดด้านเวลา 2) ข้อจำกัดด้านพรมแดน 3) ข้อจำกัดด้านขนาด 4) ข้อจำกัดด้านรูปแบบ และ 5) ข้อจำกัดด้านเนื้อหาที่ผู้บริโภคสร้างและควบคุมเนื้อหาเอง เป็นที่น่าสังเกตว่าในโฆษณา ผู้หญิงมักจะถูกนำเสนอในลักษณะที่เป็นวัตถุทางเพศและเน้นเรื่องรูปร่างสวยงาม ใช้เรือนร่างเป็นจุดสร้างความสนใจต่อเพศตรงข้าม ผู้หญิงถูกหล่อหลอมให้เชื่อว่าต้องงามแบบไร้ที่ติ เพื่อลักษณะอันพึงประสงค์ ไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาสตรีและสื่อมวลชนที่พบว่ายังอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชายเป็นใหญ่และกระบวนการผลิตซ้ำเรื่องมายาคติทางเพศ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543: 125) เมื่อพิจารณาภาพของผู้หญิงในสื่อโฆษณาผ่านช่องทางสื่อใหม่ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดอย่างรวดเร็ว นักวิชาการ นักวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องกับสื่อใหม่ชี้ให้เห็นถึงการทบทวนการศึกษาวิจัยสื่อ

ใหม่ในประเด็นที่มีส่วนสำคัญในการลดความอคติทางเพศส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ระหว่างชายหญิงในโลกเสมือนจริงที่มีอิทธิพลต่อความคิดทัศนคติและพฤติกรรมของผู้บริโภคในสังคมปัจจุบัน (หนึ่งทัญ ขอผลกลาง วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และนิศาชล จำนงศรี, 2554: 112)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาของค้ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง อันจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ผลิตด้วยโฆษณาในฐานะการสร้าง ด้วยให้ตรงตามความต้องการของสื่อใหม่ในปัจจุบัน

## วิธีการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง หนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาอวัจนภาษา การโฆษณา รวมไปถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง อีกทั้งทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอวัจนภาษาของเสรี วงษ์มณฑา (2540) แนวคิดสื่อใหม่ และสื่อออนไลน์ โดยผู้วิจัยเก็บและรวบรวมข้อมูลด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงที่ปรากฏผ่านช่องทางอิมาร์เก็ตเพลส จำนวน 2 แพลตฟอร์ม ได้แก่ ซอปปี้ และลาซาด้า ในระหว่างวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2563 ถึงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2564 โดยใช้คำค้นว่า “ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ” ในข้อค้นหา (search) ของช่องทางดังกล่าวและใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง เก็บโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เพื่อสุขภาพที่ปรากฏเด่นชัดว่ามีกลุ่มเป้าหมายคือผู้หญิง ทั้งนี้ไม่นับด้วยโฆษณาที่ปรากฏซ้ำกัน ในแต่ละช่องทาง โดยเก็บจากช่องทางซอปปี้เป็นอันดับแรก หลังจากนั้นจึงเก็บจากช่องทางลาซาด้า ตามลำดับ ซึ่งเก็บเฉพาะโฆษณาที่ปรากฏบนหน้าแรกของแต่ละช่องทางเท่านั้น รวมด้วยบทที่ใช้ในงานวิจัยนี้ 65 ตัวอย่าง จัดทำการรหัสข้อมูล (coding sheet) และทำการสำรวจเนื้อหาในโฆษณา เพื่อสร้างแบบลสรหัสให้เหมาะสม หลังจากนั้นทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ประกอบไปด้วย การตรวจสอบด้านการทบทวนข้อมูล (Review triangulation) จากบุคคลที่ไม่ใช่ คณะวิจัยทำการทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ของผู้วิจัย และทำการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการ จำแนกประเภทข้อมูล (Typological Analysis) ตามของรูปแบบข้อมูล (Typologies) เพื่อหาข้อสรุปให้มีความครอบคลุม แม่นยำ น่าเชื่อถือ และสมบูรณ์ ขณะที่การวิเคราะห์องค์ประกอบด้าน อวัจนภาษาที่ปรากฏในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง จากนั้น นำเสนอผลการวิเคราะห์ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive statistics) โดยวิเคราะห์เนื้อหาของตัวอย่างโฆษณา ตามค่านิยมของคำว่า อวัจนภาษา ซึ่งหมายถึง องค์ประกอบด้านอวัจนภาษา ที่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดในโฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพแบบภาพนิ่ง ได้แก่ การใช้ ภาพ การใช้สี การใช้เครื่องหมายการค้า และการใช้เครื่องหมายตรารับรองที่ปรากฏในโฆษณา เท่านั้น ในส่วนคำว่า ช่องทางอิมาร์เก็ตเพลส หมายถึง เว็บไซต์ซอปปี้ และเว็บไซต์ลาซาด้า จำนวน 2 แพลตฟอร์มที่ปรากฏโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง การค้น ข้อมูลผู้วิจัยใช้ข้อความในการค้นหาคำว่า “ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ” ที่ปรากฏบนหน้าแรก

ของแพลตฟอร์ม และคำว่าตัวบทโฆษณา หมายถึง โฆษณาผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ สำหรับผู้หญิงประเภทภาพนิ่งที่ปรากฏผ่านช่องทางอีมาร์เก็ตเพลสที่ผู้วิจัยรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 65 ตัวบทโฆษณา

## ผลการศึกษา

จากการวิเคราะห์การใช้องค์ประกอบด้านอวัจนภาษา ผลการวิจัยพบว่าการใช้องค์ประกอบด้านอวัจนภาษา แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การใช้ภาพ การใช้สี การใช้เครื่องหมายการค้า และการใช้เครื่องหมายตรารับรองมีรายละเอียดดังนี้

1. การใช้ภาพ คือ การใช้ภาพผลิตภัณฑ์ในการนำเสนอประกอบสิ่งต่าง ๆ ที่จะช่วยเสริมตัวบทโฆษณาให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้ เข้าใจ และสามารถตีความหมายได้ อาทิ ภาพผลิตภัณฑ์ควบคู่กับผู้นำเสนอ ภาพผลิตภัณฑ์ควบคู่กับสรีระรูปร่าง ภาพผลิตภัณฑ์กับการเปรียบเทียบคุณสมบัติของสิ่งของต่าง ๆ ดังตัวอย่าง

1.1 ภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์ (Presenter) คือ ภาพผู้นำเสนอที่ปรากฏในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงเพื่อทำให้โฆษณามีความน่าสนใจ ดึงดูดสายตาของผู้บริโภค อีกทั้งสร้างความน่าเชื่อถือแสดงรายละเอียดและบอกวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษาพบภาพผู้นำเสนอที่เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง คือการใช้ภาพของบุคคลที่สังคมรู้จักอย่างกว้างขวาง และผู้นำเสนอที่มีรูปร่างกระชับได้สัดส่วนชัดเจน จะเห็นได้ว่าภาพผู้นำเสนอไม่ใช่เพียงแค่บุคคลที่สังคมรู้จักเท่านั้น แต่ยังพบว่าผู้นำเสนอสามารถเป็นบุคคลใดก็ได้เพียงแค่มีลักษณะที่สำคัญตรงกับความต้องการและสอดคล้องกับการผลิตตัวบทโฆษณาสามารถเป็นผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์ได้ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1.1 ภาพผู้นำเสนอที่มีชื่อเสียง คือการใช้ภาพผู้นำเสนอที่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง พบว่าผู้ผลิตตัวบทโฆษณาใช้ภาพของ คุณอุษามณี ไวทยานนท์ คุณชาลิตา วจิตวงศ์ทอง คุณวิริฒิพา ภักดีประสงค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 4



ตัวอย่างที่ 5



**ภาพที่ 2** ภาพการโฆษณาที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการนำเสนอภาพผู้นำเสนอที่มีชื่อเสียง (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 4 และ 5 จะเห็นได้ว่าผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ตัวอย่างที่ 4 คือ คุณขวัญ อุษามณี ไททยานนท์ และตัวอย่างที่ 5 คือ คุณมินต์ ซาลิดา วิจิตรวงศ์ทอง ดารานักแสดงที่มีชื่อเสียง การใช้ภาพตัวอย่างข้างต้นส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือในผลิตภัณฑ์ ดังที่ รัชนิทร พงษ์อุดม (2548) อธิบายไว้ว่า การใช้บุคคลที่มีความน่าเชื่อถือมากกล่าวอ้างจะทำให้การกล่าวอ้างมีน้ำหนักและสามารถโน้มน้าวให้ผู้บริโภครู้สึกเห็นพ้องต้องกันหรือแนะนำให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมได้ ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าการแต่งกายของผู้นำเสนอสวมใส่เสื้อผ้าที่แสดงให้เห็นรูปร่างสรีระอย่างชัดเจนสะท้อนให้เห็นถึงการแฝงนัยที่สร้างความเชื่อมั่นเชิงคุณภาพได้หากได้รับประทานแล้วสามารถมีรูปร่างเช่นเดียวกับผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์

1.1.2 ภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์มีรูปร่างกระชับ ได้สัดส่วน คือ การใช้ภาพผู้นำเสนอที่เน้นรูปร่างลักษณะตรงตามวัตถุประสงค์ของผลิตภัณฑ์โฆษณาในการสื่อความหมาย เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับทราบและเกิดการกระตุ้นความคิดจากสิ่งที่ผลิตภัณฑ์นำเสนอ อีกทั้งเป็นการรับรองคุณภาพของผลิตภัณฑ์ในทำนองว่าหากใช้ผลิตภัณฑ์จะมีลักษณะเหมือนกับภาพที่นำเสนอ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 6



ตัวอย่างที่ 7



**ภาพที่ 3** ภาพการโฆษณาที่มีลักษณะเด่นในเรื่องการนำเสนอภาพผู้นำเสนอที่มีรูปร่างกระชับ ได้สัดส่วน (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 6 และ 7 จะเห็นได้ว่าภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์เน้นจุดสนใจที่ร่างกายแสดงรูปร่างกระชับ ได้สัดส่วน บริเวณลำตัวมีส่วนเว้าคล้ายรูปตัวเอสในตัวอักษรภาษาอังกฤษ ซึ่งโฆษณามีได้ใช้ภาพบุคคลที่มีชื่อเสียงแต่เน้นผู้นำเสนอที่มีรูปร่างตามวัตถุประสงค์ของเนื้อความโฆษณา เช่น คำว่า “เอว S” ในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนอย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความคิดความเชื่อ ดังที่ (วาริ โชคกล้าเลิศ 2554: 129) กล่าวถึง อวัจนภาษาที่ปรากฏเป็นตัวการสำคัญที่ส่งผลการดำเนินธุรกิจการค้าเป็นอย่างมาก เพราะการแสดงดังกล่าวสามารถบ่งบอกถึงอารมณ์และทัศนคติไปยังผู้บริโภคซึ่งมีผลอย่างมากกับผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์

1.1.3 ภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ คือ การใช้ภาพผู้นำเสนอที่ควบคู่กับภาพของผลิตภัณฑ์โดยนำเสนอให้ผู้บริโภคเห็นอย่างชัดเจนโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8



ตัวอย่างที่ 9



ภาพที่ 4 ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 8 และ 9 จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ภาพภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์กับผลิตภัณฑ์ ในลักษณะของการจัดทำทางโดยจัดวางองค์ประกอบของผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์ให้อยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ทำให้เกิดความน่าสนใจอีกทั้งยังใช้วิธีการจัดองค์ประกอบภาพด้วยแนวเปรียบเสมือนเส้นนำสายตา จะส่งผลให้เกิดความโดดเด่น และสะดุดสายตาของผู้บริโภคจนนำไปสู่การจดจำ เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์จะนำเสนอผลิตภัณฑ์แบบใกล้ชิดกับผลิตภัณฑ์เพื่อให้เป็นจุดสนใจ โดยใช้เส้นนำสายตาเชื่อมโยงไปยังจุดเด่นในภาพ

1.2 ภาพบรรจุภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ คือ การใช้ภาพบรรจุภัณฑ์หรือผลิตภัณฑ์ประกอบการโฆษณาเพื่อสื่อถึงผลิตภัณฑ์โดยตรง เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดการจดจำผลิตภัณฑ์ได้ง่าย ถูกต้อง และชัดเจน พบการใช้ภาพตัวผลิตภัณฑ์ ดังนี้

1.2.1 ภาพของบรรจุภัณฑ์ เป็นการเลือกใช้ภาพของบรรจุภัณฑ์ที่เห็นอย่างชัดเจน และนำเสนอในลักษณะของบรรจุภัณฑ์ที่เป็นภาพวาดเสมือนจริงแสดงลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 10



ตัวอย่างที่ 11



ภาพที่ 5 ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 10 จะเห็นได้ว่าการใช้ภาพกล่องบรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะคล้ายกับภาพเสมือนจริง ทำหน้าที่ดึงดูดสายตาของผู้บริโภค อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสร้างลักษณะเด่นของผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ทั่วไป สร้างลักษณะเฉพาะของผลิตภัณฑ์ในแต่ละยี่ห้อ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์เกิดความน่าสนใจ และในตัวอย่างที่ 11 จะเห็นได้ว่าการนำเสนอภาพของผลิตภัณฑ์ในลักษณะที่มีรูปแบบแคปซูลยาที่พร้อมรับประทาน ซึ่งเป็นการใช้ฉนวนภาษาที่สื่อถึงวิธีการบริโภคของผลิตภัณฑ์เพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจ

1.3 ภาพรูปร่างสรีระของผู้หญิง คือ การใช้ภาพรูปร่างสรีระของผู้หญิงที่เผยให้เห็นลักษณะรูปทรงที่มีมิติ กระชับสัดส่วน เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของการใช้ผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างและสื่อความคิด ความเชื่อไปยังกลุ่มเป้าหมายในการรับรู้ และสร้างทัศนคติให้แก่ผู้บริโภค ดังตัวอย่าง

### 1.3.1 ภาพรูปร่างสรีระด้านบวก

ตัวอย่างที่ 12



ตัวอย่างที่ 13



**ภาพที่ 6** ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นภาพรูปร่างสรีระของผู้หญิงที่แสดงสัดส่วนชัดเจนหลักจากการใช้ผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 12 และ 13 ใช้ภาพรูปร่างสรีระของผู้หญิงเพื่อสื่อรูปร่างสรีระด้านบวกของผู้หญิงที่แสดงให้เห็นสัดส่วนที่กระชับ ชัดเจน ซึ่งภาพที่สะท้อนให้เห็นผลจากการใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวแล้วจะมีรูปร่างตามที่ได้นำเสนอโดยเน้นบริเวณรูปร่างตั้งแต่อกไปจนถึงเอวที่จะมีลักษณะคล้ายตัวอักษรเอส โค้งเว้า การใช้ภาพรูปร่างสรีระด้านบวกนี้ ทำให้ผู้บริโภคเกิดความคิด ความเชื่อ จนเกิดความคาดหวังในผลลัพธ์ของการใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

### 1.3.2 ภาพรูปร่างสรีระด้านลบ

ตัวอย่างที่ 14



ตัวอย่างที่ 15



**ภาพที่ 7** ภาพการโฆษณาที่ชี้ให้เห็นภาพรูปร่างสรีระของผู้หญิงที่มีไขมันปกคลุมบริเวณหน้าท้อง (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 14 และ 15 จะเห็นได้ว่าการใช้ภาพที่แสดงให้เห็นถึงรูปร่างสรีระด้านลบ เป็นการแสดงปัญหาที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความตระหนักในรูปร่างและต้องการหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้หมดสิ้น ภาพปัญหาเช่นนี้ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความคิด ความเชื่อ และความเข้าใจถึงวิธีการแก้ไข หากใช้ผลิตภัณฑ์จะไม่พบกับปัญหาดังกล่าว อีกทางหนึ่งอาจกล่าวได้ว่าการใช้ภาพรูปร่างสรีระด้านลบเป็นการสื่อโดยนัยว่าหากผู้บริโภคใช้ผลิตภัณฑ์จะส่งผลลัพธ์แบบคู่ตรงข้ามกับสิ่งที่นำเสนอและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

1.4 ภาพการประเมินผลลัพธ์ คือ การใช้ภาพแสดงการกระทำที่มีความเกี่ยวข้องกับรูปร่าง อาทิ รูปร่างที่ผอมบางประเมินด้วยการใช้สายวัดตัวเพื่อให้ผู้บริโภคเห็นภาพชัดเจนถึงรูปร่างที่มีเกณฑ์มาตรฐาน และหากเกิดปัญหาก็คควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว นับเป็นการกระตุ้นความสนใจให้ผู้บริโภคเกิดการฉกฉวยและเกิดความรู้สึกคล้อยตามต่อการนำเสนอผลิตภัณฑ์ ดังตัวอย่าง

#### 1.4.1 ภาพการประเมินผลลัพธ์

ตัวอย่างที่ 16



ตัวอย่างที่ 17



**ภาพที่ 8** ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นภาพรูปร่างสรีระของผู้หญิงกับสายวัดรอบเอวที่สื่อถึงเรื่องของการสุขภาพ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 16 และ 17 จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ภาพการประเมินผลแสดงให้เห็นผลลัพธ์จากการใช้ผลิตภัณฑ์แสดงถึงรูปร่างที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของร่างกาย เห็นสัดส่วนชัดเจน ไม่มีไขมันปกคลุม อีกทั้งการใช้เครื่องมือในการวัดสัดส่วน คือสายวัดรอบเอว เป็นองค์ประกอบที่สื่อความหมายถึงการมีรูปร่างที่ดี โดยเน้นให้เห็นลักษณะของการมีสัดส่วนที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจ รวมไปถึงการสื่อความหมายอย่างตรงไปตรงมาว่าหากบริโภคผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะสามารถทำให้ผู้บริโภคได้ผลลัพธ์ดังภาพโฆษณาปรากฏ

1.5 ภาพปัญหาของร่างกาย คือ การใช้ภาพของสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วทำให้มีผลกระทบต่อผู้บริโภคในทางลบหรือไม่เป็นไปตามความต้องการของผู้บริโภค เพื่อชักนำให้ผู้บริโภคเกิดอารมณ์ความรู้สึกต้องการจะแก้ไขปัญหา นั้น ๆ ดังตัวอย่าง

### 1.5.1 ภาพปัญหาที่ควรแก้ไข

#### ตัวอย่างที่ 18



**ภาพที่ 9** ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นถึงผู้หญิงที่มีลักษณะเจ้าเนื้อพยายามที่จะสวมใส่กางเกงยีนส์แต่ไม่สามารถสวมได้ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563)

จากตัวอย่างที่ 18 จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ภาพแสดงปัญหาที่สร้างความเข้าใจไปยังผู้บริโภค เกิดทัศนคติว่าเป็นสิ่งที่ควรแก้ไข โดยมีประเด็นปัญหาจากการสวมใส่กางเกงยีนส์ที่มีความแข็งแรงและไม่สามารถยืดหยุ่นได้มากนัก หากมีขนาดรูปร่างขนาดใหญ่จะไม่สามารถสวมใส่กางเกงยีนส์ได้ นับว่าเป็นการแสดงปัญหาด้านลบที่จะต้องทำการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

อีกทั้งภาพดังกล่าวช่วยในการกระตุ้นอารมณ์และความสนใจแก่ผู้บริโภค โดยใช้เหตุจูงใจในการทำงานเดียวกันกับสิ่งที่ผู้บริโภคเคยพบเจอกับความรู้สึกดังกล่าว ดังที่ Hanna & Wozniak (2001: 2) กล่าวถึงแรงจูงใจ (motivation) เป็นแรงขับภายในตัวบุคคลส่งผลให้ผู้บริโภคต้องบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อลดและขจัดความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจากปัญหา สะท้อนให้เห็นว่าปัญหาด้านรูปร่างส่งผลไปยังอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดจากรูปร่างที่ไม่พึงประสงค์ อีกทั้งสอดคล้องกับ เสรีวงษ์มณฑา (2540) ที่กล่าวถึง แรงจูงใจมีพื้นฐานมาจากความต้องการ อาทิ ผู้บริโภคต้องการจะมีผลลัพธ์ดังที่โฆษณาปรากฏจึงเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ดังกล่าว การใช้ผลิตภัณฑ์เป็นแนวทางในการระงับการกระตุ้นอารมณ์และแก้ไขปัญหาให้หมดสิ้นไป ซึ่งเป็นจุดเน้นของโฆษณาที่ต้องการให้ผู้บริโภคสนใจผลิตภัณฑ์ดังกล่าว

1.6 ภาพการแก้ไขปัญหา คือ การใช้ภาพปัญหาเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถตีความได้ว่าผลิตภัณฑ์จะสามารถช่วยแก้ไขอุปสรรคที่เกิดขึ้นให้บรรลุตามความต้องการ หรือช่วยจัดปัญหาให้หมดไป ดังตัวอย่าง

### ตัวอย่างที่ 19



**ภาพที่ 10** ภาพการโฆษณาที่ แสดงให้เห็นถึงภาพปัญหาที่สวมใส่กางเกงยีนส์แล้วมีพื้นที่ว่างเหลืออยู่ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2564)

จากตัวอย่างที่ 19 ปรากฏรูปร่างที่แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนที่ชัดเจน สามารถสวมใส่กางเกงยีนส์ที่มีลักษณะใหญ่หรืออาจเคยสวมใส่ในอดีต ภาพลักษณะนี้สื่อถึงความคิดที่มีอยู่ก่อนหน้านี้ ว่าเคยมีรูปร่างขนาดใหญ่ เป็นการสื่อถึงมูลของการเกิดปัญหาที่พบได้จากการมีรูปร่างเกินเกณฑ์มาตรฐาน และเมื่อใช้ผลิตภัณฑ์นี้แล้วจะส่งผลให้มีรูปร่างตามเกณฑ์มาตรฐานมีสัดส่วนชัดเจนจนเกิดเป็นพื้นที่ว่างในกางเกงตัวเดิม และไม่สามารถกลับไปใส่ได้อีก

1.7 ภาพเปรียบเทียบ คือ การใช้ภาพที่เทียบเคียงให้เห็นลักษณะที่เหมือนกันกับภาพที่นำมาเปรียบเทียบเพื่อสื่อให้เห็นถึงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณประโยชน์ต่อผู้บริโภค อีกทั้งการใช้ภาพเปรียบเทียบเป็นการกล่าวถึงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ที่ช่วยในเรื่องของการดูแลรูปร่างและใส่ใจในพฤติกรรมผู้บริโภค ดังตัวอย่าง

#### 1.7.1 ภาพเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นเสมือนผักและผลไม้

### ตัวอย่างที่ 20



### ตัวอย่างที่ 21



**ภาพที่ 11** ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นเสมือนผักผลไม้ชนิดต่าง ๆ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 20 และ 21 จะเห็นได้ว่าใช้ภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นเสมือนผักและผลไม้บรรจุอยู่ในผลิตภัณฑ์เพื่อให้เห็นถึงประโยชน์ นับว่าเป็นการตีความเพื่อให้ผู้บริโภคเข้าใจได้ง่าย เมื่อผู้บริโภคตีความแล้วจะสามารถเข้าใจได้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีคุณประโยชน์เช่นเดียวกับผักและผลไม้

### 1.7.2 ภาพเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นเสมือนเปลวไฟ

ตัวอย่างที่ 22



ตัวอย่างที่ 23



**ภาพที่ 12** ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นเสมือนเปลวไฟเพื่อสื่อถึงการเผาผลาญ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 22 จะเห็นได้ว่าเป็นการใช้ภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์เป็นเสมือนเปลวไฟ รวมทั้งตัวอย่างที่ 23 ที่ใช้เปลวไฟในการโฆษณาเพื่อสื่อถึงการเผาผลาญส่วนเกินของสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์ที่ถูกนำมาเปรียบเทียบกับไฟเพื่อทำหน้าที่เผาไหม้ส่วนเกินของร่างกาย ซึ่งเป็นการกำจัดปัญหาให้หมดไปเพื่อให้เกิดรูปร่างที่สวยงามดังโฆษณา การที่ใช้วิธีการแบบนี้ทำให้เห็นความมุ่งมั่นของการผลิตตัวบทโฆษณาที่ตั้งจุดความสนใจไปยังผู้บริโภคให้เกิดความสนใจ

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมองค์ประกอบด้านการใช้ภาพที่ปรากฏในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงซึ่งแสดงผลในรูปแบบของตารางที่ 1 ดังต่อไปนี้

**ตารางที่ 1** แสดงความถี่ของการใช้ภาพในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

องค์ประกอบด้านอวัยวะ	การใช้องค์ประกอบด้านอวัยวะที่ปรากฏในตัวอย่างโฆษณา	ความถี่	ร้อยละ
การใช้ภาพ	ภาพสตรีระด้านบวกกับผลิตภัณฑ์	22	33.85
	ภาพบรรจุภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์	10	15.38
	ภาพผู้นำเสนอกับผลิตภัณฑ์	9	13.84
	ภาพผู้นำเสนอที่มีรูปร่างกระชับได้สัดส่วน	7	10.76
	ภาพสตรีระด้านลบกับผลิตภัณฑ์	5	7.69
	ภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กับ ผัก ผลไม้	3	4.62
	ภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กับเปลวไฟ	3	4.62
	ภาพผู้นำเสนอที่มีชื่อเสียง	2	3.08
	ภาพประเมินผลลัพท์	2	3.08
	ภาพปัญหาของร่างกาย	1	1.54
	ภาพการแก้ไขปัญหา	1	1.54
	<b>รวม</b>	<b>65</b>	<b>100</b>

จากตารางจะเห็นได้ว่า การใช้ภาพทุกภาพนั้นจะปรากฏภาพของผลิตภัณฑ์เป็นหลักและมีภาพอื่น ๆ ที่เป็น ส่วนขยายประกอบเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การใช้ภาพผลิตภัณฑ์เป็นหลักในการโฆษณาเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจได้อย่างง่ายดายจนสามารถประสบความสำเร็จในการโฆษณาได้เป็นอย่างมาก การใช้ภาพดังกล่าวจึงเป็นกลยุทธ์ที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างรวดเร็วแก่ผู้บริโภค อีกทั้งยังเป็นสร้างชุดความคิด ความเชื่อได้ว่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีไว้สำหรับผู้หญิงโดยเฉพาะและยังสามารถทำให้ผู้บริโภคมีสุขภาพที่ดีตามแบบฉบับตัวบทโฆษณาที่ปรากฏ

2. การใช้สี คือ การใช้สีประกอบโฆษณาเพื่อสื่อและสะท้อนลักษณะของผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค เช่น ความอ่อนโยน ความปลอดภัย และความหรูหรา สีมี่อำนาจในการกระตุ้นอารมณ์ความรู้สึกของผู้บริโภคที่ได้พบเห็นโฆษณา อีกทั้งยังมีอิทธิพลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของแต่ละคนจากการศึกษาพบการใช้สีที่ปรากฏ ในบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณามากที่สุด 4 อันดับ ได้แก่ สีเขียว สีชมพู สีดำ และสีม่วง ตามลำดับ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การใช้สีของบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณา

2.1.1 การใช้สีเขียวกับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณา

ตัวอย่างที่ 24



ตัวอย่างที่ 25



ภาพที่ 13 ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบของตัวบทโฆษณาใช้สีเขียวเป็นสีหลัก (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

การใช้สีเขียวกับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของโฆษณา ตัวอย่างที่ 24 และ 25 ดังกล่าวแสดงถึงการใช้สีในวรรณะกลุ่มสีเขียว (Cool Color) อีกทั้งสีเขียวยังแสดงให้เห็นถึงความสงบ เยือกเย็น เป็นธรรมชาติมีชีวิตชีวา (ทองเจือ เขียวทอง, 2548: 193) สื่อถึงความคิดได้ว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีที่มาจากรธรรมชาติ สามารถสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้บริโภคได้ว่าผลิตภัณฑ์เน้นความสำคัญในเรื่องของสุขภาพ นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าการใช้สีเขียวสามารถต่อยอดไปถึงความคิดความเชื่อที่ทำให้รู้สึกถึงความรู้สึกปลอดภัย (วรินทร์ธร กิจธรรม, 2558: 77) จึงกล่าวได้ว่าการใช้สีเขียวจะพบในผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพดังตัวอย่างข้างต้น

### 2.1.2 การใช้สีชมพูกับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณา

ตัวอย่างที่ 26



ตัวอย่างที่ 27



ภาพที่ 14 ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบของตัวบทโฆษณาใช้สีชมพูเป็นหลัก (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 26 และ 27 ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการใช้สีชมพูกับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณาเพื่อสื่อถึงความอ่อนเยาว์และความละเอียดอ่อน ดังที่ Pantone guide to communicating with color (2000: 63) กล่าวถึงการใช้สีชมพูในทางจิตวิทยาสามารถสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกที่แสดงความอ่อนหวาน นุ่มนวล อีกทั้งการใช้สีชมพูและโทนสีเอกรงค์ที่ไล่เฉดสีไป

ยังชมพูอ่อนนั้นสื่อได้ถึงความโรแมนติก รวมไปถึงความละเอียดอ่อน (จิตวิทยาของสี: แปรนดัยักษ์ใหญ่ใช้สีในโฆษณาและการทำการตลาดอย่างไร, 2561) นอกจากนี้สีชมพูยังสื่อถึงการเป็นตัวแทนของลักษณะความเป็นผู้หญิง อันเป็นคุณสมบัติหนึ่งของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการจะสื่อให้เห็นถึงการเน้นเฉพาะเจาะจงและบอกกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน คือ การเน้นผู้บริโภคที่เป็นผู้หญิงเป็นหลัก ดังที่ อุลลรึตัน ศิริยาศักดิ์ (2550: 412) กล่าวถึงแนวคิดเรื่องผู้บริโภคในฐานะเป็นผู้บริโภคหรือเป็นตลาดส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ผลิตตัวบทโฆษณาในด้านการกำหนดกลุ่มผู้บริโภคซึ่งอาศัยสื่อออนไลน์ในการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภค จนกล่าวได้ว่าการกำหนดกลุ่มผู้บริโภคผ่านสื่อออนไลน์เป็นเครื่องมือในการนำผู้ผลิตตัวบทโฆษณาและผลิตภัณฑ์ไปพบกับกลุ่มผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ได้อย่างตรงจุด

### 2.1.3 การใช้สีดํากับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณา

ตัวอย่างที่ 28



ตัวอย่างที่ 29



### ภาพที่ 15 ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบของตัวบทโฆษณาใช้สีดํ่าเป็นหลัก (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 28 และ 29 จะเห็นได้ว่าการใช้สีดํ่ากับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณาดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความหรูหราและมีระดับทางสังคม ลักษณะของบรรจุภัณฑ์ที่มีสีดํ่าปรากฏอยู่ช่วยเสริมให้ผลิตภัณฑ์เกิดความสวยงาม ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค สอดคล้องกับ Colour. (2563) ที่กล่าวถึงสีดํ่าจะนำเสนอถึงความ เป็นธรรมชาติ ดูเก่า ทำให้ผู้บริโภคหวงถึงอดีตได้ และทำให้เกิดรู้สึกถึงความหรูหรา เช่นเดียวกับ Park, Rabolt, and Jeon (2008: 245) ที่กล่าวถึงความ ต้องการของผู้บริโภคในปัจจุบันในเชิงที่ผู้บริโภคต้องการความรู้สึกพิเศษ รวมไปถึงการสื่อความหมายจากการใช้ผลิตภัณฑ์ ซึ่งการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีความหรูหรา มีระดับ เกิดจากการรับรู้ว่าคุณภาพผลิตภัณฑ์มีระดับสูง จะส่งผลให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ดีขึ้นตามไปด้วย อีกทั้งผลิตภัณฑ์ที่มีระดับสูงแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคทั่วไปไม่สามารถเป็นเจ้าของได้ ในลักษณะเช่นนี้ ทำให้ผู้บริโภคผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีรสนิยมมากขึ้น

## 2.1.4 การใช้สีม่วงกับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณา

ตัวอย่างที่ 30



ตัวอย่างที่ 31



**ภาพที่ 16** ภาพการโฆษณาที่แสดงให้เห็นองค์ประกอบของตัวบทโฆษณาใช้สีม่วงเป็นหลัก (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 30 และ 31 แสดงให้เห็นถึงการใช้สีม่วงกับบรรจุภัณฑ์และพื้นหลังของการโฆษณาเพื่อสื่อความรู้สึกต่อการรับรู้ของผู้บริโภคและตัวผลิตภัณฑ์ให้เกิดความสง่างาม ซึ่งสะท้อนความคิดสร้างสรรค์และเป็นตัวตนของผลิตภัณฑ์ ในทางจิตวิทยา Pantone guide to communicating with color. (2000: 36) กล่าวถึง สีม่วงที่ส่งผลต่อความรู้สึกในเชิงของความแข็งแกร่งจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ และความฉลาด เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มความรับรู้ของแบรนด์แก่ผู้บริโภค นอกจากนี้สีม่วงยังสื่อถึงความผ่อนคลายที่นำไปสู่การทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกและรับรู้ได้เป็นอย่างดี

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้รวบรวมองค์ประกอบด้านการใช้สีที่ปรากฏในโฆษณาออนไลน์ ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงซึ่งแสดงผลในรูปแบบของตารางที่ 2 ดังต่อไปนี้

**ตารางที่ 2** แสดงความถี่ของการใช้สีในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

องค์ประกอบด้านอวจนภาษา	การใช้องค์ประกอบด้านอวจนภาษาที่ปรากฏในตัวอย่างโฆษณา	ความถี่	ร้อยละ
การใช้สี	สีเขียว	19	29.23
	สีชมพู	14	21.54
	สีดำ	9	13.85
	สีม่วง	6	9.23
	สีส้ม	5	7.69
	สีน้ำตาล	3	4.62
	สีฟ้า	3	4.62
	สีแดง	2	3.08
	สีเทา	2	3.08
	สีเหลือง	1	1.53
	สีน้ำเงิน	1	1.53
	<b>รวม</b>		<b>65</b>

จากตารางจะเห็นได้ว่า ผู้ผลิตตัวบทโฆษณาเลือกใช้สี เช่น สีเขียว สีชมพู สีดำ สีม่วง ตามลำดับ ทั้งนี้การใช้สีที่ปรากฏในโฆษณาทั่วไปอาจไม่ได้ใช้เพียงสีเดียวเท่านั้น แต่การเลือกใช้สีในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงผู้วิจัยจัดกลุ่มตามเกณฑ์การใช้สีที่ปรากฏในตัวบทเป็นหลัก การเลือกใช้สีดังกล่าวเป็นกลวิธีหนึ่งที่ผู้ผลิตตัวบทเลือกใช้ในการผลิตตัวบทโฆษณา พบทั้งการใช้สีสันทันทีหลากหลาย และการใช้สีในโทนสีเดียวกันทั้งหมดของโฆษณา สีแต่ละสีมักแฝงความคิด ความรู้แก่ผู้บริโภคในทำนองที่ว่า การใช้สีเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคสนใจในผลิตภัณฑ์ได้

3. การใช้ภาพเครื่องหมายการค้า เป็นการแสดงเครื่องหมายการค้าที่ใช้ในการโฆษณา ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือ เครื่องหมายการค้าที่ดีควรจะมีภาพที่ชัดเจน มีเส้นไม่มาก ดูง่ายและส่งผลต่อการจดจำ มีวิธีการออกแบบที่แปลกเด่น สะดุดตา (อวยพร พาณิช, 2526: 215) จากการวิจัยจะเห็นได้ว่าภาพเครื่องหมายการค้าที่ปรากฏในโฆษณามีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 32



ตัวอย่างที่ 33



ภาพที่ 17 ภาพการโฆษณาที่มีการใช้เครื่องหมายการค้าแบบใช้ชื่อของผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 33 และ 34 จะเห็นได้ว่าลักษณะของการใช้ภาพเครื่องหมายการค้า แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดที่ไม่ซับซ้อน ซึ่งเป็นภาพเครื่องหมายการค้าที่น่าเสนอบนบรรจุภัณฑ์ เป็นการเน้นย้ำให้ผู้บริโภคเห็นชัด ๆ และสามารถจดจำเครื่องหมายการค้า รวมทั้งการใช้ชื่อเป็น เครื่องหมายการค้าสามารถแสดงความเป็นเจ้าของได้อย่างชัดเจน ซึ่งการใช้ภาพเครื่องหมายการค้า สะท้อนลักษณะของผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ บริเวณส่วนใหญ่ที่ภาพ เครื่องหมายการค้ามักจะปรากฏอยู่ในบริเวณมุมใดมุมหนึ่งของภาพโฆษณา ถึงแม้ว่าความยืดหยุ่น ของการผลิตตัวบทโฆษณาจะสามารถใช้พื้นที่ที่มีจำกัดได้อย่างคุ้มค่า แต่ในการวิจัยไม่ปรากฏภาพ เครื่องหมายการค้าบริเวณตำแหน่งด้านล่างขวาของภาพโฆษณาเป็นจุดสนใจได้

4. เครื่องหมายตรารับรอง เป็นเครื่องหมายตรารับรองที่ใช้ในการโฆษณาซึ่งส่งผลต่อ ความน่าเชื่อถือ สามารถสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคได้ จากการวิจัยพบว่าภาพเครื่องหมาย ตรารับรองที่ปรากฏในโฆษณามีจุดประสงค์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและความปลอดภัยให้แก่ ผู้บริโภค ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 34



ตัวอย่างที่ 35



ภาพที่ 18 ภาพการโฆษณาที่มีการใช้เครื่องหมายตรารับรองผลิตภัณฑ์ (ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง, 2563 - 2564)

จากตัวอย่างที่ 34 และ 35 ใช้ภาพเครื่องหมายตรารับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา สังกัดกระทรวงสาธารณสุข แสดงให้เห็นถึงการดำเนินการที่ถูกต้องตามกฎหมายเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพภาพตรารับรองในผลิตภัณฑ์เสริมอาหารต่าง ๆ เหล่านี้แสดงถึงคุณภาพที่มีมาตรฐานและปลอดภัย การใช้ภาพตราการรับรองดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันและส่งเสริมข้อมูลของผลิตภัณฑ์ให้มีความน่าเชื่อถือเหมาะสมส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความไว้วางใจและมั่นใจที่จะบริโภคผลิตภัณฑ์ ตำแหน่งของภาพตรารับรองผลิตภัณฑ์จะมักปรากฏอยู่บริเวณด้านล่างขวามือของโฆษณาในลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจน เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบผลิตภัณฑ์ได้อย่างง่าย

จากการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้สรุปองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงซึ่งแสดงผลในรูปแบบของตารางที่ 3 ดังต่อไปนี้

**ตารางที่ 3** แสดงความถี่ขององค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง

องค์ประกอบด้านอวัจนภาษา	ความถี่	ร้อยละ
การใช้ภาพ	65	100
การใช้สี	65	100
การใช้ภาพเครื่องหมายการค้า	50	78.12
การใช้ภาพเครื่องหมายตรารับรอง	7	10.77

จากตารางข้างต้น จึงสรุปได้ว่าองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ผู้ผลิตตัวบทโฆษณาใช้ในการประกอบสร้าง การใช้ภาพและการใช้สีในโฆษณา พบว่าจะปรากฏอยู่บนทุกตัวบทของโฆษณาซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจและการรับรู้ของผู้บริโภค ในขณะที่ตัวบทโฆษณานั้นจะต้องประกอบไปด้วยการใช้องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่หลากหลาย อาทิ การใช้เครื่องหมายการค้าและการใช้เครื่องหมายตรารับรอง จะช่วยเสริมสร้างการจดจำและความน่าเชื่อถือให้แก่ผลิตภัณฑ์

### อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง ซึ่งเก็บข้อมูลที่ปรากฏผ่านช่องทางอินมาร์เก็ตเพลสจำนวน 2 แพลตฟอร์ม ซีโอปี และลาซาด้า โดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่ปรากฏในโฆษณา มีดังต่อไปนี้ 1. การใช้ภาพประกอบ ประกอบไปด้วย ภาพผู้นำเสนอที่มีชื่อเสียง ภาพผู้นำเสนอที่มีรูปร่างกระชับได้สัดส่วน ภาพผู้นำเสนอกับผลิตภัณฑ์ ภาพบรรจุภัณฑ์/ผลิตภัณฑ์ ภาพสรีระด้านบวกกับผลิตภัณฑ์ ภาพสรีระด้านลบกับผลิตภัณฑ์

ภาพประเมินผลลัพธ์ ภาพปัญหาของร่างกาย ภาพการแก้ไขปัญหา ภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กับ ผัก ผลไม้ และภาพการเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์กับเปลวไฟ 2. การใช้สี พบว่ามีการเลือกใช้สีเพื่อสื่อถึงลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่เด่นชัด ได้แก่ การใช้สีเขียว สีชมพู สีดำ สีม่วง สีส้ม สีน้ำตาล สีฟ้า สีแดง สีเทา สีเหลือง และสีน้ำเงิน 3. การใช้เครื่องหมายการค้า และ 4. การใช้เครื่องหมายตรารับรอง จากสิ่งที่กล่าวมาในข้างต้น นับว่าเป็นองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่สำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะในด้านอวัจนภาษาที่ปรากฏในการผลิตตัวบทโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง ซึ่งอวัจนภาษาดังกล่าวเสริมสร้างลักษณะเด่นให้แก่ผลิตภัณฑ์ อีกทั้งส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีผลต่อความรับรู้ของผู้บริโภคจนเกิดความสนใจและนำไปสู่การตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์

ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงที่ปรากฏ คือ เครื่องมือทางภาษาที่สำคัญของผู้ผลิตตัวบทโฆษณาเพื่อนำเสนอความคิดต่าง ๆ ไปยังผู้บริโภคจากผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบด้านอวัจนภาษามีลักษณะเด่นในการใช้ภาพผลิตภัณฑ์ประกอบกับภาพรูปร่างสรีระด้านบวกที่เน้นลักษณะของหุ่นแบบเวอเอส ปรากฏในตัวโฆษณามากถึงร้อยละ 33.85 ของจำนวนโฆษณาทั้งหมด ผู้วิจัยคาดว่าสาเหตุของการปรากฏภาพลักษณะกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นถึงข้อมูลที่สำคัญอันจะทำให้ผู้บริโภคเกิดความเข้าใจได้อย่างง่ายว่า ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจะช่วยในเรื่องการทำให้รูปร่างมีสุขภาพที่ดี อีกทั้งปรากฏองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่แสดงการใช้สีที่พบในการผลิตตัวบทโฆษณาที่มีความหลากหลายตามวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตตัวบท มีผลอันเนื่องมาจากตัวบทโฆษณาดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการโฆษณา จึงสามารถสร้างตัวบทโฆษณาได้อย่างอิสระเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค รวมไปถึงการผลิตโฆษณาออนไลน์ผ่านช่องทางอีเมล์เกิดเพลสเป็นสื่อออนไลน์ที่ผู้ผลิตตัวบทจะต้องช่วงชิงพื้นที่เวลาของผู้บริโภค อีกทั้งจะต้องผลิตตัวบทให้สามารถดึงดูดความสนใจ รวมไปถึงการผลิตตัวบทให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้เป็นจำนวนมาก กระจายข้อมูลข่าวสารได้เป็นวงกว้าง และรวดเร็ว จึงจำเป็นต้องใช้สีสนในการผลิตตัวบทโฆษณา

นอกจากนี้องค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่เกี่ยวข้องกับการเลือกใช้สียังพบว่ามีการเลือกใช้สีเขียว สีชมพู สีดำ และสีม่วง ตามลำดับ เพื่อสื่อให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของผลิตภัณฑ์ที่ส่งเสริม สร้างความรู้ ความเข้าใจ ไปยังผู้บริโภคในเรื่องของสุขภาพ การใช้สีที่แสดงให้เห็นถึงการสร้างความเข้าใจว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่เฉพาะกลุ่ม และรวมไปถึงการใช้สีที่สอดคล้องกับผลิตภัณฑ์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นไปตามความคาดหวังที่ของผู้ผลิตตัวบทที่จะส่งผลไปยังผู้บริโภค สอดคล้องกับพิบูล ทิปะปาล (2545: 217) ที่กล่าวว่า การโฆษณาแบบเจาะตรง คือ การเจาะตรงไปยังกลุ่มเป้าหมายโดยตรงอันเป็นเครื่องมือสื่อสารที่เข้าถึงผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้สามารถตอบโต้และตอบสนองผู้บริโภคได้ทันที นอกจากนี้องค์ประกอบด้านการใช้อวัจนภาษา ด้านการใช้ภาพ และการใช้สีในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมข้อมูล เพิ่มการจดจำ ดึงดูด และทำให้เกิดความน่าสนใจแก่ผลิตภัณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับกาญจวัฒน์ โกลิยกุล (2545: 2) ที่กล่าวว่า อวัจนภาษามีส่วนช่วยให้ภาษาโดดเด่นน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาพหรืออวัจนภาษาอื่น ๆ สื่อความหมายเพื่อสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ อีกทั้ง

การใช้สี การใช้เครื่องหมายการค้าต่าง ๆ ล้วนสร้างภาพลักษณ์ให้แก่ผลิตภัณฑ์ทั้งสิ้น งานวิจัยครั้งนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาโฆษณาออนไลน์ที่ช่วยเน้นย้ำความหนักแน่นให้น้ำหนักในการสื่อความหมายผ่านการโฆษณา เน้นย้ำและให้ความสำคัญจากการผลิตตัวบท ทำให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของผู้ผลิตตัวบทโฆษณาที่ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งเป็นไปในทำนองเดียวกันกับภากิตต์ ตรีสุกุล (2551: 315) ที่กล่าวถึงอวัจนภาษาว่ามีความสัมพันธ์กับอวัจนภาษา ที่เน้นความหมายให้เด่นชัด และช่วยในเรื่องของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารให้เข้าใจยิ่งขึ้น

ในอดีตความงามของเรือนร่างผู้หญิงถูกสื่อออกมาในรูปแบบของการมีผิวขาว รูปร่างผอมเพรียว บอบบาง เห็นได้จากนักวิจัยหลายท่าน อาทิ ชนกพร อังศุวิริยะ (2551) ศิริพร ภักดีผาสุข (2553) และสุกัญญา โตตาบ (2554) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความงามของผู้หญิงในมิติต่าง ๆ สามารถสรุปได้ว่า ความผอมตามคำจำกัดความของแต่ละบุคคลนั้น ขึ้นอยู่กับการจัดการกับร่างกายของตนตามความรู้ต่อความผอมที่พึงมีสำหรับตนเอง ในทำนองเดียวกันนั้น พัชรพรรณ ระหว่างบ้าน (2552: 213) กล่าวถึงความผอมว่าไม่ได้มีเพียงแคความผอมรูปแบบตายตัวรูปแบบเดียวเท่านั้น แต่ความผอมสามารถปรากฏได้ในรูปแบบของการมีน้ำหนักหรือรูปร่างที่ได้สัดส่วน ปัจจุบันความผอมไม่เพียงแต่สัมพันธ์อยู่กับความสวยงามเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงกับเรื่องของสุขภาพ ซึ่งเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของความเป็นผู้หญิงสมัยใหม่ ทำนองเดียวกันกับองค์ประกอบด้านอวัจนภาษาที่ปรากฏในภาพผู้นำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีรูปร่างกระชับ ได้สัดส่วนมีลักษณะหุ่นแบบเอวเอสนี่ กล่าวได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งในการผลิตชุดความคิดของความเป็นผู้หญิงผ่านความงามของเรือนร่างตามแบบฉบับผู้หญิงสมัยใหม่ที่มีสุขภาพดี โดยผลิตผ่านการนำเสนออวัจนภาษาที่ปรากฏอยู่ในตัวบทโฆษณาสื่อออนไลน์ของยุคแห่งการสื่อสารไร้พรมแดนขณะนี้

## รายการอ้างอิง

- กาญจวัฒน์ โกสิยกุล. (2545). **วจนลีลาและมายาคติของภาษาโฆษณาเครื่องสำอางในนิตยสารผู้หญิง** (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). **ศาสตร์แห่งสื่อ และวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอดิสันเพรสโปรดักส์จำกัด.
- กาญจนา โชคเหรียญสุขชัย. (2550). **การสื่อสารเชิงอวัจนภาษา: รูปแบบและการใช้**. กรุงเทพฯ: บริษัท วี.พรินทร์ (1991) จำกัด.
- ขวัญฤทัย สายประดิษฐ์. (2551). บทบาทนักประชาสัมพันธ์กับการประชาสัมพันธ์ในสื่อใหม่ ตอนที่ 1. **วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา**. 20(65), 42-51.
- จิตวิทยาของสี: แปรนัยยักษ์ใหญ่ใช้สีในโฆษณาและการทำการตลาดอย่างไร**. (2561). สืบค้น 14 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.shutterstock.com/th/blog/color-psychology-brands/>
- ชนกพร อังศุวิริยะ. (2551). **“ความเป็นหญิง” ในนิตยสารสตรีสาร (พ.ศ. 2491-2539): การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอุดมการณ์** (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดานา เชียงแขก. (2563). **การวิเคราะห์ตัวบทและการถอดรหัสของงานโฆษณาที่บ่งบอกความหลากหลายทางเพศของผู้บริโภคชาวไทย** (วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณัฐรุชดา วิจิตรจามรี. (2554). **การสื่อสารในองค์กร**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ทองเจือ เขียดทอง. (2548). **การออกแบบสัญลักษณ์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ลิปี่ประภษา.

เทพี จรัสจรุงเกียรติ. (2549). **ฉลาด สวย รวย เก่ง: การสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ผ่านเรื่องเล่าในโฆษณาของนิตยสาร ผู้หญิงไทย**. รายงานการประชุมระดับชาติเรื่อง “ภาษา การสื่อสาร และสังคม”, 30 กรกฎาคม 2547 มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตเส็น เผยโควิตตันยอด ทวี-ดิจิตัล-วิทย์ พุง. (2564). สืบค้น 14 กรกฎาคม 2564, จาก <https://www.prachachat.net/marketing/news-624204>

ปรมะ สตะเวทิน. (2546). **หลักนิเทศศาสตร์**. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์น.

**ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง**. (2563). สืบค้น 1 ธันวาคม 2563, จาก <https://lazada.co.th/>

**ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง**. (2563). สืบค้น 1 ธันวาคม 2563, จาก <https://shopee.co.th/>

**ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง**. (2564). สืบค้น 1 มกราคม 2564, จาก <https://lazada.co.th/>

**ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง**. (2564). สืบค้น 1 มกราคม 2564, จาก <https://shopee.co.th/>

พรรณพิลาศ กุลดิถ. (2561). **การวิเคราะห์ตัวบทและการถอดรหัสความงามแบบอ่อนเยาว์ในสื่อโฆษณา** (รายงานการวิจัย). ชลบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

พัชรพรรณ ระหว่างบ้าน. (2552). **เสน่ห์ของความหอม: กระบวนการจัดการร่างกาย. วารสารสังคมศาสตร์**. 21(2), 213-239.

พิบูล ทีปะปาล. (2545). **การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตร.

ภพ สวัสดิ์ และสิริวรรณ นันทจันทร์. (2558). **กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อสื่ออุดมการณ์ความเป็นผู้หญิงในโฆษณาสินค้าแฟชั่นแบรนด์เนม. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**. 35(3), 149-174.

ภาทิวัต ตรีสุกุล. (2551). **หลักนิเทศศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วรินทร์ธร กิจธรรม. (2558). **อิทธิพลของสื่อต่อการสร้างแบรนด์. วารสารการสื่อสารและการจัดการนิต้า**. 1(1), 77-85.

วัฒนา แชมวงษ์, กาญจนา พรายงาม และปิยพล ไพจิตร. (2558). **กลวิธีการใช้ภาษาในวาทกรรมโฆษณาเครื่องสำอางในภาษาไทย**. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.

- วาริ โชคกล้าเลิศ. (2554). การศึกษาเทคนิคการสื่อสารในงานโฆษณาเจียบ. (วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิภาดา รัตนติลก ญ ภูเก็ต. (2554). วาทกรรมโฆษณาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในสื่อภาษาไทยระหว่าง พ.ศ.2551-2553. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒินันท์ แก้วจันทร์เกตุ. (2555). อุดมการณ์ความเป็นชายในวาทกรรมโฆษณาสินค้าและบริการสำหรับผู้ชายในนิตยสารผู้ชาย. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต.) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริพร ภัคดีผาสุข. (2553). วาทกรรมความเป็นผู้หญิงในนิตยสารสุขภาพและความงามภาษาไทย (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สวนิต ยมาภัย. (2538). หลักการพูดขั้นพื้นฐาน: สังเขปสาระสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.
- สวรรยา ยังพลชั้นซ์ . (2538). การวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง "คุณค่า" ในงานโฆษณาที่อยู่อาศัยทางสื่อหนังสือพิมพ์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครลอสแอนเจลิส. (2564). ข่าวประจำสัปดาห์ 11 - 15 มกราคม 2564. สืบค้น 14 กรกฎาคม 2564, จาก [https://survey.app.do/ttcla\\_survey2021](https://survey.app.do/ttcla_survey2021)
- สุภีพันธุ์ โตตาบ. (2554). วัฒนธรรมความงาม กรณีศึกษาค่านิยมการตลาดความอ่อนของนักศึกษา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2540). การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย. กรุงเทพฯ: ธีระฟิล์มและไซเท็กซ์.
- \_\_\_\_\_. (2540). การโฆษณาเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: ดวงกลมสมัย.
- หนึ่งหทัย ขอลกลาง, วีรพงษ์ พลนิกรกิจ และนิตาชล จำนงศรี. (2554). มงผู้หญิงกับสื่อใหม่ในสังคมไทยผ่านงานวิจัยแนวสตรีนิยมไซเบอร์. วารสารเทคโนโลยีสุรนารี. 5(2), 109-130.
- อวยพร พาณิช. (2526). การสร้างสรรค์และผลิตสิ่งโฆษณา. หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- \_\_\_\_\_. (2543). พัฒนาการของคำขวัญโฆษณาในงานประชาสัมพันธ์ในสื่อสิ่งพิมพ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2550). สื่อสารมวลชนเบื้องต้น สื่อสารมวลชน วัฒนธรรม และสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Alexander, B. & Maik, E. (2015). The Importance of Trust for Personalized Online Advertising. *Journal of Retailing*, 91, 390-490.
- Colour. (2563). ค้นเมื่อ 21 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.dupont.com/locations/research-and-development-centers.html>
- Hanna, N, & Wozniak, R. (2001). *Consumer behavior and applied approach*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice-Hall.

- Kent, W, & Ian F. (2018). **Digi Marketing : the essential guide to new media & digital marketing**. Milton Keynes, United Kingdom: Brit Books.
- Pantone guide to communicating with color**. (2000). United States: Graphix Press.
- Park, H, Rabolt, N, & Jeon, K.S. (2008). Purchasing global luxury brands among young Korean consumers. **Journal of Fashion Marketing and Management**, 12(2), 244-259.
- Wang, J. (2564). **E-Conomy SEA Report 20210**. สืบค้น 5 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.thinkwithgoogle.com/intl/th-th/consumer-insights/consumer-journey/economy-sea-2021-th/>

## คณะสงฆ์สร้างชาติในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม

พ.ศ.2481 - 2487

Nation-building Sangha during Field Marshal Plaek  
Phibunsongkhram's government in 1938-1944 A.D.

ภูวมินทร์ วาดเขียน<sup>1</sup>  
Phuwamin Wadkean<sup>1</sup>

Received: November 3, 2021

Revised: July 18, 2022

Accepted: August 30, 2022

### บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของคณะสงฆ์ในการสนับสนุนการดำเนินงานสร้างชาติตามนโยบายรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม (พ.ศ.2481 - 2487) ผลการศึกษาพบว่าเมื่อจอมพล แปลก เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบาย “สร้างชาติ” ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ รัฐบาลได้ออกประกาศ “รัฐนิยม” จำนวน 12 ฉบับ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานสร้างชาติ คณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างชาติเนื่องจากรัฐบาลได้ขอความร่วมมือจากคณะสงฆ์ให้ทำหน้าที่เทศนาสั่งสอนประชาชน การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนของคณะสงฆ์เริ่มต้นใน พ.ศ.2482 ในหลายจังหวัด โดยระหว่าง พ.ศ.2482 - 2484 เนื้อหาของพระธรรมเทศนาที่ใช้ในการสั่งสอนประชาชนปรากฏเรื่องหน้าที่พลเมือง การประกอบอาชีพ การปฏิบัติตามรัฐนิยมฉบับต่างๆ ความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฯลฯ เมื่อถึง พ.ศ.2485 จอมพล แปลก ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง ในระยะนี้ได้เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลต่อการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล เนื้อหาของพระธรรมเทศนาที่ใช้ในการสั่งสอนประชาชนช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ปรากฏเรื่องความสามัคคี ความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ การประกอบอาชีพ ให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ให้ประชาชนเชื่อผู้นำคือจอมพล แปลก ซึ่งสอดคล้องกับประกาศเรื่องวีรธรรมของชาติไทย 14 ข้อ

**คำสำคัญ:** คณะสงฆ์, สร้างชาติ, จอมพลแปลก พิบูลสงคราม

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา (Lecturer, Division of Philosophy and Religion, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University) Email: phuwamin@yahoo.co.th

## Abstract

This article aimed to study the role of the Sangha in supporting the nation-building process implementation according to Field Marshal Plaek Phibunsongkhram's (1938–1944) policy. According to the study's findings, it found that Field Marshal Plaek became prime minister and announced a "Nation Building" policy to develop the nation. The government had issued 12 "Cultural Mandates" notifications to support nation-building. The Sangha participated in nation-building because the government had requested the Sangha's assistance in preaching and instructing the people. Preaching to instruct the Sangha members public began in 1939. During 1939 - 1941, it was conducted widespread in several provinces. The content of the sermons used to instruct the public included the duties of citizens, occupation, compliance with all cultural mandate notifications, unity, mutual assistance, etc. Field Marshal Plaek was re-elected as Prime Minister in 1942. According to the government's national-building policy, The Greater East Asia War, which occurred during this period and was a part of World War II, affected the preaching and instructing the people. The content of the sermons used to instruct the public during the Greater East Asia War included the cooperation, strength, courage, occupation, compliance with the government policy, and belief in Field Marshal Plaek, who was the leader, according to the 14 codes of Wiratham or Thai Heroisms notifications.

**Keywords:** Sangha, Nation-Building, Field Marshal Plaek Phibunsongkhram

## บทนำ

ภายหลังจากที่จอมพล แปลก พิบูลสงคราม (ยศและบรรดาศักดิ์ขณะนั้นคือนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม) เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ประกาศนโยบาย “สร้างชาติ” ที่มีเป้าหมายสานต่อการพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าต่อจากรัฐบาลนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) แนวคิดเรื่องการสร้างชาติหรือการพัฒนาประเทศเป็นแนวความคิดร่วมกันของ “สมาชิกคณะราษฎร” ที่ต้องการทำให้ประเทศไทยหลุดพ้นไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ความคิดดังกล่าวนี้มีมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพระยาพหลฯ เมื่อถึงสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก ได้ดำเนินงานสร้างชาติอย่างจริงจังในหลายด้าน มีงานศึกษาที่แสดงให้เห็นว่าในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก มีการพัฒนาประเทศใน 3 ด้านที่สำคัญ กล่าวคือ 1. ด้านการพัฒนาการทหาร (Military development) การสร้างความเข้มแข็งให้กองทัพด้วยการปรับปรุงวิทยาการทหาร การจัดซื้อยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัย 2. ด้านการจัดตั้งหน่วยงานใหม่ ๆ ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ (Economics development) โดยการพัฒนาเศรษฐกิจไทยวางอยู่บน 3 สาขา คือ การพัฒนาการเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรม และการพัฒนาพาณิชย์กรรม รัฐบาลได้ออกกฎหมายส่งเสริมและสนับสนุนการอุตสาหกรรม

และพาณิชย์กรรม การจัดตั้งหน่วยราชการเพื่อผลักดันนโยบาย และการจัดตั้งรัฐวิสาหกิจ เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจ 3. ด้านการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural development) โดยการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษา ออกกฎหมายและจัดตั้งหน่วยราชการ เพื่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมใหม่ให้กับสังคมไทย (ฉันทพล ใจจริง, 2563: 15 - 17)

จอมพล แปลก ได้ให้ความหมายของการสร้างชาติว่า “...คำว่าสร้างชาตินั้นเป็นคำสั้นอันได้ ละเอียดความหมายไว้ให้เข้าใจกันมากกว่าตัวอักษรสองพยางค์ที่ปรากฏอยู่...แท้จริงความหมายของการ สร้างชาตินั้นมิว่าชาติไทยมีอยู่แล้วแต่สถานะบางอย่างของชาติยังไม่ขึ้นถึงระดับสมความ ต้องการ ของประชาชาติไทย เราจำเป็นต้องพร้อมใจกันสร้างเพิ่มเติมให้ดีขึ้นกว่าเดิม ช่วยกันปรับปรุงไป จนกว่าเราทุกคนจะพอใจหรืออย่างน้อยก็ได้ระดับเสมออารยประเทศ...” (เทียมจันทร์ อ้าแหว, 2521: 162) จอมพล แปลก มีความเห็นว่าการสร้างชาติจะประสบความสำเร็จได้โดย “...เริ่มแต่ ประชากรของชาติจะต้องสร้างตัวให้เป็นพลเมืองดีก่อน กล่าวคือมีวัฒนธรรมดี มีศีลธรรมดี มีอนามัย ดี มีการแต่งกายเรียบร้อยเป็นระเบียบดี มีที่พักอาศัยดี และมีที่ทำมาหากินดี เป็นต้น เมื่อพลเมือง ทุกคนมีสภาพดังนี้แล้วชาติก็จะเป็นหน่วยรวมที่มีบังคับสมบูรณ์ ประชาชนก็สามารถช่วยกันประกอบ งานส่วนกลางของชาติให้พัฒนารุ่งเรืองขึ้น...” (ฉันทพล ใจจริง, 2563: 256 - 257) รัฐบาลจอมพล แปลก ได้ดำเนินงานสร้างชาติโดยการออกประกาศ “รัฐนิยม” เพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน รัฐนิยมที่ประกาศออกมานี้ได้รับการอธิบายว่าเป็นมติของรัฐซึ่งตั้งขึ้นโดยอนุโลมตามมติมหาชนเป็น ประเพณีนิยมประจำชาติ (กรมโฆษณาการ, 2482: 5) การดำเนินงานสร้างชาติของรัฐบาลได้อาศัย ประกาศรัฐนิยมจำนวน 12 ฉบับ โดยเริ่มออกประกาศตั้งแต่ พ.ศ.2482 - 2485 (เปรมมา สัตยาวิ พิพงศ์, 2552: 254) อย่างไรก็ตามประกาศรัฐนิยมที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างชาติโดยตรงปรากฏ ในประกาศรัฐนิยมฉบับที่ 7 เรื่องชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ ใจความสำคัญตอนหนึ่งของ รัฐนิยมฉบับนี้มิว่า “...ชาวไทยทุกคนต้องร่วมกันสร้างชาติโดยทุกคนซึ่งมีกำลังกายดีต้องทำงาน ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง ผู้ไม่มีอาชีพเป็นหลักฐานนับว่าเป็นผู้ไม่ช่วยชาติ และไม่ควรถูกได้รับความนับถือของชาวไทยทั่วไป” (ว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ 7 เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ, (2482, 25 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56: 3641 - 3642) ประกาศรัฐนิยมฉบับที่ 7 นี้มี ผู้อธิบายว่ามีความสอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา กล่าวคือ นายดิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีช่วย ว่าการกระทรวงการต่างประเทศในขณะนั้น ได้แสดงปาฐกถาทางวิทยุกระจายเสียง อธิบายความ จำเป็นในการประกอบอาชีพที่ระบุนในรัฐนิยมฉบับนี้ว่าสอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนาเรื่อง “สัมมากรรมันตยะ” การประกอบกิจการงานชอบ และสัมมาอาชีพะ การทำมาหาเลี้ยงชีพชอบ (ดิเรก ชัยนาม, 2483: 1503) การนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลโดย นายดิเรกพิจารณาได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาในฐานะเครื่องมือในการสร้างชาติ ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องการปลูกฝังให้กับประชาชนในช่วงเวลานั้น

สำหรับคณะทำงานที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวนโยบายที่ประกาศเป็นรัฐนิยม คือ คณะกรรมการรัฐนิยม มีหลวงวิจิตรวาทการ (วิจิตร วิจิตรวาทการ) รัฐมนตรี เป็นประธานคณะกรรมการรัฐนิยม (แถมสุข นุมนนท์, 2521: 34) หลวงวิจิตรฯ ในฐานะนักชาตินิยมได้ดำเนินงาน สร้างชาติตามแนวคิด “ลัทธิชูชาติ” หลวงวิจิตรฯ ได้แสดงหลักการข้อแรกสุดของลัทธิชูชาติว่าต้อง

ถือชาติเป็นสำคัญที่สุด (หลวงวิจิตรวาทการ, 2512: 6) อย่างไรก็ตามหลวงวิจิตรฯ ในฐานะผู้ที่เคย “บวชเรียน” ยังได้มีบทบาทสำคัญในการดำรงตำแหน่ง “กรรมการพิจารณาบำรุงและส่งเสริมการศาสนา” ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้ตั้งขึ้นเพื่อกำหนดนโยบายของรัฐบาลในการดำเนินงานด้านศาสนา คณะกรรมการชุดนี้ได้ดำเนินงานตั้งแต่ พ.ศ.2481 - 2485 โดยเน้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา และคณะสงฆ์เป็นหลัก (จดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/101 กลอง 5: 1 - 189) ในการประชุมกรรมการพิจารณาบำรุงและส่งเสริมการศาสนา ครั้งหนึ่งหลวงวิจิตรฯ กล่าวในที่ประชุมว่า “...ศาสนากับบ้านเมืองเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ต่างก็มีประโยชน์ร่วมและช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่ บ้านเมืองจะเจริญก้าวหน้าก็ย่อมต้องอาศัยศาสนาเป็นเครื่องมือสนับสนุนส่งเสริมอยู่ส่วนหนึ่ง และโดยนัยเดียวกันศาสนาจะรุ่งเรืองสูงโลกก็ต้องอาศัยความมั่นคงและความวัฒนาถาวรของประเทศชาติอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงเป็นการจำเป็นที่พระท่านควรจะช่วยเหลือร่วมมือ เป็นต้นในการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ชาวซึ่งถึงหน้าที่ของพลเมืองที่จะต้องทำประโยชน์ให้แก่บ้านเมือง...” (เรื่องเดียวกัน, 87) การประชุมของกรรมการพิจารณาบำรุงและส่งเสริมการศาสนาแต่ละครั้งจะมีมติของการประชุมซึ่งจะถูกเสนอต่อคณะรัฐมนตรี ปรากฏว่ามีมติของกรรมการฯ หลายเรื่องที่คณะรัฐมนตรีมีมติให้นำไปปฏิบัติ เช่น การให้คณะสงฆ์เทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติ ซึ่งในเวลาต่อมาคณะสงฆ์ในฐานะ “ผู้ปฏิบัติงาน” ได้มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ.2482 - 2487 ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้สามารถพิจารณาได้ว่า “ศาสนากับการเมือง” มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ได้ถูกฝ่ายนิติบัญญัติวิพากษ์วิจารณ์ กล่าวคือ นายเตียง ศิริขันธ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ฝ่ายค้านซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ต่อต้านจอมพล แปลก ได้เขียนบันทึกตำหนิจอมพล แปลก อย่างรุนแรงว่า “...จอมพลได้พยายามทำลายพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาตั้งแต่ปู่ย่าของจอมพลเองเหมือนกัน ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่น นายวิจิตร วิจิตรวาทการซึ่งเป็นเปรียญห้าประโยคในพุทธศาสนาได้พยายามแสดงปาฐกถาบ้างเขียนลงหนังสือพิมพ์บ้างให้เห็นว่าชาติสำคัญกว่าศาสนา ในกรณีเช่นนี้ได้มีผู้พยายามตั้งกระทู้ถามหลวงวิจิตรเป็นหลายครั้ง แต่ถูกประธาน (ประธานสภาผู้แทนราษฎร) คัดค้านไว้เสีย กระทู้จึงเข้าไปไม่ได้ ความกระหึ่มรณรงค์ของรัฐบาลจอมพลไม่เพียงแต่เท่านั้น จอมพลเป็นเดือดเป็นแค้นในกรณีที่พระไม่แสดงความคารวะในคราวเปิดโบลถวัดพระศรีมหาธาตุ ด้วยตัวอย่างเท่าที่กล่าวมานี้ก็ไม่มีข้อที่จะคิดไปอย่างอื่นได้นอกจากสรุปได้ว่าจอมพลพยายามที่จะทำลายศาสนาของตนเอง และของบุคคลอื่น ๆ ให้หมดสิ้นไป ศาสนาที่จอมพลจะต้องการให้ประชาชนชาวไทยทั้งหมดนับถือนั้นก็คือศาสนาของจอมพลเอง...” (NARA, RG 226 Entry 210 Box 216 NND 974345 อ้างถึงใน สรศักดิ์งามขจรกุลกิจ, 2564: 123) บทความนี้จะได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการเมือง โดยแสดงให้เห็นบทบาทของคณะสงฆ์ไทยในการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ระหว่าง พ.ศ.2481 - 2487

## บทบาทของคณะสงฆ์ในการสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475

ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองรัฐบาลคณะราษฎรมีความพยายามในการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชนโดยใช้วิทยุกระจายเสียงซึ่งเป็นช่องทางสื่อสารรูปแบบใหม่ของรัฐบาล หน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานในด้านนี้คือแผนกวิทยุกระจายเสียง สังกัดสำนักงานโฆษณาการ (ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นกรมโฆษณาการ) ในสมัยรัฐบาลพระยาพหลุการดำเนินงานเผยแพร่อุดมการณ์ประชาธิปไตยทางวิทยุกระจายเสียงเป็นไปในลักษณะต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือการปาฐกถาโดยบุคคลสำคัญของรัฐบาล ปาฐกถารูปแบบหนึ่งของวิทยุกระจายเสียงครั้งหนึ่งโดยหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เรื่อง “รัฐธรรมนูญ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากรได้นำแนวคิดเรื่อง “การไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ” ของพุทธศาสนามาเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องสิทธิที่บัญญัติไว้รัฐธรรมนูญ โดยอธิบายว่า “...อารยชนมาสำนึกตระหนักตามที่พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นแล้วว่าคนเราก็คือเป็นคนด้วยกันทั้งนั้นเหตุไฉนจะมาแบ่งชั้นวรรณะ กำเนิด คนเราก็คือเป็นพลเมืองด้วยกันมีส่วนได้เสียในการบ้านเมืองร่วมกันเหตุไฉนจึงมีสิทธิยิ่งหย่อนกว่ากัน...” (หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ, 2477: 7 - 8) การอุปมาเปรียบเทียบดังกล่าวเป็นการนำแนวคิดของพุทธศาสนาที่อยู่ใน “วิถีไทย” มาเปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่ที่รับมาจากตะวันตก พิจารณาได้ว่า เป็น “วิธีการ” ที่สามารถทำให้ประชาชนทั่วไปเกิดความเข้าใจได้ง่าย เป็นการนำแนวคิดของพุทธศาสนามารับใช้อุดมการณ์แบบใหม่ที่รัฐบาลพยายามถ่ายทอดให้แก่ประชาชน การดำเนินงานที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งของแผนกวิทยุกระจายเสียงคือการนิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุกระจายเสียงทุกวันธรรมสวนะ และทุกวันในระหว่างเช้าพรรษา(สำนักงานโฆษณาการ, 2480 : 65) การดำเนินงานนี้ได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องตลอดสมัยรัฐบาลพระยาพหลุฯ ซึ่งพิจารณาได้ว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับพุทธศาสนาในฐานะเครื่องมือในการสั่งสอนอบรมประชาชนในระบอบการปกครองแบบใหม่ที่เพิ่งสถาปนาขึ้น

เมื่อจอมพล แปลก เข้าวรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสมัยแรกในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 จอมพล แปลก ได้ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่นโยบายของรัฐบาลผ่านทางวิทยุกระจายเสียงเนื่องจาก “วิทยุกระจายเสียงเป็นอุปกรณ์สำคัญยิ่งของการโฆษณา” (ไทยในสมัยสร้างชาติ, 2484: ไม่ปรากฏเลขหน้า) การดำเนินงานโฆษณาของรัฐบาลได้มีความก้าวหน้าเป็นลำดับมีการจัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงในพื้นที่ต่างจังหวัด เช่น ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ฯลฯ รวมถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีเครื่องรับวิทยุส่วนตัวโดยการถ่ายทอดรายการประเภทมหรสพ เช่น ละคร เพลง ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่กระตุ้นให้ประชาชนติดตามรับฟังวิทยุ และรัฐบาลก็มีการสอดแทรกอุดมการณ์ของรัฐบาลผ่านมหรสพทั้งในรูปแบบละคร เพลงปลุกใจ ฯลฯ (ศราวณี วิสาขาม, 2559 : 140 - 141) รัฐบาลยังได้มีนโยบายให้มีเครื่องรับวิทยุสาธารณะประจำตามจังหวัด อำเภอ และตำบลเพื่อให้สามารถ “โฆษณา” ได้อย่างกว้างขวางในทุกพื้นที่ของประเทศ ใน พ.ศ.2484 ได้มีคำสั่งให้ทุกจังหวัดต้องมีวิทยุกระจายเสียงเปิดให้ประชาชนรับฟัง จังหวัดใดไม่มีถือว่าขัดคำสั่ง (กรมประชาสัมพันธ์, 2546: 81) มีข้อมูลการสำรวจในปีเดียวกันนี้แสดงให้เห็นความก้าวหน้าในการดำเนินงานโฆษณาของรัฐบาลทางวิทยุกระจายเสียง ปรากฏว่ามีเครื่องรับวิทยุสาธารณะประจำ

ตำบลประมาณ 2,000 เครื่อง (ไทยในสมัยสร้างชาติ, 2484: ไม่ปรากฏเลขหน้า)

ใน พ.ศ.2482 รัฐบาลได้มีนโยบายให้วัดจัดตั้งเครื่องรับวิทยุกระจายเสียง เพื่อเผยแพร่ข่าวสารและความรู้ต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วถึงและรวดเร็ว คณะสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการช่วย “โฆษณา” ตามนโยบายดังกล่าวนี้ อย่างไรก็ตามเนื่องจากสมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีฆสเทโว ป.ธ.5) วัดสุทัศนเทพวรารามราชวรมหาวิหาร ประมุขของคณะสงฆ์ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เนื่องจากทรงพระชราภาพ จึงมีคณะผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนโดยมี พระธรรมโกศาจารย์ (ปลัด กิตติโสภโณ ป.ธ.9) ดำรงตำแหน่งประธานคณะบัญชาการคณะสงฆ์แทนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช (ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็น สมเด็จพระสังฆราชพระองค์ที่ 14 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) พระธรรมโกศาจารย์ (ปลัด กิตติโสภโณ ป.ธ.9) ได้รับทราบและเห็นชอบกับนโยบายดังกล่าวของรัฐบาล จึงมอบหมายให้กรมธรรมการซึ่งเป็นส่วนราชการในกระทรวงธรรมการแจ้งแก่วัดต่าง ๆ ให้ปฏิบัติตามนโยบาย (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 27, 2482: 736) คณะสงฆ์จึงได้เข้ามามีบทบาทเป็นครั้งแรกในการดำเนินงานตามนโยบายรัฐบาลจอมพล แปลก โดยการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ของรัฐบาล ตัวอย่างการดำเนินงาน เช่น ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พระมหาเจี๊ยม อินทปญโญ หรือพุทธทาสภิกขุ (ต่อมาได้รับการสถาปนาสมณศักดิ์เป็นพระธรรมโกศาจารย์ (เจี๊ยม อินทปญโญ ป.ธ.3) ได้เปิดการกระจายเสียงสาธารณะภายในวัดเขาราม มีประชาชนในพื้นที่มารับฟังสม่ำเสมอ โดยในบางวันมีประชาชนมาฟังกว่า 100 คน รายการที่เปิดกระจายเสียง เช่น คำปราศรัยของจอมพล แปลก (พุทธทาสภิกขุ, 2550: 17) รายการวิทยุที่ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงในช่วงเวลานี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากสามารถ “เข้าถึง” ประชาชนได้เป็นอย่างดี

นอกจากบทบาทในการทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ของรัฐบาล คณะสงฆ์ได้มีบทบาทสำคัญในการทำหน้าที่เผยแพร่นโยบายของรัฐบาลโดยตรง กล่าวคือ ในปลาย พ.ศ.2482 เมื่อจอมพล แปลก ออกประกาศ “คำขอร้องของนายกรัฐมนตรี เรื่องการพนันตามถนนหนทางและสาธารณะสถาน” เนื่องจากปรากฏการเล่นการพนันกันอย่าง “โจ่งแจ่ง” ตามที่สาธารณะต่าง ๆ (กรมโฆษณาการ, 2484: 42) ภายหลังจากออกประกาศฉบับนี้พระเทพเวที (จวน อุฏฐายี ป.ธ.9) วัดมกุฏกษัตริยาราม (ต่อมาได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราช พระองค์ที่ 16 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์) ได้เหยียบยก “ประเด็นทางสังคม” เรื่องการพนันขึ้นมาเป็นหัวข้อในการสั่งสอนประชาชนโดยการส่งธรรมบรรยายเรื่อง “โทษของการพนัน” ไปออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ในธรรมบรรยายนี้มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...แต่ถ้าจะให้คนเล็งเห็นโทษของการพนันด้วยการปล่อยให้เล่นการพนันจนยากจนจนบัดนี้แล้วก็เป็นการผิดอย่างใหญ่หลวงเพราะคนที่ยากจนลงไปแล้วจะกลับตั้งตัวให้มีฐานะดีขึ้นอีกนั้นเป็นการยากยิ่ง ถ้าพลเมืองของประเทศชาติใดพากันมัวเมาหมกมุ่นอยู่กับการพนันโดยมาก ไม่ทำมาหากินในทางที่ชอบ โภคะทรัพย์ของประเทศนั้นก็ไม่มีทางที่จะเจริญเพิ่มพูนขึ้น และพวกที่ยากจนเหล่านั้นแทนที่จะเป็นกำลังของบ้านเมืองก็กลับเป็นพวกที่ทอนกำลังของบ้านเมืองไปเพราะความยากจนบีบคั้นนำให้หากินไม่เลือกทางมักประพฤติผิดกฎหมายและศีลธรรม เบียดเบียนผู้อื่นทำความหนักใจให้แก่รัฐบาลในการที่จะต้องพยายามปลดเปลื้องป้องกัน เพราะฉะนั้นการพนันจัดว่าเป็นเครื่องทำลายสันติสุขของพลเมือง และเป็นเครื่องถ่วงและทอนความเจริญของบ้านเมืองโดยตรง ซึ่งพลเมือง

ทุกคนควรจะช่วยกันสำนึกให้มาก” (พระเทพเวที (จวน อุฏฐายี), 2483: 8 - 10) เมื่อพิจารณาเนื้อหาของธรรมบรรยายนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการสั่งสอนประชาชนในเรื่อง “อบายมุข” ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคม นอกจากนี้ยังได้ปรากฏแนวคิดเรื่อง “หน้าที่พลเมือง” ซึ่งแพร่หลายอย่างกว้างขวางภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองและถูกเน้นย้ำผ่านปาฐกถา และหนังสือต่าง ๆ เช่น หนังสือหน้าที่พลเมืองของสำนักงานโฆษณาการที่พิมพ์ขึ้นตามแบบหนังสือสอนสิทธิและหน้าที่พลเมืองของต่างประเทศ (ไพโรจน์ ชัยนาม, 2538: 27)

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนทางวิทยุกระจายเสียง มีการออกอากาศเป็นประจำตามผังรายการที่กำหนดไว้ทุกเดือน ตัวอย่างเช่น ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2483 รายการที่ออกอากาศในวันธรรมสวนะ และวันวิสาขบูชาจะมีรายการพิเศษ กล่าวคือ ในช่วงเวลาบ่ายมีรายการ “ความรู้ทางพระพุทธศาสนา” ในช่วงเวลากลางคืนจะมี “การแสดงพระธรรมเทศนา” โดยพระสงฆ์จากวัดต่างๆ ต่อด้วยการสนทนาธรรม แล่หมหาชาติทำนองหลวง (กรมโฆษณาการ, 2483: 355, 359, 362, 366) การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนผ่านทางวิทยุกระจายเสียงได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ.2484 มีการเทศนาทางวิทยุกระจายเสียงทุกวันธรรมสวนะ และในพระราชามีการเทศนาทุกวัน (กรมโฆษณาการ, 2484: 87) อย่างไรก็ตามการเทศนาสั่งสอนประชาชนทางวิทยุกระจายเสียงจะมีหลักการที่กำหนดไว้ คือ พระสงฆ์ที่ได้รับการนิมนต์ให้เทศนาออกอากาศจะได้รับ “คาถา” หรือหัวข้อเรื่องที่เจ้าหน้าที่กรมโฆษณาการกำหนดไว้ให้ซึ่งใช้ในการแต่งบทพระธรรมเทศนาที่จะใช้สำหรับออกอากาศ และการแต่งจะเป็นไปตามหลักการที่เจ้าหน้าที่ฯ วางไว้ เมื่อพระสงฆ์รับเทศนาแต่งบทพระธรรมเทศนาเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องส่งให้เจ้าหน้าที่ฯ ตรวจสอบความเหมาะสมก่อนจึงจะสามารถนำไปเทศนาออกอากาศได้ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/115 กล่อง 6: 12) พระธรรมเทศนาที่ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียงยังได้รับการตรวจสอบจากจอมพล แปลก กล่าวคือ ในการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งหนึ่ง ใน พ.ศ.2485 จอมพล แปลก ได้ตั้งข้อสังเกตต่อพระธรรมเทศนาของพระเทพเวที (จวน อุฏฐายี ป.ศ.9) ที่ได้ออกอากาศทางวิทยุกระจายเสียง ทำให้นายไพโรจน์ ชัยนาม อธิบดีกรมโฆษณาการต้องกำชับกับเจ้าหน้าที่ให้ระมัดระวังและเคร่งครัดในการตรวจสอบพระธรรมเทศนาออกอากาศ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/138 กล่อง 6: 1) จะเห็นได้ว่าคณะสงฆ์ได้มีบทบาทในการเป็นตัวกลางในการเผยแพร่ข่าวสาร นโยบาย ตลอดจนอุดมการณ์ของรัฐสภาผ่านวิทยุกระจายเสียงสาธารณะ และมีบทบาทสำคัญในการเทศนาสั่งสอนประชาชนผ่านทางวิทยุกระจายเสียงซึ่งเป็นสื่อรูปแบบใหม่ของรัฐบาลที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างกว้างขวาง

### **บทบาทของคณะสงฆ์ในการเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติ พ.ศ.2482 - 2484**

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2482 หลวงวิจิตรฯ ได้เสนอในที่ประชุมว่า “...เราอบรมคนไม่ถูกทางมานานแล้ว เช่นแบบเรียนเร็วกล่าวว่าคุณนั้นเป็นคนดีเป็นคนฉลาด แต่คนดีเป็นคนโง่เพราะฉะนั้นทุกคนอยากเป็นคนดี อยากปฏิบัติหัวใจคน เมื่อพูดถึงเพียงนี้จึงคิดไปถึงพระอยากให้พระช่วยเหลืออบรมด้วย โดยสั่งสอนให้หนักไปในทางความเพียร ความพยายามก่อให้เกิดผล ความสันโดษ มกน้อย ฯลฯ เหล่านี้เลิกสอนกันเสียที” จอมพล แปลก

ได้เสนอต่อไปว่า “ตามที่เสนอมานี้ก็คิดแต่ควรคงไว้เอาไปแก้ไขเป็นรัฐนิยม ขอให้เก็บไปตรองแล้วทำ  
มา ยากจะตั้งกรรมการพระ แล้วนิมนต์ให้ไปสั่งสอนคนแต่ต้องเอาพระหนุ่ม ๆ พระผู้ใหญ่อายุสูง  
ยกเสียไม่ต้องทำงานเพราะทำกรากกรำไม่ค่อยไหว พระดังกล่าวนี้จักได้นิมนต์ให้สั่งสอนประชาชน  
อย่าดูถูกอาชีพทั้งหลาย ชักชวนให้ทำสวนครัว” (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/115 กลอง  
6: 4 - 5) จากการประชุมคณะรัฐมนตรีในครั้งนี้ได้มีมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องกับคณะสงฆ์ กล่าว  
คือ ให้กระทรวงธรรมการไปหารือกับคณะสงฆ์และขอให้คณะสงฆ์ดำเนินงาน “เทศนาสั่งสอน  
ประชาชน” โดยขอให้คณะสงฆ์เน้นในเรื่องที่จะทำให้เกิดความเพียร การพยายามสร้างตนและพึ่ง  
ตนเองของประชาชน ความขยันในการทำงาน และให้คณะสงฆ์ปลูกฝังนิสัยพลเมืองเนื่องจาก “ถ้า  
ไม่รีบปลูกฝังนิสัยพลเมืองอาชีพของคนไทยจะคับแคบลงเพราะผู้ต่างชาติไม่ได้” ในเวลาต่อมาอธิบดี  
กรมธรรมการได้ไปหารือกับคณะสงฆ์ ปรากฏว่าพระธรรมโกศาจารย์ (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.ธ.9)  
ได้มีบัญชาให้หลวงวิจิตรฯ เข้าพบในฐานะที่หลวงวิจิตรฯ ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนรัฐมนตรี  
ว่าการกระทรวงธรรมการ และผู้รับผิดชอบการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนโดยคณะสงฆ์  
เพื่อทำความเข้าใจในหลักการปฏิบัติงาน และต่อมาพระธรรมโกศาจารย์ (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.ธ.  
9) ได้มีหนังสือตอบกลับมีใจความสำคัญว่า “...1.คณะสงฆ์มีความยินดีที่จะตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อ  
ดำเนินการตามความมุ่งหมายของคณะรัฐมนตรีดังกล่าวนี้ 2.กรรมการนั้นจะพิจารณาเลือกก่อน  
3.การประกาศตั้งคณะกรรมการนั้น คณะสงฆ์จะประกาศเอง” (เรื่องเดียวกัน, 13) พระธรรม  
โกศาจารย์ (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.ธ.9) มีความเห็นว่า “เป็นการสมควรที่คณะสงฆ์จะสนับสนุน  
นโยบายรัฐบาล” โดยขอให้ทางกรมธรรมการแจ้งแก่เจ้าคณะมณฑล เจ้าคณะจังหวัด และเจ้าคณะ  
แขวงในจังหวัดพระนครและธนบุรีให้ทำหน้าที่กรรมการดำเนินการเทศนาโดยตำแหน่ง และดำเนินการ  
เทศนาสั่งสอนในท้องที่ปกครองของตนเอง (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 27, 2482: 732 - 733)  
ในเวลาต่อมาคณะสงฆ์ได้ต่อยอดการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนโดย “การจาริกเทศนาสอน  
ประชาชน” พระธรรมโกศาจารย์ (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.ธ.9) ได้มีบัญชาให้เพิ่มการดำเนินงานโดย  
การส่งพระสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิไปจาริกเทศนาสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล มีการ  
กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินงานไว้ เช่น พระสงฆ์ที่อยู่ในส่วนกลาง คือ จังหวัดพระนคร และธนบุรี  
ประธานคณะบัญชาการคณะสงฆ์แทนพระองค์สมเด็จพระสังฆราช จะพิจารณาจัดส่งไปจาริกได้ทุก  
จังหวัด ฯลฯ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/115 กลอง 6: 44)

รัฐบาลได้มีการวางแผนการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนโดยคณะสงฆ์ แผนการ  
ดำเนินงานนี้มีทั้งหมด 3 ข้อ กล่าวคือ 1.การเทศนาทำเป็นสองขั้น ขึ้นต้นได้แก่การเทศนาตามโอกาส  
ที่จะทำได้ เช่น การเทศนาทางวิทยุกระจายเสียง การเทศนาในวันธรรมสวนะ และการเทศนาใน  
โอกาสที่รับนิมนต์ ชั้นที่สอง ได้แก่ การเที่ยวจาริกเทศนา 2.วิธีการควบคุม คือ ก.ให้มีกรรมการ  
ควบคุมการเทศน์ ข.วางข้อบัญญัติชี้ชัดขั้นวิถีสถานะของธรรมกถึก (พระนักเทศน์) เช่น ต้องสำเร็จ  
การศึกษาตั้งแต่ชั้นเปรียญโทหรือชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป จึงอนุญาตให้เทศนาได้โดยปราศจากการ  
ควบคุมในข้อความแต่ส่วนหัวข้อต้องเป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด ฯลฯ ค.คณะกรรมการ  
มีหน้าที่ดังต่อไปนี้ (1) ตรวจสอบพิจารณาเทศนาของเก่าที่มีอยู่แล้ว เมื่อเห็นว่าเรื่องใดเหมาะสมแก่  
ความต้องการก็ประกาศอนุมัติให้ใช้เทศน์ได้ (2) เรียบเรียงบทความที่จะใช้เทศน์ให้ใหม่ตามโอกาส

และกำลังที่จะทำได้ (3) รวบรวมหัวข้อธรรมะที่เหมาะสมกับความต้องการของชาติเพื่อใช้เป็นหลัก  
เทศนาหรือเรียบเรียงข้อความเทศนาต่อไป 3. ความต้องการของชาติ คือ ต้องการปลูกฝังให้พลเมือง  
มีนิสัยต่อไปนี้ ขยันขันแข็ง ขจัดความเกียจคร้าน แสวงหาความสุขด้วยการทำงาน ไม่ใช่ด้วยการนอน  
สบาย ฟุ้งตนเองไม่แอบอิงอาศัยเบียดเบียนผู้อื่น เห็นสัมมาชีพเป็นการมีเกียรติ ไม่ใช่ชืนกภายในการ  
ประกอบสัมมาชีพ และไม่เห็นการงานเป็นของต่ำของเลว พยายามหลีกเลี่ยงและปลดเปลื้องหนี้สิน  
ให้คิดถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และระลึกถึงกาลไกล (เรื่องเดียวกัน, 10 - 11)

คณะสงฆ์ได้เริ่มต้นการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนอย่างเป็นทางการในช่วงปลาย  
พ.ศ.2482 เมื่อพระธรรมโกศาจารย์ (ปลด กิตฺติโสภโณ ป.ธ.9) มีบัญชาอาราธนาคณะสงฆ์ร่วมมือกับ  
ทางราชการเทศนาสั่งสอนประชาชนในเรื่องอบรมจรรยา มารยาทเพื่อความวัฒนาถาวรแก่ประเทศ  
ชาติ (หอดจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, 2483 :BIA 10.3/1 กลอง 1: 11) ในเวลาต่อมาคณะ  
สงฆ์ได้ออกระเบียบการเทศนาสั่งสอนประชาชนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์  
เช่น ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีระเบียบการเทศนาสั่งสอนประชาชนจังหวัดสุราษฎร์ธานี พ.ศ.2483  
ซึ่งออกโดยรองเจ้าคณะจังหวัด ในระเบียบข้อที่ 1 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ในแขนงหนึ่ง ๆ ให้มี  
กรรมการดำเนินการเทศนาขึ้นคณะหนึ่ง มีหน้าที่ดำเนินการเทศนาสั่งสอนประชาชนในแขนงนั้น  
เพื่อสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล อันเป็นวิถีแนวทางที่จะให้ประชาชนตั้งตนไว้เป็นหลักฐาน เป็น  
กำลังเครื่องตั้งมั่นของชาติ...” (หอดจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, 2483 :BIA 10.3/1 กลอง 1:  
1) ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพระสงฆ์หลายรูปที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการดำเนินงานเทศนา  
หนึ่งในนั้นคือพุทธทาสภิกขุ โดยได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการดำเนินการเทศนาประจำท้องที่  
หมวดเวียงและเสม็ด พุทธทาสภิกขุได้ดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนร่วมกับพระสงฆ์ที่รับ  
การแต่งตั้งรูปอื่นๆ ซึ่งในการจัดเทศนาแต่ละครั้งมีประชาชนมาฟังเทศน์ตั้งแต่หลักสิบถึงหลักร้อย  
คน หรือในบางครั้งปรากฏว่าไม่มีประชาชนมาฟังเทศน์แม้แต่คนเดียว (เรื่องเดียวกัน, 5, 10) การ  
ดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนในจังหวัดอื่นๆ เช่น จังหวัดปทุมธานี มีการดำเนินงานในเดือน  
กันยายน พ.ศ.2483 กล่าวคือ พระปทุมวรนายก (สอน พุทธิสารโร) เจ้าคณะจังหวัดปทุมธานี ได้  
ไปแสดงพระธรรมเทศนาในเขตอำเภอคลองหลวง ได้แก่ วัดกลางคลองสาม และวัดเพิ่มทาน เรื่อง  
“มาตรฐานแห่งอารยชน และพื้นฟูวัฒนธรรมของชาติ” ที่วัดกลางคลองสาม มีพระสงฆ์ จำนวน 27  
รูป ประชาชน และนักเรียนมาฟังเทศน์ มีจำนวนผู้เข้าฟังทั้งสิ้น 404 คน และภายหลังจากการ  
แสดงพระธรรมเทศนา ผู้แทนราษฎรจังหวัดปทุมธานี และปลัดอำเภอคลองหลวงได้ทำการอบรม  
ประชาชนให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 9 ที่วัดเพิ่มทาน พระปทุมวรนายก (สอน พุทธิสารโร) ได้แสดง  
พระธรรมเทศนาแก่ประชาชน และภายหลังจากการแสดงพระธรรมเทศนา นายอำเภอคลองหลวง  
ได้ทำการอบรมประชาชนเรื่องการครองชีพ รัฐนิยม การสร้างชาติ และศีลธรรม มีประชาชนมาฟัง  
ประมาณ 300 คน (หอดจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท.5.9/18 กลอง 1: 3 - 5) ที่จังหวัดลำพูน คณะสงฆ์  
ได้ดำเนินงานเทศนาอบรมจรรยา มารยาทแก่ประชาชน มีการพิมพ์พระธรรมเทศนาเผยแพร่ โดย  
พระวิมลญาณมุนี (สุดใจ ญาณวุฒชิ ป.ธ.4) เจ้าคณะจังหวัดลำพูน เป็นผู้ลงนามรับรอง เนื้อหาของ  
พระธรรมเทศนาตอนหนึ่งมีว่า “...การทำลายสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กระทำการลักลอบ  
ถอดหลอดไฟฟ้าที่ใช้จุดให้แสงสว่างแก่ประชาชนชื่อว่าทำลายทั้งประโยชน์ส่วนตนอันจะพึงได้รับ

และประโยชน์ส่วนรวมด้วย หรือเห็นแก่ความสนุกเพียงเล็กน้อยทำอันตรายแก่ป้ายบอกชื่อถนน ก็ดี กิดขวางเจ้าหน้าที่ ๆ จะทำการดับเพลิงในเมื่อเกิดอัคคีภัยก็ดี เหล่านี้ชื่อว่าเสียจรรยาบรรณชาติไม่ควรจะประพฤติ...” (คณะสงฆ์แห่งจังหวัดลำพูน, 2483: 22) เมื่อพิจารณาเนื้อหาของพระธรรมเทศนานี้จะพบว่ามีความสอดคล้องกับ “คำชักชวนของรัฐบาล เรื่องฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติไทย” ที่ประกาศโดยสำนักนายกรัฐมนตรีในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ.2483 ประกาศของรัฐบาลฉบับนี้ มีจุดประสงค์ให้ประชาชนรักษารักรยาและมารยาททางสังคมในเรื่องต่างๆ โดยยกตัวอย่างการกระทำที่ “เห็นแก่ตัว” เช่น การลอบถอดหลอดไฟฟ้าในที่สาธารณะ ฯลฯ (คำชักชวนของรัฐบาล เรื่องฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติไทย, (2483, 28 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 57: 659)

การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ใน พ.ศ.2483 กรมธรรมการได้ร่วมกับคณะสงฆ์จัดพิมพ์พระธรรมเทศนาที่แต่งขึ้นโดยพระเถระผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อใช้สั่งสอนประชาชน กำหนดแนวทางการเทศนาตามหลักนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลเรียกว่า “พระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับกรมธรรมการ” พระธรรมเทศนาชุดนี้พิมพ์ลงในใบลานมีจำนวนทั้งหมด 50 กัณฑ์ โดยกรมธรรมการมีความประสงค์ให้ทางราชการและประชาชนเป็นผู้สนับสนุนเงินในการสร้างพระธรรมเทศนานี้ถวายวัดในช่วงเทศกาลทอดกฐินโดยไม่ต้องใช้งบประมาณแผ่นดิน ให้จังหวัดต่าง ๆ ดำเนินการจัดสร้างและชี้ชวนประชาชนให้ร่วมกันสร้างพระธรรมเทศนาเป็นการมีส่วนร่วมสนับสนุนนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล ในเวลาต่อมากรมธรรมการได้จัดพิมพ์พระธรรมเทศนาฉบับนี้เป็นหนังสือออกจำหน่ายโดยมุ่งให้พระสงฆ์ได้ศึกษาและใช้เป็นหลักในการเทศนาอบรมพระสงฆ์ด้วยกันเองและใช้อบรมประชาชนทั่วไป (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 28, 2483: 457 - 458, 657 - 659) การดำเนินการจัดพิมพ์พระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับกรมธรรมการ ได้จัดพิมพ์เพิ่มขึ้นอีกระหว่าง พ.ศ.2484 - 2485 จำนวน 2 ชุด ชุดละ 50 กัณฑ์ รวมกับการจัดพิมพ์ชุดแรกเป็น 3 ชุด โดยแต่ละชุดมีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกัน (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/126 กล่อง 6: 40, 63) ตัวอย่างพระธรรมเทศนาสอนประชาชนที่จัดพิมพ์เป็นหนังสือ เช่น พระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับกรมธรรมการ ชุดที่ 1 เรื่องวิริยภยา ของพระพรหมมุนี (ปลด กิตติโสภโณ ป.ธ.9) มีใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...ทำพลี 5 อย่าง คือ ก.ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ ข.อดิถิปถี ต้อนรับแขก ค.บุพพเตพลี ทำบุญทิดให้ผู้ตาย ฉ.ราชพลี (ในบัดนี้ควรจะแก้เป็นรัฐพลี) ช่วยราชการแผ่นดิน มีเสวยภาชีอารเป็นต้น หรือบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ มีบำรุงการศึกษา การพยาบาล เป็นต้น...” (พระพรหมมุนี (ปลด กิตติโสภโณ), 2484: 79) เมื่อพิจารณาเนื้อหาของพระธรรมเทศนานี้จะเห็นได้ว่าช่วยสนับสนุนนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลโดยมุ่งให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่รู้จักหน้าที่ของตนเอง สามารถพิจารณาได้ว่าพระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับกรมธรรมการ เป็นเสมือน “คู่มือ” ของพระสงฆ์ สามเณรในการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล

ได้ปรากฏ “พระผู้ใหญ่” ระดับพระราชคณะหลายรูปที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล กล่าวคือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) สังฆนายกปรกตามพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 เป็นพระราชคณะที่มีบทบาทมาตั้งแต่ช่วงเหตุการณ์กบฏบวรเดช กล่าวคือ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5)

ได้เทศนาอบรมประชาชนให้มีความสามัคคีปรองดองกันภายหลังเหตุการณ์ความไม่สงบ เมื่อจอมพล แปลก เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) ได้ให้การสนับสนุน การดำเนินงานของรัฐบาลโดยมีบทบาทในการเทศนาสั่งสอนประชาชนในหลายพื้นที่ของประเทศ ตัวอย่างเช่นบพระธรรมเทศนาเรื่อง “เงินดินเงินเดือน” ใน พ.ศ.2484 สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) ได้รับอาราธนาจากพระช่วงเกษตรศิลปการ (ช่วง โลจายะ) อธิบดีกรมเกษตร และการประมงให้เรียบเรียงคำสอนเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพ แก่เกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใจความสำคัญตอนหนึ่งของบพระธรรมเทศนามีว่า “...แล้วให้พากันประพฤติปฏิบัติ ตามหลักของท่านอธิบดีกรมเกษตร ที่ได้วางไว้ในวันทุกประการแม้ถึงรัฐนิยมของท่านนายกรัฐมนตรี ผู้มุ่งดีหวังดีอยู่ทุกลมหายใจเข้าออกนั้นก็ให้ใส่ใจใคร่ใจสนใจประพฤติปฏิบัติตามทุกแง่เงื่อน และ คำแนะและคำนำของพระสงฆ์ตลอดของข้าราชการทุกแผนก มีข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นต้นก็ให้ ทำตามทุกอย่าง เมื่อได้ตั้งที่ว่ามานี้ชาวภาคอีสานของเราจะก้าวไ้ แต่ขออย่าเป็นผู้มีสันดานดุจ ชีมันซึ่งติดให้ตรงได้ง่ายแล้วคดก็ง่าย จงเป็นผู้มีสันดานดุจเหล็ก ธรรมดาตัดเหล็กต้องประกอบความ เพียรมาก แต่เมื่อตัดให้ตรงแล้วไม่คดงออย่างๆ ผู้ที่จะยังความรุ่งโรจน์ให้ปรากฏต้องเป็นสันดานเหล็ก คือสันดานแข็งแกร่งหรือแข็งแรงมั่นคงในกิจ จงจดจำข้อนี้ไว้ให้เข้ากระดูกดำ” (สมเด็จพระมหา ธีรวงศ์, 2499: 240 - 241) การแสดงพระธรรมเทศนาอีกครั้งหนึ่งของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) ใน พ.ศ.2485 ซึ่งแสดงแก่ฆราวาณที่วัดพระศรีมหาธาตุ มิใช่ใจความสำคัญว่า “...อาตมา ได้รับอาราธนาของท่านนายกรัฐมนตรีให้สั่งสอนพวกโยมฆราวาณทั้งหลาย ขอจงตั้งใจฟังเบื้องต้น ขอให้สำเหนียกข้อสำคัญคือการที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้น้อมเข้ามาสมานมิตรกับพวกโยมฆราวาณ อันนี้เป็นข้อสำคัญยิ่งถือเป็นศุภมงคลซึ่งไม่เคยมีในประเทศของเรา การที่ท่านนายกรัฐมนตรีได้น้อม เข้ามาสมานมิตรกับโยมฆราวาณทั้งหลายนี้ก็เพราะฆราวาณเป็นคนสำคัญ ฆราวาณทุกคนเท่ากับเป็น พ่อเป็นแม่ของประเทศชาติ ของศาสนา หรือของชาวโลกเพราะทุกคนในโลกเกิดมาก็ต้องกินข้าว ข้าวที่กินเข้าไปย่อมเกิดจากฆราวาณทั้งสิ้น...” (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์, 2485: 7) บทบาทของสมเด็จพระ มหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) ในการเทศนาสั่งสอนประชาชนได้เป็นที่ประจักษ์แก่ประชาชน ทั่วไป แม้แต่จอมพล แปลก ก็ทราบถึงบทบาทดังกล่าวของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ. 5) จอมพล แปลก ได้เขียนไว้ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) ว่า “...เท่าที่กระผมได้ทราบ ปรากฏว่าท่านได้สนใจสั่งสอนประชาชนโดยเน้น ให้ตั้งใจประกอบสัมมาอาชีพตั้งตนเป็นพลเมืองดีเป็นพิเศษ...” (แปลก พิบูลสงคราม, 2499: 45) นอกจากสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (ติสโส อ้วน ป.ธ.5) ยังปรากฏพระสงฆ์อีกหลายรูปที่ดำเนินงาน เทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล เช่น พระภิกษุพหลโยธิน (พระยาพหลฯ) และพระสุนทร อรุโณ (พระพิณนา)

พระภิกษุพหลโยธิน (พระยาพหลฯ) ได้อุปสมบทในช่วง พ.ศ.2484 และได้แต่งหนังสือเรื่อง “บุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง” เนื้อหาของหนังสือมีลักษณะเป็น “พระธรรมเทศนา” หนังสือเล่มนี้มี เนื้อหาเรื่อง หลัก 6 ประการของคณะราษฎร นโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล แปลก การ อบรมสั่งสอนประชาชนโดยพระสงฆ์สามารถสร้างพลเมืองดี พุทธศาสนามีประโยชน์ต่อการปกครอง ประเทศ หน้าที่ของพลเมืองที่จะต้องปฏิบัติ เช่น การรับราชการทหาร การประกอบอาชีพต่าง ๆ

การเสียดาย การเลือกตั้ง พระสงฆ์ สามเณรต้องปฏิบัติหน้าที่อบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นพลเมืองดี (พระภิกษุพลโยธี, 2484: 12 - 18, 22, 30 - 37) พระสุนทร อรุโณ (พระพริ้ง) สำนักปฏิบัติธรรม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในการแสดงพระธรรมเทศนาครั้งหนึ่งปรากฏเนื้อหาว่า “พวกเราชาวไทย จะต้องร่วมแรงร่วมใจกับรัฐบาลในการสร้างประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าอย่างเข้มแข็งมั่นคง การนี้จะสำเร็จได้ด้วยสามัคคีธรรมคือความกลมเกลียวพร้อมเพียงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เลิกความเห็นแก่ตัวเองอย่างเดียวโดยเสียแลถึงคนอื่นเขาบ้าง... ประชาชนชายหญิงผู้ใดมีความ รู้สึกและประพฤติตนได้ดังกล่าวแล้วนั้นชื่อว่าเป็นคนดีมีความรักชาติไทยรักพระพุทธศาสนาเพราะ เป็นผู้ปฏิบัติตามรัฐนิยมและพุทธนิมิตโดยแท้จริง...” (พระสุนทร อรุโณ, 2484: 6 - 7)

ใน พ.ศ.2484 การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล ในบางจังหวัดคณะสงฆ์ได้ดำเนินงานร่วมกับข้าราชการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ตัวอย่างเช่น ที่จังหวัดฉะเชิงเทรา การอบรมเผยแพร่นโยบายของรัฐบาลได้ถูกผนวกเข้ากับงาน ทอดกฐินและได้ใช้พื้นที่ของวัดในการจัดการอบรมโดยผู้ที่ดำเนินการอบรมคือนายอำเภอ มีประชาชน มาฟังประมาณ 600 คนเศษ เนื้อหาของการอบรมประกอบด้วยเรื่องนโยบายการสร้างชาติและ วิธีดำเนินไปสู่ความเป็นอารยะชาติและความเป็นอารยะชน เรื่องการส่งเสริมวัฒนธรรม วิธีที่จะ ส่งเสริมให้วัฒนธรรมเกิดขึ้นและเจริญงอกงามอันมาจากการแต่งกาย การอยู่ดีกินดีของประชาชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น ช่วยใช้สินค้าของไทยอันมีกำเนิดในประเทศไทยตามรัฐนิยม ฉบับที่ 5 เรื่องการส่งเสริมพุทธศาสนา เนื่องจากพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำของชาติไทยตามความหมาย แห่งธงชาติไทย และวิธีที่จะเผยแผ่ให้ศาสนาเจริญยิ่งขึ้น (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท.5.9/113 กล่อง 3: 3) การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนมีการประสานงานกันอย่างใกล้ชิดระหว่าง คณะสงฆ์กับข้าราชการ มีการประชุมวางแผนงานกันอย่างละเอียด เช่น ที่จังหวัดสมุทรสาคร ในการประชุมเพื่อดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนครั้งหนึ่ง พระสมุทรคุณากร (ชิต ชิตวิบูล ป.ธ.5) เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร (ต่อมามีสมณศักดิ์สูงสุดเป็นพระธรรมสิริชัย) พร้อมด้วยคณะกรรมการจังหวัดสมุทรสาคร ได้นิมนต์เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ ในจังหวัดมาประชุมเพื่อซ่อมความเข้าใจ ในการเทศนาสอนประชาชนด้วยเรื่องการปฏิบัติตามรัฐนิยม ประกอบด้วยเรื่องพูด เรียนภาษาไทย เนื่องจากปรากฏว่าในจังหวัดสมุทรสาครมีชาวไทยเชื้อสายรามัญอาศัยอยู่และใช้ภาษารามัญในการสื่อสารไม่เป็นไปตามรัฐนิยมฉบับที่ 9 ทางราชการจึงขอให้เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่มีหน้าที่ เทศนาสอนประชาชนให้ช่วยเทศนาทำความเข้าใจและแนะนำให้พูดภาษาไทย และเรียนภาษาไทย เรื่องการสร้างชาติ ทางราชการต้องการให้ประชาชนมีความเชื่อว่าประเทศไทยเป็น “มหาอำนาจ” ประชาชนจึงต้องสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นมหาอำนาจโดยประชาชนต้องริบสร้างตนเอง จึงขอให้เจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ที่มีหน้าที่เทศนาสอนประชาชนให้ช่วยเทศนาเรื่อง “ทีฎฐธัมมิกัตถ” (ประโยชน์ปัจจุบัน) และรัฐนิยมฉบับที่ 7 ว่าด้วยเรื่องการสร้างชาติ และให้ช่วยเทศนาสั่งสอน ประชาชนให้ร่วมใจบำรุงวัฒนธรรมของชาติ และปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดี ในที่ประชุมข้าหลวง ประจำจังหวัดได้กล่าว “เน้นย้ำ” เรื่องที่พระสมุทรคุณากร (ชิต ชิตวิบูล ป.ธ.5) เจ้าคณะจังหวัด ได้ชี้แจง นอกจากนั้นข้าหลวงประจำจังหวัดได้ขอความร่วมมือในการดำเนินการชักชวนให้ประชาชน เลื่อมใสและปฏิบัติตามด้วยดี ภายหลังจากการประชุมทางราชการได้มอบหนังสือประมวลรัฐนิยม

และระเบียบวัฒนธรรมแห่งชาติ ฉบับ 2 และเรื่องอื่นๆ ให้แก่เจ้าอาวาสเพื่อใช้เป็นคู่มือประกอบ การเทศนาสั่งสอนประชาชน โดยการประชุมในครั้งนี้มีเจ้าอาวาสและพระสงฆ์อื่น ๆ ร่วมประชุม 21 รูป (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, มท.2.2.5/769 กล่อง 26: 1 - 2)

### บทบาทของคณะสงฆ์ในการเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติระหว่างสงคราม มหาเอเซียบูรพา พ.ศ.2485 - 2487

ใน พ.ศ.2485 จอมพล แปลก ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง คณะรัฐมนตรี คณะที่ 10 แดงลงนโยบายต่อรัฐสภา ในวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ.2485 มีการแถลงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพุทธ ศาสนาว่า “...จะพยายามให้ทางศาสนาได้มีความสัมพันธ์เป็นอันดีกับทางอาณาจักรเพื่อส่งเสริม ให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งในทางพระศาสนา และทางบ้านเมือง” (นิพัทธ์ สระฉันทพงษ์, 2544: 66) การแถลงนโยบายดังกล่าวได้แสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการเน้นย้ำว่าศาสนากับ การเมืองมีความสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อกัน อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลานี้ได้เกิดสงคราม มหาเอเซียบูรพา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลต่อการดำเนินงานเทศนาสั่งสอน ประชาชนตามนโยบายสร้างชาติ มีการเทศนาที่ทันสมัยเข้ากับช่วงสถานการณ์สงครามซึ่งเป็นวิกฤติ ของโลกในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น ที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศาสนิกชนได้แสดงปาฐกถาครั้งหนึ่งเรื่อง “ความสามัคคี” พุทธศาสนิกชนได้ให้เหตุผลที่แสดงปาฐกถาเรื่องนี้เนื่องจาก “เป็นสิ่งที่ชาติกำลัง ต้องการ” ใจความสำคัญตอนหนึ่งของปาฐกถานี้มีว่า “...ประชาธิปไตยกับเรา ก.ประชาชน คือ สิ่งที่ตรงกับจิตใจของชาวพุทธ ข.รัฐธรรมนูญ คือ ภูมิภาคของอิสรภาพ ค.ผู้นำ คือ ขั้วพวงของชาติ ง.การเลื่อมใสระบอบประชาธิปไตย การเคารพรักษารัฐธรรมนูญ และการเชื่อตามผู้นำคือชีวิตของ เรา ชาติ ประชาธิปไตยที่เรารัก และของศาสนาซึ่งเป็นตัวเรา จ.สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ก็ด้วยสามัคคี เราจะทรงตัวอยู่ได้ก็ต้องด้วยสามัคคี” (พุทธศาสนิกชน, 2550: 388, 395 - 396)

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ.2485 รัฐบาลได้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่ง ประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 กำหนดให้ประชาชนต้องเคารพ ธงชาติและธงที่สำคัญอื่น ๆ เช่น ธงไชยเฉลิมพล ต้องเคารพเพลงชาติ เพลงสรรเสริญพระบารมี ใน ส่วนของการปฏิบัติต่อบ้านเรือนต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อย ในที่สาธารณะต้องรักษา จรรยา มารยาท กำหนดให้ต้องมีสมรรถภาพ และมารยาทเกี่ยวกับวิธีดำเนินงานอาชีพ กำหนด ให้ต้องนิยมไทยโดยไม่เหยียดหยามชาติไทยหรือคนไทย (พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรม ซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485, (2485, 11 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 59 ตอนที่ 53: 1438 - 1441) และยังออกพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบ การปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 กำหนดให้ภายใน เขตเทศบาลเฉพาะในที่สาธารณะสถานที่ปรากฏแก่สาธารณชน ห้ามมิให้คนต่างด้าวแต่งกาย โดยประการที่จะทำให้เกียรติของประเทศไทยเสื่อมเสียไป เช่น นุ่งผ้าหยักจี๋ นุ่งแต่กางเกงใน นุ่งผ้าขาวม้า หรือไม่สวมเสื้อ หรือสตรีสวมแต่เสื้อชั้นใน หรือมีแต่ผ้าคาดอก เป็นต้น คนต่างด้าว ต้องรักษาจรรยา มารยาทอันดีงามในที่สาธารณะสถานที่ปรากฏแก่สาธารณชน ในส่วนของ การปฏิบัติต่อบ้านเรือน คนต่างด้าวต้องรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าที่ปรากฏแก่สาธารณะ

(พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485, (2485, 11 สิงหาคม) ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 59 ตอนที่ 53: 1442 - 1445) โดยภายหลังการออกพระราชกฤษฎีกาทั้งสองฉบับ พลโท มังกร พรหมโยธี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้มีหนังสือสั่งการ ลงวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ.2485 เรื่องให้ชี้แจงอบรมราชูฎเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ ถึงคณะกรรมการจังหวัด ทุกจังหวัด ให้คณะกรรมการจังหวัดและคณะกรรมการอำเภอดำเนินการชี้แจงอบรมราชูฎชาวไทยและคนต่างด้าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติให้เข้าใจซาบซึ้งเป็นอย่างดี และให้ปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด และเมื่อได้ปฏิบัติแล้วให้รายงานต่อกระทรวงมหาดไทยโดยเร็ว (หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ตรัง, ภก 1.02.1.15/23 กล่อง 2: 1) หนังสือสั่งการของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยฉบับนี้ส่งผลให้ข้าหลวงประจำจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ ได้สั่งการให้ข้าราชการดำเนินงานชี้แจงอบรมราชูฎเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติภายในจังหวัดของตน ตัวอย่างเช่นที่จังหวัดภูเก็ต ได้มีการดำเนินงานชี้แจงอบรมราชูฎในท้องที่อำเภอต่าง ๆ ตามบทบัญญัติในพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485 และพระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 ซึ่งในเวลาต่อมาารัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 และพระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485 จังหวัดภูเก็ตก็ได้ดำเนินงานชี้แจงอบรมราชูฎชาวไทยและคนต่างด้าวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติตามบทบัญญัติในกฎหมายใหม่ 2 ฉบับ ที่เพิ่งประกาศด้วย ปรากฏหลักฐานแสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่ชี้แจงอบรมประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายวัฒนธรรมทั้ง 4 ฉบับ กล่าวคือ คณะกรรมการอำเภอกิ่งอำเภอกระทุ่มใต้ขอความอนุเคราะห์เจ้าอาวาสของวัดทุกแห่งในกิ่งอำเภอกระทุ่มเทศานอบรมราชูฎเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติตามโอกาสเอื้ออำนวย อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานชี้แจงอบรมราชูฎที่กิ่งอำเภอกระทุ่มนั้นประกอบไปด้วยภาคส่วนอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ ข้าราชการฝ่ายปกครอง ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาล ผลของการดำเนินงานชี้แจงอบรมราชูฎเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติตามบทบัญญัติในกฎหมายที่กิ่งอำเภอกระทุ่มปรากฏในรายงานการปฏิบัติงานของคณะกรรมการอำเภอกิ่งอำเภอกระทุ่มที่มีต่อคณะกรรมการจังหวัดภูเก็ตว่า “ราชูฎได้กวัดขันเอาใจใส่ปฏิบัติต่อวัฒนธรรมบังเกิดผลดี แต่ยังไม่ถึงขนาด” (เรื่องเดียวกัน, 35, 42)

ในเดือนธันวาคม พ.ศ.2485 การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลที่ปฏิบัติมากว่า 3 ปี ได้รับการติดตามผลของการปฏิบัติงานจากนายกรัฐมนตรี กล่าวคือจอมพล แปลก ได้มีหนังสือเรื่อง “การปรับปรุงการแสดงพระธรรมเทศนาให้เข้ากับการปกครองและนโยบายของรัฐบาล” ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ สอบถามความก้าวหน้าของการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชน (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/126 กล่อง 6: 73) พิจารณาได้ว่าจอมพล แปลก เล็งเห็นความสำคัญของการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานของรัฐบาลในช่วงสถานการณ์สงครามได้เป็นอย่างดี เนื่องจากพระสงฆ์มีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวใจประชาชน และยิ่งในสถานการณ์วิกฤติพระสงฆ์มักจะเป็นที่พึ่งทางใจเสมอ การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนได้ดำเนินต่อมาจนถึง พ.ศ.2487 ได้มีการขยายขอบเขตเนื้อหาพระธรรมเทศนาที่ใช้ในการสั่งสอนประชาชนให้กว้างขวางขึ้น เนื่องจาก

คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ออกประมวลหลักประเพณีและคุณลักษณะพิเศษประจำของชาติไทย กำหนดเป็นหลักการโดยเรียกว่า “วีระธัมของชาติไทย” รัฐบาลได้ออก “ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง วีระธัมของชาติไทย” มีเนื้อความสำคัญว่า “...เป็นการสมควรที่จะรวบรวมและปรับปรุงระเบียบนิสัยอันเป็นคุณประโยชน์ในการสร้างชาติขึ้นไว้ให้เป็นระเบียบเรียบร้อยในทีเดียวกันสำหรับยึดถือเป็นแนวปลูกฝังและฝึกอบรมให้เกิดเป็นนิสัยประจำตัวที่นองสกุลไทยทั่วกันทุกคน...จึงได้ลงมติให้กำหนดนิสัยประจำชาติไทย 14 ข้อ เรียกว่าวีระธัมของชาติไทย...”

วีระธัมของชาติไทย ประกอบด้วย 1. ไทยรักชาติยิ่งชีวิต 2. ไทยเป็นนักรบชั้นเยี่ยม 3. ไทยเป็นชาติดีต่อมิตรและร้ายที่สุดต่อศัตรู 4. ไทยเป็นชาติบูชาพุทธศาสนายิ่งชีวิต 5. ไทยเป็นชาติปากกับใจตรงกัน 6. ไทยเป็นชาติรักสงบ 7. ไทยเป็นชาติซื่อสัตย์และกตัญญู 8. ไทยเป็นชาติขยันในการกอุพากัม (คำว่า “กอุพากัม” มาจากตัวย่อ คือ “ก” มาจากคำว่าเกษตรกรรม “อุ” มาจากคำว่าอุตสาหกรรม “พา” มาจากคำว่าพาณิชย์กรรม) 9. ไทยเป็นชาติเพาะปลูกอาหารไว้กินเอง 10. ไทยเป็นชาติสะสมมรดกไว้ให้แก่ลูกหลาน 11. ไทยเป็นชาติชอบอยู่ดีกินดี 12. ไทยเป็นชาติชอบแต่งตัวดี 13. ไทยเป็นชาติยกย่องเด็ก หญิง และผู้ชรา และ 14. ไทยเป็นชาติว่าตามกันและตามผู้นำ (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวีระธัมของชาติไทย, (2487, 16 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 61 ตอนที่ 30: 498 - 499) วีระธัมของชาติไทยที่ออกประกาศนี้เป็นการนำแบบอย่างลัทธิอุชิโดซึ่งเป็นหลักของขามูโรโนสมัยญี่ปุ่นศักดินา และได้มีการถ่ายทอดมาสู่ลัทธิทหารญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง แต่หลักการที่รัฐบาลจอมพล แปลก ประกาศออกมานี้ได้ไปไกลกว่าของญี่ปุ่นในแง่ที่ว่าใช้ครอบคลุมทั้งทหารและพลเรือนไทย (ชาลวิททย์ เกษตรศิริ, 2549: 287) นอกจากนั้นยังมีการอธิบายว่าวีระธัมของชาติไทยทั้ง 14 ข้อ เป็นการฝึกฝนทางด้านจิตใจ เป็นการปฏิบัติวัฒนธรรมเพื่อการสร้างชาติในสมัยสงคราม อย่างไรก็ตามในวีระธัมข้อที่ 14 ที่ให้เชื่อฟังผู้นำนั้นเป็นข้อที่จอมพล แปลก เพิ่มเติมเข้าไปซึ่งผู้นำที่กล่าวถึงนี้ก็หมายถึงจอมพล แปลก นั่นเอง (โทชิซารุ โยชิคาว่า, 2550: 45) ภายหลังจากการประกาศเรื่องวีระธัมของชาติไทย หน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคก็ได้ดำเนินงานอบรมเรื่องวีระธัมของชาติไทยให้กับข้าราชการในสังกัดของตน และประชาชนทั่วไป (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) ศธ.26/2191 กล่อง 60: 2) ในส่วนของการอบรมข้าราชการ เช่น การอบรมข้าราชการฝ่ายปกครองเพื่อเตรียมความพร้อมขั้นสู่ตำแหน่ง “ข้าหลวงประจำจังหวัด” ในการอบรมนี้มีการทดสอบโดยให้ผู้เข้ารับการอบรมเลือกว่าวีระธัมของชาติไทยหนึ่งข้อและนำมาแสดงปาฐกถาในที่ฝึกอบรม (พรหม สุตรสุนทร, 2536: ไม่ปรากฏเลขหน้า) พิจารณาได้ว่า การอบรมดังกล่าวเป็นความพยายามที่ต้องการให้ว่าที่ “พ่อเมือง” นำวีระธัมของชาติไทยไปถ่ายทอดให้แก่ประชาชนในจังหวัดที่ตนจะไปปกครองได้อย่างถูกต้องตามนโยบายของรัฐบาล หน่วยราชการต่าง ๆ ได้ดำเนินงานอบรมเผยแพร่วีระธัมของชาติไทยแก่ประชาชนทั่วไปอย่างเป็นระบบโดยมี “สื่อ” ที่ใช้ในการอบรมคือ “แผ่นประกาศวีระธัม” ซึ่งจัดทำโดยกรมโฆษณาการ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, (2) ศธ.26/2191 กล่อง 60: 2)

ในส่วนของคุณะสงฆ์ได้ปรากฏการเทศนาสั่งสอนประชาชนซึ่งมีเนื้อหาสนับสนุนเรื่องวีระธัมของชาติไทยมาก่อนที่จะมีการออกประกาศเรื่องวีระธัมฯ กล่าวคือ พระเทพเวที (จวน อุฏฐายี ป.ธ.9) วัดมกุฏกษัตริยารามราชวรวิหาร สังฆมนตรีว่าการองค์การเผยแผ่ ตามพระราชบัญญัติ

คณะสงฆ์ พ.ศ.2484 (ตำแหน่งในขณะนั้น) ได้เทศนาทางวิทยุกระจายเสียงในวันทีระลึกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 10 ธันวาคม พ.ศ.2486 เรื่อง “อดตนากลลา” ใจความสำคัญตอนหนึ่งว่า “...การที่จะทำตนให้ถึงพร้อมด้วยวัฒนธรรมของชาตินั้นจำต้องเป็นผู้มีวิระธัมประจำใจอยู่ หากขาดวิระธัมเสียแล้ววัฒนธรรมก็ไม่สมบูรณ์ วิระธัมของชาติไทยนั้นได้แก่คุณธรรมพิเศษที่แสดงอุปนิสัยของไทยว่าเป็นคนเข้มแข็ง เป็นคนกล้าหาญไม่ใช่คนอ่อนแอไม่ใช่คนขี้ลาด...การที่ไทยเป็นชาติที่มันขยันในการกลีกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชย์กรรม รู้จักสะสมเสบียงอาหารไว้กินเองไม่คิดพึ่งคนอื่นแม้ในชาติเดียวกันก็เพราะไทยเป็นชาติที่ชอบอยู่ดีกินดีและเป็นชาติที่ชอบแต่งตัวดี จึงมีมานะพยายามทำตนให้เทียมหน้าผู้อื่นเพื่อรักษาเกียรติของตนของชาติไว้ไม่ยอมให้ใครลบหลู่ดูแคลนได้...” (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 31, 2486: 392, 397) เนื้อหาพระธรรมเทศนาเรื่อง “อดตนากลลา” มีความ “ดีเด่น” ในการเผยแพร่นโยบายของรัฐบาล คณะสังฆมนตรีจึงได้ลงมติให้พระธรรมกถึกทั่วราชอาณาจักรแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องนี้ในโอกาสต่าง ๆ นอกจากนั้น กรมการศาสนายังได้จัดพิมพ์พระธรรมเทศนาลี้ลงในใบลานเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและวิระธัมของชาติ (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, สร.0201.10/126 กล่อง 6: 80) นอกจาก “พระผู้ใหญ่” ทีเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามประกาศวิระธัมของชาติไทยแล้ว ยังปรากฏพระสงฆ์นักคตินักเขียนที่มีชื่อเสียงในช่วงเวลานั้นได้เทศนาสั่งสอนประชาชนในเรื่องวิระธัมของชาติไทย กล่าวคือ พระสุนทร อรุโณ (พระพธนา) สำนักปฏิบัติธรรม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังตัวอย่างพระธรรมเทศนาในงานฉลองวันชาติ 24 มิถุนายน พ.ศ.2486 ณ โรงแรมหัวหิน เรื่อง “เทยวีริธมมกลา” ซึ่งมีเนื้อหาสนับสนุนให้ประชาชนปฏิบัติตามประกาศวิระธัมของชาติไทยอย่างชัดเจน ใจความสำคัญตอนหนึ่งมีว่า “...เราชาวไทยมีความเข้มแข็งอยู่ในชีวิตจิตใจเป็นอุปนิสัยเราจึงสามารถรักษาและสืบทอดความเป็นเอกราชของชาติมาได้จนกาลบัดนี้ ฉะนั้นคำว่าไทยนอกเหนือจากมีความหมายว่าเป็นอิสระแล้ว ไทยยังแปลว่า “ความเข้มแข็ง” คนไทยก็คือคนผู้มีความเข้มแข็ง งามอาจ กล้าหาญ ชาติไทยก็คือชาติที่เข้มแข็ง หมายความว่าเข้มแข็งในการดำรงตนเป็นเอกราช เข้มแข็งในการทำความคิดเพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติศักดิ์ของประเทศชาติ เข้มแข็งในการปฏิบัติกรณียกิจน้อยใหญ่ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายมาจากผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้นำของชาติโดยลำดับตามหลักสามัคคีธรรมว่าจะไร้วาดตามกัน...อาศัยเหตุผลดังกล่าวมาแล้วนั้น รัฐบาลของเราจึงได้เลือกคัดจัดสรรความเข้มแข็ง งามอาจ กล้าหาญ อันเป็นภูมิธรรมประจำชีวิตจิตใจของเราออกบัญญัติเป็น “วิระธัม” ของชาติไทยให้ชนชาวไทยทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติและอบรมบ่มนิสัยของตนให้เพียงพร้อมด้วยวิระธัมประจำจิตใจ...” (พระภิกษุพธนา (สุนทร อรุโณ), 2486: 23 - 24) นอกจากนั้น พระสุนทร อรุโณ (พระพธนา) ยังได้แสดงให้เห็นว่าหลักวิระธัมของชาติไทยมีความสอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา และได้เน้นย้ำว่าพุทธศาสนาสอนให้ชาวไทยเป็น “วีระชน” ด้วยการปฏิบัติตนตาม “วิระธัม” โดยเคร่งครัด (เรื่องเดียวกัน, 25 - 28) วิระธัมของชาติไทยได้รับการเผยแพร่โดยหน่วยราชการ และคณะสงฆ์อย่างต่อเนื่องจนถึง พ.ศ.2487 จึงได้ยุติลงเมื่อจอมพลแปลก ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตามประกาศเรื่องวิระธัมของชาติไทยได้ถูกยกเลิกโดยรัฐบาลนายควง อภัยวงศ์ (ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องยกเลิกวิระธัมของชาติไทย, (2487, 26 กันยายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 61 ตอนที่ 60: 882)

## เหตุผลที่คณะสงฆ์ดำเนินงานตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม

การที่คณะสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม โดยการเป็น “ผู้ปฏิบัติ” ดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติ มาจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ ประการที่ 1 ทศนคติของสมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีฆสสโทโว ป.ธ.5) ประมุขของคณะสงฆ์ซึ่งทรงสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย และสนับสนุนประกาศริเริ่มนิยมของรัฐบาล พิจารณาได้จาก “พระคติพจน์” ของสมเด็จพระสังฆราชฯ ทรงเห็นว่า “สมัยนี้เป็นสมัยประชาธิปไตย ประชาชนทั้งหมดย่อมมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ ประเทศชาติจะเจริญได้ก็ต้องอาศัยพลเมืองดี พลเมืองจะดีได้ก็ต้องได้รับการศึกษาดี... ฉะนั้นการที่รัฐบาลออกกฎหมายฉบับที่ 9 เรื่องให้ผู้ใหญ่ศึกษา นับว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมโดยประการทั้งปวง จึงควรที่ผู้ใหญ่จะพากันตั้งใจศึกษา เพื่อความก้าวหน้าแห่งชีวิตของตน และเพื่อประเทศชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ” (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 28, 2483: 665) พระคติพจน์ของสมเด็จพระสังฆราชฯ ดังกล่าวนี้อาจพิจารณาได้ว่าเป็น “แนวนโยบาย” ในการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งคณะสงฆ์ภายใต้การปกครองของพระองค์ต้องปฏิบัติตามนโยบายของคณะสงฆ์โดยให้ความร่วมมือสนับสนุนการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลจอมพล แปลก ซึ่งเป็นรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่มีความชอบธรรม ประการที่ 2 “พระผู้ใหญ่” ซึ่งมีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์มีความเชื่อถือว่ารัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ไม่ได้มีความแตกต่างจากรัฐบาลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่รัฐบาลชุดพระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) จนถึงรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม มีฐานะเป็น “รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” จึงได้ให้ความร่วมมือสนับสนุนรัฐบาลจอมพล แปลก เช่นเดียวกับที่คณะสงฆ์เคยให้ความร่วมมือรัฐบาลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ประการที่ 3 พระสงฆ์ สามเณรโดยทั่วไปให้การสนับสนุนการดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล พิจารณาได้จากงานเขียนของพระครูอุปพัทธ์ธรรมคุณ (เชื่อม) เรื่อง “ไทยกับเอกราช” ซึ่งเป็นคำกลอนสนับสนุนนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล แปลก พระครูอุปพัทธ์ธรรมคุณ (เชื่อม) ได้แสดงจุดมุ่งหมายของการแต่งหนังสือเล่มนี้ไว้ในคำนำว่า “ข้าพเจ้าต้องการอะไรหรือ กุศลในการสร้างชาตินี้เป็นยอดปรารถนาของข้าพเจ้า บางคนอาจไม่เห็นด้วยกับการกระทำของข้าพเจ้าโดยถือเสียว่างานสร้างชาติเป็นงานของรัฐบาลแต่ไม่ใช่งานของพลเมืองเช่นข้าพเจ้า...ข้าพเจ้าใคร่จะขยายงานสร้างชาติให้กว้างขวางยิ่งขึ้นไปกว่านั้นด้วยทวีคูณตรีคูณจวบจนกระทั่งเด็ก ๆ...งานสร้างชาติก็คืองานสร้างตัวของเราเองเพราะตัวของเราเป็นหน่วยหนึ่งหรือแขนงหนึ่งของชาติคือคำว่าชาตินั้นหาใช่อะไรอื่นซึ่งนอกออกไปจากตัวของเราไม่...ถ้าหากไทยกับเอกราชของข้าพเจ้าจะมีประโยชน์ในทางจิตใจแก่เพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้าอยู่บ้างแม้ไม่มากเพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้าจะรู้สึกภูมิใจว่าได้ทำประโยชน์ให้แก่เพื่อนร่วมชาติของข้าพเจ้าแล้ว...” คำกลอนตอนหนึ่งแสดงการสนับสนุนนโยบายริเริ่มนิยมของรัฐบาลว่า “...บทธัญญูตัดด้วยกาลผ่านสมัยแก้ไขใหม่เพ่งพิเคราะห์ให้เหมาะสม กำหนดตั้งบทธัญญูตรีเริ่มนิยมให้เหมาะสมภูมิสถาน กาลเวลาพลเมืองไทยมีสิบสี่ล้าน รัฐบาลให้สิทธิ์เสมอหน้าไม่เลือกชั้นวรรณะ ปวงประชาไม่มีข้ามีเจ้ามีบัววนาย เราปกป้องครองกันฐานพี่น้อง...ขอให้เราชาวไทยเพื่อนร่วมชาติปฏิบัติหน้าที่ให้ครบถ้วน อย่างประมาทพลีดิพลิน

จนเกินควร ขอเชิญชวนชาวไทยร่วมกันช่วยกันสร้างเมืองทอง บ้านของไทยให้ละม้ายเมืองแมนแดนสวรรค์...” (พระครูอุปพัทธ์ธรรมคุณ (เชื่อม), 2484: ก - จ, 2 - 3, 12)

การที่รัฐบาลจอมพล แปลก ได้ให้ความสำคัญกับสถาบันชาติ โดยการกำหนดนโยบายสร้างชาติเป็นวาระสำคัญได้ส่งผลให้สถาบันศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ที่เคยมีความสำคัญมาอย่างยาวนานมีความสำคัญน้อยลงในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก คณะสงฆ์ในฐานะสถาบันศาสนาจึงมีสถานะเป็นเพียง “ผู้ปฏิบัติงาน” ในงานสร้างชาติของรัฐบาล ซึ่งคณะสงฆ์ทั้งในระดับปกครองและพระสงฆ์ สามเณรโดยทั่วไปมีความเข้าใจในบริบทของสถานการณ์ทางการเมืองเป็นอย่างดี จึงได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการดำเนินงานสร้างชาติ ไม่ปรากฏหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงปฏิกริยาในทางลบของคณะสงฆ์ต่อการดำเนินงานสร้างชาติตามนโยบายรัฐบาล อย่างไรก็ตามการที่คณะสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานสร้างชาติก็พิจารณาได้ว่า “ไม่เป็นอิสระ” เนื่องจากเป็นนโยบายที่ถูกกำหนดมาจากฝ่ายอาณาจักรมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมเรื่อง “ทางโลก” ซึ่งฝ่ายศาสนจักรไม่ได้เป็นผู้ริเริ่ม

## สรุป

เมื่อจอมพล แปลก พิบูลสงคราม เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ประกาศนโยบาย “สร้างชาติ” ที่มีเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ แนวคิดเรื่องการสร้างชาติหรือการพัฒนาประเทศเป็นแนวความคิดร่วมกันของ “สมาชิกคณะราษฎร” ความคิดดังกล่าวนี้มีมาตั้งแต่สมัยรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อถึงสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก ได้ดำเนินงานสร้างชาติอย่างจริงจังในหลายด้าน รัฐบาลได้ออกประกาศ “รัฐนิยม” จำนวน 12 ฉบับ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานสร้างชาติ คณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานสร้างชาติเนื่องจากรัฐบาลได้ขอความร่วมมือจากคณะสงฆ์ให้ทำหน้าที่เทศนาสั่งสอนประชาชน กำหนดให้พระธรรมเทศนาที่ใช้แสดงนั้นมุ่งเน้นเรื่องความขยันขันแข็งในการทำงาน การพึ่งพาตนเอง ไม่อวยในการประกอบอาชีพ การปลดเปลื้องหนี้สิน การคิดถึงส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และการระลึกถึงอนาคต การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนของคณะสงฆ์ได้เริ่มต้นใน พ.ศ.2482 มีการออกระเบียบการเทศนาสั่งสอนประชาชนเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ ในเวลาต่อมาได้มีการพิมพ์เผยแพร่ “พระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับกรมธรรมการ” พระธรรมเทศนาฉบับนี้ได้เป็น “คู่มือ” ให้กับคณะสงฆ์ในการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล คณะสงฆ์ได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนได้ปรากฏ “พระผู้ใหญ่” ระดับพระราชาคณะหลายรูปที่มีบทบาทในการเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล นอกจากนั้นยังปรากฏพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงในช่วงเวลานั้นได้ดำเนินงานในลักษณะเดียวกันนี้อีกด้วย การดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลได้ปรากฏในหลายพื้นที่ของประเทศ ในบางจังหวัดคณะสงฆ์ได้ดำเนินงานร่วมกับข้าราชการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน โดยระหว่าง พ.ศ.2482 - 2484 พระธรรมเทศนาที่ใช้เทศนาสั่งสอนประชาชนปรากฏเนื้อหาที่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลหลายเรื่อง เช่น หน้าที่พลเมือง การประกอบอาชีพ การปฏิบัติตามรัฐนิยมฉบับต่าง ๆ ความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฯลฯ

ใน พ.ศ.2485 จอมพล แปลก ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอีกครั้ง คณะรัฐมนตรี คณะที่ 10 แถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาซึ่งแสดงให้เห็นเจตนารมณ์ของรัฐบาลว่า “ศาสนากับการเมืองมีความสัมพันธ์และเป็นประโยชน์ต่อกัน” ในช่วงระยะเวลานี้ได้เกิดสงครามมหาเอเชียบูรพา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลต่อการดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชนตามนโยบายสร้างชาติ มีการเทศนาที่ทันสมัยเข้ากับช่วงสถานการณ์สงครามซึ่งเป็นวิกฤติของโลกในขณะนั้น ในปีเดียวกันนี้รัฐบาลได้ออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “วัฒนธรรม” เพื่อใช้ในการดำเนินนโยบายสร้างชาติ จำนวน 4 ฉบับ ได้ปรากฏหลักฐานแสดงให้เห็นว่าคณะสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่ชี้แจงอบรมประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายวัฒนธรรม ทั้ง 4 ฉบับ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานนี้ประกอบไปด้วยภาคส่วนอื่นๆ ได้แก่ ข้าราชการฝ่ายปกครอง ตำรวจ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครูประชาบาล ใน พ.ศ.2487 รัฐบาลได้ออกประมวลหลักประเพณีและคุณลักษณะพิเศษประจำของชาติไทย กำหนดเป็นหลักการ 14 ข้อ โดยเรียกว่า “วีระธัมของชาติไทย” วีระธัมของชาติไทยที่ออกประกาศนี้เป็นการนำแบบอย่างลัทธิบูชิโดซึ่งเป็นหลักของซามูไรในสมัยญี่ปุ่นศักดินา และได้มีการถ่ายทอดมาสู่ลัทธิทหารญี่ปุ่นในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง แต่หลักการที่รัฐบาลจอมพล แปลก ประกาศออกมานี้ได้ไปไกลกว่าของญี่ปุ่นในแง่ที่ว่าใช้ครอบคลุมทั้งทหารและพลเรือนไทย พิจารณาได้ว่าวีระธัมของชาติไทยทั้ง 14 ข้อ เป็นการฝึกฝนทางด้านจิตใจ เป็นการปฏิวัติวัฒนธรรมเพื่อการสร้างชาติในสมัยสงคราม อย่างไรก็ตามในวีระธัมข้อที่ 14 ที่ให้เชื่อฟังผู้นำนั้นเป็นข้อที่จอมพล แปลก เพิ่มเติมเข้าไปซึ่งผู้นำที่กล่าวถึงนี้ก็หมายถึงจอมพล แปลก นั่นเอง ภายหลังจากประกาศเรื่องวีระธัมของชาติไทย หน่วยราชการต่าง ๆ ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคได้ดำเนินงานอบรมเรื่องวีระธัมของชาติไทยให้กับข้าราชการในสังกัดของตน และประชาชนทั่วไป ในส่วนของคณะสงฆ์ได้เข้ามามีบทบาทในการเทศนาสั่งสอนประชาชนให้ปฏิบัติตามประกาศเรื่องวีระธัมของชาติไทย โดยเนื้อหาของพระธรรมเทศนาที่ใช้สั่งสอนประชาชนแสดงให้เห็นว่าวีระธัมของชาติไทยมีความสอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของพระธรรมเทศนาที่ใช้สั่งสอนประชาชนในช่วงสถานการณ์สงครามมหาเอเชียบูรพา ปรากฏเรื่องความสามัคคี ความเข้มแข็ง ความกล้าหาญ การประกอบอาชีพ ให้ประชาชนปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล ให้ประชาชนเชื่อผู้นำคือจอมพล แปลก ซึ่งสอดคล้องกับประกาศเรื่องวีระธัมของชาติไทย 14 ข้อ

การที่คณะสงฆ์ได้ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานตามนโยบายสร้างชาติของรัฐบาลจอมพล แปลก มาจากเหตุผลสำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ 1. ทัศนคติของสมเด็จพระสังฆราช (แพ ตีฆสเทโว ป.ธ.5) ประมุขของคณะสงฆ์ที่สนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย และสนับสนุนประกาศรัฐนิยมของรัฐบาล 2. พระสงฆ์ผู้มีอำนาจในการปกครองคณะสงฆ์มีความเชื่อว่ารัฐบาลจอมพล แปลก เป็นรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 3. พระสงฆ์ สามเณรโดยทั่วไปให้การสนับสนุนการดำเนินนโยบายสร้างชาติของรัฐบาล

ตลอดระยะเวลาเกือบ 6 ปี ที่จอมพล แปลก ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ฝ่ายอาณาจักรและฝ่ายศาสนจักรได้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รัฐบาลจอมพล แปลก ได้อาศัยคณะสงฆ์ในการดำเนินงานสร้างชาติตามนโยบายรัฐบาล เนื่องจากเล็งเห็นว่าคณะสงฆ์มี “พลังอำนาจ” กล่าวคือ พระสงฆ์ ตลอดจนสามเณรปรากฏอยู่ทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ และมีเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้น

พระสงฆ์ยังมีบทบาทในการเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนมาตั้งแต่ในอดีต รัฐบาลจอมพล แปลก  
จึงขอความร่วมมือคณะสงฆ์ให้ดำเนินงานเทศนาสั่งสอนประชาชน โดยพระธรรมเทศนาที่แสดงนั้น  
มีความมุ่งหมายในการปลูกฝังอุดมการณ์ที่รัฐบาลต้องการถ่ายทอดแก่ประชาชนซึ่งเป็นกระบวนการ  
หนึ่งของการดำเนินงานสร้างชาติ

## รายการอ้างอิง

การศาสนา, กรม. (2486). **แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 31**. ม.ป.ท.

คณะสงฆ์แห่งจังหวัดลำพูน. (2483). **เทศนาอบรมจรรยาบรรยาของประชาชน (ตามแนว  
นโยบายสร้างชาติของรัฐบาล)**. พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

**คำชักชวนของรัฐบาล เรื่องฟื้นฟูวัฒนธรรมของชาติไทย**. (2483). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 57.  
โฆษณาการ, สำนักงาน. (2480). **กิจการและระเบียบวิธีปฏิบัติราชการของสำนักงานโฆษณาการ**.  
พระนคร: พระจันทร์.

โฆษณาการ, กรม. (2482). **ประมวลรัฐนิยม เล่ม 1**. พระนคร: พานิชศุภผล.

โฆษณาการ, กรม. (2483). **รายการส่งกระจายเสียงของวิทยุกรุงเทพฯ ที่ศาลาแดง**. วิทยุสาร.  
9(11), 353 - 367.

โฆษณาการ, กรม. (2484). **ความสำคัญในการบำรุงวัฒนธรรมของชาติ**. พระนคร: กรมรถไฟ.

โฆษณาการ, กรม. (2484). **ประมวลรัฐนิยม และระเบียบวัฒนธรรมแห่งชาติ**. พระนคร:  
พานิชศุภผล.

จังหวัดภูเก็ต. (2485). **ให้ชี้แจงอบรมราษฎรเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติ (18 สิงหาคม -  
9 พฤศจิกายน 2485)**. (ปก 1.02.1.15/23 กล่อง 2). หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิม  
พระเกียรติฯ, ตรัง.

ชาลววิทย เกษตรศิริ. (2549). **ประวัติการเมืองไทย 2475 - 2500**. พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ:  
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ณัฐพล ใจจริง. (2563). **ตามรอยอาทิตย์อุทัย: แผนสร้างชาติไทยสมัยคณะราษฎร**. กรุงเทพฯ: มติชน.  
ดิเรก ชัยนาม. (2483). **รัฐนิยม**. วิทยุจารย์. 40(9), 1491 - 1505.

แถมสุข นุ่มนนท์. (2521). **เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง**. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.

เทียมจันทร์ อำแหง. (2521). **บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล**

**ป.พิบูลสงคราม (พ.ศ.2475 - พ.ศ.2487)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหา  
บัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โทชิฮารุ, โยชิทากา. (2550). **สัญญาไมตรีญี่ปุ่น-ไทยสมัยสงคราม**. แปลโดย อาทร พึ่งธรรมสาร.  
กรุงเทพฯ: มติชน. **ไทยในสมัยสร้างชาติ**. (2484). พระนคร: โรงพิมพ์พานิชศุภผล.

ธรรมการ, กรม. (2482). **แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 27**. ม.ป.ท.

ธรรมการ, กรม. (2483). **แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 28**. ม.ป.ท.

นิพัทธ์ สระฉันทพงษ์. (2544). **รวมคำแถลงนโยบายของรัฐบาลตั้งแต่คณะแรกจนถึงคณะ  
ปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องวีระธัมของชาติไทย. (2487). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 61 ตอนที่ 30.

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องยกเลิกวีระธัมของชาติไทย. (2487). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 61 ตอนที่ 60.

ประชาสัมพันธ์, กรม. (2546). **70 ปี กรมประชาสัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

เปรมมา สัตยาวิฑูพิงศ์. (2552). รัฐนิยม: เอกสารสมัยจอมพล ป.พิบูลสงคราม. ใน วินัย พงศ์ศรีเพียร (บรรณาธิการ). **100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ 1**. (น.251 - 318). กรุงเทพฯ: ศักติโสภณาการพิมพ์.

แปลก พิบูลสงคราม. (2499). สาส์น. ใน **อ่านสมเด็จพระ**. (น.45 - 46). พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย. (พิมพ์โดยความอุปถัมภ์คณะรัฐมนตรีอุทิศส่วนกุศลน้อมถวายเป็นสักการะในงานพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระคุณ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ดิสสเถระ ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน 12 พฤษภาคม พ.ศ.2499).

พรหม สุตรสุคนธ์. (2536). **ชีวประวัตินายพรหม สุตรสุคนธ์**. กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์ (อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพนายพรหม สุตรสุคนธ์ ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม วันอาทิตย์ที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2536).

พระภิกษุพลโยธี. (2484). **บุคคลหาได้ยาก 2 อย่าง**. พระนคร: พระจันทร์.

พระภิกษุพินา (สมน อรุโณ). (2486). เทพยวีรธมมกถา. **หนังสือพิมพ์รถไฟ**. 1(8), 19 - 29.

พระมหาธีรวงศ์, สมเด็จพระ. (2499). เงินดินเงินเดือน. ใน **นิพนธ์ต่างเรื่องของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ดิสสเถระ**. (น.233 - 241). พระนคร: สลากกินแบ่งรัฐบาล. (พิมพ์น้อมถวายเป็นสักการะในงานพระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ณ เมรุวัดพระศรีมหาธาตุ วันที่ 12 พฤษภาคม 2499).

พระมหาธีรวงศ์, สมเด็จพระ. (2485). โอวาทของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์. **สุภาพสตรี**. 30 กันยายน 2485, 7.

**พระราชกฤษฎีกากำหนดวัฒนธรรมซึ่งประชาชนชาวไทยจักต้องปฏิบัติตาม** (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2485. (2485). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 59 ตอนที่ 53.

**พระราชกฤษฎีกาวางระเบียบการปฏิบัติของคนต่างด้าวเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485**. (2485). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 59 ตอนที่ 53.

พระสมน อรุโณ. (2484). **วัฒนธรรมทางใจ รัฐนิยมกับพุทธนิยม ธรรมยุติกับมหานิกาย**. เพชรบุรี: ศรีไทย.

พุทธทาสภิกขุ. (2550). **ตอนนี้ไปเราจะทำจริง แน่วแน่จริงทุกๆ อย่าง แม้ที่สุดแต่การเขียนบันทึกประจำวัน**. กรุงเทพฯ: มติชน.

พุทธทาส อินทปัญโญ. (2483 - 2498). **การคณะสงฆ์ พ.ศ.2483 - 2498**. (BIA 10.3/1 กล้อง 1). หอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ, กรุงเทพฯ.

- ไพโรจน์ ชัยนาม. (2538). **กรมโฆษณาการ**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์. (อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์ไพโรจน์ ชัยนาม ณ เมรุหลวงหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2538).
- มหาดไทย, กระทรวง. (2483). **เทศนาอบรมสั่งสอนประชาชนจังหวัดปทุมธานี (2483)**. (มท.5.9/18 กล่อง 1). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- มหาดไทย, กระทรวง. (2484). **ทอดกฐิน และการส่งเสริมวัฒนธรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา (2484)**. (มท.5.9/113 กล่อง 3). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- มหาดไทย, กระทรวง. (2485). **คณะกรรมการจังหวัดสมุทรสาคร รายงานเรื่องได้ประชุมสงฆ์ ชื่อมความเข้าใจในการเทศนาอบรมราษฎรให้ปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ (2485)**. (มท.2.2.5/769 กล่อง 26). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- มุนี, พระพรหม. (2484). **พระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับของกรมธรรมการบางกัณฑ์**. พระนคร: สาสนศึกษา. (พิมพ์แจกในงานศพหม่อมราชวงศ์แมน ดารากร ณ เมรุเชิงบรมบรรพต วัดสระเกศ วันที่ 8 มิถุนายน 2484).
- วรรณไวทยาการ วรวรรณ, หม่อมเจ้า. (2477). รัฐธรรมนูญ. ใน บุญทอง เลขะกุล (รวบรวม). **คู่มือระบอบใหม่**. (น.1 - 18). พระนคร: สยามพาณิชย์การ.ว่าด้วยรัฐธรรมนูญฉบับที่ 7 เรื่อง ชักชวนให้ชาวไทยร่วมกันสร้างชาติ, (2482, 25 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 56.
- วิจิตรวาทการ, หลวง. (2512). **ลัทธิชุนาติ**. กรุงเทพฯ: ไทยพัฒนาการพิมพ์. (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ม.ล. ชุนาติ กำภู ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2512).
- เวที, พระเทพ. (2483). **โทษของการพะนัน**. พระนคร: เดลิเมล์. (พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพ นางปริก เกตุนุติ เมรุวัดแก้วฟ้าล่าง พระนคร วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2483).
- ศราวุฒิ วิสาพรม. (2559). **ราษฎรสามัญหลังวันปฏิวัติ 2475**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. (2564). **จากแฟ้มเอกสารลับที่สุด: เผย “ข้อมูลใหม่” ทางประวัติศาสตร์ไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ สหรัฐอเมริกา (NARA)**. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์ พี.พี.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2481 - 2485). **การพิจารณาการบำรุงและส่งเสริมสาสนกิจ (2481 - 2485)**. (สร.0201.10/101 กล่อง 5). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2482 - 2494). **ขอความร่วมมือของคณะสงฆ์ในการสั่งสอนอบรมประชาชน (2482 - 2494)**. (สร.0201.10/115 กล่อง 6). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2483 - 2487). **สร้างพระธรรมเทศนาสอนประชาชน ฉบับกรมธรรมการ (2483 - 2487)**. (สร.0201.10/126 กล่อง 6). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2485). **การตรวจธรรมเทศนาที่แสดงทางวิทยุกระจายเสียง (2485)**. (สร.0201.10/138 กล่อง 6). หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กรุงเทพฯ.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. (2487). **ขอความร่วมมือช่วยเผยแพร่การพิมพ์แผ่นประกาศวิระธัม  
ของชาติ (20 - 21 เมษายน 2487)**. (ศธ.26/2191 กล่อง 60). หอจดหมายเหตุแห่ง  
ชาติ, กรุงเทพฯ.

อุปพัทธธรรมคุณ, พระครู. (2484). **ไทยกับเอกราช**. นครสวรรค์: กิจเจริญ. (พิมพ์แจกในงานศพ  
นายสอน นางจันทร์ นางสาวตาด นายนวม กุญชา วันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2484).

# ภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”

## Reflections of Thai Beliefs in the Novel “Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek”

เทวากร คำสัตย์<sup>1</sup>, หลู ซินฮุย<sup>2</sup>, ทิดารัตน์ งามนิกร<sup>3</sup>  
Teavakorn Khumsat<sup>1</sup>, Lu Xin Hui<sup>2</sup>, Tidarat Ngamnikorn<sup>3</sup>

Received: July 30, 2021

Revised: July 14, 2022

Accepted: July 18, 2022

### บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” ของทิพย์วานี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ศึกษาวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร และนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีแบบพรรณนา จากการศึกษาความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ พบความเชื่อในสังคมไทย จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ 2. ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น 3. ความเชื่อเรื่องการเกิดการตาย 4. ความเชื่อเรื่องพระพุทธศาสนา 5. ความเชื่อเกี่ยวกับครวี่เรือนและวิถีชีวิต 6. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และ 7. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ จากการศึกษาภาพสะท้อนความเชื่อทางสังคมที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ได้สะท้อนสภาพสังคมไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างชัดเจนในด้านแนวคิด อิทธิพลทางความเชื่อขนบธรรมเนียมของคนไทยที่ยึดถือปฏิบัติมาช้านาน และสิ่งสำคัญคือผู้ประพันธ์ได้ถ่ายทอดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่ที่มีความอบอุ่น อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีผู้ใหญ่คอยสั่งสอนอบรมลูกหลานให้เป็นคนดี มีความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อบุพการีและ ครูบาอาจารย์

**คำสำคัญ:** ความเชื่อในสังคมไทย, เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก

<sup>1</sup> อาจารย์ ดร.ประจำกลุ่มวิชาภาษาไทย สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (Lecturer Thai Language General Education Panyapiwat Institute of Management) Email: Teavakornkhu@pim.ac.th

<sup>2</sup> อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะภาษาต่างประเทศ สถาบันผู้เจียงหนั่งมหาวิทยาลัยอุตสาหกรรมนานจิง สาธารณรัฐประชาชนจีน (Teaching Assistant Department of Thai Faculty of Foreign Languages Nanjing Tech University Puijiang Institute People's Republic of China) Email: 111948@njppi.cn

<sup>3</sup> อาจารย์ประจำกลุ่มวิชาภาษาไทย สำนักการศึกษาทั่วไป สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ (Lecturer Thai Language General Education Panyapiwat Institute of Management) Email: Tidaratnga@pim.ac.th

## Abstract

This article aimed to investigate Thai beliefs in the novel titled “Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek” written by Tipwanee Sanidvongs na Ayuthaya, using documentary research method. Results of the analysis were presented in descriptive style. The results showed that the beliefs found in the novel could be categorized into 7 aspects: 1) the beliefs about nature; 2) the beliefs concerning the invisible beings; 3) the belief regarding birth and death; 4) the beliefs in Buddhism; 5) the beliefs concerning household and daily life; 6) the beliefs in sacred items; and 7) the belief in astrology. Results of the study revealed cultural and religious beliefs in Thai culture during the reigns of the King Rama VI and VII, many of which have been long held until today and the important thing is the author shows the warmth of the family relationships which are live happily together, adults teach their children to be a good people, pray respect for their nation, religion, monarchy and have to be grateful to their parents and their teachers.

**Keywords:** Beliefs in Thai society, Mue Khun Ta Khun Yai Young Dek

## บทนำ

ความเชื่อในสังคมไทยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการกำหนดรูปแบบวิถีการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะความเชื่อดั้งเดิมของชาวไทยที่มีลักษณะความเชื่อที่ประกอบด้วยความเชื่อในเรื่องเทวดา ผีนางงามไม้ ผีบรรพบุรุษ ไสยศาสตร์ และสิ่งที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งผสมผสานกันอยู่ในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นแนวทางปฏิบัติสั่งสมกันมาจากบรรพบุรุษ ผู้คนรุ่นหลัง ความเชื่อต่อสิ่งเหนือธรรมชาติจึงมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของทุกคน ดังจะเห็นได้จากการประกอบพิธีกรรมที่สัมพันธ์กับความเชื่อและแพร่หลายในท้องถิ่น เช่น สักการบูชา และบวงสรวง เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ซึ่งถือกันว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีอำนาจทำให้คนที่มีความเชื่อว่าเป็นเช่นนั้นมิพลงในการควบคุมธรรมชาติและวิธีการดำรงชีวิตของมนุษย์ อันเป็นความเชื่อในยุคต้นของสังคมบรรพกาล พระยาอนูมานราชชน (2515) กล่าวว่า ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงมาสู่ความเชื่อในรูปแบบของศาสนาที่เผยแพร่เข้ามา ถึงแม้ว่าสังคมไทยจะให้การยอมรับนับถือพระพุทธศาสนา แต่ความเชื่อดั้งเดิมก็ยังมีอยู่ จึงทำให้สังคมไทยมีรากฐานความเชื่อหลายชั้น คือความเชื่อผีนางงามที่อยู่ในสวนลี้ก พุทธศาสนาอยู่เพียงผิวพื้น และมีศาสนาพราหมณ์หรือศาสนาฮินดูเข้ามาเมื่ออิทธิพลบ้าง

โดยความเชื่อในสังคมไทยมักปรากฏในลักษณะของมุขปาฐะ การบอกเล่า การสั่งสอน และการจดบันทึกสืบทอดกันมา และสิ่งที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทยได้ดีที่สุดและทำให้บุคคลจดจำได้คือ นวนิยาย รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2560) กล่าวว่า นวนิยายสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสังคมอย่างใกล้ชิด เพราะผู้ประพันธ์ทำบทบาทอยู่ 2 อย่าง กล่าวคือ เป็นทั้งผู้ผลิตวรรณกรรมและเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ด้วยเหตุนี้แนวคิดที่ปรากฏในนวนิยายจึงสะท้อนความจริงของสังคมออกมาให้เห็นภาพ

ชีวิตมนุษย์ ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรม ไม่ว่าผู้ประพันธ์จะตั้งใจหรือไม่ นวนิยายเพียงหนึ่งเรื่อง ผู้ประพันธ์สามารถนำข้อมูลหลายประเภทมาใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อสร้างสรรค์นวนิยาย ดังนั้นนวนิยาย จึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อนสังคมในยุคนั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี

นวนิยายเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 1-4 ประพันธ์โดย ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นนวนิยายเรื่องหนึ่งที่สะท้อนความเชื่อในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ ตลอดทั้งเรื่อง ผู้อ่านจะพบกับเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจของวิถีชีวิตครอบครัวคนไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7) แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ มีรูปแบบลีลาการเขียนที่เข้าใจง่าย อาศัยการสนทนาของตัวละครในการดำเนินเรื่อง วิภาดา รัตนดิถล ณ ภูเก็ต (2559) นวนิยายเรื่องนี้ได้ลงตีพิมพ์ในนิตยสารสตรีสาร เป็นประจำ และได้รับความนิยมจากผู้อ่าน จนกระทั่งได้รับรางวัลจากคณะกรรมการประกวดแต่งหนังสือสำหรับเด็กในงานสัปดาห์หนังสือระดับชาติครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2515 ต่อมากรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดพิมพ์ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2518 เพื่อใช้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาเพิ่มเติมจากบทเรียนในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จนกระทั่งปัจจุบันมีการตีพิมพ์ครั้งล่าสุดเป็นครั้งที่ 30 เมื่อ พ.ศ. 2560 โดยสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร เพราะสำนักพิมพ์เล็งเห็นว่า นวนิยายเรื่องนี้มีประโยชน์และมีคุณค่าในการสะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมดั้งเดิมในสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจ และจะเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าต่อผู้ที่สนใจใฝ่เรียนรู้ของนักเรียน นิสิต นักศึกษา

ดังที่กล่าวข้างต้น เป็นสิ่งที่ปลุกเร้าความสนใจใคร่ศึกษาในนวนิยายเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ในด้านสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยาย และ ด้วยการใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย จึงทำให้ผู้อ่านเข้าถึงนวนิยายเรื่องนี้ได้ทุกเพศทุกวัย แฝงไปด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาไทยที่กำลังสูญหายไป ในขณะที่มีเสน่ห์ชวนให้หลงใหล เพราะนวนิยายเรื่องนี้ได้นำเสนอการเล่าเรื่องผ่านตัวละคร และถ่ายทอดความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่ที่มีความอบอุ่น อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีผู้ใหญ่คอยสั่งสอนอบรมลูกหลานให้เป็นคนดี มีความเคารพสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อบุพการีและครูบาอาจารย์ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนนำเสนอความเป็นไทยได้อย่างน่าสนใจชวนติดตาม

### จุดมุ่งหมาย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนเกี่ยวกับความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา

### ผลการศึกษา

จากการศึกษาพบความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “คุณตาคุณยายยังเด็ก” เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา พบความเชื่อในสังคมไทย จำนวน 7 ด้าน ดังนั้นผู้เขียนจะได้วิเคราะห์โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนาดังต่อไปนี้

## ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ

การนับถือธรรมชาติ หรือธรรมชาตินิยม (Naturalism) เมื่อมนุษย์เกิดขึ้นมากก็มีธรรมชาติต่าง ๆ ตามมาด้วย เช่น ความมืด สว่าง ร้อน หนาว ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว พากฟ้า แม่น้ำ เกิดขึ้นอยู่เคียงข้างให้มนุษย์ได้เห็น ได้สัมผัสมนุษย์ได้รับความรู้สึกจากสิ่งเหล่านี้ เป็นสุขบ้าง เป็นทุกข์บ้าง ทำให้มนุษย์คิดว่าธรรมชาติมีอำนาจสามารถบันดาลความสุข ความทุกข์ ให้แก่ตน นางเยวร์ ชาลนอร์ค (2531) อธิบายว่า มนุษย์จึงเกรงกลัวธรรมชาติเพราะธรรมชาติมีอำนาจเหนือมนุษย์ จึงกราบไหว้ นับถือบูชาสืบทอดกันมาชั่วลูกชั่วหลาน ดังนั้นในนวนิยาย จึงปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ โดยเชื่อว่าการกระทำของมนุษย์มีส่วนสำคัญที่ทำให้ธรรมชาติลงโทษ ไม่พึงพอใจในสิ่งที่ทำผิดพลาดลงไป จึงดลบันดาลให้ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ส่งผลกระทบต่อการเพาะปลูก เพราะในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมพึ่งพาการเพาะปลูกเป็นสิ่งสำคัญดังตัวอย่างที่ปรากฏ

### 1. ความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ที่ทำให้ฝนแล้ง

เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม จำเป็นต้องอาศัยน้ำจำนวนมาก ดังนั้นหากฝนไม่ตกตามฤดูกาลย่อมสร้างความเดือนร้อนให้กับชาวนา ชาวไร่ เพื่อให้ฝนตกจะได้มีน้ำเพียงพอในการทำการเกษตร จึงปรากฏความเชื่อเรื่องสัตว์สัญลักษณ์ของฝน เช่น พิธีแห่นางแมวในภาคอีสาน คนโบราณเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่มีอำนาจลึกลับ คักดีลึทธิ อีกทั้งเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน เมื่อนำมาทำพิธีแล้วจะช่วยให้ฝนตกได้ ถ้าฝนตกแมวจะส่งเสียงร้องออกมา แสดงว่าฝนกำลังจะตก ดังนั้นความเชื่อเรื่องสัตว์ที่เกี่ยวกับการขอฝนนั้น แต่ละท้องถิ่นก็มีความเชื่อแตกต่างกันออกไป แต่ก็มีสัตว์บางประเภทที่ทำให้ฝนฟ้าไม่ตกตามฤดูกาลดังเช่น อูฐ ที่ปรากฏในนวนิยายดังตัวอย่างที่ปรากฏ

ตัวอย่าง

*คุณปู่บอกว่า อูฐนี่นะมีคนเอาเข้ามาแล้วเกิดฝนแล้งไปทั่ว จึงหาว่าอูฐนี่เคยอยู่แต่ในทะเลทรายที่แห้งแล้งจึงทำให้ฝนแล้งไปทั่ว จึงหาว่าอูฐนี่เคยอยู่แต่ในทะเลทรายที่แห้งแล้ง เมืองไทยปลูกข้าวทำนาอีกมาก ถ้าฝนแล้งข้าวก็จะไม่มีกิน*

(ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างในนวนิยายพบว่า การที่เด็ก ๆ อยากรู้จากประเทศอินเดียมาเลี้ยงไว้ดูเล่น และออกงานมหรสพรื่นเริงต่าง ๆ ตามงานวัดต้องล้มเลิก เพราะลูกจ้างชาวอินเดียไม่กล้านำอูฐมาด้วย ด้วยเหตุนี้คนไทยเชื่อว่าอูฐอยู่ในทะเลทรายเป็นสัญลักษณ์ของความแห้งแล้งของคนบางกลุ่ม และเหตุการณ์ในนวนิยายยังมีตัวละครเล่าว่าเคยมีคนนำมาเลี้ยงที่ประเทศไทยทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล จึงโทษอูฐว่าเป็นสัตว์นำความแห้งแล้งมาให้ ต่อมาจึงเชื่อว่าถ้านำอูฐมาเลี้ยงจะทำให้ฝนไม่ตก เด็ก ๆ จึงกลัวและไม่อยากรู้จากอินเดียมาเลี้ยงอีกต่อไป

### 2. ความเชื่อเรื่องเวทาศาปะธานน้ำฝนมาให้มนุษย์

ตามความเชื่อของคนไทยภาคกลางเชื่อว่า พระพิรุณอยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ เป็นเทพบริวารของพระอินทร์ ซึ่งเป็นเทพแห่งสภาพภูมิอากาศ เมื่อพระอินทร์ต้องการทำให้ฝนตกลงมายังโลกมนุษย์ก็จะบัญชาให้พระพิรุณทำให้ฝนตก พระพิรุณนอกจากจะเป็นเทพแห่งฝนที่คอยประทานน้ำลงมายังโลกมนุษย์แล้ว ยังเป็นเทพที่คอยรักษาความสงบสุขและเปี่ยมไปด้วยความเมตตา เทวัญ

นั้นทวงค์ และวลพัคตร์ พิมลมาศ (2553) กล่าวว่า ความเชื่อในภาคอีสานนั้นเชื่อว่า พญาแถนเป็น ผู้ประทานฝนให้มนุษย์เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ความเชื่อเรื่องเทวดาประทานน้ำฝนลงมาให้มนุษย์ใช้ ทำการเกษตรหรือตี๋มกินจึงปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตและความเชื่อของคนไทย ดังตัวอย่างในนวนิยาย ตัวอย่าง

*คุณปู่ของคุณยายบอกว่า ในกระบวนน้ำตี๋มทั้งหมด น้ำฝนเป็นหยดน้ำที่เทวดาจัด ส่งมาให้มนุษย์ที่เดียวละทั้งหวานและสะอาด*

(ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติที่ปรากฏในนวนิยายเป็นการอธิบายถึงวิถี ชีวิตความเชื่อของคนไทยที่ไม่สามารถคาดเดาเหตุการณ์ทางธรรมชาติเป็นวิทยาศาสตร์ได้ จึงเชื่อว่า มีเทวดาประทานดินตี๋ม น้ำฝน ลม แสงแดด ลงมาให้จากสวรรค์ และหากมนุษย์กระทำความผิดไป จากปกติ ทำให้ธรรมชาติลงโทษด้วยการทำให้ฤดูกาล แสงแดด ฝนฟ้า ไม่ตกต้องตามฤดูกาล และ ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้ มนุษย์จึงเคารพธรรมชาติในฐานะเป็นเทวดาหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดย จะแสดงออกด้วยการบูชาเพื่อประจบเอาใจและเพื่อแสดงความกตัญญูต่อธรรมชาติ

## ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น

สิ่งที่เร้นลับเหนือธรรมชาติปรากฏในการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่โบราณกาลจนกระทั่ง ปัจจุบันความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเหนือธรรมชาติในแต่ละวัฒนธรรมไม่ได้หยุดนิ่ง แต่เคลื่อนที่ไปควบคู่ กับสังคมเมืองและท้องถิ่น สิ่งที่มอง ไม่เห็นอาจหมายถึงผีसाงเทวดาที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วย ตาเปล่า แต่อาศัยความเชื่อ เรื่องเล่า เป็นตัวเชื่อมโยงในนวนิยาย จากการศึกษาปรากฏความเชื่อ เรื่องสิ่งที่มองไม่เห็นอยู่ 3 เรื่อง ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผี ความเชื่อเรื่องห้ามเหยียบบรรณิประตุ และ ความเชื่อเรื่องพระแม่ธรณี ดังตัวอย่างต่อไปนี้

### 1. ความเชื่อเรื่องผี

“ผี” ใช้เรียกสิ่งที่มองไม่เห็นเป็นตัวตน ตามความเชื่อผีคือพลังงานชนิดหนึ่งที่วนเวียนอยู่ ในโลกมนุษย์ หากเป็นผีฝ่ายดีที่มักให้คุณมักเรียกชื่อตามฤทธิ์อำนาจ เช่น เทวดา นางฟ้า พรหม แต่หากเป็นผีฝ่ายร้ายที่มักจะทำให้โทษ ก็เรียกขานกันว่าปีศาจ อสุรกาย ผีพวกนี้ส่วนใหญ่เป็นกาย กึ่งหยาบกึ่งละเอียด สามารถจะทำให้คนพบเห็นและจับต้องได้ในขณะเดียวกันก็สามารถหายตัว ล่องหนเพื่อหลีกเร้นกายจากสายตาผู้คนได้ ความเชื่อเรื่องผีจะเห็นได้ว่ามีทั้งผีดีและผีร้าย ซึ่งผีดี จะเป็นผีที่มักให้คุณ ส่วนผีร้ายมักจะทำให้โทษ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*พวกที่เคยไปป่าแล้วก็วกเข้าเรื่องเสือสมิงแปลงเป็นผู้หญิงในป่า เรื่องผีเจ้าป่าเจ้า เขาให้เด็ก ๆ เล็ก ๆ กลัว*

(ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา , 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ผู้ประพันธ์ได้อธิบายถึงเรื่องสิ่งลึกลับที่อยู่ในป่า โดยตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ เล่าให้เด็กเล็กฟังเพื่อให้เกิดความกลัว ตื่นเต้นว่าในป่ามีเสือสมิงแปลงกายเป็นผู้หญิง และเรื่องผีเจ้า ป่าเจ้าเขา ซึ่งมีปรากฏตามความเชื่อของคนไทยที่เชื่อว่าเมื่อเข้าป่าจะพบกับภูติผีเหล่านี้ และต้อง

แสดงความเคารพต่อมีเจ้าป่าเจ้าเขา และควรระวังตัวเมื่อพบกับเสือ ตอนกลางคืนอาจจะไม่ใช่เสือธรรมดา แต่เป็นเสือสมิงที่มีลักษณะเป็นปีศาจสามารถแปลงกายเป็นผู้หญิงสวยเพื่อมาหลอกล่อให้นายพรานหรือคนที่หลงป่าหลงไหลไปกับความงาม สุดท้ายผู้ที่หลงกลจะตกเป็นอาหารของเสือสมิง ส่วนวิญญาณจะกลายเป็นทาสรับใช้ต่อไป

## 2. ความเชื่อเรื่องพระแม่ธรณี

พระศรีวิสุนธรา หรือพระแม่ธรณี เป็นที่เคารพนับถือว่าเป็นเทพแห่งพื้นแผ่นดิน มีปรากฏในตำนานทั้งศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ โดยเชื่อว่า แผ่นดิน เป็นจุดก่อเกิดสรรพสิ่งทั้งปวงในโลก จึงเปรียบเสมือนมารดาผู้หล่อเลี้ยงโลก และยกย่องเป็นเทพผู้ค้ำจุนโลก เป็นสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ลักษณะของพระแม่ธรณีเป็นเทพที่มีความงดงาม คนไทยมักจดจำได้ในรูปลักษณะเทพีทำทาบิรมวยผม (พระแม่ธรณี:สัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์, 2552) ปัจจุบันพระแม่ธรณี หรือพระแม่ธรณีปิรมวยผมยังคงได้รับการเคารพ ศรัทธา และกราบไหว้บูชาจากคนไทยอย่างไม่เสื่อมคลายเพราะเราต้องอาศัยพื้นแผ่นดินอยู่ทั้งชีวิต เพื่อให้มีที่พำกิม มีที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้าที่ดินยังคงบูชาพระแม่ธรณีแล้วจะสำเร็จสมประสงค์ตามความเชื่อโบราณที่ว่า อยากรับเป็นเศรษฐีที่นา เป็นราชาที่ดิน ต้องบูชาพระแม่ธรณี ดังนั้นตามความเชื่อของคนไทยถือว่าพระแม่ธรณีเป็นผู้ดูแลผืนดิน ทรัพย์สินสมบัติที่ดิน และน้ำที่กรวดเมื่อผู้ทำบุญกรวดน้ำลงพื้นดิน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

*วิธีเก็บทรัพย์สินสมบัติแบบนี้ยังนิยมอยู่จนสมัยคุณตาคุณยายเขาวงกัวัน แม่ธรณีท่านบันดาลให้ตุ้มหรือไหนั้นเลื่อนที่ไปได้ เพราะท่านไม่ต้องการให้คนที่ไม่มีบุญหรือว่าคนไม่สมควรได้พบ จนกว่าผู้ที่อยู่ในศีลธรรมหรือเป็นลูกหลานของเจ้าของทรัพย์ในชาติก่อนฝากท่านไว้ จึงจะตกลงบันดาลให้ขุดพบ*

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครได้เล่าถึงความเชื่อเรื่องวิธีการเก็บทรัพย์สินสมบัติต่าง ๆ ไว้ในดิน บางครอบครัวที่มีสมบัติมากหรือเป็นชนชั้นขุนนางมักจะทำลายแทงไว้เป็นปริศนาไว้ให้ลูกหลานก่อนเสียชีวิต และเชื่อว่าพระแม่ธรณีเทพีแห่งพื้นปฐพีจะช่วยขุดปกป้องรักษาสมบัติเอาไว้ให้ หากไม่ใช่เจ้าของมาขุดหรือไม่มีบุญสัมพันธ์จะไม่สามารถนำสมบัติไปใช้ได้ ถึงแม้ว่าจะพบสายแทงที่ซ่อนสมบัติ หากไม่มีบุญที่จะเป็นเจ้าของสมบัติเหล่านี้ พระแม่ธรณีจะตกลงบันดาลให้ตุ้มไหลเลื่อนหนีหายไปนที่สุด เฉากเช่นเดียวกับความเชื่อเรื่องปู่โสมเฝ้าทรัพย์ตามโบราณสถานต่าง ๆ

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อในสิ่งที่มีมองไม่เห็นที่ปรากฏในนวนิยาย เป็นการแสดงถึงความเชื่อที่มีต่อสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า และไม่สามารถอธิบายได้ตามหลักวิทยาศาสตร์ แต่มักมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของตัวละคร โดยผ่านการบอกเล่าของตัวละครที่เป็นผู้ใหญ่ เพื่อให้ลูกหลานรู้จักเกรงกลัวที่มีมองไม่เห็น หรือสร้างความมั่นใจว่ามีสิ่งทีเรียกว่าเทพเทวดา ผีนางไม้ คอยคุ้มครองเมื่อทำความดี และจะถูกลงโทษจากสิ่งที่มีมองไม่เห็นเมื่อทำผิด หรือเอาไว้เล่าเป็นนิทานสยองขวัญเพื่อข่มขูให้หวาดกลัวผ็เด็ก ๆ ที่ไม่เชื่อฟังต้อดิง ซึ่งเป็นกุศโลบายในการใช้สอนลูกหลานอย่างหนึ่งของคนไทยในอดีต

## ความเชื่อเรื่องการเกิด และการตาย

คนไทยนับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ มักมีความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตายเป็นของตัวเองกัน โดยมีพิธีพุทธ พิธีพราหมณ์ และพิธีกรรมตามความเชื่อพื้นบ้านเข้าไปเกี่ยวข้อง และจะผสมผสานกันอยู่เสมอ การเกิดเปรียบเสมือนการเริ่มต้นใหม่ สร้างความสุขสมหวังและชีวิตชีวาให้แก่บุคคลที่ใช้คำเรียกว่า แม่และพ่อ ทำให้สภาวะครอบครัวสมบูรณ์แบบ ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดจึงปรากฏขึ้นเพื่อให้เห็นธรรมชาติมีส่วนช่วยให้กำลังใจ เพราะในอดีตการคลอดลูกเป็นเรื่องอันตรายถึงชีวิต เนื่องจากวิทยาการทางการแพทย์ยังล่าช้า อาศัยหมอพื้นบ้านหรือหมอตำแยเท่านั้น หากแต่การเสริมสร้างความมั่นใจของผู้ตั้งครรภ์นั้นต้องอาศัยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ควบคู่ไปด้วยเสมอ ส่วนพิธีกรรมการตายเป็นการให้เกียรติสูงสุดให้แก่ผู้วายชนม์เป็นวาระสุดท้าย และถือว่าเป็นการแสดงความกตัญญูตเวทีของทายาทผู้สืบทอด อารีย์ ธรรมโครง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา (2562) ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า การจากไปจากโลกใบนี้ของคนผู้หนึ่งส่งผลกระทบต่อคนสองระดับคือ สังคมในระดับครอบครัวและสังคมโดยรวม คนไทยซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นสังคมที่มีความอบอุ่น มีความเอื้ออาทรเคารพนับถือในระบบอาวุโสและมีความกตัญญู จึงให้ความสำคัญแก่ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายเป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่าเป็นการให้เกียรติและแสดงความเคารพต่อผู้ตาย เป็นครั้งสุดท้ายก่อนที่จะสังขารจะสูญสลายไปจากโลกนี้ ซึ่งในนวนิยายได้ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตาย ดังนี้

### 1. ความเชื่อเรื่องการเกิด (การกล่อมท้องทารก ทาริกาในครรภ์ที่ไม่กลับหัว)

ความเชื่อเกี่ยวกับการเกิด แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงตั้งครรภ์ ช่วงคลอด ช่วงหลังคลอด ในช่วงตั้งครรภ์ชาวบ้านมีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของเด็กทารกในครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์เป็นหลัก ซึ่งเป็นความเชื่อเหนือธรรมชาติ การวางตนอยู่ในความไม่ประมาท การพยายามทำให้ทารกคลอดได้ง่าย การเตรียมการให้เด็กที่คลอด มีสุขภาพและผิวพรรณดี เจริญเติบโตอย่างปลอดภัย ในช่วงคลอดให้มีความปลอดภัยในการคลอด เพื่อให้ง่ายและสะดวก โดยขอกำลังใจจากอำนาจเหนือธรรมชาติและคนรอบข้างที่ใกล้ชิด การให้ความสำคัญกับรกที่หุ้มทารกตั้งแต่สร้างตนเองอยู่ในครรภ์ซึ่งเป็นสิ่งที่ให้คุณกับเด็ก โดยหาที่กลบฝังทำลายให้เป็นอย่างดี และช่วงหลังคลอดผู้เป็นแม่จะต้องดูแลสุขภาพให้แข็งแรงเพื่อพร้อมรับมือกับการเลี้ยงดูลูกน้อยและพึ่งพาอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติ (อารีย์ ธรรมโครง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2562) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ผู้หญิงสมัยก่อนคลอดลูกกันที่บ้าน เพราะไม่มีโรงพยาบาล หมอตำแยเป็นคนทำคลอดให้ ไม่ใช่หมอผู้ชาย เพราะคนไข้เป็นผู้หญิงมักายหมอผู้ชาย เมื่อมีคนไข้มาฝากท้องถึงที่บ้านก็ต้องรับเอาไว้ ถ้าเด็กอยู่ผิดที่ แม่หมอก็จะต้องกล่อมท้องให้เด็กอยู่ถูกที่ ต้องเตรียมพร้อมเสมอ พอใครมาตามดึกตื่นหรือฝนฟ้าร้องอย่างไรรับฉวยกระเป่าออกไปตามบ้านได้ทันที

(ทิพย์าวณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า ในนวนิยายหญิงตั้งครรภ์ในอดีตต้องฝากท้องและมีการดูแลการผดุงครรภ์จากหมอกกลางบ้านหรือหมอตำแยที่เป็นผู้หญิง ขณะตั้งครรภ์หากมีอาการผิดปกติ

ของทารกในครรภ์ หมอตำแยจะเป็นผู้วินิจฉัย และทำการประคับประคองให้ทารกออกมารอดชีวิต หากทารกไม่ยอมกลับหัวต้องทำการกล่อมท้อง ซึ่งเป็นวิธีการนวดแผนโบราณสำหรับคนตั้งครรภ์ที่จะช่วยให้เด็กในครรภ์อยู่ท่าที่เหมาะสม

## 2. ความเชื่อเรื่องการตาย (การทำศพทารก)

พิธีกรรมความตาย แบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ โกล้เสียชีวิต ช่วงทำศพ ช่วงหลังเผาศพ ในช่วงโกล้เสียชีวิตจะมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการจำเริญอายุ และความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและกลางสังขรณ์ต่าง ๆ ในส่วนการทำศพมีข้อห้ามระหว่างการตั้งศพ การจัดการศพ อาหารสำหรับเช่นศพ การเคลื่อนย้าย และการเผาศพ ความสัมพันธ์ระหว่างญาติและศพ อาหารในงาน คนป่วยกับการไปร่วมงาน ของใช้ส่วนตัว การมัดตราสัง การสวดอภิธรรมศพ การบวชน้ำศพและน้ำไฟ การซักผ้าบังสุกุล การหว่าน กำพริก การวางดอกไม้จันทน์ (อารีย์ ธรรมโคจร และอ้อมใจ วงษ์มณฑา, 2562) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*เด็กพวกนี้ซุกซนไปเปิดหม้อที่เขาเอาศพเด็กแดง ๆ ที่พื้นไม้ขึ้น จึงเอาใส่หม้อ ปิดปากหม้อด้วยผ้าขาวกำกับด้วยคากา เอาไว้ในป่าช้า เพราะเด็กเล็ก ๆ ตาย เขามักไม่เผากัน*

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า ในนวนิยายปรากฏพิธีทำศพสำหรับเด็กทารกที่พื้นยังไม่ขึ้นว่าไม่ควรเผาเป็นความเชื่อของคนไทยว่า ทารกเป็นผู้บริสุทธิ์จะมีฤทธิ์มาก ไม่ควรจัดงานศพเหมือนพิธีกรรมทั่วไป เพราะอาจส่งผลให้ดวงวิญญาณไม่ไปสู่สุคติภูมิ จึงไม่นิยมเผา แต่นำใส่หม้อดินเผาแล้วปิดปากหม้อด้วยผ้าขาวที่ลงคากาเลขนัตไ้แล้วนำไปไว้ในป่าช้า เพราะเชื่อถ้าหากเผาจะทำให้ครอบครัวพบกับอาถรรพ์ไม่มีความสุขตลอดไป

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องการเกิดการตายที่ปรากฏในนวนิยายเป็นการอธิบายว่าบุคคลหนึ่งจะเกิดมาได้ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7) การแพทย์แผนปัจจุบันไม่แพร่หลาย หมอกกลางบ้าน หมอแผนไทย หมอแผนจีน หมอตำแย จึงมีส่วนสำคัญในการดูแลสุขภาพของหญิงตั้งครรภ์ ตั้งแต่เริ่มมีครรภ์อ่อน ๆ การผดุงครรภ์ หากทารกไม่กลับหัวหมอตำแยจะประกอบพิธีกรรมกล่อมท้องให้ทารกกลับหัวเชื่อว่าทารกจะคลอดง่าย การเตรียมทำคลอด และการทำคลอดจึงจะเสร็จสิ้นหน้าที่ของหมอตำแย ส่วนความเชื่อเรื่องการตาย ปรากฏเรื่องการฝังศพทารกแรกเกิดที่พื้นยังไม่ขึ้นว่าไม่ให้ทำพิธีฌาปนกิจศพเหมือนกับบุคคลทั่วไป เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดอาถรรพ์กับครอบครัว แต่ให้นำศพเด็กทารกใส่ไว้ในหม้อดินเผาปิดด้วยผ้ายันต์แล้วนำไปวางไว้ในป่าช้าเพื่อความสบายใจ

## ความเชื่อเรื่องพระพุทธรูป

ความเชื่อที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เป็นความเชื่อเรื่องของกฎแห่งกรรมว่า มนุษย์เกิดมาในภพภูมิที่ดีบ้างไม่ดีบ้างก็จะปฏิบัติตามกฎแห่งกรรม ถ้าหากหมดสิ้นกิเลส ปฏิบัติดี สร้างบุญกุศลไว้มากก็ย่อมนำไปเกิดในภพภูมิที่ประณีต มีความสุขความเจริญ ประเสริฐ เช่น สวรรค์

หรือเกิดเป็นมนุษย์ที่มีรูปสมบัติครบถ้วนบริบูรณ์ด้วยความสุขสมหวัง แต่ถ้าหากจิตใจมีกิเลสมาก สร้างแต่กรรมชั่วก็จะไปเกิดในภพภูมิที่ต่ำ เช่น นรก หรือเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ดังนั้นความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมเชื่อว่า ใครทำกรรมใดไว้ ผลกรรมนั้นจะตามสนอง ทำดียอมได้ดี ทำชั่วยอมได้ชั่ว ไม่มีใครหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งในนวนิยายได้ปรากฏความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธดังนี้

## 1. ความเชื่อเรื่องบุญ-บาป

ความเชื่อเรื่องการทำบาปเชื่อว่าคนที่มีบาปมี สิ่งสมบุญไว้มากจะมีเหตุชักนำให้หลีกเลี่ยงการทำบาป ซึ่งไม่มีปรากฏในคำสอนหรือพระไตรปิฎก แต่เป็นความเชื่อส่วนบุคคลเท่านั้น แต่สอดคล้องกับศีล 5 ข้อที่ 1 คือ ห้ามฆ่าสัตว์ และปรากฏลักษณะความเชื่อที่ว่า เมื่อชาติภพก่อนได้อิच्छิฐานไว้ว่าจะอาศัยร่มเงาพระพุทธศาสนา ขอให้มิจิตใจฝึกฝนในการบุญ เมื่อมิจิตใจที่มุ่งมั่นมาหลายภพชาติก็ย่อมมีเทพเทวที่เฝ้าติดตามมาร่วมบำเพ็ญบาปมี ชักนำไปในการสร้างบาปมี และกุศล ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*คุณแม่บอกว่า ที่นี้ยุ่งชุมมาก ต้องการกินเมื่อไรก็ลงมขึ้นมากินได้ทันที แต่คุณแม่เป็นคำทำบาปไม่ขึ้น เพราะพยายามเอาเบ็ดกึ่งตั้งแต่เป็นเด็ก ๆ จนเป็นสาวมีลูกก็ไม่เคยตกได้สักตัว*

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครมีความเชื่อว่า ตนเองทำบาปไม่สำเร็จ ซึ่งหมายถึงเมื่อจะลงมือทำบาป เช่น การตกกึ่งไม่สามารถทำได้ เพราะกึ่งไม่มากินเหยื่อที่เบ็ดของตัวละครที่ได้พยายามตกกึ่ง ตัวละครจึงมีความเชื่อว่าตนเองทำบาปไม่ได้ เพราะเชื่อว่าชาติภพก่อนได้อิच्छิฐานให้ภพชาติปัจจุบันสร้างกุศล เพื่อให้หลุดพ้นจากสังสารวัฏ และเข้าสู่นิพพาน

## 2. ความเชื่อเรื่องการทำทาน

การทำทานจึงเป็นการทำบุญอย่างหนึ่ง ได้แก่ การสละทรัพย์สินของสมบัติของตนที่มีอยู่ให้แก่ผู้อื่น โดยมุ่งหวังจะจุนเจือให้ผู้อื่นได้รับประโยชน์และความสุขด้วยความเมตตา แม้จะไม่ได้หวังสิ่งใดตอบแทนแต่ก็จะมีบุญเกิดขึ้น และบุญนั้นจะช่วยให้สมบูรณ์พร้อมด้วยทรัพย์สมบัติ มีความเจริญก้าวหน้า (เชบา อ่อนนาค, 2548) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*หมู่บ้านสามัคคีแบบนี้มีมากในกรุงและบ้านนอกเขาเต็มอกเต็มใจให้จริง ๆ หน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส ถือว่าทำบุญแล้วก็ต้องทำทานด้วยถึงจะครบ และถือว่าการทำบุญร่วมกันครั้งนี้ ชาติหน้าจะได้กลับมาพบกันอีก*

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างพบว่า ชาวบ้านในหมู่บ้านแห่งนี้มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และการทำบุญในครั้งนั้นทุกคนร่วมมือร่วมใจกันจัดทอดกฐินสามัคคีประจำปีขึ้น ชาวบ้านเชื่อว่าการทำบุญร่วมกันของคนในหมู่บ้านจะทำให้เมื่อเกิดใหม่ในชาติหน้าก็จะทำให้ได้กลับมาพบกันอีกครั้งด้วยผลแห่งบุญกุศลจะนำพามาซึ่งรูปสมบัติ นามสมบัติ

### 3. ความเชื่อเรื่องทอตกฐิน

การทอตกฐิน ถือเป็นสังฆทานชนิดหนึ่ง คือ การนำผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าพระสงฆ์อย่างต่ำห้ารูป แล้วให้พระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่งที่ได้รับมอบหมายจากคณะสงฆ์ทั้งหมดลงความเห็นให้เป็นผู้รับกฐินนั้น ถือว่าเป็นการสร้างบุญใหญ่ที่สมควรทำเป็นอย่างยิ่งหากเกิดเป็นคนในชาตินี้และหากอยากให้มีวาสนาดี ส่วนการร่วมเป็นเจ้าของภavnันหมายถึงเป็นกฐินสามัคคีที่ทุกคนร่วมเป็นเจ้าของได้ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*คุณตาของคุณยายมักชวนคุณแม่และคุณป้าลงเรือพายไปตามคลองเล็กคลองน้อยในสวน ชอกแซกไปตามคลองซอยต่าง ๆ เพื่อไปสืบเสาะดูว่ามีวัดใดบ้างที่ไม่มีผู้จองกฐิน เพื่อจะได้ทอตกฐินเก็บตก ซึ่งผู้ใหญ่บอกว่า เป็นกฐินที่บุญแรงนัก*

(ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ค)

จากตัวอย่างในนวนิยายพบว่า ตัวละครคุณตาคุณยายมักจะพายเรือไปตามหาวัดที่ไม่มีเจ้าภาพกฐินโดยจะสังเกตจากเครื่องหมายเปลวที่สานด้วยไม้ไผ่ขัดเป็นตารางไขว้ไปมา แฉวนไว้บริเวณทำน่าวัดแสดงว่ายังไม่มีผู้จองเป็นเจ้าภาพกฐิน

### 4. ความเชื่อเรื่องเวรกรรม

พระพุทธศาสนาที่สอนเรื่องกรรมว่า คือการกระทำของตัวบุคคล กรรมมีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ บุคคลจะมีชีวิตที่เจริญขึ้นหรือเสื่อมลง มีทุกข์หรือสุขนั้นเป็นผลมาจากกรรมของตนเองทั้งสิ้น มิใช่การกระทำของผู้อื่น (ชะบา อ่อนนาค, 2548) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*ผู้ที่เป็นทาสเหล่านี้ก็ขึ้นอยู่กับโชคชะตาเหมือนกัน ถ้าได้ไปอยู่กับนายทาสที่ใจดีก็สบายไป แต่ถ้าไปอยู่กับนายเงินหรือนายทาสที่ใจร้ายก็นับว่าโชคร้ายหรือเป็นกรรม นายเงินมักหาเรื่องรังแกทาส*

(ทิพย์วาณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2558 ค)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครเชื่อเรื่องเวรกรรมว่ามีอยู่จริง และชีวิตคนเราจะดีหรือชั่วไม่ได้ขึ้นอยู่กับกรรมเพียงอย่างเดียว หากแต่ขึ้นอยู่กับบุญกรรมที่เคยสร้างมาตั้งแต่ชาติปางก่อน โดยเฉพาะพวกทาสที่จะได้ดีก็ขึ้นอยู่กับโชคชะตา หากได้อยู่กับนายที่ดีก็ถือว่าโชคดี แต่ถ้าได้อยู่กับนายที่มักดุดขี่ข่มเหงรังแกทาสก็ต้องก้มหน้ายอมรับชะตากรรม เพราะถือว่าเป็นกรรมที่พวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

### 5. ความเชื่อเรื่องการสวดมนต์ก่อนนอน

การสวดมนต์ก่อนนอนเป็นวิธีสงบจิตใจ หากก่อนนอนมีปัญหาอนไม่หลับการสวดมนต์จะช่วยลดความกังวลต่าง ๆ ถือว่าเป็นสิ่งที่ช่วยปลดปล่อยความทุกข์ได้ในระดับหนึ่ง และในอดีตความปลอดภัยในการใช้ชีวิตค่อนข้างน้อย คนไทยต้องการหาที่พึ่งในยามที่ตนเองหลับ ให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยปกป้องคุ้มครองในยามคำคืนและไม่ฝันร้าย

ตัวอย่าง

แม่ครัวสอนว่า ก่อนนอนให้สวดมนต์จะได้ฝันดี ไม่ละเมอ และไม่ฝันเพราะฝันร้าย  
(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครมีความเชื่อเรื่องการสวดมนต์ก่อนนอนเป็นการสร้างความมั่นใจ เพราะตัวละครคุณยายสมัยเด็ก ๆ มักชอบฟังเรื่องผีและเรื่องเล่าสยองขวัญจึงทำให้ฝันร้าย ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่ปรากฏในนวนิยายสะท้อนว่า คนไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ความเชื่อทางศาสนามีอิทธิพลต่อความคิดของตัวละครให้ดำรงอยู่ในความดี มีศีลธรรม เชื่อเรื่องเวรกรรม บุญ บาป เชื่อว่าอาณิสต์จากการทำบุญสร้างกุศลจะส่งผลให้ชาติหน้ามีความสุขความเจริญ เกิดในครอบครัวที่ดี จึงทำให้ตัวละครสอนลูกหลานให้สร้างกุศลอยู่เสมอ

### ความเชื่อเกี่ยวกับครวเรือนและวิถีชีวิต

คนไทยมีความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับครวเรือนและวิถีชีวิต และเป็นสิ่งสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะข้าวของเครื่องใช้ภายในครวเรือนนอกจากมีวิธีการใช้แล้ว เคล็ดลับหรือความเชื่อที่ไม่สามารถหาเหตุผลมารองรับได้ก็มีส่วนในการทำให้เกิดประโยชน์จากภูมิปัญญาและคำบอกเล่าของบรรพบุรุษ

#### 1. ความเชื่อเรื่องข้าว

ข้าวมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะข้าวเชื่อมโยงชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงข้าวจึงมีความสัมพันธ์กับผืนดินหรือแม่ธรณี โดย อุบลนภา อินพลอย และ ประจักษ์ สายแสง (2563) ได้อธิบายไว้อย่างน่าสนใจว่า ข้าวสัมพันธ์กับฟ้าและจักรวาล ข้าวไม่ใช่เรื่องโดด ๆ แต่สัมพันธ์กับธรรมชาติทั้งหมด ธรรมชาติคือแม่ของสรรพชีวิต (Mother Nature) แม่โพสพซึ่งเป็นธรรมชาติเป็นแม่ผู้ประทานข้าวและดูแลข้าว ดังนั้นข้าวทุกเม็ดจึงมีแม่โพสพสถิตย์อยู่ คนไทยจึงสอนลูกหลานไม่ให้กินข้าวทิ้งขว้างเพราะเป็นของมีค่า และจะทำให้แม่โพสพโกรธทำให้ไม่มีข้าวกินตลอดไป ดังที่ปรากฏในตัวอย่าง

ตัวอย่าง

แม่ครัวของคุณยายสอนว่า คนที่กินทิ้งกินขว้าง ข้าวเหลือก็ทิ้งไม่รู้จักเอามาตากใช้  
วันหน้า อีกไม่นานก็จะไม่มีข้าวจะกรอกหม้อเพราะถูกลงแม่โพสพ  
(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครเชื่อในเรื่องการเคารพข้าวหรือแม่โพสพ เพราะตัวละครมักได้รับการอบรมสั่งสอนจากบรรพบุรุษว่าข้าวมีแม่โพสพดูแลอยู่ เมื่อรับประทานข้าวควรรับประทานให้หมดมิฉะนั้นแม่โพสพจะลงโทษให้ไม่มีข้าวซึ่งรวมถึงข้าวปลาอาหารต่าง ๆ อีกต่อไป ดังนั้นถือว่าเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งในการสอนลูกหลานให้เชื่อฟัง และรู้ถึงคุณค่าของข้าว

#### 2. ความเชื่อเรื่องน้ำของไปจำเริญ (ทิ้ง) ในแม่น้ำ

ความเชื่อที่สืบทอดกันมาแต่โบราณว่า ของที่ใช้สำหรับบวงสรวงเทพ เทวดา หรือพระมหากษัตริย์ที่ไม่ใช่อาหาร เช่น กระถาง ดอกไม้ พวงมาลัย บายศรี ต้องทำพิธีจำเริญน้ำ เนื่องจาก

มีความเชื่อว่าเป็นของที่ใช้บูชาเทวดาถือว่าศักดิ์สิทธิ์ จะทิ้งในสถานที่ทั่วไปไม่ได้ แต่ต้องฝากไปกับพระแม่คงคา เพื่อความร่มเย็นและเป็นสิริมงคล การจำเริญน้ำถือเป็นการสิ้นสุดพิธีกรรมตามความเชื่อของพราหมณ์ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*เวลาเสร็จพิธีแล้วก็จะมีการเอาบายศรีนั้น เอากล้วย เอาไข่ เอาข้าวออกกินหมด แล้วเอาไปจำเริญ คือเอาไปทิ้งแม่น้ำ*

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างได้ปรากฏความเชื่อเรื่องน้ำของไปจำเริญในแม่น้ำ หมายถึงการนำไปลอยน้ำเพื่อให้พระแม่คงคาช่วยรักษา และช่วยดับความร้อนเพราะเครื่องบูชาเทพเทวดา โดยตัวละครเชื่อว่าเมื่อทำพิธีบวงสรวงเทพเทวดาเรียบร้อยแล้ว บายศรีไม่สามารถนำไปทิ้งในถังขยะได้ เพราะจะทำให้เทวดาโกรธและลงโทษได้ ดังนั้นจึงต้องนำดอกไม้และบายศรีไปจำเริญในแม่น้ำเพื่อฝากไว้กับพระแม่คงคา เพราะน้ำจะดับความร้อนของพลังอำนาจลึกลับได้

### 3. ความเชื่อเรื่องใบไม้มงคล

ใบเงิน ใบทอง เป็นใบไม้ที่มีชื่อเป็นมงคล คนไทยเชื่อว่าจะให้โชคลาภทางด้านทรัพย์สินเงินทอง หากบ้านใดปลูกต้นใบเงินใบทองไว้ประจำบ้านจะช่วยทำให้มีเงินมีทอง เสริมความมั่งคั่งไม่ทำให้ขัดสน เนื่องจากเป็นไม้มงคลนาม และเพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่ผู้อยู่อาศัย ควรปลูกต้นใบเงินใบทองไว้ทางทิศตะวันออก หรือทิศใต้ เพราะจะยังทำให้เจริญงอกงามและเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับครอบครัว นอกจากนี้ใบเงิน ใบทอง ยังจัดอยู่ในสิ่งที่ถือว่าเป็นมงคล 8 ประการ หรือมงคล 8 ประกอบไปด้วย ใบเงิน ใบทอง ใบนาถ ใบมะตูม ใบพรหมจรรย์ ฝัวมะกรูด ฝักส้มป่อย และหญ้าแพรก (ความเชื่อของคนล้านนา กับใบเงิน ใบทอง ใบนาถ, 2552) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

*บ่าวสาวที่จะแต่งงานต้องมีที่นอนหมอนมุ้งใหม่เอี่ยม ที่นอนก็ต้องยัดนุ่นแล้วก็ใส่ดอกกรักซ้อน รวมทั้งใบเงินใบทองด้วย ใบไม้มงคลต่าง ๆ เพื่อให้คู่สมรสได้อยู่กันยืต ๆ รักกันนาน ๆ และมีเงินทองมาก ๆ*

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างได้ปรากฏความเชื่อเรื่องใบเงินใบทองซึ่งเป็นพืชที่มีชื่อเป็นความสิริมงคล เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความสำคัญ การนำพืชที่มีชื่อมงคลมาประกอบพิธีกรรมเป็นสัญลักษณ์แทนความต้องการให้เกิดความเป็นสิริมงคล ความสุข ความเจริญรุ่งเรืองกับผู้ร่วมพิธีกรรมหรือเจ้าภาพ เป็นสัญลักษณ์แทนความสดชื่น ไม่มีมลทินใด ๆ มาเป็นอุปสรรคในระหว่างการประชุมพิธี ส่งผลตามความเชื่อให้เกิดความร่ำรวย มั่งมียืนยาวอย่างสมบูรณ์ ไม่เกิดภาวะอดอยากตลอดไป

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องเกี่ยวกับครัวเรือนและที่อยู่อาศัย และวิถีชีวิตที่ปรากฏในนวนิยายได้ปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับภูมิปัญญาและวิถีปฏิบัติที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษเกี่ยวกับวิถีชีวิตและการดำรงชีวิตโดยอาศัยพึ่งพาสิ่งที่มองไม่เห็น ซึ่งบรรพบุรุษมักใช้วิธีเหล่านี้เพื่อเป็นกุศโลบายในการสอนลูกหลาน

## ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์

สิ่งศักดิ์สิทธิ์ปรากฏอยู่ในความเชื่อของคนไทยในหลากหลายรูปแบบ และมีการปฏิบัติต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่แสดงถึงความเชื่อในสังคมไทย เช่น การบูชาพระภูมิ เจ้าที่ เจ้าท่า เจ้าป่า เจ้าเขา รุขเทวดา ผีสามนางไม้ เครื่องรางของขลัง ต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง มีกำลังใจ สบายใจ เป็นคุณค่าทางจิตใจให้แก่ผู้แสดงความเคารพเลื่อมใสให้แคล้วคลาดปลอดภัย ทำมาค้าขึ้น ประสบแต่สิ่งที่เป็นมงคล

### 1. ความเชื่อเรื่องหมอน

คนไทยมีความเชื่อเรื่องที่สูงที่ต่ำ โดยเฉพาะศีรษะและเท้าจะเสมอกันไม่ได้ หมอนใช้หนุนศีรษะจึงถือว่าเป็น ของสูงห้ามนั่งทับเหยียบ หรือข้ามโดยเด็ดขาด เพราะถือว่าเป็นมงคล เนื่องจากก่อนนอนชาวพุทธมักกราบพระ และสวดมนต์ก่อนนอน จึงถือว่าเป็นการลบลูกศรคุณพระคุณเจ้า เชื่อว่าท่านจะไม่คุ้มครองและทำให้โชคร้าย บางท้องถิ่นเชื่อว่าการเหยียบหมอน นั่งทับหมอน จะทำให้เกิดผีในท้องอีกด้วย ดังนั้นคนไทยจึงปลูกฝังให้เชื่อเรื่องหมอนเป็นของสูงและสืบทอดความเชื่อนี้มาจนถึงปัจจุบัน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เด็กผู้หญิงจะนอนกอดหมอนอย่างเด็กผู้ชายไม่ได้ เด็กผู้ชายอย่างคุณตาสบายจะนอนกอดก่ายอย่างไร ๆ ก็ได้ ไม่ถูกห้ามเลย ยกเว้นแต่จะข้ามหมอนหนุนหัวไม่ได้ เหยียบหรือนั่งบนหมอนก็ไม่ได้ ถือว่าเป็นของสูงใช้หนุนหัวได้ อย่างเดียว เพราะหมอนเป็นที่กราบพระตอนสวดมนต์นั่นเอง

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครเด็กผู้หญิงถูกผู้ใหญ่สั่งสอนไม่ควรนอนกอดก่ายหมอน เพราะเชื่อว่าหมอนเป็นเครื่องนอนที่ใช้หนุนหัวเป็นของสูง โดยก่อนนอนจะกราบพระโดยใช้หมอนรองมือ จึงถือว่าหากข้ามหรือวางอยู่ในที่ต่ำจะทำให้เกิดความไม่เป็นสิริมงคล ผู้ใหญ่จะตำหนิว่าเป็นผู้หญิงไม่รู้จักรัที่ต่ำที่สูง ไม่มีพ่อแม่อบรมสั่งสอน ไม่มีมารยาทนั่นเอง

### 2. ความเชื่อเรื่องพระเครื่อง

วัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง คนไทยผสมผสานระหว่างไสยศาสตร์ พุทธศาสนา มีพิธีกรรมในการสร้าง การไหว้ครุ นับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ การลงอักขระเลขยันต์ และท่องบทสวดอันเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนา อ้างถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ท่องคาถาขับัญชกร เป็นต้น ส่วนพระเครื่องและวัตถุมงคลของไทยนั้นมีความหมายหลายแบบและหลายสำนัก คนสมัยก่อนโดยเฉพาะพระภิกษุรุ่นเก่าได้สร้างออกมาแจกชาวบ้านด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มุ่งเอาผลตอบแทน ทำเพราะบำรุงขวัญและเป็นกำลังใจให้กับเหล่าลูกศิษย์ปัจจุบันได้กลายเป็นของเก่าและโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าทั้งในด้านศิลปะและความศักดิ์สิทธิ์ จึงเป็นที่ปรารถนาของปวงชนทั่วไป (ศุภชัย เรื่องสรรงามสิริ, 2552) ดังตัวอย่างปรากฏ

ตัวอย่าง

มีนิกโทษบางคนหนึ่งเหนียว มีคาถาฟันไม้เข้า ยังไม่เข้า อมพระหรือของเหนียวไว้ เพฆณฆาตฟันไม้เข้าก็ต้องเข้าไปอ่อนนอนให้รู้ว่าตนทำบาปมามาก ได้รับ

พระราชอาญาต้องประหาร ขอให้คลายมนต์หรือคายของเหนียวที่ อมไว้เถิดจะ  
ได้ประหารเสร็จ ๆ ไป

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ข)

จากตัวอย่างพบว่า ตัวละครมีความเชื่อเรื่องวัตถุมงคลหรือเครื่องรางของขลัง นักโทษ  
อมพระเครื่องไว้ในปากทำให้พิษฆาตไม่สามารถประหารได้ เนื่องจากพุทธคุณของพระเครื่อง  
ทำให้หนังเหนียวฟันไม่เข้า จนสุดท้ายได้สำนึกถึงบาปของตนจึงคายพระออกมาจึงประหารได้  
ซึ่งถือได้ว่าพระเครื่องเป็นสิ่งที่อยู่คู่คนไทยมายาวนานนับหลายร้อยปี เป็นที่พึ่งพาทางใจของมนุษย์  
เพื่อให้จิตใจมีที่ยึดเหนี่ยวและเป็นเครื่องเตือนใจไม่ให้ทำบาป

### 3. ความเชื่อเรื่องการแก้บน

คำว่า แก้บน นั้นในสมัยโบราณมีปรากฏการใช้คำว่า พิธีไช้บน ที่ปรากฏในวรรณกรรม  
เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า เมื่อกองทัพพระตู่จะมาทรา  
และระตุจะพาหรัญกมาตีเมืองกาหลังนั้น ท้าวกาหลังได้บนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้ว่า ถ้ามีชัยชนะในการ  
ทำสงครามแล้วจะสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยสัตว์ต่าง ๆ อย่างละพันตัวพร้อมด้วยเครื่องพลีกรรมชนิด  
อื่น ๆ และจะให้มีการขับร้อง รำ บวงสรวงเทพเจ้าด้วย ดังนั้นเมื่อป็นหียและอุณากรรมสามารถ  
สังหารระตุทั้งสองลงได้ และอิเหนากับนางบุษบาพร้อมกับโอรส ธิดา กษัตริย์วงศ์อัญญา  
องค์อื่น ๆ จึงออกเดินทางไปไช้บน (แก้บน) ที่ภูเขาป้อมจระ ซึ่งเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมือง  
มีเทวสถานและเทพเจ้าสิงสถิตย์อยู่ เมื่อทุกคนเสด็จมาถึงเทวสถานจึงเริ่มกระทำพิธี โดยนำสัตว์  
ที่เตรียมมาให้วิ่งหน้าศาล กษัตริย์ทั้งสี่เมืองตรัสสั่งให้ทหารออกไปฆ่าสัตว์เหล่านั้น เป็นการพลีกรรม  
ต่อองค์เทวา เนื้อสัตว์เหล่านั้นก็นำมาปรุงเป็นอาหารหลังจากทุกคนเสวยพระกระยาหาร กษัตริย์  
ทั้งสี่จึงตรัสแก่นัดดาและโอรสให้ออกไปขับร้องและรำรำ เป็นการบวงสรวงเทวาอย่างหนึ่งตาม  
ที่ท้าวกาหลังได้บนเอาไว้ และได้กระทำทุกอย่างตามที่ตั้งใจเพื่อสักการะเทวาทจากวรรณกรรม  
เรื่องอิเหนาได้แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมการแก้บน หรือการไช้บนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้ช่วยเหลือ  
ให้สมหวังในสิ่งที่ต้องการ (เทวากร คำสัถย์, 2556) ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

เมื่อคุณต่ายังเด็ก ๆ อยู่ เวลาผู้ใหญ่มีงานอะไรที่มีบายศรี หัวหมูหรือไม่กี่ตาม เช่น  
งานแก้สินบน มีบายศรีมีไช้ต้มอยู่บนยอดบายศรี

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ปรากฏความเชื่อเรื่องการแก้บนในสังคมไทยนั้น เป็นพฤติกรรมอย่าง  
หนึ่งของมนุษย์ที่มีความเชื่อว่า สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือได้ช่วยเหลือจนบรรลุผลสำเร็จดังที่  
ตนได้อธิษฐานไว้ จึงทำการแก้บนหากสัญญาไว้กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่าจะแก้บนด้วยวิธีการอย่างไรจะ  
ต้องกระทำตามคำสัญญาทุกประการ ซึ่งในนวนิยายตัวละครได้แก้บนด้วย บายศรี ไช้ต้ม และ  
หัวหมู เป็นการแสดงถึงความเชื่อ ศรัทธา และขอบคุณที่ได้ให้ความช่วยเหลือ ในยามที่ตนประสบ  
กับความทุกข์ยากในชีวิต

### 4. ความเชื่อเรื่องไช้ต้มยอดบายศรี

ไช้ต้ม เป็นเครื่องประกอบพิธีกรรมที่มีความสำคัญในด้านสัญลักษณ์ วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์

(2529) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของไข่มุและขวัญ ว่า ไข่มุ เป็นสัญลักษณ์แทนขวัญ มีการเปรียบเทียบว่ามีความคล้ายคลึงกัน คือ ไข่มุมีเปลือกหุ้ม ในขณะที่ขวัญมีร่างกายหุ้มห่อ อีกทั้งไข่มุเป็นต้นกำเนิดของชีวิต เป็นที่มาของชีวิต ในทำนองเดียวกันกับความเชื่อที่ว่า ขวัญคือสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีชีวิตอยู่ได้เป็นปกติ เจ้าของขวัญจะรับประทานไข่มุเมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงถือว่าขวัญได้กลับเข้าสู่ร่างกาย ส่วนไข่มุอดบายศรีนั้นเชื่อว่า หากหญิงตั้งครรภ์กินจะคลอดลูกง่าย และหากผู้ชายหรือเด็กได้กินไข่มุจะทำให้โชคดี เทวดาจะรักษาคุ้มครอง

ตัวอย่าง

มิใช่ต้มม้อยอดบายศรี คุณตาคุณยายมักจะหมายตาจองไข่มุคนนี้ไว้เสมอ เพราะรู้สึกว่ามันอร่อยดีกว่าไข่มุต้มในจานธรรมดา ๆ ทั้ง ๆ ที่เป็นไข่มุต้มที่ตากแดดตากลมทิ้งไว้ตั้งหลายชั่วโมง เมื่อไรรูปปั้นจะลามากินได้ แต่คุณป้าบอกว่า เป็นของเหลือจากเทวดาจากพระภูมิกินดีเหมือนกันนะ เพราะคำพูดนี้เด็ก ๆ จึงคอยจ้องว่าเมื่อไรรูปปั้น จะได้ลามากิน

(ทิพย์วาทินี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา , 2560 ง)

จากตัวอย่างพบว่า ปรากฏความเชื่อเรื่องไข่มุอดบายศรี ตัวละครคุณตารอคอยว่า เมื่อทำพิธีบวงสรวงเสร็จจะแย่งไข่มุที่อดบายศรี เพราะบายศรีแต่ละองค์มียอดเสียบด้วยไข่มุอย่างละ 1 ฟอง ทำให้ทุกคนที่ร่วมพิธีต่างหมายตาว่าจะได้กินไข่มุที่อดบายศรี เพราะเชื่อว่าเป็นยาที่เทวดาประทานพรเอาไว้ให้ ใครได้กินจะโชคดี แล้วยกคลาดปลอดภัย สุขภาพแข็งแรง หลบจากโรคร้าย ไข้เจ็บทั้งปวง เปรียบเทียบว่าดังได้กินยาวิเศษที่มีสรรพคุณ 108 มีประโยชน์มากตามความเชื่อ

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในนวนิยายได้สะท้อนความเชื่อเรื่องหมอนเป็นของสูงห้ามข้ามหรือเหยียบ เพราะไว้ใช้กราบพระก่อนนอนและใช้หนุนศรีษะ ซึ่งถือว่าเป็นของสูง ความเชื่อเรื่องกราบพระก่อนนอน เพราะเชื่อว่าจะช่วยให้ไม่ฝันร้าย และบารมีคุณพระคุณเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะมาคุ้มครองดูแลในยามหลับความเชื่อเรื่องพระเครื่องเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้รู้สึกอุ่นใจ แล้วยกคลาดปลอดภัยจากภยันตรายทั้งปวง ความเชื่อเรื่องการแก้บน เมื่อขอพรหรือบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยเหลือ เมื่อสมหวังต้องมาแก้บนตามที่ตนเองได้สัญญาไว้โดยของแก้บนที่ใช้เป็น หัวหมู บายศรี และไข่มุ ความเชื่อเรื่องไข่มุอดบายศรีเชื่อว่า เมื่อเสร็จสิ้นพิธีกรรมแล้วผู้ได้รับประทานไข่มุที่อดบายศรีจะทำให้โชคดี เกิดสิริมงคล และหลบจากโรคร้ายทั้งปวง สรุปได้ว่า ความเชื่อต่างเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากการแสดงความรักและกลัวเกรงต่อสิ่งที่มีมองไม่เห็น แต่มนุษย์ได้แสดงความอ่อนน้อมสักการบูชาเพื่อความสบายใจ และเพื่อขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยคลอบคล้าให้ตนเองสมหวังในการใช้ชีวิตต่อไป

### ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์

ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ เป็นศาสตร์หนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับดวงดาว วัน เวลา และฤกษ์ยาม พหุรี แก้วผลึก (2562) กล่าวว่า โดยหลักโหราศาสตร์เป็นวิชาพยากรณ์ที่มีเหตุผลตามหลักการฝ่ายวิทยาศาสตร์ คืออาศัยหลักความรู้ส่วนใหญ่ในทางธรรมชาติวิทยาเนื่องมาแต่ดาราศาสตร์ และภูมิศาสตร์ ประกอบกับสถิติและจดหมายเหตุเชิงประวัติศาสตร์เป็นสาระสำคัญ โหราศาสตร์

ผูกพันใกล้ชิดกับชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่ นับตั้งแต่เกิด การตั้งชื่อให้เป็นมงคลต้องอาศัยความรู้ทางโหราศาสตร์ เลือกตัวอักษรตามวัน เดือน ปีเกิดให้เหมาะสม การดำเนินชีวิตต่อมามักจะต้องอาศัยฤกษ์ยาม เวลาที่ดีในการสร้างบ้านที่อยู่อาศัย การเปิดกิจการห้างร้านในการทำมาหากิน คนไทยจึงมีความเชื่อในเรื่องฤกษ์ยามแทบทุกครวัเรียน ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

นอกจากหน้าผาก บางวันที่มีฤกษ์ดีก็มีขบวนแห่ขันหมากไปหมั้นหรือแต่งงาน

(ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2560 ก)

จากตัวอย่างพบว่า ปรากฏความเชื่อเรื่องฤกษ์ยาม ตัวละครเชื่อว่าการจะบวชขนาด แต่งงาน หรืองานมงคลควรหาฤกษ์มงคลหรือช่วงเวลาที่ดีจะทำให้การจัดงานราบรื่น ไม่มีอุปสรรคหรือที่เรียกว่ามารตามความเชื่อมารบวชน อีกทั้งยังทำให้เจ้าภาพ นาคที่บวช เจ้าบ่าวเจ้าสาวมีความสุข ความเจริญ เกิดสิริมงคล

ข้อมูลข้างต้นพบว่า ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ที่ปรากฏในนวนิยายสะท้อนว่า ความเชื่อเรื่องการดูฤกษ์ยามมงคลเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคนไทย เพื่อให้ได้วันและเวลาที่ก่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่เจ้าภาพ เช่น ในงานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ รวมทั้งงานมงคลต่าง ๆ

## สรุป

จากการศึกษาภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก” เล่มที่ 1-4 ของ ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ผลการศึกษามีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ของ มัลลิกา มัสสูติ และชนิดาภา ยั่งยืน (2551) ที่ได้จัดหมวดหมู่ความเชื่อในสังคมไทย และพิจารณารายละเอียดของประเภทความเชื่อในสังคมไทย แบ่งออกเป็น 9 ประเภท ได้แก่ 1. ความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ 2. ความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น 3. ความเชื่อเรื่องการเกิด การตาย 4. ความเชื่อเรื่องศาสนา 5. ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ 6. ความเชื่อ เกี่ยวกับครวัเรียนและที่อยู่อาศัย 7. ความเชื่อเกี่ยวกับอาชีพ 8. ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 9. ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ จากแนวคิดในข้างต้นพบภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องนี้ 7 ประเภท ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้นวนิยายเรื่อง เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก ผู้ประพันธ์มีความสามารถในการถ่ายทอดเรื่องราวได้อย่างลึกซึ้งในด้านสะท้อนความเชื่อในสังคมไทย ด้วยการใช้ภาษาที่เรียบง่าย ทำให้ผู้อ่านเข้าใจนวนิยายเรื่องนี้ได้ทุกเพศ ทุกวัย อีกทั้งผู้ประพันธ์ได้สอดแทรกเกร็ดความรู้และข้อเท็จจริงไว้อย่างน่าสนใจ จึงทำให้ผู้อ่านสามารถสัมผัสสภาวะและบรรยากาศของบ้านเมืองในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เป็นอย่างดี และสิ่งสำคัญที่สุดคือ ผู้ประพันธ์ได้ใช้บทสนทนา การเล่าเรื่องของตัวละครที่แฝงไปด้วยคุณค่าและภูมิปัญญาไทยที่กำลังสูญหายไปในปัจจุบัน และสิ่งที่มีเสน่ห์ชวนให้หลงใหลในนวนิยายเรื่องนี้คือความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวใหญ่ที่มีความอบอุ่น มีความเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ มีความกตัญญูต่อบุพการี และครูบาอาจารย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงคุณค่าของสังคมและวัฒนธรรมไทยอันดีงามอย่างแท้จริง

## รายการอ้างอิง

- ความเชื่อของคนล้านนาเกี่ยวกับใบเงิน ใบทอง ใบนาก. (2552). สืบค้น 20 กรกฎาคม 2564, จาก <https://artculture.cmu.ac.th/Lanna/articleDetail/1703>.
- ชะบา อ่อนนาค. (2548). การศึกษาความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา: ศึกษากรณีโรงเรียนชลบุรีสุขบพ จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. :พระนครศรีอยุธยา
- ทิพย์วาทณี สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. (2560 ก). **เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 1**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- \_\_\_\_\_ . (2560 ข). **เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 2**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- \_\_\_\_\_ . (2560 ค). **เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 3**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- \_\_\_\_\_ . (2560 ง). **เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก เล่ม 4**. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
- เทวากร คำสัต์ย์. (2556). วิเคราะห์ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมของประชาชนที่มีต่อเจ้าพ่อพระกาฬจังหวัดลพบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เทวีญ นันทวงศ์ และवलพัทธ์ พิมลมาศ. (2553). การศึกษาพระพุทธรูปในแง่องค์ความรู้ด้านการเกษตร. (รายงานวิจัย). คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- นงเยาว์ ชาญณรงค์.(2531). **ศาสนากับสังคม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระแม่ธรณี : สัญลักษณ์ความอุดมสมบูรณ์**. (2552). สืบค้น 22 มกราคม 2565, จาก [https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/amulets/news\\_272345](https://www.khaosod.co.th/newspaper-column/amulets/news_272345).
- พัชรี แก้วลลิก. (2562). การศึกษาความเชื่อเรื่องฤกษ์ตามคัมภีร์โหราศาสตร์ไทยที่มีผลต่อพุทธศาสนิกชน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- มัลลิกา มัสอูดี และชนิดาภา ยั่งยืน. (2551). **ประมวลสาระชุดวิชาสัมมนาไทยคดีศึกษา ประเด็นในการศึกษาทางด้านความเชื่อปรัชญาและศาสนา หน่วยที่ 14**. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2560). **วรรณกรรมปัจจุบัน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2529). **วิวัฒนาการพิธีท้าวขวัญของคนไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิภาดา รัตติลิก ณ ภูเก็ด. (2559). ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างความเป็นผู้ใหญ่ - ความเป็นเด็กในหนังสือชุด “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”. **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 39(2), 105-126.

ศุภชัย เรื่องสรรงามสิริ. (2552). **พระคณาจารย์และเครื่องราง**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศุภชัย เรื่องสรรงามสิริ.

อารีย์ ธรรมโคร่ง และอ้อมใจ วงษ์มณฑา. (2562). **พิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดและการตายของชาวไทยพุทธในอำเภอสายบุรีและอำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี**. ปัตตานี: สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

อุบลนภา อินพลอย และประจักษ์ สายแสง. (2563). ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว: ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**. 8(2), 1-23.

เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้: สัญลักษณ์เชิงความหมาย นัยในสวนสมรม  
When I Plant a Tree: The Meaningful Symbolic, Implication Appears  
in the Integrated Orchard

วัชรนันท์ ชูทัพ<sup>1</sup>  
Watsaranan Chuthap<sup>1</sup>

Received: October 25, 2021

Revised: June 26, 2022

Accepted: July 18, 2022

### บทคัดย่อ

สวนสมรม ในวรรณกรรม เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ เป็นสัญลักษณ์เชิงความหมายที่ซ่อนเร้นในนัยจากสวนสมรม 3 ประเด็น คือ (1) สวนสมรม ในมุมมองของการปลูกพืชแบบดั้งเดิมของคนภาคใต้ ซึ่งได้สะท้อนภูมิปัญญาของบรรพชนชาวใต้ในด้านการปลูกพืชแล้วปล่อยให้ธรรมชาติเป็นผู้จัดการกันเอง (2) สวนสมรม เป็นสถานที่ที่นักเขียนจากพื้นที่ต่าง ๆ มารวมตัวกัน สร้างและวิจารณ์วรรณกรรมร่วมกัน จนเกิดนักเขียนและวรรณกรรมกลุ่มนาค (3) สวนสมรม คือ สถานที่สร้างวรรณกรรม ขณะเดียวกันก็เป็นฉากในเรื่อง การสร้างสรรควรรณกรรมเรื่องนี้ผู้แต่งได้นำกลวิธีการประพันธ์ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองมาผสมผสานกับเนื้อหาได้อย่างกลมกลืน จนทำให้เกิดการประสานรูปแบบของวรรณศิลป์ในวรรณกรรม วรรณกรรมเรื่องนี้จึงช่วยจุดประกายความคิด ช่วยบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ทางปัญญาทั้งในฐานะผู้เขียนและผู้อ่าน ขณะเดียวกันก็ช่วยสืบสานปณิธานของผู้แต่งที่ต้องการให้เกิดการสร้างสรรควรรณกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง

**คำสำคัญ:** เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้, วรรณกรรม, สวนสมรม, สัญลักษณ์เชิงความหมาย

### Abstract

The integrated orchard found in the literature named “When I plant a tree” is the meaningful symbolic hidden in the meaning of integrated orchard 3 characters: (1) an integrated orchard in view of traditional planting of southern people reflecting the wisdom of our southern ancestors in growing plants and leaving nature to take care of itself; (2) an integrated orchard as a place where writers from different areas united in order to create and criticized literature together, leading to the forming of a writers and literary group called Nakhorn; and (3) an integrated orchard as a place

<sup>1</sup> อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี (Thai Language Department Faculty of Education Suraththani Rajabhat University) E-mail: Watsaranan@hotmail.com

where literature is created as a setting for the story. To create this literary work, the author combines both prose and poetry writing techniques to blend seamlessly with the content which results in a harmonious combination of literary styles in literature. This literature sparks ideas and implants intellectual seeds for both the author and the reader; meanwhile, it helps to carry on the author's aspiration for continued literary creation.

**Keywords:** When I Plant a Tree, Literature, Integrated Orchard, Meaningful Symbolic

## unนำ

เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ เป็นบทประพันธ์ ของ สมใจ สมคิด ซึ่งเป็นทั้งนักเขียนและนักวิชาการ กล่าวคือ ปัจจุบัน สมใจ สมคิด เป็นอาจารย์ประจำสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ รับผิดชอบสอนในรายวิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ นวนิยายร่วมสมัย การเขียนสารคดี การรับรู้สารอย่างมีวิจารณ์ญาณ ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร ส่วนบทบาทด้านการประพันธ์ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมทั้งประเภทนวนิยาย เรื่องสั้น บทกวี และบทความ ส่งตามวารสาร นิตยสาร และหนังสือพิมพ์เรื่อยมา ผลงานการประพันธ์ที่ได้รับการยกย่อง อาทิ เรื่องสั้น มรุตมและรอยเท้า ได้รับเลือกเป็นหนังสืออ่านประกอบของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย เรื่องสั้น วีรชนนิรนาม และผ้าพับ ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า บทกวี วีรชีวีสาร-ลานอบต. ได้รับรางวัลพานแว่นฟ้า และวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ได้รับรางวัลชมเชยจากการประกวดรางวัลแว่นแก้ว ประเภทสารคดีสำหรับเยาวชน

วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ เป็นวรรณกรรมโดดเด่นอีกเรื่องหนึ่งของสมใจ สมคิด ภาพรวมของวรรณกรรมเรื่องนี้กล่าวถึงการทำ “สวนสมรม” อันเป็นภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของคนภาคใต้ ผู้แต่งสรรค์สร้างวรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้นจากเรื่องราวของตนเอง โดยใช้ฉากคือสวนสมรมของผู้แต่งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ตัวละครคือกลุ่มเพื่อนหรือไม่ก็เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้แต่งไม่ว่าจะอยู่ในฐานะภรรยา พ่อตา แม่ยาย พี่สาว น้องชาย รวมถึงหลาน ๆ ดังนั้น เรื่องราวทั้งหมดที่ดำเนินและเกิดขึ้นใน เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ คือเรื่องราวของผู้แต่งนั่นเอง วรรณกรรมเรื่องนี้จึงจัดเป็นวรรณกรรมเชิงอัตชีวประวัติ การบรรจุสร้างวรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้น ผู้เขียนอาจตั้งใจรังสรรค์ไว้เพื่อบันทึกความทรงจำอันเปี่ยมสุข ซึ่งเกิดจากการระลึกถึงสถานที่ บุคคลอันเป็นที่รัก เรื่องราวที่ประทับใจ และที่สำคัญคือบันทึกความสุขของผู้เขียนที่เกิดขึ้น ณ สวนสมรม

“สมรม” เป็นภาษาถิ่นใต้ แปลว่า “รวม” “ผสมผสาน” ซึ่ง กลิ่น คงเหมือนแก้ว (2541) และอร่ามรัศมี ดวงชนะ (2542: 40) ให้นิยามความหมายของ สวนสมรม สรุปความได้ว่า เป็นรูปแบบการจัดการอย่างหนึ่งเกี่ยวกับต้นไม้ การปลูกต้นไม้รูปแบบนี้เป็นวิธีดั้งเดิมของบรรพชนชาวใต้ บางท่านเรียก สวนพ่อเฒ่า สวนโบราณ สวนสำพร้า สวนสมพรหม ส่วนทางภาคใต้ตอนล่างบริเวณจังหวัดปัตตานีเรียกสวนนี้ว่า สวนคูซง ฟงศ์ธร บรรณโคภิชู พรัชชัย ปรีชาปัญญา และชลาธร จูเจริญ (2447: 50-64) ได้อธิบายเพิ่มเติมถึง บทบาทของสวนสมรมสรุปความได้ว่า (1) มีบทบาทต่อการหมุนเวียนธาตุอาหาร (2) บทบาทของพืชต่อการกักเก็บน้ำและการปลดปล่อยน้ำ (3) บทบาท

ของพืชต่อการชะล้างการพังทลายของดินและการป้องกันตลิ่งพัง (4) บทบาทของพืชในการเป็นไม้ให้ร่มเงา (5) บทบาทของพืชเป็นไม้ที่ใช้กันลมและชี้วัดคุณภาพของน้ำ วรรณพร อนันตวงศ์ เกิดถวา บุญปรการ และปัญญา เทพสิงห์ (2561: 37-38) อธิบายสรุปความได้ว่า สวนสมรมของชาวบ้านศิริวง นอกจากเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมชุมชนศิริวงด้วย นอกจากนี้ อรพรรณ อำนวนศิลป์ (2555: 74-75) ได้ออกแบบและพัฒนากำหนดสวนแอนิเมชัน เรื่อง สวนสมรม โดยนำเสนอความรู้เกี่ยวกับสวนสมรม 5 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้เกี่ยวกับสวนสมรม วิธีการปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการแปรรูป องค์ความรู้ทั้งหมดนี้ได้นำเสนอผ่านเรื่องราวของตัวละครทั้งหมด 4 ตัว การดูสวนแอนิเมชันจึงเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องสวนสมรมไปสู่เยาวชน ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังให้เกิดการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาเก่าแก่นี้ให้คงอยู่สืบไป

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการทำงานสวนสมรมของคนภาคใต้เป็นเหมือนการทำเกษตรแบบธรรมชาติหรือการทำเกษตรแบบผสมผสาน แนวทางนี้นอกจากเป็นประเด็นที่คนในปัจจุบันให้ความสนใจแล้ว การทำเกษตรตามแนววิถีพุทธยังเป็นสาระสำคัญที่ผู้แต่งมุ่งสารมาถึงผู้อ่านด้วยสวนสมรม ในวรรณกรรมเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ จึงไม่ได้เป็นเพียงแค่สถานที่ที่ผู้แต่งใช้เพื่อพำนักพักพิงทางกาย เป็นสถานที่ระลึกความทรงจำทางใจเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการก่อเกิดความหมายทั้งด้านรูปธรรมและนามธรรม ความน่าสนใจนี้นำมาสู่การกำหนดกรอบแนวทางการศึกษาวรรณกรรมเรื่องดังกล่าว โดยอาศัยกระบวนการคิดวิเคราะห์ตีความ คำว่า สมรม ในบริบทต่าง ๆ อาทิ ชื่อเรื่อง สาระสำคัญของเรื่อง เนื้อหา และรูปแบบคำประพันธ์ ประกอบกับแนวคิดวรรณกรรมกับการสะท้อนภาพสังคม ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร (2542: 5-7) กล่าวว่า วรรณกรรมเป็นคั่นฉ่องส่องยุคสมัย วรรณกรรมจึงเป็นเครื่องสะท้อนสังคม ทั้งนี้ เพื่อจะได้นัยแฝงเร้นจากสวนสมรมในวรรณกรรมเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ซึ่งปรากฏ ดังต่อไปนี้

### สวนสมรม : มองในฐานะสวนพ่อเฒ่ารากเหง้าของภูมิปัญญา

สวนสมรมหรือสวนพ่อเฒ่าเป็นสวนของชาวบ้านภาคใต้แบบดั้งเดิม มรดกทางภูมิปัญญานี้บรรพชนชาวใต้ได้ทิ้งไว้ให้กับลูกหลาน ซึ่ง ธวัช ปุณโณทก (2531: 40) ให้นิยามความหมายภูมิปัญญา ว่าเป็นความรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์ทั้งจากประสบการณ์โดยตรงและองค์ความรู้ที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาอันเป็นประสบการณ์ทางอ้อม ในวรรณกรรมเรื่อง เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ผู้แต่งได้สร้าง “สวนสมรม” ในเรื่องจากประสบการณ์ที่ตนได้ลงมือสร้างสวนสมรมของตนเอง บนที่ดินมรดกที่เป็นสวนแบ่งที่ดินซื้อต่อจากน้องสาวของภรรยา ภาพที่ผู้แต่งได้ยื่นมือเข้าไปช่วยรักษามรดกดั้งเดิมไม่ให้เกิดไปอยู่ในการครอบครองของผู้อื่นนี้ นอกจาก เป็นการช่วยประคองรักษาที่ดินดั้งเดิมไว้แล้ว ยังมีนัยแฝงเร้น คือ การช่วยเยียวยารักษาความรู้สึกของผู้ลงมือสร้างคือบรรพบุรุษ ที่ยังคงรักษาหวงแหนแผ่นดินที่เป็นรากเหง้าดั้งเดิมเอาไว้ด้วย ผู้แต่งมองว่าการช่วยเยียวยาความรู้สึกของผู้เฒ่าคืออายุวัฒนะที่ช่วยต่ออายุให้ยึดออกไป สวนสมรมในวรรณกรรมเรื่องนี้จึงมิใช่เป็นแค่แหล่งทำกินที่สะท้อนภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษชาวภาคใต้เท่านั้น แต่ยังมีถึงถึงการสะท้อนคุณค่าทางจิตใจ อันเป็นภูมิปัญญาทางความรู้สึกที่เกิดจาก

การหยั่งรากความรัก หวงแหวน และผูกพัน ลงในผืนแผ่นดินมาตุภูมิ ซึ่งเหล่านี้เป็นเข้าหล่อหลอมสำคัญที่ช่วยในการสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังให้คนรักในถิ่นฐานบ้านเกิด

*“ในเนื้อที่สามไร่กว่า ฉันทวางแผนจะมีขนำไว้พักผ่อน มีลานทราย มีไม้ผลหลากหลายชนิดแบบปลูกผสมรวมกัน มีแปลงไม้ดอกไม้ประดับ มีบ่อน้ำและมีห้องน้ำ”*

(สมใจ สมคิด, 2553: 27-28)

จากเนื้อความในวรรณกรรมทำให้มองเห็นกระบวนการคิดของผู้แต่งผ่านการวางแผนด้านการจัดสรรพื้นที่ทำเกษตรกรรม จะเห็นว่าแนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามทฤษฎีขั้นต้น คือ การแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่นาข้าว พื้นที่ปลูกไม้ผล ผลไม้ยืนต้น ผักสวนครัว ผักสมุนไพร และพื้นที่อยู่อาศัย เพียงแต่แนวทางการบริหารจัดการนั้นตั้งอยู่บนรากฐานของวัฒนธรรมชุมชน กล่าวคือ ต้นไม้ที่ผู้แต่งคิดสรรมาปลูกคือพันธุ์ไม้พื้นบ้านที่ตนเองชื่นชอบ เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ มีความจำเป็นต้องใช้ และนำไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เสรี จุ้ยพริก (2540) ที่กล่าวว่า สวนสมรม ของคนภาคใต้มีลักษณะ 5 ประการ คือ (1) เป็นการปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดในแปลง เช่น กลุ่มของเงาะ ลางสาด ลางสูก จำปาตะ ขนุน ทุเรียน กลุ่มของฝรั่ง ชมพู่ กลุ่มของผักสวนครัว และสมุนไพร (2) ให้ผลผลิตแต่ละชนิดไม่พร้อมกัน (3) เทคนิคภายในสวนขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่สั่งสมกันมาและมีการปรับใช้ตลอดเวลา ไม่มีลักษณะเป็นสูตรสำเร็จ (4) เกิดขึ้นบนแรงบันดาลใจที่หลากหลาย (5) มีการใช้พื้นที่ไม่มากแต่ให้ผลผลิตที่หลากหลาย จะเห็นว่าแนวคิดนี้สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้แต่งบรรยายไว้ในวรรณกรรม

*“สวนแปลงใหม่เนื้อที่สามไร่กว่าของเขา หลากหลายไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดทั้งมังคุด เงาะ ลางสาด ลางสูก จำปาตะ ขนุน ทุเรียน ฝรั่ง ชมพู่ มะละกอ ตลอดจนถึงตะไคร้ ข่า ขมิ้น มะเขือ พริก กะเพรา โหระพา ฯลฯ เขาปลูกผสมรวมกันอย่างกับว่ามีเนื้อที่ห้าสิบไร่อย่างนั้นแหละ พอใครถามว่าปลูกเงาะก็ไร่ เขาก็ตอบว่าสามไร่ ทุเรียนก็สามไร่ อะไร ๆ ก็สามไร่ทั้งนั้น”*

(สมใจ สมคิด, 2553: 28)

จากเนื้อความในวรรณกรรมจะเห็นว่านอกจากเป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ของสวนสมรมที่มุ่งเน้นความหลากหลายของสายพันธุ์พืชที่ปลูกแบบผสมผสานปะปนกันอย่างไร้ระเบียบแล้ว ผู้เขียนยังสะท้อนอีกว่า การปลูกพืชที่สอดคล้องไปกับลักษณะของท้องถิ่นนี้ ยังช่วยแก้ปัญหาเรื่องโรคระบาด ศัตรูพืช ช่วยลดต้นทุนการผลิต ช่วยลดเวลาในการดูแล ช่วยทำให้ชาวบ้านเหนื่อยน้อยลง ทั้งนี้ เพราะระบบนิเวศภายในสวนจะสร้างความสมดุลในพื้นที่ให้เกิดขึ้น เนื่องจากสวนสมรมประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายขนาด หลายสายพันธุ์ เช่น ไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ พืชสำหรับกินดอก พืช

สำหรับกินใบ พืชสมุนไพร และพืชผักสวนครัว ต้นไม้ที่มีความสูงต่างระดับกันนี้จึงเกื้อกูลซึ่งกันและกัน กล่าวคือ ต้นไม้ใหญ่จะเป็นร่มเงาให้พืชขนาดเล็ก เมื่อใบของต้นไม้ใหญ่แก่และร่วงลงดินย่อยสลายกลายเป็นปุ๋ยของพืชระดับผิวดิน ในขณะที่พืชชั้นล่างจะช่วยควบคุมวัชพืชและรักษาความชื้นของหน้าดินไว้ และนี่ก็คือภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของคนภาคใต้ที่ปลูกต้นไม้แล้วปล่อยให้ธรรมชาติเป็นผู้จัดการกันเอง

“เราพบว่า สวนสมรม จะมีโรคและแมลงศัตรูพืชน้อยมาก นับว่าเป็นภูมิปัญญาของคนรุ่นเก่า ที่ปลูกพืชเพื่อเลี้ยงครอบครัว เป็นจุดหมายหลักแบบเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้มุ่งปลูกเพื่อการขาย แบบพืชเชิงเดี่ยวที่ต้องใช้ยา ใช้ปุ๋ย ต้องลงทุนลงแรงมากมาย บางปีผลที่ได้รับกลับขาดทุนด้วยซ้ำ ปัจจุบันคนรุ่นใหม่หลายคน เริ่มหันมาให้ความสนใจการปลูกพืชแบบสวนสมรมกัน มากขึ้น เพราะได้บทเรียนจากการทำสวนเชิงเดี่ยวแล้ว ประสบปัญหามากมายทั้งโรคและแมลง ทั้งราคาไม่ผลัก ตกต่ำติดต่อกันหลายปี (รอให้ขาดทุนก่อนจึงค่อยรู้สึกตัว)”

(สมใจ สมคิด, 2553: 25)

แต่อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรกรรมรูปแบบดังกล่าวเมื่อมองผ่านสังคมในปัจจุบันกลับกลายเป็นว่าการทำเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมคือความล้าสมัย ที่ไม่ตอบสนองสังคมบริโภคนิยม ที่เน้นการผลิตเพื่อขายและค้ากำไร ชาวบ้านคนใดที่สวนกระแสคือเดินตามวิถียุคเก่าคือคนแก่ ถ้าหลังคร่ำครึ แนวคิดของคนที่แปรเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและเกาะอยู่กับกระแสสังคมนี้เป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งที่ทำให้คนในยุคปัจจุบันหลุดออกจากระบบสังคมบริโภคนิยมได้ยาก ดังปรากฏในวรรณกรรม

“หลายคนอาจมองว่าฉันเป็นคนรุ่นใหม่หัวโบราณ ที่มักจะยืนอยู่ข้างความคิดคนรุ่นเก่า ทว่า ฉันรู้เท่าทันความคิดของตัวเอง เท่านั้นที่น่าจะเพียงพอไซ้ใหม่ การวางตน การปฏิบัติตามความคิดของคนรุ่นเก่าในสิ่งที่ติดตาม แม้จะไม่ทันสมัยก็ไม่น่าจะเป็นเรื่องเสียหายอะไร”

(สมใจ สมคิด, 2553: 24)

จากเนื้อความในวรรณกรรมอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่ผู้แต่งหยิบยกประเด็นดังกล่าวออกมาสะท้อนผ่านเหตุการณ์ที่ตนประสบนั้นก็เพื่อต้องการให้เป็นอุทาหรณ์สอนใจว่าคนเราควรมีจุดยืนที่หนักแน่น ภายใต้ความหนักแน่นนั้นตัวเราย่อมรู้ว่าตรงไหนคือเหมาะสม สมดุล และเป็นจุดที่สร้างความสุข ความสงบ ให้เกิดขึ้นในชีวิต เมื่อค้นพบแล้วก็ควรหนักแน่นอย่าปล่อยให้ชีวิตหวั่นไหวไปตามกระแสสังคม เพราะไม่เช่นนั้นแล้วตัวตนและจิตวิญญาณก็จะโดนกัดกร่อนไปด้วย

## สวนสมรม : สถานที่สมรมความคิดจนก่อเกิดนักเขียนกลุ่มนาค

สวนสมรม ในวรรณกรรม เมื่อฉันทลงมือปลูกต้นไม้ เกิดขึ้นจากรักที่เจ้าของสวน คือ สมใจ สมคิด รักการปลูกต้นไม้ ต้นไม้ที่ค่อย ๆ ปลูกเพิ่มทีละต้นนี้ ในที่สุดก็เกิดเป็นสวนสมรมที่อุดมไปด้วยพันธุ์ไม้หลากหลายสายพันธุ์ ในหน้าคำนิยมผู้แต่งเล่าถึงความตั้งใจในการลงมือก่อร่างสร้างสวนแห่งนี้ขึ้นมาว่าเพื่อต้องการให้เป็น “สวนอนุสาวรีย์” ดังปรากฏในวรรณกรรม

“ผลผลิตที่เรียกว่า “สวนอนุสาวรีย์” ตามจำนวนของ ลาว คำหอม หรือ คำสิงห์ ศรีนอก ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ซึ่งเคยกล่าวไว้ว่า สำหรับผู้ที่เป็้นนักเขียน ต่างสามารถสร้าง อนุสาวรีย์ ให้ตนเองได้ โดยไม่ต้องรอให้ผู้อื่นหรือใครมาสร้างให้”

(สมใจ สมคิด, 2553: คำนิยม)

สวนสมรมแห่งนี้จึงเป็นสถานที่บันทึกภูมิหลัง ความฝัน ความหวัง ความสุข และความผูกพัน โดยเฉพาะความรักความผูกพันของผู้แต่งกับนักเขียนกลุ่มนาคกร สมใจ สมคิด (2553: คำนิยม) ได้เล่าไว้ในหน้าคำนิยมว่า พวกเรานักเขียนภาคใต้ถูกคนในแวดวงวรรณกรรมเรียกว่า นักเขียนหนุ่มกลุ่มนาคกร สายใยรักที่ถักทอขึ้นของกลุ่มนาคกรภายในสวนสมรมแห่งนี้ มองเห็นเป็น 4 ลักษณะ คือ (1) เป็นสถานที่ที่นักเขียนกลุ่มนาคกรรวมตัวกันเพื่อสมรมความคิดในการสร้างสรรค์วรรณกรรมและวิพากษ์วิจารณ์ผลงานกันอย่างจริงจัง ดูเด็ด ดังปรากฏในวรรณกรรม

“...เกษม จันทรดำ ไม่เคยไว้หน้าใครในการวิจารณ์ ไม่ว่าจะงานชิ้นนั้น จะเป็นของใครก็ตาม ถึงเวลาไม่ให้ผ่านแล้วก็ขีดฆ่าเติมไปหมด”

(สมใจ สมคิด, 2553: 193)

(2) เป็นสถานที่พบปะสังสรรค์พูดคุยบอกเล่าทุกข์สุข การพบกันและพูดคุยแต่ละครั้งของนักเขียนกลุ่มนาคกรจะสนุกสนาน ครื้นเครง จนลืมหูลืมเมื่อย ผู้แต่งได้เล่าเหตุการณ์นั้นผ่านเรื่องราวของ ไพฑูรย์ รัชญา ที่คุยจนลืมหูลืมเมื่อย ซึ่งก็คือที่มาของสมญานาม ไพฑูรย์ คุยจนลืมหูลืม และเหตุการณ์ของ รุณ ระโนด ที่คุยจนลืมหูลืม ดังนั้น ความสุขที่เกิดขึ้นภายในสวนแห่งนี้ คือ ความสุขในโลกของนักเขียนที่นักเขียนกลุ่มนาคกรเท่านั้นที่รู้ซึ่ง เข้าใจ และสัมผัสถึงความสุขนั้นได้เป็นอย่างดี ในหน้าคำนิยม สุรชาติพย์ โมราราย ได้กล่าวถึงการคุยกันอย่างออกรสของนักเขียนกลุ่มนาคกรไว้ว่า

“การไปมาหาสู่กัน นอนสนมหัวกัน ยังเป็นเรื่องปกติเหมือนที่เคยเป็นในวัยหนุ่มน้อย มันคุยอะไรกันหนักหนา ชาวบ้านอาจมีคำถามเหล่านี้ค้างคาอยู่ในใจ แต่สำหรับพวกเราเรารู้ และพร้อมที่จะคุยกันถึงขนาดลืมหูลืมหรือแม้กระทั่งลืมหูลืม”

(สมใจ สมคิด, 2553: คำนำ)

(3) เป็นสถานที่ที่นักเขียนกลุ่มนาครบางคนใช้ปลีกวิเวก หลบหลีกความวุ่นวายจากโลกภายนอกหรือพักผ่อนยามว่างจากภาระหน้าที่ โดยผู้แต่งเล่าผ่านเรื่องราวของ จีรวรรณ แก้วพรหม สตรีผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มนาคร

“บ่อยครั้งที่เธอมาร่วมกิจกรรมที่ในสวนสมรม และบางครั้ง  
ที่เธอเหนื่อยล้าจากภาระงาน เธอก็อุ้ตสำหรับชัชชรดจากท่าศาลา  
มาผูกเปลนอนอยู่เงียบ ๆ คนเดียว”

(สมใจ สมคิด, 2553: 149)

(4) เป็นสถานที่สานความสัมพันธ์ของนักเขียนกลุ่มนาครจนประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงสวนสมรมแห่งนี้เป็นที่ผลิตนักเขียน ผลิตวรรณกรรม ผลิตผลนี้เกิดจากความมุ่งมั่นของนักเขียนรุ่นพี่ที่เป็นครูคอยสอนน้อง เกิดจากความรักความศรัทธาอย่างแรงกล้าที่น้องมีต่อวรรณกรรมเกิดจากความหนักแน่นตั้งใจจริงร่วมกันของพี่น้องที่ช่วยกันสร้างและวิจารณ์วรรณกรรมอย่างจริงจัง ทำให้นักเขียนจากกลุ่มนาครหลายคนผลงานวรรณกรรมได้รับรางวัลการันตีคุณภาพ อาทิ รางวัลซีไรต์ รางวัลเกาะเกด รางวัลจากสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย ฯลฯ ส่วนนักเขียนกลุ่มนาครที่มีชื่อเสียง เช่น จำลอง ฝั่งชลจิตร สมใจ สมคิด ไพฑูริย์ ธัญญา อัทธการ บำรุง กนกพงศ์ สงสมพันธุ์ เป็นต้น จะเห็นว่าสวนสมรมแห่งนี้นอกจากเป็นสถานที่ถักทอความรักของพี่น้องกลุ่มนาครให้เกิดขึ้นอย่างเหนียวแน่นแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมกลุ่มคนที่รักในสิ่งเดียวกัน มีความฝันและจุดหมายเดียวกัน และที่สำคัญเป็นสถานที่สร้างความภาคภูมิใจร่วมกันของนักเขียนกลุ่มนาครอีกด้วย

### สวนสมรม : การสมรมวรรณศิลป์ในวรรณกรรม

สวนสมรม คือ สถานที่ที่เป็นบ่อเกิดของการสร้างสรรค์วรรณกรรม เมื่อฉันทลงมือปลูกต้นไม้ซึ่งเมื่อมองในแง่วรรณศิลป์หรือการพิจารณาศิลปะการประพันธ์พบว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ผู้แต่งได้สร้างเรื่องโดยนำรูปแบบการประพันธ์หลายประเภทมาผสมผสานกันหรือที่เรียกว่า “สมรม” คือ ปะปนกันหลายรูปแบบทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองการสร้างสรรค้วรรณกรรมในรูปแบบดังกล่าวอาจเป็นเจตนาของผู้เขียนที่ต้องการเน้นย้ำให้เข้าใจว่า “สมรม” เป็นคำพ้องถิ่นที่ใช้ได้ในหลายบริบทหากบริบทแวดล้อมนั้น หมายรวมถึง การผสมปนเป ซึ่งผู้แต่งก็แยกตัวอย่างเพิ่มเติมผ่านชื่อเรียกอาหารของคนภาคใต้ ดังปรากฏในวรรณกรรม

“คำว่า “สมรม” ไม่ได้ใช้กับสวนเพียงอย่างเดียวเราอาจได้ยิน  
อีกหลายกรณี เป็นต้นว่า แกงสมรม ซึ่งเป็นชื่อเรียกแกงเผ็ด  
ชนิดหนึ่งของชาวนครศรีธรรมราช คือ แกงเผ็ดที่ใส่ผักหลาย ๆ ชนิด  
รวมกันในแกงครั้งเดียว ถ้าเป็นแกงกะทิเนื้อวัวก็อาจใส่ผัก หน่อไม้  
ถั่วฝักยาว สะตอ ถ้าเป็นแกงส้มปลาอย่าง ก็อาจใส่ผัก ยอดผักบุ้ง  
ยอดขุมเห็ด มะเขือเปราะ ฯลฯ ส่วนที่ร้านขายอาหารร้านหนึ่ง

ในตลาดอำเภอพรหมคีรี ชื่อร้าน “แกงเลียง” รายการอาหารที่ขึ้นชื่อก็คือ แกงเลียงผักหลายชนิดรวมกันในหม้อดิน แต่เรียกสั้น ๆ ว่า แกงเลียง ไม่ได้เรียกว่า “แกงเลียงผักสมรม”

(สนใจ สมคิด, 2553: 24)

จะเห็นว่าคนที่ผู้แต่งหยิบยกเอาประเด็นดังกล่าวมาเป็นสาระของเรื่องก็เพื่อต้องการสะท้อนวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนภาคใต้ ส่วนด้านการประพันธ์ “สมรม” ปรากฏในลักษณะของการใช้รูปแบบการเขียนหลาย ๆ ประเภท ปะปนกัน กล่าวคือ โดยภาพรวม เมื่อฉันทน์ลงมือปลูกต้นไม้ เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วในรูปแบบสารคดีสำหรับเยาวชนที่ภายในเนื้อหาประกอบด้วยเรื่องสั้น เรื่องเล่า และบทร้อยกรอง โดยเรื่องสั้นภายในเนื้อหานั้นผู้แต่งได้นำเรื่องราวของคนใกล้ตัวมาเล่าเป็นเรื่องสั้น ๆ เช่น เพราะเธอเป็นผู้หญิง ผู้แต่งได้นำความอ่อนไหวทางอารมณ์ของภรรยาที่โอนอ่อนไปตามกระแสสังคมบริโภคนิยมมาสะท้อนไว้ดังปรากฏในวรรณกรรม

“เธอเป็นผู้หญิง...ยอมสั้นไหวไปตามลมปากบ้างเป็นธรรมดา  
เขาเพียงครุ่นคิด เพราะมาถึงวันนี้เขาไม่จำเป็นต้องอธิบายอะไร  
ให้เธอฟังอีกแล้ว”

(สนใจ สมคิด, 2553: 32)

เรื่องสั้น ชายชอบสาม เป็นเรื่องราวของครูเจียร ครูเกษียณอายุราชการที่มักจะทำอะไรลงท้ายด้วยเลขสามเสมอ ดังปรากฏในวรรณกรรม

“หลังจากเกษียณแก่ก็เข้ามาแจกเงินให้นักเรียนทุกวัน  
ที่สามของเดือน เดือนละสามคน คนละสามพัน แกบอกกว่า  
เงินบำนาญแก่แบ่งเป็นสามส่วน ใช้จ่ายหนึ่งส่วน ผักหนึ่งส่วน  
อีกหนึ่งส่วนมอบเป็นการศึกษาให้นักเรียนที่ยากจน”

(สนใจ สมคิด, 2553: 38)

นอกจากนี้ครูเจียรก็ยังมีลูกชาย 3 คน เลี้ยงหมา 3 ตัว โต๊ะม้านั่งจะวางเก้าอี้ล้อมรอบ 3 ตัว โดยมีเหตุผลว่า การล้อมรอบ 4 ตัว ทำให้รู้สึกอึดอัด ทุกสิ่งควรเว้นช่องว่างไว้หายใจบ้าง เรื่องสั้น ผู้เฒ่าแห่งหมู่บ้าน ผู้แต่งเล่าเรื่องผ่านความทรงจำของผู้เฒ่าที่มองเห็นคนรุ่นลูกดิ้นรนเพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น การหลงเข้าไปติดในวังวนของวิถีสมัยใหม่นอกจากไม่ได้ช่วยทำให้ชีวิตดีขึ้นตามที่ตั้งความหวังไว้แล้ว หมู่สาวยุคใหม่ยังต้องประสบกับปัญหาจนเอาตัวไม่รอด สุดท้ายก็ต้องกลับแผ่นดินมาตุภูมิ เรื่องสั้น เด็กชายผู้ชอบบางเชิงภูเขาหลวง ผู้แต่งสะท้อนความรู้สึกของเด็กชายขุน บุตรชาย ของ รุณ ระโนด ที่ตามพ่อไปเขาเพื่อกบรรทัด เมื่อไปถึงพ่อก็จมดิ่งกับความสุกที่ได้พูดคุยกับกลุ่มเพื่อนอย่างออกรส จนลืมคำนึงถึงความรู้สึกของลูกที่กำลังคอยพ่อกลับบ้าน ดังปรากฏในวรรณกรรม

“พ่อ พูดเสร็จแล้วยัง เขาทำให้เราสามคนเจ็บลงอย่างคาดไม่ถึง  
ผมเองหัวเราะ แต่ในใจลึกเจ็บแปลบ พวกเราเหมือนทำร้ายเขา  
โดยไม่รู้ตัว ทำไมหรือลูก รุญ ระโนด ถามพลางเอามือลูบหัวเขา  
จะกลับบ้าน เด็กชายร่างบางตอบด้วยสายตาที่ไม่มั่นคง”

(สมใจ สมคิด, 2553: 69)

เรื่องสั้น บ่อน้ำโบราณ ผู้แต่งเล่าให้มองเห็นภูมิปัญญาของบรรพชนชาวไทยในการเลือกทำเล  
ขุดบ่อ โดยการนำองค์ความรู้มาเรียงร้อยเป็นกวีนิพนธ์ ดังปรากฏในวรรณกรรม

“ควายทอลูก	ไม่ให้ลูก ปลายเขา
เลี้ยงลูกเล่า	อย่าให้เขา โง่งม
ภูมิปัญญา	ถ่ายทอดมา นานนม
เก็บสะสม	อย่าหมายชม หมดค่า
ผืนแผ่นดิน	ที่ทำกิน นานมา
รุ่นปู่ตา	หยั่งรูกฟ้า รูดิน
ดินอย่างไร	เหมาะจะใช้ ทำกิน
ปลูกอาสิน	เหมาะกับถัน ดินน้ำ
ฤดูกาล	ยอมประสาน การทำ
จะปักดำ	ต้องดูฟ้า ดูฝน
ปลูกต้นไม้	ต้องตั้งใจ ทุกต้น
ไม่ให้ผล	ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ
ขุดบ่อน้ำ	ให้ฟังคำ จำไว้
ขุดใกล้ใกล้	ข้างจอมปลวก แหละดี
บ่อไม่ลึก	สมใจนึก น้ำมี
ค่าเหล่านี้	อย่าดูถูก ดูแคลน”

(สมใจ สมคิด, 2553: 57)

การสร้างสรรค์เนื้อหาของวรรณกรรมในรูปแบบร้อยกรองนี้ปรากฏ 3 ลักษณะ คือ (1)  
ผู้แต่ง นำเรื่องราวที่เกิดขึ้นในสวนสมรมมาเรียบเรียงเป็นบทร้อยกรอง ดังปรากฏในวรรณกรรม

“สวนสมรมสมรมรวมปลูกร่วมกัน  
หวังผลแต่พอกินพอใช้

ต่างชนิดต่างพันธุ์รวมกันได้  
ถึงจะไม่ร่ำรวยก็ไม่อดตาย”

(สมใจ สมคิด, 2553: 25)

นอกจากนี้ก็ยังมักมีกวีนิพนธ์ในชื่อ ฝีเสื่อสีทอง ลมหัวพรรษา และสวนอนุสาวรีย์ รำลึกถึงเพื่อน  
กลุ่มนาคร (2) ผู้แต่งนำเรื่องราวของคนใกล้ตัวมาเรียบเรียงเป็นบทร้อยกรอง เช่น บทร้อยกรอง  
เรื่อง ผ้าคลุมมือ ผู้แต่งได้เล่าถึงความผูกพันของหลานสาว คือ เด็กหญิงกรรมนิกรที่ตอนเด็ก ๆ จะดู  
ผ้าอ้อมผืนเก่าก่อนนอน ประเด็นนี้นอกจากสะท้อนความผูกพันของเด็กกับผ้าผืนเก่าแล้ว ยังทำให้  
มองเห็นสายใยความผูกพันของเด็กกับแม่และคนกับท้องถิ่น ผ้าผืนเก่าจึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ  
ในยามที่เด็กน้อยแคว้งคว้าง ดังปรากฏในวรรณกรรม

“เศษผ้าเก่าในถุงน้อยมีรอยคล้ำ  
กุมเศษผ้าชิ้นสุดท้ายอีกครั้งครา

รอยทรงจำประทับใจในคุณค่า  
กลิ่นไออุ่นแห่งบ้านนาที่มาเยือน”

(สมใจ สมคิด, 2553: 74)

(3) นำบทร้อยกรองตามที่ต่าง ๆ มาใช้ประกอบการสร้างเรื่อง เช่น นำวรรณคดีในวรรณคดี  
ขุนช้าง ขุนแผน นายตัน เพลงกล่อมเด็ก และ เสียตายแสงแดด บทกวีที่ตีพิมพ์ในหนังสือมิติน  
สุดสัปดาห์ ฉบับ วันที่ 16-23 ธันวาคม 2545 มาประกอบเป็นเนื้อหาในวรรณกรรมเพื่อสะท้อน  
วัฒนธรรมการกินหมากของคนภาคใต้ หรือการนำลักษณะของสต่อมาผนวกเข้ากับบทกวี “มี  
กู อ้ายชู อ้ายชัย” ในหนังสือ สิ้นด้าย สิ้นบายศรี ประชาชี ประชุมเพลง เพื่อเล่าให้มองเห็นความ  
สามัคคีของคนภาคใต้ ดังปรากฏในวรรณกรรม

“บ้านเมืองในกำมือ  
แก่งแย่ง แบ่งปัน

อ้ายชู อ้ายชัย กุมมือไว้แน่นมัน  
นันทของมีง นีช่องกู...อ้ายชู อ้ายชัย”

(สมใจ สมคิด, 2553: 145)

จากตัวอย่างข้างต้นสะท้อนได้เป็นอย่างดีถึงความโดดเด่นด้านกลวิธีการประพันธ์ของ  
วรรณกรรม เมื่อฉันทลงมือปลูกต้นไม้ แม้ว่าวรรณกรรมเรื่องนี้จะจัดอยู่ในประเภทสารคดีสำหรับ  
เยาวชน ทั้งนี้ เพราะผู้แต่งได้สร้างเรื่องจากความจริงที่รายล้อมอยู่รอบตัว วรรณกรรมเรื่องนี้จึง  
มองในมุมวรรณกรรมเชิงอัตชีวประวัติได้ด้วย แต่อย่างไรก็ตาม การนำเอาเรื่องราวปลุกย่อยในชีวิต  
มาเล่าผ่านเรื่องสั้น และกวีนิพนธ์ การผสมผสานด้านรูปแบบนั้นนอกจากทำให้เนื้อเรื่องเข้มข้น เกิด  
อรรถรสในการอ่านแล้ว ยังเสมือนหนึ่งเป็นสารที่ผู้แต่งต้องการสื่อว่าชีวิตที่ดำเนินไปแต่ละวันนั้น  
ย่อมมีหลายรูปแบบ และทุกรูปแบบเมื่อเกิดขึ้นก็ต้องมีจุดจบ และการเปิดเรื่องที่ดำเนินมาบรรจบ  
กันอย่างพอดีในตอนจบนี้ ก็ยังทำให้ เมื่อฉันทลงมือปลูกต้นไม้ เป็นสารคดีสะท้อนชีวิตด้วย และนี่ก็  
คือการสมรมทางวรรณศิลป์ในวรรณกรรม

## unสรุป

สวนสมรม ในวรรณกรรม เมื่อฉันทลงมือปลูกต้นไม้ เป็นสัญลักษณ์เชิงความหมายที่ซ่อนเร้น  
ในนัยจากสวนสมรม กล่าวคือ วรรณกรรมเรื่องนี้ผู้แต่งนำความหมายของคำพื้นบ้านภาคใต้ คือ

คำว่า “สมรม” ที่หมายถึง “ผสมผสานหรือผสมปนเป” มาสร้างเป็นเรื่องราว ทำให้มองเห็นประเด็นหลักที่ผู้แต่งมุ่งนำเสนอ 3 ประเด็น คือ (1) สวนสมรม ในมุมของการปลูกพืชแบบดั้งเดิมของคนภาคใต้ สวนแบบดั้งเดิมนี้ได้สะท้อนภูมิปัญญาของบรรพชนชาวใต้ในด้านการปลูกพืชแล้วปล่อยให้ธรรมชาติเป็นผู้จัดการตนเอง (2) สวนสมรม เป็นสถานที่ที่นักเขียนจากพื้นที่ต่าง ๆ มารวมตัวกันสร้างและวิจารณ์วรรณกรรมร่วมกัน สวนอักษรที่เกิดภายในสวนสมรมจึงเป็นผลิตผลที่คนในแวดวงวรรณกรรมไทยเรียกว่าวรรณกรรมกลุ่มนาคหรือนักเขียนกลุ่มนาค สวนสมรมจึงเป็นอนุสรณ์สถานหรือสวนอนุสาวรีย์ที่รำลึกถึงเพื่อนกลุ่มนาคด้วย (3) สวนสมรม คือ ฉากในวรรณกรรม เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ ซึ่งผู้แต่งได้ถ่ายทอดเรื่องราวภายในสวนสมรมด้วยรูปแบบการประพันธ์ประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง ทำให้มองเห็นการผสมผสานทางวรรณศิลป์ในวรรณกรรมได้อย่างกลมกลืน

การประกอบสร้างวรรณกรรม เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ จึงก้าวข้ามออกจากขนบการสร้างสรรค้วรรณกรรมร้อยแก้วในแบบดั้งเดิมไปสู่รูปแบบการเขียนแนวใหม่ กล่าวคือ เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ เป็นชื่อเรื่องที่คุณแต่งนำมาเป็นสารัตถะของเรื่อง มาสร้างเป็นเนื้อหา ด้วยคำประพันธ์หลาย ๆ ประเภท ปะปนรวมกัน ทำให้ชื่อเรื่อง สารัตถะของเรื่อง เนื้อเรื่อง และรูปแบบคำประพันธ์ สื่อถึงคำเดียวกัน คือ สมรม ที่หมายถึง ผสมปนเป ซึ่งเป็นการเล่นกับคำพื้นถิ่น การเล่นคำดังกล่าวได้ช่วยเสริมความรู้ให้กับคนต่างภูมิภาคได้เข้าใจวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนภาคใต้ในบริบทต่าง ๆ ด้วย

นอกจากนี้การประสานรูปแบบดังกล่าว ยังได้ทำให้รูปลักษณ์ของวรรณกรรมหลุดออกจากขนบไปสู่แนวคิด คือ การสร้างแบบแผนทางวรรณกรรมขึ้นมาใหม่ ดังที่ รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2544: 149) กล่าวว่า นวัตกรรม ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า NOVELTY INNOVATION ซึ่งแปลว่า ลักษณะอย่างใหม่ มีความหมายถึงการสร้างแบบแผนทางวรรณกรรมขึ้นมาใหม่ โดยอาจเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ใหม่ของผู้แต่ง หรืออาจเกิดจากการพัฒนาจากรากฐานความคิดเดิม และแปรรูปไปสู่ลักษณะใหม่ที่ต่างหรือดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเหล่านี้นอกจากเป็นความโดดเด่นของวรรณกรรมเรื่องนี้แล้ว ยังแสดงถึงฝีมือด้านการประพันธ์และเทคนิคเฉพาะของผู้แต่งด้วย

เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้ จึงเป็นตัวอย่งการเขียนวรรณกรรมร้อยแก้วที่นักเขียนรุ่นใหม่สามารถศึกษาวิธีการประพันธ์ เทคนิคการประพันธ์ และการประสานรูปแบบ ประกอบการสร้างสรรค้วรรณกรรมของตนเองได้ ส่วนในฐานะผู้อ่านการสร้างสรรค้วรรณกรรมรูปแบบดังกล่าว ทำให้การอ่านเกิดอรรถรสยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็มองเห็นความเป็นไปของสังคมด้วย วรรณกรรมเรื่องนี้จึงช่วยจุดประกายความคิด ช่วยบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ทางปัญญาทั้งในฐานะผู้เขียนและผู้อ่าน ขณะเดียวกันก็ช่วยสืบสานปณิธานของผู้แต่งที่ต้องการให้เกิดการสร้างสรรค้วรรณกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่อง

“วันนี้  
เป็นสวนอนุสาวรีย์ที่ผูกพัน  
ขนานน้อยคอยใครใครอยู่ในสวน  
มาผูกเปลห่มเล่าขานเฮื่อยเฮื่อย

สวนสมรมยังมีที่ผูกฝัน  
น้ำร่วมขันข้าวร่วมงานเพิ่งผ่านไป  
รอคอยวันได้ทวนสู่สวนใหม่  
ท่ามกองไฟไออุ่นกรุณาแพ”

(สมใจ สมคิด, 2553: 206)

## รายการอ้างอิง

- กลิ่น คงเหมือนแก้ว. (2541). ระบบการจัดการทรัพยากรต้นไม้ไปไม้ตามประสาชาวบ้าน. ใน **พฤกษศาสตร์พื้นบ้านและการใช้ทรัพยากรพรรณพืชอย่างยั่งยืนในภาคใต้ตอนล่าง**. สงขลา: ศูนย์ฝึกอบรมวนศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2542). **นวนิยายกับสังคมไทย (2547-2500)**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช ปุณโณทก. (2531). **ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน: ทักษะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง**. ใน **ทิศทางหมู่บ้านไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์หมู่บ้าน.
- พงศ์ธร บรรณโคภิชรุ์ พรชัย ปรีชาปัญญา และชลลธร จุเจริญ. (2547). **รายงานการวิจัยนิเวศวิทยาพื้นบ้านเกี่ยวกับสวนสมรมบ้านคีรีวง อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช**. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- รีนฤทัย สัจจพันธุ์. (2544). **ศาสตร์และศิลป์แห่งวรรณคดี**. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น.
- วรรณพร อนันตวงศ์ เกิดถวา บุญปรากฏ และปัญญา เทพสิงห์. (2561). **วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนคีรีวง**. ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 9. สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- สมใจ สมคิด. (2553). **เมื่อฉันลงมือปลูกต้นไม้**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊กส์พับลิเคชันส์.
- เสรี จุ้ยพริก. (2540). **สวนสมรมวัฒนธรรมปักษ์ใต้**. ใน **วัฒนธรรมความหลากหลายทางชีวภาพ**. กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- อรพรรณ อำนวยศิลป์. (2555). **การปลูกฝังภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่องสวนสมรมแก่เยาวชนด้วยการ์ตูนแอนิเมชัน: กรณีศึกษา กลุ่มลูกขุนน้ำ หมู่บ้านคีรีวง**. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- อร่ามรัศมี ดวงชนะ. (2542). **ภูมิปัญญาชาวบ้านภาคใต้: ศึกษากรณี สวนสมรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

# วิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดีย : จากยุคโบราณถึงสมัยอาณานิคม

## Evolution of Indian Legal System: From the Ancient Period to the Colonial Period

สมเกียรติ์ สาธิตพิฐกุล<sup>1</sup>  
Somkiet Satitpittakul<sup>1</sup>

Received: October 16, 2021

Revised: June 17, 2022

Accepted: July 18, 2022

### บทคัดย่อ

อินเดียเป็นหนึ่งในประเทศที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่และหลากหลายมากที่สุดของโลก เรื่องราวเกี่ยวกับอินเดียในประเด็นต่าง ๆ ได้รับความสนใจอย่างจริงจังจากผู้คนทั่วโลกจำนวนมาก วิวัฒนาการของระบบกฎหมายของอินเดียเป็นหนึ่งในประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดและมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์อินเดีย บทความวิชาการนี้เป็นการนำเสนอเกี่ยวกับวิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดียในยุคโบราณและสมัยอาณานิคม ทั้งสองยุคสมัยเป็นช่วงเวลาที่มีปรากฏการณ์ทางกฎหมายที่เป็นเอกลักษณ์และมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์กฎหมายของอินเดีย วิวัฒนาการของระบบกฎหมายของอินเดียมีจุดเริ่มต้นจากกฎหมายทางศาสนาและพัฒนาสู่การเป็นกฎหมายทางโลกมากขึ้น เมื่ออินเดียกลายเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ระบบกฎหมายของอินเดียได้เข้าสู่ความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ แน่ใจว่าจักรวรรดินิยมอังกฤษมีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทางด้านกฎหมายให้แก่อินเดีย เป็นที่น่าสนใจว่าระบบกฎหมายของอินเดียทั้งในสมัยโบราณและสมัยอาณานิคมยังมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายของอินเดียในปัจจุบันอีกด้วยเช่นกัน

**คำสำคัญ:** ระบบกฎหมายอินเดีย, อินเดียโบราณ, อินเดียสมัยอาณานิคม

### Abstract

As India is a country of the world's oldest and most diverse cultures, India have been intensely observed by much of the world. The evolution of the Indian legal system is one of the most interesting issues and it is important for study of Indian history. This academic article aims to present the evolution of the India's

<sup>1</sup> อาจารย์พิเศษสาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (Visiting lecturer, Department of Political Sciences, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalai University) Email: somkiet.sa@mcu.ac.th

legal systems in the eras of Ancient India and Colonial India. Both periods were abundant with unique and significant legal phenomena that shaped India's legal history. India's legal system had been developed from a system of religious law into a more secular system. When India became a British colony, the Indian legal system was dramatically changed. Undoubtedly, the British Empire played a pivotal role in laying a legal foundation for India's legal system. Interestingly, the Indian legal systems in both the Ancient India era and Colonial India era still have an significant influence on India's present legal system as well.

**Keywords:** Indian Legal System, Ancient India, Colonial India

## บทนำ

อินเดียถือเป็นชาติที่มีอาณาเขตอันยิ่งใหญ่ไพศาล จนทำให้ได้รับการเรียกขานว่าเป็น “อนุทวีป” (subcontinent) หรือ “ทวีปน้อย ๆ” ที่ซ่อนอยู่ในทวีปเอเชียอีกทีหนึ่ง (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 5) อินเดียยังเป็นประเทศซึ่งมีความหลากหลายเชื้อชาติและวัฒนธรรม ตลอดจนมีการสังฆอารยธรรมสืบเนื่องมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน ปฏิเสธไม่ได้ว่าอารยธรรมของอินเดียได้ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรมให้กับผู้คนหลากหลายชนชาติ โดยเฉพาะประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Osborne, 2009: 6) ความยิ่งใหญ่ทางด้านวัฒนธรรมและอารยธรรมของอินเดียนี้เองที่ทำให้อินเดียกลายเป็นชาติที่รุ่มรวยด้วยเรื่องราวอันน่าสนใจและเป็นที่กล่าวถึงของผู้คนทั่วโลก ตลอดทั้งแวดวงวิชาการหลากหลายสาขา

การที่อินเดียเป็นชาติที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนานทำให้การศึกษาเรื่องราวของอินเดียถูกแบ่งออกเป็นยุคต่าง ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและการทำความเข้าใจ การแบ่งยุคสมัยของอินเดียเป็นอินเดียสมัยโบราณ (Ancient India) และอินเดียสมัยอาณานิคม (Colonial India) ถือเป็นเกณฑ์การแบ่งยุคสมัยของการศึกษาประวัติศาสตร์อินเดียตามขนบวิชาการแบบสากลซึ่งเป็นที่คุ้นเคยในหมู่ผู้ศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้อินเดียสมัยโบราณเป็นการนับเอาช่วงเวลาที่พักอารยันซึ่งมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในที่ราบสูงอิหร่าน (Iranian Plateau) เริ่มเข้ามาสร้างสรรคอารยธรรมในช่วงประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล จนถึงสมัยที่วัฒนธรรมมุสลิมเข้ามามีอิทธิพลในอินเดีย (Snow, 2018: 70) ในช่วงเวลานั้น คำสอนของศาสนาพราหมณ์ (ซึ่งต่อมาได้วิวัฒนาการเป็นศาสนาฮินดู) เริ่มปรากฏบทบาทในฐานะเป็นจุดศูนย์กลางในการพัฒนาอารยธรรมของผู้คนเป็นสำคัญ (กรรณา กุศลลาสัย และ เรื่องอุไร กุศลลาสัย, 2550: 26) ในขณะที่สมัยอาณานิคมเป็นช่วงเวลาที่ยุโรปอยู่ภายใต้การครอบครองของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ซึ่งครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1858 ที่อังกฤษเริ่มการปกครองอินเดียอย่างจริงจัง จนถึงเวลาที่อินเดียได้รับเอกราชจากอังกฤษใน ค.ศ. 1947 ทั้งอินเดียสมัยโบราณและอินเดียสมัยอาณานิคมได้เกิดเหตุการณ์และปรากฏการณ์สำคัญต่าง ๆ มากมาย ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นล้วนมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ของอินเดียอย่างมาก หนึ่งในปรากฏการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นกับอินเดียทั้งสองยุคสมัยคือวิวัฒนาการของระบบกฎหมาย ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจและมีความสำคัญต่อการศึกษาประวัติศาสตร์

ของอินเดียในสมัยปัจจุบันอีกด้วย

หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ชี้ว่าระบบกฎหมายของอินเดียมีจุดเริ่มต้นมาจากหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูซึ่งเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อชาวอินเดียมาช้านาน ตั้งแต่ในสมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ชาวอินเดียถือว่าหลักคำสอนในคัมภีร์ทางศาสนาถือเป็น “ธรรม” (Dharma) ที่พวกเขาต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ในทางประวัติศาสตร์พบว่าระบบกฎหมายในยุคแรกของอินเดียมีลักษณะของการเป็น “กฎหมายทางศาสนา” (religious law) เพราะชาวอารยันซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวอินเดียได้ใช้หลักคำสอนและหลักปฏิบัติทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการกำหนดบรรทัดฐานการดำรงชีวิตและควบคุมพฤติกรรม รวมถึงการดำเนินชีวิตของประชาชนโดยตรง ยิ่งไปกว่านั้นหลักคำสอนทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูยังถูกใช้เป็นหลักสำหรับอ้างอิงเมื่อมีการพิจารณาความต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น อนึ่ง หลังจากที่สภาพสังคมของอินเดียเปลี่ยนแปลงไป รูปแบบของการพิจารณาตัดสินจึงมีความซับซ้อนขึ้นไปโดยลำดับ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้บรรทัดฐานทางกฎหมายซึ่งอิงจากกฎหมายศาสนาที่มีอยู่เดิมได้พัฒนาไปสู่การเป็น “กฎหมายทางโลก” (secular law) การที่กฎหมายทางศาสนาได้พัฒนาไปสู่การเป็นกฎหมายทางโลกจึงมีนัยยะชี้ให้เห็นว่าหลักการทางศาสนาซึ่งเป็นบรรทัดฐานสำหรับการดำเนินชีวิตของชาวอินเดียไม่ได้จำกัดอยู่ในมิติทางศาสนาเพียงเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมในเรื่องของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคมมากขึ้น

วิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดียได้เกิดความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นในสมัยอาณานิคม ซึ่งเป็นเวลาที่อังกฤษมีอำนาจเหนืออินเดีย การเข้ามาของอังกฤษได้เกิดขึ้นพร้อมกับความพยายามในการ “สร้างความเป็นอารยะ” (civilizing) ให้กับอินเดียซึ่งเป็นลูกอาณานิคม ความพยายามของอังกฤษดังกล่าวยังถูกมองว่าเกิดขึ้นภายใต้ความมุ่งหมายที่จะเอื้อในการบริหารจัดการอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ตลอดจนทั้งเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเข้ามาถือครองดินแดนอาณานิคม ในการนี้อังกฤษได้ใช้กระบวนการ “สร้างความเป็นอารยะ” โดยเข้าไปจัดระเบียบและวางแนวทางด้านกฎหมายให้กับอินเดีย เหตุนี้เองที่ทำให้เกิดวิวัฒนาการทางด้านระบบกฎหมายของอินเดียในสมัยอาณานิคมซึ่งปรากฏในลักษณะของการพลิกโฉมไปจากอดีต สำหรับบทความนี้ ผู้เขียนได้แบ่งการนำเสนอเนื้อหาออกเป็น 3 ประเด็น เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นถึงประวัติศาสตร์วิวัฒนาการและผลกระทบในระยะยาวจากการวางแนวทางด้านกฎหมายของอังกฤษที่ได้วางรากฐานไว้ให้กับอินเดียตั้งแต่ในสมัยโบราณจนถึงสมัยอาณานิคม โดยประเด็นที่นำเสนอประกอบไปด้วย วิวัฒนาการของกฎหมายอินเดียในสมัยโบราณ การเข้ามาสู่อินเดียของจักรวรรดินิยมอังกฤษ และอังกฤษกับการวางระบบกฎหมายให้กับอินเดีย

## วิวัฒนาการของกฎหมายอินเดียในสมัยโบราณ

เป็นที่ทราบกันอย่างกว้างขวางว่าระบบกฎหมายอินเดียในยุคแรกเริ่มมีความเชื่อมโยงกับหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ทางศาสนา จนทำให้ระบบกฎหมายของอินเดียในสมัยโบราณในยุคเริ่มต้นมีลักษณะของการเป็น “กฎหมายทางศาสนา” อย่างชัดเจน ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูถือเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อการกำหนดแนวทางปฏิบัติให้กับผู้คนในอินเดียมาตั้งแต่สมัยพระเวท

ซึ่งสามารถนับย้อนเวลาไปได้ถึงเกือบ 5 พันปีมาแล้ว ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้ผูกขาดการสร้างมโนทัศน์และบรรทัดฐานทางกฎหมายให้กับชาวฮินดูก่อนที่ศาสนาอิสลามจะเข้ามามีส่วนร่วมสำคัญต่อการกำหนดข้อบัญญัติทางกฎหมายในช่วงเวลาไม่กี่ศตวรรษก่อนเข้าสู่สมัยอาณานิคม การที่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีบทบาทต่อวิวัฒนาการของระบบกฎหมายของอินเดียโบราณเป็นผลมาจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีอิทธิพลต่อระบบความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวอินเดียเป็นอย่างดี (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 2) หากกล่าวถึงอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในฐานะเป็นพื้นฐานทางความคิดของชาวอินเดีย จะพบว่าศูนย์กลางของหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูคือ “คัมภีร์พระเวท” ซึ่งเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์และเป็นพื้นฐานสำคัญของชาวอินเดียมาตั้งแต่โบราณ (Snow, 2018: 70) อาจไม่ใช่คำกล่าวที่เกินจริงหากจะกล่าวว่าคัมภีร์พระเวทเป็นเสมือน “หัวใจ” ที่กำหนดแนวทางของวัฒนธรรมและอารยธรรมอินเดียไปโดยปริยาย การที่สังคมอารยันในยุคโบราณยังไม่มีโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อนมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับสังคมอินเดียในสมัยต่อมา หลักปฏิบัติอันเป็นแนวทางสำหรับการดำรงชีวิตของคนในสังคมจึงเกี่ยวข้องกับอุดมคติทางศาสนาเป็นหลัก แนวทางบัญญัติอันเป็นจารีตหรือข้อกำหนดเพื่อเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตจึงเป็นเรื่องที่มุ่งเน้นในอุดมการณ์ทางศาสนาเป็นเบื้องต้น ดังนั้นแนวทางด้านกฎหมายของชาวอินเดียโบราณจึงมีลักษณะของการเป็น “กฎหมายทางศาสนา” ซึ่งให้ความสำคัญกับการนำพาตนเองสู่การมีชีวิตตามอุดมคติทางศาสนาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามแม้ว่าต่อมาระบบกฎหมายของอินเดียจะมีวิวัฒนาการที่ซับซ้อนมากขึ้น แต่กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติของอินเดียในสมัยโบราณทั้งหมดยังคงเกิดขึ้นภายใต้การเชื่อมโยงกับบรรทัดฐานจากหลักคำสอนและบทบัญญัติในคัมภีร์พระเวท ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวคิดของคนทั้งสิ้น (ชัตตสึณิ สินธุสิทธิ์, 2544: 31) ด้วยเหตุนี้การทำความเข้าใจเกี่ยวกับคัมภีร์พระเวทจึงมีความสำคัญต่อการเข้าใจประวัติศาสตร์กฎหมายของอินเดียโบราณอย่างปฏิเสธไม่ได้

ในทางนิติศาสตร์นั้น คำว่า “เวท” (Veda) ซึ่งเป็นศัพท์ต้นคำของคำว่า “คัมภีร์พระเวท” มีความหมายว่า “ความรู้” (knowledge) หรือ “ความรู้ของสวรรค์” (divine knowledge) (Dowson, 2005: 357) แน่นนอนว่าชื่อเรียกของคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวเป็นการสื่อถึงสถานะและความสำคัญของคัมภีร์พระเวทว่าเป็นคัมภีร์ว่าด้วย “ความรู้ทางศาสนา” (religious knowledge) หรือ “ความรู้ทางจิตวิญญาณ” (spiritual knowledge) ของชาวฮินดู ด้วยเหตุนี้คำสอนของคัมภีร์พระเวทจึงเป็นสิ่งที่ชาวฮินดูต้องยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข การที่หลักธรรมในคัมภีร์พระเวทได้ทำหน้าที่เป็นหลักกฎหมายของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเป็นเพราะคัมภีร์พระเวทเป็นการรวมไว้ซึ่งหลักคำสอนที่เรียกว่า “ธรรม” (Dharma) อันเป็นหลักปฏิบัติที่ศาสนิกชนต้องเคารพและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด คำว่า “ธรรม” ครอบคลุมความหมายกว้างเกินกว่าที่จะจำกัดไว้กับ “คำสอนทางศาสนา” (religious teachings) หรือ “หลักทางศีลธรรม” (moral principle) เพียงเท่านั้น ทั้งนี้รากศัพท์หรือธาตุของคำว่า “ธรรม” มีความหมายว่า “การทรงไว้” อันหมายถึงการทรงไว้อันสูงสุดของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ “ธรรม” จึงมีหมายถึง ข้อผูกพัน ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งบุคคลพึงกระทำต่อตนเองและผู้อื่น อาจกล่าวได้ว่า “ธรรม” หมายถึง มโนภาพทางจริยธรรมอันรวมไว้ซึ่งหลักของความถูกต้อง ตลอดจนหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งหลายทั้งปวงของมนุษย์

(กรรมา กุศลาสัย และ เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550: 108)

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้เห็นได้ว่าคัมภีร์พระเวทมีบทบาททั้งในฐานะเป็นหลักคำสอนที่ชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งครอบคลุมมิติทางศาสนาและมิติทางโลก เช่นการดำเนินชีวิตหรือแม้แต่การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคม ฯลฯ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 40) การที่หลักคำสอนของคัมภีร์พระเวทอันเป็นที่มาของ “กฎหมายศาสนา” มีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของชาวอินเดีย ตลอดจนเป็นที่มาของการวางรากฐานทางกฎหมายของอินเดียเป็นเพราะชาวอินเดียเชื่อว่าคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์พระเวทเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์และต้องเชื่อฟังอย่างไม่มีเงื่อนไขในทางศาสนา ชาวอินเดียมองว่าคัมภีร์พระเวทมีลักษณะของการเป็น “ศรัติ” หรือ “สิ่งที่ได้อินมา” อันหมายถึง สิ่งที่ได้ยินมาจากพระพรหมซึ่งประสงค์จะบอกกล่าวแนวทางในการดำเนินชีวิตให้มนุษย์ การบอกเล่าของเทพเจ้าดังกล่าวได้กระทำผ่านฤๅษีทั้งหลาย ซึ่งเป็น “มนตรทฤษฏา” คือ “ผู้ที่ได้เห็นหรือได้รับมนต์จากพระผู้เป็นเจ้าโดยตรง” (กรรมา กุศลาสัย และ เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550: 207) หลังจากนั้นฤๅษีทั้งหลายจึงนำสิ่งที่พระพรหมได้บอกแจ้งแก่พวกตนมาสั่งสอนแก่พวกพราหมณ์อีกทอดหนึ่ง จากการที่คัมภีร์พระเวทได้รับการเชื่อว่าเป็นพระวจนะอันศักดิ์สิทธิ์ของพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งมีใช้ผลงานของมนุษย์หรือศาสนาองค์ใดองค์หนึ่งโดยเฉพาะ ชาวอินเดิจึงเชื่อว่าเนื้อหาของคัมภีร์พระเวทเป็นสิ่งถูกต้องสมบูรณ์โดยไม่ต้องพิสูจน์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548: 563)

คัมภีร์พระเวทถือเป็นจุดเริ่มต้นของระบบกฎหมายอินเดียทำให้เข้าใจได้ว่าสังคมของชาวอินเดียโบราณเป็นสังคมที่มีอารยธรรมด้านการวางระบบกฎหมายที่ก้าวหน้าสังคมหนึ่ง กล่าวคือแม้สังคมอินเดียโบราณจะเป็นสังคมเผ่าซึ่งยังไม่ได้พัฒนาความเจริญถึงขั้นระดับเมือง แต่ก็เป็สังคมที่มีอารยธรรมและมีความเจริญในการวางระบบทางสังคมอย่างสำคัญ คัมภีร์พระเวทจึงเป็นเสมือนต้นธารของระบบกฎหมายอินเดียได้ปรากฏให้เห็นวิวัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้นคัมภีร์พระเวทยังแตกแขนงออกเป็นคัมภีร์อื่นๆอีกมากมาย (กรรมา กุศลาสัย และ เรื่องอุไร กุศลาสัย, 2550: 80) ดังจะเห็นได้ว่านอกจากการแบ่งองค์ความรู้ของคัมภีร์พระเวทออกเป็น 3 หมวดหลักได้แก่ “ฤคเวท” ซึ่งเป็นความรู้ว่าด้วยการสวดสรรเสริญพระผู้เป็นเจ้า “สามเวท” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยการสวดถวายโสมถวายแด่พระอินทร์และการขับกล่อมเทพเจ้า “ยชุรเวท” ซึ่งเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยระเบียบวิธีในการบูชาญ์ และภายหลังมีการแบ่งเป็น “อาถรรพเวท” อันเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยคาถาและเวทมนต์ต่างๆ ทั้งนี้ คัมภีร์พระเวทยังแบ่งออกเป็นคัมภีร์ย่อย ๆ ที่เรียกว่าเป็น “ความรู้รอง” (อุปเวท) อีกมากมาย เช่น “ธนูรเวท” อันเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยการใช้อาวุธและการต่อสู้ “คานธรรเวท” อันเป็นองค์ความรู้ว่าด้วยการขับร้องและดนตรี เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์ซึ่งแตกแขนงออกมาจากคัมภีร์พระเวทที่สำคัญอย่าง คัมภีร์อุปนิษัท (Upanishad) ซึ่งเป็นส่วนสุดท้ายของคัมภีร์พระเวทและมีชื่อเรียกว่า “เวทानตะ” (เวท (พระเวท)+อนต (ส่วนอันเป็นที่สุด)) ยังเป็นพื้นฐานของแนวคิดทางปรัชญาและศาสนาทั้งหมดของอินเดีย (พุทธรักษ์ ปราบนอก, 2540: 1) แน่นอนว่า หมวดหมู่โดยคัมภีร์ที่แตกแขนงออกมาจากคัมภีร์พระเวทล้วนมีอิทธิพลต่อความคิดและแนวทางปฏิบัติของชาวอินเดียในสมัยโบราณทั้งสิ้น

อนึ่ง สิ่งที่ยืนยันได้ถึงวิวัฒนาการของระบบกฎหมายของสังคมอินเดียโบราณยังเห็นได้จากการเกิดขึ้นของ “คัมภีร์ธรรมศาสตร์” (Dharmasatra) อันถือเป็นตำราอันเป็นการรวมไว้ซึ่ง

บทบัญญัติและประมวลกฎหมายโดยตรง คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ถือเป็นคัมภีร์ว่าด้วยหลักกฎหมาย จารีต ประเพณี และสิทธิหน้าที่ของคนในศาสนาฮินดู คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ได้กลายเป็นเครื่อง บังคับถึงความก้าวหน้าทางด้านกฎหมายและวรรณกรรมของอินเดียได้เป็นอย่างดี โดยทั่วไปแล้ว คัมภีร์พระธรรมศาสตร์มีเนื้อหาสาระอยู่ 3 ส่วนได้แก่ “อาจาระ” อันเป็นหลักคำสอนว่าด้วยการ ประพฤติและปฏิบัติ “วยวหาร” อันหมายถึง อำนาจตุลาการ และ “ปรายศุจิตตะ” ได้แก่ หลัก การลบล้างความผิด คัมภีร์ธรรมศาสตร์มีอิทธิพลเหนือระบบกฎหมายไม่เฉพาะในประเทศอินเดีย เท่านั้น หากแม้ในประเทศที่วัฒนธรรมของอินเดียได้แผ่กระจายไปถึง โดยเฉพาะประเทศในแถบ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลายประเทศอีกด้วย (กรรมา กุศลาลัย และ เรืองอุไร กุศลาลัย, 2550: 213-214) อาจกล่าวได้ว่าคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มีลักษณะเป็นคัมภีร์ทางกฎหมายที่ชัดเจน มากขึ้นกว่าคัมภีร์ศาสนาที่มีมาก่อนหน้านั้น

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ คือ คัมภีร์ดังกล่าวนี้ ไม่ได้เป็นงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งที่เป็นเอกเทศ หากแต่เป็นประเภทของงานที่มีหลากหลายชิ้น หนึ่งใน คัมภีร์พระธรรมศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักคือ “มนุสังหิตา” (Manu-Samhita) ซึ่งเป็นการรวบรวมหลัก กฎเกณฑ์ข้อบังคับต่างๆที่มีอยู่แล้วก่อนหน้านั้น ทั้งนี้งานเขียนชิ้นนี้ยังได้รับการเรียกขานว่าเป็น “บัญญัติแห่งพระมนู” (Code of Manu) อันมีเนื้อหาว่าด้วยหลักการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกับ ผู้อื่น งานเขียนชิ้นนี้ยังถือเป็นบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมฮินดูโบราณที่เก่าแก่ที่สุดชิ้นหนึ่ง บัญญัติ แห่งพระมนูโดยดั้งเดิมแล้วประกอบไปด้วยบทโคลงทั้งสิ้น 100,000 บท ซึ่งมีการแบ่งหมวดหมู่ของ ประเด็นเนื้อหาออกเป็น 24 ปริเฉท (chapter) ต่อมาনারถฤषี (Narada) ได้ทำให้เนื้อหาสั้นลงเหลือ 12,000 บทโคลง ก่อนที่จะเหลือเพียงแค่ 2,685 บทโคลง (Dowson, 2005: 209-210) แม้บัญญัติ แห่งพระมนูจะแสดงให้เห็นความเป็นกฎหมายทางศาสนาซึ่งเป็นการวางแนวทางปฏิบัติตามอุดมคติ ทางศาสนาไว้อย่างสำคัญ เช่น คัมภีร์อื่นๆของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู แต่เนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์ นี้ก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการในการเข้าสู่ระบบกฎหมายทางโลก ตลอดจนเป็นการวาง แนวทางด้านอำนาจตุลาการอย่างสำคัญ ดังจะสามารถเข้าใจได้จากเนื้อความที่ปรากฏในปริเฉทที่ 8 ซึ่งมีการกล่าวถึงบทบาทของกษัตริย์หรือผู้นำชนเผ่าต่อการทำหน้าที่ทางกฎหมายไว้อย่างสำคัญ

[1] A king who wishes to hear legal cases should enter the court-room modestly with priests and counselors who know how to counsel. [2] Seated or standing there, wearing modest clothes and ornaments, he should raise his right hand and hear the cases of the parties to the lawsuits. [...]

ข้อความข้างต้นทำให้เข้าใจได้ว่ากษัตริย์เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพิจารณาตัดสินความ โดยกษัตริย์ไม่ได้เป็นเพียงผู้เดียวในการตัดสินคดีความที่เกิดขึ้น หากแต่พระองค์ต้องอาศัยคณะ ที่ปรึกษาอันได้แก่ บรรดานักบวชและเสนามาตย์มาเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพิจารณาตัดสินแต่ละครั้ง อีกด้วย ข้อความข้างต้นยังแสดงถึงแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมในระหว่างการเข้าร่วมฟัง การพิจารณาตัดสินความของกษัตริย์ ดังจะเข้าใจได้จากข้อความในบทบัญญัติที่กล่าวว่ากษัตริย์ “ควรเข้าห้องพิจารณาตัดสินด้วยอาการสุภาพพร้อมกับบรรดาพระและอำมาตย์ซึ่งรู้ที่จะให้คำปรึกษาได้” (should enter the court-room modestly with priests and counselors who know how

to counsel) และการกล่าววาทคดี “ควรยกพระหัตถ์ขวาและไต่สวนความจากฝ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินการพิจารณาคดี” (should raise his right hand and hear the cases of the parties to the lawsuits) ยังสะท้อนให้เห็นว่าการพิจารณาคดีความ ถือเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งทุกคนต้องให้ความเคารพและปฏิบัติตามระเบียบพิธีการอย่างเคร่งครัด ไม่เว้นแม้แต่กษัตริย์ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดของสังคม นอกจากนี้ข้อความดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นว่าอินเดียโบราณยังเป็นสังคมที่มีระบบการพิจารณาคดีความและโครงสร้างทางสังคมที่มีแบบแผนชัดเจนเป็นอย่างยิ่งอีกสังคมหนึ่ง

เนื้อความจากข้อบัญญัติของพระมนูดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นระบบกฎหมายของชาวอินเดียโบราณได้เป็นอย่างดี ในการนี้มีกลุ่มบุคคลซึ่งมีบทบาทในการปกครองสมาชิกในเผ่า 2 กลุ่ม ได้แก่ “สภา” (Sabha) และ “สมิติ” (Samiti) ซึ่งทั้งสองกลุ่มต่างมีบทบาทสำคัญในการแสดงออกถึงความก้าวหน้าด้านการปกครองและระบบกฎหมายของอินเดียโบราณเป็นอย่างยิ่ง โดยพื้นฐานแล้ว ความหมายสองคำนี้อาจจะไม่ชัดเจนนัก กล่าวกันว่าคำว่า “สภา” น่าจะหมายถึงที่ประชุมบุรุษผู้อาวุโสของเผ่า ส่วน “สมิติ” คือ ที่ประชุมใหญ่ของบุรุษทั้งหมดที่เป็นเสรีชนหรือหัวหน้าครอบครัว แม้ว่ากลุ่มบุคคลทั้งสองจะมีค่านิยมที่แตกต่างกัน แต่ทั้งสองส่วนนี้ก็มีส่วนร่วมในการปกครองเป็นอย่างมาก กล่าวกันว่าแม้แต่ผู้เป็นกษัตริย์หรือ หัวหน้าเผ่าก็จะต้องได้รับความเห็นชอบจากทั้ง “สภา” และ “สมิติ” ก่อนอยู่เสมอ (สวิติรี เจริญพงศ์, 2545: 29)

หากกลับมาพิจารณาถึงบทบาทของคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูกับการกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนจะพบว่า หลักคำสอนทางศาสนาไม่ได้บัญญัติขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติอันถูกต้องสำหรับคนในสังคมในฐานะ “คำสอนที่พึงปฏิบัติร่วมกัน” เพียงเท่านั้น หากแต่ข้อบัญญัติเหล่านั้นยังมีลักษณะของกฎหมายซึ่งมีบทลงโทษไว้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นตัวอย่างได้จากการกำหนดความแตกต่างของกลุ่มชนและหน้าที่ทางสังคมที่เรียกว่า “ระบบวรรณะ” (caste system) อันเป็นการจัดกลุ่มทางสังคมต่าง ๆ โดยแบ่งแยกจากฐานะสังคม อันประกอบไปด้วยกลุ่มคนสี่จำพวก ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ แพทย์ ศูทร ทั้งนี้แนวคิดว่าด้วยความแตกต่างของกลุ่มคนทั้งสี่จำพวกมีรากฐานจากความเชื่อที่ว่าแต่ละวรรณะมีกำเนิดมาจากอวัยวะที่ต่างกันของพระพรหม (พุทธธัมม ปรามนอก, 2540: 27) ความเชื่อดังกล่าวยังเป็นที่มาของการกำหนดหน้าที่ทางสังคมที่ต่างกัน เช่น วรรณะพราหมณ์ซึ่งเป็นวรรณะที่สูง ได้รับการเชื่อว่าเกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม พวกเขาจึงมีหน้าที่สาธยายมนต์ ประกอบพิธีกรรม ให้คำปรึกษาแก่พระเจ้าแผ่นดิน และสั่งสอนศาสนา วรรณะศูทรซึ่งเป็นวรรณะที่ต่ำ ได้รับการเชื่อว่าเกิดจากพระบาทของพระพรหม พวกเขาจึงมีหน้าที่เป็นกรรมกรใช้แรงงาน ในการนี้หากคนวรรณะต่ำละเมิดบทบัญญัติทางศาสนา โดยการนำตนเองไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของคนในวรรณะที่สูงกว่า ผู้ที่ละเมิดอาจต้องเผชิญกับบทลงโทษที่รุนแรง เช่น หากคนในวรรณะศูทรลักลอบศึกษาพระเวทตามหลักศาสนาบัญญัติได้อนุญาตไว้ให้แก่ผู้อยู่ในวรรณะพราหมณ์เท่านั้น ผู้ที่ละเมิดศาสนบัญญัตินั้นอาจได้รับบทลงโทษที่รุนแรง ดังที่นักวิชาการทางศาสนาได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวไว้

ถ้าคนวรรณะต่ำแอบฟังพระเวท ให้ลงโทษด้วยการหลอมตะกั่วแล้วกรอกใส่ในรูหู ถ้าพยายามที่จะสาธยายพระเวท ให้ลงโทษด้วยการตัดลิ้น และถ้าพยายามศึกษาพระเวท ก็ให้ผ่าร่างกายออกเป็น 2 ซีก (พระราชวรมณี, 2526: 30)

การนำเสนอตัวอย่างบทลงโทษดังกล่าวทำให้เห็นว่าหลักของศาสนาซึ่งได้กลายมาเป็นกฎหมาย ไม่ได้เป็นเพียงข้อปฏิบัติร่วมกันของสังคมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษสำหรับผู้ที่จะเมิดอีกด้วย ตัวอย่างของการลงโทษดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการที่หลักศาสนาได้กลายเป็นกฎหมายที่มีบทลงโทษอย่างแท้จริง อนึ่ง การลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายด้วยวิธีการอันรุนแรงดังกล่าว นับเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่พบได้ทั่วไปในสังคมยุคโบราณ เช่นเดียวกับในสังคมยุโรปโบราณที่มักมีการลงโทษผู้ฝ่าฝืนกฎหมายด้วยวิธีการลงโทษที่โหดร้าย กล่าวคือในการพิจารณาคดีมักใช้วิธีการพิสูจน์ความจริงอย่างทารุณเพื่อเป็นเครื่องตัดสินความผิดถูก (ordeal) เช่น การให้จำเลยจับเหล็กเผาไฟจนแดงด้วยมือเปล่า การมัดมือมัดเท้าโยนลงน้ำ หรือการให้โจทก์กับจำเลยต่อสู้กันเพื่อพิสูจน์ว่าใครเป็นผู้บริสุทธิ์หรือกระทำความผิด โดยหากว่าบุคคลใดไม่ได้รับอันตราย บุคคลนั้นจะได้รับการตัดสินว่าบริสุทธิ์ (อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์, 2558, 13-14)

เมื่อสังคมอินเดียมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากขึ้น ระบบกฎหมายของอินเดียก็เกิดพัฒนาการตามไปด้วยสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของระบบกฎหมายของอินเดียได้อย่างชัดเจนคือ หลักคำสอนทางศาสนาที่เป็นเสมือน “กฎหมายทางศาสนา” ได้ถูกปรับไปใช้ในการพิจารณาคดีความของผู้มีอำนาจในการปกครองอย่างเป็นรูปธรรมด้วยขั้นตอนที่มีความซับซ้อนและเป็นระบบมากขึ้น พัฒนาการดังกล่าวได้นำไปสู่การนำบทบัญญัติทางศาสนาเป็น “กฎหมายทางโลก” อย่างเป็นทางการต่อเนื่องเรื่อยมา ดังจะเห็นได้จากการสถาปนาระบบการพิจารณาคดีความในระบอบศาลซึ่งปรากฏขึ้นให้เป็นขั้นตอนมากขึ้นโดยลำดับ อย่างไรก็ตามการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาคดีความต่าง ๆ ของ ผู้มีอำนาจหรือคณะตุลาการยังคงอิงจากข้อบัญญัติและกรณีความในหลักคำสอนทางศาสนาเป็นสำคัญ ยิ่งไปกว่านั้นใน หลักศาสนายังคงให้แนวทางแก่ผู้มีอำนาจในการพิจารณาคดีความเพื่อให้เกิดการตัดสินคดีความที่ยุติธรรม ดังที่ปรากฏอยู่ในหลักการสำหรับพิจารณาคดีความของกษัตริย์ในบัญญัติแห่งพระมนูตอนหนึ่ง

Unjust punishment injures the reputation and destroys the fame (of the king) in the world, and keeps him from heaven in the next world. A king who punishes those who should not be punished and does not punish those who should be punished gets a very bad reputation and then goes to hell.

ตัวอย่างข้อความดังกล่าวทำให้เห็นว่าหลักศาสนาได้ให้ความสำคัญกับการพิจารณาคดีความที่เป็นธรรม ดังที่มีการบัญญัติในเชิงตักเตือนว่า “การลงโทษที่ไม่เป็นธรรมจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง” (Unjust punishment injures the reputation) ของคณะผู้พิจารณาคดีความ และยิ่ง “ทำลายพระเกียรติยศของกษัตริย์” (destroys the fame (of the king)) ผู้ทรงเป็นประธานในการพิจารณาคดีความได้ ในขณะที่บทกถาว่า “กษัตริย์ที่ลงโทษผู้ไม่สมควรแก่การลงโทษและไม่ลงโทษผู้สมควรแก่การลงโทษ” (A king who punishes those who should not be punished and does not punish those who should be punished) จะทำให้เกิดความต่างพร้อยในพระเกียรติยศ อีกทั้งยังปิดกั้นกษัตริย์จากการไปสวรรค์ (keeps him from heaven) และนำพากษัตริย์ไปยังหุดตภูมิอีกด้วย ข้อความดังกล่าวนี้ นับเป็นตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นว่าหลักคำสอนทางศาสนาของอินเดียยุคโบราณได้ทำหน้าที่ชี้แนวทางในการปฏิบัติที่ดีและควบคุมพฤติกรรมของ

คนในสังคมไว้ในคราวเดียวกัน

เป็นที่ปรากฏชัดว่าศาสนาพราหมณ์-ฮินดู มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานทางกฎหมายของอินเดียในยุคแรกเริ่มอย่างสำคัญ หนึ่ง เมื่ออารยธรรมของพวกอารยันเสื่อมลง อาณาจักรหรือแคว้นต่าง ๆ ในอินเดียได้กระจายกันออกไป อีกทั้งยังเกิดการบรรพชนอยู่ตลอดเวลา ท่ามกลางสภาพทางสังคมที่อ่อนแอเช่นนี้ ความเข้มแข็งของมุสลิมซึ่งมีกำเนิดมาจากคาบสมุทรอาหรับ และได้สร้างจักรวรรดิขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางทั้งโลกตะวันตกและโลกตะวันออกตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าชาวมุสลิมได้เข้ามายังอินเดียในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 7 พ่อค้าชาวอาหรับได้เข้ามายังชายฝั่งมาลาบาร์ (Malabar coast) ในทางอินเดียใต้ ต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 12 การรุกรานของชาวเติร์กได้นำพาศาสนาอิสลามเข้ามาสู่อินเดีย ครั้นถึงคริสต์ศตวรรษที่ 16 กษัตริย์ราชวงศ์มูซัล (Mughal Dynasty) ก็สามารถสร้างจักรวรรดิอันเข้มแข็งในอินเดียทางตอนเหนือ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 121) กล่าวกันว่าใน ค.ศ. 1526 ราชวงศ์มูซัลได้ขยายอำนาจครอบคลุมพื้นที่เกือบทั้งหมดของอนุทวีปอยู่เป็นเวลา 150 ปี (Snow, 2018: 177)

ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 16 การปกครองภายใต้กษัตริย์มุสลิมได้ทำให้เกิดปรากฏการณ์เกี่ยวกับระบบบริหารและตุลาการขึ้นในอินเดียที่มีรูปแบบเฉพาะอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองครั้งยิ่งใหญ่ ชาวอินเดียจำนวนมากไม่ได้นับถือศาสนาอิสลาม ทั้งนี้ศาสนาอิสลามเข้ามามีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่ออนาคตของชาวอินเดียร่วมกับวัฒนธรรมของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (Hartog, 1945: 23-24) หากพิจารณาถึงพัฒนาการทางด้านกฎหมายของอินเดียในสมัยที่จักรวรรดิมุสลิมเรืองอำนาจจะพบได้ว่าระบบกฎหมายของอินเดียมีวิวัฒนาการไปตามแนวพระราชดำริของกษัตริย์มุสลิม ในการนี้กฎหมายมุสลิมที่เกิดขึ้นยังคงมีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนทางศาสนาเช่นเดียวกันกับที่เป็นมาในช่วงเวลาก่อนหน้านั้น โดยคัมภีร์ศาสนาสำคัญ ๆ ที่มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการทางด้านกฎหมายของอินเดียในสมัยกษัตริย์มุสลิมประกอบไปด้วย คัมภีร์กุรอาน (Quran) คัมภีร์ซุนนะฮ์ (Sunnah) คัมภีร์อิจมา (Ijma) คัมภีร์คิยาส (Qiyas) โดยมีรายละเอียดโดยสังเขปดังต่อไปนี้

คัมภีร์กุรอาน หรือ คัมภีร์อัลกุรอานเป็นพระวจนะศักดิ์สิทธิ์ที่พระเจ้าทรงประทานให้กับศาสนานบี มุฮัมมัดผ่านเทวทูต คัมภีร์กุรอานมีการบันทึกครั้งแรกเป็นภาษาอารบิก โดยมีเนื้อหาทั้งสิ้น 114 ปริเฉท (Chapter) มีจำนวนทั้งสิ้น 6,666 บทโคลง โดย 22 บทโคลงมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันในสังคมในหลายมิติ บทบาทของคัมภีร์กุรอานจึงไม่ต่างไปจากคัมภีร์พระเวทของฮินดูที่ทำหน้าที่เป็นกฎหมายทางศาสนาให้กับประชาชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548: 398) จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่จะพบว่าคัมภีร์กุรอานครอบคลุมการดำเนินชีวิตของศาสนิกชนในหลายมิติ เช่น การปฏิบัติศาสนกิจ การโอนมอภทรัพย์สมบัติ การอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น การแต่งงาน ฯลฯ ตัวอย่างข้อบัญญัติในคัมภีร์กุรอานเกี่ยวกับการแต่งงาน นับเป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทของข้อบัญญัติทางศาสนาว่าได้กลายมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของผู้คน ดังที่ปรากฏในบทบัญญัติว่าด้วยการแต่งงานที่ห้ามการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนร่วมสายเลือดเดียวกัน (incest) ตอนหนึ่ง

Indeed, it was an immorality and hateful [to Allah] and was evil as a way.

Prohibited to you [for marriage] are your mothers, your daughters, your sisters, your fathers' sister, your mothers's sisters, and your brothers's daughter, your sister's daughters, [...]

บทบัญญัติดังกล่าวเป็นการชี้ให้เห็นว่าการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับคนร่วมสายเลือดเดียวกันเป็นสิ่งต้องห้ามตามหลักศาสนา ข้อบัญญัติดังกล่าวยังได้จำแนกประเภทของสตรีต้องห้ามในการแต่งงานด้วย อันได้แก่ มารดา บุตรสาว พี่สาวหรือน้องสาว และเครือญาติร่วมสายโลหิตทุกคน ทั้งนี้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำอันผิดศีลธรรมและเป็นที่ยกย่องของพระเจ้าและเป็นความชั่วร้าย” (it was an immorality and hateful [to Allah] and was evil) อีกด้วย ข้อความดังกล่าวถือเป็นการยืนยันให้เห็นว่า คัมภีร์กุรอาน “ไม่ได้มุ่งแค่หลักการปฏิบัติอันเป็นอุดมคติทางศาสนาเท่านั้น หากแต่ได้รวมเอาเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ หลักการดำเนินชีวิต หลักคำสอนเกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคมและการปกครองไว้อีกด้วย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2548: 399)

นอกจากคัมภีร์อัลกุรอานแล้ว คัมภีร์ที่มีอิทธิพลต่อระบอบกฎหมายในสมัยจักรวรรดิมุสลิม เรื่องอำนาจในอินเดียยังมีคัมภีร์ซุนนาห์ (Sunnah) หรือฮาดิส (Hadis) ซึ่งเป็นการรวบรวมสิ่งองค์ศาสนาในประวัติศาสตร์ ทรงกระทำและทรงอนุญาตไว้ ซุนนาห์เป็นสิ่งที่ถ่ายทอดมาจากบรรดาพระสหายของพระองค์ นอกจากนี้ยังมีคัมภีร์อิจมา (Ijma) ซึ่งถือเป็นฉันทามติ (consensus) หรือข้อตกลงของนักวิชาการอิสลามในประเด็นของกฎหมายบางข้ออาจขาดความชัดเจน ยิ่งไปกว่านั้นในสมัยที่จักรวรรดิมุสลิมเรื่องอำนาจ ผู้ปกครองชาวมุสลิมยังใช้คัมภีร์กีياس (Qiyas) ซึ่งเป็นการใช้เหตุผลโดยใช้แนวเทียบ (analogical reasoning) เพื่อปรับใช้เป็นแนวทางการพิจารณาคดีความ

อาจกล่าวได้ว่าคัมภีร์ทั้ง 4 เป็นแหล่งอ้างอิงปฐมภูมิสำหรับการพิจารณาคดีความของอินเดียในสมัยที่จักรวรรดิมุสลิมกำลังเรื่องอำนาจในอินเดีย เป็นที่น่าสนใจว่าแม้กษัตริย์มุสลิมจะมีพระราชอำนาจยิ่งใหญ่ แต่โดยภาพรวมแล้วกษัตริย์มุสลิมเป็นผู้ที่มีพระทัยกว้างขวาง โดยพระองค์ทรงยอมให้เมืองต่าง ๆ ซึ่งอยู่ใต้พระราชอำนาจสามารถประยุกต์ใช้กฎหมายท้องถิ่นอันเป็นจารีตที่มีอยู่เดิมเพื่อความเหมาะสมกับบริบทความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่แตกต่างกัน การที่กษัตริย์มุสลิมมีพระราชโอบายในการกระจายอำนาจการบริหารราชการแผ่นดินจากส่วนกลาง ทำให้เมืองใหญ่น้อยต่าง ๆ สามารถดำเนินกิจการภายในต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะการดำเนินการด้านระบบตุลาการผลที่เกิดขึ้น คือ ชุมชนต่าง ๆ ยังคงมีรูปแบบการปกครองเฉพาะภายใต้กฎหมายของกษัตริย์มุสลิมแต่ยังคงมีอำนาจท้องถิ่นแบบผสมผสานในพื้นที่ปกครองของตน กล่าวคือพระองค์ยังคงอนุญาตให้ผู้นับถือพราหมณ์-ฮินดูปฏิบัติตามหลักการและยึดถือแนวทางการดำเนินกฎหมายตามหลักศาสนาได้ดังเช่นที่เป็นมา หากแต่ต้องไม่เป็นการละเมิดวิถีชีวิตของปัจเจกชนและสังคมมุสลิม การที่พระองค์ทรงมีพระราชโอบายในการบริหารราชการแผ่นดินอันชาญฉลาดและทรงไว้ซึ่งขันติธรรมทางศาสนา (tolerance) ทำให้พระองค์ได้รับการยอมรับในหมู่ชาวมุสลิมและชาวฮินดู อีกทั้งยังได้สร้างความปรองดองในสังคมได้เป็นอย่างดี

ประเด็นที่น่าสนใจของระบอบกฎหมายอินเดียในช่วงการปกครองของมุสลิมอีกประการหนึ่ง คือ พัฒนาการทางกฎหมายซึ่งได้รับอิทธิพลจากคำสอนทางศาสนา ที่นำไปสู่ตำราทาง

กฎหมายอีกจำนวนมาก หนึ่งในตำราทางกฎหมายที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของหลักศาสนา คือ อัล-ฮิดายะห์ (Al-Hidayah) อันเป็นคู่มือสำหรับใช้เป็นหลักในการในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ตามรูปศัพท์แล้ว คือ อัล-ฮิดายะห์ (Al-Hidayah) มีความหมายว่า “คำแนะนำ” (Guidance) ซึ่งเป็นการสื่อความหมายว่าเป็นแนวทางสำหรับศาสนิกชนในการนำพาชีวิตให้เหมาะสมตามหลักศาสนา ทั้งนี้อัล-ฮิดายะห์ครอบคลุมทั้งหลักการปฏิบัติทางศาสนาและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ดังจะเห็นได้จากมีการแบ่งออกเป็นบทต่าง ๆ เช่น การถือศีลอด (Fasting) การทำให้เกิดความบริสุทธิ์ (purification) การสวดขอพร (prayer) ฯลฯ เป็นที่น่าสนใจว่าคู่มือกฎหมายนี้ ไม่เพียงจำกัดเนื้อหาอยู่แค่เรื่องทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้แนวทางในการอยู่ร่วมกันทางสังคมภายใต้หลักการทางศาสนาอีกด้วย ดังที่มีเนื้อหาว่าด้วยการทำพิธีแต่งงาน ซึ่งเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของคำสอนทางศาสนาที่ได้กลายมาเป็นหลักในการปฏิบัติของศาสนิกชนอย่างแท้จริง ดังตัวอย่างว่าด้วยข้อบัญญัติเกี่ยวกับการแต่งงานตอนหนึ่ง

[...] Marriage, where both the parties are Mussulman, cannot be contracted but in presence of two male witness, or of one man and two women, who are same, adult, and Mussulmans, whether they be of established integrity of character or otherwise, or may ever have suffered punishment as slanderers. [...]

การบัญญัติว่าการแต่งงานจะต้องเกิดขึ้นจากคู่สมรสที่ “ทั้งสองฝ่ายเป็นมุสลิม” (where both parties are Mussulmans) อีกทั้งต้องมีสักขีพยานร่วมรับรู้ซึ่งเป็นผู้ใหญ่ (adult) และเป็นมุสลิม (Mussulmans) โดยหากได้ทำตามข้อบัญญัตินั้นแล้ว การแต่งงานนั้นจะถือเป็น “คุณธรรมแห่งความประพฤติที่ตั้งมั่นไว้ดีแล้ว” (established integrity of character) ของคู่สมรสนั้น ตัวอย่างข้อความในคืออัล-ฮิดายะห์ดังกล่าวยังแสดงให้เห็นว่าการแต่งงานของชาวมุสลิมถือเป็นกิจกรรมตามหลักศาสนาบัญญัติมากกว่าการประเพณีปฏิบัติอย่างที่เกิดขึ้นกับวัฒนธรรมอื่น ๆ

หากพิจารณาภาพรวมของวิวัฒนาการด้านกฎหมายของอินเดียในสมัยที่อยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์มุสลิม จะพบได้ว่ารัชสมัยของกษัตริย์อักบาร์ (Akbar) ซึ่งได้เริ่มรัชสมัยของกษัตริย์อักบาร์ในปี ค.ศ. 1560 ถือเป็นช่วงเวลาที่มีพัฒนาการทางด้านกฎหมายโดดเด่นที่สุด ตลอดระยะเวลาของการครองราชย์ 45 ปี รัชสมัยของพระองค์มีความสำคัญเป็นพิเศษต่อประวัติศาสตร์การปกครองและกฎหมายของอินเดีย กล่าวคือในสมัยของกษัตริย์พระองค์ อินเดียทางเหนือทั้งหมดได้ถูกรวมเข้าไว้ภายใต้การปกครองของรัฐบาลเดียว ช่วงเวลาดังกล่าวยังเป็นสมัยที่มีการสร้างอำนาจเด็ดขาดให้แก่สถาบันกษัตริย์ ทั้งนี้กษัตริย์อักบาร์ทรงมีอำนาจสูงสุดในจักรวรรดิ ทรงเป็นประมุขของรัฐ แม่ทัพ และผู้ออกกฎหมายพิพากษาสูงสุดยากที่จะหาผู้ใดทัดทานอำนาจได้ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 146) อนึ่ง ระเบียบกฎหมายในรัชสมัยของพระองค์มีความโดดเด่น มีการวางกฎเกณฑ์อย่างรัดกุมในการจัดเก็บภาษีอากร ตลอดจนมีการให้สิทธิและฐานะของชาวฮินดูได้เท่ากับชาวมุสลิม (กรรมา กุศลาลัย และ เรื่องอุไร กุศลาลัย, 2550: 49) อย่างไรก็ตามในช่วงปลายของการมีอำนาจของอาณาจักรมุสลิม อำนาจของอาณาจักรมุสลิมแตกเป็นเสี่ยง ๆ ตามแคว้นแคว้นและหัวเมืองใหญ่น้อยต่างแข็งข้อต่ออำนาจส่วนกลาง ขุนศึกและอุปราชผู้ดูแลแผ่นดินต่างพระเนตรพระกรรณได้สถาปนาอินเดียขึ้นเป็นกษัตริย์เสียเอง มีการเกิดสงครามแย่งชิงราชสมบัติ ตลอดจนการรุกราน

จากต่างชาติ (พรหมคุณาภรณ์, 2552: 138) ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนี้ อำนาจสวนกลางกำลังสลายตัวลง เป็นเหตุให้อำนาจของตะวันตกโดยเฉพาะอังกฤษได้เริ่มเพิ่มมากขึ้น และเข้ามาแทนที่อำนาจของกษัตริย์มุสลิมในที่สุด

### การเข้ามาสู่อินเดียของจักรวรรดินิยมอังกฤษ

อินเดียสมัยอาณานิคม (colonial India) ถือเป็นช่วงเวลาที่มีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์กฎหมายของอินเดียเป็นอย่างยิ่ง ในช่วงเวลานั้นอินเดียได้รับการรู้จักในชื่อของ “อินเดียของอังกฤษ” (British India) หรือ “บริติชราช” (British Raj) ซึ่งชื่อเรียกดังกล่าวสามารถแสดงให้เห็นถึงสถานะอันยิ่งใหญ่ของอังกฤษที่มีต่ออินเดียได้อย่างตรงไปตรงมา อินเดียสมัยอาณานิคมยังเป็นช่วงเวลาแห่งการพลิกโฉมปรากฏการณ์ทางด้านกฎหมายและถือเป็นหมุดหมายในการศึกษาประวัติศาสตร์ทางกฎหมายของอินเดียอย่างสำคัญอีกด้วย อนึ่ง การศึกษาถึงอิทธิพลและบทบาทของอังกฤษต่อระบบกฎหมายให้กับอินเดียจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างสมบูรณ์ หากผู้ศึกษาขาดความเข้าใจถึงการเข้ามายังอินเดียของจักรวรรดินิยมอังกฤษ

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้ชี้ให้เห็นว่าอังกฤษเป็นหนึ่งในชาติมหาอำนาจตะวันตกที่รู้จักและให้ความสำคัญกับการแสวงหาประโยชน์ทางการค้ากับอินเดียเป็นเวลาหลายศตวรรษ โดยอังกฤษไม่ได้เป็นชาติตะวันตกชาติแรกที่เข้ามาทำการค้ากับอินเดีย เป็นที่ทราบกันว่าชาวยุโรปได้เริ่มเข้ามาติดต่อกับอินเดียโดยตรงกับอินเดีย ตั้งแต่ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 ผู้บุกเบิกการติดต่อระหว่างยุโรปกับอินเดียคือ วาสโก ดากามา (Vasco da Gama) นักสำรวจชาวโปรตุเกสซึ่งได้เดินทางมายังเมืองกาลิกัต (Calicut) เมืองท่าชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันตกของอินเดีย (Andaya and Andaya, 2015: 129) ภายในเวลาไม่นาน ชาติโปรตุเกสก็สามารถเข้าควบคุมการค้าต่างประเทศของอินเดียไว้ในกำมือแต่ผู้เดียว จนกระทั่งถึงช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 ฮอลันดาและอังกฤษก็ได้เข้ามาทำการค้าในอินเดียบ้าง ด้วยความมีอำนาจของฮอลันดาและอังกฤษ อภิสิทธิ์ทางการค้าที่โปรตุเกสมียู่เหนืออินเดียจึงผ่านไปสู่มือของชาวฮอลันดาและอังกฤษในที่สุด (กรรมา กุศลาลัย และ เรื่องอุไร กุศลาลัย, 2550: 53-54)

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 มหาอำนาจยุโรปชาติต่างๆ ได้มีท่าเรือการค้าอยู่ในอินเดียเป็นที่เรียบร้อยแล้ว การเข้ามาทำการค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกแห่งอังกฤษ (British East India Company) เพื่อผูกขาดการค้าของอังกฤษในอินเดีย (Andaya and Andaya, 2015) นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเข้ามาครอบครองอินเดียของอังกฤษ บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้รับสัมปทานการค้ากับจักรวรรดิมุฮัล ในรัชสมัยของสุลต่านจาฮังคีร์ (Jahangir) โดยการสัมปทานครั้งแรก อังกฤษได้รับอนุญาตให้มีกรก่อตั้งโรงงานที่ทำเรือในเมืองสุราต (Surat) เป็นอันดับแรก ก่อนที่จะขยายไปตั้งสถานการค้าในเมืองชายฝั่งทะเลสำคัญๆ อีกหลายแห่งตามมา (Snow, 2018: 224) ทั้งนี้ อังกฤษได้เข้ามาตั้งสถานทางการค้าในบริเวณเมืองท่าทางชายทะเลที่สำคัญทั้ง 3 เมืองของอินเดีย ได้แก่ มัดราส (Madras) บอมเบย์ (Bombay) และเบงกอล (Bengal) (Bhattachari, 1998: 15) อย่างไรก็ตาม การเข้ามาทำการค้าและขยายอำนาจของอังกฤษในอินเดียได้เกิดขึ้นท่ามกลางการแก่งแย่งกับชาติมหาอำนาจอื่น ๆ ในยุโรปอย่างต่อเนื่อง



อังกฤษคนแรก จากนั้นก็ขยายอำนาจออกไปเรื่อย ๆ (พรหมคุณาภรณ์, 2551: 246)

ตลอดระยะเวลาที่อังกฤษเข้ามาแผ่ขยายอิทธิพลในอินเดีย กระแสการต่อต้านอังกฤษของชาวอินเดียได้ปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องในขณะเดียวกันการปราบปรามผู้ต่อต้านของอังกฤษก็เกิดขึ้นควบคู่มาด้วยเช่นกัน ปฏิบัติการกวาดล้างชาวอินเดียผู้ต่อต้านโดยจักรวรรดิอังกฤษยังคงดำเนินไปจนกระทั่งถึง ค.ศ. 1857 โดยเฉพาะการก่อกบฏซีปอย (Sepoy Mutiny) ถือเป็นหมุดหมายเริ่มต้นการปกครองอินเดียของอังกฤษอย่างจริงจัง กบฏซีปอยเป็นเหตุการณ์ในช่วงระหว่าง ค.ศ. 1857-1858 ซีปอย (Sepoy) เป็นกลุ่มทหารชาวอินเดียที่อยู่ในแคว้นเบงกอลซึ่งรับจ้างรบให้กับอังกฤษ โดยทหารซีปอยได้รับการฝึกฝนตามยุทธวิธีการรบแบบอังกฤษ ทั้งนี้ทหารซีปอยได้ก่อการกบฏเพราะไม่พอใจนโยบายและการปฏิบัติของอังกฤษที่มีต่อพวกเขาในหลายๆประเด็น (Hart-Davis, 2015: 352) และสิ่งสำคัญซึ่งเป็นชนวนเหตุและเป็นเสมือนฟางเส้นสุดท้ายที่ทำให้กลุ่มทหารซีปอยตัดสินใจลุกขึ้นต่อต้านอังกฤษ คือการเกิดขึ้นของข่าวลือที่ว่าปืนแบบใหม่ซึ่งอังกฤษนำเข้ามาใช้กับทหารซีปอยมีการใช้ลูกปืนที่หล่อลื่นด้วยน้ำมันหมู่น้ำมันวัว ชาวลือดังกล่าวได้ทำให้ทหารซีปอยที่นับถือฮินดูและมุสลิมไม่พอใจ ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงได้ก่อการกบฏขึ้น ทว่าการกบฏไม่ประสบความสำเร็จ โดยกลุ่มซีปอยถูกอังกฤษปราบปรามลงภายในเวลาเพียง 5 เดือน ผลจากเหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้อังกฤษได้ปกครองอินเดียและสถาปนาสมเด็จพระราชินีวิกตอเรีย (Queen Victoria) เป็นจักรพรรดินีแห่งอินเดีย (Steinbach, 2017: 76)

หลังจากที่อินเดียตกอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษในครั้งนั้น กระแสการเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านอังกฤษและการได้มาซึ่งเอกราชของอินเดียก็ปรากฏขึ้นมาโดยตลอด กระแสการต่อต้านอังกฤษได้เกิดขึ้นอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรมมากขึ้นเมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวคือชาวอินเดียได้ใช้การต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอังกฤษด้วยวิธีใหม่ที่เรียกว่า “อารยะขัดขืน” (civil disobedience) ร่วมไปกับการต่อต้านอย่างอหิงสา (non-violence) ทั้งนี้ผู้มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวต่อต้านอังกฤษคือโมहनทาส คานธี (Mohandas Gandhi) หรือ มหาตมะ คานธี การต่อต้านครั้งสำคัญของเขาเกิดขึ้นเมื่ออังกฤษประกาศใช้ระบบภาษีเกลือฉบับใหม่ใน ค.ศ. 1930 คานธีนำชาวอินเดียหลายพันคนเดินขบวนระยะทางสองร้อยห้าสิบลี้ไปยังทะเลเพื่อเก็บเกลือมาใช้ อังกฤษตอบโต้ด้วยการจับกุมชาวอินเดียจำนวนมาก (แอส และ ไวแกนต์: 447-448) การต่อต้านเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นวงกว้าง ใน ค.ศ. 1946 การประท้วงอย่างจริงจังและต่อเนื่องได้สร้างแรงกดดันให้กับอังกฤษเป็นอย่างมาก ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลอังกฤษซึ่งเหนื่อยล้าจากการทำสงครามและหมดความอดทน อังกฤษจึงประกาศให้อินเดียเป็นเอกราชในที่สุด

## อังกฤษกับการวางระบบกฎหมายให้กับอินเดีย

การเข้ามาครอบครองอินเดียของอังกฤษ นับเป็นการพลิกโฉมครั้งสำคัญของประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์กฎหมายของอินเดียเป็นอย่างยิ่ง ในความเป็นจริงแล้วการวางแนวทางด้านกฎหมายให้กับอินเดียของอังกฤษเกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงแรกๆที่อังกฤษเข้ามาทำการค้ากับอินเดีย โดยอังกฤษได้ดำเนินการผ่านการบริหารจัดการของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ชี้ว่าหลังจากที่บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้รับสิทธิจากกัปตันที่ได้รับ

พระราชานุมัติจากกษัตริย์จอร์จที่ 1 (King George I) ในวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1726 อังกฤษไม่ได้มุ่งหวังที่จะดำเนินการด้านการค้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ทว่าอังกฤษยังมุ่งหวังการขยายอำนาจในอินเดียในระยะยาวด้วย หนึ่งในวิธีการสำคัญในการขยายอำนาจของอังกฤษ คือการจัดตั้งศาลขึ้นเป็นการเฉพาะสำหรับรักษาและส่งเสริมการมีสิทธิและอำนาจของอังกฤษในอินเดีย เหตุนี้เองที่ทำให้เกิดการสถาปนา “ศาลแห่งนายกเทศมนตรี” (Mayor’s Courts) ขึ้น

ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งศาลแห่งนายกเทศมนตรีของอังกฤษ ถือเป็นนโยบายสำคัญที่ประเทศเจ้าอาณานิคมต่างๆมักเลือกกระทำเป็นอันดับต้นๆหลังจากที่อังกฤษได้เข้าไปครอบครองดินแดนแห่งใหม่ (Page, 2003: 334) แน่นนอนว่ากรเกิดขึ้นของศาลแห่งนายกเทศมนตรีได้เข้าไปมีส่วนต่อการวางระบบกฎหมายให้กับอินเดียอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม ในเบื้องต้นอังกฤษได้เริ่มจัดตั้ง “ศาลแห่งนายกเทศมนตรี” ขึ้นในเมืองท่าสำคัญของอินเดียทั้ง 3 เมือง ได้แก่ มัตราส (Madras) บอมเบย์ (Bombay) โกลกัตตา (Kolkata) (ซึ่งในปัจจุบัน คือ เมืองเจนไน (Chennai) มุมไบ (Mumbai) และโกลกัตตา (Calcutta) โดยลำดับ) ก่อนที่จะขยายออกไปยังพื้นที่อื่น ๆ เพิ่มขึ้นในเวลาต่อมา การเกิดขึ้นของศาลแห่งนายกเทศมนตรีถือเป็นจุดเริ่มต้นของการวางระบบกฎหมายในอินเดียตามข้อตกลงจากกฎบัตรที่บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้รับจากกษัตริย์แห่งอังกฤษ ตลอดจนเป็นเครื่องยืนยันถึงอำนาจของบริษัทได้เป็นอย่างดี (Bhattachari, 1998: 15) อำนาจของศาลแห่งนายกเทศมนตรีที่ตั้งขึ้นได้เข้าไปแทนที่ระบบกฎหมายมุสลิม (Mughal law) อย่างช้า ๆ ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้ระบบกฎหมายมุสลิมถูกแทนที่โดยกฎหมายของอังกฤษได้ง่าย เป็นเพราะในช่วงเวลานั้นพระราชอำนาจของกษัตริย์แห่งราชวงศ์มุสลิมกำลังเสื่อมลง กษัตริย์ราชวงศ์มุสลิมถูกมองว่าเป็นเพียง “ตัวตลก” ซึ่งไม่มีอำนาจใด ๆ ในสายตาของจักรวรรดินิยมอังกฤษ กล่าวกันว่า “อำนาจของกษัตริย์มุสลิมในช่วงเวลานั้นมีเพียงแต่ในกำแพงวังของพระองค์เท่านั้น” (แอส และ ไวแกนต์, 2563: 343)

หากพิจารณาถึงอำนาจหน้าที่รับผิดชอบของศาลแห่งนายกเทศมนตรีแล้ว จะพบได้ว่าศาลดังกล่าวได้รับมอบอำนาจในการพิจารณาตัดสินคดีความ คณะผู้พิพากษาของศาลประกอบไปด้วยนายกเทศมนตรี 1 คน และเทศมนตรีอีก 9 คน โดยในจำนวนของสมาชิกทั้งหมดจะต้องมีชาวอังกฤษรวมอยู่ด้วย 7 คน สัดส่วนดังกล่าวย่อมแสดงถึงการมีอำนาจของชาวอังกฤษซึ่งมีจำนวนมากว่า ในกระบวนการพิจารณาคดีความในแต่ละครั้ง สิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวทำให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดศาลแห่งนายกเทศมนตรีจึงเป็นองค์กรที่มีอำนาจมากในช่วงเวลานั้น สิ่งที่สามารถสะท้อนถึงอำนาจของศาลดังกล่าวได้เป็นอย่างดีประการหนึ่ง คือ การบัญญัติถึงอำนาจหน้าที่ (ที่ไม่ค่อยชัดเจนนัก) ของศาลแห่งนายกเทศมนตรีซึ่งปรากฏอยู่ในกฎบัตรนั้น ดังจะพบได้ว่าแม้กฎบัตรจะไม่ได้ระบุถึงอำนาจของศาลนายกเทศมนตรีอย่างชัดเจนก็ตาม แต่การที่กฎบัตรระบุว่าศาลแห่งนายกเทศมนตรีสามารถดำเนินการ “ให้การวินิจฉัยและลงโทษตามความยุติธรรมและความเหมาะสม” (to give judgement and sentence according to justice and right) จึงเป็นการเปิดช่องว่างในการใช้อำนาจของศาลซึ่งเป็นตัวแทนของชาวอังกฤษได้อย่างเต็มที่ (Ferrari, Mark, and Jamal, 2020: 27) การที่ศาลแห่งนายกเทศมนตรีมีข้อจำกัดด้วยความไม่ชัดเจนในหลักกฎหมาย โดยเฉพาะอำนาจในการตัดสินคดีที่เกิดกับคนพื้นเมืองได้นำมาซึ่งปัญหาในการใช้กฎหมายที่อาจเป็นการ

ละเมิดกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติของคนในท้องถิ่นอยู่เสมอ

เมื่อพิจารณาแนวทางการใช้อำนาจของศาลแห่งนายกเทศมนตรีจะพบได้ว่าแนวทางดังกล่าวเป็นการวางรากฐานของกฎหมายของอินเดียในเรื่องของลำดับขั้นตอนของการพิจารณาคดีความตามขั้นตอนอำนาจของศาลอย่างที่ปรากฏในอังกฤษ ดังจะเห็นได้จากกระบวนการในการอรรถคำตัดสินซึ่งสามารถทำได้ทั้ง “ศาลแห่งผู้ว่าการและสภา” (The Court of Governor and Council) โดยศาลดังกล่าวนี้จะมีการประชุม 4 ครั้งต่อปี เพื่อพิจารณาเรื่องที่มีการเสนอมาสำหรับการอรรถคำตัดสินทั้งหมด อนึ่งระบบกฎหมายของอินเดียตามกฎบัตรปี ค.ศ. 1762 ซึ่งได้นำมาใช้ยังคงปรากฏข้อบกพร่องจำนวนมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นการวางระบบกฎหมายในช่วงแรก ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงการมีข้อผิดพลาดอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะในกรณีของอินเดียซึ่งมีความหลายหลายทางวัฒนธรรมและมีสภาพสังคมที่ซับซ้อน ต่อมาบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้กราบบังคมทูลต่อกษัตริย์แห่งอังกฤษเพื่อให้ทรงพิจารณาแก้ไขและยกเลิกข้อกำหนดบางประการของกฎบัตรแห่งปี ค.ศ. 1726 ออกไปเพื่อให้เกิดความเหมาะสมในเชิงปฏิบัติมากยิ่งขึ้น ผลที่เกิดขึ้นได้กลายมาเป็นกฎบัตรใหม่ในวันที่ 8 มกราคม ค.ศ. 1753 ซึ่งนับเป็นวิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดียในอีกระดับหนึ่ง

วิวัฒนาการของระบบกฎหมายของอินเดียได้เกิดขึ้นอย่างชัดเจนอีกครั้ง หลังจากที่กองกำลังของอังกฤษซึ่งนำโดยโรเบิร์ต โคลฟ์ ได้เอาชนะกองกำลังชาวอินเดียพื้นเมืองในสมรภูมิมพลาสี (Battle of Plessey) ในวันที่ 23 มิถุนายน ค.ศ. 1757 การมีชัยของอังกฤษในครั้งนั้น ได้นำมาซึ่งอำนาจทางการทหารและเศรษฐกิจอันยิ่งใหญ่ในอินเดียของจักรวรรดินิยมอังกฤษ ในทางประวัติศาสตร์ได้มองว่าหลังจากการมีชัยชนะเหน่อินเดียของอังกฤษในสมรภูมิมพลาสี ถือเป็นการก้าวสำคัญในการการครอบครองอินเดียอย่างจริงจังของอังกฤษ โดยการเข้ามาครอบคลุมนิคมอินเดียของอังกฤษยังคงดำเนินการผ่านกลไกการบริหารจัดการของบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ หากกลับไปมองถึงสถานะของบริษัทอินเดียตะวันออกซึ่งเป็นเสมือนตัวแทนอำนาจของอังกฤษจะพบว่าบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษมีอำนาจมากขึ้น แน่นนอนว่าการทำหน้าที่ทางด้านกฎหมายของบริษัทได้แผ่ขยายออกโดยปริยาย อย่างไรก็ตามแม้บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษจะมีอำนาจมากขึ้นก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าบริษัทก็ต้องประสบกับปัญหาทางการเงินและอยู่ในสภาพใกล้ล้มละลาย เหตุนี้เองที่ทำให้ลอร์ด นอร์ธ (Lord North) นายกรัฐมนตรีของอินเดียในขณะนั้น แนะนำให้รัฐบาลอังกฤษเข้าไปจัดการกิจการต่างๆในอินเดียแทนบริษัทอินเดียตะวันออก ข้อเสนอของนอร์ธได้นำไปสู่การออกพระราชบัญญัติข้อบังคับปี ค.ศ. 1773 (Regulation Act of 1773) ซึ่งจะเข้ามาแทนที่บทบัญญัติในกฎบัตรปี ค.ศ. 1753 ที่มีอยู่เดิมด้วย (Hussain, 1995: 196) แน่นนอนว่าสาระสำคัญของพระราชบัญญัติข้อบังคับปี ค.ศ. 1773 ยังไปเพื่อเอื้อประโยชน์ให้กับอังกฤษในการบริหารจัดการอินเดียเป็นสำคัญ ดังที่ปรากฏในข้อความของพระราชบัญญัติข้อบังคับตอนหนึ่ง

[...]That, for the government of the presidency of Fort William in Bengal, there shall be appointed a governor-general, and four counsellors; and that the whole civil and military government of the said presidency, and also ordering, management and government of all territorial acquisitions and revenues in the

kingdoms of Bengal, Bahar, and Orissa [...]

จากเนื้อความในพระราชบัญญัติข้อบังคับดังกล่าวทำให้เห็นว่าอังกฤชได้ให้อำนาจแก่ฝ่ายปกครองซึ่งมีข้าหลวงใหญ่ (governor-general) และที่ปรึกษาอีก 4 คน เป็นผู้มีอำนาจในการดูแลควบคุมกิจการด้านพลเรือนและการทหารทั้งหมดในพื้นที่ปกครอง ในกรณีนี้ข้าหลวงใหญ่จะเป็นผู้สั่งการเกี่ยวกับเรื่องการขยายเขตแดนการปกครองและการเรียกเก็บภาษีในพื้นที่ดูแลได้เต็มที่ (Hussain, 1995: 135) วิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดียในพระราชบัญญัติข้อบังคับปี ค.ศ. 1773 ถือเป็นอีกขั้นที่สำคัญของวิวัฒนาการทางด้านกฎหมายของอินเดีย เนื่องจากมีความพยายามครั้งแรกของรัฐสภาอังกฤษในการตั้งรัฐบาลประจำในอินเดีย พระราชบัญญัติข้อบังคับปี ค.ศ. 1773 ยังมีความเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศาลสูงสุดให้เป็นหน่วยงานทางการพิจารณาคดีที่เป็นเอกเทศ ศาลสูงสุดจะอยู่ภายใต้การควบคุมของกษัตริย์ โดยมีข้าหลวงใหญ่เป็นผู้ทำหน้าที่ต่างพระเนตรพระภรณ์ในการบริหารกิจการต่าง ในอินเดีย ตลอดจนนำทูลต่อกษัตริย์ต่อไป ทั้งนี้ผู้ที่เป็นประธานในการพิจารณาคดีความคือ “หัวหน้ายุติธรรมสูงสุด” (the Chief Justice) นอกจากนี้ยังมีคณะผู้พิพากษาเรียกว่า “พิวส์นี” (puisne) โดยทั้งหมดจะได้รับการแต่งตั้งโดยกษัตริย์ของอังกฤษ กล่าวกันว่าศาลสูงสุดที่เกิดขึ้นภายใต้พระราชบัญญัตินี้มีสิทธิอำนาจเช่นเดียวกับกับ “คอร์ท ออฟ คิงส์ เบนซ์” (Court of the King’s Bench) ซึ่งเป็นศาลสูงสุดของอังกฤษ กล่าวคือ มีอำนาจครอบคลุมกระบวนการยุติธรรมทุกอย่าง ทั้งในเรื่องอาชญากรรม กิจการพลเมือง กิจการพาณิชย์นาวี กฎหมายทางศาสนจักร ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าอินเดียได้เริ่มมีระบบศาลสูงสุดอย่างเป็นทางการในเวลานั้น

ปรากฏการณ์ว่าด้วยวิวัฒนาการของกฎหมายของอินเดียในสมัยอาณานิคมไม่เพียงแต่จะเกิดขึ้นจากการที่อังกฤษได้เข้าวางโครงสร้างและรูปแบบของการพิจารณาคดีตามอย่างอังกฤษเท่านั้น หากแต่ยังเกิดจากการที่อังกฤษได้ให้ความสนใจต่อการศึกษาหลักกฎหมายตามขนบนิติวิธีของอินเดียที่มีอยู่แต่เดิม ตลอดจนประยุกต์ใช้หลักการพิจารณาคดีความเหล่านั้นเพื่อการพิจารณาคดีความอย่างเหมาะสม ความสนใจของอังกฤษที่มีต่อกฎหมายและแนวทางการปฏิบัติตามหลักการศาสนาของชาวอินเดียที่มีอยู่เดิมได้ผลต่อวิวัฒนาการด้านเนื้อหาของตัวบทกฎหมายของอินเดียในสมัยอาณานิคมอีกด้วย กล่าวคืออังกฤษได้วางระบบกฎหมายใหม่ โดยเป็นการหลอมรวมหลักการทางกฎหมายของอินเดียที่มีมาแต่เดิมกับกฎหมายของอังกฤษเข้าไว้ด้วยกัน แนวทางดังกล่าวได้นำไปสู่การรวบรวมและศึกษาหลักการทางศาสนาเพื่อประโยชน์ในการร่างกฎหมายอย่างจริงจัง (Mittal, 1980: 98) ตัวอย่างของปรากฏการณ์ดังกล่าวสามารถพบได้จากการที่ตำราพระธรรมศาสตร์ซึ่งเป็นบรรทัดฐานทางกฎหมายของอินเดียโบราณได้รับการรวบรวมและแปลโดยนักวิชาการชาวอังกฤษ หนึ่งในชาวอังกฤษผู้มีบทบาทต่อการรวบรวมกฎหมายอินเดียโบราณเพื่อการศึกษาและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับกฎหมายสมัยใหม่ ได้แก่ วิลเลียม โจนส์ (William Jones) (ค.ศ.1746-1794) ทอมัส โคลบรูค (Thomas Colebrooke) (ค.ศ. 1765-1837)

นอกจากการรวบรวมตำรากฎหมายโบราณแล้ว อังกฤษยังได้ใช้ชาวอินเดียเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษาชาวอังกฤษในกรณีที่ต้องการตีความตำรากฎหมายพระธรรมศาสตร์และการใช้กฎหมายฮินดูโบราณ โดยผู้ช่วยผู้พิพากษาดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็น “ผู้ทรงความรู้ประจำศาล” (court pundit) ทั้งนี้การเกิดขึ้นของ “ผู้ทรงความรู้ประจำศาล” ได้ปรากฏในจำนวนที่น้อยลงกว่า

ในระยะแรก เพราะการดำเนินการทางกฎหมายมีบรรทัดฐานชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งยังมีกรณีตัวอย่างให้ศึกษาเป็นบรรทัดฐานมากขึ้น ดังนั้นกระบวนการพิจารณาตีความในศาลจึงไม่ได้อาศัยผู้ช่วยชาวอินเดียมากเหมือนดังช่วงแรก

อนึ่ง ปรากฏการณ์ว่าด้วยวิวัฒนาการของกฎหมายของอินเดียในสมัยอาณานิคมที่สำคัญยังเกิดจากที่อังกฤษต้องการหาแนวทางพิจารณาตีที่ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่แตกต่างกันไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ นอกจากนี้แม้ว่าในพื้นที่เดียวกันก็ยังคงมีปัญหาในเรื่องการเลือกปฏิบัติที่แตกต่างกันด้วย เช่น การลงโทษของแต่ละวรรณะจะมีความแตกต่างกัน ถึงแม้จะเป็นความผิดในลักษณะเดียวกันก็ตาม หรือในบางพื้นที่ที่มีการพิจารณาตีความที่แตกต่างกันโดยบางแห่งมีการใช้กฎหมายฮินดู ในขณะที่อีกพื้นที่หนึ่งกลับใช้กฎหมายอิสลาม เหตุผลดังกล่าวทำให้อังกฤษกำหนดให้อินเดียใช้ระบบกฎหมายเดียวกันทั้งหมด คือกฎหมายแบบอังกฤษ รวมทั้งมีการแยกกฎหมายของบ้านเมืองออกจากกฎเกณฑ์ทางศาสนา ด้วยเหตุนี้อังกฤษจึงได้มีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาการกฎหมายขึ้นมาเพื่อปรับปรุงกฎหมายให้เป็นระบบเดียวกันทั้งหมด โดยการจัดทำประมวลกฎหมายฉบับต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการวางรากฐานกฎหมายของอินเดียที่ใช้กันมาตราบจนปัจจุบันนี้ (Smith, 1992: 526) หลักการสำคัญของกฎหมายก็เป็นไปตามแบบอังกฤษ กล่าวคือผู้ถูกกล่าวหาจะเป็นผู้บริสุทธิ์ ตราบใดที่ยังไม่มีหลักฐานความผิดเพียงพอ และทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมายตามแนวทางของอังกฤษ (Panikkar, 1954: 206)

การที่อังกฤษต้องการหาแนวทางพิจารณาตีที่ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมที่แตกต่างกันไปด้วยการใช้กฎหมายในระบบเดียวกันยังทำให้เกิดประมวลกฎหมายใหม่ขึ้น การเกิดขึ้นของประมวลกฎหมายถือเป็นปรากฏการณ์แห่งความเปลี่ยนแปลงในระบบกฎหมายของอินเดียที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายในปัจจุบัน ในการนี้บุคคลผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างระบอบการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ ทอมัส บาบิงตัน แมคคอคเลย์ (Thomas Babington Macaulay) (ค.ศ. 1800-1859) นักประวัติศาสตร์อังกฤษและเป็นผู้มียุทธศาสตร์ในการวางระบบการศึกษาแบบตะวันตกให้กับอินเดีย แมคคอคเลย์เป็นผู้ร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาขึ้น ใน ค.ศ. 1834 บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้สถาปนาคณะกรรมการกฎหมายของอินเดีย (Indian Law Commission) ขึ้นโดยแมคคอคเลย์ ยังคงหน้าที่เป็นผู้มียุทธศาสตร์สำคัญในการร่างกฎหมายนี้ประมวลกฎหมายดังกล่าวจึงนับเป็นกฎหมายสำคัญฉบับแรกในหลาย ๆ ฉบับที่ช่วยให้อินเดียได้มีระบบกฎหมายที่มีความเสมอภาค ทันสมัยและมีความเป็นธรรมขึ้นเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ ระบบกฎหมายที่แมคคอคเลย์ได้วางไว้นี้ผูกติดอยู่กับหลักการความเสมอภาคของบุคคล ความสูงสุดของกฎหมาย และความสำคัญของการชำระการฝ่ายตุลาการ กล่าวกันว่ากฎหมายนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้สังคมอินเดียเกิดความเจริญขึ้นเท่านั้น แต่ยังทำให้สังคมอินเดียเจริญเติบโตขึ้นโดยปราศจากความวุ่นวายอีกด้วย (กรุณา กุศลาลัย และ เรืองอุไร กุศลาลัย, 2550: 58)

อนึ่ง เป็นที่น่ายินดีว่าการที่อังกฤษให้ความสำคัญกับการพัฒนาแนวทางด้านกฎหมายให้แก่อินเดีย รวมถึงดินแดนอาณานิคมอื่น ๆ เป็นเพราะว่าข้ออ้างสำคัญที่อังกฤษมักใช้ในการสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองในการครอบครองอินเดียคือความพยายามที่จะทำให้อินเดียเข้าสู่ความเป็นอารยะ หนึ่งในกระบวนการที่จะนำพาอินเดียสู่ความเป็นอารยะได้ คือการทำให้อินเดียมี

ระบบกฎหมายที่เป็นมาตรฐาน แน่นอนว่าอังกฤษมองและพยายามชี้ให้เห็นว่ากฎหมายของอินเดียที่สืบทอดกันมาแต่โบราณยังไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งบทบัญญัติบางอย่างยังขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาค ดังที่ปรากฏชัดในบทบัญญัติแห่งพระมนูที่ว่าด้วยสิทธิของสตรีคนหนึ่ง

Men must make their women dependent day and night, and keep under their own control those who are attached to sensory objects. Her father guards her in childhood, her husband guards her in youth, and her sons guard her in old age. A woman is not fit for independence.

ข้อความในบทบัญญัติของพระมนูดังกล่าวนับเป็นตัวอย่างที่แสดงออกถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้หญิงและผู้ชาย ดังที่มีการกล่าวไว้ว่าผู้ชายต้องเป็นที่พึ่งให้แก่ผู้หญิงตลอดเวลา ในการนี้ผู้หญิงต้องได้รับการดูแลจากพ่อ เมื่อเธออยู่ในวัยเด็ก ได้รับการดูแลจากสามีเมื่ออยู่ในวัยสาว และต้องได้รับการดูแลจากบรรดาลูกชายเมื่ออยู่ในวัยชรา ข้อบัญญัติดังกล่าวยังมีการสรุปไว้ด้วยว่า “ผู้หญิงไม่มีความเหมาะสมที่จะอยู่เป็นอิสระ” (A woman is not fit for independence) ทั้งนี้อิทธิพลจากคำสอนทางศาสนาดังกล่าวยังกลายเป็นที่มาของการทำพิธีสตี (Sati/Suttee) ซึ่งสตรีห้ายจะกระโจนเข้ากองไฟเพื่อเผาตนเองให้ตายตามสามีไป ทั้งนี้อาจเป็นจากการสมัครใจหรือถูกบังคับก็ได้ (Mani, 1992: 27) ในการนี้อังกฤษมองว่าการกระทำดังกล่าวขัดต่อหลักสิทธิมนุษยชนที่จะต้องให้สตรีห้ายเผาตนเองทั้งเป็นเพื่อตายตามสามีของตน ในการนี้เจ้าอาณานิคมอังกฤษจึงได้ออกพระราชบัญญัติสตีปี ค.ศ.1829 (Sati Regulation 1829) เพื่อเป็นมาตรการในการหยุดยั้งการประกอบพิธีสตี ดังที่ปรากฏในเนื้อหาของบทบัญญัติตอนหนึ่ง

The practice of suttee, or of burning or burying alive the widows of Hindus, is revolting to the feeling of human nature; it is nowhere enjoined by religion of the Hindus as an imperative duty; [...] The practice of suttee, or of burning or burying alive the widows of Hindus, is hereby declared illegal, and punishable by the criminal courts.

ตัวอย่างเนื้อหาของพระราชบัญญัติดังกล่าวเป็นการแสดงให้เห็นถึงมุมมองของอังกฤษที่มองว่าพิธีสตีเป็นสิ่งที่โหดร้ายทารุณซึ่งพระราชบัญญัติได้กล่าวว่าเป็นการ “ขัดต่อความรู้สึกของธรรมชาติมนุษย์” (revolting to the feeling of human nature) รวมถึงการกล่าวย่ำว่า “ไม่มีคำสอนทางศาสนาของชาวฮินดูข้อไหนได้บัญญัติหน้าที่อันฝืนใจให้คนต้องทำนี้” (it is nowhere enjoined by religion of the Hindus as an imperative duty) พร้อมกันนี้พระราชบัญญัตินี้ยังได้ระบุไว้ว่าการประกอบพิธีสตีเป็นเรื่องผิดกฎหมายและต้องได้รับการลงโทษโดยศาล ปรากฏการณ์ทางสังคมดังกล่าวจึงมีส่วนในการอธิบายให้เห็นถึงการที่เจ้าอาณานิคมอังกฤษมองว่าหลักการปฏิบัติของชาวอาณานิคมว่าไม่เหมาะสม อันเป็นเหตุให้เจ้าอาณานิคมต้องวางแนวทางด้านกฎหมายให้กับอินเดียในที่สุด

นอกจากการกำหนดเนื้อหาของกฎหมายและรูปแบบขั้นตอนการพิจารณาคดีความมาแล้ว อังกฤษมีบทบาทต่อวิวัฒนาการของกระบวนการด้านนิติบัญญัติของอินเดียอีกด้วย การพัฒนาดังกล่าวเริ่มขึ้นจากการให้ข้าหลวงใหญ่ที่ เบงกอลและคณะที่ปรึกษาที่มีอำนาจในการออกกฎหมาย

บังคับใช้ทั่วอินเดีย ในขณะที่อังกฤษได้วางรากฐานการปกครองอันจะพัฒนาไปสู่ระบบรัฐสภาต่อไป ซึ่งมีทั้งสภาส่วนกลางและสภาส่วนท้องถิ่น ทั้งสองสภานี้มีอำนาจในการออกกฎหมายบังคับใช้ตามขอบเขตของตน ในการนี้หากเป็นเรื่องสำคัญหรือเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับหลายท้องถิ่น อำนาจในการดำเนินการเรื่องดังกล่าวจะเป็นของสภาส่วนกลาง เช่น การคลัง การเงิน การสื่อสาร ไปรษณีย์ ฯลฯ โดยกำหนดให้คนอินเดียมีสิทธิเข้าไปนั่งในสภาได้ ตลอดจนได้เพิ่มจำนวนของชาวอินเดียมากขึ้นตามลำดับ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 183)

เป็นที่น่าสนใจว่าอิทธิพลจากการวางแนวทางกฎหมายให้กับอินเดียของอังกฤษยังนำไปสู่การปฏิรูปตำรวจซึ่งเป็นเสมือนต้นธารของกระบวนการพิจารณาคดีอีกด้วย ทั้งนี้ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมืองหลายเมืองของอินเดียถูกบริหารอย่างไร้ประสิทธิภาพ ปัญหาอาชญากรรมและการฉ้อราษฎร์บังหลวงเกิดขึ้นไปทั่วโดยเฉพาะในส่วนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ลอร์ด คอร์นวอลล์ (Lord Cornwallis) ตระหนักว่าการปฏิรูปการพิจารณาคดี (judicial reform) อาจไม่สมบูรณ์ถ้าปฏิรูปตำรวจ โดยส่วนใหญ่ของระบบยุติธรรมทางอาชญากรรมในเบงกอลยังคงอยู่ในมือของบรรดาเจ้าผู้ปกครองเมืองทางตอนใต้ของอินเดียที่เรียกว่า “นาواب” (Nawab) ผู้ปกครองท้องถิ่นที่ได้รับการแต่งตั้งจากบริษัทยินเดียนวันออกของอังกฤษ วอร์เรน แฮสติงส์ (Warren Hastings) (ค.ศ.1732-1818) ได้พยายามเปลี่ยนแปลงการควบคุมกฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมหลายครั้ง แต่ก็ยังไม่สำเร็จเท่าใดนัก (Mittal, 1980: 298) ในการนี้วิลเลียม โจนส์ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาและระบบกฎหมายของอินเดียโบราณได้แปลประมวลกฎหมายอาญา (penal codes) ของฮินดูและมุสลิมที่มีอยู่เป็นภาษาอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้หลักการของกฎหมายโบราณที่มีถูกนำไปใช้โดยผู้พิพากษาที่พูดภาษาอังกฤษเพื่อประกอบในการพิจารณาคดีความ ลอร์ด คอร์นวอลล์ ยังมีความพยายามในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประมวลกฎหมายที่มีอยู่ในเวลานั้น และในตอนที่เขาต้องจากอินเดียใน ค.ศ. 1793 ประมวลกฎหมายที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวนั้นถูกรู้จักกันในชื่อของ “ประมวลกฎหมายคอร์นวอลล์” (Cornwallis Code) และเป็นประมวลที่สมบูรณ์ที่สุด

พัฒนาการของระบบกฎหมายของอินเดียครั้งสำคัญภายใต้อิทธิพลของอังกฤษ สามารถเห็นได้อีกครั้งจากการเกิดขึ้นของ “ศาลแห่งสหพันธรัฐ” (Federal Court) ทั้งนี้พระราชบัญญัติแห่งรัฐบาลอินเดียปี ค.ศ. 1935 ได้เปลี่ยนโครงสร้างของรัฐบาลอินเดียจากการเป็น “การปกครองหน่วยเดียว” (unitary) สู่การเป็น “สหพันธรัฐ” (federal) เป็นการให้อำนาจกับส่วนกลางและภูมิภาคจังหวัดต่าง เพื่อหลีกเลี่ยงข้อโต้แย้ง ระบบสหพันธรัฐได้ทำให้เกิดความต้องการที่จะสร้างศาลแห่งสหพันธรัฐซึ่งให้มีการให้อำนาจพิจารณาเหนือรัฐและจังหวัด ศาลแห่งสหพันธรัฐยังมีอำนาจในการให้คำแนะนำกับข้าหลวงใหญ่ในด้านกฎหมาย สำระสำคัญคือการแบ่งแยกการปกครองเป็นสองระดับ โดยให้อินเดียมีการปกครองแบบสหพันธรัฐประกอบด้วยส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การบริหารส่วนกลางนั้นเป็นบทบาทของรัฐบาลกลางและรัฐสภา ซึ่งรัฐสภานั้นจะแยกเป็นสภาสูงและสภาล่าง (คือราชสภาและโลกสภาในปัจจุบันตามลำดับ) สำหรับส่วนภูมิภาคนั้นจะประกอบด้วยรัฐต่างๆซึ่งแต่ละรัฐจะมีรัฐบาลและรัฐสภาของตนเองเช่นกัน ระบบการปกครองนี้ยังคงใช้มาตราจนปัจจุบันนี้ (สาวิตรี เจริญพงศ์, 2545: 190)

ตลอดระยะเวลาที่อังกฤษเข้ามาปกครองอินเดีย อังกฤษได้วางรากฐานทางด้านกฎหมาย และการปกครองให้กับอินเดียเป็นสำคัญ แม้ว่าการวางรากฐานทางกฎหมายของอังกฤษจะเกิดขึ้น ภายใต้วัตถุประสงค์ในการขยายอำนาจและรักษาผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญก็ตาม แต่สิ่งที่อังกฤษได้ให้ไว้แก่อินเดียก็ได้สร้างคุณูปการให้กับอินเดียไม่น้อยยิ่งไปกว่านั้น การวางแนวทางด้านกฎหมายให้กับอินเดียของอังกฤษได้กลายเป็นมรดกที่ผลักดันให้อินเดียมีความก้าวหน้าสืบต่อมาจน สมัยปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าอิทธิพลทางด้านกฎหมายของอินเดียถือเป็นตัวอย่างที่ทำให้เห็นว่าการ ครอบครองของเจ้าอาณานิคมไม่ได้สร้างผลกระทบในด้านลบต่อลูกอาณานิคมเพียงอย่างเดียว เท่านั้น หากแต่ยังคงนำมาซึ่งผลลัพธ์ในด้านบวกอยู่ด้วยเช่นกัน การเข้าใจอิทธิพลต่อการวางระบบ กฎหมายให้กับอินเดียของอังกฤษจึงนับเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของ อินเดียในสมัยอาณานิคมอย่างสำคัญ

## unสรุป

ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยอาณานิคม ระบบกฎหมายของอินเดียมีวิวัฒนาการอย่าง ต่อเนื่อง และวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นล้วนมีความสัมพันธ์ต่อแนวทางทางด้านกฎหมายในปัจจุบันอย่าง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ในยุคอินเดียโบราณซึ่งเปรียบเสมือนเป็นช่วงรุ่งอรุณของพัฒนาการ ทางระบบกฎหมายของอินเดีย ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้มีบทบาทต่อวิวัฒนาการในช่วงนั้นเป็น อย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้ถูกนำมาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ให้แก่ศาสนิกชนในฐานะเป็นแนวทางของการอยู่ร่วมกันในสังคมเพื่อความผาสุกของสังคม เมื่อ โครงสร้างทางสังคมมีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น คำสอนทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดูได้ถูกนำไปใช้เป็นส่วน หนึ่งในการกระบวนพิจารณาตัดสินคดีความที่เกิดขึ้นผ่านรูปแบบคณะตุลาการ นอกจากศาสนา พราหมณ์-ฮินดูแล้ว ศาสนาอิสลามยังเป็นศาสนาที่มีส่วนสำคัญต่อวิวัฒนาการทางด้านกฎหมาย ของอินเดียโบราณ โดยเฉพาะในช่วงก่อนการเข้ามาของจักรวรรดินิยมอังกฤษ อย่างไรก็ตาม แม้ใน ช่วงที่ศาสนาอิสลามเข้ามามีอิทธิพลต่อการสร้างวัฒนธรรมให้กับอินเดีย อิทธิพลของวัฒนธรรม พราหมณ์-ฮินดูก็ไม่ได้หายไปจากอินเดียโดยสิ้นเชิงแต่อย่างใด ในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมของ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูยังคงมีบทบาทต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมและเป็นพื้นฐานทางกฎหมายเคียง คู่ไปกับวัฒนธรรมของศาสนาอิสลาม

เมื่อเข้าสู่สมัยอาณานิคม จักรวรรดินิยมอังกฤษได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการทาง กฎหมายของอินเดียเป็นสำคัญ สิ่งที่เกิดขึ้นนับเป็นการยืนยันให้เห็นว่าการตกเป็นอาณานิคมได้ สร้างความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นระหว่างเจ้าอาณานิคมและลูกอาณานิคม โดยอิทธิพลของอังกฤษ กับการวางแนวทางด้านกฎหมายให้กับอินเดียปรากฏทั้งในส่วนเนื้อหาของกฎหมายและรูปแบบ ของกระบวนการพิจารณาตัดสินคดี ในการวางรากฐานทางกฎหมายของอังกฤษให้แก่ชาวอินเดียในระยะ แรกของสมัยอาณานิคม บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษได้มีบทบาทสำคัญต่อการวางแนวทาง กฎหมายให้กับอินเดียของอังกฤษ ต่อมาเมื่ออังกฤษได้ครอบครองอินเดียอย่างเป็นทางการ อังกฤษ ได้จัดวางระบบกฎหมายให้กับอินเดียอย่างเต็มรูปแบบ โดยกิจกรรมดังกล่าวได้กลายเป็นสิ่งที่อยู่ใน พระบรมราชานุมัติของกษัตริย์และรัฐสภาอังกฤษโดยตรง เป็นที่น่าสนใจว่าวิวัฒนาการของระบบ

กฎหมายอินเดียทั้งในสมัยโบราณและสมัยอาณานิคมต่างเป็นเสมือนรากฐานของกฎหมายของอินเดียในสมัยปัจจุบัน จากเหตุผลเดียวกันนี้ทำให้กล่าวได้ว่าหลักศาสนาของอินเดียและอังกฤษล้วนมีส่วนต่อพัฒนาการและการวางรากฐานทางกฎหมายของอินเดียในสมัยปัจจุบันทั้งสิ้น

### รายการอ้างอิง

กรุณา กุศลาสัย และ เรื่องอุไร กุศลาสัย. (2550). *ภารตวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: ศยาม. ชัตสฺถณี สินธุสิริ, บรรณาธิการ. (2544). *วรรณคดีที่ศนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรหมคุณาภรณ์, พระ. (2552). *กาลานุกรม: พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ผลิติมม.

พุทธรัชช ปราบนอก, พระมหา. (2540). *การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องพระพรหม ในคัมภีร์อุปนิษิตและคัมภีร์พระสุตันตปิฎก* (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต) นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2548). *พจนานุกรมศัพท์ศาสนาสาถลอังกฤษ-ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

ราชวรมณี, พระ (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2526). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมลคีมทอง.

สาวิตรี เจริญพงษ์. (2545). *ภารตาระยะ: อารยธรรมอินเดียตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงหลังได้ รับเอกราช*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษร ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แสส, อิริค และ ไวแกนค์, สตีฟ. (2562). *ประวัติศาสตร์โลกฉบับไม่ง่วง*. แปลโดย สุวิชา จันทรร. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: เดย์ โฟเอทส์.

อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์. (2558). *เรื่องน่ารู้ในยุโรปสมัยกลาง*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภากการพิมพ์.

Andaya, B.W. and Andaya, L.Y. (2015). *A History of Early Modern Southeast Asia, 1400-1830*. (the 3<sup>rd</sup> ed.). London: Cambridge University Press.

Bhattacharee, A. (1988). *A History of Modern India (1707-1974)*. New Delhi: Ashish Publishing House.

Dowson, J. (2005). *A Classical Dictionary of Hindu Mythology and Religion: Geography, History and Literature*. (the 2<sup>nd</sup> ed.). New Delhi: D.K. Printworld.

Ferrari, S., Mark H., and Jamal, A.A. (2020). *Routledge Handbook of Freedom of Religion and Belief*. London: Routledge.

Hart-Davis, A. (2015). *History: From the Dawn of Civilization to the Present Day*. (the 2<sup>nd</sup> ed.). London: Penguin Random House Company.

- Hartog, L. (1945). **India in Outline.** (the 2<sup>nd</sup> ed.). London: Cambridge University Press.
- Hussain, N. (1995). **The Jurisprudence of Emergency: Sovereignty and the Rule of Law in British India.** California: UMI Dissertation Services.
- Mani, L. (1992). **Continuities Traditions: The Debate on Sati in Colonial India.** Berkeley: University of California Press.
- Mittal, J.K. (1980). **An Introduction to Indian Legal History.** Allahabad: Allahabad Law Agency.
- Osborne, M. (2009). **Southeast Asia: An Introductory History.** (the 12<sup>th</sup> ed.). Sydney: Allen & Unwin.
- Page, M.E. (2003). **Colonialism: International Social, Cultural, and Political Encyclopedia.** (Volume 1). Oxford: Abcoclio.
- Panikkar, K.M. (1954). **A Survey of Indian History.** Bombay: Asia Publishing House.
- Smith, V.A. (1992). **The Oxford History of India.** New Delhi: Oxford University Press.
- Snow, P. (2018). **History of the World: Map by Map.** London: Penguin Random House.
- Steinbach, S.L. (2017). **Understanding the Victorians: Politics, Culture, and Society in Nineteenth-century Britain.** (the 2<sup>nd</sup> ed.). London: Routledge.

# Heritage Sites as the Negotiation between Tradition and Modernity: Case Studies of Chinese Diasporic Heritage Sites in Thailand

Thanya Lunchaprasith<sup>1</sup>

Received: *May 27, 2021*

Revised: *May 28, 2022*

Accepted: *June 23, 2022*

## Abstract

This paper studies how the existence of cultural heritage sites can be read as outcomes of the negotiation between the past and the present. When cultural heritage sites travel through time, many of them are changed or modified in line to the need of the current society. To establish their existence in the current society, traditional functions and values are made to compromise with the modern society. To illustrate this point, Chinese diasporic heritage sites is used as case studies. Based on the findings, the past-present negotiation results in the classification of the Chinese diasporic heritage sites into working heritage sites, documentary heritage sites, representative historical sites, and heritage sites under adaptive re-use. Also, it is possible to witness the process of the localization of diasporic culture, which occurs as the result of the cultural exchange between the Chinese and the Thai. Modifications of historic sites, both in terms of physical characteristics and functions, do not always signify the deterioration of tradition but rather a concomitant phenomenon of culture. It can be concluded that heritage sites can establish its existence not only due to its original and modified activities, but also the representative of the site. Heritage sites are witnesses of the past legacy that have been passed down to the present and the future generation.

**Keywords:** Cultural Heritage Sites, Chinese Diaspora, Cultural Heritage Conservation

## Introduction

This article explores the heritage sites created and used by Chinese diaspora, defined by migrants who, or whose ancestors, move away from their place of origin but still maintain cultural connection with their motherland (Safran, 1991).

---

<sup>1</sup> Lecturer, Silpakorn University, Email: [lunchaprasith\\_t@silpakorn.edu](mailto:lunchaprasith_t@silpakorn.edu)

It argues that the diasporic heritage does not only reflect the ability of the Chinese diasporas to adapt their culture to the new home, but also the ability to negotiate their past with the present. Heritage sites that are related to Chinese diaspora have undergone certain changes when traveling through time. During the process, sites gradually embrace the current social need while attempting to maintain the traditional values. Cultural heritage sites that exist today are resulted from the synchronization between past and present elements.

Chinese is the world's fourth largest diaspora population, after India, Mexico and Russia (TheAtlas, 2015). Thailand is an important hub of Chinese diaspora or overseas Chinese population. There are approximately 7.5 million Chinese diaspora, or overseas Chinese population in the country, accounting for 18.6 % of the total Chinese population across the world (Poston & Wong, 2016). In large cities, such as Bangkok and Phuket, the population of Chinese migrants reaches 70% of the total city's population (Callahan, 2003).

The history of Chinese migration to Thailand can be traced back to 13<sup>th</sup> century (Skinner, 1957). The majority Chinese diaspora migrated to Thailand in search for a better economic opportunity in Thailand (Bunnag, 2006). Some settled down in Thailand to flee from communism in mid-20<sup>th</sup> century (Siriphon, 2016). The more recent Chinese migration to Thailand took place in late 20<sup>th</sup> century. Well educated, these newcomers are found to work in tourism and education field or operate business in Thailand.

There exists evidence of reciprocal cultural interaction between Chinese diaspora and Thai people. Chinese migrants attempted to preserve their tradition when coming to Thailand (especially those concerning family, superstitious beliefs, and gastronomy). At the same time, they embraced Thai culture as part of their own, including Thai language (Bun & Tong, 2004), Thai names (Kanokpongchai, 2011), matriarchal culture (Bisalputra, 2003), and Thai religious belief (Pattranupravat, 2007), and also adopted culture of other ethnic group in Thailand-e.g. the conversion of Chinese diaspora in Taladnoi and Kuddee Chin into Catholicism (Putimahtama, 2015). Some elements of Chinese diasporic culture enter the Thai society, including artistic expression (Dilokmanich, 1985), literature (Dilokmanich, 1985), food (Kanokpongchai, 2011; Sukhonratmethee, 2018), festivals-e.g. Chinese New Year, Chinese mid-autumn festival, Moon festival and Vegetarian festival widely celebrated in Thailand (Dinfa, 2014; Hua & Leepiyachart, 2016; Phetvaroon, 2016), customs-e.g. 'Hong bao' gift (Auethavornpipat, 2011). Overseas Chinese in Thailand developed

their unique identity by synthesizing both the motherland and the local culture. (Wonglaksanaphan, Tandikul, & Inpuntung, 2019). Moreover, Chinese migration contributes to the formation of unique cultural identity of Chinese diaspora, as witnessed in the way of life in Sino-Thai communities across the country.

There are historical sites that witness the history of Chinese settlement in Thailand. Since Thailand is a melting pot society, the use of these sites is not only confined among overseas Chinese but also the local Thai and other ethnic groups. For example, Chinese shrines become the moral comforter for residents in the community, regardless of their ethnic group. Chinese business venues in Chinatown are visited by both the diaspora and the locals. Chinese heritage sites can be classified according to the following characteristics:

**1) Structure:** This refers to building associated with the settlement of Chinese diaspora, for example, Chinese religious sites (such as shrines and temples) and residences (houses or townhouses), and commercial properties (serving as the business venue of Chinese diaspora). Most of these structures are designed according to traditional Chinese style.

**2) Cultural Space:** This refers to the area with the overseas Chinese settlement. They can be divided into ‘Chinese quarters’ - communities where overseas Chinese population predominates. ‘Sino-Thai communities’ are communities where Chinese diaspora live harmoniously with the Thais, which can either located in rural areas or urban area.

Several Chinese heritage sites form an integral part of the national heritage. A number of Chinese historical sites, such as Canton Shrine, Old buildings such as Thai-Chinese Chamber of Commerce, Bangkok Bank Sampeng branch in Bangkok, Tang Toh Kang goldsmith shop, etc. are listed by the Department of Fine Arts, Thailand’s Ministry of Culture as national archeological sites (Poomsuthikul, 2012). There are Chinese heritage buildings that received the Architectural Conservation Awards from the Association of Siamese Architects (ASA), such as Wanglee House, Bangkok (1984); Hongyok House, Phuket (1987); the building of Peranakannit Museum (old Standard Chartered Bank), Phuket (1989); Tang Toh Kang goldsmith shop, Bangkok (2000); A.Seng Gongsı grocery, Bangkok (2017), etc. The National Museum of Songkhla, located in a Sino-colonial manor (built in late 19<sup>th</sup> century), is now listed as the national archaeological site.

This paper discerns diasporic cultural heritage sites under the context of the negotiation between the past and the present. This will be an addition to the

academic literature on Chinese diaspora in Thailand. Despite a significant number of academic works focusing on Sino-Thai culture, little research has been conducted on historical sites related to this diasporic group from the operational perspective.

### **Literature Review: Cultural Heritage in terms of the Negotiation between Tradition and Modernity**

UNESCO (2019) defines heritage as the ‘legacy that we receive from the past, that we experience in the present and that we will pass on to future generations (Hewison, 1989). In this view, heritage is not merely about the revival of the past, in other words, the collection of the past memories, but rather the contemporary engagement with the past (Hems, 2006; Herbert, 1995). Many of what we perceive as the cultural legacy today are resulted from the adaptation of the past to suit the contemporary context (Kirschenblatt-Gimblett, 1998). As Lowenthal (1998) postulates, heritage denotes the contemporary attempt to make sense of the past in order to appropriate them in the modern context. The term ‘invention of tradition’ coined by Hobsbawn & Ranger (1983) describes social phenomena in which past traditions are invented to serve a particular function in the present. This can be education, commercialization, social welfare, identification. In light of this, it can be said that heritage sites that exist today are resulted from the management of historical sites in order to compromise the past legacy with demands and needs in the present time.

The past-present relationship is reflected in the conceptualization of heritage conservation. Heritage conservation approaches vary according to the degree in which the past is conserved in the present time. In this view, measures to preserve heritage range from the preservation of the original condition of heritage condition and the adaptation of heritage for the contemporary use. Larkham (1995) points out heritage conservation can be divided into ‘preservation’- the attempt to maintain the original stage of heritage sites and objects, ‘conservation’- the adaptation of old buildings and sites for modern use, and ‘exploitation’- the attempt to develop and recreate historical sites. Butcher-Youngmans (1996) classifies historic houses according to conservation treatment: ‘documentary historic houses’- houses being used to narrate the history of life in the community through available artefacts, ‘representative historic house’- historic sites being modified to narrate the history in a particular period, and the ‘aesthetic historic house’- houses being adapted to serve functions other than the original function. Similarly, Janssen et al. (2017) classifies

heritage conservation strategies in the context of public policy into ‘preservation approach’ - heritage reflecting the government’s policy to maintain cultural heritage in the original version, ‘conservation approach’- heritage being preserved to meet the objectives predefined in the public policy, and ‘heritage approach’- heritage being preserved to generate sustainable development. With regards to intangible heritage conservation, Laing & Frost (2017) classifies the conservation of royal events into ‘preservation’- the reproduction of the original rituals and traditions, ‘adaptation’- the modification of tradition to suit the modern need.

Based on the studies stated above, the present condition of cultural heritage sites varies according to the degree in which they are oriented towards the past or the degree in which they are oriented towards the present. Some cultural heritage sites are more oriented to the past context such as historic sites that maintain its original physical appearance together with its traditional function, while others are oriented to the modern context such as cultural heritage sites whose function are completely modified to serve contemporary uses.

### **Research Methodology**

This paper constitutes a document research. Using a variety of secondary sources, including academic journal articles, books, and online contents, it identifies conditions of Chinese diasporic heritage sites situated across Thailand and analyses them under the concept of the negotiation between the tradition and modernity.

To ensure the reliability of the secondary sources, journal articles, books and online contents used in this paper are those produced by well-known authors, publishers, and sites.

### **Findings: Heritage Sites as the Negotiation between Tradition and Modernity**

There are many Chinese historic sites that survive in the present time. Being the representation of diasporic heritage, they do not only represent the historical past but also marks the continuity of the past in the present time. They serve as the identity marker for overseas Chinese people as well as form and integral part of the multicultural Thai society (Van Roy, 2017).

The investigation of Chinese diasporic heritage sites enables us to see that the condition of the sites can be shaped by how the site negotiate tradition with the demands in the contemporary society. The degree of presence of traditional elements and contemporary elements on the site plays an important part in defining

the function. Therefore, Chinese heritage sites can be divided into 1) working heritage sites, 2) documentary historic sites 3) representative historical sites, 4) heritage sites under adaptive reuse

**Table 1** Classification of Heritage sites according to Tradition-Modernity tradition.

Type	Past-Present Negotiation	Description
1. Working Historic Sites	oriented towards the past	Historic sites that maintain the same function as in the past.
2. Documentary Heritage Sites	oriented towards the past/ compromise with the present usage	Historic sites that witness the past legacy. They are converted into museums where people can learn history by visiting the site.
3. Representative Historical Sites	Oriented towards the present	Sites that are turned into museums to narrate the history. The historical context presented in the premises is not necessary related to the site.
4. Heritage Sites under Adaptive Re-Use	Oriented towards the present	Sites that acquire a new function that are different from the original one.

**1. Working Heritage Sites:** There are many Chinese diasporic heritage sites that preserve the traditional function in the contemporary time. Among these are religious establishments, for example shrines and temples that are still active in the present time. Some Chinese shrines date back to Ayudhaya period, e. g. Leng Ju Kiang shrine in Patani (since 1574), Leng Buai la shrine in Bangkok (since 1658) and Gong Wu shrine in Bangkok (since 1736). Chinese shrines serve as moral comforter for Chinese migrants (Meepaan, 2006; Wongboonchainant, 2016). It is a venue where Chinese religious ceremonies are performed: god worship (Masathianwong, 2016), death-related rituals (Meepaan, 2006), blessing and fortune telling (Saelim & Wongkitrungruang, 2017), and shamanic rituals (Saelim & Wongkitrungruang, 2017).

There are Chinese manors that remain the family home, such as the traditional Chinese-style Wanglee House, Bangkok (constructed in 1881), Chinpracha House, Phuket (constructed in 1903), and Hongyok House, Phuket (constructed in 1930). In addition, there are several Chinese diasporic business establishments and foundations whose activities still continue in the present time, such as Tang Toh Kang goldsmith shop, Bangkok (since 1868), On Lok Yun café, Bangkok (since mid-20<sup>th</sup> century), Nguan Sun Zhong Herb shop, Phuket (since early 20<sup>th</sup> century). These historic commercial venues are not only recognized for its merchandise, but also for its historicity. They witness the preservation of traditional knowhow and the long history of Chinese diasporas' settlement of in Thailand.

Nevertheless, several working historical sites undergoes changes over time. Previously, shrines were the quasi-centers of Chinese diasporic community through being multifunctional space. They responded to different needs of Chinese diasporas including social function (social gathering venue, social welfare provider, education provider), cultural function (artistic expression venues) and economic function (trade area for street vendors). Modernization that started to occur in 1960s has diverted Chinese diaspora away from the site since they rather gather at shopping venues instead. At present, shrines mainly serve religious purposes and become touristic venues attended by tourists.

A number of Chinese manors, though remaining the family's private properties, are no longer inhabited by family members but became venues used for family gathering, as exemplified by Wanglee House (see Kwanmuang, 2017) and Hongyok House (Kaewkrajang, 2016).

**2. Documentary Heritage Sites:** They include overseas Chinese houses that are transformed into museums narrating the lives of people living in the premises. This can be exemplified by family homes that are no longer inhabited by people and hence the transformed into museums. 'Eng-Hok-Tok', a 200-year old Teochew-Hokkien house located near 'Chou-Sue-Kong' shrine (Taladnoi, Bangkok) that previously belonged to Tantiwechakul family was transformed into the museums enabling the public to learn about local lives (Springnews, 2017).

A number of Sino-Portuguese houses in Phuket are family homes. Once the size of family become bigger, members relocated from the property to a new home. Then, the houses were transformed into living museums narrating the lives of Hokkien Chinese in the city. For example, Hongyok House is turned into a museum attracting people interested in learning about the local lives (Hong Yok

House, 2007). ‘Chinpracha House’, a century old Sino-Portuguese house belonging to ‘Tantiwanich’ family (Chinese surname: Tan), narrates the history of overseas Chinese through utensils, photos, painting, architectural design and décor. The Sino-colonial House ‘No. 88 on Krabi Road, Phuket’, owned by traditional Ah-Pong dessert maker showcases the way of live of people living in the house through kitchen utensils (Strolling Along Ancient Quarter and Tell the Story of Muang Thong Kha, 2017). ‘i46 Old Tow’n in Phuket, a house of Khun Nithes Jeenarak constructed in 1939, has been transformed into Peranakan house museum and café featuring Peranakan food and drink.

There are cultural landscapes that are promoted as living museum, defined by Naumova (2015) as historical sites which are made to look as if it is inhabited by people in the historical period. Many living museums related to Chinese diaspora are operated by residents in the community who turned run-down community into historically significant venues. This can be exemplified by Samchuk Hundred-Year Market (Suphanburi), Kao Hong Market (Suphanburi), Sak Ngaew Museum (Chonburi), Baan Chin Museum (Tak) which are now developed as museums that showcases the community history through people’s way of life. Particularly, Samchuk Hundred-Year Market, comprising of a group of historic houses narrating the community through old utensils, received recognition from UNESCO in recognition of cultural heritage conservation.

**3. Representative Historical Sites:** Sites under these categories are museums narrating the lives of overseas Chinese. Usually, museums of this type are located in the structure or building within Chinese diasporic communities. They portrayed the history of the Chinese ethnic group, rather than information specific to the building where they are located. For example, ‘Yaowaraj Heritage Centre’ at Wat Trai Mit, is an establishment to narrate the settlement of Chinese descendants in Bangkok. ‘Dragon Descendant Museum’ in Suphanburi was constructed in 1996 to commemorate 20<sup>th</sup> anniversary of Thailand-China diplomatic relations, and showcases the history of Chinese migrations to Thailand alongside with the history of Mainland China (Tourism Authority of Thailand, 2020). ‘Phuket Glass Plate Museum’ in Phuket showcases the history of Phuket through photo plates owned by Lian-Ew studio founded by a Chinese photographer in 1933. ‘Chinese-Thai Cultural Centre’ in Udon Thani showcases the history of Chinese settlement in Udon Thani and Chinese art through its landscape architecture (Thailand Tourism Directory, 2020).

Several representative historical sites are old buildings that are transformed into community museums showcasing the way of life Chinese communities in general. 'Peranakannitat Museum Phuket Town' (founded in 2012) is located in a 20th century Sino-Portuguese building which once served as a branch of Standard Chartered Bank. The museum narrates the culture and tradition of Baba Nyonya people in Phuket. 'Phuket Taihua Museum', located in a building that was once a Hokkien Chinese school, is a museum showcasing the lives of Chinese migrants in Phuket and the history of Chinese education. 'Bang Neaw Museum', located in an old building Bang Neaw School, narrates the history of Chinese diaspora in Bang Neaw community, whose settlement can be traced back to 19th century.

There are open-air art galleries in Sino-Thai communities comprising murals that narrate the community's history. They can be exemplified by murals in Phuket downtown (Street Art Phuket 2016) and Talad Noi (Wichitnetisard & Jomwong, 2019). The street art, besides communicating the community history, embellishes the landscape of old community (Wichitnetisard & Jomwong, 2019). They follow the footsteps of the street art project in Georgetown Penang, known for its success to rejuvenate the community (Sadatisyedmahalleh et al., 2015).

Additionally, representative historical sites occur in the form of temporary exhibition. Sri Mahasamut Floating Museum (Bangkok) was a temporary exhibition (running between 15 November 2018-13 January 2019 at ICONSIAM shopping complex) narrating the history of Chino-Thai community in Thonburi district and the life of King Taksin the Great, a Sino-Thai King who relocated Thailand's capital city from Ayuthaya to Thonburi in 1767.

**4. Heritage Sites under Adaptive Re-Use:** There are Chinese historic sites that overtime acquire a function instead of the original one. Adaptive reuse is a conservation strategy enabling historical sites to survive by performing a new role which is completely different from the original one (Henderson, 2013).

The adaptive reuse in Chinese historical sites occurs in numerous forms, as follow:

4.1 Art Spaces: This refers to Chinese historical sites were transformed into artistic establishments. For example, Chinese-style building have been converted into contemporary art galleries, e. g. Phuket art and gallery, which is located in Phuket traditional Sino Portuguese building. Also, Chinese historical sites and Chinese cultural landscapes become filming locations for retro-film and drama depicting the lives of Chinese migrants, such as Kao Hong Market in Suphanburi

(Tourism Treasure, 2019).

4.2 Shopping Venues Developed from Chinese Historical Sites: Some shopping venues are developed from the renovation of overseas Chinese buildings. These historic business venues being converted into themed community malls such as Lhong 1919, a Chinese-themed shopping venue converted from the 19<sup>th</sup> century port and warehouse belonging to ‘Wanglee’ family. As a mixed-use development project, the centre comprises of functional spaces, many of which reflect the building’s legacy such as Rong Si by The River, a Thai restaurant recreating the atmosphere of old warehouse, Ki Len Tech Heng Yoo, a traditional Chinese medicine museum showcasing the traditional Chinese know-how and the Osotspa Tech Heng Yoo (a pharmaceutical company dating back to 19<sup>th</sup> century) and Mazu shrine, which is originally the spiritual home of Wanglee warehouse and now become the main tourist spot.

In addition, there are shopping districts developed from Chinese community areas. Several Chinese quarters are turned into tourist walking streets, where tourists can explore local food prepared by overseas Chinese migrants. Some car lanes on Yaowaraj road (Bangkok’s Chinatown) are closed in the evening, enabling tourists to explore local eats on foot. From December 2019 onwards, the entire area will be turned into a pedestrian area from 5pm until midnight. This initiative is part of Bangkok Municipality’s policy to promote tourism in the city’s historic area (Crowding in Yaowarat Walking Street, 2019).

4.3 Hospitality Venues Developed from Chinese Historical Sites: There are Chinese historical sites that are converted into hospitality venues where the Chinese identity is used as the selling point. There are eateries that are developed from historical buildings in Chinese quarters and Sino-Thai communities. ‘Sou-Heng-Tai’ is a 250-year-old manor (Taladnoi, Bangkok) which is transformed into Chinese-themed café and diving school. A-Né, a restaurant selling Thai Chinese food, is in an old town house in Talad Noi, Bangkok. Taiguan café is a modern Chinese café located in Chinese-style house constructed in 19<sup>th</sup> century by a Chinese trader. The building’s history is expressed through the décor and the creation of on-site food and drink that integrates Chinese gastronomy with contemporary food items (Sitthika, 2019). There is also ‘Jade Old Town’, located in a building in Bangkok’s Chinatown that was previously a hotel operated by a Chinese business entrepreneur (Jadeoldtown, 2019).

There are also eateries in Chinese communities in southern part of Thailand, which focus on portraying Peranakan culture through visual art and culinary products. Among these are 92 Coffs & Burge Café, which is renovated from Peranakan Chinese house on Thalang Road, Phuket ("Nan" Natdaporn Paramataphon Baba Girls, 2018). China Inn Café and restaurant was located in the building where Chinese bank once located (Thaihiam & Chaiyasit Dankittikul, 2016).

The emergence of Chinese themed eateries is in line with the nostalgic consumption that permeates the Thai society. As can be seen, traditional-themed cafés have become a fashion in Thailand, and form part of contemporary lifestyle (Kapook Travel, 2019; Ryoii, 2018; Tripgether, 2019). For many, going to the café is about appreciating the architectural beauty and expressing their own self in addition to satisfying their appetite. Also, there are accommodations located in historic Chinese buildings, in which traditional culture is used as the selling point. This is exemplified by Chinese-themed hotels in Chinese district. In Bangkok's Chinatown, Ama Hotel (Bangkok), Urby Hostel are those Chinese-themed accommodation located in historic Chinese house in Chinatown Bangkok.

4.4 Creative District Developed from Chinese Historical Sites: The significance of traditional culture as economic assets leads to the regeneration of diasporic quarters in the country. This includes the revival of historic Chinese quarters into creative spaces combining both historical and economic significance. They become an area gathering creative business inspired by Chinese diasporic heritage.

An apparent example of this is the promotion of Chinese quarters in Bangkok such as Taladnoi to become a creative district. Besides being a hub of street food, the area is known as a cluster of Chinese-themed hospitality-related businesses, including but not limited to food and drink and accommodation sector business that are inspired by Chinese diasporic legacy. This is contributed by the festival 'Bangkok Design Week' by Creative Economy Agency (CEA). Held in numerous locations in Bangkok's town centre, this is an annual artistic festival gathering a variety of art and design-related activities including exhibitions, talks and workshops, the creative market, art, and music events. Especially, the Bangkok Design Week aims to promote Charoenkrung and Talad Noi to become creative district rooted in the presence of Chinese legacy. The festival show visitors the possibility to marry cultural heritage with creativity.

Efforts have been made to promote Chinese communities to become a cluster of street art. This is contributed by Bukruk Festival, a street art festival

in Bangkok in 2016 that invite artists from different nationalities to create murals and graffitis in Charoenkrung area. Also, in 2020, the CEA's project 'Colour of Charoenkrung' helped embellish the Chinese quarter by introducing 30 new street artworks in Charoenkrung that reflects the marriage between the contemporary creativity with the local tradition (Chanakarn 2020).

## Discussion and Conclusion

The long history of Chinese diaspora settlement in Thailand results in the existence of Chinese heritage sites across the country, especially in urban areas where Chinese people established their business that become the backbone of the local economy. Chinese heritage sites are recognized either as individual establishment, possessing its unique history or as a cluster, where individual structures form an integral part of Chinese diaspora's way of life.

From the findings, it is possible to conclude that Chinese heritage sites that exist in Thailand are resulted from the negotiation between the past and the present. The condition of Chinese heritage sites in today's time vary according to the degree in which the site is oriented to the tradition or to the need of the presents. This range from those which retain its original functions (Category 1: Working Historic Sites) to those that acquire new functions that are completely different from the original one (Category 4: Historical Sites under Adaptive Reuse) or sites that witnesses the past (Category 2: Documentary Historical Site). The increased significance of Chinese diaspora leads to the development of new sites that narrate the history of the past (Category 3: Representative Historical Sites). It is also found that some heritage sites may fit in more than one category, as exemplified by 'Tang Toh Kang' goldsmith shop fit into both category 1 and category 2 given the fact that the venue is still an active business venue and that it has a mini museum section showcasing the history of its business respectively.

Besides demonstrating the dynamic character of heritage sites (Chang, 2017), the findings demonstrate the role of the present in determining the existence of past heritage. People living in the contemporary society is the gatekeeper of the memories. In other words, they play a part to decide whether to maintain the origin, or modify it to contemporary context, or to leave it completely forgotten. Understanding the current condition of Chinese historical buildings leads us to conclude that heritage is never static but alternates according to the temporal and spatial context. Changes or modifications made to heritage sites should be

perceived as natural. This is the process to make the past beneficial for people living in the present time.

It can be implied from the findings that public engagement is crucial to the survival of heritage sites. Education is necessary to make the public aware of the heritage sites, especially the younger generations to appreciate the history. This is especially the case for touristic sites that showcases the history of Chinese diaspora, where appropriate narrative strategies are needed to connect visitors with heritage. Chinese heritage sites can enhance its value by incorporating the location's history in its promotional message.

The findings in this paper constitute a preliminary investigation of the condition of cultural heritage sites in Thailand. Further research such as fieldwork should be conducted to gain more detailed information regarding this matter.

### Acknowledgements

This paper is part of the research project 'The Roles of Social Media in Supporting Heritage Tourism: a study of Chinese Diasporic Heritage in Bangkok', which is funded by Silpakorn University International College. The author would like to thank Silpakorn University International College for research opportunity and financial support.

### References

- Auethavornpipat, R. (2011). Flexible Identity: Unfolding the Identity of the Chinese-Thai population in Contemporary Thailand. *The Arbutus Review*, 2(1), 32-48.
- Crowding in Yaowarat Walking Street.** (2019). Retrieved on January 13, 2022, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/858246>
- Bisalputra, P. (2003). **Honorable Mother, The Legend of Chinese Lady in Siam.** Bangkok: Nanmeebooks.
- Bun, C., & Tong, C. K. (2004). Rethinking identity and Ethnicity: The Chinese of Thailand, Singapore and Hongkong. In Wong Siu-lun (Ed.), **Chinese and Indian Diasporas Comparative Perspectives** (pp. 153-180). Hong Kong: University of Hong Kong.

- Bunnag, P. (2006). Sampeng: the History of Chinese Community in Bangkok. In Supang Chantavanich (Ed.), **Sampeng: the History of Chinese Community in Bangkok**. Bangkok: Chinese Study Centre, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Butcher-Youngans, S. (1996). **Historic House Museums: A Practical Handbook for Their Care, Preservation, and Management**. New York; Oxford: Oxford University Press.
- Callahan, W. A. (2003). Beyond Cosmopolitanism and Nationalism: Diasporic Chinese and Neo-Nationalism in China and Thailand. **International Organization**, 57, 481-517.
- Chanakarn. (2020). **Color of Charoenkrung, Creative Project to Fight off COVID**. Retrieved on November 14, 2020, from <https://kooper.co/color-of-charoenkrung-cea-vaccine/>
- Chang, T. C. (2017). Heritage Boutique Hotels as “Experiencescapes”: Three Views from Singapore. **Asian Journal of Tourism Research**, 2(1), 50-76.
- Dilokmanich, M. (1985). A Study of Samkok: The first Thai Translation of a Chinese Novel. **Journal of the Siam Society**, 73, 77-112.
- Dinfa, P. (2014). Chao Poh-Chao Mae Paknampho Procession in the present that influences on the living of Chinese Thais in Paknampho district, Muang, Nakhonsawan. **Journal of Thai Hospitality & Tourism**, 9(2), 45-59.
- Hems, A. (2006). Introduction: Beyond the graveyard- extending audiences, enhancing understanding. In A. Hems & M. Blockley (Eds.) **Heritage Interpretation**. London: Routledge.
- Henderson, J. (2013). Finding a Place for Heritage in South-East Asian Cities. In Greg Richards & Melanie Smith (Eds.) **The Routledge Handbook of Cultural Tourism**. Oxon: Routledge.
- Herbert, D. (1995). Heritage as historical reality. In D. Herbert (Ed.) **Heritage, Tourism and Society**. London: Mansel Publishing.
- Hewison, R. (1989). Heritage: an interpretation. In David L. Uzzel (Ed.) **Heritage Interpretation vol.1: The natural and built environment**. London: Belhaven Press.
- Hobsbawn, E., & Ranger, T. (1983). **The Invention of Tradition**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hong Yok House**. (2007). Retrieved on January 30, 2020, from [http://www.anuphas.co.th/anuphas/genaral\\_information\\_page3.htm](http://www.anuphas.co.th/anuphas/genaral_information_page3.htm)

- Hua, Q., & Leepiyachart, N. (2016). A Study of Chinese Spirit Festival of Chinese-Thai People in Chonburi Municipality, Chon Buri Province. **Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University**, 24(45), 125-137.
- Jadeoldtown. (2019). Retrieved January 14, 2020, from [https://www.facebook.com/permalink.php?story\\_fbid=400681493829944&id=375805086317585](https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=400681493829944&id=375805086317585)
- Janssen, J., Luiten, H. R., & Stegmejer, E. (2017). Heritage as Sector, Factor and Vector: Conceptualizing the Shifting Relationship between Heritage and Spatial Planning. **European Planning Studies**, 25(9), 1654-1672.
- Kaewkrajang, P. (2016). **Hong Yok House**. Retrieved January 22, 2020, from <https://asaconservationaward.com/index.php/2016-06-13-15-22-54/home2530/269-hongyok-house>
- Kanokpongchai, S. (2011). The Book Critics of 60 Years in A Life of An Oversea Chinese. **Institute of Culture and Arts Journal**, 14(1), 7.
- Kapook Travel. (2019). **10 Chinese-Style Café in Bangkok with Nice Photoshooting Spot that We Can Go Everyday**. Retrieved on January 14, 2021 from <https://travel.kapook.com/view209241.html?fbclid=IwAR1uwPmjQlcpFwi3O4BozWgnLYdE75B7e1RUw3bcxDVg8K3b6AceXsAMv4>
- Kirschenblatt-Gimblett, B. (1998). **Destination Culture: Tourism, Museums, and Heritage**. Berkeley: University of California Press.
- Kwanmuang, A. (2017). **Wanglee Warehouse of Khlongsan District, New Legend on Chao Phraya River**. Retrieved January 30, 2020 from <https://www.aswinbkk.com/wangleeancienthouse/>
- Laing, J., & Frost, W. (2017). **Royal Events: Rituals, Innovations, Meanings**. Oxon; New York: Routledge.
- Larkham, P. J. (1995). **Heritage as planned and conserved**. In **Heritage, Tourism and Society**. London: Mansell.
- Lowenthal, D. (1998). **The Heritage Crusade and the Spoils of History**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Masathianwong, C. (2016). A-Nia-Keng Shrine. In S. Chantavanich (Ed.), **Sampeng, the History of the Chinese Community in Bangkok** (pp. 253-262). Bangkok: Chinese Study Centre, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.

- Meepaan, A. (2006). Lao Poon Tao Kong Shrine. In S. Chantavanich (Ed.), **Sampeng, the History of the Chinese Community in Bangkok**. Bangkok, Cheney: Chinese Study Centre, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Naumova, A. (2015). Touching the Past: Investigating Lived Experiences of Heritage in Living History Museums. **The International Journal of the Inclusive Museum**, 7(3-4), 1-8.
- "Nan" Natdaporn Paramataphon Baba Grils Who Never Forget Her Land. (2018). Retrieved on Jauary 13, 2020, from <http://www.openphuketmag.com/2018/12/19/แนน-ณัฐดาพร-ปรมัตถผล-สาว/>
- Pattranupravat, R. (2007). Globalization and Change of Chinese Shrines in Samutsongkhram Province. **University of Thai Chamber of Commerce Journal**, 28(3), 79-105.
- Phetvaroon, K. (2016). A Model of Phuket Vegetarian Image. **Silpakorn**, 36(3), 115-132.
- Poomsuthikul, P. (2012). **Report of Registered Archaeological Sites in Bangkok as of 2012**. Bangkok: Department of City Planning and Urban Development.
- Poston, D. L., & Wong, J. H. (2016). The Chinese diaspora: The current distribution of the overseas Chinese population. **Chinese Journal of Sociology**, 2(3), 348-373.
- Putimahtama, P. (2015). Chinese Community of Talad Noi: Faiths and Trade of Chinese in Siam. **Veridian E-Journal SU**, 8(2), 2606.
- Ryoi. (2018). **4 Chinese-Style Café to Sip Coffee and Appreciate Nostalgic Atmosphere**. Retrieved from <https://www.ryoiireview.com/article/yaowarad-cafe-chinese/>
- Sadatiseyedmahalleh, S., Rahman, S., & Abdullah, A. (2015). Critical Review on the Role of Street Art of George Town, Pulau Penang. **Advances in Environmental Biology**, 9(4), 181-184.
- Saelim, S., & Wongkitrungruang, C. (2017). The Existence, Adaptation and Transmission of Guan Im Pud Jor Chinese Shrine in Khuan Nga Chang, Bangdee Sub-district, Huai Yot District, Trang Province. **Journal of Yala Rajabhat University**, 12(2), 16-30.
- Safran, W. (1991). Diasporas in Modern Societies: Myths of Homeland and Return. **Diaspora: A Journal of Transnational Studies**, 1(1), 83-99.

- Siriphon, A. (2016). Confucius Thought: the Political and Religious Practice of Yunnanese Chinese Ethnic in Northern Thailand. In Y. Santasombat (Ed.), **Border and Diversity of Belief System: Struggle of Holy Places and Symbolic Possession** (pp. 154-202). Chiang Mai University.
- Sitthika, S. (2019). "Tai Guan Cafe" Serving Modern Chinese in Chinese House of Talad Noi Community. Retrieved Sep 5, 2020, from <https://today.line.me/th/pc/article/‘ไท่จวนคาเฟ่’+เสิร์ฟความเป็น+Chinese+Modern+ในบ้านจีนยุคบุกเบิกของชุมชนตลาดน้อย-Q7w69l>
- Skinner, G. W. (1957). Chinese Assimilation and Thai Politics. **The Journal of Asian Studies**, 16(2), 237–250.
- Springnews. (2017). **200-Year Old Traditional Chinese House Narrating the Story of Chinese Thai House**. Retrieved January 13, 2020, from <https://www.springnews.co.th/thailand/125539>
- Street Art Phuket**. (2016). Retrieved January 13, 2020, from <http://www.phuketlocalcuisine.com/travel/content?id=2>
- Strolling Along Ancient Quarter and Tell The Story of Muang Thong Kha**. (2017). Retrieved January 13, 2020, from <https://www.phuketemagazine.com/%E0%B9%80%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A5%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%A2%E0%B9%88%E0%B8%B2%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%81%E0%B9%88%E0%B8%B2-%E0%B9%80/>
- Sukhonratmethee, S. (2018). **Sia Po Rice, food besides the casino for gambling losers**. Retrieved November 14, 2019, from <https://www.naewna.com/columnonline/37616>
- Thaiham, M., & Chaiyasit Dankittikul. (2016). **Desired Physical Environment of Walking Street: A Case Study of Thalang Street, Phuket** (Master Thesis). Bangkok: Silpakorn University.
- Thailand Tourism Directory. (2020). **Chino-Thai Centre**. Retrieved January 14, 2020, from <https://www.thailandtourismdirectory.go.th/th/info/attraction/detail/itemid/845>
- Theatlas. (2015). **Countries that have the world’s largest diaspora**. Retrieved April 16, 2019, from <https://www.theatlas.com/charts/V11vjfeug>
- Tourism Authority of Thailand. (2020). **Dragon Descendants Museum**. Retrieved January 14, 2020, from <https://www.tourismthailand.org/Attraction/dragon-descendants-museum-2>

- Tourism Treasure. (2019). **Kao Hong Market**. Retrieved January 14, 2019, from <https://www.tourismtreasures.org/detail/705>
- Tripgether. (2019). **5 Chinese-Style Café in Yaowarat, Good Vibe, Nice Photoshooting**. Retrieved January 14, 2020, from <https://www.tripgether.com/admin/thailand/index.php?home=view&id=1308>
- UNESCO. (2019). **What is meant by “cultural heritage”?** Retrieved November 20, 2019, from <http://www.unesco.org/new/en/culture/themes/illicit-trafficking-of-cultural-property/unesco-database-of-national-cultural-heritage-laws/frequently-asked-questions/definition-of-the-cultural-heritage/>
- Van Roy, E. (2017). **Siamese Melting Pot: Ethnic Minorities in the Making of Bangkok**. Bangkok: ISEAS-Yusolf Ishak Institute/ Silkworm Books.
- Wichitnetisard, I., & Jomwong, Y. (2019). **Colourful Street Art, New Landmark in Talad Noi Community**. Retrieved January 14, 2020, from <https://thematr.co/brandedcontent/street-art-squidbrand/87889>
- Wongboonchainant, T. (2016). Leng Noei Yi Temple. In S. Chantavanich (Ed.), **Sampeng: the History of Chinese Community in Bangkok**. Bangkok: Chinese Study Centre, Institute of Asian Studies, Chulalongkorn University.
- Wonglaksanaphan, A., Tandikul, C., & Inpuntung, V. (2019). Phuket’s Chinese Kitchen: space of identity and wisdom. **Academic Journal of Architecture**, 69 (July-December), 107-123.

## หลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์

1. เป็นบทความด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษาและภาษาศาสตร์ นิเทศศาสตร์และการสื่อสาร และด้านการพัฒนาสุขภาพ
2. เป็นบทความภาษาไทยหรือบทความภาษาอังกฤษ ในกรณีเป็นบทความภาษาอังกฤษต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ก่อนส่งบทความมายังกองบรรณาธิการ
3. ต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ได้มาก่อน
4. หากเป็นงานแปลหรือเรียบเรียงจากภาษาต่างประเทศ ต้องมีหลักฐานการอนุญาตให้ตีพิมพ์เป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าของลิขสิทธิ์
5. บทความที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์จะได้รับการอ่านประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความอย่างน้อยสองท่าน

### รูปแบบและหลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับ

กองบรรณาธิการได้กำหนดรูปแบบและหลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการจัดทำและส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ดังนี้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้
  - 1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 3.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร
  - 1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ทั้งภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยมีขนาด ชนิดของตัวอักษร และการจัดวางตำแหน่งดังนี้
    - 1.2.1 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
    - 1.2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
    - 1.2.3 ชื่อผู้เขียน ให้ระบุทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษของผู้เขียนทุกคน เรียงลำดับจากซ้ายไปขวา ชื่อผู้แต่งภาษาอังกฤษให้ระบุในบรรทัดต่อไปจากชื่อภาษาไทย ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ชิดขวาใต้ชื่อเรื่อง (ใส่เลขเชิงบรรณการท้ายชื่อ)
    - 1.2.4 รายละเอียดในส่วนเชิงอรรถ (ท้ายกระดาษหน้าแรก) ระบุตำแหน่งและต้นสังกัดพร้อม E-mail ของผู้เขียนทุกคน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 12 ชนิดตัวบาง
    - 1.2.5 บทคัดย่อ (Abstract)
      - หัวข้อของบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้ายบรรทัดใต้ชื่อผู้เขียน
      - เนื้อหาบทคัดย่อไทย/อังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ บรรทัดแรกเว้น 1 ซม. จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน ความยาวไม่ควรเกิน 250 คำ หรือ 15 บรรทัด กรณีบทคัดย่อของบทความวิจัย เนื้อหาควรประกอบด้วย

ไปด้วยวัตถุประสงค์ (objective) ระเบียบวิธีวิจัย (Methodology) ผลการศึกษา (Results) บทสรุปและวิจารณ์ (Discussion and Conclusion) โดยให้ลำดับบทความภาษาไทยก่อนบทความภาษาอังกฤษ (Abstract) บทความภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง และใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์

**1.2.6 คำสำคัญ (Keywords)** ระบุคำสำคัญจำนวนสูงสุดไม่เกิน 5 คำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทความที่นำเสนอ ชื่อ “คำสำคัญ หรือ Keywords” ใช้ตัวอักษรขนาด 14 ชนิดตัวหนา เนื้อความขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา

### 1.2.7 การพิมพ์เนื้อหาในบทความ

- **หัวข้อเรื่อง** ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย
- **หัวข้อย่อย** ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขไว้หน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 ซม. จากขอบกระดาษด้านซ้าย
- **เนื้อหา** ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน
- **ชื่อตาราง** ระบุชื่อเหนือตาราง ขนาด 14 ตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย เนื้อหาของตารางจัดอยู่กึ่งกลางหน้ากระดาษ
- **ชื่อภาพประกอบ** ระบุชื่อภาพขนาด 14 ตัวธรรมดา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษและใส่ชื่อใต้ภาพประกอบ

**1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ** ควรมีความยาวระหว่าง 10 -15 หน้ารวมบทความและเอกสารอ้างอิง และใส่เลขหน้าในตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาล่าง

## 2. หัวข้อและเนื้อหาของบทความ

ผู้เขียนต้องกำหนดประเภทของบทความให้ชัดเจนว่าเป็นบทความวิชาการ บทความวิจัย งานแปล หรือบทความปริทัศน์หนังสือ (Book Review) ดังรายละเอียดและองค์ประกอบของบทความแต่ละประเภท ดังนี้

### 2.1 บทความวิชาการ

บทความวิชาการ คืองานเขียนทางวิชาการซึ่งมีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ทั้งนี้การวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวตามหลักวิชาการ โดยมีการสำรวจวรรณกรรมเพื่อสนับสนุน จนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยที่ผู้เขียนแสดงทัศนะทางวิชาการของตนไว้อย่างชัดเจนด้วย

### 2.2 บทความวิจัย

บทความวิจัย คือผลงานทางวิชาการที่เป็นงานศึกษาหรืองานค้นคว้าอย่างมีระบบด้วยวิธีวิทยาการวิจัยที่เป็นที่ยอมรับในสาขาวิชานั้น ๆ และมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลคำตอบหรือข้อสรุปรวมที่จะนำไปสู่ความก้าวหน้าทางวิชาการ หรือเอื้อต่อการนำวิชาการนั้นไปประยุกต์

- บทความควมรื่องค้ประกอบดั่งต่อไปนี้ (สามารถมีหัวข้อหรือองค์ประกอบที่แตกต่างได้)
- **บทนำ** (Introduction) ที่ครอบคลุมความสำคัญและที่มาของปัญหาวิจัยพร้อมทั้งเสนอภาพรวมของบทความ
  - **ทบทวนวรรณกรรม** (Literature Review)
  - **วิธีการวิจัย** (Research Methodology) ที่สามารถอธิบายวิธีดำเนินการวิจัยรวมถึงการเก็บข้อมูลหรือเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยอย่างชัดเจน
  - **ผลการศึกษา** (Research Finding)
  - **อภิปรายและสรุปผลการวิจัย** (Discussion/Conclusion)

### 2.3 งานแปล

งานแปล คือ ผลงานที่แปลมาจากตัวงานต้นแบบที่เป็นงานวรรณกรรม หรืองานด้านปรัชญา หรือประวัติศาสตร์ หรือวิทยาการสาขาอื่นบางสาขาที่มีความสำคัญและทรงคุณค่าในสาขาวิชานั้น ๆ ซึ่งเมื่อนำมาแปลแล้วจะเป็นการเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการที่ประจักษ์ชัดเป็นการแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยหรือจากภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ หรือแปลจากภาษา ต่างประเทศเป็นภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง (ผู้แปลต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร)

### 2.4 บทความปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

บทความปริทัศน์หนังสือ (book review) คืองานเขียนที่เรียบเรียงขึ้น เพื่อวิเคราะห์วิจารณ์หรือวิพากษ์หนังสือหรือตำราเล่มใดเล่มหนึ่งอย่างเป็นวิชาการ เพื่อให้ผู้อ่านได้แนวคิดต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่โดยสังเขป ตลอดจนทราบถึงข้อดี ข้อด้อย และ/หรือประโยชน์ของหนังสือหรือตำรานั้น

## 3. รูปแบบการเขียนรายการอ้างอิง

3.1 การอ้างอิงในเนื้อหา (In-text citations) ให้ใช้การอ้างอิงแบบนาม-ปี (the author-date method of in-text citation) โดยระบุ ชื่อ-สกุล ผู้แต่ง ไว้ในเนื้อหาตามด้วยปีที่พิมพ์ และตามด้วยเลขหน้าของเอกสารที่อ้างอิง สำหรับผู้แต่งที่เป็นชาวต่างชาติให้ใส่เฉพาะนามสกุลเท่านั้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้แต่งคนเดียว	
รูปแบบ	(ชื่อ สกุล, ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)
คนไทย ชาวต่างชาติ	(วิทยา สุตบวร, 2548: 47) (Easier, 2003: 25)
รูปแบบ	(ชื่อ สกุล, ปีพิมพ์)
คนไทย ชาวต่างชาติ	(วิทยา สุตบวร, 2548) (Easier, 2003)
คนไทย ชาวต่างชาติ	จากการสำรวจข้อมูลโดย ญัฐพร มัถอุดมลาภ (2548: 273) พบว่า... Naugle (1994) ได้เสนอวิธีการ....

ผู้แต่ง 2 คน	
คนไทย ชาวต่างชาติ	(ไพบูลย์ เกียรติโกมลและ ญัฐพันธ์์ เขจรนันท์, 2551) (Laudon and Parker, 1994: 2)
ผู้แต่ง 3 คน	
คนไทย ชาวต่างชาติ	(วิศาล สุขกระสานติ, บุญเจริญ ศิริเนาวกุล, และสมยศ นาภิการ, 2535: 102) (Davis ,Clemson, and Weber, 2001)
ผู้แต่งมากกว่า 3	
คนไทย ชาวต่างชาติ	(ประสงค์ ปราณีตพลกรัง และคณะ, 2543: 12) (Lucas et al., 2001: 56) หรือ (Lucas and others, 2001: 56) <b>**หมายเหตุ</b> ผู้แต่งมากกว่า 3 คน เมื่อเขียนบรรณานุกรมให้ใช้ตามหลักการบรรณานุกรม APA 6 <sup>th</sup> edition (2010)
อ้างอิงสื่อออนไลน์	
* ใช้หลักการเดียวกับ สิ่งพิมพ์ โดยไม่ต้อง ระบุเลขหน้า ห้ามลง รายการด้วยลิงค์ www.	หากไม่มีชื่อผู้รับผิดชอบให้ลงรายการด้วยชื่อหัวข้อที่ปรากฏในเว็บเพจ เช่น (ชาวไทยพวน, 2561)  หากเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ของหน่วยงานหรือสถาบันของรัฐ สามารถ ลงรายการด้วยชื่อองค์กรหรือหน่วยงานนั้นได้ทันที เช่น (มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2559)  หากไม่ระบุปีที่โพสต์ข้อมูล ลงรายการไปด้วย ม.ป.ป. เช่น (ชุมชนลุ่มน้ำโขง, ม.ป.ป.)

**3.2 การอ้างอิงท้ายบทความ** ให้มีการอ้างอิงโดยการรวบรวมเอกสารทั้งหมดที่ใช้อ้างอิงในการเขียนบทความ จัดเรียงรายการตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่ง ภายใต้หัวข้อ “รายการอ้างอิง” สำหรับบทความภาษาไทย หรือ “Reference” สำหรับผลงานภาษาอังกฤษ และให้ใช้การอ้างอิงตามรูปแบบ APA 6<sup>th</sup> edition (2010) โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. ผู้แต่งชาวไทยให้ตัดคำนำหน้านาม ยศตำแหน่งทางวิชาการ ยศทหารตำรวจ ใส่เฉพาะชื่อ นามสกุล เช่น ปิยะ นากสงค์
2. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ลงชื่อสกุลตามด้วยอักษรย่อของชื่อต้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาค (.) คั่น เช่น Hlebowwitsh, P.S.
3. ผู้แต่งชาวไทยมีฐานันดรศักดิ์ บรรดาศักดิ์ ให้พิมพ์ชื่อตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) เช่น ชาตรี เฉลิมยุคล,ม.จ.
4. ผู้แต่งตั้งแต่ 1-7คน ให้ลงรายชื่อทุกคน คั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค (.) เชื่อมต่อด้วยคำว่า และ ก่อนลงชื่อคนสุดท้าย เอกสารภาษาอังกฤษใช้ & ระหว่างผู้แต่งคนที่ 6 และ 7

5. ผู้แต่งตั้งแต่ 8 คนขึ้นไป ให้ลงชื่อสกุลผู้แต่งตั้งแต่คนที่ 1-6 แล้วใส่ (...) และลงชื่อสกุลผู้แต่งคนสุดท้าย

6. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ได้แก่ หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา (ต้องเป็นหน่วยงานระดับกรม) รัฐวิสาหกิจ สมาคม ธนาคาร องค์กรระหว่างประเทศ เป็นต้น และต้องกลับคำนำหน้า เช่น ศึกษานิกร, กระทรวง หรือ แม่โจ้, มหาวิทยาลัย คณะศิลปศาสตร์

7. หนังสือไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์ สำนักพิมพ์ และปีพิมพ์ ให้ใช้ตัวย่อ ดังนี้

7.1 เอกสารภาษาไทย ปีพิมพ์ใช้ (ม.ป.ป.) เอกสารภาษาอังกฤษใช้ (n.d.) เจื่อนไขนี้หมายถึงรวมถึงข้อมูลในเว็บไซต์ด้วย

7.2 เอกสารภาษาไทย สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ใช้ตัวย่อเดียวกันคือ (ม.ป.ท.) และ (n.p.) ในภาษาอังกฤษ

### หนังสือทั่วไปภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ผู้แต่งคนเดียว	ประสาธต์ เนื่องเฉลิม. (2556). การวิจัยการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Taylor, T. (2007). <b>100% Information Literacy Success</b> . New York: Thomson Delmar Learning.
ผู้แต่ง 2 คน	ไพบูรณ์ เกียรติโกมล และ รัฐพันธ์์ เขจรนันท์. (2551). <b>ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ</b> . พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น. ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2536). <b>เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา</b> . กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ. Deegan, M. & Tanner, s. (2002). <b>Digital Futures: Strategies for the Information Age</b> . London: Library Association.
ผู้แต่ง 3-7 คน (ผู้แต่ง 3-7 คน ใส่ชื่อทุกคน โดยมีจุลภาค (,) คั่น)	อัจฉรา ธารอุไรกุล, ทัดดาว ศิลคุณ และภคินี อูปภัมภ์. (2544). <b>ระบบฐานข้อมูลเบื้องต้น</b> . กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์. พชร สันทิต, สุรชาติ ฌ หนองคาย, สมาน งามสนธิ, รุจน์รงค์ศักดิ์ บวรนันท์กุล, เชษฐรัชดา พรรณานิกุล, กฤษณ์ สติยวัฒน์นานนท์, และประยงค์ เต็มขวลา. (2557). <b>ศาสตร์และศิลป์การบริหารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์</b> . กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมคุณธรรม. Miller, J, Engelberg, S, & Broad, W. (2001). <b>Germes: Biological Weapons and America' Secret War</b> . New York: Simon & Schuster. Cates, A. R., Harris, D. L., Boswell, W., James, W. L., Yee, C., & Peters, A. V. (1991). <b>Trance and clay therapy</b> . Chicago, IL: Chicago University Press.

หนังสือทั่วไปภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	
ผู้แต่งมากกว่า 7 คน	ปรีดา อุ่นเรือน, สมชาย ตระกูลกิจ, ไพบูลย์ใจดี, วัฒนา เกียรติรัตน์, สุวรรณ เปี่ยมไสว, วิไลพร คล่องการเรียน, ...บังอร กนกงาม. (2553). <b>การจัดระบบสารสนเทศสำหรับ CEO</b> . พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ซีอีโอเพรส. Wolchik, S.A., West, S.G., Sandler, I. N., Tein, J.-Y., Coatswort, D., Lengua, L., ...Griffin, W.A. (2000). <b>An experimental evaluation of theory-base mother and mother-child programs for children of divorce</b> . White Plains, NY: Academic Press.
หนังสือทั่วไปภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	
รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). <b>ชื่อเรื่อง</b> . ครั้งที่พิมพ์. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
ผู้แต่งเป็นสถาบัน	เกษตรและสหกรณ์, กระทรวง(2561). <b>15 เดือนขับเคลื่อนเกษตรไทย</b> . กรุงเทพฯ : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
หนังสือแปล	คาร์เนกี, เดล. (2562). <b>วิธีชนะมิตรและจูงใจคน</b> . แปลโดย อาษา ขจรจิตต์เมตต์. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: แสงดาว. *หมายเหตุ การลงรายการหนังสือแปลในอ้างอิงเนื้อหา ให้ลงรายการด้วยชื่อของผู้แต่งต้นฉบับไม่ใช่ชื่อของผู้แปล ยกเว้นในกรณีที่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งต้นฉบับเดิม ให้ลงรายการด้วยชื่อผู้แปลแล้ว, บรรณานิติการ
ผู้รวบรวมหรือบรรณานิติการ	พิทยา ว่องกุล, บรรณานิติการ. (2541). <b>ไทยยุควัฒนธรรมทาส</b> . กรุงเทพฯ: โครงการวิถึทรรศน์.
ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่งทั้งที่เป็นบุคคลและสถาบัน ให้ใช้ชื่อหนังสือลงรายการแทนผู้แต่ง	<b>พระเจ้าอยู่หัวกับการแพทย์ไทย</b> . (2534). กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช. <b>Adaptive digital filters</b> . (1987). New York: Marcel Dekker.
ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/สำนักพิมพ์ หรือไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	**ให้ใส่ (ม.ป.ท.). สำหรับเอกสารภาษาไทย และ (n.p.) สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ สาธารณสุข, กระทรวง. (2548). <b>เส้นทางสู่โรงพยาบาลคุณภาพ: คู่มือการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ</b> . พิมพ์ครั้งที่ 2. (ม.ป.ท.): สถาบันพัฒนาและรับรองมาตรฐาน กระทรวงสาธารณสุข. **ให้ใส่ (ม.ป.ป.). สำหรับเอกสารภาษาไทย และ (n.d.) สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

### หนังสือทั่วไปภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

	นพคุณ ตันติกุล. (ม.ป.ป.). <b>ฟื้นเชียงใหม่ ปูระวัติเมืองเชียงใหม่</b> . เชียงใหม่: สำนักคอมพิวเตอร์พริ้นติง. Trusty. F. M. (n.d.) <b>Administering human resources: a behavioral approach to educational administration</b> . Berkeley, Calif.: McCutchan.
--	---

### บทความในหนังสือ

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่ออรรถาธิบาย (ถ้ามี). <b>ชื่อหนังสือ</b> . ครั้งที่พิมพ์. (น.เลขหน้าที่ปรากฏบทความ จากหน้าใดถึงหน้าใด). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	ฉัฐพล ปัญญาโสภณ. (2544). มุมมองของนักศึกษานิเทศศาสตร์ ต่อกระบวนการผลิตละครเพื่อการสื่อสาร. ใน ชนัญชี ภั้งคานนท์ (บรรณาธิการ). <b>กระบวนการทัศน์มหาวิทยาลัยไทยบนความท้าทายของเอเชียแปซิฟิก</b> . (น.23-24). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

### วารสาร

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. <b>ชื่อวารสาร</b> . ปีที่(ฉบับที่), เล่มหน้า.
	พรภิรมณ์ เชียงกุล. (2550). การเข้ามาของลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทยก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2. <b>วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์</b> . 33(1), 1-12. Shaw, Julian. (2002). Hybrid Orchid Names: A History of the Registration of Orchid Hybrids. <b>Orchid</b> . 71(6), 54-55.

### บทความจากฐานข้อมูลออนไลน์ (E-Journals)

รูปแบบ	ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. <b>ชื่อวารสาร</b> , ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. สืบค้น วัน เดือน ปี, จาก(ระบุ url)
	พนมพร สารสิทธิ์ยศ. (2557). ท่องเที่ยวศาสนสถานลุ่มน้ำโขง. <b>สารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน</b> , 2(2). สืบค้น 12 มกราคม 2560, จาก <a href="http://journal.msu.ac.th/wp-content/uploads/2014/07/2-Tourist-Places-Religion-in-Mekong-Basin.pdf">http://journal.msu.ac.th/wp-content/uploads/2014/07/2-Tourist-Places-Religion-in-Mekong-Basin.pdf</a> Nordin, M, Pauleen, D. J. & Gorman, G.E. (2009). Investigating KM antecedents: KM in the criminal justice system. <b>Journal of Knowledge Management</b> , 13(2), 4-20. Retrieved February 25,2016, from <a href="http://www.emeraldinsight.com/doi/full/">http://www.emeraldinsight.com/doi/full/</a>

รายงานการประชุม/สัมมนาทางวิชาการ (เอกสารการประชุม/สัมมนา)	
รูปแบบ	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อเรื่อง</b> . ชื่อเอกสารรวมเรื่องการประชุมสัมมนา, วัน เดือน ปี. สถานที่จัด, เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	วิชาการ, กรม. (2538). <b>ทักษะการอ่านในศตวรรษที่ 21</b> . การประชุมเชิงปฏิบัติการรณรงค์เพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน, 25-29 พฤศจิกายน 2558. ณ วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหนังสือกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
เอกสารการประชุมวิชาการ/สัมมนา (จัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม)	
รูปแบบ	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อบทความหรือชื่อเรื่อง</b> ของบท. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.). ชื่อการประชุม. (น. เลขหน้า). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	ธมนวรรณ กัญญาหัตถ์, และศรีนัยพงศ์ เทียงธรรม. (2554). <b>ความพึงพอใจของผู้บริโภคในเขต กรุงเทพมหานครที่มีต่อประโยชน์ของสมาร์ตโฟน</b> . ใน ชนัญชี ภั้งคานนท์ (บ.ก.). กระบวนทัศน์มหาวิทยาลัยไทยบนความท้าทายของเอเชียแปซิฟิก. (น. 119-121). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
รายงานการวิจัย	
รูปแบบ	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อเรื่อง</b> (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). <b>การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย</b> (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
วิทยานิพนธ์	
รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อวิทยานิพนธ์</b> (ระดับปริญญา). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	ศิริินทร์ จันทโพธิ์. (2554). <b>ความถี่ของการเพิ่มชุดโครโมโซมพื้นฐานในกล้วยไม้บางชนิด</b> (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้. Nickels, D.W. (2005). <b>The relationship between IT-business alignment and organization culture : An exploratory study</b> (Doctoral dissertation). Memphis, TN: University of Memphis.

**วิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลของสถาบันการศึกษา (ใช้รูปแบบออนไลน์)**

รูปแบบ	ชื่อผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อวิทยานิพนธ์</b> . (ระดับวิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัย จังหวัด). สืบค้นจาก url ห้องสมุดมหาวิทยาลัย
	อรนุตรา จำภูงูช. (2558). <b>คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่โจ้จังหวัดเชียงใหม่ ในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย</b> . (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต, มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่). สืบค้นจาก <a href="http://webpac.library.mju.ac.th/">http://webpac.library.mju.ac.th/</a>

**วิทยานิพนธ์จากฐานข้อมูลพานิชย์**

รูปแบบ	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อเรื่อง</b> (ระดับวิทยานิพนธ์ Master' thesis หรือ Doctoral dissertation). สืบค้นจาก (Available form) ชื่อฐานข้อมูล. (หมายเลขลำดับ UMI)
	Shunhy, D. E. (2004). <b>Approaching theatrical design theory</b> . (Doctoral dissertation). Available from Dissertation Full Text. (UMI No.3114998)

**เอกสารจากเว็บเพจที่มีผู้แต่งหรือหน่วยงานรับผิดชอบ**

รูปแบบ	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อบทความ</b> . สืบค้น วันเดือน ปี, จาก <a href="http://www.xxxx">http://www.xxxx</a> <b>หมายเหตุ</b> หากไม่สามารถระบุปีพิมพ์ได้ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) หากไม่มีผู้แต่งหรือผู้รับผิดชอบให้ลงรายการชื่อบทความแทนที่ตำแหน่งผู้แต่ง
	ศิลปากร, มหาวิทยาลัย คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2551). <b>การจัดการองค์ความรู้</b> . สืบค้น 1 มีนาคม 2559, จาก <a href="http://www.ict.su.ac.th/th/knowledge-management/Knowledgemanagement.html">http://www.ict.su.ac.th/th/knowledge-management/Knowledgemanagement.html</a>

**เอกสารจากเว็บเพจที่มีผู้แต่งหรือหน่วยงานรับผิดชอบ**

รูปแบบ	ผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). <b>ชื่อบทความ</b> . สืบค้น วันเดือน ปี, จาก <a href="http://www.xxxx">http://www.xxxx</a> <b>หมายเหตุ</b> หากไม่สามารถระบุปีพิมพ์ได้ ให้ใส่ (ม.ป.ป.) หากไม่มีผู้แต่งหรือผู้รับผิดชอบให้ลงรายการชื่อบทความแทนที่ตำแหน่งผู้แต่ง
	กรรมการสุธรรมศิริกุล. (2554). <b>คุณเอื้อ คุณอำนวย คุณกิจ คุณลิขิต</b> . สืบค้น 2 มีนาคม 2559, จาก <a href="http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option=com_content&amp;view=article&amp;id=31">http://kmlibrary.bu.ac.th/index.php?option=com_content&amp;view=article&amp;id=31</a> <b>Humanities</b> . (2016). Retrieved May 2,2016, from <a href="https://en.wikipedia.org/wiki/Humanities">https://en.wikipedia.org/wiki/Humanities</a> วิโรจน์ อารีย์กุล. (ม.ป.ป.). <b>พัฒนาการทางด้านสังคมจิตวิทยาของวัยรุ่น</b> . สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2559, จาก <a href="http://www.teenrama.com/dad_mam/old_dad_mam24.htm">http://www.teenrama.com/dad_mam/old_dad_mam24.htm</a> <b>แม่น้ำโขง</b> . (2563). สืบค้น 15 พฤษภาคม 2563, จาก <a href="https://th.wikipedia.org/wiki/...%E0">https://th.wikipedia.org/wiki/...%E0</a>

#### 4. การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนส่งต้นฉบับไฟล์ word และ pdf ที่พิมพ์ตามข้อกำหนดของหลักเกณฑ์วารสาร พร้อมหนังสือนำส่งบทความผ่านระบบออนไลน์ที่ <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalartsjournal/about/submissions> เมื่อกองบรรณาธิการได้รับบทความจะดำเนินการตามขั้นตอนการพิจารณาของวารสาร และแจ้งผลการพิจารณาให้ผู้เขียนบทความทราบ สำหรับบทความที่ผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิแล้วจะได้รับการตีพิมพ์ลงในวารสารเพื่อเผยแพร่ต่อไป

#### 5. กระบวนการพิจารณาต้นฉบับ

เมื่อวารสารได้รับบทความต้นฉบับ กองบรรณาธิการจะพิจารณากลับกรองบทความ (ขั้นต้น) ตามหลักเกณฑ์การเสนอผลงานเพื่อตีพิมพ์ หากบทความต้นฉบับไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ กองบรรณาธิการจะแจ้งผลการพิจารณากลับกรองพร้อมส่งคืนผลงานให้แก่ผู้เขียนเพื่อแก้ไข หากเป็นไปตามหลักเกณฑ์ จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ดังนี้

1. กองบรรณาธิการทำหนังสือแจ้งผลการพิจารณากลับกรองบทความ (ขั้นต้น) และให้ผู้เขียนดำเนินการชำระค่าธรรมเนียมตามประกาศมหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อวารสารจะดำเนินการนำส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา

2. กองบรรณาธิการพิจารณาและทบทวนผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับบทความสามท่านต่อบทความ

2. ส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาประเมิน

3. เมื่อได้รับผลการประเมิน กองบรรณาธิการรวบรวมผล และ/หรือสรุปข้อเสนอแนะเพื่อแจ้งผู้เขียน

- กรณีผลการประเมินไม่ผ่าน กองบรรณาธิการ แจ้งปฏิเสธการตีพิมพ์ผลงาน

- กรณีผลการประเมินผ่าน แต่มีข้อแก้ไข ให้ผู้เขียนพิจารณาแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ จากนั้น ส่งผลงานฉบับแก้ไขมายังกองบรรณาธิการอีกครั้ง

4. หากผลงานแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่เรียบร้อย กองบรรณาธิการจะแจ้งตอบรับการตีพิมพ์ผลงานไปยังผู้เขียน

#### 6. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่จะได้รับอนุญาตจากมหาวิทยาลัยฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

#### 7. ความรับผิดชอบ

เนื้อหาต้นฉบับที่ปรากฏในวารสารเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน ทั้งนี้ไม่รวมความผิดพลาดอันเกิดจากเทคนิคการพิมพ์

หนังสือส่งบทความเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการวารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว).....

(Mr./Mrs./Ms.).....

ตำแหน่งทางวิชาการ  ศาสตราจารย์  รองศาสตราจารย์  ผู้ช่วยศาสตราจารย์  อาจารย์  อื่น ๆ (โปรดระบุ).....

สังกัดหน่วยงาน/สถานที่ทำงาน.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้โดยสะดวก ..... หมู่ที่..... ซอย..... ถนน.....

ตำบล/แขวง..... อำเภอ/เขต..... จังหวัด.....

รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์..... โทรศัพท์มือถือ.....

e-mail.....

มีความประสงค์ส่ง  บทความจากงานวิจัย  บทความวิชาการ

บทความปริทัศน์ (review article)  บทความวิจารณ์หนังสือ (book review)

ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย).....

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ).....

สาขาของบทความ

มนุษยศาสตร์

ภาษาอังกฤษ  ภาษาไทย  ภาษาศาสตร์  ภาษาศาสตร์ประยุกต์  ภาษาและวรรณคดี

วรรณคดีเปรียบเทียบ  ล่ามและการแปล  คติชนวิทยา  ประวัติศาสตร์  โบราณคดี

สังคมศาสตร์

สังคมวิทยา  มานุษยวิทยา  จิตวิทยา  ประชากรศาสตร์  สังคมและพฤติกรรมศาสตร์

การศึกษาวัฒนธรรมภูมิภาค  บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์  นิเทศศาสตร์

ศึกษาศาสตร์

การสอนภาษาไทย  การสอนภาษาต่างประเทศ

วิทยาศาสตร์การกีฬาและการออกกำลังกาย

พลศึกษา

สุขศึกษา

นันทนาการ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความเรื่อง.....

เป็นผลงานของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่เกี่ยวข้องในบทความ

ข้าพเจ้าและผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) ขอรับรองว่า บทความนี้ไม่ได้อยู่ระหว่างกระบวนการพิจารณาสิ่งพิมพ์ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่นใด และไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน ทั้งนี้ ข้าพเจ้าจะไม่นำบทความที่ผ่านการพิจารณาแล้วไปตีพิมพ์ซ้ำในวารสารอื่น ๆ

ลงชื่อ.....

ผู้เขียนบทความ



- การเปรียบเทียบการเรียนปกติกับเรียนออนไลน์ในช่วงโควิด 19: กรณีศึกษาวิชาการฟัง และการพูดภาษาอังกฤษของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี แพร่
- การพัฒนาวิถีทัศน์บนอินเทอร์เน็ตเพื่อการประชาสัมพันธ์แหล่งนันทนาการในจังหวัดนครนายก
- การศึกษาภาพลักษณ์ผู้หญิงอินโดนีเซียผ่านเรื่องสั้นชุด Ketut Rapti Kumpulan Cerita Perempuan ของ Ni Komang Ariani
- ความรู้และแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพที่ส่งผลต่อการจัดการภาวะไข้ในเด็กของผู้ดูแล
- การประเมินความฉลาดรู้ทางกายของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย
- พัฒนาการทางวัฒนธรรมของชุมชนโบราณสมัยล้านช้างบริเวณพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเลยถึงห้วยน้ำโมง ช่วง พ.ศ. 1896-2102
- มโนอุปลักษณ์และหน้าที่ของมโนอุปลักษณ์พระเจ้าในคัมภีร์ไบเบิล ภาคพันธสัญญาเดิม
- สภาพการเข้าถึงและค้นคืนสารสนเทศด้านผ้ากลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง
- องค์ประกอบด้านอวจนภาษาในโฆษณาออนไลน์ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อสุขภาพสำหรับผู้หญิง
- คณะสงฆ์สงฆ์ชาติในสมัยรัฐบาลจอมพล แปลก พิบูลสงคราม พ.ศ.2481 – 2487
- ภาพสะท้อนความเชื่อในสังคมไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่อง “เมื่อคุณตาคุณยายยังเด็ก”
- เมื่ออันลงมือปลูกต้นไม้: สัญลักษณ์เชิงความหมาย นัยในสวนสมรม
- วิวัฒนาการของระบบกฎหมายอินเดีย : จากยุคโบราณถึงสมัยอาณานิคม
- Heritage Sites as the Negotiation between Tradition and Modernity: Case Studies of Chinese Diasporic Heritage Sites in Thailand

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

63 หมู่ 4 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่  
โทรศัพท์ 0 5387 5200-7 โทรสาร 0 5387 5208

[www.libarts.mju.ac.th](http://www.libarts.mju.ac.th)

ISSN: 2773-9449

